

3 1761 07748003 6

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

M. GOLDSCHMIDT

UDVALGTE SKRIFTER

ROMANER, FORTÆLLINGER
OG SKILDRINGER

M. GOLDSCHMIDT

UDVALGTE SKRIFTER

ROMANER, FORTÆLLINGER
OG SKILDRINGER

TEKSTREVISION VED RAADHUSBIBLIOTHEKAR
JULIUS SALOMON

6.
SJETTE BIND

GYLDENDALSKE BOGHANDEL, N. F.

1886

LIVS-ERINDRINGER OG
RESULTATER

(1877)

En Anledning til denne Skildring blev givet for en halv Snes Aar siden, da der kom en Mand fra et illustreret Blad og forlangte mit „Liv“ for at anbringe det ved Siden af mit Portræt. Det viste sig snart for mig, at jeg hverken kunde lægge mit Livs faa og smaa Begivenheder psykologisk tilrette for en Anden eller selv give dem en passende Form for den Piedestal, som et illustreret Blad ved saadanne Lejligheder holder rede, og jeg bad derfor om Fritagelse, hvad man ogsaa velvillig tilstod mig. Imidlertid var det blevet mig indlysende, at jeg ligesom vorede utallige andre berømmelige Mænd engang maatte frem og afbildes, hvad enten i forhøjet eller formindsket eller naturlig Størrelse, og idet jeg selv vilde være med derved, rettede Tanken sig først paa, hvad der laa temmelig nær, og hvad der mest syntes at kunne „interessere et Publikum“, nemlig Corsartiden, P. L. Møller og S. Kierkegaard. Optegnelser derom gjorde jeg omtrentlig færdige, saa at der i Vinteren 1868—69, da Tidsskriftet „For Idé og Virkelighed“ forberedtes, kunde blive Tale om at trykke dem der. Men ved Gjennemlæsning saa jeg, at Brudstykket dels i sig selv var ufuldstændigt og mangelfuldt, dels ikke kunde forstaaes uden noget Foregaaende, og jeg begyndte da at se længere tilbage, at bringe Liv og rigtig Tidsfølge i de fjerne Ting.

Men det at se længere tilbage bliver en Seen videre ud eller dybere ind, naar Livets egen indre Magt virker — og jeg vil i saa Henseende, uden at behøve at hentyde til Begivenheder, blot nævne den særegne Nuancering i Synsmaade, som opkommer i En ved det 50de Aar. Arbejdet skifter Natur; istedenfor at ville gjøre et Publikum bekendt med visse Episoder, vil man gjøre sig

bekjendt med sig selv, se sig med al sin Særlighed anbragt i Bevidsthed om Livets Opgave og Maal — og, som det i Regelen vil gaa en Forfatter, Publikum stiller sig ham dog for Øje, medens han optegner for sit eget Selv.

Saadan er altsaa denne Skildring blevet til, kommet langsomt og frivillig.

Jeg har, endog da det Væsenlige forelaa færdigt, ikke skyndt mig med Udgivelsen, tildels fordi en Selvbiografi vistnok altid vil føles af dens Forfatter som Noget, om hvis Offenliggjørelse i hans Levetid der kan menes for og imod indtil selve Døden, men især fordi den hele Skildring nødvendigvis maatte staa i Forbindelse med et for mig betydeligere Arbejde, hvortil den skulde svare i Grundanskulelse. Saasnart jeg kom til Fornemmelse af, at dette Større var saa vidt færdigt, at et foreløbig afsluttet Hele kunde og burde udgives, var Usikkerheden forbi, og idet det Skrevne nu gaar til Trykkeriet, har jeg kun den Bemærkning at vedføje til Læseren, at Spørgsmaalet om en saadan Selvbeskrivelses Sandhed og Ærlighed maa afgjøres af Andre efter Sandsynligheden, men tillige efter den Goetheske Regel, at den Slags Sandhed skal siges „mit Euphemismus“ eller, i en anden Form, at naar man gaar i Selskab, klæder man sig ordenlig paa, uden at det derfor behøver at være falsk Pynt.

Skrevet i Februar 1876.

I denne Udgave optages kun 1ste Del af „Livserindringer“, den egentlige Levnedsskildring — dog med Udeladelse af nogle i Originalen tilføjede Noter — idet 2den Del Nemesis efter sit Indhold ikke vilde frembyde Interesse i en Folkeudgave. Noternes Udeladelse har nødvendiggjort et Par Smaarettelser i Teksten.

I.

Jeg er af Levi Stamme. Hos ikke Faa vil det rimeligvis strax vække Forundring, at man med Bestemthed kan sige Sligt, men Hentydningen til Slægtregistret kan iøvrigt gøres, uden at Selvfølelsen spiller en Rolle derved. Der er i det moderne Samfund ingen Rang eller Betydning forenet med et saadant Stamtræ, og selv iblandt Jøder medfører det ingen anden Udmærkelse end, at hvor i Verden jeg i en Synagoge vil ønske at være med, naar paa visse Dage det foreskrevne Antal af Menigheden kaldes op for at læse i Loven og velsigne den, skal jeg, hvis Ingen af Ypperstepræsten Arons Slægt — forresten ogsaa af Levi Stamme — er nærværende, være den Første. Om og en Mand af Kongeslægten var tilstede, maatte han følge efter os. Men Glansen er jo gaaet af Fyrsteslægten som af hele Riget, og selve Ceremonien — hvori jeg kun har deltaget én Gang, nemlig i mit 13de Aar, da jeg efter jødisk Skik blev barmitzvo, myndig — har kun Betydning som Symbol for Noget, der har gjentaget sig i mit Liv: Ved alle Lejligheder, hvor jeg skulde kæmpe, er jeg gaaet til Kampen med instinktmæssig Fordring paa at blive Nr. 1, og Skildringen af, hvordan dette opstod, hvorvidt og hvorfor det mislykkedes, og hvad der kom i dets Sted, kan rigtignok i sin uundgaaelige Ufuldstændighed ikke vise, men vil være et Bidrag til Paavisning af den hellige Egenskab ved Tilværelsen, som jeg, med Forbehold af at godtgjøre det Rigtige i Benævnelsen, kalder Nemesis.

Ved Siden af den Nemesisbestemmelse, at jeg søger og finder min Slægt i Orienten, er der strax den, at Noget i mit Indre søger efter en Fortid ogsaa her i Nor-

den. Det er naturligvis i det Fysiske urimeligt; mine Forfædre maa jo være indvandrede, og det i en Tid, der ikke kan være ældre end 200 Aar. Paa min fædrene Slægts Side kan Tiden angives med stor Sikkerhed; thi min Bedstefaders Bedstefader, der hed ligesom jeg, Meir Goldschmidt — Meir er, oversat paa Dansk: Lys; Meyer er uden Mening — kom fra Hamborg og fik i Aaret 1684 kongeligt Lejdebrev paa, at han turde nedsætte sig i Kjøbenhavn. Dette staar i Forbindelse med eller peger hen paa historiske Begivenheder, Granadas Fald og det Stød til en Slags Folkevandring, som derved blev givet; men naturligvis er det knyttet til endnu tidligere store Rystelser. Hvilke Billeder vilde oprulles, hvis jeg kunde følge min Familie fra Kanaans Land hertil! Men man vandrede ikke under Forhold, der tillod at samle Arkiver eller blive Historieskriver! Vi træde ud som af en Taage, og det Tidligste, jeg i min Barndom horte berørt, var, at vi skulde være i Familie med den bekjendte londonske Bankier Abraham Goldschmidt eller Goldsmid, som skjød sig 1808, og hin Familie kom til England fra Holland som Følge af Spinozas Lærer Rabbi Manasses Underhandlinger med Cromwell, 1653—57.

Angaaende min Familie paa mødrene Side har jeg med Hensyn til den fjerne Fortid endnu færre Oplysninger. Man kom ikke til Kjøbenhavn, men over Fredericia — hvor der først her i Landet var Religionsfrihed — og over Nakskov til Roskilde. Et Træk af Familiehistorien, der blev erindret med en vis Glæde, er, at engang — det maa nu være snart 100 Aar siden — fik min Bedstemoder som nygift Kone Besøg af en kvindelig Slægtning, der boede i Østpreussen eller Polen. Det peger altsaa hen paa, hvor den Gren af Slægten havde et Hjem. Hvis jeg som voxent Menneske, med den Hensigt at samle Familiehistorien, havde siddet og talt med de Gamle, vilde jeg maaske have hørt en Tradition, der kunde interessere ogsaa Andre end mig, og mulig havde Traaden ført fra hin besøgende Slægtning tilbage til den polske Kong Kasimir den Store og hans Elskede, den skjønneste Esther. Men jeg er dog ikke sikker paa, at Erindringen vilde havt den Slags Liv. Det historiske

Blik var overvejende fæstet paa det Religiøse og blev i Grunden uhistorisk, fordi man glemte Perspektivet og oplevede Fortiden i Øjeblikkets Stemninger, og naar man ellers i Hviletider beskjæftigede sig med Minder, var det i Spring, anekdotemæssig, om jødiske Familiers Ulykker, Lidelser eller mærkelige Frelse.

En ubetydelig og dog ret kurios Omstændighed er engang i Forbigaaende bleven fortalt mig af en gammel Onkel, min Moders Broder, at nemlig hans Moder havde husket en Slægtning, der i hendes Ungdom var rejst bort fra Roskilde til Frankfurt am Main. Baronesse Lionel Rothschild i London fortalte mig senere, at der i hendes Mands Slægt var et Minde eller et Sagn om, at man var kommen fra Byen „Rothschild“ i Danmark. Andre paastaa, at Familiens Navn ganske simpelt hidrører fra et Hus i Frankfurts Ghetto, der kaldtes „Zum rothen Schild“. Jeg har ikke følt mig tilskyndet til at forske videre i den Sag og lægger mere Vægt paa, at de ældste, jeg kan huske af min Familie paa mødrene Side, talte mærkelig rent Dansk.

Det var min mødrene Slægt, som jeg — fordi jeg blev født paa Landet eller „i Provinsen“, og fordi den ogsaa boede i Provinsen — kom først i Berørelse med, og jeg begynder derfor med den.

Min Moders Fader var den gamle Israel i Roskilde. Jeg har aldrig hørt ham blive kaldt Andet end Bedstefader eller Gamle Israel, hvilket var en Slags Kjælenavn, fordi han var meget afholdt. Hans Efternavn — som han antog ifølge Forordningen af 29 Marts 1814 — var Roskilde. Men man maa ikke formedelst det Navn Gamle Israel, som han trods hin Forordning stadig beholdt, forestille sig ham som en gammel, skjægget Mand med trekantet Hat og i Knæbenklæder, saaledes som jeg endnu i min Barn-dom har set gamle Jøder. Jeg husker ham fra mit 5te Aar som en velraget, net, jovial Mand, med Præg af gammeldags Høflighed, og, hvad der senere blev mig paafaldende, han var, skjønt meget nøjagtig med Hensyn til de jødiske Ceremonier, tillige meget liberal. Min Moder har tidt omtalt, hvor blidt han dømte om Andre, der overtraadte Ceremonierne, og hvorledes han hen-

tydede til en Fremtid, da „Meget skulde blive anderledes“ — vistnok, som jeg nu kan skjønne, Bolgeslag fra Moses Mendelssohn i Berlin. Dette syntes hans Hustru, min Bedstemoder, ikke om. Hun var strengt orthodox ogsaa i Dommen, afsluttet og myndig i sit Væsen, med en orientalsk Fornemhed, som hun forstod at gjøre gjældende overfor Byens rigere Borger- og Embedsmændskoner, med hvilke hun kom i Berøring, fordi en Afdeling af hendes Ægtefælles Butik, Kniplingshandelen, var under hendes Bestyrelse. Damerne og hun mødtes med en Selvfølelse af saa forskjellig Art, at den ene ikke kunde forstaa den anden og ikke ret gaa den anden i Vejen. Hine indfandt sig med Bevidsthed om deres Stilling og Formuenhed, med uvilkaarlig Følelse af at høre til i Landet og have Betydning, og de mødte Noget, der fremtraadte med særegen Afmaalthed i Hofligheden, Noget, der hidrorte fra, at Jøderne dengang ikke forlangte, men heller ikke vilde tilstaa Ligeberettigelse. De havde et Sted, hvor en Følelse eller Anelse om særlig, aparte Storhed blev tilfredsstillet: Bedehuset og deres eget Hus paa Højtidsdagene.

For mig staar dette Ægtepar, den nærmeste Enhed, jeg kan finde for min Slægts Udspring fra den ene Side, paa besynderlig Maade sammenblandet med Forestillingerne om Patriarken, de tolv Stammers Fader. Som han hed Bedstefader Israel, og som han havde tolv Sønner, havde Ægteparret tolv Børn, men rigtignok sex Sønner og sex Dotre. Sønnerne bleve tidlig uafhængige, bosatte sig i forskjellige Byer, havde Butik, men droge ogsaa, efter Tidens Skik, til Marked, hvor det da i Reglen gik fornøjet til, og hvor Faderens theoretiske Tolerance blev overført i Praxis. Det kunde minde om Bevægelsen i Israel efter Josvas Dod. Jeg troer ogsaa, at det ved Undersøgelse vilde vise sig, at i samme Forhold, som de holdt fast ved eller faldt fra Hjemmets Skikke, gik det dem godt eller daarlig — en Tanke, hvori der ikke ligger nogen Mystik; thi der følger altid Mere med, naar man „farer ud fra Sædvanens Fasthed“ og ikke kan bygge noget Nyt. Ham, der var blandt de Første til at falde fra, men som tog sig af sin gamle Moder

og omgav hende med alle Betingelser for en sorgløs Alderdom efter hendes Sans og ikke smaa Sædvaner, har, trods alle Storme og Omskiftelser, det, vi kalde Lykke, aldrig rigtig villet slippe. Det ligger vel i, at Hjertensgodhed ikke gaar tilspilde og ikke bliver miskjendt af Omverdenen, som bidrager til „Lykken“.

Med yderste Regelmæssighed lader den paaviste Tanke sig naturligvis ikke forfølge og godtgjøre, fordi Livet har saa mange andre Tilskyndelser. Navnlig danner den ældste af disse mine Onkler — han har nu ligget snart 60 Aar i sin Grav — en ganske særlig Undtagelse. Ham har Familien nødig villet kjendes ved eller mindes om, fordi han forfaldt; men netop han staar for mig som Gjenstand for særegen Sympathi, saa at jeg gjør Fordring paa ham og sætter ham paa Stamtræet. Han blev i sin tidlige Ungdom sat i en god Skole i Kjøbenhavn, og endnu meget ung forelskede han sig i Datteren af den (jødiske) Familie, hvor han var i Huset. Men hans Moder fandt ikke dette Parti godt nok for hende med hendes særegne Familiestolthed og for hendes høje, smukke, efter Datidens Forhold usædvanlig vellærte Søn, og satte sig imod. Han stod med gammeldags Ærefrygt og Kjærlighed under sin myndige Moder og gav efter, rejste fra Landet, blev Sproglærer i Sverig i nogle Aar; men istedenfor at han skulde havde glemt Hende, tog Erindringen, Sorgen og Uroen til, saa at han søgte Glemsel af sig selv. Han slog sig til Drik og giftede sig med sin (kristne) Tjenestepige. Det maatte Moderen se paa; det foregik i selve Roskilde. Hvorledes hun opgjorde Regnskabet, ved Ingen; thi hun blev i sin Myndighed, lukkede sig inde med den og tav, ogsaa da han engang faldt om paa Gaden og var død. Hun følte sig i sin Ret som en Souverain, tror jeg. Men hvilken Blanding af Strenghed og Sorg der senere laa i hendes Ansigt!

Hvad der i den Tid, da jeg kunde begynde at domme, ofte overraskede mig hos dem — jeg mener det første Ægtepars Børn — var deres Idésans. De havde en paa-faldende Evne til ikke at blive overvældede af Virkelighedens Enkeltheder, men at kunne finde almindelige Synspunkter eller hurtig gribe dem, saasnt der gaves

Anledning. De kunde blive særegent glade ved et Glimt af Videnskab og følge med en Stund, som om deres Indre havde mærket Slægtskab. Naar Saadant viser sig hos Mennesker uden synderlig Dannelse, er man, maaske med Overdrivelse, tilbøjelig til at tro, at de ved mere Kultur vilde have vist sig som Genier. Men hin Sans, hvorfra kommer den? At følge Anlægget dertil i Blodet fra Fortiden er jo umuligt for dødelige Øjne.

En Ytring, som jeg i mit 15de eller 16de Aar, kort før min Bedstemoders Død, hørte af hende, bidrog til en Stund at vedligeholde den sælsomme Følelse af, at min Slægt gennem Bedsteforældrene direkte berørte de ældste Tider, selve Ægypten. Hun udtalte nemlig Tro paa Sjølevandring. Det blev sagt kort, med stille Myndighed, som Noget, hun vidste fra sine Egne. Hvorledes denne Sjølevandringstanke er gaaet i Arv, eller hvilke Tilknytningspunkter den har i en mindre fjern Fortid, er iøvrigt ikke vanskeligt at paavise. Den findes hos Maimonides (12te Aarh.), hos Josef Albo (15de Aarh.) og andre jødiske Lærde. Albo siger i Bogen *Ikkarim*, Kap. 30, at Sjælen stiger op i Sferer, hvor den kommer til nyt, aktivt Liv, men under gunstigere Betingelser end her, hvorpaa den, efterat Livet igjen er afsluttet med Død, stiger videre for stadig at udvikle et fuldkommere Liv. Det har Lighed med den Sjølevandringstanke, hvormed Lessing slutter sit Skrift „Die Erziehung des Menschengeschlechts“; men dette fører maa-ske ogsaa hen til Moses Mendelsohn.

Hvor underligt det end kan lyde, maa jeg sige om min Moder, at hun staar for mig fra min Barndom som den smukkeste Kone, jeg har set. Jeg husker, at hun en Aften skulde paa Bal; Værelset var blevet besynderlig mørkt, fordi de to Lys vare hensatte paa Konsolen foran Spejlet; der stod Moder i Lys og Herlighed, og saa blev Værelset igjen mørkt, som om det var hende, der tog Lyset med sig, da hun gik fra Spejlet og mine Øjne fulgte hende, medens hun fjernede sig med Fader. Det er min tidligste Erindring; i dette Billede ser jeg før første Gang mig selv. Jeg har spurgt Andre om, hvor langt de kunne huske tilbage, og Ingen,

synes det, kan følge sin Bevidsthed hinsides det tredje Aar. Fra en lidt senere Tid, altsaa vel mit 4de Aar, husker jeg, at Fader og Moder engang skulde ud at kjøre i Kane. Hun bar efter den Tids Mode en graa, opkrampet Filthat med graa Fjer i. De Fjer og hendes mageløse Øjne staa endnu for mig. Jeg optøede med min Aande Isen paa Ruden for at se efter Kanen. Moder saa op, Bjælderne klang, Fader slog et mægtigt Knald med Pисken. Da jeg saa var ene i Stuen, paakom mig en Følelse som af noget Helligt, jeg mindedes et Ord, som var blevet sagt mig, eller som jeg havde læst i en af mine Børnebøger: I Ensomhed er man ene med Gud og sin Samvittighed. Jeg fandt det saa mærkeligt, at jeg nu oplevede at være i saadant Selskab. Med Et opdagede jeg, at Moder havde ladet Nøglen sidde i et Skab, hvor hun gjemte Æbler. Jeg kunde lugte Æblerne, og min første Tanke var at bemægtige mig dem. Men saa huskede jeg igjen: I Ensomhed er man ene med Gud og sin Samvittighed, og saa lod jeg være at stjæle Æbler. Jeg har senere bestaaet slet i mere end én Fristelse; men hin Sejr, Moders Øjne og de graa Fjer, Sneen, Æbleduft, Bjældeklang, Alt dette tilsammen danner et Paradis, hvor jeg har været. Dog er det ikke denne Tanke, som ene eller fortrinsvis knytter sig til hint Øjeblik, men fuldt saa meget den: hvor tidlig vi ere ansvarlige i ideal Forstand og vide det.

Selvfølgelig har jeg aldrig brugt min Moder i mine Fortællinger; men alligevel er hun tilstede i dem, og navnlig har Moderen i „En Jøde“ nogen Lighed med hende.

Min Faders Familie — som han ikke lignede ganske ind i — var meget forskjellig fra min Moders, og Forskjellen maatte da ogsaa vise sig allerede derved, at Faders Familie var kjøbenhavnsk, medens Moders udelukkende hørte Provinserne til. Ligesaa meget som min mødrene Slægt var vant til Bevægelse, fri Luft, Færden mellem Folk og især med Almuen, vare min Faders Slægtninge stillesiddende Kjøbmandsfolk. Hine kunde i Skoven kaste sig i Græsset og synge en Sang til et Glas Vin, hvorimod min Familie paa fædrene Side vilde søge

sig en pæn Bænk i Skoven og aldrig kunde synge ved Vinen af pur Livsglæde (skjønt Fader selv kunde, han var glad i sin Ungdom). Hine havde en Fornemmelse af den vide Verden, disse bevægede sig med alle Forestillinger, ogsaa med deres Hjertelighed, indenfor en snever Kreds.

Om min Bedstefader, der var død mange Aar før min Fødsel, ved jeg Intet uden det, at han engang skal have været meget rig. Min Bedstemoder kjendte jeg i Vordingborg kun af, at hun paa Vuggen havde sendt mig en „Ajin horah“, en stor Guld-Skuemønt med en Øsken, saa at den kunde bæres, og med indgraverede hebraiske Bogstaver, der indeholdt en Velsignelse, navnlig en Formular mod onde Øjne. Af denne skønne Amulet, der undertiden blev vist mig, og af Faders Tale om hans Moders Hus, fik jeg den Forestilling, at Kjøbenhavn var et meget højt Sted ligesom Valdemars Taarn, og at Bedstemoder bevægede sig deroppe langsomt og seende ud til alle Sider som et gyldent Fløj. Denne Forestilling blev, om mulig, forøget, da vi engang kjørte til Kallehave for at se noget Mærkværdigt, nemlig et Dampskib; Faders ældste Broder skulde være ombord, paa Rejse til Hamborg. Skibet kunde paa den stille Sommer-Eftermiddag høres langt borte, og Røgen samlede sig paa Himlen; det kom som en forspændt Tordensky, og Faders kjøbenhavnske Broder steg et Øjeblik ud og gik tilbage igjen med ufattelig Ro.

I Virkeligheden var Bedstemoder en sejt, determinert lille Kone, der forstod at holde sine gifte Sønner og Døtre, Svigersønner og Svigerdøtre i mærkelig Afhængighed. De stode ligesom paa en Trappestige i hendes Gunst, og med Undtagelse af den ældste Søn, hvis Plads var urokkelig, intrigerede man for at vinde et Trin. Naar jeg siger: den ældste Søn, er det i visse Maader en Fejl; det var den næstældste; men han havde, fordi han var saa smuk og harmonisk og tidlig begunstiget af Lykken, umærkelig, med Alles Samstemning, faaet Værdigheden som ældste Søn og som Familiens Chef efter Faderens Død. Den virkelig ældste betragtede sig som hans yngre, Han var altsaa olympisk hævet over alle Skyer, Byger

og Tordenvejr, som fyldte de Andres Atmosfære. Paa besynderlig, næsten dronningagtig Maade, vidste Moderen sjelden eller aldrig noget Officielt om alle Stridigheder, men blev dog hemmelig paavirket og gav med et Blik, en Hilsen, et kort Ord sin Naade eller Unaade tilkjende. Men Fader paastod undertiden, at hans Moder ikke var fri: hun blev tyranniseret af den Stemning, hun selv havde skabt om sig, og maatte snige sig til at vise Godhed, naar Ingen var tilstede, som kunde blive skinsyg. Fader var den yngste af dem Alle og, som det synes mig, vant til fra Barndommen af at blive trængt lidt tilside. Han blev i sin Familie, saavidt jeg kan skjønne ved at mindes enkelte Bemærkninger, anset for begavet, men upraktisk. Hvis man havde havt Ord derfor, vilde man rimeligvis have sagt, at der var Noget af en Poets Natur i ham; men det faldt fra den tidligste Tid Ingen ind at iagttage eller opmuntre en saadan Særegenhed eller tillægge den Værd, og Fader opfattede aldrig sig selv paa denne Maade. Man satte Pris paa hans Bemærkninger som Noget, der kunde være sandt og træffende, som Dom over noget Indtruffet; men rette sig efter hans — den Yngstes — Mening om Noget, der skulde besluttes, var en anden Sag. Indtil sin Død blev han af hele Familien kaldt Oronche (lille Aron), fordi de Alle havde set ham voxte op, medens det aldrig faldt Nogen ind at omtale den Ældste (Næstældste), hvis Navn var Bendit, som Benditche. Da jeg engang hos en af hans Søstre kom til at sige, at min Fader hed Oronche, gjorde man mig opmærksom paa, at det turde jeg ikke sige, det var en Synd, og det virkede saadan paa mig, at jeg endog nu nødig skriver Navnet. Saa bange kan man være for de Synder, af hvilke man ikke har Tilfredsstillelse.

Han havde en Tilbøjelighed, der blev afgjørende for hans Liv: Kjærlighed til Dyr og især til Heste og en dermed forenet Lyst til at ride og kjøre. Derfor vilde han helst ud paa Landet, og naar han blev Kjøbmand, var det, fordi en Jødes Skjæbne nu engang førte dette med sig, medens dog hans Kjøbmandsgaard tillige tilfredsstillede ham, fordi der hørte Jordbrug, Kreaturhold, Bryggeri, Brænderi til. Han kunde være meget glad, men ogsaa

hurtig blive melankolsk; han kunde med Lethed erhverve sig Venner; men en sælsom Trang til at være ene — som jeg godt kjender — gjorde ham udygtig til den Kammeratlighed, hvori „Venskabet“ saa ofte be-
 staar. I sin tidlige Ungdom rejste han endel som Kom-
 mis, førte betydelige Varetog fra Tyskland hertil. Paa
 et af Togene hændte ham Følgende. I en af Byerne syd
 for Hamborg, jeg tror i Hannover, nærmede sig ham
 en Aften en Ubekjendt og bad ham medtage en Æske
 eller lille Kasse til Senator Jänisch i Hamborg, men
 leverø den i Jänischs egne Hænder; J. vilde vise sig
 meget taknemlig derfor. Ved Ankomsten til Hamborg
 gik Fader med Æsken til den rige Handelsherre. Der var
 Selskab, og J. kom, fortrydelig, som det syntes, over at
 blive forstyrret. Da han havde aabnet Æsken, smæk-
 kede han den hastig i og spurgte Fader, om Nogen
 vidste, at han havde bragt den hid. — Nej. — Det er
 godt, sagde J.; for, hvis Nogen ved det eller faar det at
 vide, lader Kejseren (Napoleon) Dem skyde.

Paa disse Rejser var Fader, saavidt jeg har kunnet for-
 staa, i Uniform og bevæbnet. Vaaben sysselsatte ham
 meget, og han var en lidenskabelig Beundrer af Napo-
 leon og henvendte sig engang til Baron Alquier for at
 komme i fransk Krigstjeneste; men, som han selv tilstod:
 han vilde strax være Sous-Officier i Rytteriet, og dette
 var ikke let eller hurtigt at opnaa. Imidlertid indtraf
 Katastrofen i Rusland, og den kjølede hans som saa
 mange Andres Iver og Tro. Paa hans Rejser gik vel den
 strenge Orthodoxy, hvori han var opdraget, noget af;
 men da han (Januar 1819) giftede sig og bosatte sig i
 Vordingborg, var det fra de unge Ægtefolks Side med
 oprigtigt Ønske om at overholde Barndommens Lov,
 hvilket dog snart viste sig umuligt.

Fader kunde ikke om Løverdagen standse sit Jordbrug,
 sin Ind- eller Udskibning, sit Brænderi eller holde sin
 Butik lukket, og Husholdningen kunde, hvorvel man i
 nogen Tid skaffede sig Kjød fra den jødiske Slagter i
 Nestved, heller ikke føres efter jødisk Lov om Rent og
 Urent. Alligevel gjorde man, hvad man kunde; Huset
 blev indviet med hellige Tegn efter jødisk Skik (5te Mose

Bog, 6te Kap.), og den første Paaske beredte Fader sig med glad Højtidelighed til at „give Seider“. Usyrede Brød vare forskrevne fra Kjøbenhavn, paa Bordet stod endvidere Fadet med søde og bitre Urter, Knokkelen af et Lam, Rosinvin o. s. v., og iført den fine Ligskjorte, som Moder havde givet ham paa Bryllupsdagen, havde han taget Plads ved hendes Side og var midt i Udgangen af Ægypten, da Byens Doktor — hvem Faders Svoger, der ikke holdt af Ceremonierne, under et Paaskud havde sendt over — uforvarende kom tilsyne. „Men hvad Pokker er det, Goldschmidt? Hvorfor sidder De tilbords i bar Skjorte?“ raabte Doktoren. Fader valgte efter nogen Forvirring at forklare ham, hvad det var, og Doktoren følte et Øjeblik Ærefrygt; men det Komiske eller Tragikomiske ved under saadanne Forhold at ville vedligeholde en enkelt Ceremoni, at færdes sympatetisk med de kristne Medborgere paa alle andre Punkter og en Gang om Aaret ville være Jøde, var blevet tilstrækkelig indlysende, og Forsøget blev ikke gjentaget.

Den Scene forefaldt i Foraaret; i Sommeren udbrød Jødefejden, eller rettere: den kom til os over Hamborg og Kjøbenhavn. Som om jeg havde oplevet den og været personlig gjennembævet af den, har jeg i „En Jøde“ skildret den, rigtignok ikke efter dens Virkelighed, men efter dens Sandhed, som den drog over Vordingborg. Alt, hvad der i „En Jøde“ fortælles om Gamle Marthe, Simon Nasche, Wulf Mendel og hans Dødsfjende Kjøbmand Jensen, er opdigtet; men Fjendskabet, Lidenskab, er Virkelighed. Det er sandt, at Omegnens Bønder mødte med Sække, som de ved Plyndring vilde fylde, naar det blev mørkt; men saa længe det var Dag, købte de rigelig og betalte uden at prutte. Da det begyndte at mørkne, lukkede Fader Huset og gik med Moder og mig Ufødte over til min vældige Onkel (der blev Model til Isak Bamberger i „En Jøde“). Fader, Onkel og hans ældste Søn væbnede sig hver med en Øxe og stillede sig ved Døren til det inderste Værelse og ventede. Der blev ikke vexlet andre Ord end, at Onkel, da der lød et Brøl, sagde til sin Kone, min Moders Søster: „De skal ikke røre Sømmen paa Din Kjole, saa længe der

er en Blodsdraabe i mig!“ — „Det ved jeg, Isak,“ svarede hun. — Nu hørtes Bulderet af de Kommende; men strax efter kunde ogsaa høres, at der foregik noget Uventet: det var Byfogden, der ved at komme i rød Kjole i Spidsen for sine to Politibetjente og under Raabet: „I Kongens Navn!“ slaa om sig med sin Spansk-rørsstok splittede hele Skaren. Og saa var Alt forbi. Med paafaldende Hast udslettedes hvert Spor af Fejden; Borgerfolkene kom de næste Dage med ligesaa venlige Ansigter som forhen. Fader troede uden Videre alle Forsikringer, hvorimod Moder ofter sagde senere, at hun aldrig kunde glemme, hvad hun havde set i Ansigterne. Men Nødvendigheden, Forholdenes Natur, førte det med sig, at Alt kom i det gamle Gled, og navnlig bleve mine Forældre ikke isolerede fra Byens Selskabelighed og førte tilbage igjen i Jødedommen og dens Skikke. Men i Faders Sind var der bestandig Noget, der protesterede mod, at han ikke blev Barndommen tro, og han vedblev at iagttage, hvad han rent personlig kunde iagttage, uagtet det uafsladelig førte til Inkonsekvenser. Saaledes kunde han aldrig begynde et Maaltid uden efter jødisk Skik at bryde Brødet og sige Velsignelsen, skjønt selve Maaltidet var ujødisk. Han lærte mig det hebraiske Alfabet, men kunde ikke gaa et Skridt videre, fordi Alt, hvad der omgav os, og hvad vi levede i, var i Strid med, hvad han skulde lært mig. Jeg har været med ham ude paa Marken, og naar Solens Stilling viste, at det var Tid til Eftermiddagsbønnen, har jeg set ham tø Hænderne i det vaade Græs og derpaa i længere Tid bevæge Læberne i Bøn, uden at han kunde sige mig, hvad det var, saa at jeg først lang Tid efter har forstaaet, hvad Instinkt dengang sagde mig — men dette Instinkt blev da ogsaa styrket ved, at han aldrig undlod om Fredag Aften, naar han havde bedet i Stilhed, at lægge Haanden paa mit Hoved og dæmpet, næsten uhorlig, give mig Velsignelsen (paa Hebraisk). Hele hans Tilværelse fik en besynderlig Modsigelse mellem Vilje og Virkelighed; saagodtsom Alt, hvad han stræbte efter i Verden, slog fejl, fordi der dybt i hans Sind var en Inderligheds-Verden, han hellere vilde, men ikke kunde

hengive sig til. Han holdt saa meget af os. Han kom til at lide meget. I Sorgen og Mismodet kunde det komme paa ham at klage over, at han ikke, som han i sin Barn-dom havde ønsket, var bleven sat til at studere jødisk Theologi og blevet Rabbiner; dog kunde han ogsaa med frembrydende Lune eller Selvironi tilføje: Men hvordan skulde jeg saa faaet Heste og Vogn? — Et idealiseret Udtryk af den Virkning, hans Sorger i en vis Tid gjorde paa mig, er Jægermesteren i „Arvingen“. Krøyer i „Hjemløs“ ligner ham ogsaa noget, men Faderen, Philip Bendixen, i „En Jøde“ saagodtsom slet ikke, fordi Fader selv levede, da jeg skrev Bogen. Han hjalp mig med de hebraiske Ord i Fortællingen, og Brevet fra Philip Bendixen til hans Søn, 2den Bog, 10de Kap., er næsten ordret forfattet af ham, da jeg havde bedet ham hjælpe mig med et saadant Brev fra en orthodox jødisk Fader til en Søn, der vilde gifte sig med en Kristenpige. Fader skrev særdeles godt for sig, ja jeg erindrere, at han engang kom hjem efter at have havt en ærgerlig-komisk Scene med Nogle af sin Familie og sagde, at han vilde skrive en Komædie derom. Han satte sig leende til at skrive; men der blev dog aldrig Noget af Arbejdet. Naar han var i rigtig godt Humør eller traf Nogen, der sympathiserede med ham i det Kapitel, talte han om Holberg. Han kunde med mageløs sjællandsk Bondedialekt give „Jeppe paa Bjerget“, hvilket han engang viste paa en Maskerade i Vordingborg, og han kunde lange Stykker af „Peder Paars“ udenad, men kom derved til at give mig Afsmag derfor; thi jeg kunde ikke forstaa, hvad saaledes blev beundret og skulde beundres, og desuden var der en Mand i Byen ved Navn Holberg, Byfogdens gamle Fuldmægtig, en fortræffelig Mand, efter hvad man senere har sagt mig, men han snølede, og den Holberg og den anden Holberg kunde jeg ikke faa skilte ad. Det blev mig ligefrem en Befrielse, da jeg mange Aar efter saa den rigtige Holbergs Portræt.

Faders Gaard i Vordingborg laa ligesom paa et Torv, hvis ene Side manglede; thi Gaden var i sig selv bred, og ligeoverfor os skjød en meget bred Vej stejlt ned imod Plambæk og Stranden. Denne Situation har maaske

havt Indflydelse paa mit Sind. Naarsomhelst jeg pludselig tænker paa min Barndom, er den første Forestilling knyttet til en vid, lys Udsigt og noget Dulgt, der skjuler sig under en Banke. Men fuldt saa megen Indflydelse har vor Have havt. Indgangen dertil var over en saakaldet Baggaard, egenlig en Sidegaard, en stor, ubrolagt Plads, der lob langs Staldbygningerne, og hvor vore Tyre undertiden bleve ladte løs for Motions Skyld og efterlode dybe Huller, som de gravede eller stangede med deres Horn. Der var noget Øde og Vildt ved denne Plads; men saa stod paa hver Side af den lille Have-laage en dejlig Guldregn eller Guldranke — som jeg stadig foretrækker at kalde dette Træ — og indenfor var den ensomme Frugthave, der udvidede sig til en hemmelighedsfuld Lund, hemmelighedsfuld for mig endnu i dette Øjeblik; thi jeg kom aldrig helt igjennem den, jeg var kun sex Aar gammel, da jeg blev sendt hjemmefra.

I Haven og Lunden er Noget hændt, som jeg svagt og usammenhængende har gjort Brug af i en Fortælling. Der stod et ungt Æbletræ paa en lille, grøn Plads. Det bar første Gang, og Fader havde forbudt mig at spise deraf, hvilket jeg ogsaa efterkom. En Dag var det blevet fortalt mig om Edens Have og Syndefaldet, og strax efter kom min Onkels Datter Esther, der var lidt ældre end jeg, over til os. Hun og jeg gik ned i Haven, og da hun saa det unge Træ med de smukke Æbler, vilde hun tage et. „Du maa ikke, Esther!“ raabte jeg, fuldstændig i Fornemmelsen af, at vi vare i Edens Have og ved Kundskabens Træ, „Fader har forbudt det!“ — „Vist vil jeg have et, Din tossede Dreng!“ sagde hun, tog et Æble, bed et Stykke deraf og gav mig Æblet, og jeg spiste med en Fornemmelse, som jeg nu kan udtrykke ved, at jeg skjæbnsvangert udførte en ulykkelig, symbolsk Handling. Øjeblikket efter saa vi Fader komme langt borte. Han var klædt i gul Nankins Frakke og hvide Benklæder, og skjönt jeg vidste eller antog, at det var ham, fik jeg dog en Fornemmelse af, at det var Gud selv, der vandrede lysende gennem Haven, og forfærdet foer jeg afsted, Esther efter mig. Gjennem

et Hul i Plankeværket krøb vi ud af Lunden og kom til en Plads bagved Kostaldene. Der stod en Dreng fra Møllen og saa op ad Huset. Vi spurgte, hvad han saa efter, og han svarede, idet han gik, at der var en Ugle under Taget. Vi vilde se Uglen eller jage den bort og fik fat i et Par Stænger, hvormed vi løftede Tagskjægget. Derved kom vi til at ødelægge en Svalerede. Pludselig foer den sorte Fugl ud i synlig Angst, og i næste Øjeblik styrtede den halve Del af Reden tilligemed to ganske smaa, nøgne Unger ned i den dyndede Grøft, der løb langs Huset. Vi stode lammede af Skræk. Det var lært os, at Svalen var et helligt Dyr; at gjøre den Fortræd eller blot røre ved den var Synd, og nu laa to af dens Unger hjælpelose i Dyndet! Esther skreg og løb sin Vej. Jeg fulgte; men greben af noget Uimodstaeligt vendte jeg om og stødte som i Vildelse de stakkels Unger ned under Dyndet, for at de ikke skulde ligge og pines., — Som Barn glemte jeg snart dette. Senere er Erindringen derom atter og atter dukket op. Det er Ingenting, naar man gaar lige paa og tager haandgribelig fat paa det. Hvor meget Liv ødelægge vi ikke, hvor grusomme ere Børn ikke med Fluor og Oldenborrer, hvor ødsel synes selve Naturen med Liv, og hvor liden Vægt ligger der paa et Par Fugleunger! Men hvilken unaadelig Vægt ligger der paa Sindet, som foler sig saa særeget uskyldig-skyldigt overfor disse Fugleunger og ser en Symbolik i sit Forhold til dem!

En kort Tid boede i Sidehuset hos os en Familie ved Navn Gjoe. Et Par af deres Børn vare omtrent i min Alder; Drengen hed Valdemar, Pigen Birgitte. De legede med mig i Haven; men det staaer meget utydeligt for mig, og det Eneste, der er blevet tilbage i mit Sind, er Mindet om en stærk, varm Følelse for Valdemar. Af dette utydelige Barnevenskab har jeg formet Valdemar i „Arvingen“.

Paa den anden Side af den brede Gade, skraasoverfor os, boede min Onkel — gift med min Moders Søster —, en høj, kæmpestærk Mand, der i sin Ungdom var indkommen fra Tyskland. Han talte meget rent Dansk, med Undtagelse af, at naar han blev vred, sagde han: „Den

Unde turdne mig!“ Men hans Vrede var aldrig højroset; der var en afmaalt Ro over ham og tillige en mærkelig, smilende Elskværdighed. Det bliver saa varmt i mig, naar jeg tænker paa ham i hans Manddomskraft, i de gode Dage, da hans Hustru levede, og da Huset med de femten livlige Børn, smukke Piger og kraftige Drengene, var saa storartet og anseligt for mig og vistnok ogsaa for Folk i Almindelighed. Hos os var ingen Jødedom i Huset, men en stadig, hemmelig Sukken efter, at den kunde være; derovre var Jødedommen ej alene ikke tilstede, men betragtedes som latterlig, undtagen i et silddigt Ojeblik, da det gjaldt Noget, da Døden kom, da raabte den, man mindst havde troet det om: Schema Jisroel! (det store, monotheistiske Raab: Hør, Israel, Herren, Din Gud, er En!).

Det, som i Længden undergravede Lykken i det store Hus paa den anden Side af Gaden, ligesom det tyngede paa hele Byens Lykke, var vistnok Smugleriet. Forsvares kan dette jo aldrig; nogenlunde undskyldeligt bliver det ved, at den almindelige moralske Følelse ikke var rede, at det hverken betragtedes som syndigt eller usædeligt. Det var ulovligt; men Loven var noget Vilkaarligt, der haandhævedes af vilkaarlige eller svage Folk. Selv i den nuværende Tid, da Loven er blevet fornøftigere, og da der er en større Følelse af Forpligtelse til det Fælles, Almene og til Ens eget Jeg, er det ikke fuldkommen klart, endog for dannede Herrer og Damer, at man ikke saa smaat tør sinugle, hvor meget mindre, da for over halvhundrede Aar siden! At Jøder fortrinsvis smuglede, kan paastaas, og jeg vilde for ikke at have Strid paa disse Enemærker beredvillig sige Ja og forklare det af, at de dengang folte sig fremmede og derfor mindre forpligtede til Samfundet og dets Lov. Men Indrømmelsen kan ikke gjøres, fordi Sandheden staar imod. Man behøver blot at læse Fredrik Rostgaards Levnet (af Chr. Bruun) for at se, hvorledes Smugleriet for halvandethundrede Aar siden herskede over hele Riget, altsaa paa en Tid, da Jødernes Antal her i Landet var yderst ringe. Man turde, i Aaret 1722, ikke ret forfølge en Toldsvig i Viborg, af Frygt for at faa saagodt-

som alle Landets Kjøbmænd inddragne derunder, og om Jøder er der ved den Lejlighed slet ikke Tale! Manglede overfor Smugleriet allerede dengang, i Torden-skjolds Tid, i den Periode, da Slesvig blev gjenerhvervet og „Tidernes Uret“ sonet, den rette Følelse og Erkjen-delse af Pligt, hvor slap maatte saa ikke Sansen være i Begyndelsen af dette Aarhundrede, dels fordi Toldlovene stadig vare urimelige og chikanøse, dels fordi den en-gelske Handel under Krigen med Napoleon var bleven ført med storartede Toldbrud, dels endelig ved, at Fædre-landsfølelsen var mattet efter 1807 og 1814. Selve Told-embedsmændene vare uden stærk Pligtfølelse, som over-hoved hele Samfundet levede hen uden synderlig For-nemmelse af det kategoriske Imperativ. Jeg tror, at jeg allerede etsteds har gjenfortalt, hvad en Fætter af mig, der som Barn levede i Hillerød, har meddelt mig. Naar hans Fader havde indsmuglet Varer, blev han sendt op til Toldinspektøren eller Toldkontrolløren — der var almindelig afholdt og anset — for at hilse og bede om, at hans Fader maatte laane Stemplerne. Faderen stemp-lede da selv sit indsmuglede Gods med Kongens Stempel og lod Barnet bringe det tilbage med Hilsen og Tak for Laan. Ved Nytaarstid sendte man Foræringer uden at sige hvorfor.

Da Fader saagodtsom ingen Manufakturvarer forte, men overvejende beskjæftigede sig med den saakaldte „grove Handel“, o: Jern, Tømmer, Tjære, Salt o. s. v., samt med Bryggeri og Brænderi, var han ikke fristet til Smugleri; men Sammenstød med Toldbetjente, Dou-ceurer (et ægte Ord: Formildelse) til dem, Fjendskab med dem, naar de ikke fik Douceurer nok, opkom dog i Anledning af Formaling og Brænderi. Mæskekarrerne vare maalte, og for at Brænderiet ikke skulde bruge mere Sæd til en Brænding, end Karret ifølge Maalingen tillod, var det forbudt at sætte Rande paa Karrene, selv om Mæsken under Gjæringen steg saa stærkt, at den løb over og gik tabt. Især om Sommeren indtraadte denne stærke Gjæring temmelig hyppig, og ingen Brænde-vinskarl kunde „næne“ at se den gode Mæskning gaa tilspilde; Ejeren vist heller ikke. Man satte altsaa alle-

rede af denne Grund Rande paa Karret — selv om Alt forresten var gaaet aldeles lovligt til. Toldbetjente kunde da komme om Natten, og jeg erindrer Saadant: Banken paa Skodderne, Raabet: Kongens Folk! Luk op! — Der blev lukket op gjennem Butiken. Man var en overmaade lang Tid om at tilbagelægge Vejen fra Stuehuset, over Gaarden, til Brænderiet — de høje Stemmer bleve douce, døde hen — Alt døde hen.

Endskjøndt Toldvæsenet ikke gjorde sin Pligt mod „Kongen“, var der dog dyb Forbitrelse imod det, fordi det heller ikke forsømte sin Pligt, men brugte den som et personligt Vaaben, og Smugleriet blev derved en Snildheds- og Dristighedskamp mod Personer. Deraf udviklede sig en Slags Enthusiasme for Kampen og dens Farer.

Der kom undertiden hos os en Skipper fra Ærø, et Pragtexemplar af en Sømand, alvorlig, lunefuld, dristig, tro som Guld undtagen imod det abstrakte Væsen „Kongens Kasse“. Hans egenlige Besøg gjaldt Onkels, hos os var det kun en Visit, og jeg kan godt huske, at jeg fandt os tilsidesatte, fordi Jacob Krøll syntes at høre mere til Onkels Hus end til vort. Man blev saa fornøjet, naar han kom; der var noget Glædesmittende i Atmosfæren, han bragte Søluft med; jeg husker, med hvilken Fornøjethed jeg løb den firskaarne Mand med det store, gule, tvedelte Skjæg imøde; jeg kaldte ham i mine Tanker Svend Tveskjæg. Jeg vidste ikke, hvad der nu skulde foregaa etsteds, i Byen eller i Omegnen; men af Luften havde jeg en Anelse om, at der med ham fulgte noget Dristigt og Farefuldt. Jeg har hørt fortælle, at han engang havde bragt en Ladning til Kysten. Den tilhørte en vis, kæmpesterk Mand, der efter at have faaet den læsset paa store Vogne gik langsomt foran i den mørke Nat. Pludselig sprang en Toldbetjent op fra Grøften og raabte: „Nu har jeg Dig, Jøde!“ Det var en personlig Fjende; han var blevet vred, fordi han troede sig tilsidesat ved Uddeling af „Douceurer“, og hans Pligtfølelse var nu erstattet eller skjærpet af Hævnfølelse, han spejdede Dag og Nat for at „faa Fingre“ i sin Uven. Den stærke Mand svarede: „Du har mig, den Unde turdne mig, ikke endnu!“ og gav ham et Ørefigen, der sendte

ham ned i Grøften, hvor han blev liggende til næste Morgen. „Der var ingen Vidner“.

Skjøndt Fader, som alt sagt, og saavidt jeg ved, ikke selv smuglede og ikke havde Anledning dertil, dulgte han ikke sin Interesse derfor og fortalte gjerne Smuglerhistorier, som jeg maaske ikke skulde hørt; men hvad hører et Barn ikke? Altid maatte jeg da til min Sorg erfare, at den kjække Mand dog ikke var blevet lykkelig; thi „tilsidst fik de ham fat“. En anden Slags Historier, som Fader gjerne fortalte, var om den hemmelige Ret, som traadte frem, naar alt Andet var Uret, og blandt disse var den om Riddersmanden, som jeg har benyttet i „Arvingen“. Historien er dobbelt: Først viser den Tilværelsen af den hemmelige Ret, saa viser den Ridderen, der er uretfærdig anklaget og i Uvilje aftager det ene Stykke af sin Rustning efter det andet, for at hans Fjender skulle faa Mod til Angreb. Fader fortalte den, da han engang gik med mig „bag Bays Haver“. Vejen hedder nu Caroline Amalies Gang. Den var dengang kun en smal Sti og strakte sig, som Navnet viser, bag endel af Byens Haver; paa den anden Side af Stien var en vidtstrakt Mark, hvor man en Dags Tid i Forvejen havde brændt Rapshalm — Landmænd huske maaske, at det var Maaden, hvorpaa man en Tid skilte sig ved nævnte Halm. Hist og her var der Dreng, som opsøgte den skjulte Glød og igjen bragte den i Lue. Mod en Baggrund af Røg og sortbrændt Halm kunde man se smaa Ildtunger opstige af Jorden. Hvorledes Fader kom til at fortælle Historien, om den fortaltes ene til mig, eller om nogen Anden var tilstede, har jeg glemt: jeg hørte den, som om jeg var ganske ene, og var betagen, omfavnet, trykket af den, og den er paa flere Maader brudt ud af mig igjen som de smaa Luer af Rapshalmen. Mange Aar efter, da jeg udgav „Nord og Syd“, skrev jeg om eller hentydede til den hemmelige Jury i Samfundet, og „Dagbladet“ gjorde meget Nar deraf. Det skal af ganske Hjerter være tilgivet. Jury'en er til, hører Nemesisverdenen til, og jeg har den underlige Tilfredsstillelse at kunne følge Spiren til min Viden eller min Anelse om

den saa langt tilbage som til „Bag Bays Haver“ og den brændende Mark.

Der er noget Sælsomt ved at iagttage gennem Erin- dringen, hvorledes slige Indtryk optages, dukke ned og synes forsvundne og dog ere tilstede i Sindet, rede til at vaagne. Naturligvis varede det ogsaa længe, meget længe, inden jeg i mit Sind, der omfattede alle Historierne med omtrent lige Interesse, kunde skjelne mellem de aldeles forskellige Principer, der laa til Grund for Smuglerne og for Riddersmanden. Ej heller er mit Sind blevet uden Paavirkning af den Atmosfære, som Smugleriet udbredte om mig, vel mest ovre i Onkels Hus. Jeg antager, at det havde nogen Indflydelse paa, at jeg senere kunde blive „Corsarens“ Ud giver; thi det blev liggende i Blo- det eller i Sindet som Forberedelse til, at jeg som en ganske let og naturlig Ting kunde gjøre mig det hele officielle Liv til Fjende og mange Ikke-Officielle oven i Kjøbet. Et Barn, der var blevet oplært i Respekt „für die hohen Obrigkeiten und den Herren Bürgermeister“, for „Selskabet“ og alle dets formale Rettigheder, for al dets Magt til at bestemme Ens „Lykke“, var næppe senere sprunget saa hovedkulds ind i den Situation. Men jeg vil dog strax tilføje, at jeg kun tilskriver hine For- hold nogen Magt; ganske andre Momenter vare, som det senere vil ses, medvirkende ved „Corsarens“ Til- blivelse.

Hvad Virkning de end havde, fyldte disse Ting faa Timer af mit Barndomsliv. Mere udfyldtes det af Noget, vi alle maa igjennem, nemlig Skolen. Jeg blev i mit fjerde Aar sat i Skole hos en mageløst blid, aldrende Mand, Hr. Brygger eller Brücker, og blev der til mit sjette Aar. At jeg saa tidlig kom i Skole, hidrørte fra noget ganske Særeeget. Man havde store Forventninger om mig, saa at sige før jeg blev født. Fader havde havt en Amme, en bornholmsk Pige, der blev i Huset indtil hans ellefte eller tolvte Aar og altid holdt øvermaade meget af ham. Engang, da hans Brødre havde været slemme imod ham, sagde hun i stor Vrede: „Ja, ham vil I vel faa Bugt med; men hans Førstefødte skal blive den Største og Lykkeligste i Familien.“ Fader havde, besynderlig nok,

aldrig glemt denne Spaadom, men modtaget den af ganske Hjerte, tiltrods for, at den skyllede ham selv bort. Moder tvivlede vel heller ikke mere end andre Mødre om, at hun havde født et mærkværdigt Barn. Der blev altsaa vist mig den største Omhu, og da Hr. Brygger eller Brücker i mit sjette Aar kom med den løjerlige Erklæring, at nu kunde han ikke lære mig Mere, var Vordingborg lærde Skole ikke god nok: jeg skulde til Kjøbenhavn for at studere.

Jeg kan fortælle dette uden nogensomhelst Forfængelighed. Enhver ved nu, hvad jeg er blevet til, idetmindste hvad Storhed angaar, og jeg kan ikke lægge en Alen til min Væxt ved at skyde en Spaadom eller desl., under mine Fodder og træde op derpaa. Det Hele faar staa hen, vel som noget ret Sælsomt, men tillige som Noget, der er mere karakteristisk for Andre end for mig.

Forresten gik jo den bornholmske Spaadom paa en vis Maade i Opfyldelse. Fader havde villet skrive en Komædie, men opgivet det, rimeligvis fordi den i sin første Undfangelse ikke hidrørte fra egenlig poetisk Drift. Jeg fik ved Arv de Anlæg, der hos ham vare ubestemte, forenede med Arv fra mødrene Side og udviklede i en lærd Skole, og jeg kom til at skrive baade Komædier og Romaner. Ogsaa i en anden Henseende har Skjæbnen paa underlig Maade villet, at jeg skulde faa, hvad der blev nægtet Fader. Han udrustede engang en Expedition til England; men Skibet, der var assureret i England, led Skibbrud. En Assurandør eller en Agent for Assurancerne, Mr. Goodwin i Newcastle, løb sin Vej med Konossementerne, og der kom en højst fortrædelig Proces, som aldrig fik Ende. Flere Aar efter Faders Død har jeg været hos (nu afdøde) Højesteretsadvokat Liebenberg, hos hvem endel af Papirerne beroede, for at spørge paa vor Families Vegne, om der Intet kunde reddes. Fader blev saagodtsom ruineret ved Tabet; men hele Beløbet har jeg efterhaanden faaet fra England, i Honorar for literære Arbejder. Der var en saadan Kjærlighed hos Fader, at den ligesom har havt Magt til at testamentere mig, hvad der blev nægtet ham selv. Endog mit blotte

Besøg hos Liebenberg blev frugtbringende; thi ved uvilkaarlig Paavirkning deraf skrev jeg senere de Stykker af „Ravnen“, der beskjæftige sig med Proces og Papirer.

Imidlertid var det, der i denne Periode, i mit 5te—6te Aar, dybest og inderligst beskjæftigede mit Sind, Noget, man ganske sikkert vil le ad: jeg var forelsket. Ja, vi le Alle ad hverandres Barneforelskelser; men Ingen lær gjerne selv derad og skal heller ikke; thi, om de ikke ere Andet eller Mere, indeholde de dog en Forudgriben efter det Ideal, eller efter vort andet Selv, som vi enten skulle møde i Virkeligheden eller længes efter vort hele Liv. I og for sig er der ogsaa noget saare Skjönt i mangen Barneforelskelse; den er saa uskyldig og dog saa anelsesfuld, saa blid, at man aldrig faar sin Søvn eller sin Appetit hindret af den, og alligevel saa lidenskabelig og undertiden smertefuld. Hvilken Rigdom af Følelser, naar Kredsen sang „Munken gaar i Enge“ og hun valgte mig eller jeg hende, eller naar hun ikke valgte mig! Jeg kan ikke finde nogen poetisk eller romantisk Strømning i mit Sind, der ikke viser hen til hine Dage i min Faders Have som sin Oprindelse, hvad Tone og Farve angaar — jo, endnu Et: de Aftener i Skumringen, naar min Moder gik op og ned ad Gulvet med mig ved Haanden og sang. Hendes Stemme var smuk og blid, men simpel, uden Bravour. Hun sang Tidens danske Sange, Arier fra Theatret o. desl., af hvilke nogle saa besynderlig tiltale Fantasi, f. Ex.:

Ærværdige Fader, luk op, luk op!
Alt Solen forgylder Sanct Gotthardts Top!

eller den inderlige:

Der var en Konning i Leire —

undertiden ogsaa tyske Sange, af hvilke en blev i mit Sind.

Schön ist es unter freiem Himmel
Stürzen in der Schlacht Getümmel,
Wo die Kriegstrompet erschallet,

Wo die Trommelwirbeln schlagen,
 Wo die Rosse wiehernd jagen,
 Wo das Blut im Helden waltet¹⁾

De sidste Ord og især „waltet“ gjentoges, svang sig op og gjentog sig igjen med nye og stærke Vingeslag i saa mange Modulationer, at, inden jeg forstod selve Ordene, lød for mig Sejrens Jubel paa henrykkende Maade deri, og Moders Toner syntes mig efterhaanden at blive til lysende Kvindeskikkelser, der hilste et lykkeligt Menneske. — Selv havde jeg ikke anderledes „Stemme“; fra det Tidligste, jeg kan erindre, har Sang ikke virket paa mig med Opfordring til at synge med, men har forvandlet sig til Billeder.

Af Alt dette kan man se — maaske til Overflod — at Dansk paa naturlig Maade er mit Modersmaal, og at jeg ikke, hvad Grundtvig engang skrev (1850), har lært det som en Fremmed, hvis egenlige Maal nok var Hebraisk. Om min „Stil“, som man har talt endel om, kan ogsaa indskydes en Bemærkning, nemlig: at eftersom den som al Stil er det imellem Linierne liggende Udtryk af Personlighed, saa har den i Tidens Løb maattet forme og forandre sig; men dens Grundlag kan skjønnes at være i Vordingborg, i vor Have og i min Moders Sange.

Jeg kunde, tror jeg, vedblive i det Uendelige at fortælle om mit Barndomsliv. Hver Dag, der efterhaanden stiger frem for Erindringen, kunde gøres til et Billede, en Skildring; men det gjælder vel om de Fleste, og Enhver vil blot trætte sin Nabo dermed. Lad mig derfor endnu kun hidføre følgende Smaatæk.

Den første Følelse af Had fik jeg — saavidt Saadant kan efterspores — i Skolen, fra selve Hr. Brygger. Han var ellers en blid Mand; men engang, da han talte om England, kaldte han Engelskmanden „den forbandede Tyv“, og det var ikke blot Ordet, men det pludselige Udtryk i hans Ansigt, der meddelte mig ligesom en Hatedets Aabenbaring, en Forpligtelse til at hade.

¹⁾ Skjønt er det under aaben Himmel at styrte ind i Slagets Tummel, hvor Krigstrumpeten gjalder, hvor Trommehvirvlen lyder, hvor Hestene jage vrinskende frem, hvor Blodet bolger i Heltens Bryst.

Følelse af Overmod fik jeg ogsaa i Skolen og af Hr. Brygger. Han tog mig en Dag med til Besøg hos en Almue- eller Fattigskolelærer. Der var kun faa Drengene i Stuen, og jeg kan ikke gjøre Rede for, hvad de bestilte. Vinduerne stode aabne, Solen skinnede ind, og Læreren sad, da vi kom, ganske stille, syntes det mig, ligesom en rugende Hane. Men strax efter blev han en Hane og kaldte Drengene til. Da de nærmede sig, saa jeg, at de vare blege og fattige, og jeg maa vel have haft en Følelse af Medlidenhed, siden jeg endnu med en Slags Smerte husker de blege Ansigter. De skulde svare paa Noget, som jeg vidste; men de stode dumme, og hvis jeg tør haabe, at jeg hverken digter eller overdriver, havde jeg i det Øjeblik den Tanke, at de burde have et Rundtenomstykke Smørrebrød med Kjød paa. Maaske var jeg selv sulten. Men saa sagde Fattigskolelæreren, at jeg skulde skrive mit Navn. Der laa en egen Slags Tavler med Sand, og man skrev derpaa med lange Trægriffler; deri havde jeg ingen Øvelse, og det viste sig, at de fattige Drengene skrev bedre. Men saa gjorde Hr. Brygger Drengene et Spørgsmaal af den lille Tabel, og saasart de betænkte sig, vendte han sig til mig, der svarede som et Lyn; thi nu var al Barmhertighed borte, nu forstod jeg, at jeg skulde overvinde, sejre, kaste tilside; Jagthundenaturen, Dyrnaturen var vakt gjennem Intelligensen.

Jeg mødte intet Jødefjendskab i Vordingborg, naagtet jeg blev født faa Maaneder efter Jødefejden (26de Oktober 1819). I Skolen kaldte de andre Born mig aldrig Jøde; men jeg lærte jo rigtignok ogsaa „Religion“, navnlig Balles Lærebog og Luthers lille Katekismus, ligesaa fuldt som de. Et underligt Sammenstød, en næsten komisk Duel, som jeg havde med en Dreng, Ludvig Drange, Søn af Byens Dyr læge, fik nok Udseende af at høre til Nationalstrid, men med Urette. Der havde været Fugleskydning, og han og jeg mødtes ved Fuglestangen i Ensomhed. Vi bleve enige om at forsøge, hvem af os der med en Sten kunde i nogle Skridts Afstand, naar vi stode ganske stille, træffe den Anden lige midt paa Næsen. Jeg blev ramt aldeles nøjagtig med en skarp Sten og baaren blødende hjem. Jødefejden laa endnu saa nær; man

blev bestyrtet; men den hele Duel var foregaaet aldeles venskabelig som imellem to unge Kristne, uden Spor af Religionshad.

Et eneste, hurtig henglidende, men maaske som et Lyn-glimt oplysende Exempel paa Jødehad, som jeg dog oplevede, har jeg benyttet i en af mine Fortællinger; men det bør vel gjentages her, hvor det hører til. Det maa have været strax efter, at jeg var sat i Skole. To af mine Fætttere, noget ældre end jeg, bomstærke Dreng, vare en Eftermiddag sendte op for at hente mig fra Skolen, der laa i den anden Ende af den lange, smalle By. Det skylregnede. De toge mig hver i sin Haand og lode mig løbe oppe paa den Højryg af svære Sten, som fra Arilds Tid strakte sig midt henad Gaden. Vi vare komne ned til Hjørnet af Færgegaardsvejen, i Sigte af Valdemars Taarn. En stor Haandværksdreng kom løbende imod os og raabte, idet han foer os forbi: „Æh, Jøder, kan I æde Flæsk og Fløde!“ — Den ene af mine Fætttere slap mig, var i tre Spring ved Drengen, slog ham ned i en Vandpyt, saa at Vandet sprøjtede højt, kom tilbage og tog mig i Haanden, og saa løb vi alle Tre lige til Tantes Spisekammer, spiste et Stykke koldt, stegt Flæsk og drak Fløde til og saa paa hinanden, uden at der blev mælt et Ord.

Det staar ikke for mig, at denne Erfaring paa nogen Maade gjorde Forstyrrelse i mit Forhold til de andre Vordingborg Børn.

En anden Begivenhed, hvor jeg spillede en Rolle som Lidende, betegner en Bonde mere end mig. Fader havde foræret mig et Føl, som jeg skulde have til Ridehest. Det traf sig engang, at Føllet og jeg vare ene i Baggaarden; jeg vilde op at ride, men det vilde ikke staa stille, og saa slog jeg det. Føllet slog igjen, men saa haardt, at jeg besvimed, og gav sig da til at skubbe eller rulle mig med et af Frembenene. En Bonde, Jeppe Jensen fra Bakkebølle, kom forbi, saa lidt til og gik ind i Butiken til Fader. „Er det Kjøbmandens Sou, som er ude i Baggaarden?“ spurgte han. — „Ja, det er det vel; hvorfor Jeppe?“ — „Jo, for saa skulde Kjøbmanden gaa derud; Føllet træder paa ham.“ — Fader

sprang ud, fandt mig og fik mig i Seng og foer saa i Bonden: „Men, i Guds Navn, Jeppe, hvorfor tog I ikke mit Barn fra Føllet?“ — „Næ.“ — Fader vedblev at trænge vredt paa med sit Hvorfor, og endelig svarede Jeppe: „Næ, jeg vilde itte ha' Utak for at bringe dødt Barn i Stuen. Der var ingen Vidner.“

Men nu vil jeg slutte med den største Lidelse, jeg havde i Vordingborg.

En Mand fra Nestved besøgte os og forærede mig en Flitsbue. Den staar saa glimrende for mig, som om den var af Mahogni og Staal; men saa fin var den vel ikke, Jeg fik en saadan Kjærlighed til den, at jeg sov med den i Sengen. En Dag stod jeg i vor Butikdør og skjød tversover den brede Gade og løb saa over mod Gjenboens Hus for at hente „Kuglen“, men lod Flitsbuen blive liggende paa Trappen. Da jeg kom tilbage, var Flitsbuen borte. Jeg spurgte ikke efter den — Noget, jeg endnu den Dag idag ikke kan forstaa uden ved at antage, at der i mit Sind var en hemmelig Følelse af, at den var for god for denne Verden og maatte berøves mig. Jeg drømte om den i mange Tider, og mere end tyve Aar efter, i fremmed Seng og i fremmed Land, drømte jeg, at jeg var hjemme paa Trappen og fandt min Flitsbue. Jeg vaagnede af Glæde, og saa saa jeg min Flitsbue — malet paa den øverste Del af et Klædeskab, der stod overfor min Seng.

Fra denne min Barndomstid, der ligger for mig som en stille Soldag i en Have, blev jeg taget bort uden Smerte. Det var bestemt, at jeg skulde til Kjøbenhavn for at gaa i Skole. I sidste Øjeblik, medens der blev forspændt, gik jeg ude i Baggaarden og legede. Fader, der selv vilde følge mig ind, kom og hentede mig, for at jeg skulde sige Farvel til Moder og mine Sødskende. Jeg sagde Farvel uden Viden om, hvad Adskillelse var, uden Anelse om, at jeg aldrig igjen skulde møde Huset og Haven, uden i Erindringen.

II.

Da man vragede Vordingborg lærde Skole og besluttede at sende mig til Kjøbenhavn, havde Fader, antager jeg, en Bihensigt eller næsten en Hovedhensigt uden at gjøre sig den aldeles klar. Han vilde have mig hos Nogen af sin Familie, i et orthodox jødisk Hus, for at jeg ikke skulde gaa tabt for Slægten og dens Tradition. Spørgsmaalet, om Studiet og Ceremonialvæsnet kunde forenes, havde ikke paatrængt sig ham i sin Vanskelighed, og jeg tror i alt Fald, at i det Øjeblik, vi rejste hjemmefra, var Tanken om Studiet, senere den anden Tanke en Tidlang overvejende, og derfor gik det, som det gik.

Undervejs kom vi forbi et Rettersted udenfor Landsbyen Ugledie, hvor en nys henrettet Forbryders Hoved sad paa Stage. Jeg sagde til Fader: „Hvis Kristus ikke var død for os, kunde den Mand ikke blive salig.“ Fader, der maaske ikke havde ventet, at den kristne Skoleundervisning havde virket saa meget paa mig, nøjedes med at svare: „Saadant Noget taler man ikke om i Kjøbenhavn.“ Og jeg talte heller aldrig derom. Tanken var udenadlært, ikke gaaet over i Blodet, ikke blevet til „Barnetro“, men dog til en Stemning, der vel kunde forsvinde, men ogsaa komme frem igjen, indtil der maatte gjøres ordenlig Afregning.

Da vi kom til Kjøbenhavn, til min Oukel og Tante (Faders Søster), sagde Fader snarest mulig til Tante, at han maatte søge om en god Skole til mig. Hun sagde: „Han kan jo gaa, hvor vore egne yngste Drengene gaa. Det er en meget god Skole, og det er en for alle Gange afgjort, at de ikke behøve at komme om Løverdagen. Han skal da ikke om Løverdagen i Skole?“

„Nej,“ svarede Fader noget langt; „men lære de Latin i den Skole?“

„Hvorfor skulde de ikke lære Latin? Naar Du siger til Skolelæreren, at han skal lære Latin, saa lærer han Latin!“

Det blev da afgjort med Hr. Lausen, at jeg skulde lære Latin. Hr. Lausen var en temmelig ung, blond Mand, der selv underviste sin Skoles eneste Klasse i

Alt. Vi sad indelukkede i Skolens eneste Stue fra Kl. 9 til 1 og fra 3 til 5 eller 6. Kl. 11 sagde Hr. Lausen regelmæssig: „Nu kan I fodre,“ og saa blev Smørrebrødet hentet frem af Papir eller Blikkasse, og efter fem Minuters Forløb begyndte Undervisningen paany. Jeg husker, at vi lærte Naturhistorie, men uden at se Planter eller Billeder; derimod havde Hr. Lausen et ganske lille Barneskelet, hvorpaa han viste os den menneskelige Benbygning. Jeg troer, at han efter de Tidens Fordringer til en lille Drengeskole var en flink Mand, og i alt Fald var han en utrættelig Mand. Vi kom ogsaa til at lære Latin. De af os, hvis Forældre ønskede det, fik en særskilt Time to Gange om Ugen og en særskilt Lærer, Hr. Stefani, der dikterede os Noget. Til min højeste Forbavselse opdagede jeg i en senere Tid, at det, han havde dikteret os og ladet os nedskrive, var Badens latinske Grammatik eller rettere Begyndelsen deraf; thi det Hele holdt snart op, Latinen gik overstyr.

Om jeg lærte Noget i Skolen eller ej, ved jeg ikke; jeg kan ikke opdage nogen Tanke i mig, der er knyttet til den. Derimod indsugede jeg samtidig med stor Heftighed eller Inderlighed en ganske anden Undervisning, der ikke blev givet mig som Lektie, ja kom til mig næsten uden Ord, i alt Fald uden megen Forklaring. Den laa i mil nye Hjemms Luft; det var Jødedommen eller rigtigere: en Jødedom, der ved at gaa igjennem trange Tider havde tabt de store Skolers Præg og var bleven forvandet til noget besynderligt Nationalt-Religiøst-Stemningsfuldt, lidet opbyggende for Forstanden, men tiltalende og vækkende for Fantasien, i højeste Grad egnet til at gribe et Barn. Det var den Slags Jødedom, som visse „dannede Jøder“ nødig ville have omtalt, skjønt med Urette. Den har sine store Mangler; der er lavt til dens Loft; men den fører sit eget Liv, lefler ikke med det Fremmede, har Varme, ja Glød, bærer i sig det Væsenlige, der har bevaret Folket fra Fortabelse.

Der var i Huset Lidet eller Intet af, hvad sædvaulig kaldes Intelligens, allermindst nogen boglig Lærdom, end ikke om selve Jødedommen. Der syntes ikke at være Anelse om, at det store Udbrud Schema Jisroel o. s. v.

(Hør, Israel, Herren, vor Gud er En!) var Monotheismens Feltraab, indeholder Jødefolkets Mission, har været dets Sejrsskrig og Dødsskrig paa Valpladse. Man sagde Ordene med et Udtryk, som om der stod: „Bønhør Israel, o Gud!“ eller ogsaa brugte man dem ganske simpelt i Skræk og vakte hos mig en Forestilling, som om Zions Gud slog Noget istykker. Hvis jeg ikke hjemme havde dels af Moder, dels af Hr. Brygger eller Brücker lært Noget af den bibelske Historie, og hvis jeg ikke senere i kristen Skole havde faaet selve Biblen ihænde, kunde jeg, forsaavidt det afgang af dette Hus, endnu idag være uvidende om Skabelseslæren, om Abraham og hans „Pagt med Gud“, om David, Profeterne o. s. v. Udgangen af Ægypten blev ved særlig Lejlighed fortalt mig i store, fantasifulde Træk; men Lovgivningen paa Sinai og de ti Bud blev aldrig berørte. Men dersom Nogen var kommen til min Onkel og havde sagt, at han var ligegyldig overfor de ti Bud eller ikke kjendte dem og ikke lærte mig dem, vilde han i højeste Forbavselse og Uvilje have svaret omtrent dette: „Hvad for Noget? Er ikke de ti Bud overalt? Lad Nogen komme til mig og nægte de ti Bud! Lære ham dem? De følger af sig selv! Derfor er han et Jødebarn, hvor forsømt end hans Opdragelse hidtil har været!“ Alligevel vilde min Onkel, hvis en saadan Bebrejdelse var bleven henvendt til ham — og hvis han ikke med naiv Klogskab havde ment, at det daglige Liv i Familien bedre end Lære passede for et Barn — have taget mig for sig og sagt mig, at de fulgte lige efter Schema Jisroel, at de stode paa Dørstolperne i hans Hus, at de laa i Kapslerne ved de Læderremme (Tefilin), som man lærte mig, at jeg efter mit 13de Aar skulde binde om Armen og om Hovedet ved Morgenbønnen, at jeg selv daglig udtalte dem i visse hebraiske Bonner — men rigtignok uden at vide det.

Men hvad var da Jødedommen, som jeg lærte? Ja, hvad var den? Den var Huset, Menneskene og deres Skikke, en forunderlig Atmosfære, der ikke naaede fra os ned til Gaden, men bort til fjerne, af Fantasiens farvede Tider. Onkel ernærede sig med Anstrengelse; Huset var tarveligt, næsten fattigt. Der var mange Børn; de ældste

Sønner vare voxne, de yngste Børn omtrent mine Jevnaldrende. Alle, der vare arbejdsdygtige, Sønner og Døtre, hjalp til, med en Flid, en Kjærlighed, et indbyrdes Sammenhold, en Bravhed, undertiden en Selvfornægtelse, som nu, da jeg kan overse og forstaa Alt, bevæger og rører mig. Der var Kjærlighed i Huset, uden at den forhindrede lidenskabelige Uvejr — sande Orkaner, som jeg først studsede ved, senere tog som Tingenes og min egen Natur —; men Et stod altid fast, Faderens umodsagte, umodsigelige, absolute Overhøjhed, og der var endvidere i Familien det Særegne, at Børnene i opadstigende Linie ligesom pegede hen paa en lykkeligere Tid i Menneskeslægtens Tilværelse; thi jo ældre de vare, desto mindre havde de af Egenkjærlighed. Men jeg tror næsten ogsaa, at jo ældre, desto mindre kjønne vare de; som Regel gjaldt, at Huset ikke havde synderlig anden Skjønhed end den skjulte, som Fantasien maatte hente frem.

Hvad man i Barndommen ser, synes ganske simpelt; nu undres jeg ved at mindes Onkel om Fredag Eftermiddag. Det kunde tidt hænde, at han kom hjem med et træt og mismodigt Udtryk, aabnede Chatollet, regnede efter, drog et Suk eller svarede vredt paa hvilket som helst Spørgsmaal, og det kunde vare indtil det yderste Øjeblik, nemlig indtil man skulde i Synagogen og indvie Sabbaten. Naar han saa kom hjem, var han et helt andet Menneske, ikke længer en bekymret, trællende Mand, men en stille-fornøjet Herre, en mild Konge med Blikket aabent og varmt, og under hans Kongedømme var selve Huset forvandlet: det var, som om Sabbaten, usynlig, laa andagtaandende overalt, i hver Krog og hvert Møbel, i Dugens Hvidhed, i de ubevægelige Sabbatlys. Denne tindrende Fred og denne stille Glæde, der efter Maaltiderne ytrede sig i dæmpet, hellig Sang, vare uforstyrret indtil Løverdags Aften, Sabbatens Aflysning. Et Par Minuter senere kunde Onkel vise sig i sin Ilverdagsdragt; han havde Hast; med Freden og Værdigheden havde ogsaa Personlighedens Fylde tabt sig, og det bekymrede eller mismodige Udtryk fra den foregaaende Eftermiddag var nøjagtig kommet igjen, og han gik ud ligesom fra Paradiset til Jorden, der „skal bære Dig Torn og Tidsel“.

Onkel regerede ikke i Kraft af Forstanden; thi, uagtet han hverken var enfoldig eller uerfaren, var dog Raisonnement ikke hans Styrke. Han herskede ifølge Patriarkatets Ret, af Guds Naade, og fordi han havde Hjerte. Den undersætsige, buttede, venlige Mand vandt mig øjeblikkelig; jeg droges magnetisk til ham; jeg var strax hans yngste Søn og fik min Plads ved hans højre Side ved Bordet. Verdens klogeste Mand kunde ikke have udtænkt de Midler, de Ubetydeligheder, hvormed han vandt mit Blods Instinkter og gjorde mig lille Hedning-Kristen til Jøde, I Vordingborg havde vort store Hus været aabent for Alle, og jeg havde set paa Alle som Venner eller Bekjendte. Men her vare vi lukkede inde, højt oppe paa 4de Sal, og skjøndt jeg ikke kan huske nogen første Gang, maa det dog snart være indtraadt, at jeg idetmindste paa Afstand har hørt Drengene paa Gaden raabe Jodesmaus. Der var altsaa en ydre Fjendtlighed, imod hvilken jeg instinktmæssig tyede til Husets Fred og Inderlighed. I selve Familien blev ikke polemiseret mod anderledes Troende; det faldt Ingen ind at nævne Kristendommen eller de Kristne; man brugte Udtrykket Kenech; det var de Andre, de, hvis Børn skreg efter mig; vi vare, uden at det behøvede at siges, de Rette, Guds egne og dog saa underlig prisgivne Børn. En eneste Gang husker jeg, da en af mine Fætttere, der var lidt ældre end jeg, brugte et særegt Ord, som jeg strax forstod uden Oversættelse eller uden at spørge oversatte paa egen Haand. Det var i Skolen; han opdagede, idet han skulde gaa, at han havde faaet en Katekismus mellem sine Bøger. Han lagde den fra sig og sagde med en besynderlig overlegen Mine: Aa, det er deres Bog om Tólu. Jeg kjendte Bogen og vidste, at den var om Kristus, men erfarede nu, at han skulde hedde Tólu, hvilket ikke lød godt. Jeg oversatte det omtrent: de slemme Drenges Indstifter; men den rette Oversættelse, som jeg lærte lang Tid senere, er: den Ophængte o: den Korsfæstede. Samme Fætter havde dengang et dejligt Smil og Blik, og jeg forelskede mig lidenskabelig i ham, hvilket ogsaa bidrager til at forklare Husets hurtige og fuldstændige Magt over mig. Men Hovedpersonen er og bliver dog Onkel selv,

synes mig. Den første Løverdags Aften, jeg var der i Huset, da Sabbaten skulde aflyses, vilde hans yngste Son Martin efter Sædvane holde Sølvbøssen med Kryderier og række ham Voxlyset, der slukkes ved at blive overgydt med Vin eller Öl. „Gaa tilside, det skal Meir gjøre,“ sagde Onkel. Martin stod hos med tunge Taarer nedad Kinderne; mig gjorde det vel ondt, at han skulde til-sidesættes; men jeg var dog tillige glad og stolt derover, og da det Uventede skete, da Vinen blev gydt over Lyset, medens Onkel sagde de for mig dunkle, højtidelige Ord: Hamavdil bein kaudesch lechol! (Den, som gjør Adskillelse mellem Hellig og Sogn), foregik Noget i mig, hvorved maaske alle mine Jødefortællinger have faaet deres Grundlag; thi Digtning, Fortælling, Roman kommer dog til Syvende og Sidst mindre af Iagttagelse og Erfaring end af en Grundstemning. Paa ganske kort Tid lærte Onkel mig at læse Hebraisk — men ikke at forstaa det —, og Ønsket om at behage ham i Forening med Ærefrygten for det uforstaaelige, hellige Sprog gjorde, at jeg lærte store Stykker af den lange hebraiske Bordbøn udenad. Da jeg første Gang ved Bordet fremsagde for Onkel den meget lange Bøns første Afdeling, kneb han mig til Belønning i Kinden og sagde: „Tror Du, nogen anden Vordingborg Dreng kan det?“ — Først i øverste Klasse af det v. Westenske Institut lærte jeg saa meget Hebraisk, at jeg formaade at gjætte Meningen af den Bøn, jeg kunde udenad.

Da jeg kom til Huset, var jeg saa skrækkelig forsømt, at jeg ikke engang havde et Arbakampfaus. Det er et firkantet, merinoagtigt Stykke lyst Tøj med ejendommelig snoede Kvaster, Zizis, en i hvert Hjørne (alrba, fire, Kampfaus, Hjørner). I Midten er et Hul, stort nok til at faa Hovedet igjennem; det bæres under Vesten og bedækker Skuldrene, Ryggen og Brystet. Det betragtes som Tegn paa Pagten med Renhedens Gud; men for dem, som kjendte den orientalske Klædedragt, vil det være tydeligt, at det maaske tillige eller egenlig og oprindelig er den gamle Nationaldragt i Miniatur. En orthodox Jøde gaar altsaa stadig i skjult Nationaldragt, og det Nationale er jo i Jødedommen paa det Inderligste knyttet til det Religiøse,

til Pagten med Jehova. Saadan blev det imidlertid ikke forklaret mig. En Aften, da min kraftige, storskaarne Tante selv klædte mig af, opdagede hun, at jeg intet Arbakampfaus havde paa. Hun kaldte paa sin Mand og sagde med et Udtryk af den dybeste Uvilje, der vistnok gjaldt mine Forældre, og med en Medlidenhed, der gjaldt mig: Roine mohl Sege, kan Arbakampfaus, Nebbisch! (Se engang ham her, intet Arbakampfaus! den Stakkel!) Onkel løftede min Skjorte op for at se, om jeg ikke ved en Fejltagelse bar Arbakampfaus paa det bare Legeme, ry-stede paa Hovedet og gik tavs ind. Den lille Scene fyldte mig med Forestilling om, at jeg manglede noget overordenlig Vigtigt, at der ved Forsømmelse var begaaet Synd imod mig, og jeg gik de næste Dage og saa længselsfuldt mine Kusiner arbejde paa mit Arbakampfaus. Endelig fik jeg det paa og lob henrykt ind til min Onkel og viste ham det. Han sagde: Pas nu paa, at det ikke bliver posul. Det hemmelighedsfulde Ord virkede paa mig, som om jeg skulde vogte mit Arbakampfaus mod besynderlige, skjulte Ting eller Væsner. I visse Maader gjættede jeg rigtig; thi posul betyder uren, besmittet. Hvilken skøn Symbolik i dette Arbakampfaus, hvis der bliver tilfojet, at det Farlige, Urene, især skal agtes paa indvendig!

Man kan gjøre den Bemærkning, at jeg dog vistnok kunde have faaet Noget forklaret, hvis jeg havde spurgt. Det er muligt; men det var ikke min Natur at spørge. Jeg beholdt Billederne eller Forestillingerne, som vakt af det Besynderlige, enten med stillestaaende Undren, eller jeg gjættede mig frem.

Jeg finder ikke i min Erindring det svageste Spor til, at mit Sind nogensinde, paa nogetsomhelst Punkt, gjorde Modstand mod Huset og dets Aand. Uagtet jeg et Aarstid senere, da mine Forældre vare flyttede til Valby og jeg gik i Skole paa Frederiksberg, grebes af den dybeste, mest fortvivlede Hjemve, naar jeg ikke blev hentet hjem paa bestemt Klokkeslet, folte jeg ikke et Øjebliks Hjemve hos min Onkel. Uagtet jeg senere, ligeledes medens vi boede i Valby, mindedes den lille Pige i Vordingborg med en saadan Kjærlighed og Længsel, at jeg en Aften paa Vesterbro, hvor jeg pludselig troede at høre hendes Stemme kalde paa

mig, vedblev at gaa op og ned i flere Timer, saa at jeg kom gjennemblodt hjem og fandt Huset forstyrret af Ængstelse over min Udebliven, har jeg i Onkels Hus aldrig husket hende. Uagtet jeg var vant til fri Luft, Have og Mark, følte jeg aldrig Savnet deraf paa 4de Sal hos min Onkel. Jeg har senere tidt nok fundet Tegn paa noget Irrationelt, Stridigt, Dæmonisk i min Natur; men Alt, hvad der horer til Opholdet i hint Hus, staar i min Erindring med fuldstændig Blidhed, undtagen det kan være et Exempel paa det Modsatte, at da man havde fortalt mig om Jødefjenden Haman, der vilde lade alle Jøder dræbe, og derpaa ved Festen (Purim) forærede mig ligesom de andre Drengene en lille Mekanik, hvorved en Hammer faldt ned og slog paa Bogstavet H., saa vilde jeg ikke slaa dette Bogstav, „kloppe Haman“, men forlangte den rigtige Haman, for at vi kunde slaa paa ham. Sagen er let forklarlig. For et Barn, der havde set Haandværksdrengen blive slaaet ned i Pytten, fordi han raabte „Jøde!“, og som vidste, hvorledes en Onkel havde sagt „den Unde turdne mig!“, da en Mand raabte: „Nu har jeg Dig, Jøde!“, maatte det nødvendigvis være paafaldende og utilfredsstillende, at en Mængde Jøder stode samlede i Synagogen og, naar de raabte Erke-Jødefjendens, Amalekitens Navn, ikke gjorde Andet end lade deres Børn banke et Bogstav af Navnet. — Man tyssede paa mig fra alle Sider, og af Fysiognomierne blev jeg rimeligvis klog paa, at vi vare de Faa og de Svage.

Selve Synagogen antog, forekommer det mig, Skikkelse og Karakter af et Fristed. Hvorfor der skulde være et saadant Fristed, begreb jeg rigtignok ikke; det var til, som det Eventyrlige er til. Særlige, om og ubetydelige Omstændigheder maatte medvirke til denne Forestilling. Det var i Tiden, før den store Synagoge i Krystalgade blev bygget. Der var dengang mindre Forsamlingssale flere Steder i Byen; vor laa paa Hjørnet af Gammelmynt og Regnegade, men i Baghuset. Man maatte over Kobbersmedens Gaard, og da jødiske Festdage saa sjelden falde sammen med de kristne, var der i Reglen, og navnlig om Løverdagen, et vældigt Kobbersmedearbejde i Gaarden. Som oftest laa der ogsaa lange, sorte Sprøjteslanger

strakte i Rækker over Gaardspladsen eller viklede i sære Bundter. Saasnart man var inde i Synagogen, især naar man kom tidlig, befandt man sig pludselig, som ved Trylleri, i den fuldstændigste Stilhed, ene med den hellige Lampe, hvis Flamme lyste uden at røre sig. Lydløst kom den Ene efter den Anden, hilste det Hellige, kyssede Forhænget og gik baglængs til sin Plads. Naar saa Bønnen begyndte med sært dæmpede, ejendommelig rhythmiske Ord fra Forsangeren, og Alle pludselig, lydelig stemmede i, var det, som om en Hemmelighed var brudt løs, ud fra det, som Tæppet skjulte. Det er sandt, at Gudstjenesten sædvanligvis paa Grund af sin store Længde blev trætende, især da jeg ikke forstod et Ord af Bønnerne; Sindets eneste Beskjæftigelse synes at have været en Undren og en uvilkaarlig Indsugen af Ærefrygt og Kjærlighed, der naturlig forenede sig med det religiøse Væsen i min Onkels Hus.

Til det Livligste af den nys omtalte Purim-Fest, Aftengilder og en Slags Maskerade, blev jeg ikke taget med, og det beklager jeg, fordi jeg vistnok derved vilde have opfanget adskillige ret mærkelige Kulturbilleder. Det er rigtignok sandt, at det mest Karakteristiske allerede i min Barndom var i Aftagen, og hvad der senere tilfældig og løselig er blevet meddelt mig, naar tilbage foran min Tid. Saaledes stod hos min Bedstemoder Purim-Aften et stort, dækket Bord, med Hovedretterne: Kalkuner og Butterkuchen, hvor enhver af de Maskerede, som indfandt sig, kunde tage Plads. Paa Gaden saas en lang Række af Vogne, hvori de Maskerede kom, og Folk stode i Masser og saa til som nu eller for nogle Aar siden ved Kasino-maskeraderne. Man antog som givet, at de, der indfandt sig, vare Jøder, Bekjendte, Venner; men man kunde ikke være sikker derpaa, skjøndt man i Gadedøren eller Porten kunde spørge paa Hebraisk; thi naar Flere, ja Mange kom paa engang, kunde der ikke holdes igjen. Ofte gik det godt, undertiden ikke. Et Aar forsvandt alt Sølvtojet, et andet Aar togø de Maskerede med Et alle Retterne af Bordet og forsvandt dermed. Næste Aar var der Politi i Stuen for at give Agt. Men Politiets Nærværelse kunde ikke forhindre følgende højst besynderlige Ting. Man fandt

pludselig et af Familiens Børn siddende i en Krog med to skarpladte Pistoler. Barnet kunde ikke forklare Andet end, at det havde faaet dem af en maskeret Mand, som havde kjærttegnet det og sagt, at nu skulde det have en rigtig god Purim-Gave. Barnet var min Fader.

Ved Purim-Tid kom jeg altsaa ikke til Bedstemoder; maaske gik ikke engang min Onkel og Tante derhen. Ved andre Lejligheder, men kun sjelden, blev jeg ført til hende og kunde da stirre paa, hvad Fader hjemme havde længtes efter, men været ligesom bange for: hans ved mange Giftermaal spredte og her formalt samlede Familie, en snever Verden af selvstændige Magter, der uden egenligt Maal rivaliserede med Ærgjerrighed ved et fælles Hof, den Ældste, som alt fortalt, undtaget. Den gamle Moder var Centrum og beherskede det Hele eller blev, som Fader omtrentlig paastod, behersket af den Mekanisme, hun var kommen til at sætte i Gang. Naar man kunde have taget dem tilside enkeltvis, vilde man have fundet Gemyt og Kløgt og i Hjemmet hos hver af dem var, saavidt man kunde slutte sig til dem, godt at være; men samlede vare de som under en Trolddom. En enkelt, men rigtignok meget lille Scene staar for min personlige Erindring. Det var en Fredag Aften. Jeg var bleven ført derhen af Tante med stille, tung Alvor. Saagodtsom hele Familien eller den overvejende kvindelige Del var samlet i bedste Stads, grupperet, jeg vilde næsten sige: salonmæssig. Fjerntest sad Bedstemoder i Lænestol, ved Siden af hende den Ældste. Der blev næsten ikke talt; det var en stille „Cour“; talte Nogen et Par Ord, var det den Ældste, og man lyttede. En af Dotrene, der var gift med en Vexeler, havde Myndighed til at indblande et bifaldende Ord og var stolt deraf. Jeg dommer vel egenlig efter modnere Erfaring; men det synes mig, at jeg blot husker. At der ingen Samtale fandt Sted, laa vel deri, at man ingen Fællesinteresser havde; Literatur og Kunst vare ikke tilstede med deres befriende Magt, de særlige Interesser kunde let komme i Kollision, fælles Kjærlighedsgjenstande laa ikke for eller vare udelukkede af Stivheden; thi naar der tales med Kjærlighed om noget Fælles, kan der let komme en Højrosthed, en Enthusiasme, sand eller op-

skruet, Alle blive Lige, ja den Mindste kan blive den Største. En særegen Forfriskning blev budt om: graa .Erter, ikke beredte som Suppe, men efter et kort Kog i salt Vand afkjølede; de laa nette, store og hele paa et fladt Fad, Fadet gik rundt, og man tog med en Gaffel en ad Gangen af det salte Vand. Jeg blev rasende tørstig; det samme Menneskelige hændte den Ældste, og han sagde beskedent: Jeg vilde gjerne have lidt at drikke. Strax blev der hentet en Flaske Øl og et Glas. O, hvor jeg husker det skummende Glas, som han satte til sine Læber! Der blev ikke budt Andre noget, næppe af Karrighed, men fordi man var saa stiv. Da Tante kom hjem, gik hun ud i Kjøkkenet til den store Vandtønde og drak i lange Drag; jeg med. Der kom en Tid, da jeg skulde behøve en saadan Lædskning; thi under hin Stivhed og Tvang ulmede en Lidenskabelighed, der senere mødte mig som en Ildslue.

Det kan jo ved andre Lejligheder være gaaet anderledes til; men selvfølgelig kan jeg kun huske, hvad jeg selv saa, og min Erindring bevarer uudslettelig Indtrykket af det Trylleagtig-Stive. Men jeg gjentager det — jeg skylder de Døde at gjentage det —, hos hver Enkelt kunde der være godt og hyggeligt, men hyggeligst maaske dog i det tarvelige Hus, hvor jeg var sat.

Hvad der i min Onkels Hus virkede højest og fuldstændigst paa mig, var Paaskefesten; men den var ogsaa efter min Formening Jødedommens Ypperste, og Intet af, hvad jeg har set og deltaget i hos Andre, synes mig at kunne sammenlignes dermed. Ind i den falder ogsaa med Nødvendighed, ganske anderledes end i de andre Fester og Ceremonier, et stort, klart Lysskjær — og dog ikke mere, end hvad et Barn baade kan taale og fatte — og blandes underlig med det mest Farverige og Fantasifulde. Det er en Familiefest med religiøse Minder som den kristne Jul, men tillige aldeles ejendommelig national, hvad den kristne Jul jo ikke kan være, eftersom den eneste Nation, der kunde fejre den som sin, den jødiske, netop ikke vil. Selve den jødiske Paaskefest kan nuomstunder være vanskelig at træffe i sin rette Fylde og Glans, fordi man er bleven for dannet, for vidu-

de, har tabt saa meget af Naiviteten. Men der var Intet tabt og intet Ivedkommende bragt ind i min Onkels Hus, og der fandtes, hvad særlig er nødvendigt til Festens Udtryksfuldhed, en talrig 'Skare Børn. Der oplevede jeg da i Fuldstændighed, hvad der var mislykket for mine Forældre før min Fødsel. Der sad Husfaderen ved Bordet i sin Ligsjorte paa et orientalsk Leje opredt af hvide Puder. Der var Matzaus, de usyrede, flade, sælsomme Brød, og det første, der blev brudt, henlagdes foreløbig i Husfaderens Leje som Afikaumon, der har Talisman-Magt. Der duftede de søde og bitre Urter. Der blev Hagoden, Bogen om Frelsen af Ægypten, oplæst paa Hebraisk; men i dette Tilfælde forbød selve Loven, at det blev ved Hebraisk; thi Husfaderen skal tydelig fortælle sin Husstand, hvad det er, Gud har gjort. — Og ganske vist kunde intet Foredrag passe bedre til Emnet end Onkels, der var aldeles irrationelt. Han forklarede Intet, gav ingen Indledning; Alt brød frem af den yderst hemmelighedsfulde Baggrund, som det Uomtalte i visse Tilfælde er, og dog gjorde han det fornødt hans eget indre Syn paa Tingen aldeles indlysende og tilforladeligt. Gud kom og talte med Moses — det var en Sag saa ligefrem og naturlig som nogen Hverdagsbegivenhed og dog saa aandedrætstandsende højtidsfuld; thi Gud var jo Jehova, og den, han talte til, var min Slægting. Du er en Levit, sagde Onkel pludselig til mig, Du er af samme Stamme som Moses. — Er han en Levit? spurgte en af mine smaa Fætttere beundrende. — Herregud, hvor jeg var stolt! Hvilket Adelsbarn har følt sig tilmode som jeg, saa fornem i Blodet fra Top til Taa, medens jeg uden Tvivl samtidig vidste, at Hæderen ikke engang gjaldt paa Trappegangen. Men Fortællingen gik øjeblikkelig videre og fik, for at bruge et moderne Ord, noget Dramatisk og Pikant ved, at den forfærdelige, men mod os saa kjærligsindede Jehova stod i Skjul og hemmelig opmuntrede Farao til at fremtvinge og forlænge Kampen, og denne Spænding forøgedes jo endvidere ved, at ogsaa de ægyptiske Vise kunde gjøre Vidundere, hvilket Onkel forklarede af, at Ægypterne heller ikke vare Dunriener. Noget Forunderligt, Anelsesfuldt, Trylleagtigt kom til Sindet, idet hver af

Bordselskabet, medens Plagerne langsomt og med sær Betoning nævntes, dyppede 'Spidsen af den lille Finger i sin Vin og for hver Plage stænkede en Draabe paa Gulvet. Og da saa Dramaet sluttedes, da Sindet kunde hvile i Triumfen, men 'dog ikke var enten mæt eller træt, kom det Allerstørste, Underet rykkede ganske nær, et Haarsbred fra Personligheden; thi paa et Vink af Onkel rejste hans ældste Søn sig og aabnede et Vindve, hvorpaa Alle pludselig med et højt Raab kaldte paa Profeten Elias og derefter istemmede den mageløse, længselsfulde, kjærlighedsfuldt-jublende Paaskeang:

Herre byg, Herre byg!
Byg Dit Tempel i vore Dage!

Profeten Elias kom ikke; men han kunde komme i Løbet af Natten, 'og derfor blev et Glas Vin, dækket med et Stykke usyret Brød, indviet og sat tilside for ham.

Jeg har beskrevet Højtiden i „En Jøde“ og omtalt den ved flere andre Lejligheder; men det er Altsammen, ligesom Nærværende, klang- og farveløst i Sammenligning med Virkeligheden; jeg har aldrig kunnet bringe Stemningen helt ud i Ord, aldrig kunnet komme nærmere, end om jeg vilde beskrive en Melodi.

Ja, det var som den dejligste Musik, religiøs Musik, og dog ikke religiøs paa den Maade, at det var forenet med egenlig eller sværmersk Tro. Naar jeg efter det fotografiske Billede, der staar i mit Sind, husker det Hele og navnlig de Voxnes Fysiognomi 'og Blik, saa var der ikke en Overbevisning eller et ekstatisk Ønske om Elias's Komme. Hovedsagen var selve Paakaldelsen, det „Mysterie“, man opførte, uden at tænke, at det var en Opførelse. Ønskede man Templet paa Moria virkelig bygget „i vore Dage“, vilde man bort dertil? Det kan jeg jo ikke vide; men jeg tror det ikke. Der blev aldrig sagt til mig, at jeg skulde holde mig rede, fordi jeg havde andensteds hjemme. Og dog var der Længsel og Hjemve; der var en Realitetsfølelse, men en usikker, som ikkun formaaede at udelukke Symbolik. Man vilde med Uvilje have tilbagevist en Symbolik som denne (en kristelig Udlæg-

gelse forbigaar jeg naturligvis): at der er et Tempel, som nok skal blive forstyrret i os selv og ved os selv, og hvis Gjenopbyggelse „i vore Dage“ vi længes efter eller haabe paa ligesom paa Fundet af de Guldbrikker, hvormed vi legede i Tidens Morgen.

Naar mine voxne Fætttere og Kusiner ved saadanne Lejligheder ojetsynlig forbeholdt sig en stille Tvivl overfor Miraklet, saa fulgte ikke heraf, at de hævdede sig ud over Jødedommen eller havde Anledning til at føle sig sonderrevne, „zerrissen“. Den officielle Jødedom giver ikke af sig selv Anledning til en saadan Sjælekamp. Den betoner ikke stærkt Dogmer og gjør ikke Fordringer til Tros-Ekstase. Dens hele Historie staar vel paa en Baggrund af Vidunder; men den forkjætrer Ingen, naar han blot i Almindelighed vil indrømme, at Livet praktisk maa gjennemføres i Henhold til den Anskuelse, at der er en Gud, at Mennesket er ansvarligt, og at der er et Liv hinsides.

Jeg har i London truffet en Mand, der i hele sit Væsen bar Præg af en overordenlig blid og ren Natur, og som af Menigheden blev højlig anset som „from“, d. v. s. god Jøde. Med ham kom jeg engang i Samtale om Aabenbaringen paa Sinai, og til min Overraskelse erklærede han, at han ikke troede paa den saaledes, som den sædvanlig opfattes. Folket havde ikke hørt, men ment at høre Guds Stemme o. s. v. Da jeg saa spurgte ham, hvad hellig Autoritet der da var i de ti Bud, svarede han: Kan De tænke Dem andre og bedre Bud? Ere de ikke en Nødvendighed for det menneskelige Samfund? Hvilket andet Folk har frembragt noget Lignende til Menneskehedens Tarv? Er da Guds Stemme gennem et udvalgt Folk deri eller ej?

Naturligvis prædiktes Sligt ikke i Synagogen og billiges ikke af Rabbineren, men skal dog staa i Forbindelse med en vis forskende og uafhængig Retning i Talmud.

Trods al sin religiøse Stemningsfuldhed og uden i nogen Maade at have Viden eller blot Anelse om Rationalisme hørte Onkels Hus til denne Retning eller førte derhen, og deraf forklarer jeg, at da jeg senere — som

det vil ses — kom under Paavirkning af Mirakel- og Dæmon-Troen, var jeg umodtagelig derfor.

Men jeg maa tilbage igjen til Paaskefesten i Onkels Hus eller en lille Rest deraf. Jeg nævnte Afikaumon som Noget, „der har Talisman-Magt“. Det siger man heller ikke for fuld Alvor eller med egenlig Tro; men naar Hus-faderen bryder disse Brød til Familien, for at Stykkerne skulle gjemmes til næste Paaske, gjemmes de dog med nogen Tro paa, at de sikre mod Fare. Det er ikke længere siden end ifjor, at en jodisk Familie rejste i Belgien, og at den ene af Døtrene ved Udstigningen paa en Station tabte sin Pengepung. Lidt efter kom en Jernbanebetjent ind i Restaurationen, saa sig om, gik lige hen til Familien og spurgte, om Nogen af dem havde tabt en Pengepung. — Jo, jeg, sagde den unge Pige. — Hvad var deri? — Nogle Penge . . . og et lille Stykke haardt Hvedebrød. — Det er rigtigt, og ved Hjælp af det „lille Stykke Hvedebrød“ kunde jeg kjende, at Pungen tilhørte Jøder, for ogsaa jeg har i min Barndom kjendt Afikaumon. — Man ser altsaa, at i selve Jernbane-Oplysningens Tid er Afikaumon med paa Rejse, og ej heller nægte nu Nogen, at Afikaumon kan sikre mod at miste en Pengepung!

En anden Højtid, Lovsalsfesten, har bevaret sig i min Erindring ved en besynderlig Expedition, som ikke horte til, men som den foranledigede, og som tiltrods for det Natlige og Mysteriøse maa have været ganske ufarlig, siden man lod mig gaa med. Kongens Haves Port — paa Hjørnet af Gothersgade og Kronprinsessegade — som ellers altid var og er lukket, stod paa Klem den Nat, og vi gik ind i Haven og fik af Nogen et Par Paradisæbler og nogle Palmeblade (Esrug og Luluf), der skulde bruges ved Festen. Alt gik hviskende og hemmelighedsfuldt, og for mig var det i Mørket, som om vi skulde blive nødte til at sige: Den Unde turdne mig! Men vi kom lykkelig og vel ud, og efter faa Skridt henad Gaden var Hemmeligheden som opslugt bagved os af Natten.

Endnu en lille Historie er knyttet til den Fest. Der var en anden Onkel, som var, om mulig, endnu „frommere“, d. v. s. nøjagtigere i Ceremonierne, end den Onkel, jeg

var hos, og som byggede sig en Zucko, Løvhytte, udenfor sit Vindve; thi at bo i en Løvhytte ligesom Forfædrene i hin Tid, Festen minder om, er at fejre Festen paa det Inderligste, med ganske Sjæl og Legeme. Han vilde imidlertid af lutter Fromhed ikke blot sidde, spise og drikke, men ogsaa sove i sin Løvhytte, og Følgen deraf var i det kolde Vejr en haard Sygdom. Nu skulde man jo troet, at den Onkel, jeg var hos, vilde have sagt om den anden Onkel, at hvis han døde for den Sags Skyld, gik han lige ind i Himlen. Nej, han blev Rationalist og sagde, at den anden Onkel var en Nar.

Ved en af de store Højtider oplevede jeg i Synagogen den Ceremoni, som kaldes Durhno. Den bestaar i, at de tilstedeværende Kohanim, Efterkommere af Ypperstepræsten, helt indhyllede i deres hvide Thallis, stille sig i Række foran det Allerehelligste og efter en Bøn vende sig om og udsige en Velsignelse over Folket. De ere som sagt helt tilhyllede, de se ikke dem, de velsigne. Dette horer vistnok til Verdens ældste Liturgi, til de Tider, da Patriarken samlede Familien og Tyendet om sig og efter Paakaldelse af den ubekjendte Guddom eller efter Bøn til den Gud, hvem hans indre Øje saa nær, vendte sig om og endnu halvt bortrykket i sin Skuen, kjærlighedsfuldt bekymret for Alle dem, han havde at sørge for, værgede dem med hellige Ord mod de mange truende Farer. Saaledes kunde jeg selvfølgelig som Barn ikke opfatte det; men det staar tydelig for mig, at det mindre gjorde Virkning paa mig som noget glædefuldt Velsignende end som noget forunderligt Besværgende, der ikke udgik fra Levende, men fra Døde. Nu, saa mange Aar efter, ved jeg, hvilke Ord de udsige. Det er af 4de Mose Bog, 6te Kap., V. 23—27: „Saaledes skulle I velsigne Israels Born og sige til dem: Herren velsigne Dig og bevare Dig! Herren lade sit Ansigt lyse over Dig og være Dig naadig! Herren opløfte sit Ansigt til Dig og give Dig Fred! Og de skulle lægge mit Navn paa Israels Born, og jeg, jeg vil velsigne dem.“ Der er altsaa Mange, som høre det durline uden at vide det.

De Velsignende ere som sagt tilhyllede og se ikke Menigheden. Der blev sagt og bliver maaske sagt endnu,

at man ej heller tør se op paa dem; thi saa bliver man blind: Schekhina er tilstede over dem. Jeg spurgte ikke, og heller Ingen forklarede mig, hvad Schekhina var. Endnu engang hørte jeg Ordet. Det var en Dag, da den ældste Søn kom hjem og muntert fortalte, at han havde faaet en god Idé, og den var falden overnaade heldig ud. Hvor kommer en saadan Dunrian som jeg til det? raabte han fornøjet. Søstrene lo højt og fornøjet. Moderen sagde: Sog', die Schekhina hot's Dir gerothen! o: Sig, at Schekhina har givet Dig Raadet. — Ej heller da spurgte jeg. Men da jeg henved 30 Aar senere læste Gfrörers „Geschichte des Urchristenthums“ og stødte paa Schekhina, var Ordet mig saa bekjendt, som om jeg var født med det, og jeg studsede kun et Øjeblik over, at en Fremmed skulde give mig nærmere Oplysning. Og endelig har Tingenes og Sindets Gang ført det med sig, at jeg som hin Gamle i Anastasius Grün's Digt har søgt „in stau-bigen Papyrusrollen“ efter „Lenzen, die längst gegrünt“¹⁾ og har fundet, at Schekhina, vel lutret for Tilsætninger, kan føres hen til nært Slægtskab med Nemesis.

Hvergang en af disse Fester var tilende, gjorde det mig ondt, og jeg trøstede mig kun med, at den vilde komme igjen næste Aar; men jeg oplevede aldrig nogen Gjentakelse; efter et Aars Forløb, da jeg netop havde gennemgaaet, om jeg tør bruge det Udtryk, et helt Kursus i Jødedom, var jeg igjen hjemme hos mine Forældre, der havde kjøbt en Gaard i Valby. Paa et eneste Punkt nær var Aarets Cirkel sluttet. Jeg kom til Huset lidt inde i Oktober, strax efter det jødiske Nytaar, og jeg forlod det i September. Derved skete det, at jeg ikke hørte Shofar, Blæsning i Hornet; men jeg hørte det meget omtalt — stadig paa Husets dunkle, poetiske Maade —, og derved blev Grunden lagt til, at Lyden af hint Horn i en senere Tid fik en saa sær Betydning for mig, hvilket vil være at omtale paa sit Sted.

Før jeg nu forlader Onkels Hus, er der end Et at mindes derfra. Paa min Fødselsdag, kort efter min Ankomst til Huset, vilde en af mine voxne Fætttere gjøre mig en Glæde og tog mig med i Theatret. Man gav „Tryllefløjten“. Fra Vordingborg og navnlig fra de Scener

¹⁾ I støvede Papyrusruller efter længst forsvundne Foraar.

af „Jeppe paa Bjerget“, som Fader undertiden gav tilbedste, havde jeg vel medbragt en dunkel Forestilling om Komædie; men hvad enten jeg medbragte en Slags Fordring eller ej, saa blev jeg skuffet i Forventning om stor Fødseldagsglæde og kjedede mig rædsomt over „Tryllefløjten“, naar undtages det Øjeblik, da de to gule Hunde (Loveerne) kom ind. Men i Logen var dens Besidder, en jødisk Billetsjover ved Navn Abraham eller Avrohmche med Tilnavnet Schnorr, og endvidere sad der en smuk Pige i nedringet Kjole og med et grønt eller blaat Silketørklæde om Halsen. „Vil Du have et Stykke Æble, min Dreng?“ sagde hun med paafaldende smuk Stemme og delte et Æble med mig. Over 40 Aar efter, i 1869, kjorte jeg paa Jernbanen mellem Hannover og Kassel. Jeg var ene i Coupeen, det blev mørkt, jeg kunde ikke læse, og da jeg begyndte at kjede mig, søgte jeg efter Noget at fortælle mig selv; men intet Sammenhængende frembød sig. Paa en Station steg en ung Pige ind i en Coupe nær ved mig. Jeg kunde ikke se hende, men høre hendes klare Stemme sige Farvel til dem, der havde fulgt hende. I samme Nu, ved Lyden af denne Stemme, sprang Logen, den unge Pige, Billetsjoveren frem i mit Sind og formæde sig under deres hastige Fremtræden til Billeder, jeg aldrig havde set: den unge Pige blev til Emilie, Billetsjoveren blev Avrohmche Nattergal, der fik en Fader, en Fortid, Venner og en Skjæbne, og den hele Historie fik jeg fortalt og lært udenad, inden jeg kom til Kassel (rigtignok med Undtagelse af Slutningen, de syv sidste Sider, der give Fortællingen Mening og Symbolik; de toge et Aar). En bekjendt Læge her i Kjøbenhavn har oftere været ilav med mig for at faa Oplysning om, hvorledes Noveller blive til i en Forfatters Hjerne; her er nu i al Ubetydelighed et Exempel; men jeg tror rigtignok ikke, at det oplyser, eller overhoved at det, der bliver søgt, kan oplyses; thi endskjønt Stof og Anledning er atomistisk tilstede i Sindet, bliver det Egenlige, den Magt, der samlende griber ind, skaber, giver Liv og Farve, lige skjult. St. Beuve mente, at naar man kunde skaffe sig Oplysning om Alt i en Forfatters Liv, saa kunde man ogsaa paa Forhaand be-

stemme, hvad han vilde skrive. Naar man vidste Alt! Det vilde omfatte en Forberedelse og Fortid idetmindste op til Huleboernes Tid eller rigtigere: ud over alle Tidsbestemmelser. Og naar man vidste det, hvad saa? Jeg tror, at Tilfredsstillelsen over det Tydeliggjorte og Forklarede til en vis Grad er afhængig af, at der bestandig i Baggrunden bliver Noget, som ikke lader sig forklare.

III.

Som alt antydet havde Fader, rigtignok tvungen af Ildsvaade, opgivet Blandingen af Kjøbmandshandel og Agerbrug i Vordingborg og vilde nu leve for sin kjæreste Tilbøjelighed som Jordbruger. Han havde til den Ende kjøbt en Gaard, den saakaldte Madam Bechs Gaard, i Valby ved Kjøbenhavn. Til Gaarden hørte 70 Tdr. Land foruden et betydeligt Overdrev, og den kostede 14 à 15,000 Rd., hvilket ogsaa var dens Værdi efter Datidens Forhold. Men Fader formaaede ikkun at udbetale en ringe Del af Kjøbesummen, og skjønt Gaarden ansaas for at være „noget udenfor Bondestanden“, kunde en Familie dog kun leve af den ved at betragte eget personligt Arbejde som Del af Kapitalen, hvoraf der skulde leves. Det gik mine Forældre ogsaa ind paa, skjønt det med deres Kjøbstadsædvaner, deres Attraaer angaaende os Børn, deres Slægtninge og Bekjendte i Kjøbenhavn, der aflagde Besøg, blev vanskeligt. Fader kjørte Plov, læsede Gjødning, langede Neg og var lykkelig derved. Undertiden, naar en Karl snød os for stærkt, blev han ogsaa Flødebonde, bragte selv vor Mælk og Fløde til Kunderne i Kjøbenhavn. Et særeget Privilegium, der var knyttet til Gaarden, havde maaske fra Først af forhøjet dens Værdi og Værd for os: vi leverede Smør til den kongelige Familie. Hver Morgen fik Frederik den 6te et halvt Pund aldeles frisk, nykjærnet Smør, Dronningen et halvt Pund og hver af Prinsesserne et Fjerdingspund. Et Par fremmede Diplomater havde fulgt Exemplet og

fik ligeledes hver et Fjerdingspund. Om den franske Gesandt fortaltes hos os, at han smurte saa tykt Smør paa sit Brød, at naar han bed deri, berørte det Næsen; men hans Næse var maaske ogsaa noget lang. Smørret blev af Kongen og Dronningen betalt med 1 Rd., af de Ovrige med 4 Mk. Pundet, hvilket jo for den Tid maa synes at være en overordenlig høj Pris, og dog viste Udbyttet sig i Længden ikke betydeligt, fordi Smørret altid skulde være af yderste Finhed og skulde skaffes frisk tilveje hver Dag baade Vinter og Sommer. Jeg husker Billedet af mere end én Vinteraften med Moder ved Kjærnen mellem de grædende Piger. Kom en Karl eller en Fremmed tilfældig ind, maatte han arbejde med et Øjeblik „for ikke at tage Smørret bort“, men først børste sig omhyggelig, for at Intet skulde falde i Kjærnen. Vi Born fik Lov til at arbejde med — naturligvis af Hjertenslyst og uden anden Virkning end at holde Kjærnen i Gang et Minut — og endelig kom Nattens Fred i Huset, naar det lød: „Nu korer det“, skjønt saa Moders egenlige Arbejde begyndte med at vaske og rense Smørret, skjære det igjennem et Kvarterstid med en fin Kniv o. s. v. Fandt Kongen den ringeste sorte Prik i Smørret — og han var meget nøjeseende — saa truedes vi med at miste Leverancen. Der maatte holdes en særlig betroet Mand til at bringe det kostelige Produkt til Amalienborg eller Frederiksberg Slot. Det var en bekostelig og kostelig Person, der i længere Tid blev brugt hertil. Vi havde faaet ham med Gaarden. Han kaldtes Hans Bech, ikke fordi han hed saadan, men fordi han i lang Tid havde været hos den forrige Ejerinde, Madam Bech. Han vilde ikke bestille Andet end bringe Smørret til Hove, betragtede sig som Bindeled mellem Gaarden og Hoffet og førte sin fyldige Figur med sindig Anstand. Han pyntede sig omhyggelig, før han berørte Smørkarrene; om Sommeren var han kjendelig i lang Afstand paa de brede, røde Seler, som han tyrolermæssig bar udenpaa Dragten. Han godtgjorde sin Indflydelse ved Hove derved, at naar han fik noget extra Smør med til en af Mundkøkkene, bragte han Karrene tilbage fyldte med Lækkerier, ægte Skildpadde, sjeldne Geleer, Trøfler o. desl.

— som om Kongen og Mundkøkkene havde ganske fælles Køkken. Da Fader endelig tog Mod til sig og afskedigede ham for at faa et Bud, der var mindre Herre og mere Tyende, erklærede han sindig, at han godt havde Raad til at rejse til sit Ungdomshjem i Holsten, men at han tog Lykken fra Gaarden. Jeg fik engang Lov til at følge med ham, og jeg betraadte Slottets Gange, ikke med egenlig Ærefrygt, forsaavidt jeg nu kan gjenfinde Præg i Erindringerne, men med Fornemmelse af noget meget Koldt, Kunstigt og Opadsnoet. Billedet af min Moders utallige Snit i Smørret blandede sig ind i mine første Forestillinger om Frederik d. 6tes Kongemagt, der her var repræsenteret af Gardernes overmodige Blik og de hvidklædte Kokkes selvtilidsfulde Vimsen.

For mit eget Vedkommende ligger det imidlertid nærmere at huske, at jeg i Førstningen led under at skulle være i Valby. Det ene Aar i min Onkels Hus havde fyldt ligesaa meget som alle foregaaende sex Aar, jeg var voxet sammen med Huset, den stille Jødedom og min Fætter og søgte bestandig tilbage dertil; men Onkel var misfornøjet over, at jeg var bleven tagen fra hans jødiske Hus ud til en Gaard, hvor Religionen ikke kunde overholdes, og naar man i den Familie var misfornøjet, blev man vred. Man lod det ikke gaa ligefrem ud over mig, men Varme og Glans var borte, og endelig afbrød det vaade Efteraar Forbindelsen. Saa sygnede jeg af Længsel som en Hund efter sin Herre, eller, for at bruge et kjønnere Billede, jeg var som den, der i Eventyret er kommen ud fra den sælsomme Verden i Bjergenes Indre, fra den underlige Glød og det dæmpede Lys til Solverdenen og ikke kan finde sig deri.

Saa kom Befrielsen efterhaanden, først ved Juletid, men ikke ad en Vej, der stod i Forbindelse med Religionen. Jeg var sat i Skole paa Frederiksberg, hos en Hr. Staal. Juleferien begyndte ikke før selve Juleaften, og istedenfor efter Sædvane at hentes af vor Karl, skulde jeg følge med Familien, der var buden hjem til os. Den bestod af Hr. og Mdm. Staal og to næsten voxne Drengene, som vare der i Huset, Adolf Steen og en Fritz eller Friis, et særdeles smukt Menneske, og om hvis Slægt-

skab man fortalte noget Romantisk. De pakkede nogle Ting, jeg tror Julegaver, paa en lille Slæde, som de selv trak, og det, som overraskede mig, var Uafhængigheden og Raskheden i de to Drenges eller unges Mennesker, der ikke syntes at have Fader og Moder og stode ligesom i Venskabsforhold til Hr. Staal. De indeholdt en uforklarlig Bortvisen af min Onkels Hus. Vi droge afsted som et helt Tog, og det blev eventyrligt, fordi vi skjøde Gjenvej gennem Søndermarken, som dengang var højst kongelig aflukket, en Slags hellig Lund. Det syntes mig at være de to unges Menneskers Sind og Vilje, der skaffede os ind. Toget gik over Sneen mellem høje, sorte Træer, og det er mig endnu tydeligt, hvorledes det fyldte Sindet med Anelse om en stor, fjern, højtidelig Verden, en ganske anden Verden end Templet, men hvorledes det tillige gjorde ondt, som om det var de to unges Mennesker og ikke mig, der gik dertil.

Foraaret nærmede sig, og der kom en Dag, som endnu lyser i Erindringen. Det var den 2den April. Vinteren havde været meget streng og varede endnu; tyk Sne laa paa Jorden og paa Tagene. Jeg havde om Morgenen som sædvanlig fremsagt min lange, uforstaaelige hebraiske Morgenbøn og tillige husket, at det var „Danmarks Hædersdag“, som man sagde dengang; men jeg huskede det rigtignok mest deraf, at vi i den Anledning havde „Lov“ fra Skolen. Ved Frokosten fortalte Fader om Slaget paa Rheden, og som altid blev han varn under Fortællingen, greb heldige Ord, gjorde Gjenstanden levende. Nelson blev stor og vældig; men vore Orlogsmænd, som ikke kunde røre sig og kom i Brand og alligevel holdt ud, saa Nelson tog Hatten af for dem, bleve endnu større. Sejren var egenlig vor; men det var vor Kronprins, som lod sig forlede til at standse Ilden for tidlig og modtage Fred. Fortællingen fik noget ganske Eget ved den Omstændighed, at medens Fader talte om Slaget paa de aabne Vande, vare vi paa dets Aarsdag omgivne af en Vinterkulde, der aflaaede os fra Verden. Næppe havde Fader endt, før der lød Bjældeklang i Gaarden: to af mine Fætttere fra Vordingborg kom uventet i Besøg. Og knap vare de komne indenfor, før det begyndte

at tø, ikke med Regn, men med Solskin, med en pludselig Sommervarme. Frø Straatagene rislede det som Kildevæld, og medens store Stykker Sne styrtede ned, steg en let, varm Damp op fra Tage, Træer, Vandpytter. Ved Middagstid løb vi over i Haven og gave os til at udgrave Gulerødder, der vare levned i Bedene, og ved en besynderlig Hallucination forekom det mig, at Jorden, vi nu gjenfandt under Sneen, var Vordingborg Jord. Jeg tror at komme Sandheden saa nær som mulig ved at sige, at jeg i dette sælsomme Øjeblik fik min første Barndom tilbage og huskede, at jeg ikke var født i Onkels Hus.

Saa kom Sommeren. Det Første og Vigtigste for Fader, da Vejret blev gunstigt, var at faa sin Moder ud i Besøg: hun vilde efter hans Følelse velsigne Markerne blot ved at nærme sig deres Rand og se paa dem. Hun havde heller aldrig før været under hans Tag. Efter adskillige Underhandlinger, der mest angik, hvem af Familien der samtidig skulde indbydes, kom Besøget istand. Den Onkel, hos hvem jeg havde været i Huset, blev ikke indbudt, saa lidt som Nogen af hans Nærmeste. Dengang var det Ebbetid for ham, Flodtid for os. De vare „uisfornøjede“ og vilde ikke have modtaget Indbydelsen; men det var en Krænkelse, at de bleve forbigaaede — smaa Ting, saa smaa, at de knap burde nævnes: men de førte senere til Noget — hvad smaa Ting, hvori der er Sindelag, i Reglen gjøre.

Den gamle Kone, Bedstemoder, vilde, mærkelig nok, ikke kjøre. Fader havde gjerne sendt hende alle sine Heste; men hun gik den hele Vej fra Adelgade til Valby, ledsaget af Fader og modtaget udenfor Valby af Moder og os Børn. Men da hun kom til vor Port, loftede Fader hende, næsten til hendes Forskrækkelse, op i sine Arme, bar hende ind i Stuen og satte hende i Sofaen med Udraabet: „Nu, Moder, lebe lang, er Du hos mig!“ — Da hun havde hvilet godt ud, blev Mælkekamret vist hende, og saa gik hun det lille Stykke Vej ad Valby Gade ud til Marken. Men her blev det hende for vidtstrakt og fremmedartet, og hun udbrød: „Men om Schabbas?“ (det vil

sige: Hvor er her Hvile paa Sabbaten? Hvordan kunne I være Jøder?!

Man lod, som man overhørte dette Udbrud, der tilkjendegav, at det Væsenlige manglede. Ej heller blev det senere omtalt, og dog er det blevet i mig med en Blanding af Vrede og Anerkjendelse af, at hun var korrekt, ganske i Lighed med Samuel, da han mørkt afviste Saul, som troede at have gjort sine Sager saa saare godt. Men jeg holder ogsaa den Dag idag med Saul imod Samuel.

Kort efter indtraf Noget af lignende Art. Det vil vel for Andre synes at strejfe ind paa det Komiske; men det forte til Meget — der rigtignok som det Meste, jeg har at fortælle, maa ses under Mikroskop for at være Noget.

Skolen var nu i Kjøbenhavn, og da jeg ikke i Mellemtiden mellem Formiddags- og Eftermiddagstimerne kunde gaa hjem til Valby, blev det afgjort, at jeg skulde spise til Middag hos en Onkel — gift med en af Faders Søstre — der boede i Hus sammen med Bedstemoder. Men man havde kun villet give mig Middagsmad, endog mod Betaling, paa den Betingelse, at jeg Intet maatte spise hjemme uden Brød og Smør; man vilde bevare mig for Traditionen, eller man fandt det forargeligt, om Koscher og Tereifo, ren og uren Spise, skulde blandes sammen i mig. Men en Søndag fik jeg Scholet hjemme. Dette er en jødisk Nationalret, en Kjødssuppe med Bønner og indlagt Budding, og hvis Kogning foregaar i Henhold til Loven om, at man om Løverdagen ikke maa røre ved Ild: den bliver kogt om Fredagen og henstaar i hed Aske til om Løverdagen (altsaa en meget ældre Opfindelse end den nu berømte „Kogning i Hø“). Der er næsten ingen Fremmed, som finder Smag i den Ret, og der er næsten ingen Jøde, som i sin Barndom har smagt den og ikke holder af den næsten med Lidenskab. Døbte Jøder knyttes endnu ved den til det gamle Testamente. Heinrich Heine har skrevet et Digt om den:

„Scholet, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium!“

Also klänge Schillers Hochlied,
Hätt' er Scholet je gekostet¹⁾).

Kjendere sige, at den smager allerbedst opvarmet, og netop opvarmet fik jeg den hin Søndag, fordi Fader ikke nænnede at lade mig sidde og se paa Yndlingsretten. Ganske stolt af, at vi havde holdt Sabbat og havt Scholet ude paa vor Gaard, fortalte jeg det næste Dag til Onkel. Det var ham, der var blevet syg af at bo i en Lovhytte. Han spurgte skjærende: „Var den kogt paa en Gris?“ Denne frygtelig haanende Mistanke, at Sabbatens Spise, Nationalretten, skulde være kogt paa Flæsk, kunde jeg ikke lade sidde paa vor Gaard og spurgte derfor hjemme, eller jeg klagede, jeg sladrede og stak Ild til Krudt derved. Fader tog sig det besynderlig nær, dels vel fordi han havde havt Uret ved at bryde sit Lofte, dels fordi Familien ved hint Udbrud forraadte, hvorledes den i det Hele miskjendte hans Længsel efter at tilhøre Barndommens Religion og tillagde ham Frivolitet. Moder var egenlig mere krænket; thi det maatte være hende, som, naar hendes Mand ønskede at holde lidt Jødedom, letfærdig kunde lægge en Gris i Gryden; men hun tog det spøgende og mente forresten, at vi vare selv Familie, skulde tænke paa den, paa Gaarden, paa Arbejdet og lade de Andre sejle deres egen So. Men Fader kunde ikke saadan emancipere sig, han længtes efter den Helhed, der var uigjenkaldelig brudt, og i Mismodet blev han tilsidst vred paa Moder og afviste hende med usædvanlig heftige Ord. Det laa trykkende som hint ægyptiske Mørke over Huset, da Fader et Par Dage gik og var tavs og vred; men saa bad han om Forladelse, og han lagde, synes det, Vægt paa, at jeg skulde overvære Forsoningen; thi han gjentog den i min Nærværelse med Kjærtegn, idet han tilføjede: „Jeg bliver mest vred paa den, jeg holder mest af.“ Forsoningen var mig en saadan Lise og syntes mig saa smuk, at den blev en Slags Ulykke for mig eller har foranlediget

¹⁾ Scholet, skønne Glimt af Guden, Datter fra Elysium, saaledes vilde Schillers Højsang have klinget, hvis han nogensinde havde smagt Scholet.

adskilligt Smerteligt i mit Liv. Thi af den Glæde og Beundring, hvormed jeg optog den, er det senere undertiden brudt frem i mig med en Slags idealistisk Trang, at jeg først maatte blive Uvenner med Nogen, før der kunde blive rigtigt Venskab. Desværre holder det ikke Stik. Meget Faa indlade sig paa Uvenskab som lutrende Gjennemgang til rigere og fyldigere Venskab. Under Uvenskabet blive de virkelig Uvenner med En, eller deres Sind faar en Paavirkning, som sjelden ganske fjernes. Sjeldne ere ogsaa de, som under et mere eller mindre motiveret Uvenskab kunne vogte sig for Ord, hvis Braad ikke glemmes.

En nærmere Virkning af Forsoningen var, at Fader og Moder en Søndag, iførte deres bedste Stads, toge mig imellem sig og gik til Frederiksberghave, hvor vi skulde se Kongen sejle. Med den mærkværdige Evne, som Børn have til, paa særegen dunkel og dog rigtig Maade at opfatte en Situation, en Følelserverden omkring dem, begreb jeg, at nu vandrede mine Forældre afsted sammensluttede om sig selv og os Børn; jeg fornam den hellige Fred, og der laa ikke blot Solskin, men Glorie over vor Vej.

Lige ud for Slottet laa en lysegrønt og hvidt malet Baad; Sluproerne sad med rejste Aarer; agter var bredt et rødt Tæppe. Tæppet, Baaden, Sluproerne, Tilskuerne ventede paa de allerhøjeste Herskaber med en stille Andagt som i en Kirke, ja mere. Endelig kom Kongen med Prinsesserne Caroline og Vilhelmine. Han var i General-Admiralsuniform, sagde man: rød Kjole med store Guldepauletter og hvide Benklæder. I den lille Klynge, der havde samlet sig ved Baaden — man strømmede ikke dengang massevis til Haven som nu — og i aandeløs Ærefrygt holdt Plads aaben, stod en Dame i første Række. Hun nejede; Kongen standsede et Øjeblik og sagde: „Det er en vestindisk Varme idag.“ — „Ja, meget varmt, Deres Majestæt,“ svarede Damen og nejede paany. Kongen gik i Baaden, tog Roret og bød: Sæt af! Langsomt gled nu Baaden, saa langsomt, at vi kunde naa en Bro og se de allerhøjeste Herskaber sejle ind derunder og komme ud igjen paa den anden Side. Hos mig var

der selvfølgelig ikke Tanke af Kritik over dette Skue. Det Eneste, der undrede mig, var, at Kongen sad ned istedenfor at staa op, højt oppe, som paa en Skanse; men der var jo ingen Skanse.

Da vi gik hjem til Valby, hørte jeg et Stykke af en Samtale mellem Fader og Moder. Moder vilde vide, hvem Damen var, som Kongen havde talt til, og jeg var ogsaa uendelig begjærlig efter at erfare, hvem denne mærkværdige, højtstaaende, højt benaadede Dødelige kunde være. Men Fader var inde i en ganske anden Tankegang og sagde: „Han skulde ikke have fort Armeen over i Holsten. Napoleon sagde ham det nok! Napoleon sagde: Hvad nytter det, De vil passe paa mig med Deres 25,000 Mand; pas paa Deres Hovedstad! Næ, han skulde over og lege Soldat! Og da han saa kom her til Kjøbenhavn; hvorfor blev han saa ikke? Hvorfor tog han bort igjen og lod den stakkels Peymann blive? Peymann blev dømt til Døden, fordi han overgav Byen! Det kan jeg ikke tilgive den Schmock!“ (Et vanskeligt oversætteligt Ord; det betyder omtrent en borneret, selvtilidsfuld Person).

„Hys!“ sagde Moder.

Hvis dette Hys havde Hensyn til mig, kom det for silde. Naturligvis kunde Faders Ord ikke i et Øjeblik forvandle mig fra et ydmygt beundrende Barn til en politisk Kritiker; men jeg tror, jeg fik Øjnene ligesom aabnede paa Klem, eller der kom i Sindet Muligheden til den Fornemmelse af Ideal og Virkelighed i indbyrdes skjævt Forhold, hvoraf senere Satire eller Melankoli voxer op. Men i Barndommen er der, som alt berørt, Meget, der pipper eller titter op og, fordi det er kommet for tidlig, synker tilbage igjen i tilsyneladende Glemsel og undergaar en Forvandling.

Hvad den besynderlige Sejlads angaar, da har jeg unægtelig i en senere Tid set den baade komisk og trist; men der er Intet i Vejen for, at jeg nu ved ret at huske Situationen tilbage kan finde den næsten rørende, og det var den maaske, rigtig opfattet; thi hverken Kongen eller Prinsesserne saa tilfredse ud derved; de opretholdt vel kun af Pietet en gammel Skik, en Efterligning af Ludvig d. 14de i Versailles-Bassinet.

Hvilken Forskjel mellem denne Festlighed og en anden, vi fra Valby kjørte til, nemlig i Sorgenfri! Rigtignok husker jeg af Alt, hvad der foregik, kun et Eneste; men det var da ogsaa nok. Vi stode om Aftenen under et stort Træ; rundt om os var sort af Mennesker, som ventede og saa ud mod et Sted, hvor der, synes mig, var Vand. Pludselig raslede det i Træet, en Ildfugl, en blaa Due, gled med udbredte Vinger ned imod Vandet og antændte et Fyrværkeri, Sole skinnede, Raketter og farvede Lys sprang itu højt oppe i Himlen, mylrende Ild og Lys sank sagte ned over os. Det blev for meget for et Barn, der endnu Intet havde set, Højtideligheden blandede sig med Rædsel: Stjernerne faldt ned.

En af Kongens Mundkokke — jeg tror, han hed Kinzi — og hans Kone vare med os paa Turen. Paa Hjemvejen sad jeg mellem ham og Fader, der selv var Kudsk. De talte om Prindsen, og der blev sagt, at han var i Unaade for det, han havde gjort i Norge, og han kunde aldrig blive Konge. Formodenlig var det den Tids populære Opfattelse; i alt Fald herskede den i Kongens Kjøkken. Medens jeg var i begyndende Feber og frøs af Angst over Fyrværkeriet, lyttede jeg i største Spænding for at erfare, hvad det var, Prinsen havde gjort i Norge; men Fader og Mundkokken talte i forsigtige, dunkle Hentydninger — enten af Frygt for de allerhøjeste Herskabers Hemmeligheder, eller fordi de egenlig Intet vidste — og jeg kunde ikke faa Andet ud end, at Prinsen havde villet tage Noget fra Kongen, og saa sad jeg i pinefuld Undren over, at han havde havt Ret og Magt til at udsende den blaa Ildfugl og tænde Skoven og Himlen i Brand. Senere fik jeg jo tilstrækkelig at vide, hvad det var, Prins Christian havde gjort i Norge; men saa haardnakkede ere de tidlige Indtryk, at da jeg d. 3dje December 1839 saa den nye Konge, Christian d. 8de, komme frem paa Slotsaltanen i sort Kjole og ikke i rød Kjole med Guldepauletter, greb det mig, at han traadte frem af en Unaadetilstand, eller omtrent: at han var en Parvenu, en af os. Nogenlunde stemte det da med, hvad der blev sagt paa Prent: at han var en Borgerkonge.

Endnu Et om Fyrværkeriet. Ud af det, der med Styrke møder os i Virkeligheden, tage vi senere vore Billeder, vor Symbolik; men undertiden er det ikke os, der søge efter Billedet: det har Magt over os, kommer og tager os. Da efter Februarrevolutionens første, lykkebringende Tid, efter det store Opsving, der syntes at bestaa i, at Menneskeheden, ført af Lamartine som Ypperstepræst, nærmede sig Himlen, Junikampen brød ud, og da jeg læste en af Beretningerne om den forfærdelige Gadekamp, blev jeg et Øjeblik revet bort og stillet paa et Sted, hvor det Samme var sket for, under Træet i Sorgenfri: Stjernerne faldt ned, Højtideligheden blev til Angst og Rædsel.

Men jeg har ogsaa paa anden Maade oplevet, at Stjernerne kom ned og sluktes, og skulde søges igjen uendelig fjernt og uendelig nær.

Med et Spring maa jeg tilbage til Historien om Grisen i Scholet og slutte med, hvad der egenlig horer til Begyndelsen, at jeg nemlig en Tidlang, inden anden Ordning kunde træffes, maatte blive paa Skolen i Mellemtimerne, ene med mit Smørrebrød istedenfor Middagsmad. Det var min første Prøve paa at være ene som Følge af Kollision, og den gik godt. Jeg fik læst hele Wexels danske Læsebog, men især Campes Robinson Crusoe. Det var endda mindre selve Robinson og Fredag, der interesserede mig, end Børnene i den Familie, hvor Historien blev fortalt. Navnlig det, at disse Børn vare saa glade og selskabelige og øvede sig i forskjellige Ting, f. Ex. i at holde Nattevagt, syntes mig saa tiltrækkende, at jeg foreslog vor Avlskarl, at vi skulde gjøre det; men han sagde, at det ikke var godt at komme ud i Gaarden om Natten. Engang vaagnede jeg dog, tænkte paa Børnene og krøb op i Vindvet: saa gik der en stor, hvid Skikkelse over Gaarden. Haarene rejste sig isnende paa mit Hoved, jeg vilde skjule mig under Sengen, jeg var ved at kvæles; men med Et slog det om, jeg foer ind til Fader og skreg, at der var hvidt i Gaarden — han op og raabte Brand, hele Gaarden kom i Opror, Pigerne hvinede; men det blev opdaget, at Ilden eller det

Hvide var en af vore Karle, der hyllet i et Lagen havde stjaalet Skinker i Spiskamret.

En anden spøgelseagtig Ting, som jeg dog ikke fik saa godt forklaret, var, at der undertiden paa en Græsmark kunde om Morgenen findes runde Pletter, vel en halv Alen i Gjennemsnit, der saa ud som brændte, uden at der dog var Spor af Aske, Kul eller desl. Karlene sagde, at paa saadanne Steder havde Fanden om Natten pint Hexene. og de tilføjede, at det var sikkert, for det stod i en Bog. Som sædvanlig, naar Noget greb mig, spurgte jeg ikke videre. I Cimiez næved Nizza er der Ruiner af en antik By. Landevejen gaar midt igjennem et romersk Amfiteater, hvor man endnu kan se Spor af Senatoremnes Pladser. Almuen kalder denne Ruin „Tina de li Fada“. Færnes Kjedel, og man paastaar, at der hver Nat høres sære Lyd og Klageskrig herfra. Om Morgenen kan man i Græsset finde runde Pletter: her have Aanderne bevæget sig om Natten. Da jeg gjorde en Fodtur der i Egnen, viste min Guide mig en saadan Plet; den lignede ganske en af hine runde Pletter ved Valby, kun var der ikke Tegn af Ild.

Jeg oplevede ogsaa et ret mærkeligt Exempel paa Indbildningskraft. Et Krigsskib lob af Stabelen inde ved Kjøbenhavn. Det saa vi ikke; men Fader fortalte, at naar Skibet gled ned i Vandet, stod der Ild efter det. Jeg lavede mig da et Skib af en stor Agurk, strøg det med grøn Sæbe og lod det „løbe af Stabelen“, nemlig ad et Brædt ned i det store Trug, hvor Hestene vandedes, og da Skibet gled, gnistrede det mig for Øjnene, jeg saa Ild, hvorimod min yngre Broder, der stod hos, ikke var istand til at se Ilden, før han selv lod en Agurk lobe af Stabelen; men saa kunde igjen jeg ingen Ild se.

Tankerne glide fra Leg til Leg. Jeg gjennemgik paa den Tid en Slags dramatisk Lidenskab, i Lighed med, hvad der, ifølge de fleste Biografier, jeg har læst, i Reglen synes at hænde Born. Men den „dramatiske Lidenskab“ hos mig havde ikke sin egenlige Oprindelse i eller slog ikke ud i det Theatraliske, som jeg jo kjendte altfor lidt til. Jeg eller vi — thi jeg husker ikke, om jeg var ene eller med Andre — havde faaet nogle smaa

Billeder klistrede paa Pap og paa en Træfod, og de skulde optræde mod hinanden. Men Hovedsagen blev dog, at der skulde indtræde Torden og Lynild, og til den Ende pustede jeg stødt Harpix over et Lys. Jeg er ikke engang sikker paa, at vi lode Figurerne optræde imod hinanden; den ledende Tanke var eller blev snarere den, at vi selv og Billederne stode ved Sinai, og Gud kom. Endnu synes æmig, at jeg ligesom fysisk kan gjenopleve i Erindringen den sviplende Fornemmelse, jeg havde, da Jehovas Komme blev til en Slags Virkelighed i de Lynglimt, jeg selv frembragte. Men i Lidenskaben har jeg — eller have vi — nok været nærved at stikke Ild paa Gaarden, og hvad der hørte til denne Leg blev desaaarsag forbudt.

En i alt Væsenligt naturtro og sand Skildring af vort Forhold til Valbyfolkene, af vor Ensomhed og Forladthed i den første Tid, af Gaardmændenes pludselige Tjenstagtighed, da de saa Fader arbejde, af de unge Karles Overmod i Fastelavnstiden og Maaden, hvorpaa de bleve vundne, findes i „En Almuefest“¹⁾, som jeg engang skrev i „Nord og Syd“, og som er bleven optrykt flere Steder. Men der er dog Noget, jeg kan føje til. I den anden Vinter gjorde mine Forældre et Bal, men for Kjøbenhavnere. Jeg husker, hvorledes baade Fader og Moder, efter at Terminen havde vist et Overskud, gik og glædede sig til denne Selskabelighed. Men da den var forbi, fornåm de den dels som en Letsindighed i økonomisk Henseende, dels som en Urimelighed, naar vi skulde leve mellem Valbyerne. Man følte, at Gaardmændene og deres Koner vare stødte fra, og stræbte at gjøre det godt igjen og slutte sig til dem for Alvor. Sognefogden, Søren Kortsen, gjorde sin Datters Bryllup, og da vi vare indbudne, stræbte Moder at være med som de Andre. Det syntes ogsaa at blive vel modtaget. Niels Christensen paa Bakken, Datidens anseligste Valbygaardmand, kom i Besøg med sin Kone; han gik ud i Marken med Fader, hun besøgte Huset, og da de vare gaede, sagde Fader og Moder fornøjede, at det var dog de Mennesker, vi hørte til. Men de andre Gaardmandskoner gjorde det alligevel efter nogen Tids Forløb temmelig

¹⁾ Oplaget i nærværende Udgave I Bind, Pag. 543 fg.

tydeligt til Betingelse for Venskab og godt Naboskab, at Moder skulde gaa med dem paa Dansebod. Denne Dansebod var „Peters Haab“ paa Vesterbro, hvor de lejlighedsvis kjorte op. En eneste Gang forsøgte Moder det ogsaa; men det maa have været slemt, og af de enkelte Ord, der uudsap hende, maa jeg formode, at der kunde vise sig noget særeget Vildt hos de tilsyneladende stille Bondekoner. Det var 1827, og Mindet kan neppe genere nogen nulevende Valbydame.

Det kan dog ogsaa gjerne være, at denne Vildhed eller Kaadhed tillige skjulte en uudslettelig Tanke om vort Bal; thi i hvert lille Menneskesamfund er der en ejendommelig Fælleskløgt og Tænksomhed, og naar hine Bønderkoner vendte den grovere Natur ud, var det maaske af en Slags Selvfolelse imod Finheden.

Men hvor lidet fylde alle Enkeltheder, jeg saaledes kan mindes og sætte sammen, mod det hele Liv paa Gaarden i dets Stilhed og Sundhed, i dets Rugbrøds- og Hvergarns-Tilværelse, i den Beskyttelse, det gav Opvæxten! At færdes paa de store Strækninger, vor Ejendom, at kjende hver Jordlod som noget Særeget, næsten noget Levende, af hvis Vilje og Dygtighed man ventede noget Bestemt; at se det Ventede komme under det brede Solskin eller føle Bekymring for det i Uvejr; at gaa imellem det, naar det svulmede og bugnede og var som en Skov, højere end En selv, og tog Vejret fra En; at høre Leerne klinge, at kjøre ud med Øl og Mad til Høstfolkene, kjøre Sæden hjem og blive saa sulten og dele sin Mad med Heste og Hunde! Engang skete det, at vi silde om Aftenen bragte Fødemidler ud; thi da det truede med Regn, havde Karlene tilbudt at arbejde en Del af Natten. Moder var med og sad paa et Neg og strikkede, og jeg Lyksalige faldt i Søvn paa et Neg ved Siden af.

Og saa ved Juletid, henad Juleaften, være ude i den store, snebelagte Gaard, løbe omkring Stakkene og se Skinnen af den store Ild, hvorved Moder og Pigerne bagte Æbleskiver; se Karlene komme ud af deres Kamre, endog Røgteren Ole Jensen i ren Skjorte, og senere se dem alle, Karle og Piger, i Række, med Avlskarlen i Spidsen komme ind til os og gaa rundt om Bordet og sige: Tak for

Mad! Og derpaa gaa ned til dem i Borgestuen og spille Brus med dem om Æbleskiver! Ja, hvilken Tid!

Af Idyl fra Valby kan endnu mindes dette: I den fjerneste Ende af Beboelseshuset vare to ganske afsondrede Værelser, som vi ingen Brug havde for, og som et Par Gange bleve udlejede om Sommeren. Engang under Høstmanøvrene bleve de beboede af en Ritmester Bjerg, som vi havde i Indkvartering. Det var en høj, smuk, bredskuldret Mand. Paa samme Tid havde vi, da Moder en Stund var svagelig, en Husholderske, Jomfru Brasen, en stærk, koparret, noget stridbar Personlighed. En Dag spiste Ritmesteren inde hos mine Forældre, og jeg ventede i Stuen udenfor, i en Krog, til jeg skulde blive kaldt ind. Før Ritmesteren gik ind tilbords, havde han spændt sin Sabel af og stillet den i Vindueskrogen. Medens jeg sad stille og i Skjul, kom Jomfru Brasen ind, og da hun opdagede Ritmesterens Sabel, gik hun hen til den, løftede den op, drog den halvt ud, kyssede den og satte den fra sig med 'de Ord: Nej, Du dejlige Ritmester, Du har altfor godt et Hjerte til, at Du nogensinde skulde gjøre nogen Moders Sjæl Fortræd med den Tingest! — Jeg er endnu ganske stolt af, at jeg ikke fandt den stærke, koparrede Jomfru latterlig og ikke forraadte hendes Hemmelighed til Nogen. Ind i denne Erindring blander sig ogsaa Lyden af en Sang fra min Barndom:

„Vil Du tie stille, Du lille Nar!

Hvo lærte Dig saa tidlig, hvad Kys det var?“

Vor hele Herlighed i Valby varede kun tre Aar. Jorden og vi kunde ikke blive sammen i Længden. Det var de lave Sædprisers Tid; Rugen solgtes for 10 à 12 Mk., Bygget for 9 Mk. Tonden; Raps betalte sig godt, men slog fejl det tredje Aar. For ikke at tabe den hele Kapital tog Fader imod et nogenlunde gunstigt Tilbud og solgte. De egenlige Bønder holdt sig paa deres Gaarde; men hvor billigt var ikke deres Liv i Sammenligning med vort trods vor formentlige Tarvelighed! Vi spiste bedre, vi klædte os bedre end de; deres Børn forøgede, vi Børn tærede paa Gaardens Kraft. Det ligger ikke i

den jødiske Natur, tror jeg, at føre et forsagende, savnfuldt Liv uden i Lidenskab, og for os med vor Fortid maatte det jo blive særlig Forsagelse og særlig indbyrdes Haardhed, hvad for hine var Livets naturlige Fordring og Vane gennem Slægter. Før der endnu var Tale om Salg, havde jeg, om jeg selv tør sige det, en god Idé. Før at blive fri for Skolegang vilde jeg være Laudmand og gjorde Fader Forslag derom. Han svarede: Ja, det kan Du jo ogsaa; men saa vil Du vel begynde fra Grunden af og blive en dygtig Landmand? — Ja, sagde jeg fornøjet. — Naa, ja; Soren Kortsen er en dygtig Landmand, og til ham kan Du nu først komme som Gaasevogter. Naar Du saa faar Kræfter, kan Du blive Dreng og lære at køre Plov. Saa bliver Du Karl, og er Du imens flittig og lærer noget Landvæsen, kan Du blive Forvalter og med Tiden faa en Gaard i Forpagtning, for denne Gaard faar Du ikke; den tilhører ogsaa Dine Sødskende, og Du er rigtignok den Førstefødte og skal være Familiens Hoved, men ved at lære Noget, ikke ved Arv. — Jeg talte aldrig igjen om den Ting, og alligevel, hvis vi skulde holdt Gaarden, maatte jeg, istedenfor at koste Penge til Skolegang o. desl., blevet Gaasevogter, et Middel til at holde den, medens den for Fader kun var Middel. Jorden var ikke vor Arv.

Saa solgte vi da, og da vi toge bort, mærkede jeg det ikke, det gjorde ikke ondt. Men jeg maa have medtaget en Slags Forestilling om, at det var og blev vor Gaard; thi engang løb jeg fra Nørrebro derned, ventende en glad Modtagelse af Levende og Livløst, og først da en Pige saa fremmed paa mig og spurgte mig: „Hvad vil Du?“, blev Alt mig klart, og Hjertet stod et Øjeblik stille. Det gjør en egen Virkning, naar man den ene Gang efter den anden rykkes op som en Plante, der har været nærvædet at slaa sine Rodder fast i Jorden. Tilværelsen faar en smertende Upaalidelighed, noget Forbiglidende; det Meste synes En at kunne og ville svigte, og man kommer dette imøde, man giver det Lejlighed.

Gaarden er aldrig kommen mig helt af Tankerne; sjelden er et Aar hengaaet, uden at jeg har valfartet derud og ved Synet af de røde Portstolper erindret og

sagte gjenoplivet Smerten. Jeg har i det Foregaaende givet den jevne, naturlige Forklaring af, at vi skiltes fra den; men i dette Jevne indblander sig en uafviselig Fornemmelse af poetisk eller, om man vil, mystisk Art. Vi kunne ikke paa samme Maade som Andre faa Greb i og Hold paa Jordens Virkelighed. Da Abraham skulde begrave sin Hustru Sara, ejede han ikke Jord at lægge hende i og maatte af Hedningerne købe Hulen i Makpela. Vi have besiddet Kanaan, men ikke ejet det; vi vare Lejere, blev der udtrykkelig sagt, 3dje Mose Bog, Kap. XXV, V. 28, vi bleve opsagte og maatte hen, hvor der blev spurgt os af Fremmede: Hvad vil Du her?

Dette er mystisk paa samme Maade som Philos og efter ham Gnostikernes Sætning: at hvert Folk har sin Logos, eller, som de Franske sige med lettere Sving: sin raison d'être. Hver Enkelt af Folkets Blod faar Noget af denne raison i sin Skjæbne, og min hele Livsskjæbne er gjennempræget af de to Faktorer: min danske Fødsel og mit jødiske Blod, der strides om Hjemstedsret.

IV.

Nu følger en Tid, der har Lighed med Foraar formedelst Skiften af Sollys og Skyer, noget Frodigt i Luften og tillige sviende Nattefrost.

Fader havde ikke havt Held med at frembringe Markens Sæd og holde Heste og Køer; nu handlede han dermed, udførte Korn, men især Huder og Skind, i ret betydeligt Omfang. Da han ikke havde tilstrækkelig Kapital, forenede han sig snart med En, snart med en Anden om en Expedition. Der var megen Livlighed, mange Rejser, og især i den første Tid var der, som det staar for min Erindring, noget Storslaaet derved. Vi havde vort eget Skib, som vi Børn kaldte det, skjøndt det nok var fragtet, og det syntes os overmaade stort. Det laa paa et af Vaudene ved Christianshavn, mellem Omgivelser, der for selve Kjøbenhavnerne ere fremmedartede og maatte staa

endnu mere fremmede, eventyrlige, sælsomt talende for et Barn, der kom fra Gaarden i Valby. Da jeg mange Aar efter kom til flanderske Byer, syntes de mig hjemlige, fordi de lignede. Skibets Kapitajn var tavs, men forbausede mig engang ved at spise Ost paa Fedtebrød; det er det Eneste, jeg husker om ham, hvorimod Styrmanden, en prægtig, bredskuldret, blond Mand, staar fuldt levende. Han lærte mig at fiske og ro og fortalte Historier. Han havde gjort Tjeneste til Orlogs under Krigen efter 1807, men i en Kanonjolle. Han havde været med om at gjøre en Prise, rigtignok kun et Koffardiskib, eller rettere to. I Storebelt laa en Nat en Klynge engelske Handelskibe i Stille og Taage, og man gled ud for at „udskjære“ et eller flere Skibe. En stor engelsk Orlogsmænd var med som Konvoy og havde sendt Marinesoldater ombord i de yderste Skibe. „Der stod en Rødkjole med Gevær og Bajonet netop paa det Skib, som vi i den tætte Taage kom paa Siden af.“ — „Naa, og hvad saa?“ — „Vi kravlede op som Katte og hug ham ned, inden han kunde skyde.“ — „Hug De?“ — „Nej.“ — „Vilde De have hugget?“ — „Natyrlig.“

Saa kom de til et andet Skib. Der var ingen Soldater ombord, og idet de trængte op, kom Kapitajnen dem imøde og spurgte, hvem de vare. Føreren svarede paa Engelsk: Stille, De skal have Soldater imod de Danske. — Han sagde: Jeg ser nok, hvordan det er fat; men jeg er en Hollænder og bryder mig ikke derom. — Saa fik de ogsaa det Skib uden Larm; men saa kom der en Brise, og den engelske Orlogsmænd begyndte at skyde; thi der var andre Danske ude paa Fangst.

Engang roede vi langt, ud ad Toldboden til, og kom tæt forbi Nyholm, Flaadens Leje, „Svanereden“. Nu er dette Farvand livligt med Dampskibe og Færgebaade; dengang var det meget stille, og Stilheden blev højtidelig sorgfuld, aandedrættung for den, hvis Sind blev rettet hen paa, at her var noget Stort forsvundet, nu laa hist indenfor Bommene istedenfor vor Fortids Herlighed de faa Orlogsskibe med de særegne, tunge, nogne Master, ligesom lemkastede Kæmper. Det var første Gang, at jeg var paa en historisk Plet eller følte det; her var

Stedet, hvortil min Skolelærer i Vordingborg havde hentydet, da han talte om „Engelskmanden, den forbandede Tyv“. Styrmanden talte kun lidet og uden Sentimentalitet om det Skete; men lidt var ogsaa nok. Han tilføjede dette: at da de nu havde brændt og plyndret og vel vare borte, saa skjød hele Landet sammen og forærede Kongen et Linieskib til at begynde en ny Flaade med. Jeg spurgte, hvor det laa; han betænkte sig lidt og viste mig et. Ak, hvor Hjertet blev stort af Graad!

Jeg kom ogsaa engang forbi Svanereden i Baad med Fader og et Par Andre, deriblandt Kapitajnen. Man kunde trods alle Forretningssager ikke lade være at se ind til Orlogsskibene og tale om Fortiden. Ved den Lejlighed fortalte En et særeget lille Træk fra Krigstilstanden overfor Sverrig. Da Bernadotte var blevet svensk Kronprins eller egenlig Regent, blev en Vinterdag Generalmarchen slaaet i Kjøbenhavn. Det hed sig, at svenske Tropper rykkede frem over Isen. Borgervæbningen samlede sig paa sin Allarmplads. Fortælleren, som dengang var nylig konfirmeret, fulgte derhen med sin ældre Broder. Da han kom ind mellem Borgerne, hørte han Udbrud af en umaadelig Forbitrelse, og af Nogle blev der lovet, at paa den første Svenske, de fik fat, vilde de skjære Tungen ud af Halsen. — Saa grumme kunne Borgermænd blive af Angst!

Men den Tanke paatrænger sig mig, at Danske i den Tid, som mit Liv omfatter, have havt Meget at hade, og vi have faaet liden Bod for vort Had og ere blevne henviste til at søge Erstatning i Kjærlighed, om mulig.

Da det Togt, hvortil Styrmanden hørte, afsejlede, boede vi paa Nørrebro; senere, medens det næste forberedtes og udfortes, paa Blegdamsvejen, 8de Dam. Ved dette Togt, husker jeg, var en Grosserer Fønnesbech Skibets Rheder. Skibet løb under Havari ind i en norsk Havn, og da Skipperen og Konsulen syntes at forene sig om at drage særlig Fordel af Havariet, rejste Fader derover for at varetage sit eget og Rhederens Tarv. Fader kunde senere aldrig glemme Konsulen formedelst noget Fint og Anseligt, og fordi han bestandig talte om Talleyrand og gav Anekdoter om ham tilbedste. Men der var en

anden Grund til ikke at glemme ham: han viste sig som en Talleyrand; medens han beværtede Fader paa det ypperligste baade med Spise, Drikke og Anekdoter, angav han ham for Øvrigheden som Jøde. Dengang skulde en Jøde, der uden Tilladelse opholdt sig i Norge, fængsles, betale store Bøder og sendes ud af Landet. Det lykkedes kun Fader med største Vanskelighed at slippe godt derfra, og Meget gik tabt, men Noget blev dog ogsaa reddet.

Paa Blegdammen, hvor vi boede i den Tid, havde Værten mange Børn og holdt en Huslærer ved Navn Thomsen. Han var det første fremmede Bekjendtskab, jeg gjorde, der varede, og blev, om end i ringe Udstrækning, ligesom en Hægte mellem mig og min Livs-skjæbne. Han var en Mand paa nogle og tredive Aar, høj, mager, stærk, skjønt af bleg, næsten gulten Ansigtifarve, skjodesløs i Dragt, men livlig og vindende i Samtale. Som jeg senere fik at vide, var han oprindelig Farmaceut og havde været paa et Apothek i Altona; men han talte og opførte sig altid saadan, at hans Fortid blev ligesaa mystisk som den berømte Grev St. Germain, og man blev bragt til at tro, at han vidste Alt og havde set Alt; men han lod sig aldrig stille paa Prove. Han var altsaa noget af en Charlatan, men alligevel i Bunden redelig og velsindet. En Aften kom jeg hjem fra Skole med en Opgave i dansk Stil, som syntes mig umulig at besvare. Thomsen var i Stuen hos Fader, og jeg viste ham Opgaven i Haab om at faa et Vink. Han sagde: Du vil have Hjælp! Dermed greb han den første, den bedste Bog paa Bordet, aabnede den paa Maa og Faa og rakte mig den med det Ord: Der! Fader studerede; men Thomsen sagde overlegent: Lad ham kun! Jeg gik ind og læste i Bogen, og Opgaven blev kun end vanskeligere derved; men med en Anstrengelse, som jeg endnu tror at kunne føle i mit Hoved, gav jeg mig til at tænke og føje sammen og fik endelig en Stil færdig. Da Læreren havde læst den, sagde han: Du skulde havt Ug.; men Du har havt Hjælp, derfor faar Du kun G. Jeg undrede mig over den store Klogskab baade hos Thomsen og hos Læreren og over den uretfærdige Retfærdighed.

Hvad Thomsen især lagde Vægt paa, var Selskabelighed imellem alle os Børn paa Dammen, og det gik ogsaa fornøjeligt, stille og godt; men undertiden fordærvede han det ved, at han i vor Nærværelse gjorde for mange psykologiske Bemærkninger, og saa frembragte han Noget, han ikke havde Anelse om. Engang bragte han en Fugleskydning (med Flitsbue) istand, og da Hovedet, Halen og Vingerne vare nedskudte, sad Pladen temmelig løs, men dog saaledes, at den maatte rammes godt for at blive løftet op og falde. Da Turen kom til mig, kunde Thomsen maaske se paa mig, hvad der var sandt, at jeg mente at skulle og maatte være Fuglekonge, og enten af en vis berettiget Malice for at hindre mig, eller af en Vigtighed, der var ham egen, sagde han til de hosstaaende Ældre: Han har et sikkert Øje og en sikker Haand; men nu skal De se, bare fordi jeg nu roser ham, kan han ikke træffe. Saa foregik noget Besynderligt, som omtrentlig bestod i, at jeg sagde til Noget, der syntes mig baade udenfor og indeni mig: Lad mig ramme og tag Betaling derfor, hvad det skal være! Jeg skjød, og Pladen faldt. De mindste Børn raabte Hurra, og Thomsen overrakte mig med skjemtende Højtidelighed Gevinsten: et Fad med Frugt. Men hvad der Øjeblikket i Forvejen havde lokket, Æren og Gevinsten, var nu blevet til Ingenting overfor Ekstase og overtroisk Stolthed; thi jeg var overbevist om, at „det havde skudt for mig“. Betalingen, der skulde ydes for Skudet, glemte jeg, eller jeg tænkte vel, at siden „det“ holdt saa meget af mig, fordrede det ingen.

Denne overordenlige Selvfolelse eller ekstatiske Tro paa at være i Yndest hos det Ubekjendte maa vel have været som Mulighed tilstede i mig før Flitsbueskudet og forsvandt heller ikke med Fugleskydningen; men jeg tror forresten ikke, at man hos Barnet tør regne den i Et med Forfængelighed. Den er snarere Individets eller Personlighedens instinktmæssige, uordnede Anelse om sit eget Uendelighedsværd eller Uskyldighedens Fornemmelse af det store Beslægtede, hvortil den hører. Livets hele Formaal bliver da at kue, knække, tilintetgjøre denne

Følelse i dens Ikke-Berettigelse og om mulig lade den gjenopstaa i sin Ret.

Omtrent paa samme Tid forefaldt jevnlig Noget i Skolen (det Schouboeske Institut, bestyret af Hr. Langeland), der kom baade Selvfølelse og Forfængelighed imode. Vi fik en ny Lærer i Fransk, Hr. Ole Christian Borch, en kraftig, livlig, smuk Mand, hvem vi Alle strax holdt meget af. Han var, hvis jeg ikke tager fejl, nys hjemkommen fra Paris og højlig indtaget af fransk Liv og fransk Historie. Han fik ved Synet af mig den Idé, at jeg lignede Napoleon, og det var ham saa kjært at følge denne Tanke, at jeg engang imellem maatte træde frem og lægge Armene over kors i den bekjendte Imperatorstilling. Saa sagde Hr. Borch regelmæssig: „Det er mærkværdigt!“ — Jeg mener nu, at det var en temmelig farlig Leg med en Dreng; men jeg antager, at det bevirkede, at i Klassen mit Fysiognomi ikke blev opfattet som egenlig fremmed eller udfordrende til Ordet Jøde; idetmindste synes det mig, at jeg aldrig blev plaget dermed.

Men desto mere pludseligt, vildt og overvældende kom et Udbrud af den Slags fra en anden Side. En Dag, da jeg gik til Skole, kom paa Blegdamsvejen tre velklædte Drengene paa en otte til tolv Aar, øjensynlig Brødre, efter mig, raabte Jøde, Jødesmaus og gjorde Grimacer. De kom mig ikke helt nær, men morede sig med at følge efter ligesom bjæffende Hunde. Ja vel, som Hunde og næsten utilregnelige som disse; men det er dog en sær Følelse, naar Jorden, man gaar paa, saaledes aabner sig omkring En med Fjendtlighed og erklærer En landflygtig og man ingen anden Jord har at ty til. Det er jo intet egenlig personligt Fjendskab; men, hvad Tankeløshed der end er deri, bryder det frem ud af Historien: Ens Slægt har bragt denne Skjæbne med sig, og man er i det Øjeblik med sin Person hele Slægten. Der er slet Intet at gjøre uden at lade, som man ikke mærker det, medens man mærker det saa pinligt som Piskeslag. Scenen gjentog sig adskillige Gange med besynderlig Iiterhed fra de tre Drenges Side. Engang indhentede de mig paa Hjemvejen fra Skole, og da vi paa Fælledvejen, mellem Nørrebro

og Fælledene, kom forbi en Slagter, lokkede deres Skrig et Par store Slagterdrengene frem; de begyndte at pibe i Fingrene og fulgte med. Jeg gik gravitetisk, tilsyneladende saa ligegyldig, som om det ikke var mig, og dog saa trykket, ydmyget, pint — i en Tilstand, hvori jeg forstod mine Forfædre i Jerusalem, der kæmpede mindre for at faa Fred end for at dø med deres Fjender. En Kartoffel kom svirrende forbi mit Hoved og slog ned i Brostenene. En Tid i Forvejen havde jeg af et Jerntøndebaand slebet mig en Sabel, der var baade skarp og spids. Det hidrorte fra, at der om Natten blev tudet i Horn paa Blegdammene, og saalænge jeg ikke var vant dertil, troede jeg, at det betød Ufred, og i Faders Fraværelse mente jeg at være Familiens Vogter. Sablen laa under min Seng. Pludselig huskede jeg den nu, og i samme Øjeblik var en Lidelse forbi, jeg var ikke længer i Drengenes Magt. Men en anden Lidelse begyndte: en Hvirvel tog fat i mig, og jeg folte en brændende Thorst, en næsten utaalelig Længsel efter Vaabnet. Jeg foer afsted, og Drengene, der troede, at jeg vilde undlobe, foer efter, jublende, haanskrigende. Da jeg forsvandt gjennem vor lille, lave Laage, bleve de staaende og raabte: „Hvor er Du, Jøde? Kom herud, Jøde!“ De raabte saadan endnu, da jeg sprang ned med Sablen. Moder kom fra den anden Side, oversaa vel Situationen og standsede mig med det forfærdelige Ord: „Vil Du med Din Hidsighed bringe Dig selv paa Skafottet?“ Drengene løb deres Vej. Imidlertid var Moder blevet rigtig vred og spurgte: „Hvad er det for Spilopper? Hvordan kommer Du til den Tingest?“ — hun mente min Sabel. Jeg maatte nu fortælle Alt, og imens huskede hun maaske Jodefejden, og at jeg havde ligget under hendes Hjerte, medens der var Tale om Dødshug. „Giv mig Sablen alligevel,“ sagde hun, og saa mente hun, at jeg fremtidig for ikke at træffe Drengene kunde gaa til Byen ad Østerbro; men det vilde jeg ikke. Alligevel fornyedes Scenerne ikke, jeg traf aldrig mere sammen med Drengene, hvad jeg kun kan forklare af den Mulighed, at Familien har „ligget paa Landet“ et-steds derude og nu ved Efteraarstid flyttede tilbage til Byen. Men jeg tror, at Moder imidlertid for at forebygge

Sammenstød har ladet forespørge og sendt Bud. Jeg antager ogsaa, at Thomsen ved den Lejlighed er bleven brugt som Mellemand, idetmindste fik han Noget at vide, hvilket jeg slutter af Følgende: Han tog mig en Dag op paa sit Værelse, holdt begge mine Hænder og sagde, idet han stirrede mig ind i Øjnene: „Jødesmaust!“ Derpaa kyssede han mig pludselig og sagde: „Der kan Du se!“

Thomsens veludtænkte Forsøg og Kjærtegn forslog ikke meget, sandsynligvis netop fordi de vare udtænkte og ikke rigtig Natur. I det Andet, Foregaaende, var Natur. Jeg anser det ikke for tilfældigt, at jeg stødte paa det: jeg var hidtil sluppen for let og mødte blot nu paa koncentreret Maade, hvad visselig lever i Samfundet, og som mit Sind og min Livsskjæbne maa bære Mærke af indtil min Grav. Senere kommer jeg igjen til at berøre dette Forhold, men paa friere Maade, og lidt af det sildigere, friere Syn kan jeg her lade træde frem i den Bemærkning, at vor hele Leven jo bestaar i Optagelse af Næring, som vi kunne forvandle til Gift, og af Gift, som vi kunne forvandle til Næring eller til Aroma, Poesi, og det Hele sker dels for vor egen Skyld, dels fordi Samfundøkonomien bruger os til sine Formaal.

Tæt op til Begivenheden staar forresten i min Erindring en stor Behagelighed: jeg blev i Ferien sendt til min Onkel i Kallundborg. Der vare vi — Alle, som hørte til Familien — de Betydelige paa store Enemærker. Der traadte, ligesom i Vordingborg, ingen Modsætning frem mellem Kristne og Jøder. Det fredelige og ordnede og dog saa kraftige, bevægede Liv frembragte senere, efter gjentagne Besøg og med endel Omdigtning, „Min Onkels Tømmerplads“, og mig synes, at Virkeligheden var meget rigere end Digtningen. Ogsaa har Skildringen nu i mine Øjne den Mangel, at Penselen ikke mere og bedre var dyppet i de Farver, hvorigjennem Barndommen og den tidlige Ungdom ser Verden. F. Ex. den blaa-øjede Pige, vor Nabos Datter, som jeg dengang saa hende! En Dag var jeg krøben op paa det høje Plankeværk om deres Have for at hilse paa hende, og skjønt der viselig ingen Skyld var tilstede, sprang jeg dog forskræk-

ket ned, da hendes Broder kom tilsyne. Den Scene gjenfrembragt af det 25de Aars Sind blev til Hattemager Petersens Datter, de natlige Møder og Sømmet, der blev slaaet i Plankeværket. Naar da Læserne uvilkaarlig fandt Hattemager Petersens Datter kjøn, saa var det, fordi hun havde faaet et Stenk, en Dugdraabe paa sig fra den blaaøjede Pige.

Paa Tommerpladsen kunde det jevnlige gaa vildt og uregerlig til. Onkel havde en Kramboddreng, August Herløv, en undersætsig, sund, djerv Dreng, der dog ogsaa havde sit Sværmeri: Han kunde Mallings „Store og gode Handlinger“ udenad og følte engang imellem en eller flere af Heltene i sig. Jeg havde før Rejsen faaet kjøbt en Pistol hos en Isenkræmmer og mente omtrentlig, at jeg kunde erobre Verden dermed. For denne Pistol viste August den største Ringeagt og tilbød, at jeg gjerne maatte lade den med Hagl og i nogle Skridts Afstand afskyde den mod hans Ryg — eller rettere: den allernederste Del af Ryggen — naar han blot maatte holde et Ark Karduspapir for. Det vilde jeg ikke gjerne, da vi dog forresten vare gode Venner, men en af Svendene, der kom til, sagde: „Jo, vist skal Du skyde paa den Helt, saa skyder jeg igjen paa Dig.“ Jeg skjød da, og Haglene trængte, til min eller Pistolens Ydmygelse, ikke igjennem Karduspapiret. Da saa Svenden havde ladet og skjød, blødte baade han og jeg; thi Pistolen var sprungen i hans Haand, og et Hagl havde ramt min Kind. Dette hørte endda ikke til den mest hensynsløse Brug af Ildvaaben i Onkels Gaard. Man kunde sætte en Skive op ved Stranden, og medens en af os Drengene sprang afsted for at se, hvor Kuglen havde ramt, er det hændt, at man skjød paany. I mørke Sommeraftener vilde man gjerne sende Raketter tilvejs. Raketten var en Deig af Krudt og Brændevin, der som Kugle blev ladet i en Pistol, og før at faa den højt, før at den kunde ses fra den anden Side af Bugten, fra Lerkenborg, gik man op paa Høloftet eller i Lugen over Hamp-Magasinet og skjød derfra. Man skulde ikke heraf formode, at ellers Alt i det store Hus blev holdt sammen i Fred og indbyrdes Hengivenhed. Det vil senere ses, at der kom noget Afgjø-

rende eller Betydende ind i mit Liv formedelst denne Vane til Skydning paa Onkels Grund.

Paa Hjemrejsen hændte Lidt, eller der blev sagt noget Lidet, som atter hører til det, Sindet beholder uudsletteligt til Brug for sin Symbolik og sin inderste Viden. I Egnen af Holbek kom vi forbi en Høj, hvor i gamle Dage, fortalte man, Røvere havde haft deres Hule, og de havde under Landevejen spændt Traade, der i Hulen satte Klokker i Bevægelse, naar Nogen kom henad Vejen. Længe blev jeg ved at gaa om i den Forestilling, at der overalt, paa Gader og i Huse, var skjulte Traade, som gik ind til Noget, Gud ved hvad, og ringede. Nu ved jeg det. Traadene hedde Nemesistraade, og med dem er Verden gennemvævet, saa at den er et eneste stort, Alting fornemmende Net.

Efter denne Ferie hengik en Tid i saadan jevn Stillehed, at jeg Intet husker om den; men saa indtraf det Morkeste af min tidlige Ungdoms Tid.

Det begyndte med hin forømtalte ulykkelige Expedition til England og fortrædelige Processer, hvortil saa kom Forholdet til dem af Familien, der kunde have ydet Bistand. Det var ikke blot Hjælp i Penge, der behøvedes, men fuldt saa meget, ved nogle Lejligheder, en broderlig Optræden, en udjævnende personlig Mellekomst. Naar man svigtede os, saa kan jeg nu meget godt se, at det hverken var af Nag paa Religionens eller Ceremoniernes Vegne eller af anden ond Vilje, men af stille Folks Ængstelighed, idet de skulde udenfor den Tallerken, hvorpaa de vare vante at leve. Ogsaa kommer jo ved saadanne Lejligheder til, at de stille Folk gjerne ere som Hjobs Venner, hvilket er en ny Pine for dem, som netop ere Hjob. Jeg hørte og saa Alt, men ensidig, mente ved hver Lejlighed, hvor vi svigtedes, sad forladte og led, at se Virkningen af et ondt, ubarmhjertigt Sind hos de Andre og tog paa det lidenskabeligste Parti for mine Forældre. Min Lidelse forøgedes ved, at den maatte bæres i Tavshed og Afmægtighed. En Morgen, da min tre Aar yngre Broder klædte sig paa, opdagede han, at hans ene Sko var itu. Han besaa den meget omhyggelig men tog den paa med et lille Suk og med en Mine, som om han

vilde sige: Det bør jeg ikke tale om. At det Barn ogsaa kjendte og folte vore Anliggender! Jeg gik ind i Pulterkanret og kastede mig ned paa en gammel Kuffert og græd med det Ønske, at jeg kunde græde mig ned i Kufferten som i en Ligkiste og tage Alle dem med mig, jeg holdt af. Men saadanne Taarer ere ikke de bitreste, et Menneske kan fælde. De ere komne frem igjen i Uforkrænkelighed etsteds i „Arvingen“. Der skete ogsaa noget Værre. En Dag kom jeg gaaende med Fader gennem Kokkegade. Der, hvor Gaden gjør en Bøjning om Helligøjsteskirke, mødte vi Onkel, den Onkel, hos hvem jeg havde været i Huset. Jeg vidste og ved endnu ikke af, at der var Andet i Vejen mellem ham og os end den lille Vrede fra Fortiden; men den havde vel ædt sig ind, og Onkel troede sig selv krænket af Faders Familie, og han var vist allerede syg af en smertelig, irriterende Sygdom. Fader og han gik hinanden imøde og standsede, og jeg troede næsten, at de vare gode Venner: men pludselig horte jeg Onkel paa Hebraisk udsige Forbandelse over Fader. Jeg forstod ikke det Hele, men kun de sidste, forfærdende Ord. Det foregik saa dæmpet og saa hurtigt, at en Forbigaaende knap vilde blevet opmærksom. Fader svarede ikke et Ord, men gik videre, dødbleg. Men jeg viede mig i Tavshed ved hans Side til at hævne ham. Jeg kastede Forbandelsen tilbage paa dem Allesammen og kaldte den ned over mig selv og mine Egne, hvis jeg nogensinde skulde svigte. Og det blev jeg længe ved med. Det var min Beskjæftigelse, min kvalfulde Trost. Det er ikke Noget at pynte paa: det var ondt, Virkning af en Gift gydt i Sindet, og det var ikke et Barns blot fantastiske, vilde Leg med Tanker, men ligefrem de gamle Tiders Overbevisning om, at Forbandelsen var Handling, en dæmonisk religiøs Tro paa, at Ordet bandt selve Gud. Sælsomt nok, den vrede, onde Tanke gik ligesom udenom selve den Onkel, der havde forbandet, dels vel, fordi jeg ikke kunde komme ud over, at jeg saagodtsom havde været hans eget Barn, dels fordi jeg instinktmæssig folte den uhyre Sindslidelse, der bragte ham i Raseri mod de Andre og Fader med. Alligevel kunde jeg ikke gaa til ham, da han nogen Tid

efter laa paa sit smertefulde Dødsleje (han døde af Sten). Men Fader gik og sagde: Fred. Han talte ikke derom, før Onkel var begravet; saa fortalte han med dæmpet Stemme Moder, medens jeg sad i en Krog og lyttede med begge Ører: Da jeg var oppe hos ham, laa han og skreg. Han led forskrækkelig. Men hvergang Smerterne standsede et Øjeblik, sagde han: Saadan maa det komme! Saadan bor det komme! Gebenscht sei Gott! (Velsignet være Gud!). Han var dog en from Jøde! — Moder sagde: Han var et bedre Menneske, end de Andre gjorde ham til.

Hvor Livet har maattet tage fat for at lære mig, at min døende Onkels Ord indeholdt et Forbillede! Dengang forstod jeg Intet, men forskede famlende efter Forbandelsernes Magt og var bange for at blive blød og svigte og faa mine egne Ord over mig og Fader og Moder. Alle de, hvem Tanken dengang rørte ved, bleve, endog efter at Lidenskaben længst var forbi, underlig fjerne og fremmede for mig. Forsøg, der med god Vilje skete paa Tilnærmelse, fik aldrig den brudte Bro helt gjort istand. De Døde ligge forsonede; et utydeligt Minde om, hvad der skilte dem, skiller de Levende tiltrods for Blodets Sympathi, og Ingen har kjendt den dunkle Grund uden jeg, der har taget Skade deraf og nu fortæller den.

Selv kan jeg nok finde Spor deraf i mine Skrifter; men Publikum kan næppe, efterdi jeg aldrig med Tydelighed eller paa beskrivende Maade har villet tage Sagen frem, behandle den literært. Den har ligget skjult som en Skade, som en Mangel i mine Evner. I det virkelige Liv bestaar jo ved saadanne Lejligheder, som overhoved ved Skyld, Processen i, at den sorte Hest har faaet en Magt og Tilskyndelse, som den hvide Hest paa Toget op ad Hvælvingen skal kæmpe imod.

Etsteds kan jeg røre ved noget Literært, der fjernt eller indirekte staar i Forbindelse med hin Sag. Det var i Aaret 1858, otte og tyve Aar efter det Forefaldne og ti Aar efter Faders Død. Vi boede paa Landet, paa Strandvejen. Mine nærmeste Slægtninge fik Tyfus. En Aften silde hørte jeg dem stønne og tale i Feber, hver paa sin Side af mit Værelse; jeg gik fra og til, ventende

paa Omnibussen, der skulde bringe Medicin. Endelig hørte jeg dens Horn, og i samme Øjeblik følte jeg et Stik i Underlivet og vidste, at jeg var smittet. Jeg hentede Medicinen, og da jeg fra Mørket kom ind i den halvdunkle, lidelsesomspændte Stue, stod pludselig Forbandelsestiden for mig, men uden egenlig Braad. Det var, som om de Døde stode i Kreds langt borte, nogle næsten tydelige. Jeg saa baade Onkels bævende Læber og min Faders blege Ansigt, og uden at se deres Øjne fornam jeg, at de Begge saa sørgmodig paa mig. Jeg jog Fantasien bort; men Tanken om Forbandelsen og Fortrydelsen blev med dunkel Magt i Sindet, og da der indtraadte velgjørende Stilhed ved Siden af, brød en Blanding af Jubel og Angst frem og blev til Poesi.

Jeg var dengang Udgiver af „Nord og Syd“, og Trykkeriet ventede paa Manuskript til næste Nr.; men jeg glemte det denne Nat og skrev, og eudda paa Vers, Rabbi Eliezers Forbandelse og gjorde Udkast til den Del af Dramæet, hvor han ved eller tror sig bunden af Forbandelsen, men stiller sin egen Person frem imod dens Slag. To Dage efter blev jeg bragt paa Hospitalet.

Hvad var i hin Tid, da denne Simum blæste hen over min Vordingborg-Barndom, tilstede af befriende og forfriskende Art? En Læsning, der tillige var et Tryk, og vistnok en, som faa, maaske ingen af mine Jevnaldrende have delt med mig. Det var Bladet „Kjøbenhavns Skilderi“, Aargangene 1807, 9, 10 og 12, som mine Forældre — jeg ved ikke ved hvilket Tilfælde — vare komne i Besiddelse af. De vare indheftede som Bøger, i Kvart. Ligesom nu en Dreng kan faa Lov til at læse „Berlingske Tidende“ og opleve Samtidens Begivenheder, saaledes oplevede jeg Dag for Dag Fortidens: Kjøbenhavns Indeslutning og de første Fægtninger, Bombardementets Begyndelse, Bladets Standsning og nye Fremkomst med Efterretning om Overgivelsen, Besøg i den engelske Lejr, Flaadens Bortførelse og Holmens Plyndring, de langsomme Kanonbaades Angreb paa engelske Konvoyer og Kampe med Orlogsskibe, Kaperierne, der undertiden faldt sært sammen med min tidlige Barndoms Smuglerhistorier og med vor Styrmands Skildringer, det ulykkelige Tog til

Anholt, Efterretninger om Napoleon, hans Tog til Rusland, Moskows Brand og Beresina. Bladet tvivlede bestandig om Ulykken, vilde bestandig holde den borte, jeg med; men vi maatte give os. Overalt blev Noget knækket, overalt sank, hvad jeg lidenskabelig holdt med, og blev borte.

Men omtrent paa samme Tid var der en Læsning med aldeles forskjellig Virkning, som jeg fik fat i; det var Rafns Kæmpehistorier, Fortællingerne om Didrik af Bern o. s. v. De rev Fantasien med, dannede Grundlag for de Eventyr, man i den Alder, med sig selv til Hovedperson, gjerne fortæller sig selv og drømmende gaar om i, stor, lykkelig, overvældende den ganske Verden. De tjene ikke til Andet. Ingen bragte hine Sagn og Sagaer i Forbindelse med Historien, Folket, Virkeligheden. Fader var enten borte eller aldeles optaget af sine Anliggender; Skolen — det Schouboeske Institut, bestyret af Hr. Lange-land — lagde efter den Tids Skik meget lidt Vægt paa Danmark uden som Del af den almindelige Historie og Geografi, bød intet Tilknytningspunkt, forenede ikke Personligheden med det Lærte. Først i en sildig Tid gjorde jeg ligesom en Opdagelse deraf i mit eget Indre: jeg havde det, forstod det, holdt af det, saa at jeg, fordybet deri, kunde have antaget mig selv for en blond, blaaøjet Person.

Jeg husker dog ogsaa et Skuespil, der var optaget gjennem en Række af Bladets Numere, og som var fremkommet ved, at nogle patriotiske Mænd havde udsat en Præmie for et originalt dansk Skuespil. Det hed: „Obligationen eller de to Spekulanter“ og var præget af Datidens eller den nærmest foregaaende Tids Liv. Blandt Personerne var der en Superkargo, en Titel eller Beskjæftigelse, som maaske Faa kjende nu, og som horer til den oversøiske Handel. Grunden, hvorfor jeg udhæver, at jeg husker dette Skuespil (jeg har spurgt Overskou om det; men han kjender det ikke), er, at det frembyder et lille Exempel paa, hvorledes i Aandens eller Intelligensens ligesaa vel som i Naturens Atmosfære Spirer, Sporer, Livsmuligheder sværme om og kunne komme til at voxe, naar de finde en Plet rede. Thi det

Behag, jeg uvilkaarlig fandt i Superkargoen, fordi han syntes at træde frem af en livlig, kraftig Virkelighed, blev liggende dulgt i mig og var, som jeg kan føle, medvirkende til, at jeg senere, da jeg kom til at skjønne, selv stræbte efter en vis Virkelighedspoesi. Men Stykket gjorde ogsaa formedelst Indledningen — dets Tilblivelse som Følge af en Prisopgave — en anden, kurios Virkning. Jeg kom til at forestille mig den danske Literatur som Noget, der var gaaet tilgrunde tillige med Flaaden og skulde gjenoplives ved Bidrag omtrent som til det første Linieskib. Denne Fornemmelse bestyrkedes ved en Artikel i Bladet, hvis Begyndelse lød omtrent saadan: Kjøbenhavns Adresseavis har nu mistet sin staaende Rubrik: Bøger, og istedenfor faaet Kaperi og dertil hørende Auktioner. Det er sandt, at jeg dengang ikke vidste, hvad Literatur var, og ikke kunde tænke, som jeg skriver; men der var en dunkel Forestilling af den Art, og det varede meget længe, inden jeg kom af med den.

Julirevolutionen foregik, uden at jeg véd af have været dens Samtidige; men ved Polens Opstand var jeg vaagen og fulgte med. Jeg holdt med Polakkerne, og min Sidekammerat i Klassen, en jevnaldrende Dreng ved Navn Westberg, holdt med Russerne. Det var en sejt, stille, godmodig Dreng. Vi vare forresten meget gode Venner, og vi sloges ikke med personlig Vrede under Paaskud af den Sag; men vi brødes, toge Tag for den i Frikvarteret, og i Regelen sejrede jeg, fordi jeg pludselig sagde til mig selv: Nu gjælder det Polakkerne! En Overtro, en Slags Ekstase, blandede sig deri, fordi jeg, naar jeg efter saadanne Sejre kom hjem, kunde høre Fader læse af Avisen om Polakkernes Sejre. Men en Dag gjaldt det meget; Warschau var truet, og netop den Dag blev Westberg vred, samlede alle sine Kræfter og slog mig i Gulvet. Da jeg kom hinkende hjem, fortalte Fader sorgmodig, at Warschau var faldet. I denne Barnagtighed var en Følelse, der blev, og som mange Aar efter kom frem i „Svedenborgs Ungdom“ paa det Sted, hvor Emerentia erfarer, at Karl d. 12te er falden, og udbryder: „Det er min Skyld! Iaftes bad jeg ikke for ham! For første Gang lod jeg ham være ene derude . . .“

Nu nærmede sig den Tid, da jeg, i mit 13de Aar, skulde konfirmeres paa jødisk Vis, blive myndig, barmitzvo. Egenlig skulde dette jo være en Slags Afslutning paa en fuldstændig jødisk Opdragelse, og i Polen og Moldau-Vallakiet, hvor Livet endnu er saa aflukket, og hvor Bornene saagodtsom Intet lærer uden Loven og Talmud, hører det da ogsaa til, at vedkommende Dreng paa 13 Aar staar frem i Synagogen og holder en Tale, Droscho, en Udtydning af et eller andet Sted i Talmud, ofte af den ubetydeligste Art, men med Ophydelse af overordenlig Belæsthed, Skarpsindighed eller Spidsfindighed. En saadan Droscho hører til Sjeldenhederne her i Landet. I min Tid blev der som Gjenstand for min Beundring udpeget en Eneste, som nylig havde fornaaet det, en rigtig hjertensgod, stille Person, hvem jeg endnu undertiden har den Fornøjelse at møde paa Gaden. Han er Kjøbmand; men hvor vilde en kristen Professor i Hebraisk blive forbavset, naar han kom til at binde an med denne Kjøbmand!

Saadant blev naturligvis ikke ventet af mig. Jeg behøvede ikke engang — fordi det overhoved ikke længer forlangtes — selv at oplæse det Stykke af Thora, hvortil jeg blev kaldet. Sligt er vanskeligt, fordi den hebraiske Text er uden Vokaler, og fordi der skal en aldeles særegen Betoning til — den Betoning, som egentlig ligger til Grund for, hvad man kalder jødisk Dialekt. Min Forberedelse bestod derfor kun i at slutte mig til Synagogen og gaa der ofte (den var i Snaregade), at lære at anlægge de før omtalte Tefilin og Thallis og iagttage Ceremoniellet ved Thoras Læsning, hvori jeg engang skulde deltage. Alt dette var hverken omfangsrigt eller vanskeligt; men det Lidet var Meget for Sindet. Saasnart man kommer i Forhold til disse religiøse Skikke, maa man overgive sig til dem uden Betingelse. Den aandfulde Symbolik, som de upaatvivlelig gjemme, er i Skjul; men man gribes af Pietet for deres mindste Detail som noget Helligt, og i denne Pietet, denne Gemytsekstase, bestaar deres Magt. Dagen kom da, og jeg sad paa vor Plads og ventede i Bæven paa det store Øjeblik. Thora blev fremtagen af det Hellige og hilst af den lille Menighed med Raabet:

Moses's Thora er Sandhed! Strax efter lød det paa Hebraisk: Og stige Hr. Meir, Søn af Hr. Aron, en Levit! Som om jeg gik til Ildstøtten og til Røgstøtten, kom jeg til det hellige Sted, berørte med Fligen af Thallis og Zizis det skrevne Ord og kyssede Fligen, sagde Velsignelsen over Gud, som har „velsignet os fremfor alle Folk og givet os Loven“, og læste — eller hørte det læse paa mine Vegne — hvad der netop forelaa til Op-læsning: „Da gav Adam alt Kvæget og Himlens Fugle og alle Dyr paa Marken Navne; men før sig selv fandt han ingen Hjælp, som kunde være hos ham. Da lød Gud Herren en dyb Søvn falde paa Adam o. s. v.“ Og efter en gjentagen kort Velsignelse gik jeg, som jeg har fortalt om Jakob Bendixen, fejl af Vejen, vilde stige ned paa samme Side, hvorfra jeg var kommen. Efter Højtideligheden var der hjemme hos os en lille, festlig Frokost, hvortil endel af de Tilstedeværende i Synagogen vare indbudne, blandt disse den højt ansete og meget elskede Rabbi Schachno, Præstens Son. Til Rabbi Schachno hører Noget, som jeg har glemt at fortælle paa sit Sted.

I den Tid, da jeg spiste til Middag og tilbragte nogle Timer om Dagen hos hin Onkel, der talte om Grisen i Scholet, hændte det engang, at man slagtede en Høne og, medens man tilberedte den, fandt en Knappenaal i Kroen. Man vidste ikke, om man nu turde spise Hønen, om den ikke efter Loven var tereifo, uren, og efter nogen Raadslagning besluttede man at sende Bud til Rafen (Præsten). Men at forstyrre den hellige Mand for en saa ringe Ting syntes ogsaa betænkeligt, og man faldt derfor paa at sende mig derop med Tjenestepigen; saa blev tillige jeg vist frem for Rafen og vilde have godt deraf. Man foresagde mig, indtil jeg kunde det fuldstændig udenad, hvad jeg skulde sige; thi jeg turde, mente man, hverken tale Dansk eller rent Tysk til Rafen, men Polsk-Tysk-Hebraisk. Ordene vare: Ich soll grüßen den Rof Moreinu (vor Lærer) von maner Grausz-Memme (fra min Bedstemoder) und frogen, ob das kauscher ist. — Med Kroen i Haanden kom jeg ind til et Par ældgamle Folk i en venlig Stue, der duftede af Blomster og Snustobak, og hvor det blinkede fra ældgamle

Møbler som fra halvtaabne, kiggende Øjne, og sagde min Replik. Den gamle Mand strog mig om Kinden og spurgte paa Dansk: Min lille Dreng, hvorfor siger Du Grausz-Memme? — Det blev ham forklaret af Tjenestepigen, at saadan havde jeg lært det. — Han besaa Kroen og sagde smilende: Sig kun hjemme, at de tør spise Hønen. — Hans Kone (eller Søster) bragte mig et stort, rødmsuset Eble og kyssede mig, og idet jeg skulde gaa, sagde hun Noget til Præsten. Han kaldte mig tilbage og gav mig Haandspaalæggelsen og Velsignelsen.

Intet Under, at da jeg nu saa Rabbi Schachno, „Rafens Son“, holdt jeg af ham med en Slags Andagt og kunde ikke tro, at han var gammel, eftersom jeg havde kjendt hans Fader. Han var da ogsaa rank og smækker, men med ganske blegt Ansigt og langt, hvidt Skjæg. Hele Skikkelsen, maaske især de usigelig venlige, tankefulde, klare, blide Øjne, drog besynderlig til. Men der manglede hos ham trods Skjønheden det, en Dreng sætter mest Pris paa: Energi. Han var mere et Billede end en Virkelighed, syntes mere at træde frem af et Forbigangent end at tilhøre Noget, der kunde leve; men, som sagt, han var magisk tiltrækkende alligevel. Til den sanlede Virkning bidrog vel, at han gjentagende saa paa mig, som om han vilde tale; men Ord havde han ikke, hans Klogskab var ikke af den Art. I senere Tider, naar jeg saa Kristne, der fra Livets Smerte vare tyede til Klostret, har Rabbi Schachnos Skikkelse rejst sig i Erindringen som Billede paa en Jødedom, jeg, hvis den kunde kalde, kunde kaste mig ud i som et stillekjært Nirvana.

Men i hin Tid var en virkelig, glødende Jødedom tilstede hos mig. Jeg var greben af en Slags vild Enthusiasme for Jehova. Naar jeg kunde gjøre det ubemærket, skrabede jeg Smørret af mit Brød og kastede det i Ilden som Brændoffer. De lange, hebraiske Bonner, som jeg læste tre Gange om Dagen, stadig uden at forstaa dem, syntes mig ikke inderlige nok, uden at jeg knælede, indtil Fader en Dag overraskede mig deri og sagde: En Jøde maa aldrig knæle. Men saa ønskede jeg dog at vide, hvad det var, som jeg sagde paa Hebraisk, og bad Fa-

der oversætte et Stykke. Min Forbavselse var overmaade stor; det var slet ikke, hvad jeg havde troet; det var lange, gjentagne Velsignelser over Gud, Lovprisninger, der med deres Langsomhed og Gjentagelser trættede Sindet, som ventede et trylleagtigt Resultat, eller de vare ligefrem skarpsindig religiøse Afhandlinger. Netop fordi jeg ikke havde forstaaet Sproget, men læst det som „helligt“, havde jeg gjort mig de særreste Forventninger eller under Læsningen havt en Slags Syn, set Gud skjule sig mellem Linierne. Snart drog Rogstøtten frem, snart brændte Tornebusken, snart funkede det særegent i Vandet, der sprang ud fra Klippen, snart kom det Natlige, Spøgelseagtige, Uhyggelige, som dengang han viste sig for Zippora, medens Moses laa syg — og rundt om laa den hvide, uendelige Ørken, lyttende ligesom jeg efter Noget, der ikke vilde give sig helt tilkjende. Ved Oversættelsen blev Alt dette borte. Fader oversatte videre og kom til en Sætning, der begyndte med de Ord: „Den Sten, som Bygningsmændene forskjøde —“. Jeg afbrød ham hastig ved at tilføje: „— er blevet den vigtigste Hjørnesten.“ — Hvor ved Du det? spurgte Fader. — Det har jeg hort i Skolen; Kristus har sagt det. — Det have vi sagt, før Kristus blev født. — Men alligevel var det ikke, hvad jeg længtes efter eller havde mistet.

Dette gav mig Meget at tænke paa, og da jeg skulde tænke, gik Enthusiasmen af, og jeg ofrede ikke mere, tilmed da jeg engang paa et forsigtigt Spørgsmaal til Fader om Offer fik det Svar: Siden Templets Undergang er det afskaffet; vi tør ikke ofre, før det bliver gjenopbygget. Men jeg vedblev at bede Fader om at oversætte af Bønnerne, stadig i Haab om, at der skulde komme Noget, jeg ved ikke hvad. Men det kom ikke. Skolen blev imidlertid passet som en Biting. Jeg var kommen saa vidt i det nævnte Schouboeske Institut, at jeg lærte baade Latin og Græsk, men ganske vist uden Iver eller dybere Sans fra min Side, og naar Karakterbogen ikke var glimrende, blev Fader vel noget misfornøjet, men var dog utilbøjelig til at indskrænke Synagogeangang og hvad dertil horte. Moder sagde en Dag bekymret: Skal han da være Rabbiner? — Det hjalp ikke; Fader og jeg bleve

ved. Han ønskede rigtignok ikke bestemt, at jeg skulde gaa den Vej; men hans Moder var netop død paa den Tid, og han var end blodere end før, mere dragen til „Fædrenes Grave“ og til Ønsket om, at han maatte have en Søn, der vilde sige Kadisch (Dødsvelsignelsen) efter ham, som han sagde den efter sin Moder. Han mærkede ikke, at der var kommet Noget i Vejen mellem Bønnebogen og mig, men var dog — vistnok ikke med Uret — af den Mening, at det, han saadan løst hen kunde give, ikke var tilstrækkeligt, og at jeg vilde have Gavn af at komme paa omfattende Maade ind i den hele Lære og Lærdom. Det vilde imidlertid fordre selve Livet, en ganske anden Plan end den, der fra min Fødsel eller før min Fødsel var bleven lagt. Jeg formoder, at Fader har kjæmpet med sig selv og ikke kunnet komme til en Beslutning; thi endelig gav han Valget i min Haand, idet han dæmpet og beklemt spurgte mig, om jeg vilde være Rabbiner; saa var der, tilføjede han, Nogen, der vilde tage sig af mig. Men det Navn, han nævnte, bragte Forhandelses-Begivenheden nær til mig, Sindet bortskjød med Voldsomhed og Rædsel den hele, vide Kreds, som jeg havde draget ind deri, og jeg svarede med en Angst, som Fader ikke forstod: Nej!

Saa kom jeg med et Ryk i det v. Westenske Institut, April 1833.

V.

Ved Bedstemoders Død fik Fader en Arv, der ligesom fornyede hans Forpagtning af Livet, og han anvendte den ogsaa til at gjenoptage sin oprindelige Virksomhed, forny Vordingborg-Tiden. Han købte et Bryggeri og Brænderi i Nestved; men der hørte hverken Jord eller Have til, ej heller Butik. Det var og maatte være i det Mindre. Før han forlod Kjøbenhavn, samlede han alt sit Haab angaaende mig og al sin Selvfornægtelse og opsøgte den Skole, der blev ham nævnt som den aller-

bedste. Det var som sagt det v. Westenske Institut, bestyret af V. A. Borgen (senere Direktør for Almueskolevæsenet, Kultusminister i Ministeriet Rottwitt) og K. C. Nielsen (senere en Tidlang Rektor ved Realskolen i Aarhus).

Da Fader indfandt sig hos Hr. Borgen og havde mig med, sagde han: „Jeg har her en Søn, som jeg frygter har været forsømt og maaske doven; jeg ved det ikke; jeg har vistnok selv havt nogen Skyld; men jeg haaber, det er ikke for silde med ham endnu.“ Jeg hørte paa dette som en rigtig Klods, med fuld Viden om, at jeg havde været paa en Vej, der ikke førte til denne Skole, og som hverken Fader eller jeg kunde tale om her, men ogsaa uden Lyst til det Nye. Der blev vexlet nogle faa Spørgsmaal og Svar; Hr. Borgen vilde angive, hvilke Bøger der skulde kjøbes, men kunde ikke bestemt huske dem og lod en Dreng kalde op. Da han kom ind ad Døren, i blaa Trøje, Kadetlærreds Benklæder, rank, frejdig, høflig, og da han svarede med stor Præcision paa ethvert Spørgsmaal, begyndte Noget i mig at spidse Øren ligesom en Hund i Kakkelovnskrogen. Den Drengs Person og Væsen kaldte paa mig. Da han var gaaet, sagde Fader: Det lader til at være en flink Dreng. — Ja, han er Dux i sin Klasse; vi vente Noget af ham. — „Vi vente Noget af ham.“ Hvor de Ord lød!

Jeg gjenfandt ham i Klassen og forelskede mig saadan i ham, at jeg for hans Skyld har været næved at saare eller beskadige en fremmed Dreng, der paa en Spadseretur fornærmede ham; men min Kjærlighed blev ikke gjengjældt og kunde ikke gjengjældes, fordi hans første Blik paa mig naturligvis umulig kunde være med en saadan Overraskelse og Beundring som mit paa ham. Men kom der altsaa ikke imellem os et af de lidenskabelige Venskaber, som ere mulige i den Alder, og hvortil jeg var anlagt, saa opkom og vedblev indtil det Sidste et uforstyrret og godt Forhold, og det uagtet vi snart bleve Rivaler. I Forstningen turde jeg knap se op til ham, men saa skete noget ganske Lidt — eller noget Betydeligt, ligesom man tager det — og blev afgjørende.

K. C. Nielsen var syg, og jeg havde endnu ikke set

ham; en anden Lærer læste Latin for ham i Klassen. Alle Drengene undtagen Brødersen, Duxen, talte om, hvor streng han var, og jeg var ganske angst for, at han skulde komme sig. En Dag, uden foregaaende Varsel, var han tilstede: en smækker Mand paa omtrent tredive Aar, lidt over Middelhøjde, meget bleg, med grøn Skjærm over Øjnene. Jeg skottede op i hans Ansigt, men kunde ingen Strenghed se, ingen anden end, som jeg nu vilde sige, Renhedens, og den gjorde underlig godt, medens den unægtelig ogsaa skræmmede. Han hørte os ikke i vore Lektier, men anstillede en Slags almindelig Examination, med nogen Skarphed, men uden Vrede, ej heller Ros eller Dadel, indtil i sidste Øjeblik, da han sagde: „Det er daarligt! I skal kunne Eders Ting som Brødersen og Goldschmidt.“ Det sagde Strengheden! Fra den Dag tilhørte jeg ham og Intelligensens Verden.

Men det er dog sandt, at Noget kom til. En af de nærmest følgende Dage tydede han et Stykke af Livius for os. Det var hin Episode i Kampen mod Latinerne, da Titus Manlius Torquatus anførte Romerne og under Dødsstraf forbød, at Nogen overfor Fjenden maatte træde ud af Rækken, og da hans egen Søn, som blev udfordret af en kæmpestor Latiner, overtraadte Forbudet og nedlagde sin Modstander. Hans Undergivne førte ham i Triumf tilbage til Lejren, til Feltherrens, hans Faders Telt. Da mindede Feltherren om den givne Befaling, kjendte sin Søn skyldig til at dø for Brud paa Disciplinen og bød: I, lictor, deliga ad palum! (Frem, Lictor, bind ham til Pælen, d. v. s. for at halshugges). Da Nielsen oplæste de Ord: I, lictor, deliga ad palum, kom jeg til at se op paa ham: hans Læber bævede, og Taarer traadte ham i Øjnene. Altsaa, det vi læste, var ikke blot Lektie, Romersproget var ikke opfundet, for at vi skulde gaa i lærd Skole og blive Studenter, de Mennesker havde levet, saadan var en ung Helt dod, og dette og meget Mere — thi man kan jo i et saadant Øjeblik tænke, føle, opleve utroligt Meget — meddelte Nielsen mig, ikke med Ord, men med sine Læbers Bæven. Lad Forfængeligheden, da han i en foregaaende Time nævnte mig, have havt sin store Del i at vække og knytte mig til ham, dette

blev dog det Afgjørende, det drog mig, det sugede mig til ham.

Skolegangen blev for mig ikke et Arbejde, men en Lidenskab. Jeg havde ikke anden Fornøjelse, men kunde heller ikke tænke mig nogen anden eller højere, tilmed da der tillige var en Fægteskole. Mellem Brodersen og mig udviklede Kappelstriden under Nielsens Øjne sig paa næsten feberagtig Maade. Vi lærte ikke blot de nødvendige Lektier, men læste udenom, skrev ikke blot Stil, men Versioner paa Stilen, lærte store Stykker latinsk Text, senere hele Bøger af Homer udenad, ja, jeg vilde ikke tro det, hvis jeg ikke vidste det: jeg har kunnet et Par Kapitler af Cicero de oratore udenad. Al denne Udenadskæsning har neppe gjort mig nogen Gavn og kun skaffet mig ét smukt, rigt Øjeblik. Ved artium, da jeg blev examineret i Græsk, af Brøndsted, gav han mig et Sted i Homer at oplæse og tyde. Jeg vendte Bogen om og fremsagde Versene udenad og blev ved, indtil den studsende Professor standsede mig og med sin ejendommelige, ridderlige Høflighed takkede for den Fornøjelse, det havde skaffet ham. Det sad K. C. Nielsen og hørte paa, saa han fik da ogsaa nogen Glæde. Ellers vilde jeg nu mene, at noget mindre Udenadskæsning og noget mere selskabelig Leg havde været bedre. Hvor fortræffelig Skolen end var, saa bestod dens Fortræffelighed da ogsaa kun i Meddelelse af Enkeltheder. Hver enkelt Lærer var dygtig i sit Fag, og flere af dem kunde vække Disciplenes Iver og Lyst; men der var ingen, som paa en eller anden Maade søgte at samle det Lærte til en eller anden Helhed eller bringe det i Forbindelse med Livet og Virkeligheden. Historien f. Ex. blev os en løs Række af Kjendsgjerninger; om et fyldigt Billede af Menneskehedens Liv var der ikke Tale. Jeg husker, hvilken Overraskelse det vakte i Klassen, da Historielæreren engang sagde, at de gamle Babyloniere paa Kyros's Tid havde havt nogen Kultur; thi de bare Signetringe og gik med udskaarne Stokke. Det lyste som et besynderligt, eventyrligt Glimt, men forblev ufrugtbart, fordi der ikke blev videre oplysende Tale om Menneskelivet i Fortiden. Maaske blev den enkelte Lærer, der vidste nogen videnskabelig Be-

sked, holdt tilbage af Frygt for at støde an mod den bibelsk-orthodoxe Lære om Menneskeslægts Fortid. Ved en anden Lejlighed, hos en anden Lærer, blev der i Forbigaaende gjort opmærksom paa, at det græske *ὕιος* og det latinske *filius* paafaldende lignede hinanden — altsaa maaske et Slægtskab mellem romerske og græske Ord? Det beskæftigede nogle af os i flere Dage; men vi havde ingen Midler og fandt ingen Anvisning til at komme ud over dette enkelte Glimt, og om sammenlignende Sprogvidenskab havde vi naturligvis ikke Anelse. Og dersom den flinkeste af os var bleven sendt til en Urtekræmmer for at købe f. Ex. et Fjerdingspund Korrender, vilde han være kommen tilbage uden Tanke om, hvor de vare voxede, og han vilde neppe have tænkt, at man kunde tænke derover. Men Aoristus-Formen af hvilket som helst Verbum i Homer kunde han have angivet. Dette er ingen Dadel over Skolen; den kunde ikke komme ud over sin Tid, og meget anderledes er det maaske endnu ikke i de fleste lærde Skoler. Noget aldeles Særligt for vor Skole var imidlertid, at vi lærte Fysik. Nielsen gik selv og horte Forelæsninger hos Ørsted og meddelte os (i næstøverste Klasse), hvad han selv lærte. Vi gennemgik Læren om Lyset, Varmen, Elektriciteten, tegnede Dampmaskiner o. s. v., og disse Timer skylder jeg, at jeg senere med nogen Nytte har kunnet bese de store Verdensudstillinger. Jeg tror ikke, at der i den Tid var nogen anden lærd Skole, hvor man bestræbte sig i lignende Retning. Men lige meget, dengang var Livet en Lyksalighed under Kampen mellem Brodersen og mig. I tre Aar vare vi uafbrudt hver Dag som to Væddeløbere, der med Anstrengelse af hver Muskel søge at vinde et Forspring den Ene for den Anden. Ved den almindelige Skoleforsamling den første Mandag i hver Maaned fik vi begge Hovedkarakteren: Særdeles eller udmærket eller overordenlig flittig og flink og tilfredsstillende enhver billig Fordring. Men jeg blev Nr. 2. Engang var jeg ved den maanedlige Optælling kommen overst med et Point, og ved denne Lejlighed begik K. C. Nielsen en Uret. Brodersen, der fra gammel Tid var hans Yndling, gik ned til ham med Protokollen og Optællingen og forestillede ham,

hvor haardt det var, at han, som altid havde været Dux, nu skulde vige for mig, skjøndt jeg kun havde et Point mere, og Nielsen forandrede da et Mg. til et Ug. I den følgende Maaned lærte jeg vel mine Lektier, men svarede sjelden eller skjødesløst og fik daarlige Karakterer. Da vi saa engang skulde op fra Legepladsen, stod Nielsen i Døren og sagde til mig, idet jeg skulde forbi: Har Akhilles nu været længe nok i sit Telt? — Saa kom Alt i Gled igjen. Jeg kom ikke for den Sags Skyld til at holde mindre af K. C. Nielsen, snarere mere, tror jeg. Jeg har ganske vist, som jeg strax kommer til at vise, V. A. Borgen overordenlig Meget at takke for; men han har ikke efterladt samme Virkning paa Fantasi og Sind, jeg antager, fordi han var mere korrekt end Nielsen, ikke kunde begaa Fejl og altsaa heller ikke oprette dem som Nielsen. Formedelst hans uforanderlige, rolige Autoritet var der mange, baade Disciple og Lærere, der foretrak ham for hans mere stemningsfulde Kollega.

Kampen med Brodersen begyndte altsaa frisk igjen; men jeg kom dog endnu ikke over ham. Dels laa det i, at han var en ganske mærkværdig Discipel, ikke blot meget flink, men lige flink i Alt, i Historie som i Matematik, i Gymnastik som i Græsk, og ikke blot flink, men methodisk, ligelig i sit Arbejde som i sin Bravhed, Hoflighed og Beskedenhed, dels hidrorte det fra, at jeg trods Skoleinteressernes Magt dog tillige fik andre Interesser, der skiftevis eller samtidig toge stærkt fat i Sindet.

Der var nu først Religionen.

Jeg havde udenfor Lektien læst Begyndelsen eller Indledningen til Kofods Verdenshistorie: „Efter Mose Beretning skal Verden være skabt for sextusinde Aar siden.“ Hvad var nu det? Var da Mose Ord ikke hævet over enhver Tvivl? En Pille blev rokket og vaklede, men faldt ikke omkuld endnu.

Nogen Tid efter spurgte en Lærer nogle af os, hvad Karakter vi ventede, naar vi engang skulde op til artium. Da Turen kom til mig, svarede jeg: „Med Guds Hjælp, præ.“ Læreren sagde: „Aa, med Guds Hjælp, det kan enhver Stymper sige.“ Med sær Tankemodenhed sagde

jeg til mig selv paa mine Forældres Vegne, at saadan burde en Lærer ikke tale; men paa egne Vegne mente jeg, at han maaske havde Ret; thi hvilken Gud havde jeg ment? Ham, der maaske ikke for 6000 Aar siden havde skabt Verden?

Saa kom en Scene, som jeg har anvendt i „En Jøde“. Den fandt Sted mellem Hr. Borgen og mig. Jeg havde en Søndag Morgen et Ærinde til ham og maatte vente lidt i hans smukke Arbejdsværelse. Han kom ind fra Sovekamret, i Skjortærmer, aabnede et Vindue og saa frejdig, fornojet ud i Luften, op til Himlen. Jeg opfattede dette Blik som hans Morgenbøn og sammenlignede den med min, der bestod i at lægge Tefilin, de indviede Læderremme, om venstre Arm og Hovedet og af Vane og tankeløst sige de hebraiske Velsignelser. Efter det Besøg aflagde jeg det Hebraiske, Tefilin, Arbakampfaus, kastede det Altsammen tilside og syntes, at jeg blev rankere derved og fik noget af den Glæde, der havde været i Borgens Blik. Det var en Gjentagelse af, hvad der havde fundet Sted i mit 6te—7de Aar hin Juleaften i Sondermarken, da de to unge Mennesker ved deres Væsen og Adfærd svækkede Indtrykket af min Onkels Hus; men denne gang var det fra min Side ikke en dunkel Frigjørelse, men en virkelig Opstand. Jeg styrtede mit himmelske Dynasti, men vilde, som det i Reglen gaar ved en Revolution, indsætte en ny Regering. Under denne Søgen kom en Aften, da jeg paa Kongens Nytorv saa ind i Stjernehimlen, den Tanke med Iver eller Heftighed eller Begejstring over mig, at den hele Verden, Jorden, Stjernerne, Solen, Himlen, var Guds Legeme, og at Aanden, som bevægede sig deri og holdt det Hele sammen, var Gud selv. Efter nogen Tids Forlob, da jeg igjen var hos Borgen og han indlod sig i Samtale med mig, kom dette frem. Han sagde: „Snak, Dreng, det har Du stjålet fra Empedokles!“ Det vidste jeg mig fri for; thi al min Kundskab om Empedokles indskrænkede sig til, at han var en Filosof, der af Nysgjerrighed eller Videbegjærighed havde styrtet sig i Ætna. Jeg turde naturligvis ikke modsige Hr. Borgen, medens det generte mig, at en Anden havde tænkt min Tanke før jeg. Skulde det

være en filosofisk Tanke, maatte jeg vist ogsaa have laant den etsteds; men, som jeg senere har set, horer den til Menneskeslægtens tidligste Poesi eller Intuition, og det er derfor ikke at undres over, at den til enhver Tid kan stige frem paany i et bevæget ungt Sind. Men i alt Fald faar jo et saadant Glimt eller Syn kun Betydning ved den selvstændige Maade, hvorpaa man kan hæve det til Tanke, til Anskuelse, og jeg kan for mit Vedkommende kun tilføje, at jeg i mange Tider beholdt Forestillingen som en Sang, der nu og da bryder med sin Rhythme frem i Sindet og medfører en Fornemmelse af Glæde og Frihed. Selve Guddommen klædt i den svale Aftens Stjerneskin var, ret beset, maaske intet Andet end Idealisering af den livlig beskæftigede, tindrende, konfessionsløse Fred, som Sindet fandt i Skolen.

Samtidig nød jeg Fred paa anden Maade, i Hjemmet. Jeg var Størstedelen af denne Periode i Huset hos en Familie, der var beslægtet med os paa Moders Side. Det var et rigtig godt, stille Hus. Manden var af svensk Slægt, Skibsmægler. Huset blev ført jødisk; men han selv forholdt sig ligegyldig til Ceremonierne, og Jødedommen var derfor kun tilstede paa kvindelig Maade, i Husets stille Orden, som Naturfromhed, kunde siges. Havde der været Sønner, vilde det ikke kunnet hengaa saadan uden Brud; men der var kun Pigeborn, den Ældste endel yngre end jeg, Allesammen smukke, blege, stille. Hele Huset var saa beskedent og saa respektabelt. Manden var sjelden hjemme om Dagen og blandede sig aldrig i Noget, der yedkom mig. Kun engang tog han mig med ud paa Rheden til et stort finsk Skib, der var kommet fra Messina; dér fik vi Baad og roede ud og fiskede Hvidlinger; men Noget kom paa, saa at vi nær vare druknede, og siden den Tid vilde han ikke have det Ansvar at tage mig med paa Soturene. Huset staar for mig fra den Tid som Noget, jeg ikke følte anderledes end Luften, man indaander, eller som det Behagelige, der ikke paaskjønnes før i Afstand. Jeg var forsaavidt utaknemlig mod det, som jeg ønskede at komme i Huset hos K. C. Nielsen, at kunne blive ikke blot undervist, men opdraget og regeret af en saadan Mand.

Men Freden kunde ikke vare, forsaavidt den skulde bero paa, at Skolen var konfessionsløs. Ved Examen kom jeg op i øverste Klasse, og der skulde vi ikke blot lære Bibelhistorie, men ogsaa Fogtmanns Lærebog, og vi fik P. Rørdam, nu Præst i Lyngby, til Lærer. Han erklærede strax, at han ikke vilde læse Religion med mig og en anden jødisk Discipel i Klassen; han vilde med Fornøjelse overhøre os i Herslebs Bibelhistorie og give os Karakterer; men forresten kunde vi i Timen læse paa andre Lektier eller bestille, hvad vi vilde. Det var jo samvittighedsfuldt nok; men hvad Rørdam ikke kunde tage i Betragtning, var, at jeg, skjønt jeg i de Timer sad afsides i Klassen, ikke kunde lukke mine Ører og sidde udeltagende. Han læste og lod læse paa en anden Maade end de Religionslærere, jeg hidtil havde kjendt; det var mindre Lektie og mere ligefrem Indøvelse i Kristendom. Jeg gjorde med Heftighed Oprør — indvendig — mod Meget, som han sagde, indprentede og lod gjentage. Jeg ligefrem led og pintes ved Fortællinger om Djæveln, om Dæmoner, der vare farne i Svin o. s. v. Paa en anden Maade pintes jeg, naar hele Begivenheden fra Gethsemane til Golgatha blev ført levende frem: Forræderiet, Forhaanelsen, den Mishandlede Uskyldighed, Højhed og store Lidelse. Det blev ligesom mørkt i Stuen; jeg var halvskjult tilstede ved Anklagen over mig — thi det var jo mig, der havde været med at gjøre det; jeg regnedes ikke i Slægt med de Mange, som havde holdt med ham, men med hans Fjender, og det nyttede ikke, at jeg spurgte — indvendig —: Men naar de nu ikke havde korsfæstet ham, hvad saa? — Det forekom mig umuligt, at mine Klassekammerater, der lærte Alt dette og gjentog det som Del af deres Tro, igjen kunde enten lege med mig eller blot tale fredelig med mig; men de kunde; saasnart Timen var forbi, var det Hele som ikke sket — og visselig dog sket; men saa omgaves vi jo Alle tilsammen igjen af Skolens livlige, lyse Humanisme. Andre Religionstimer medførte Smerte, men paa en ganske anden Maade; det var, naar Rørdam talte simpelt og inderlig om det guddommelige Menneske, om det Varme og Hjertelige, det over al

Forstand Kjærlighedsfulde. Saa vilde jeg gjerne hort til, men turde ikke, følte mig forladt og forskuddt, sad som i Skammekrogen. Hvor meget end disse Timer afbrødes og trængtes tilside af den øvrige Skoletid, tilvejebragte de dog efterhaanden en Virkning, et Tryk, en Lidelse i mit Sind. Hvorledes skulde jeg slippe derfra? Personlig stillede Rørdam sig langtfra uvenlig eller koldt til mig. Naar det hændtes, at jeg samtidig med ham gik fra Skolen, tog han mig med nedad Gaden, hyppig til Sadelmagergaarden, ved Arsenalet, hvor han steg tilhest. Han ledede Santalen, jeg kunde naturligvis ikke; men ligesaa forsigtig som han var med Religion, var han ogsaa med Familieforhold, og hvad kunde han og jeg saa tale om? Naar han da sad i Sadlen, saa ned, hilste og red bort, gjorde det mig Fortræd: han maatte uden Ord lade mig blive det, jeg var. Endelig kom der, uden at jeg selv søgte den, for mig en Anledning til, undervejs til Sadelmagergaarden at tale, spørge. Hjemme i Nestved gik det med Anstrengelse og Tarvelighed, og jeg havde ingen Lommepege. Det generede mig i Reglen ikke; men en Dag saa jeg i en Frugtkjælder modne Stikkelsbær og kunde ikke købe en Pægl. Med sugende Hjerte gik jeg hjem, stod ved Vinduet og saa op i den klare, blaa, men tørre Himmel. Jeg huskede, at de hjemme ikke havde Have og heller ikke kunde faa, hvad de ønskede. Saa sagde jeg op til Himlen: Hvis det er sandt, at Gud Fader sidder deroppe, og at Du sidder ved hans højre Haand, saa bevis det ved at sende mig 50,000 Rd., saa at jeg kan købe Fader og Moder en Have og gjøre os alle lykkelige! — Jeg stod endnu ved Vinduet, da Døren gik op bagved mig og Fader kom lige fra Nestved. Efter de første Hilsener, Spørgsmaal og Svar sagde han kjærlig, at han og Moder havde talt om, at jeg burde have Lommepege, og jeg skulde fremtidig have 3 Mk. om Maaneden. Hvor jeg blev glad! Men efter faa Øjeblikkes Forløb huskede jeg paa, hvad jeg havde sagt op til Himlen, og jeg indrømmede, at jeg var blevet ligesaa glad, som om jeg havde faaet 50,000 Rd. Jeg havde paa en Maade faaet dem. Men jeg havde faaet dem af Fader, der paa ingen Maade vilde have mig gjort til Kristen

og snarere vilde være kommet for at forhindre det. Alligevel kunde jeg ikke slippe fra det Særegne i Sammentræffet, og engang, da jeg igjen gik med Rordam ned til Sadelmagergaarden, brød jeg overtvers og spurgte ham: „Vilde Kristus, naar jeg bad ham derom, give mig 50,000 Rd.?” — „Nej, sandt for Gud, om han gjør!” raabte Rordam leende. — „Vilde han da give mig 3 Mk.?” — „Nej, nej, Goldschmidt,” svarede han, stadig smaat leende, men tilføjede derpaa alvorlig: „Derom kan vi ikke tale.”

Først blev jeg vred paa ham, fordi han havde misforstaaet mig og troet, at jeg talte om Penge, som jeg ønskede at faa; men pludselig gik det op for mig, at det dog paa en Maade var sandt, at jeg i min Bøn havde forlangt Penge for at tro. Saa krøb jeg meget sammen, men fik saa igjen Hjælp af Kofods Verdenshistorie; thi der fandt jeg berettet om de gamle Persere — som bleve satte meget højt, og som jo havde frembragt vor store Beskytter og Ven Kyros eller, som vi dengang sagde, Cyrus —, at de havde opdraget deres Børn til: at ride, skyde med Bue og tale Sandhed. Det kan man da! mente jeg, og dette tilligemed min pantheistiske Opfattelse af Gud som Aanden i Stjernernes Lys holdt jeg fast med en saadan Haardnakkethed, maa jeg vel sige, at den Konfirmation, hvortil jeg efter Loven blev forberedt hos vor Præst, Dr. Wolff, og som fandt Sted i Synagogen i Krystalgade, Maj 1835, gik sporløst hen over mig. Ja, havde hos Præsten kunnet gjentages, hvad jeg som Barn oplevede hos min Onkel, Paaske-aftenen med dens Sang og Paakaldelse! Men Saadant maatte Præsten forudsætte i Konfirmandens Hus- og Familieliv; han kunde ikke selv byde det, og naar dette manglede, saa kunde selve Undervisningen ikke i Liden-skab og Farveglød hamle op med Rørdam og ej heller med den humanistiske Skoles Intelligens-Energi.

Men hin Scene, Bønnen og dens besynderlige Opfyldelse, var af de Ting eller de Indtryk, der skjule sig og synes forsvundne og dog virke igjen. Vel tilsammen med foregaaende Paavirkninger for den, tror jeg, været Skyld i, at jeg, skjønt jeg jeg visselig ikke er Kristen og aldrig

har udtalt mig som saadan, dog har havt en Følelse af at være, hvad man engang i Norden kaldte primsignet, og den har bidraget til min Søgen efter Nemesis i den Betydning, hvori jeg hævder dette Navn. — Imidlertid, i selve Skoletiden, opkom andre Interesser.

„Gaa videre, Goldschmidt,“ sagde Borgen en Dag i Timen.

Det kunde jeg ikke; jeg var helt andensteds.

„Hvad var det, Du bestilte? Kom hid med det Papir!“ Det var tilsyneladende et Digt til en elsket By, Kallundborg, men i Virkeligheden til en lille Pige i Byen. Lykkeligvis var jeg endnu ikke naaet længere end til Byen. Det begyndte med:

Kallundborg ved Østresaltets Vove —

og denne ene Strofes indre Historie er virkelig indviklet. Jeg elskede intet andet Hav eller Vand end Østersøen, ved hvis Rand jeg var født, og allerede af den Grund maatte jeg have Østersøen, tilmed da en dunkel æsthetisk Fornemmelse frastødtes af Kallundborg „ved Kattegattets Vove“. Men Grunden laa endnu dybere. Den lille Pige, til hvem Digtet var henvendt, var ikke saa ganske lille, men i min Alder, omtrent 15 Aar, og hun havde en Dag spillet paa sit Piano en Melodi fra Vordingborg og derved fuldstændig betaget mig. Betagelsen indeholdt i farvet Dunkelhed den Forestilling, at Alt, hvad jeg forlod, døde, men levede op igjen paa nye Steder, hvor jeg kom, skjønt ikke i helt kjendelig Skikkelse. Hun i Kallundborg, der spillede Melodien, var derfor den samme Pige, i hvis Nærhed Melodien først havde lydt. Jeg har ofte senere villet gribe denne Tanke om Dobbeltgænger i Livet og behandle den i en Fortælling men er stadig bleven hindret ved, at den allerede ligger i „En i Alle“, og desuden har jeg aldrig senere været saa omhyllet af den som i hint Øjeblik, da jeg skrev Verset begyndende med: „Kallundborg ved Østresaltets Vove“. „Kom ned til mig, naar I skal gaa,“ sagde Borgen, da han havde læst Papiret. Jeg kom, forvisset om en særlig, overordenlig Straf, fordi jeg paa saadan Maade havde været uopmærksom i Timen, og blev derfor behagelig over-

rasket, da han smilende tog mig i Oret og sagde: „Maa jeg spørge Dig, hvor har Du lært Geografi? Ligger Kallundborg ved Østersøen?“ — Det vogtede jeg mig vel for at svare paa. — „Og hvad er saa det?“ vedblev Borgen. Det viste sig, til min stigende Beroligelse, at min Synd var imod Metrum, Versene havde som Jakobs i „Erasmus Montanus“ ikke de rigtige Fodder, og Samtalen endte med, at han laante mig Thortsens Metrik og paalagde mig, ikke at drive den Slags Beskjæftigelse i Timerne, samt, naar jeg hjemme havde skrevet Noget, der var „ordenligt og ikke jasket“, vise ham det. Dette Paalæg efterkom jeg, og jeg undrer mig endnu, ved at se nogle faa Levninger fra den Tid med hans Rettelser, over den kjærlige Taalmodighed, han havde ved at gjenneamlæse mit Jux. Nogle Stenk af Poesi har der vel været og navnlig, tror jeg, i et Brudstykke, en Lovsang over Kosciusko; men det Hele tabte derved, at jeg nu skrev Vers som en Slags Lektier for Borgen istedenfor efter virkelig Tilskyndelse. En af disse daarlige Poesier gjorde dog Gavn. Paavirket af Metriken havde jeg skrevet et „Forsøg paa Vers i Trokhæer“, en Naturbeskrivelse, der begyndte med: „Maanen skinner bleg i Skoven“, og hvor „Lærken Triller slog foroven“. Da Hr. Borgen læste dette, vendte han sig imod mig med det skarpt alvorlige Spørgsmaal: „Har Du nogensinde hort en Lærke slaa om Natten!“ — Jeg maatte indrømme Nej, og jeg blev saa skamfuld derover, at det har virket paa alle mine senere Naturbeskrivelser; de ere alle omhyggelig efter den virkelige Natur, for at jeg ikke skulde have at bebrejde mig en Lærke i Maaneskin. Engang eller en kort Tid syntes det mig, at jeg dog egenlig ikke burde digte blot om Kosciusko, Leonidas, Miltiades o. s. v., men ogsaa om Josva, om Eliezer, der dræbte Elefanten, eller desl. Men det kom uovervindelig i Vejen, at jeg, som jeg nu vilde udtrykke mig, ikke kunde faa Greb paa disse Helte som rent menneskelige, poetisk tiltrækkende Personer; de syntes ikke at være i Hjelm og Rustning, men præsteagtig i vide Talarer. Hvad der skulde besynges, var ikke dem selv, men det, som forte dem; Marseillaisen, der skulde synges, maatte

blive til en Psalme. Kun Saul og hans Søn Jonathan og dennes forunderlige, mageløse Venskab for David — der fik saa Meget og gav saa Lidt — drog mig stærkt til, som det drager mig endnu, men var og er for stort. Endelig kom jeg i rigtigt Forhold til den „store Poesi“ ved vor Lærer i Dansk, Paulli (død som Stiftsprovst). Han sagde en Dag, at han ikke vilde høre os i Grammatik, men læse Noget for os, og saa læste han Øehlenschlägers St. Hansaftenspil. Indtrykket, som dette gjorde paa mig — forsaavidt jeg nu omtrentlig kan sætte det ud i Ord — var, at jeg havde været i eller under en Flod af den besynderligste Musik. Sancte Kirstens Ord:

Tag vare, tag vare
 Paa Bølgerne klare,
 At Ingen fordunkle
 De Perler, som funkle,
 At aldrig de nøle
 I bælgmørke Gange,
 At de fremspringe kjøle,
 Venlige, mange!“ —

syntes mig at have fundet Sted ved Susaaen; men selve Susaaen eller en af Sluserne mellem Nestved og Herlufsholm var bleven forvandlet til Musik og larmede om mig. Jeg begyndte at skrive og skrible for at udtale denne Musik; men det blev kun til en forvirret Efterligning af Øehlenschläger, og da jeg mærkede dette, holdt jeg ganske op. Jeg tør visselig ikke fremstille mig selv som Mønster at efterfølge; men i det Punkt er der virkelig Mange, som burde efterligne mig.

Saa var der en anden Slags Poesi, som jeg en Tidlang dyrkede. Det var gammel, ikke officiel Skik i Skolen, at man om Foraaret eller i Sommeren fik en udenoms lille Ferie, kun paa en Eftermiddag, og det var ligeledes Skik, at naar man ønskede denne Ferie, saa begyndte ved Bestyrerens Indtrædelse i Klassen alle Drengene at sige: Aa! Istedet herfor rakte jeg engang paa Klassens Vegne Borgen et lille latinsk Digt, Bøn om „Lov“, og den blev øjeblikkelig tilstaaet. Siden blev jeg

i Reglen brugt ved saadanne Lejligheder; men desuden skrev jeg nu og da smaa latinske Glædesdigte, en Slags Drikkeviser, naturligvis ikke efter egen Erfaring, men efter den Forestilling om Vin, som jeg havde fra Horats — indtil Borgen en Dag rakte mig den for Mange velbekjendte eller berømte:

Meum est propositum
In taberna mori¹⁾.

Denne Sang, hvor den saa kom fra (jeg antog, at Borgen selv eller en af Lærerne havde forfattet den for at vise, hvordan man skulde digte), betog mig ganske Lysten til at skrive den Slags Vers; thi jeg havde bildt mig ind, at jeg havde gjort en Opfindelse, og nu saa jeg, at den var gjort af Andre, og det paa uovertræffelig Maade.

Endelig var der en tredie Slags Poesi, der ligesom den først omtalte stod i Forbindelse med Kallundborg. Til Byens Fester plejede Distriktslæge Hertz — der, som jeg senere erfarede, og som en Del af Publikum vel ved, havde et smukt, poetisk Talent — at levere Viserne; men saasom jeg snart skulde være Student, fandt Onkel nu, at Doktoren ikke skulde have dette Privilegium, og forlangte, da jeg var hos ham i Ferien, en Vise af mig til Klubben. Jeg havde ikke Forestilling om, hvordan Opgaven skulde løses, eftersom jeg hverken kjendte Klubben eller dens Selskabelighed. Den holdt Bal og Fugleskydning og spillede L'hombre, vidste jeg; men jeg havde ikke været med. Fugleskydning og Onkels svære, middelalderlige Stangriffel henledede min Tanke paa Hansestæderne, Kong Valdemars Taarn i Vordingborg og Jørgen Wullenweber (skjønt han var en Lybækker). Det medførte en Stemning, og jeg skrev en Sang, hvori de brave Borgere først sloges og saa drak. Men Stemningen havde frembragt sin egen Melodi, som jeg ikke kunde synge, og Onkel gik op og ned ad Gulvet med frugtesløse, irriterende Forsøg paa at faa en af de Melodier, han kjendte, til at passe. Netop da kom Dr. Hertz for at spørge til hans Befindende. Jo, det var godt nok; i den Henseende kunde Doktoren undværes;

¹⁾ Mig er det beskikket at dø paa et Vinhus.

men med Hensyn til Visen maatte Onkel dog søge hans Hjælp. „Hør, Hr. Doktor,“ sagde han, „kan De ikke hjælpe mig med at faa Melodi paa denne Vise, som min Søstersøn har lavet?“ — „Aa, jo,“ sagde Doktoren efter at have læst den igjennem og gav sig paa staaende Fod til med Blyant at „rette lidt“, som han udtrykte sig. Jeg saa Linierne udvide sig og trække sig sammen, der foregik ligesom en Smeltning, medens Doktoren sagte nynnede, og inden fem Minutter var der to Vers, som Onkel kunde synge til en af sine Yndlingsmelodier. Det stillede sig klart baade for Onkel og for mig, at Doktoren havde skrevet en ganske ny Sang; men medens Onkel mente, at han havde havt den færdig og kunnet den udenad, og trøstede sig med, at til næste Jul skulde Æren blive i Familien, betragtede jeg Doktorens Gjerning som en Slags Under; thi hist og her var der halve Linier af mine; han maatte, syntes mig, have „digtet paa Stand“, og med hvilken Færdighed! Jeg kom derved til den Overbevisning, at egenlig, brugbar Poesi var Noget, jeg ikke kunde tragte efter.

Saaledes opgav jeg, endnu medens jeg gik i Skolen, al Digting, men fik alligevel, da jeg afgik til Universitetet, i mit Testimonium: Tam vegetus pulchri venustique sensus est, ut poetice etiam attigerit (saa livlig er hans Sans for det Ædle og Skjønne, at han endog har syslet med Poesi). Det kan vel for Følgernes Skyld ikke overspringes, at ogsaa den Følelse, der oprindeligt havde været Anledningen til mine Poesier, knak eller gik af. Onkels Plejedatter var af et ejendommeligt romantisk Sving og tilskrev mig pludselig et Brev, hvori hun sagde, at det dog ikke kunde blive nogen Hemmelighed med min Forelskelse, og hvad, troede jeg, vilde Maries Forældre sige dertil, naar jeg igjen kom derned, og hvad skulde der blive af Pigen? — Sandheden var, at Maries Forældre slet ikke tænkte eller sagde Noget i den Anledning, og at det Hele ikke betød Noget. Der falder om Foraaret saa mange Knopper af uden at blive til Blomster eller Frugt; dette er en udtalt Forudsætning, hvorefter Ungdommen i vore Lande mødes og udvikler sig. Imidlertid, ved at skrue sit Brev op skruede Brevskriverinden ogsaa mig

op. Jeg kunde ikke se, at jeg var 15—16 Aar, men folte mig paalagt en 25aarig Mands hele Værdighed, Forelskelse og Forpligtelse, og Forældrene skruedes ganske imod deres Natur op eller ned til mørke, fjendske Magter, der vilde knuse to elskende Hjerter. Det skete da en Aften i Skolen, at 5—6 af os i Halvmørket lob op paa Fægtesalen og uden at tage Maske eller Plastron paa og gave os til at hugge los paa hinanden. Det skete uden Vrede, af en Slags æsthetisk Raseri, af Trang til Bevægelse, Henrykkelse over at høre Klingernes Sammenstød, se Gnisterne og lugte deres svovlagtige Lugt. Saaledes forklarer jeg Bevægelsen hos de Andre. Hos mig kom til, at jeg var ulykkelig Elsker, en Ridder, der søgte Døden paa Valpladsen. Det er mærkeligt, at Kampen i de Minutter, den varede, ikke førte til Andet end sonderhuggede Trojer. Pludselig faldt et Lysglimt ind i Salen, og der lød et bydende Holdt! K. C. Nielsen stod i Døren med Lys i Haanden. Han kom nærmere, og i hans Sind maatte vel foruden Bekymring for os være Tanke om hans og Skolens Ansvar. Han kunde et Par Sekunder ikke finde Ord, men sagde endelig med bævende Læber til mig: „Hvorledes skal jeg straffe Dig, Goldschmidt? . . . Du har gjort mig Ondt . . . Gaaer nu hjem!“ — Der blev senere ikke talt om Straf, hvorimod Fægtesalen blev holdt lukket udenfor Timerne; men der var gjort Virkning alligevel: Overfor Uviljen i Niensens blege Ansigt var min opskruede Forelskelse sunken sammen i Skamfuldhed, havde skammet sig tildode, og jeg blev igjen rigtig Skoledreng, uden andre Interesser end Skolens. Men der er for mig det Særegne ved hin Aften, at da jeg mange Aar efter (1847) kom i Vatikanet, stod pludselig Niensens rene, strenge Ansigt for mig og gav mig ligesom Nøglen til den antike Skjønhed. Det er sandt, han havde lært mig Græsk; men af hans Ansigt forstod jeg, hvad Uviljen i den belvederiske Apollos Smil betød, og hvad den kaldte paa. Jeg kan mangan Gang have glemt denne Kalden, ja vendt døvt Øre til; men at være bleven vakt til den og kommen i Slægt med den skylder jeg Nielsen. Jeg har i mit Liv faaet Meget og Mange at velsigne; men det synes mig, at

jeg engang særlig med Velsignelse maa nævne Knud Christian Nielsen.

Det lyder maaske urimeligt, men er dog sandt, at jeg vidste i Skolen, at jeg var lykkelig, og jeg har forarget Kammerater ved at sige, at jeg nødig vilde ud af Skolen og blive Student. Mangen Gang, naar jeg om Morgenen kom gennem Forhuset paa Nørregade og saa Skolebygningen med den lille Have foran og saa op til Borgens og Niensens Vinduer, har jeg følt mig tilmode som særlig begunstiget i Tilværelsen. Men alligevel var jeg ingenlunde en blid Dreng, og en Del af Skolens Tiltrækningskraft bestod i, at den kom det Ublide imøde, nemlig paa Gymnastiksalen eller, som den for mig helst var, Hugge- og Fægtesalen. Hin Aften med Nielsen gjorde ingen Forandring i, at Timerne der oppe i Salen vare min eneste Adspredelse og Fornøjelse, og jeg véd, jeg beundrede et godt, hurtigt Hug, hvad enten jeg fik eller gav det. Maaske stod denne Lidenskab i Forbindelse med de særegne Omstændigheder før min Fødsel; men den svarede jo ogsaa til, hvad fordetmeste beskjæftigede os i Skolen som Glimrende og Stort og fyldte Fantasien. I den latinske Time havde vi Livius med hans Beretninger om Feltslag og Borgerkrig; i den græske Time stod for os Helten Akhilleus og Blodsudgydelsen ved Troja. I Historien, fra Kyros til Karl den 12te og Napoleon, var saagodtsom Alting Feltslag, Verden skred frem eller tilbage fra Blod til Blod, Alt kom an paa at have gode Vaaben og slaa til, bryde sig Vej med Staal, gjøre sig selv til en Stridsoxe. Selv i Bibelhistorien er det Mord og Blod fra Kain og Lamek til Samson, fra Samson til Saul og David o. s. v., og endog i det nye Testamente — saadan som jeg læste det paa egen Haand — er der et Drama, hvor tilsidst Soldater trænge ind i en Have, hvor en Mand drager Sværdet for at forsvare sin Ven, og hvor Soldaterne faa Magt og føre ham bort til en pinlig Død. Jeg havde, troer jeg, dengang mere Sympathi for ham, der drog Sværdet, end for ham, der lægede Saaret. Alt dette fik Luft paa Fægtesalen. Men netop ved deroppe at føre til Fortrolighed med Vaaben vendte Skolen det Farlige til noget relativt Godt. Jeg har to Gange (1847) kunnet frelse mig selv uden at gjøre Skade:

engang, da jeg var ene i Solfataradalen, og da en ung Lazaron vilde plyndre mig og drog sin Stilet, og en anden Gang i Egnen af Sorrent, da en Vært gik imod mig med sin Kniv, fordi jeg under en Disput ved en Fejltagelse kaldte hans Vin aceto (Eddike) istedenfor aciuto (tør, modsat dolce). Begge Gange havde jeg selv Vaaben, en spansk Klinge i en Stok, og kunde bruge det til at skaffe Fred og havde den Fornøjelse, maaske en af Jordens største, med Vaaben at afvæbne en Modstander uden at udgyde Blod. Naar jeg mindes dette med Tilfredsstillelse, saa er det ikke mindst, fordi det giver Oplysning om, at der i visse Kampscener, som jeg har skrevet, er, om ikke Virkelighed, saa dog en indre Sandhed, ikke blot afmægtig Fantasi.

Rimeligvis har Fægtesalen ogsaa bidraget Sit til, at vi, saavidt mig bekjendt, aldrig havde vulgære Slagsmaal; men tildels for gamle Skolekammeraters Skyld, for at de ikke skulle finde noget Betydende udeladt, maa jeg omtale et Sammenstød, som jeg havde. Engang i øverste Klasse var jeg før Timen ene sammen med en noget ældre Kammerat, og vi kom i Disput om et latinsk Ord. Jeg tog Lünemanns store Lexikon for at slaa op og overbevise ham, og medens jeg søgte og Disputen fortsattes, fik han pludselig det urimelige Indfald at sige: Jøde! Vi talte senere Aar venskabelig om Sagen, og han sagde, at det kom saadan over ham; i det Øjeblik, da det gik op for ham, at Lexikonet vilde give mig Ret, behøvede han en Modvægt imod mig, maatte forsøge at trykke mig ned. Men i samme Øjeblik, som han sagde det, kastede jeg Lexikonet efter hans Hoved, han bøjede af, og det knuste Ruderne i Glasdøren til næste Klasse. Jeg gik ned til Borgen og sagde, at jeg havde slaaet Ruderne itu og vilde lade dem sætte ind igjen. Han vilde vide, hvordan det var hændt, og jeg sagde ham det. Saa fulgte en lille Scene, som jeg har gjort lidt sentimental-æsthetisk Brug af i „En Jøde“. Borgen gik op i Klassen og holdt en kort Tale, hvori han vel dadlede min Adfærd, men — uden at nævne min Modstanders Navn — skarpt tilbageviste det Brud paa Skolens og Videnskabens Humanitet, som havde foranlediget den. Nielsen sagde Intet, lod, som han slet ikke kjendte

til det Indtrufne; men mange Aar efter har han fortalt mig, at han dengang havde havt til Hensigt i Ferien at indbyde mig med Brodersen til sin Faders Præstegaard, men opgav det for mit Vedkommende paa Grund af det Kast. Vi mente, tilføjede han, at Du behøvede en Straf; men vi kjendte ikke rigtig Dig og Dine Forhold. — Jeg behøvede maaske Dem og Deres Indbydelse, sagde jeg, og fortalte ham om den Længsel, jeg havde havt efter at blive opdraget af ham eller leve i daglig Omgang med ham. — Ja, svarede han; men vi ere ikke Vorherre; vi kurere ikke med Klapp og Kjærtegn. — Vorherre da heller ikke.

Med Undtagelse af dette Sammenstød herskede i den øvrige Tid af Skolelivet den største Fred, den alt omtalte Læsning og Kappelstrid blev gennemført med, om mulig, forøget Iver, og endelig, ved sidste Skole-Examen for artium, fik jeg flere Points end Brodersen og blev Nr. 1.

Da ved den paafølgende almindelige Skolesamling Resultatet blev oplæst og det lød: Goldschmidt Nr. 1 — fornam jeg Dødsstilheden i den store Sal som en Kulde eller som en Beklagelse paa Brodersens Vegne, dels fordi han hørte nærmere til, dels fordi han, efter i hele sit Skoleliv at have været Dux, netop nu ved Afgangen til Universitetet skulde blive Nr. 2. Men jeg tog det alligevel som en Ret, jeg var født og baaren til — en Ret, der gjorde mig ene — og som sidste Bebudelse om, at jeg nu ogsaa ved artium skulde blive Nr. 1 eller „indkaldt“. I Skolen havde man talt derom, hjemme betragtede man det fra gammel Tid og formedelst Skolekaraktererne som en afgjort Sag, som det Naturlige og Eneste, jeg med.

Da jeg nu engang har mig selv for ligesom paa Anatomibordet, vil jeg gennem Erindringen undersøge, hvorledes det paa den Tid, da jeg forlod Skolen, stod til med nogle Aandsevner, der senere bleve tagne i Brug. De vare naturligvis tilstede som Mulighed; men de ere kun komne frem, altsaa i visse Maader blevne til, i mig, derved, at jeg med min Villie har ligesom boret en artesisk Brønd ned til dem. Saaledes med Vittigheden, hvilken

jeg vel i nogen Grad tør tillægge mig, eftersom jeg har skrevet „Corsaren“. Der viser sig i hele min Barndom og tidlige Ungdom ikke Spor af Vittighed, af hurtige, bidende Svar, af pludselige Kombinationer, der frembringe Smil eller Latter, før omtrent i mit 15de Aar, under et Besøg hjemme i Nestved. Fader fortalte nogle morsomme Anekdoter og tilføjede: Ja, det maa være en rar Ting, saadan at kunne svare for sig. — Det kan dog ikke være saa vanskeligt, sagde jeg. — Ikke det? Troer Du maaske, at Du kan? — Det antager jeg. — Naa, lad os høre, Pralhans, sagde Fader og fortalte, at en Mand havde forestillet en anden Mand for en Familie og tilføjet: Min Ven er ikke saa dum, som han ser ud til. — Hvad vilde Du i Vennens Sted have svaret? spurgte Fader. Under Trykket af nu maaske at skulle staa som Pralhans, foregik da i Hast, hvad jeg har kaldt Viljens borende Magt, og jeg svarede: Jeg vilde have sagt, at min Ven og jeg vare Modsætninger. — Den Anekdote har Du læst! raabte Fader og gjorde mig stor Sorg ved ikke at ville tro min Forsikring om det Modsatte.

Et Exempel af anden Art er et Aars Tid senere. Efter en Ferie i Nestved fulgte Moder mig tilbage til Kjøbenhavn, og i Selskab med os var en Bekjendt, en Student, der vilde være Læge. Moder og han kom undervejs i Samtale om Psykologi, om Evnen til at gætte Folks Indre, og Tanken om denne Evne beskjæftigede mig meget. Strax efter vor Ankomst til Byen aflagde jeg med Moder et Besøg hos en af hendes Søstre, der nylig havde giftet sig anden Gang og var flyttet til Byen; hendes Mand var en flink Haandværker, meget arbejdsom, men ogsaa meget paaholdende eller gjerrig. Under Besøget fortalte Tante, at Halvdelen af deres Lejlighed havde været udlejet til en Mand, der havde ejet et forholdsvis meget rigt Møblement, og da han rejste til Vestindien, havde han bedet om, at det maatte blive staaende hos dem. Kommer jeg ikke tilbage, er det Deres, havde han sagt. Min Mand, vedblev Tante, vilde ikke gjøre ham den Tjeneste, fordi han vilde have Lejligheden lejet ud; nu er Manden død i Vestindien, vi kunde have havt de dejlige Møbler. — Nej, sagde hendes Mand underlig vredt

og snærende, det kunde vi ikke, vi havde dog ikke faaet dem alligevel. — Jeg blev frapperet af dette besynderlige Udtryk, af Nægtelsen og den snærende Vrede, og under Indtrykket af hin Samtale om Psykologi stillede jeg mig den Opgave at udgrunde, hvad der var foregaaet i hans Sind, og jeg fandt da ud, at hans Vrede var blandet med Smerte over ikke at have faaet Møblerne, og at han for ikke at føle Smerten benægtede Muligheden af at kunne have faaet dem. Jeg er overbevist om, at denne psykologiske Iagttagelse og Slutning var rigtig; men jeg borede mig ned til den.

Jeg havde i Skolen drevet Poesi, men ikke Æsthetik. Jeg kom ikke i Theatret, læste ingen Romaner og havde aldrig Samtale med Kammerater om den Slags Ting. Det er anderledes nu i Skolerne. Drengene komme meget i Theatre og paa Baller, hvor Underholdningen med deres Damer er om Skuespil og Bøger; de læse Bladenes Kritiker, skrive dem maaske undertiden. Da jeg havde udgivet „Ravnen“, viste en Mand mig en Kritik derover, som hans 15aarige Søn havde skrevet (ikke trykt). Den var virkelig god — særdeles rosende — og indeholdt bl. A. en træffende Bemærkning om Forskjellen, mellem den almindelig danske Maade at fortælle paa og den mere dramatiske franske. I Forfatterens Alder, ja meget senere, vidste jeg ikke, hvad Skjon-Literatur var, og havde knap Interesse derfor. Kort før jeg blev Student, saa jeg en Eftermiddag paa Fægtesalen en jevnaldrende Kammerat staa ved Vinduet aldeles fordybet i en Bog. Da han blev kaldet til Hugning, lagde han den fra sig og gik med et drømmende Blik. Jeg tog den endnu kun halvt opskaarne Bog og saa paa Titelbladet; der stod, at det var en Fortælling af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“; saa lagde jeg den fra mig som Noget, der ikke vedkom mig. Jeg var i længere Tid Skolens Bibliothekar, og vi havde vistnok et godt lille Bibliothek ogsaa med poetiske, især danske Skrifter; men jeg troer ikke, at jeg selv i Reglen tog andre Bøger end Riises „Archiv for Historie og Geographi“ og Sagaerne. Og vel kan dette være sært for En, der var eller skulde blive en Slags Poet; men endnu, naar det træffer sig, at

Forældre spørge mig: „Hvad skulle vi give Børnene at læse?“, svarer jeg: Giv dem ingen Eventyr, ikke for meget, der hidser Fantasien, meget lidt forarbejdet Poesi og heller ingen af den Barnenad, som nu laves, men simpel, sund Føde, f. Ex. Riises „Archiv for Historie og Geographi“. Jeg er glad over at faa Lejlighed til at indskyde Recepten her, skjøndt man naturligtvis kan sige: Hvad har den hjulpet in casu?¹⁾

Mit religiøst Ekstastiske eller Spekulerende var som sagt gaaet tilside eller tilbunds ligesaa vel som mine Poesier, og jeg troer, at dette foruden de anførte særlige Grunde havde en almindelig, hidrørte fra den Naturlov, at Barnealderens poetiske Instinkter gaa under i Dreng- og Ungdomsalderens Forstandsretning som i en Slags Ragnarok for senere om mulig at gjenopstaa. Man skal jo blive Barn igjen, men ikke Dreng eller „ungt Menneske“ igjen.

Da jeg den første Examensdag gik om Morgenen op til Universitetet, med al min Viden rede, med Hovedet ligesom tindrende af denne Bevidsthed, havde jeg en Slags Tro paa min egen Kraft og Styrke. Skyggen af Frue Kirke faldt hen over min Solskinsvej og laa ligesom en Hindring eller Mindelse om Noget, jeg fra tidlig Tid har i mig. Jeg gik igjennem den, idet jeg sagde til mig selv: Ride, skyde med Bue og tale Sandhed! Og et Skud, et Ridt og formentlig Sandhedstale var da ogsaa det, jeg for en rum Tid fik at færdes med som Livs- eller Skjæbnestof.

Og idet jeg saaledes skred ud fra Skolen til Livet, medtog jeg et Dokument, der for de Fleste kan staa som en Kuriositet, for mig er en kjær Erindring og et Vidnesbyrd, nemlig Skolens „Testimonium“. Det medgav mig paa min Vej et unøjagtigt Navn (Meyer) — efter en vrang Attest fra Vordingborg —; thi mit rette Navn er Meir, Søn af Aron, af Familien Goldschmidt eller, som jeg troer altid at have skrevet det: M. Goldschmidt.

¹⁾ I dette Tilfælde.

VI.

Med examen artium gik det saaledes, at jeg paa den næstsidste Dag havde 8 præ'er og 3 laud'er, altsaa et præ mere, end der behøvedes for at blive indkaldt. Det var paa den Tid tydeligt, at ingen Anden fra Skolen kunde blive indkaldt, og jeg var altsaa den, der skulde kaste en Glorie om Skolen og mig selv og fuldelig være Nr. 1. Der stod kun én Disciplin tilbage, nemlig Religion eller for mig Bibelhistorie, og deri troede jeg mig sikker paa at faa idetmindste laud. Men saa viste det sig, at hvad der religiøst taget havde været rigtigt og samvittighedsfuldt fra Lærerens Side, praktisk og verdslig taget havde været fejlagtigt, nemlig at jeg slet Intet havde lært af Fogtmanns Lærebog; thi Professoren, der examinerede, H. N. Clausen, gav mig netop et Spørgsmaal af Lærebogen. Det er meget muligt, at jeg kunde have givet et nogenlunde ordenligt Svar; men mit Sind var ikke til det, jeg havde fra Rordam det Indtryk, at jeg ikke burde og ikke skulde, og sagde strax: Det kan jeg ikke svare paa; jeg er Jøde. — Clausen gjorde en kort Bemærkning om, at Spørgsmaalet ikke var specifik religiøst. Med sine klare, skarpe Øjne — thi de vare ikke dengang saa milde, som de ere blevne i senere Aar — saa han paa mig i nogle Sekunder, der forekom mig som en Evighed; alle Tanker forlode mig. Saa gav han mig et Spørgsmaal af Bibelhistorien: hvad Aar en lille Konge af Juda Rige havde levet. Det besvarede jeg famlende, Examinationen var tilende, jeg fik haud.

Dermed var Sagen endnu ikke afgjort. Karaktererne for Mundligt og Skriftligt skulde lægges sammen, og jeg gik op til Professor Scharling og spurgte, hvad jeg havde faaet for den skriftlige Udarbejdelse. Han svarede: laud, — Men hvad bliver det, sammenlagt med haud i Mundligt? — Jeg antager: laud.

Saa blev jeg alligevel indkaldt! Men jeg var endnu ikke tryk og gik op til Clausen med samme Spørgsmaal. Han svarede: haud. — Ja, jeg har haud i Mundligt; men hvad bliver det, sammenlagt med laud i Skriftligt? — Haud.

Det svimlede for mig. Jeg sagde: Er det uforanderligt? Jeg har ikke læst for Andet end for at blive indkaldt.

Det var en kejtet Overdrivelse for at vække hans Medfølelse. — Af den Grund studerer man ikke, svarede han, — Jeg forstod fuldstændig ham og gav ham Ret i det Punkt; men han forstod ikke mig.

Jeg gik over paa Skolen, op i Klassen til Rordam og fortalte ham Sagen. Han sprang op og ilede over til Clausen, men kom snart tilbage. Der er Intet at gjøre ved den Sag, sagde han og tog igjen fat paa Undervisningen.

Jeg gik henad Gaderne uden at vide, hvor jeg skulde hen. Saavidt jeg ved og kan huske, var jeg ikke vrød; der var i det Kolde, Korrekte, jeg havde mødt, intet bestemt Punkt at fæste Vreden paa; men jeg var som knust, som et Hus, hvis Loft var styrtet gjennem alle Etager ned i Kjælderen.

Fader kom fra Nestved og traf mig paa Kongens Nytorv. Han gjorde mig ingen Bebrejdelser, men sagde sorgmodig trøstende, at vi maatte finde os deri. Men jeg mærkede eller troede at mærke, at hans Tro paa mig var gaaet af, og at han heller ikke troede paa sin egen Skjæbne, men gjorde en Afregning med sin Barndom og sin Gud. Det var, som om han, medens vi gik der paa Gaden, i Tanken slog sig for Brystet og sagde: Baavaunauseinu horabim, for vore store Synders Skyld!

Han tog mig med hjem til Nestved, og en Dag, da Moder og jeg gik ud at spadsere, sagde hun til mig, at jeg skulde værsgo byde hende Armen, jeg var jo dog Student! — Ja, det var jeg jo, og eftersom jeg var bleven vant til at være flittig, og Forelæsningerne skulde begynde, tog jeg tilbage til Kjøbenhavn for at studere videre. Men jeg var trykket og skamfuld. Jeg gik ikke op til Borgen og Nielsen, fordi jeg saa højlig havde skuffet og svigtet dem, og der var et Sted, jeg omtrent var ligesaa bange for: Regensen. Fordi jeg i Skolen havde været for lidt voxen, spurgt og bekymret mig for lidt om Studenterlivet, havde jeg den Forestilling, at paa Regensen, i Christian d. Ades Hus, boede de indkaldte, rigtige, lykkelige Studenter. Jeg har engang i Tusmørke

sneget mig ind i Porten for at se det besungne Træ i Gaarden.

Naturligvis deltog jeg heller ikke i Rusgilder eller andre Studenterlystigheder; i Ordets frie, glade Betydning har jeg aldrig været Student. Jeg husker fra hin Tid kun et eneste livligt, løftet Øjeblik: den Dag, da vi efter endt Exercits — thi Studenterkorpset var endnu til, Malling var vor Chef — mødte i Uniform for at sværge til Fanen. Jeg havde aldrig før været nærvæd en af vore Faner. Nu hejser hver Restaurator, ja hver Kippevært Dannebrog, og hans Børn kunne løbe og lege med den hellige Dug. Da vor sorte Fane med et Stod blev sat ned imellem os, og en Flig af den rørte min Skulder, rislede det mig gennem Marv og Ben. Det Minde kom paa mig i Hast, at fordi Studenterne havde kæmpet saa tappert under Kjøbenhavns Belejring 1658—59, skulde der altid i den danske Hær være en sort Fane, og jeg troede, det var den, som nu rørte ved mig. Men da saa Auditøren, oplæste Eden til den absolute Konge og opfordrede os til at række tre Fingre eller Haanden i Vejret og sværge, gjorde jeg det ikke. Jeg vidste godt, at om jeg end efter Bogstaven undlod at sværge, var jeg dog bunden alligevel; men svoret havde jeg ikke. Denne Utilbøjelighed til at sværge hidrørte, antager jeg, ikkun svagt fra Garderne og Kjøkkenfolket i Frederiksberg Slot eller fra den kongelige Sejlads i Haven, men overvejende fra, at hvad jeg allermost havde lært i Skolen at beundre, var Perikles, Alkibiades, Brutus, Cato o. s. v., lutter Republikanere, og det syntes mig, at jeg paany vilde svigte Skolen og dens Minder, hvis jeg svor til *absolutum dominium*¹⁾. De Andre aflagde Eden som en Formalitet og halvt spøgende. Da jeg begyndte at spøge dermed, blev det til „Corsaren“.

Med selve Studiet eller Forelæsningerne gik det trægt, fordi de ikke tilfredsstillede et Savn. De vare egenlig en Fortsættelse af Skolen: Prof. Velschov dikterede os Filip den 2dens Historie, Madvig tydede nogle af Juvenals Satirer, vi havde Hebraisk under Johansen, Poul Møller læste noget Propædeutik og Anthropologi med os, men ikke kraftig; han var alt syg. Hvad jeg havde ønsket at

¹⁾ Enevoldsmagten.

støde paa, var Svar paa det Spørgsmaal: Hvad er Liv? Hvad er Poesi? Hvad er Filosofi? Havde jeg været mig dette Onske tydelig bevidst og bestemt kunnet formulere Spørgsmaalet, vilde jeg vel ogsaa paa en eller anden Maade have faaet Svar. Men det var en blot dunkel Trang. To Professorer var der, som bragte Liv. Brøndsted læste over græske Oldsager og navnlig over sin Rejse i Grækenland og de Udgravninger, han havde ledet eller deltaget i. Der var ikke heri Noget, som egenlig kunde lokke til Efterfølgelse; men hans Personlighed vakte den stærkeste Interesse; Kjærlighed til Videnskaben lyste ud af ham og kastede Glans over den; jeg har ikke truffet nogen Professor, der saadan for mig svarede til Ørnen over Universitetsdøren og Indskriften: *Cælestem adspicit lucem*¹⁾. I „Hjemløs“ har jeg forsøgt at sætte mit lille Monument over ham som ogsaa over Poul Møller, der, skjøndt sygelig og uden ret Energi i Timerne, dog i Aasyn og Stemme endnu havde noget ubeskrivelig Tiltrækkende, noget Dybt og glimtvis tillige Lunefuldt. Jeg vidste ikke stort Andet om ham end, at det var ham, der havde gjort Rejsen til Kina og paa Sydhavet skrevet „Glæde over Danmark“, og jeg kunde ikke forstaa, hvorfor han læste om Anthropologi o. desl.; jeg ventede bestandig, at han skulde tale, som han saa ud til, og som han havde digtet.

Fra gammel Tid, saagodtsom før min Fødsel, var det jo afgjort, at jeg skulde studere Medicin, blive Professor, den vidunderligste Læge ligesom Rabbi Meïr ben Maimon, ogsaa kaldet Maimonides; men Glansen var nu gaaet af Haabet, og jeg skulde ganske jevnt se at blive Kandidat. Jeg folte ikke ringeste Kaldelse, undtagen for en ung Piges Skyld. Vi talte i al Hemmelighed om at gifte os, og det skulde ske, naar jeg fik Examen. Men hun morede sig tillige med at gjøre mig skinsyg, og saa gjennemgik jeg de tragikomiske Lidelser, der høre den Sygdom til.

Samtidig besøgte jeg hyppig min gamle Ven fra Blegdamsvejen, Huskæreren Thomsen, og om ham vil være Adskilligt at erindre, der skyder sig som Afbrydelse ind i min egen Fortælling. Han var nu vendt for saa vidt

¹⁾ Den skuer det himmelske Lys.

tilbage til Farmacien, at han havde nedsat sig som Destillator. Han havde i Læderstræde en nydelig lille Butik, maaske paa den Tid den smukkeste i Byen, og ved Siden af Butiken et ganske lille Værelse, der tjente baade til Dagligstue, Kontor og Salon. Ud til Gaarden, ved Siden af det ganske lille, mørke Sovekammer, var Laboratoriet, der tillige tjente til Kjøkken, og hvor Thomsen, kun nu og da hjulpen af en Karl, baade destillerede sine Likorer og kogte sin Mad. Han lagde Vægt paa, at han som Apotheker var en bedre Kok end nogen anden Kok, og indbød mig undertiden, for at overbevise mig derom, til Middag; men sædvanlig befandt jeg mig ilde derefter i flere Dage. Selv var han med sin magre, benfaste Skikkelse som en Struds og alligevel tarvelig.

Altid var og blev der over ham, tiltrods for hans næsten tørre Alvor og Retskaffenhed, noget Charlatanagtigt-Hemmelighedsfuldt. Han trak Mange til, kunde gjøre dem en eller anden, maaske højst ubetydelig Tjeneste, og fordi han aldrig sagde, hvad det var, kunde der komme noget Eventyrligt over Skikkelserne, der gled forbi. En Søndag stod der hos ham, i Døren mellem Laboratoriet og Butiken, en ganske ung, vel sextenaarig, meget smuk Pige, som jeg senere erfarede, Datter af en bekjendt Skuespiller, der boede i samme Hus, men i Forhuset, ud til Amagertorv. Sollyset faldt hen over hendes Haar, og jeg saa med sky Beundring paa denne Glorie. Han forestillede mig for hende med stor Anstand og syntes at lægge Vægt paa, at vi som i en Salon vekslede nogle Ord, inden hun gik. Saa sagde han: „De fødes, hvor de ikke høre til! Der er mere Kraft i det Pigebarn end i ti Studenter!“ — Jeg saa hende aldrig siden, men har brugt nogle Farver fra den Søndag og det „Pigebarn“ til Ellinor i „Ravnen“.

En meget fin, bleg, smuk Mand, en Officer, dengang meget omtalt for sin Rigdom og Elegance og gift med en meget smuk Dame, som ikke var ganske af hans Stand, kom undertiden fra Husets 1ste Sal ned til Thomsen for at spille Schak, som det syntes. Han maa tillige have havt andre Grunde; men jeg opdagede dem ikke, hvorimod jeg havde den Behagelighed, at han engang imellem

spillede med mig og gav mig Forestilling om godt Schakspil. En anden Forestilling, som han vakte ved enkelte Ord eller ved Blik eller ved en Bevægelse af den fine Haand op mod de fine Moustacher, var om en Verden af Upaalidelighed, spidse Klinger, skarpe Tunger og stor, tiltrækkende Glans.

Saadanne Folk som Officieren og den unge Pige var det vel, at Thomsen helst vilde havt til Selskab; men de kom og forsvandt som sjeldne Fugle. Om Søndag Aften kom sædvanlig de egenlige Venner, som Skjæbnen havde givet ham, nemlig Hyrekudsk Schou og Brændevinsbrænder Hedegaard. Han modtog, troer jeg, kun dette Venskab under stille Protest, med Forbehold af, at han egentlig horte til et større Venskab, hvorom hine Andre bragte Bud. Alligevel var det flinke Folk. Schou havde været Somand og var nu foruden Hyrekudsk tillige Lieutenant i Borgervæbningen, og hans høje Skikkelse tog sig i Uniform virkelig ud som Noget. Han var Thomsens Nabo. Hedegaard leverede Thomsen Brændevin og var hans Kreditor, og i mismodige Øjeblikke, naar Kreditor havde krævet, kunde Thomsen mumle „Bondeknold“ — thi Hedegaard var af Bondeslæggt, men, som det nu staar for mig, en prægtig Typus af Racen, sindig, retskaffen og tillige smuk. Fra Kl. 9 til 10 Søndag Aften spillede vi Fire i Reglen Polskpas, altid om tre Glas Punsch og et Glas Himbær-Limonade (det sidste til mig).

Nogle faa Gange kom hos ham en lille, bleg, temmelig fattig udseende Mand ved Navn Johansen. Thomsen sagde mig ikke Andet om ham end, at jeg skulde være forsigtig, Johansen var stærkt religios. Han blev tilligemed mig indbudet til en af de særegne Middage, som Thomsen gjorde. Hovedretten var dennegang en Torskesuppe, som blev tillavet med Sago, Æg, Muslinger og Kayenne. Vi to Gjæster vare hele Tiden med ude i „Laboratoriet“ og saa til eller ydede en lille Haandsrækning. Det Hele blev foretaget med en Nøjagtighed og Omhu, som om Opgaven var rent videnskabelig. Da vi havde spist Suppen, sagde den blege Mand: „Ved De, Thomsen, at der er et Kors i et Torskehoved?“ — Thomsen var ellers ikke den Mand, der vilde være uvidende om nogen Ting; men

til det Spørgsmaal svarede han Nej. — „Jo, der er,“ sagde Johansen; „her er et, og nu skal De se.“ — Han aftørrede alle Benene og lagde dem virkelig saaledes sammen, at de alle passede ind i hinanden og dannede et Kors. Johansen sagde: „Der kan De se! Korset gaar igjennem hele Skabningen, endogsaa i det dumteste Dyr. Nu skal De have mange Tak for Mad, Thomsen.“ — Dermed gik han. Thomsen gik ud i Butiken og sang:

„Hop, Marianechen, hop, Marianechen,
Last Dein Püpchen tanzen!
Vor diesen waren die Preussen hier
Und jetzt die Herren Franzen!“¹⁾

„Den Vise,“ sagde han, blev sunget i Hamborg, da Fransk-mændene vare rykkede ind under Davoust. Nu har Du lært to Ting idag.“

Det jevne, ligelige Humør, der syntes at udmærke Thomsen, viste sig ved nærmere Omgang at blive afbrudt af Melankoli eller Sorg. Saavidt jeg har kunnet stave og lægge sammen, var der en gammel Kjærlighed, som han hverken kunde holde fast eller komme løs af. En Aften, da vi sad og spillede Schak, fremtog han pludselig af et Skab en meget lang Kniv, Klingen staalblank, skarp og spids, og sagde til mig: „Den har jeg ladet gjøre for at ende mit Liv; jeg ved, hvor Hjertet sidder.“ — Derpaa spillede vi igjen; det var som i en Drøm. Jeg havde en usikker Følelse af, at siden han talte om Selvmord, vilde han ikke udføre det; men alligevel var det meget uhyggeligt. Da jeg skulde gaa og allerede stod i Døren, lagde han Fingeren paa min Skulder og sagde: „Ve det Menneske, der ser paa sin Kjæreste som paa en Skjøge!“ — Det ruede for mig som Noget, der maatte indeholde en frygtelig Sandhed; men jeg forstod den ikke. Det foruroligede mig blot, som om der med Et var kommet noget Ondt i hele Naturen.

Næste Morgen gik jeg tidlig ud for at se, om Thomsen havde dræbt sig selv; men paa Afstand saa jeg ham

¹⁾ Hop Marianelil, hop Marianelil, lad Din Dukke danse, før var Preusserne her og nu de Herrer Franskmænd.

staa ganske rolig i sin Dør; saa vendte jeg om og kom længe ikke til ham.

Dette forefaldt i den Tid, da jeg led af Forelskelse og Skinsyge. Jeg boede dengang paa 3dje Sal i et Baghus paa Østergade. Mine Vinduer vendte ud til en temmelig stor, øde Plads mellem hæslige, kantede Bagbygninger. Pladsen var en Tomte; der laa en stor Mængde gamle Mursten, hvori en Mand hver Dag ryddede op, men uden at hans Arbejde, syntes mig, gjorde ringeste Fremgang. Intet kunde være tristere end der dybt nede at se dette evindelige, ensomme, frugtesløse Arbejde mellem de klamme Stendynger, et Liv uden Gjenstand, uden Haab, uden Fremtid. Med dette Syn for mig, med Thomsens Ord i Orene og Skinsygen i Hjertet blev jeg en Dag fortvivlet, vendte mig om som i Vildelse; da saa jeg paa Væggen Noget, jeg ikke havde set før: Tapetet med de meningsløse Figurer af Blade, Druer o. s. v. indeholdt en Række Kampe, hvor underlige Folk paa underlige Dyr fore imod hinanden. Jeg kan ikke gjøre Regnskab for, hvordan det gik til; men jeg ved, at jeg med Et var ifærd med at skrive Noget, der først var et Brev, saa blev en skrækkelig Historie, og mens jeg skrev, gik Fortvivlelsen fra mig selv over i Historien, der kom en Slags Poesi tilstede, og en Novelle blev til. Det var en rædsom Poesi, en forfærdelig Novelle, mere et lyrisk-hysterisk Udbrud uden Sang end en Skildring af Personer, Karakterer, virkelige Forhold — dertil havde jeg endnu ingen Magt, var for unoden, stod mig selv for nær. Men Novellen gjorde godt for saa vidt, at det Hæslige og Frygtelige for en stor Del gik over paa hende; hun kunde aldrig blive løsnet fra og kunde heller aldrig tilgive den grumme Historie, hvoraf hun var bleven Del — saadan var det omtrent; hvo kan med Tydelighed huske slige Sindsbevægelser? Vist er, at jeg skyede hende. Tillige kom en anden Lidenskab, nemlig Lysten til at skrive flere Fortællinger. Mig syntes nemlig, at Novellen var saare smuk og rørende, og jeg frembragte efterhaanden endel lignende, skjøndt ikke fuldt saa slemme. Jeg har senere ved at gjøre Bekjendtskab med Johannes Wildt og Lafontaine fundet, at mine Noveller havde en vis Lighed med deres, og

jeg ved ikke, om jeg nu slutter for hastig ved at antage, at de nævnte Forfattere vise Menneskehedens naturlige Udgangspunkt udi Novelleskrivning, eller om jeg skal antage, hvad da ogsaa er rimeligt, at skjøndt jeg ikke husker nogen Paavirkning eller noget Mønster, har jeg dog læst Et eller Andet, der gav mig Tilskyndelse og Retning. Vist er, at da jeg skrev videre, gik det Vilde og Ubændige af, og der fremkom en i visse Maader korrekt Komposition. Midt i det Barmagtige, Følsomme, Utilstrækkelige overraskes jeg ved at finde paafaldende heldige Enkeltheder; men der er saa meget mindre Grund til nu at lade Noget deraf trykke, endog blot for Nysgjerrigheds Skyld, som en af Fortællingerne virkelig blev trykt, hvad jeg snart kommer til.

Selv syntes jeg dengang ubetinget godt om dem, og da jeg stødte paa et Bind af det Novellebibliothek, indeholdende Oversættelser især af franske Fortællinger, som dengang udgaves af Sekretær A. P. Liunge (mere bekendt senere som „Kjøbenhavnsposten“s Udgiver og endelig som Inspektør paa Klampenborg), bragte jeg dem til ham. Da jeg kom for at hente Besked, rakte han Manuskriptet ud til mig paa Trappegangen med de Ord: Saadant noget Pøjt byder man ikke ordenlige Folk.

Det var en meget ubehagelig Kritik. Aldeles uretfærdig kunde den ikke være, følte jeg nok; thi hvis det var Mesterværker, hvorfor skulde saa Hr. Liunge ikke have taget dem? Men Dommen var saa ringeagtende. Jeg, som kunde fremlægge Skolens Testimonium paa, at jeg var Digter, blev kastet ned ad Literaturens Trapper!

Men Examen (den saakaldte philologicum, 1ste Del af 2den Examen) stod for Døren, og jeg tog den, ikke videre glimrende — undtagen i Græsk, hvor Brøndsted huskede mig fra artium og gav mig præ —, men alligevel med et godt laud i det Hele. Pligtarbejdet var altsaa gjort og kunde fortsættes.

I Ferien tog jeg ned til Onkel i Kallundborg. Medens jeg gik der paa de gamle Legepladse, laante En mig en gammel, riflet Karabin, der var meget rusten, men skjød mærkelig godt. Jeg opstillede en Skive nedenfor Onkels Tømmerplads ved Stranden, og gik der en For-

middag og skjød. Onkel kom ned, saa Karabinen, prøvede selv et Par Skud efter Skiven, og gik fra mig med den Bemærkning, at den gamle Tingest let kunde springe mellem Hænderne. Jeg gjorde endnu et Par Skud. Pludselig saa jeg en Mængde Somænd myldre ind fra det tilgrændsende Vænge, og en Mand, Havnekapitajn Klein, der gik i Spidsen for dem, i blaa Jakke, hvide Benklæder og blank Hat, kom rask hen imod mig og spurgte: „Var det Dem, der skjød?“ Jeg svarede Ja. „Godt,“ sagde han og drog videre med alle Somændene op imod Huset. Jeg troede, at jeg havde skudt et Menneske, og stod aldeles fortvivlet. Jeg tænkte, at jeg burde skyde mig selv, men havde ikke Kræfter og Mod til at lade Bossen eller til at flytte en Fod. (Først senere er det ved Udregning af Tiden blevet mig temmelig klart, at Skudet, det gjaldt om, var Onkels eget). Lidt efter kom min Onkels Plejedatter ned og tilraabte mig: „Gaa over til Onkel Kaufmann! Din Onkel er skrækkelig vred! Du har skudt en Kugle ind i Masten paa et Skib og gennem en Matros-trøje, og det maa Din Onkel nu høre af Havnekapitajnen!“ (Onkel og Havnekapitajnen vare ikke gode Venner).

Jeg sprang bort med den mest lyksalige Følelse og begav mig til Onkel K. for at lade Onkels første Vrede sætte sig. Men efter en halv Times Forløb kom han over til os, endnu bleg af Vrede, skjændte, truede ad mig og sagde: „Din fordømte Dreng! Gaa og skyde paa indsejlende Skibe! Din Dogenigt, som ikke engang er blevet indkaldt!“

Saa tog jeg min Hat eller Kaskjet og gik ud af Byen, lige til Kjøbenhavn. Klokkeren var 11 om Formiddagen, da jeg gik, og Kl. 8 den næste Morgen havde jeg gaaet de 15 Mil og var i Gjæstgivergaarden „Hvide Hane“ ved Vestervold, hvor jeg antog maaske at kunne træffe Fader, og hvor han ogsaa netop var ankommen fra Nestved. Intet hændte mig undervejs uden det, at ved Solopgang, lidt udenfor Roskilde, kastede en Haandværkssvend Sten efter mig, fordi jeg ikke sagde God Morgen til ham. Jo, jeg havde rigtignok Sind til at være høflig eller venlig! For mine Øren lød det: „Din Dogenigt, som ikke engang er blevet indkaldt!“

Det var en ny Sorg, jeg gjorde Fader; men igjen klagede han ikke. Det Indtrufne var saa meget alvorligere, som Onkel i den sidste Tid havde understøttet mig til Studeringerne og antoges at have villet vedblive dermed. Jeg fulgte med Fader hjem til Nestved og gav mig der til at overveje, hvorledes jeg skulde kunne fortsætte Studeringerne uden at falde mine Forældre til Byrde og uden at behøve Onkel. Det Naturligste var, som saa manges Student, at give Information; men jeg vidste intet andet Sted at henvende mig for at faa Timer end min gamle Skole, og fra den troede jeg mig, formedelst min fixe Idé om den „ulykkelige“ Examen, førstødt og udelukket. Saa faldt det mig ind at faa mine Noveller trykte ved at udgive et Ugeblad, og rimeligvis bidrog hertil, at jeg i Kallundborg havde set et nyt Ugeblad for Byen. Jeg var rigtignok bange for, at Novellerne ikke vare gode nok for Kjøbenhavn; men derfor skulde Ugebladet ogsaa holdes indenfor Præstø Amt. Jeg beder Amtet om Undskyldning: men det var min Fødeegn, og fordi jeg holdt mere af den end af det øvrige Land, skyldte den mig — det mente jeg formodenlig — ogsaa mere Venskab og Overbærenhed. Planen blev ved skreven Subskriptions-Indbydelse hurtig sat i Værk; der tegnede sig strax et Par hundrede Abonnter, og da der intet Trykkeri var i Amtet, og et Bogtrykker-Privilegium i de Tider var saagodtsom umuligt at opnaa, og jeg desuden skulde studere ved Universitetet, tog jeg tilbage til Kjøbenhavn, og i Oktober 1837, da jeg var henved 18 Aar, udkom det første Nr. af „Nestved Ugeblad“ med en Novelle af den Slags, som jeg allerede har omtalt.

Efter et Par Ugers Forløb fik jeg et anonymt Brev, skrevet med en god, fast Haand, ret som af et alvorligt, sindigt Menneske, og hvori blev sagt: Giv os istedenfor daarlige Noveller Noget, der kan interessere os Bønder- og Kjøbstadfolk, og hvoraf vi kunne have Gavn. Det fandt jeg saare fornuftig sagt; men hvorledes skulde jeg kunne det? Ja, hvis der rundt om i Landet sad ligesaa velsindede Folk som Brevskriveren og ikke blot vilde kritisere, men ogsaa hjælpe mig. Det antog jeg i Hast og rejste hjem; men det Søgte var ikke let at finde. Der var meget ind-

byrdes Nag, og man vilde helst, naar det kunde ske uden Ansvar, sætte hinanden i Bladet. Det var vanskeligt at holde sig fri for den Fjendtligheds-Atmosfære, som omgav Livet. Dog var der ogsaa nogle Folk med bedre Sans. En Smedemester, der var eller havde været eligeret Borger, satte mig ind i Ligningsvæsnet, Kommunalregnskaber, Fattigvæsen; det var tørt, men sundere end mine Noveller, og der kom Lidenskab deri, da jeg opdagede en Mislighed paa nogle hundrede Daler, som maatte erstattes Byen. Men det, som i hele min Redaktionstid blev bedst modtaget, var dog en ironisk-spøgende Artikel om de smaa Kjobstæders Fortræffelighed. Den blev optrykt i „Berlingske Tidende“, og jeg fandt denne Anerkjendelse saa smigrende, at jeg gjerne vilde have skrevet Mere af samme Slags; men jeg havde ikke Stof og kunde ikke finde Kilden i mig selv.

Hvad end min Redaktion manglede, saa bragte den mig dog i Berørelse med det Almene og med Politiken, som den var dengang.

Jeg skildrer ikke som Historieskriver, men efter mine smaa personlige Erfaringer og Indtryk. En historisk Skildring af Frihedsbevægelserne i Danmark maatte gaa tilbage til Julirevolutionen, de første Tilbud om Stændervæsnet, om at „føre Folket Tidens Oplysning imøde“, til Uve Lornsen og Processen mod C. N. David. Bevægelsen havde i min Tid, d. v. s. i den Periode, jeg omtaler, tabt sig eller var ifærd med at tabe tilskyndende Kræfter og langsomt erhverve nye. Jeg kan huske, baade at Algreen-Ussing holdt Foredrag i Læseforeningen, og at han havde den meget omtalte Audiens hos Frederik d. 6te, hvorefter han ophørte at være „Danmarks Mirabeau“ — som man sagde i Tidens Sprog, fordi han baade var veltalende og koparret.

Det var den Periode, da en ubetydelig Theater- eller Danserindehistorie, hvori Kongens Adjudant, Oberst Rømeling, var indviklet, gav Anledning til, at Frederik d. 6te lagde hele sin Enevoldsmagt i Vægtskaalen og forbød videre Omtale, saa at Censor strøg hvert Ord, man vilde sige. Men det var ogsaa den Tid, da en fri Dagspresse voxede op af svage Spirer. Under det store Tryk, som siden

i Slutningen af forrige Aarhundrede og især siden den ulykkelige Krig og ulykkelige Fred var kommet til at hvile paa Alt, under Folkeaadens Svækkelse og Regeringens Mistænksomhed, havde man endog glemt, at de bestandig skærpede Presselove dog endnu tilstedte en Slags Frihed. Man havde vænnet sig til den Magelighed at leve under fuldstændig Censur. For de privilegerede Blade — der havde Tilladelse til at meddele udenlandske Efterretninger og bleve forsendte med Brevposterne — var Censuren anordnet; men de Blade, der ikke nøde nogen Begunstigelse og kun turde beskæftige sig med indenlandske Sager, lode sig ligeledes censurere: En Korrektur blev sendt „Politimesterens Medhjælp“; misbilligede han en Artikel, tog man den ud og satte en uskyldigere i dens Sted. Det var Ussings Opdagelse, at man kunde sende et uprivileret Blad fuldtrykt til Medhjælpen; vilde han ikke lade en eller anden Artikel passere, kunde han lægge Bladet under Beslag og indsende det til Kancelliet, som da enten havde at hæve Beslaget eller anordne kriminel Tiltale imod Redaktøren. Der blev her ved vundet det forholdsvis Betydelige, at Skribenten følte sig under streng Lov og Ret istedenfor under Vilkaarlighed, og at Despotismen ikke kunde have sin Yndlingsfornøjelse: handle i Stilhed. Det var navnlig Gødwad, der med „Kjøbenhavnsposten“ satte dette i Praxis, og af den Fornemmelse, hvormed Publikum hørte Lyden af Beslag, voxede efterhaanden Fordringen om Frihed. Publikum var modtageligt, undredes og glædede sig over hver Smule skarpt Ord, der slap igjennem, f. Ex. da Vinhandler Waage Petersen ved Kongens Naade fik en Titel og Tilladelse til at kalde sig Waagepetersen, og „Kjøbenhavnsposten“ (o: Gødwad, Lehmann m. Fl.) til sin Meddelelse herom føjede: „I Gammelrom var det Skik“ o. s. v. Dette syntes meget dristig sagt. At Kampen ogsaa angik alvorligere Ting, behøver jeg ikke at fortælle.

Eftersom jeg ligervis som en Struds havde stukket Hovedet ind i Præstø Amt og bildte mig ind, at Ingen saa mig i Kjøbenhavn, var jeg ikke meget fristet til at ville løfte mig op fra Amtets Smaapolitik til Kjøbenhavns Storpolitik. Jeg var naturligvis „liberal“, og det

mærkedes vel i Bladet; men jeg gjorde ikke det Ringeste for at uddanne mig til Politiker, og hvad jeg læste, var Morskabslæsning — thi jeg kalder det naturligvis Morskabslæsning, naar man uden Plan og Formaal læser, om endog den gode Literatur, og sluger Alt, fra Holberg til Faust og Notre Dame de Paris, fra Fielding til Blumauer og Schiller. Saagodtsom hvert Vers, jeg stodte paa, lærte jeg udenad, men selv at frembringe nogensomhelst Poesi faldt mig ikke ind; Liunge og den anonyme Brevskriver havde, synes det, betaget mig al Tanke derom, hvorefter jeg finder i gamle Papirer Bevis paa det Uforklarlige, at jeg har villet fuldføre Tragedien „Den falske Demetrius“, som Schiller efterlod i Brudstykke. Udenfor Papiret, i mit Sind, kan jeg ikke finde nogetsomhelst Spor af, at jeg har været saaledes beskjæftiget. Vel, ikke Alt i et Menneskes intellektuelle — saa lidt som i dets moralske — Historie lader sig bringe under en tydelig Enhed. Samtidig dermed eller strax efter fulgte i Uorden Historielæsning: Thiers' Revolutionshistorie, Sismondi, Rancke, Xenofon. Den Sidste skaffede mig en egen Sorg. Jeg læste med en Beundring, der er lige frisk hos mig endnu, i hans Anabasis om den Nat, da Tissafernes ved Forræderi har faaet de græske Hærførere i sin Magt, og Grækerhæren har opgivet sig selv og ligger hen som et let Bytte for Fjenden. Da er det, at Xenofon i Ensomhed overvejer Situationen, og at den Beslutning rejser sig hos ham, Sokrates's Discipel, at frelse det Hele. Han samler nogle af Underanførerne, taler til dem, og som Grund for, at man ikke skal overgive sig, men nære Haab om at slaa sig igjennem og fra Asiens Indre naa Fædrelandet, anfører han: „Vi ere mere haardføre end vore Fjender, og i os boer, takket være Guderne, en ædlere Sans.“ De bede ham overtage Anførselen over dem, flere Officierer kaldes til, og ved Morgengry gaaer man i sluttet Trop hen midt i Lejren, hvor Herolden sammenkalder Soldaterne; thi der skal tales og afstemmes som i en Folkeforsamling, Helleneraanden er helt tilstede. det er frie Mænd, der skulle opgive eller frelse sig selv. Da endelig Xenofon taler og slutter med, at der næst Gudernes Hjælp aabner sig Udsigt til Redning, nyser En.

Efter Skik og Brug siger man: Hjælp, Zeus! Da give Soldaterne sig til at bede og istemme derpaa Krigssangen. De Titusindes Tilbagetog begynder. Vi høre endnu deres Trin. — Det har Xenofon udført, og det Hele har han selv fortalt i ædle, simple Ord. Da jeg læste det, græd jeg, af Beundring og af Sorg, Sorg over mig selv, fordi jeg som Jøde var udelukket fra alt Saadant, fra Aktion, fra at blive Fører, fra at gribe Virkeligheden. Dette staaer i nogen Forbindelse med den sentimentale Iver, hvormed jeg dengang baade mundlig og paa Prent, baade i Tide og Utide, omtalte Jødernes Emancipation, forlangte Lighed for Loven, Valgret og Valgbarhed, Ret til at blive Officierer, Embedsmænd o. s. v.

Det var henved min Redaktionstid, i Sommeren 1837 — og skulde derfor været omtalt tidligere —, at jeg første Gang traf sammen med S. Kierkegaard. Jeg modte min forrige Lærer P. Rordam, og han indbød mig til sig eller rettere til sin Moder, der boede paa Frederiksberg. Der var bl. A. Søren Kierkegaard. Jeg var visselig ingen rolig, opmærksom Iagttaget; men der er blevet et Fotografi indvendig. Han var jo omtrent 7 Aar ældre end jeg. Han havde dengang en frisk Ansigtsfarve, men var spinkel, med noget fremstaaende Skuldre; Øjnene kloge, livlige og overlegne med en Blanding af Godmodighed og Malice. Jeg kom til at følge med ham hjem ad Gamle Kongevej, og han spurgte mig, om jeg havde læst en Bog, han nylig havde udgivet: „Af en endnu Levendes Papirer; udgivet mod hans Vilje“. Jeg havde læst den og huskede bedst Noget om H. C. Andersen; men forstaaet den i den Udstrækning, han ønskede, havde jeg ikke; dog, da han spurgte og forklarede, vilde jeg ikke lade mig gaa paa, men sagde Ja og Ja. Det undrede mig, at han talte saa meget om sin egen Bog; men latterlig blev han ikke derved, thi han blev bestandig meget højere end jeg. Der blev en lang Pause, og med Et gjorde han et lille Hop og slog sig med sin tynde Spanskroksstok henad Benet. Der var noget Springfyragtigt deri, men aldeles forskjelligt fra det Springfyragtige, man ellers ser i Verden. Bevægelsen var løjerlig og gjorde dog næsten ondt. Jeg véd nok, at

jeg staaer Fare for at huske Scenen med Indblanding af en sildigere Tids Viden; men jeg er sikker paa, at der var Noget, som smertede, omtrent som dette: at den lærde, spinkle Mand vilde ind i Livets Glæde, men ikke kunde eller ikke skulde. Senere har jeg hørt, at man paa den Tid i Lyngby-Egnen mente, at han var forelsket eller fandt særligt Behag i en ung Dame (som siden ægtede en af hans Fætttere). Han kom ofte i Familien og var gjerne tilstede ved Daus, havde Fornojelse deraf, men dansede ikke selv. Maaske var det en glad Tanke om Lyngby-Egnen, hvormed han gjorde hin Bevægelse.

Men hvad blev der af den Examen, for hvis Skyld jeg havde begyndt Bladet? Den tog jeg, uden at have hørt Forelæsninger og uden Manuduktion, men alligevel ret ordenlig, skjøndt rigtignok noget sildig, 1839. Det kan vel siges uden Stolthed: Jeg er vist den eneste Redaktor, som har taget den. Vejen har været sært lang og buet; men jeg folte ogsaa en sær Oplivelse og Befrielse — jeg havde nær sagt: jeg blev ung — da jeg igjen gik opad Trappen og ind under Ørnen.

Kort efter døde Frederik d. 6te. Der kom Elektricitet i Luften; om vi ikke skulde udrette Noget, skulde Noget udrettes for os, noget Nyt skulde ske.

Strax efter blev jeg ogsaa befriet fra Bladet. Det var blevet mig endnu mere byrdefuldt derved, at jeg havde tabt en ærgerlig-komisk Proces. Blandt betalte Bekjendtgjørelser havde staaet det Spørgsmaal: „Kan en Borgerrepræsentant, der i Borgerrepræsentationen er bleven kaldt Logner, vedblive at være Borgerrepræsentant?“

I den Anledning paastod en Kjøbmand og Borgerrepræsentant i Nestved, at det var ham, der var ment, og anlagde Sag imod mig. Hvorledes jeg kunde tabe denne Sag, er mig endnu gaadefuldt; men det skete, jeg blev dømt i Mulkt og et Aars Censur, hvisaarsag Fader paatog sig Ansvaeret som Redaktor, og derfor findes hans Navn i Erslevs Forfatterlexikon.

Jeg har imellem gamle, henlagte Papirer fundet en Slags novellistisk Skildring, der paa en Tid, jeg ikke nøjere kan bestemme, er blevet til, vistnok i Erindring om smaa-borgerlige, pinlige Kjøbstadsforhold. Skildringen har ingen

Ret som selvstændig Novelle — og er vel ogsaa derfor bleven ubrugt —; men som fordringsløst Minde om Paa-virkning og Stemning kan den formentlig indskydes her. Den har til Overskrift: Slaget ved Marengo¹⁾.

Som sagt, kort efter Frederik d. 6tes Død blev jeg befriet fra Bladet. Kammerassessor Lützhoff, der i min Barndom havde været Amtstuefuldmægtig i Vordingborg og nu boede i Kjøbenhavn og levede af sine Midler, havde Lyst til at skrive om Anliggender, der hørte hans Fag til, og han fik efterhaanden saa megen Lyst til at skrive, at han vilde have hele Bladet og bød mig 200 Rd. for Afstaaelsen. Det syntes mig en umaadelig Sum at eje, og jeg tog strax derimod.

Det Første, jeg gjorde med min Rigdom, var at lære at ride skoleret. Medens jeg var beskjæftiget dermed, kom Fader til Byen og sagde, at jeg havde saa længe ikke været hjemme, Moder længtes efter at se mig. Saa lejede jeg en Hest og red til Nestved. Det var en Vinteraften Kl. 8. Da jeg kom til Damhussøen, begyndte det at regne, og i Koge var jeg gjennemblødt. Da jeg red derfra, begyndte det at fryse, og mine Støvler frøs til Hoet, hvormed Stighøjlerne vare omviklede. Men det var utroligt behageligt alligevel at være tilhest paa Landevejen. Kl. 9 om Morgenen slog jeg med Ridepiskan paa Ruderne hjemme, og mine Sødskende udstødte et Glædesskrik ved at se deres ældste Broder højt tilhest, uventet, paa Nestved Gade; derpaa Forundring og Angst, fordi jeg var alene, uden Fader. Den næste Morgen red jeg til Holmegaard Fader imøde og den følgende Dag i Snevejrb tilbage til Kjøbenhavn fra Kl. 9 om Morgenen, til Vægteren raabte 9 i Frederiksberggade. Men det maa jo ogsaa have været en udmærket Hest. Jeg tænker med Fornøjelse tilbage paa den Tur formedelst den Livskraft, som var deri; men dette var dog ikke Ridtets Betydning. Det havde Noget ved sig, som knyttede os nøjere sammen, og i Forbindelse med, at jeg havde taget Examen, gjenvakte det noget af den tidligere store Tro paa mig. Det gav Anledning til en hel Omordning af vort Familieliv, som blev gennemført henad Efteraaret. Fader vilde med min

¹⁾ Findes i nærværende Udgave. 1. Bind, Pag. 411—19.

ynge Broder, der havde et mærkeligt mekanisk Talent, forsøge at anlægge en lille Fabrik paa Falster; indtil det lykkedes, skulde Moder med mine to Søstre tage ind til mig. Der tilbød sig et Arbejde for mig, som ikke kunde staa videre Studium i Vejen: Redaktøren af „Dagen“, den unge Hansen — som Novelleforfatter en Tid bekjendt under Navnet Chr. Comet — var blevet heftig syg, og idetmindste midlertidig fik jeg, uden at jeg nøje husker, hvordan det gik til, en Ansættelse paa Kontoret med 30 Rd. maanedlig Gage for at ordne Provins-Efterretninger og oversætte af udenlandske Blade. De 30 Rd. om Maaneden syntes os noget Betydeligt og gav vor Plan mere Hold. Saaledes skete det, at jeg i en Alder af omtrent 20 Aar blev paa en Maade Familiefader, men ogsaa fik et Hjem, fik Pligter med det Tryk og den Velsignelse, som hørte dertil.

Før Moder flyttede ind, skete Noget.

Der kom en Trop franske Sangere hertil. De lignede rigtignok aldeles ikke de Virtuoser, der lade sig høre paa Koncerter, ej heller dem, der synges i Telte, paa Beværtningssteder o. desl. De optraadte paa det Theater, som dengang var i Kannikestræde. I min Nestved-Ugeblads Periode vilde jeg formodentlig ikke være gaaet derhen; hvad vedkom det Præstø Amt? Det var 12—15 yngre Mænd, i blaa Bluse og med rødt Skjærf om Livet, og de kaldte sig montagnards, hvilket blev oversat ved Bjergsangere; men Ordet havde for mig en anden Betydning; saaledes hed jo Bjergpartiet, Jakobinerne, de, som havde fuldført den store Revolution og befalet Generaler at sejre. Det, de sang, var mig aldeles ligegyldigt; men det, de kunde synges, hvis de fik Lov dertil, Marseillaisen, laa mysteriøst i Baggrunden eller omgav den trefarvede Fane, som de plantede midt imellem sig, naar de sang, og som jeg aldrig før havde set levende for mig. De vare som Apostle fra en vidunderlig Tid, fra Frihedens Tid, og — skjøndt det stred mod al sund Forstand — vare de tillige Apostle fra den store Kejsers Tid, fra ham, der slog Slagene ved Arcole, Pyramiderne og Austerlitz.

En Dag mødte jeg en af dem i Vimmelskaffet, og uvil-

kaarlig vendte jeg om, gik efter ham for at tale til ham, for at sige ham Noget, for at høre ham tale, for at berøre det Hemmelighedsfulde. Men jeg turde ikke, jeg var angst som for en Kvinde; intet Ord, hvormed jeg kunde begynde, vilde komme frem i Hovedet, tilmed i det fremmede Sprog; men jeg vedblev at gaa efter ham, medens Camille Desmoulins, Vergniaud, Danton, St. Just, Merlin de Thionville, Napoleon den Store, Ney, Massena hvirvlede omkring inden i mig. Han mærkede, at han blev fulgt, skottede til mig, gik raskere; det gjorde mig Sagen end vanskeligere; men jeg vedblev at følge. Han gik ud af Vesterport, jeg efter. Han saa sig om, mærkede mig i Hælene paa sig, sagtnede sine Skridt, jeg ligesaa. Han gik lige ud, ad Vesterbro, Frederiksbergallé; hundrede Gange vilde jeg tale, men kunde ikke. Han troede maaske efter sit Lands Skik, at jeg var en Politispion, at han var under Tilsyn. Saadan naaede han ud i Frederiksberg Have, og der satte han sig paa en Bænk og saa resolut paa mig. Nu maatte det briste eller bære. Jeg tog Hatten af og sagde: Goddag, Hr. Franskmand! (Bonjour, Mr. le Français). Han hilste høflig igjen og gjorde Plads for mig paa Bænken. Vi saa paa hinanden. Han gjorde den Bemærkning, at det var en smuk Have. Jeg sagde, at der blandt andre smukke Ting var en Pavillon, hvor Kongen drak The. Han spurgte, om Kongen var syg (thi, som jeg senere erfarede, at drikke The er, eller var dengang mere end nu, det Samme for Franskmand som at tage Medicin mod daarlig Fordøjelse). Jeg svarede, at Kongen befandt sig vel. Derpaa saa vi igjen paa hinanden; han gled ganske fra mig; jeg rejste mig, tog Hatten af og sagde Farvel.

Mere Sympathi fandt jeg i „Læseforeningen“. En Dag, da jeg kom derop, sad der en Gruppe af unge Mennesker og talte om den franske Revolution. En af dem var smuk, med brune, sympathetiske Øjne, og svarede høflig og imødekommende, da jeg nærmede mig og gjorde en lille Bemærkning. Det var Poul Chievitz. Jeg havde set ham før; men vi havde ikke talt sammen. En anden af de Samtalende var en ung Uhrmager, med langt, glat, sort Haar, med et hurschagtigt Udtryk, som han tilmed søgte at

gjøre vildt. Han vilde helst gaa under Navnet Danton og tiltroede sig den rigtige Dantons Vældighed, naar han kunde faa Lejlighed til at sige: „De l'audace! de l'audace! toujours de l'audace!“¹⁾ Og paa samme Tid stod han dog, som jeg senere bemærkede, med en vis Ironi til sig selv; han morede sig med at spille Danton. De andre Samtalende kan jeg ikke huske. Eftersom jeg endnu var under stærk Paavirkning af min historiske Læsning, kom jeg til at gjøre den Bemærkning, at før vi kunde faa en Republik, maatte vi have republikanske Borgere. Det lo man ad og kaldte mig den dydige Robespierre; men det gjorde os ikke uenige, eftersom Et var fælles: Stemning, og eftersom Republikken for Samtlige var en Fantasisag, ikke Noget, der skulde komme enten idag eller imorgen.

Chievitz var et Par Aar ældre end jeg, omtrent 22 Aar, og Kommis paa et Handelskontor. Men jeg har sjelden truffet Nogen, der i den Grad som han saa ud som Student, d. v. s. ung, begavei, med Præg af Ideer og Forestillinger fra en ideal Verden og Dromme derom. Men heri var dog noget Skin; thi hans medfødte Fantasi og Sans var uden kraftig Næring og Ledelse; det Udbytte, han havde faaet i en Realskole, havde ikke gjort ham til Kjøbmand, og idet han var utilfredsstillet af sin Stilling og higede efter noget Aandigt eller efter at gjøre sig gjældende som aandfuld, bødede han paa det Manglende ved spredt Læsning mest i fransk Literatur. Men af det Spredte kunde han ofte i Samtale gjøre Brug, som om der var en Helhed bagved, skjøndt uden Arrogance og i Reglen med Elskværdighed. Han kunde, naar han tog sig Tid til Forberedelse, sige en lille fransk Frase med udmærket Sving; men han kunde ikke tale Fransk. Dog, jeg har efter hans Død skildret ham saa temmelig fuldstændig (i „Nord og Syd“, 1856, 4de Bind), og her er kun at tilføje, at han ikke selv var aktiv, men holdt af i magelig Samtale at berøre Alt, hvad der kunde gjøres, naar man var aktiv, „naar man gad“. Under en Samtale af saadan Art, formoder jeg, er en Dag den Tanke kommen, at „man“ burde skrive et rigtig godt, livligt Blad, der opponerede paa en ganske anden Maade end den

¹⁾ Dristighed. Dristighed og atter Dristighed!

ovrige, kjedelige Oppositionspresse, og det husker jeg bestemt, at Chievitz stillede som Betingelse, at man skulde være pikant, vittig; kunde Redaktionen ikke selv skaffe tilstrækkelig mange Vittigheder, saa kunde den samle og trykke de Vittigheder, der løb om i Byen under Prins Ferdinands Navn. Men bedst vilde det jo være, om Viddet var originalt, og om Bladet altsaa ved Siden af alvorlige Frihedsartikler kunde indeholde lunefulde Afhandlinger om Politik og Literatur, og vi saa os derfor om i Læseforeningen efter Nogen, der kunde paatage sig at være vittig. Der var nu den Forskjel, at Chievitz overvejende tog Sagen som et Tankeforsøg, hvorimod jeg tog den for Alvor; dels tilskyndede hans Natur ham ikke til en saadan Virksomhed, dels havde han som Kommis paa et Handelskontor, afhængig af en Principal, Hensyn at tage, som jeg ikke kjendte til. Men om at indvie Andre i Planen kunde vi være ganske enige, og saa gik det som saa ofte: naar Fire eller Fem tale om en Plan, troer hver Enkelt, at de Andre have den Evne og den Vilje, han ikke fuldstændig har selv, og Samtlige skyndes lidt frem af den formodede Tanke og Energi. Og jeg hjalp vel forsaa vidt stærkt til, som jeg i Følelse af min Rigdom — thi jeg havde endnu det Meste af de 200 Rd. — tilbød „Kapital“ til at dække Bladets Udgifter, indtil det kunde holde sig selv.

Om Uhrmageren, Danton, som Medarbejder var der ikke egenlig Tale; idetmindste vare vi ikke enige om at tage ham med; men han kom dog til at høre om, at der var en saadan Plan i Gjære, og saa udbrod han: „Det er rigtigt! Et nyt Blad, et Satans Blad, saadan en rigtig Corsaire-Satan, som de har i Paris! De l'audace, de l'audace, toujours de l'audace!“ — Han greb det ud af Luften, men han talte ogsaa ud af Luften, som vi vare i uden selv at vide det, og af hans Corsaire-Satan blev den mildere Halvdel beholdt, skjøndt da ogsaa dette var vildt nok. Medens han blev holdt ude fra Redaktionen — især fordi jeg ikke vilde have ham med — kom han til at udøve en højst betydelig Indflydelse paa den ved at give Navnet; thi i selve Lyden laa der overfor baade Publikum og os noget Hensynsløst, som ingen af os, hvis han med sin Personlighed skulde være traadt ind for Bladet,

vilde have vedkjendt sig, men som nu blev liggende i vor Atmosfære ligesom Bladets egen Vilje eller Ideal.

Blandt Læseforeningens Medlemmer var der to Andre, der syntes os aldeles uundværlige som Medarbejdere.

Den Ene var (nu afdøde) Ludvig Bisserup, Kopist i et kongeligt Kontor, et behageligt Menneske, noget tilbageholden og forsigtig, med et vist fint Lune og en ejendommeligt Sarkasme. Han havde ikke studeret Æsthetik, men elskede Theatret og kunde, som det senere viste sig, med Pennen føre en lunefuld og ret pikant Konversation derom. Han indlod sig paa Planen, men med stor Varsomhed.

Den Anden var Arboe Mahler. Det var en besynderlig Figur. Han gik for et udmærket Hoved, men ikke i den Betydning, at han vilde gjøre sig gjældende i nogensomhelst Retning af Videnskaben; hans Studier havde ført ham bort fra Tro paa Videnskaben og dens Ret. Man sagde, at han var overordenlig vittig; men saavidt jeg har kunnet opdage, var denne „Vittighed“ ikke noget Udbrud af Aandfuldhed eller sjælelig Energi; den var et intensivt, gemytligt Velbehag mellem Kammerater ved et Glas Punsch. Han plejede ved saadanne Lejligheder hyppig at sige „Knirsch!“, og det kunde han sige paa en saadan Maade, der kom i hans graa Øjne, brede Ansigt, i hans hele undersætsige, bornholmske Skikkelse en saa smittende Fornøjelighed, at man lo og sagde „Knirsch!“ igjen. Et højst besynderligt Indtryk gjorde det paa mig, da Mahler, hvis timelige Existens altid syntes mig gaadefuld eller zigeuneragtig, en Aften havde indbudt mig og et Par Andre hjem til sin gamle Moder. Der var saa stille i Simpelteden, saa godt at være, og jeg kunde af den lille Sindsbevægelse, som han forraadte i de første Øjeblikke, ikke tydelig skjønne, om han undsaa sig ved at være Vært i Tarveligheden, om han frygtede, at vi Andre ikke skulde paaskjønne den, eller om hans eget Indre bevægedes underlig ved at være hjemme. Jeg forstod den Aften, at han ikke var ganske, hvad han til daglig Brug syntes at være, at det, som i det Ydre var letsindigt, indvendig kunde være trist; men han havde nu engang overgivet sig til Skjæbnen, og den førte ham maaske til noget Alvorligt i det Indre, men ganske vist i det Ydre til noget

Trist, et bedrøveligt Endeligt. Det var ham, der for Spøg eller med Ironi over sig selv tillagde sig Navnet Kammerjunker Busk — i hvilken Egenskab der er hentydet til ham og fortalt lidt om ham i min Fortælling „Drømme“ —; men han endte med virkelig at tro sig Kammerjunker Busk. Dog, paa den Tid, jeg her har at tale om, ansaas han for meget vittig og betragtedes af os som uundværlig, og han viste sig ogsaa strax villig.

Den politiske Situation i hin Tid, omtrent tre Fjerdingaar efter Christian den 8des Thronbestigelse, var denne. Man ventede med halv Tro og halv Tvivl, at han vilde give en „Konstitution“. Der var nok dem, som vidste, at den vilde indeholde en Kaldelse til dem; men den populære Opfattelse var dog omtrent, at den var noget næsten Vidunderligt, ret som et levende Væsen, der paa egen Haand udrettede Noget. Den skulde bl. A. være besparende og gjøre Livet lettere. Dette blev lovet, men var, som vi nu vide, ikke sandt; thi den gjør Livet dyrere, i alle Maader mere værdifuldt. Det store Løsen fra den liberale Side var: Skattebevillingsret; fra den modsatte Side gjordes gjældende, at den ikke behøvedes, at Kongen vilde spare og holde Orden, at Folket befandt sig vel, og da de Liberale vedbleve at fremhæve Statsgjældens truende Størrelse, stiftedes af „gode Borgere“ et Selskab til Statsgjældens Afbetaling ved frivillige Bidrag.

Kongen havde endnu ikke brudt med Forventningerne, ikke svaret paa den store Petition; men man kunde ganske godt mærke, hvorledes Regeringen var sindet, og vi saa et Tegn f. Ex. deri, at et ungt Menneske, der paa Slotspladsen havde raabt Hurra for Konstitutionen, var blevet arresteret og ved Politiretsdom sat paa Vand og Brød. Men paa den anden Side var det ogsaa tydeligt, at der i en vis Forstand ingen Nødvendighed forelaa: Folket trængte ikke paa, følte ingen livlig Attraa efter Friheden; der var Mangel paa Potens. Vi fornåm — maaske dunkelt, maaske blev det ligefrem sagt —, at saa længe Folket var hildet og ufrigt i Sindet, havde Regeringen paa en Maade Ret. Men saa var der den Forskjel, at vi havde den poetiske eller fantasifulde Længsel efter Frihed og instinktmæssig holdt af Folket, „Hr. Folket“ med Nathue,

men ingen Kjærlighed til Kongemagten. Det, vi vilde, var at bringe Liv, slaa Ild eller, naar det skal sættes lavt, slaa Funker, Gnister.

Endelig kom vi saa vidt, at en Slags Redaktionsmøde kunde berammes; man skulde indfinde sig hos mig med Bidrag til Bladets første Nr., og de skulde ved Afstemning antages eller forkastes. Jeg skrev Programmet, hvori jeg fremstillede Bladet som et juste-milieu-Blad. Den egentlige Oprindelse til denne juste-milieu-Tanke var, at jeg ikke vilde have Noget at gjøre med Uhrmageren, Danton, Forresten udhævede jeg som vor Hensigt: at danne et Forbund, der holdt sig udenfor Partierne, „og hvis Standpunkt var, hvor de forskjellige Anskuelser mødtes for at frembringe Sandheden, ligesom Regnbuens syv Farver, naar de mødes i et Punkt, danne det klare, hvide Sollys.“ Om denne Lignelses Værd siger jeg Intet; men Grundtanken er den selvsamme, som syv Aar efter kom frem i „Nord og Syd“. Da jeg var færdig med denne Artikel og vilde gaa iseng, kom pludselig, uden at jeg kan gjøre Røde derfor, noget himmelvidt Forskjelligt springende frem i Hovedet: den underlige, halv-bibelske Forestilling om, hvordan Lindberg, Sibbern og Jetsmark formedelst deres Forhold til Skattebevillingssagen m. M. vilde blive modtagne af Vorherre, og jeg nedskrev den øjeblikkelig. Næste Dag kom de Andre efter Aftale. Bisserup havde Intet med, men lovede bestemt en Theaterkritik; Chievitz lovede ligeledes en Artikel; Mahler havde været trofastere og oplæste en politisk Afhandling, men standsede, inden han kom til Enden, fordi den blev ham selv for kjedelig. Da jeg saa oplæste min Artikel om Lindberg o. s. v., spurgte Chievitz, om jeg kunde skrive Mere af den Slags. Det, mente jeg, var meget let. Saa, sagde han, behøvedes han og de Andre slet ikke til Bladet, og Bisserup og Mahler vare af samme Mening. Jeg var altsaa med et Ryk blevet Nr. 1 og truedes i samme Øjeblik med at blive ganske ene, hvad der syntes mig det Samme som Bladets Opgivelse. Det blev da ogsaa efter nogen Tale frem og tilbage gjentaget, at vi skulde holde sammen.

Dog gik Tingen ikke endda. Der skulde skaffes endnu en Mængde Artikler til Bladet — det var oprindeligt paa-

tænkt dobbelt saa stort og dobbelt saa dyrt, som det blev —, en Tegning ønskedes medgivet, en Kunstner skulde findes, ligeledes en Bogtrykker og en ansvarlig Redaktør, og vi skulde Alle være enige derom, og Enhver mente, at en af de Andre vilde gjøre idetmindste Noget. Der var megen spredt Villen, men ingen Vilje og Enhed.

Saa skete Noget, hvorefter jeg ikke kan sige Andet end, at saadan var det. Jeg drømte en Nat, at jeg med Arboe Mahler red i Karrière ned ad en Bakke i Eggen af Frederiksdal, og at Hesten styrtede og jeg rullede ned og blev borte. Næste Morgen gik jeg til Mahler og indbød ham til en Ridetur. Da vi kom paa Kammen af en Bakke, der syntes mig at ligne den, jeg havde set i Drømme, holdt jeg an, fortalte Mahler min Drøm og tilføjede: Nu sætter jeg i Karrière. Lad gaa, sagde Mahler og gav ligeledes sin Hest Sporerne. Vi kom, som figura viser, uskadt fra det afsindige Ridt, Karrière nedad Bakke. Det staar ikke for mig, at jeg af Ridtet uddrog et Varsel; men der var alligevel udrettet Noget. Det Ubekjendte, Velvillige, Beskyttende, som jeg havde faaet Tro paa ved Flitsbueskudet, men mistet ved Udfaldet af *examen artium*, var kommet igjen, og jeg kom tilbage til Byen med et Sind, der ikke let veg.

Fra nu af gik Alting hurtig, fordi jeg ikke længer ventede paa de Andre, men gjorde Alting selv. Der stod kun tilbage at skaffe en ansvarhavende Redaktør. For Bisserrups og Chievitz's Vedkommende kunde der ikke være Tanke om at træde offentlig frem; jeg var, som alt fortalt, dømt i Censur; Mahler var uhindret; men da de Andre sagde Nej, sagde han ogsaa Nej. Sagen var ogsaa, at Tanken jo fra Først af ikke var opkommen saadan, at nogen Enkelt af os folte den som sin og vilde bære Ansvar. Det laa endvidere i Lovens Bogstav og i Vedtægten, at man kunde have en ansvarhavende Redaktør, der kun gav Navn, og det maa vel ydermere huskes, at der i Forestillingen var et Brud mellem Konge, Stat, Lov paa den ene Side og Folket paa den anden. Hvor der er en saadan Ridse, skyder Adskilligt sig ind som tilladeligt, Imidlertid, jeg havde ingen saadan Redaktør, kjendte intet Menneske til det Brug, og uden ham var Bladet en Umu-

lighed. Da kom jeg en Morgen forbi min gamle Ven Thomsen, hvem jeg nu saa yderst sjelden. Han stod i sin Dør, vidt skrævende og langsomt kigende til alle Sider som sædvanlig, fik Øje paa mig og bød mig indenfor. Jeg skulde nu fortælle ham, hvad jeg saa længe havde taget mig for, hvad jeg gjorde for min Fremtid, og jeg fortalte ham det Væsenlige, ogsaa det, at jeg søgte efter en Redaktør. Næppe havde jeg forklaret ham, hvad Meningen var dermed, for han gjorde netop som i min Barndom, da han for at hjælpe mig med en Stil lagde Fingeren ubeset paa en Side i en Bog. Han lagde Haanden paa en Mand, der i samme Øjeblik kom ind ad Døren, og sagde: Der! — Det var en Mand ved Navn Lind, der havde været Urtekræmmersvend; men det var „gaaet tilbage for ham“; han drak lidt, lidt mere end han skulde, i al Skikkelig-hed. Thomsen brugte ham til at gaa Ærinder, indkassere Regninger; thi om Formiddagen var han paalidelig. Det var snart afgjort, at han vilde og skulde være Redaktør; men egenlig præsentabel var han ikke for „Gjennemsynet“, Justitsraad Reiersen. Derfor gik jeg, da Bladet var sendt ham, op for at hente Besked. Jeg sagde, at jeg havde med det at gjøre. Eftersom han kjendte mig, lagde han ingen Vægt paa at se Lind, men spurgte ganske løst, hvad han var. Jeg svarede: „Han har tidligere været ved Urtekræmmerhandelen.“ — „Jeg har i gamle Dage kjendt en Justitsraad Lind, mon det skulde være hans Søn?“ spurgte Reiersen. Med nogen Glæde over, at der hos den strenge og mægtige Mand gjød sig en Følelse af Ungdomserindring over Bladet, svarede jeg forsigtig: „Det ved jeg ikke.“ — Reiersen tog Bladet frem, knipsede det op og sagde: „Der er nu det om Guds og Kongens Magt; det skal nok være vittigt; men det er dumt; det skulde Redaktionen ikke give sig af med. Og saa er der det om Vorherre i den anden Verden; det er ogsaa ungdommeligt og egenlig respektstridigt. Naa,“ vedblev han, idet han paategnede sit „Forevist“ og gav mig Bladet, „værsgo.“

Den Sindstilstand, hvori jeg forlod Reiersen, er saa levende i mig, som om det var igaar. Jeg følte, at jeg paa en Maade havde smuglet Bladet ud, men havde ladet min egen Person i Stikken: Reiersen og Kancelliet vidste

nu, at det var mig. Bladet med det fremmede, vilde Navn og de for mig næsten fremmede Tanker, udgaaede ligesom fra Bladets anonyme, upersonlige, fingerede Redaktion, blev til mig; jeg gjorde det til mig, og det gjorde mig til sig; jeg greb det saa fast i Haanden, at det for sex Aar af mit Liv trængte ind i mig. Jeg sprang, mere end jeg gik, ud paa Norrebro til Trykkeriet, bragte Beviset for, at Bladet kunde udgives, og inden Aften var „Corsaren“ i alle Byens Boglader.

Næste Dag gik jeg op paa „Dagen“s Kontor for at tage Afsked med Redaktoren, Chr. Hansen, der allerede i nogen Tid havde været rask. Han viste mig et Exemplar af „Corsaren“, spurgte, om jeg havde læst det, og uden at vente paa Svar vedblev han: „Det bliver skrevet af en hemmelig Redaktion af femten Studenter; det er et Satans Blad.“ — Jeg svarede: „Om der netop er femten Studenter, vil jeg ikke sige; men jeg er med.“ — „Aa!“ raabte han leende, „De vil maaske endogsaa være Fader til dette magelose Stykke om Lindberg, Sibbern og Jetsmark, hvad?“ Vis mig en Linie, De har skrevet, hvad?“ — „Jeg har skrevet det Altsammen med Undtagelse af den første Artikel.“ — Han lo himmelhøjt og kunde for Latter knap komme til at sige, inden jeg gik: „Nej, Goldschmidt, jeg havde dog ikke troet, at De antog mig for saa dum!“

Det var Artiklen om Lindberg o. s. v., der bar „Corsaren“ frem, brød dens Vej, og det var rimeligvis ligesaa meget formedelst dens gode Egenskaber som formedelst dens Fejl. Maaske overdriver jeg, naar jeg som god Egenskab anfører, at den paa en Maade, der hverken var frivol eller alvorsfuld, men særegent naiv og dog forstandig gjorde Appel til Noget, som ikke ret var „Vorherre“, men dog laa udenfor og ovenover alt det Givne, der havde Hævd — altsaa et Brud med alt det Konventionelle. Hvor lidet jeg end med Bevidsthed eller Reflexion frembragte denne Artikel, var den Bladet, mig selv. Men Ordene faldt hensynsløst indtil Plumphed, uden egenligt Vid. Jeg siger ikke dette for at gjøre Undskyldning — det vilde være lovlig sen Gjerning, jeg tager endnu engang „Corsaren“ paa mig med dens Egenskaber og

Fejl, som Enhver kan eftersøge, og bruger den forresten omtrent som gamle Breve, der oplyse —; jeg siger altsaa fra et rent literært Standpunkt om hin Artikel, der blev uden Revision trykt, som den i Hast var skreven, at den havde noget Plumpt ved sig, hvorimod Chievitz's Artikel, som han rigtignok var meget længe om, og som blev hans eneste, var meget finere. Den anslog ogsaa i en vis Retning en Akkord, der skulde gaa igjennem „Corsaren“, og den blev ligesom af Instinkt sat allerførst paa Bladet. Da den er saa kort, kan jeg afskrive den her:

„Samtale mellem en Skolelærer og en af hans Elever.

Sk. Nu videre. Hvad vil det sige, at Gud er almægtig?

Dr. Han kan gjøre Alt, hvad han vil . . . Men saa er jo Kongen ogsaa almægtig?

Sk. Aa, Snak!

Dr. Jo, for han kan jo ogsaa gjøre Alt, hvad han vil.

Sk. Snak! Hvad forstaas ved, at Gud er almægtig? Hvad staar derom i Lærebogen?

Dr. (ramser op). Han kan gjøre Alt, hvad han vil, uden Møje; men han gjør ikkun det, som er viist og godt, fordi han ikke vil Andet end det alene.

Sk. Ja, ser Du det!“

VII.

Det første Nr. af „Corsaren“ udkom den 8de Oktober 1840, da jeg var henvend 21 Aar; men skjøndt den skulde være et Ugeblad, fulgte det næste Nr. ikke strax, dels fordi intet Manuskript var forberedt, dels fordi vi ventede paa den Tegning, der skulde være fulgt med Nr. 1. Chievitz havde skaffet en Kunstner, der var en ret dygtig Mand fra Akademiet. Tanken, som blev opgivet ham, var, at Statsgjældens Afbetaling ved frivillige Bidrag lignede Udtømmelsen af en Sø ved Hjælp af Theskeer, og da

han ikke havde Forestilling om politisk Tegning, om den lunefulde Overdrivelse, som fører dertil, blev Billedet vel akademisk, men tillige saa naivt-tørt som mulig; men saa var det da ogsaa saa hjemmegjort som selve „Corsaren“. Medens vi gik og saa Tegningen blive til hos Kunstneren og en Kobbertrykker i Pilestræde, kom intet Manuskript tilstede. At jeg atter skrev og fik det Hele paa mig, hidrørte tildels fra den Historie, som „Dagen“s Redaktør, Chr. Hansen, havde fortalt mig om de femten Studenter, der udgjorde Bladets hemmelige Redaktion. Jeg gik ind derpaa og foranstaltede i Fantasien et Redaktionsmøde, og under Udarbejdelsen fremkom „det militære Medlem“ med hans ængstelige og kompromitterende Pligt-troskab mod Regeringen. Jeg tilstaar, at det endnu virker oplivende og fornøjende paa mig, naar jeg tænker paa disse Beretninger, der havde Ungdomsglæde i sig og optoges af Publikum som nøjagtige Protokoller over maliciøs-glade Studenters Møder „ved Billard og Champagne“. Hvor Livet kom fra, hvorfor jeg med Pennen i Haanden var saa særegent og hensynsløst glad, ved jeg ikke; men jeg kan skjønne, at der i alle den Slags Artikler tillige var en Slags Mekanik, at de hidrørte fra den før omtalte Villen og Boren.

Den eneste virkelige Sammenkomst, der nogenlunde kunde sammenlignes med Redaktionsmøderne, blev holdt efter Udgivelsen af Nr. 2, paa min Fødselsdag. Der var foruden Chievitz, Bisserup, Mahler et Par Boghandlere — Høst og Klein — tilstede, og jeg udhæver dette, fordi det tydelig viser, at der fra Først af ikke, som man har troet, var for Alvor Tanke om at gjøre „Corsaren“ til et mysteriøst Blad eller lægge Dølgemaal paa Noget, der vedkom den. Forholdene medførte paa meget simpel og naturlig Maade, at der blev en Legen Skjul, og Publikum bidrog til det Hemmelighedsfulde ved sin Tilbøjelighed til, saasnaart noget Søgt er fundet, at formode noget Ufundet.

Omtrent samtidig med, at vi holdt Gilde, skete noget Betydeligt i det danske Rige: Kongen udstedte Reskriptet af 31te Oktober 1840, hvorved der blev givet Afvisning og Irettesættelse til Underskriverne af den store Skatte-

bevillingspetition. altsaa Afslag paa Onskerne om det, hvori vi dengang sammenfattede Frihedskravet. Noget Saadant var ventet, og alligevel kom det med en vis Overraskelse, uhyggeligt, truende, med en Slags Hilsen fra de onde, østlige Magter, Rusland, Osterrig og Preussen; som Kongen, engang Giver af den norske Forfatning, nu havde sluttet sig til imod sit Folk. For mit Vedkommende husker jeg tydelig, hvorledes jeg dengang forestillede mig Kongen med et sky, mismodigt, vredt Fysiognomi. Der kom et Had tilstede imod *absolutum dominium* i hans Haand, fordi han ikke syntes at have saadan Ret dertil som Frederik d. 6te, og samme Had — der jo ikke var saa bittert og dybt, at det hindrede godt Humør — strakte sig efterhaanden til Alle dem, der i bunden eller ubunden Stil priste den højt dannede, kunstforstandige, Skjønhed elskende Kongeperson.

Oppe i Læseforeningen var Stemningen trykket. Adskillige Ansigter, som jeg endnu ser for mig, bare med Højtidelighed Fædrelandets Sorg og formanede sig selv og Andre til Ro. Da vi Fire en Aften sad deroppe i en Krog og omtalte, hvorledes nu Bladet skulde forholde sig til Sagen, var jeg af den Mening, at vi foreløbig skulde ignorere Reskriptet eller blot med en Linie anmelde dets Fremkomst og derimod skrive en Lovtale over Friheden og den ædle Konge, som vilde sætte sig i Spidsen for den. Det gik man ind paa. Den egenlige Grund til, at jeg foreslog denne Optræden, var imidlertid den, at jeg nys paa Vandkunsten havde været Vidne til en Ceremoni, som er den yngre, nulevende Slægt ganske ubekjendt: Tal-lotteriet blev trukket med gammeldags, middelalderlig Pomp. Der var oprejst en stor, pyntet Tribune; Embedsmænd stode der gravitetisk; der blæstes en Fanfare af Trompeter for hvert Numer, som højtidelig blev trukket. Jeg paastod, at der ikke kunde være Tale om Frihed i et Land, hvor Sligt bestod, jeg havde Hovedet fuldt deraf og vilde fremfor Alt skrive en Artikel derom, og den blev da ogsaa skrevet og senere trykt. Man kan sige, at saa skulde jeg egenlig holdt med Kongen. Dette var en Tanke, som nogle Aar senere kom nær; men hvorledes skulde den efter alt det Foregaaende have havt Magt

i hint Øjeblik, da vi netop mente os skuffede af Kongen, da hans Tilværelse som Eneherre var en Fjendtlighed, og da man instinktmæssig følte, at hvad det først og fremmest gjaldt om, var at rejse Folkets Følelse imod Absolutismen og al dens Medhjælp og gjøre det frit? Desuden er det en Sandhed, at Ordene „Konstitution“, „Skattebevilningsret“ dengang havde en Slags Tryllemagt, Sindet kunde ikke komme ud derover. Dog, jeg forsvarer og undskylder ikke, jeg fortæller.

Da vi derefter kom sammen hjemme hos mig for at vedtage Artiklerne til Bladets Nr. 3, var der gennem Bogladerne indkommet anonyme Bidrag til os, og deriblandt to netop om Reskriptet. Det ene var en fortræffelig Afhandling, og jeg havde ikke Andet imod den end, at den saa ud, som om den oprindeligt havde været skrevet for „Fædrelandet“, men at man af Utilbøjelighed til at søge den bragt ud ad den Vej havde sendt den til os. Jeg er langt fra at paastaa, at Monrad havde skrevet den; men den lignede hans Stil. Naar man nu læser den, kan man maaske mærke denne Lighed; men vant, som man nu er, til stærke og voldsomme Bladartikler, vil man have Vanskelighed ved at forstaa, hvordan den kunde lyde i hin ængstelig-stille Tid, og hvor farlig den maatte synes, naar man som jeg havde faaet sin Sans lidt skjærpet. Jeg mente, at den vilde blive beslaglagt. Chievitz sagde: Og hvad saa? Et Beslag er jo den bedste Reklame, Regeringen kan gjøre for Bladet; „Corsaren“ bør have et Beslag. — Mahler sagde Knirsch! — Bisserup mente, at Artiklen var for fin til at beslaglægges; Reiersen vilde betragte den som Kaviar for den store Hob. Jeg vilde nødig vove det, fordi jeg hos Thomsen stod til Ansvar for Lind; men da vi afstemte, og de Tre vare imod mig, sendte jeg Artiklen til Trykken. Inden en Time efter at Reiersen havde faaet sit Exemplar, indfandt Politiet sig i Trykkeriet og beslaglagde Bladet, og Kancelliet beordrede Redaktøren under Tiltale. Straffen, der senere blev idømt, var Fængsel paa Vand og Brød.

Min abstrakte Lovtale over Friheden og den ædle Konge, som nu svævede i Luften uden en Linies Modsætning,

kunde tilligemed „Tallotteriet“ m. M. uhindret udgaa i det følgende Nr.

Denne Beslaglæggelse kom til at udøve megen Virkning. For det Første gjorde den mig enc. Chievitz trak sig aldeles tilbage, og det var ganske i sin Orden; thi han boede hos sin Moder, og den stille, aldrende Kone vilde have taget sig det meget nær, hvis hun havde erfaret, at Sønnen stod i Forbindelse med et Blad, der blev lagt under Beslag, og endnu større Sorg, ja en sand Ulykke vilde det være blevet, om hans Principal, Grosserereren, havde faaet det at vide og — hvad Chievitz i saa Tilfælde ansaa for aldeles vist — givet ham Afsked. Paa hvilket andet Kontor skulde en Corsar-Redaktor have faaet Plads? Og Bladet selv tilbød jo ingen Udsigter, mindst for et saa lidet aktivt Menneske som Chievitz. Bisserup var som Kopist i et kongeligt Kontor i nok saa stor Fare, og skjøndt det, han skrev, og sjelden skrev, var saa uskyldigt — Theateroversigter —, vovede han fra nu af ikke at betro Brev eller Manuskript til noget Bud, men kom selv i Mulm og Mørke, afgav det ved Døren og turde ikke blive hos mig. Mahler havde ganske vist intet Lignende at tabe, men „Politi“ og „Beslag“ havde en Lyd, der gjorde ham frygtsom. Ved at blive ene tabte jeg ikke saa meget en egenlig Medarbejden som den Bistand, der ligger i, at Andre er sympathisk tilstede og giver En Følelse af, at man arbejder for noget Fælles. Selv naar man med mere eller mindre Føje indbilder sig at staa i Tjeneste hos det Almene, er det godt ikke at være ene, fordi den Selviskhed, der er forbunden med enhver menneskelig Stræben, da for Andre træder mindre frem og tildels ogsaa virkelig bliver mindre. Deri ligger det Gode ved at danne Parti. Men saa har Partiet til Gjengjæld den Egenskab, at dets Medlemmer gjerne tage nogen Skade ved Kammerateriet.

Den anden Virkning af Beslaglæggelsen var, at jeg begik en Dumhed, der er saagodtsom uforklarlig. Jeg bildte mig ind, at nu kunde Lind ikke længer bruges som Redaktør. Hvorledes jeg kom paa den Forestilling, véd jeg ikke; de andre Blades „Straamænd“ afgik jo ikke ved en blot Beslaglæggelse, men vare gyldige, indtil de bleve dømt i Censur. Jeg saa det ikke, tænkte det ikke, eller

min Tanke gik ligesom blind udenom dette Punkt og løb sig fast i, at Lind var blevet ubrugelig. Og det endnu mere Uforklarlige er, at jeg beholdt denne Forestilling i længere Tid og stadig handlede derefter.

Men jeg stod nu ved det beslaglagte Nr. 3 og vilde af al Magt have Nr. 4 ud. Udenfor Læseforeningen mødte jeg Mahler og foreslog ham, at han med mig som Medarbejder skulde overtage Redaktionen, sætte sit Navn paa Bladet, være dets Herre og Ejer. Efter nogen Tvivlraadighed endte det med: Nej, jeg kan ikke. Forlang Alting af mig, kun ikke det. — Idet vi saaledes samtalende gik hen imod Højbro, kom fra Slotspladsen en midaldrende Mand gaaende op paa Broen, stod stille og stirrede ned i Vandet. Han var sømandsagtig klædt, med blank Hat, og Soleu skinnede paa Hatten. Vi kom begge til at se paa ham. Mahler sagde: Gud véd, om den Mand vil springe i Vandet? Han ser saa tænksom ud. — Hellere kan han da blive Redaktør af „Corsaren“, sagde jeg. — Knirsch! sagde Mahler. — Jeg gik hen til Manden og spurgte, hvad han hed. Buch, svarede han, og tilføjede, at han i sine yngre Dage havde været Sømand. Ja, det kunde man da se. — Er der Noget i Vejen med Dem? spurgte jeg. — Med mig? svarede han og saa frejdig op, nej, slet ikke Noget. — Hvad stod De da og grundede saa dybt over just nu? — Aa, jeg tænkte paa, naar jeg vel monstro kan komme i Bombebøssen, for det er der lovet mig. — Kan De læse og skrive? — Ja, vel kan jeg det. — Jeg spurgte, om han, imod god Betaling og imod at der blev sørget for, at intel Ondt skete ham, vilde paatage sig Ansvar for Noget, der skulde trykkes. — Ja, hvad var det for et Ansvar? — Det var for vidtløftigt at sige ham paa Højbro, Han fulgte da med hjem, og i Mahlers Nærværelse forklarede jeg ham, hvad der kunde forklares: hvad Gavn han gjorde mig, hvad Skade han kunde have, og hvad Erstatning der kunde bydes. For ham var det som et Vidunder, og med et mærkelig lunt Smil underskrev han Erklæringen om, at Bladet kunde trykkes paa hans Ansvar.

I visse Maader kan jo siges, at Antagelsen af Buch til Redaktør ikke i Principet var forskjelligt fra Anta-

gelsen af Lind; men der er dog den Forskjel, at Lind blev budt mig af Thomsen og gik ind paa det med en vis Hengivenhedsfølelse, hvorimod Buch blev kjøbt paa Torvet. Det er nu ganske vist ikke en af den Slags Fejl, som et Menneske skal gaa og bære paa med Anger og Ruelse sit hele Liv, men var dog en trist Sag. Et Blad som „Corsaren“ behøver fortrinsvis noget Blankt og Fint hos Redaktionen; der skulde ikke være givet Folk Anledning til at tale om „Sjovere“; der skulde ikke være givet Anledning til endnu Mere. Og det var saa irrationelt, saa lidet nødvendigt, kan siges og gjentages. Men jeg er dog langtfra at ville have det opfattet som et Tilfælde eller som en Skjæbne „grum og umanerlig stiv“. Thi naar et Menneske med Selvvillen og uden tilstrækkelig Kundskab begiver sig ind i betydelige Forhold, saa er han ifølge Samfundets indre, skjønne Orden ligesom forpligtet til at begaa en eller anden Fejl svarende til hans personlige Mangel, og som slaar tilbage paa ham. Desuden, var Sagen paa den ene Side meget uheldbringende i sine Følger, saa har den det Held i sig, at der ved den blev et bestandigt, om end længe skjult Brud mellem Bladet og mig personlig.

Reiersen gjorde ingen Vanskelighed, da han paa Bladets Nr. 4 saa det nye Navn Buch. Havde han forlangt at se og examinere Buch — et Forlangende, som han en Tid senere stillede ved Redaktorskifte —, saa var rimeligvis „Corsaren“ bleven standset med det Samme. Forsaavidt frelste han Bladet, og naar jeg ikke netop vil sige, at det skete af Humanitet eller Venlighed, saa maa jeg dog gribe Lejligheden til her at udtale om Reiersen, at han — hvem vi i Spøg og i Alvor altid gave Skyld for Beslaglæggelserne — var saa human, som man overhoved kunde forlange af en Kriminalretsassessor og en Mand af den gamle Skole og i det vanskelige Embede, Men, som de, der vare med Napoleon paa St. Helena, senere sagde om Hudson Lowe: „Om han havde været en Engel, havde vi dog gjort ham til en Djævel“, saadan gik det ogsaa Reiersen, og saadan vil det sædvanligvis gaa Fangevogtere. Naar han ikke var streng, blev han strengt irettesat af Stemann, hvorimod A. S. Ørsted,

som det synes, optraadte formildende. Jeg véd kun én Gang, da Reiersen optraadte med personlig Lidenskab, idet han i Brev til Kancelliet beskyldte mig for at have opgivet en Redaktors borgerlige Stilling „falsk“. Beskyldningen havde ingen videre Følger, og jeg er først nylig i vedkommende Arkiv kommen til Kundskab eller bleven mindet om den.

Efter otte Ugers Forløb blev „Corsaren“ igjen beslaglagt, og Buch maatte, ifølge min vrang Opfattelse, træde af. Han stillede en Anden i sit Sted, en mærkelig forstandig, alvorlig Almuesmand ved Navn Hansen, der holdt i ti Uger, og saa afløste under hurtig følgende Beslaglæggelser tre hinanden. Paa denne Tid, da det, som strax vil ses, ikke kunde gaa længer, meldte sig, underlig nok, af egen Drift en Student ved Navn Morthensen, og da han i alle Maader kunde overtage Ansvaret, og der altsaa kom noget mere Berettiget tilstede, fik jeg Øjnene op for, at han kunde beholdes og samle alle de Beslaglæggelser paa sig, han selv vilde, indtil han blev dømt i Censur.

Imidlertid havde jo denne ubegribelige Skiften Redaktør vakt almindelig Opmærksomhed. Nogle troede, at jeg gjorde det af Kaadhed, at jeg med Vidende og Vilje havde den baade frivole og farlige Hensigt at parodiere ogsaa Redaktørvæsnet. Regeringen tog Anledning til at gjøre noget Usædvanligt: den lod optage Politiforhør for at opdage den egenlige Redaktør og Forfatteren af de inkriminerede Artikler og ikke lade ham være dækket af Lovens Bogstav om Ansvarligheden. Det var i visse Maader en Legen Blindebuk med utilbundne Øjne; thi Reiersen kjendte mig jo, og — som senere er blevet fortalt mig af højtstaaende Politiembedsmænd — jeg var under bestandigt Tilsyn, man vidste Alt, hvad der angik mig. Men man gik regelmæssig frem og stævnedes Alle, der kunde give Oplysning. Da jeg blev tilsagt til at møde for Politiretten, kunde jeg jo gjætte, hvad Anledningen var, og der var ingen Tvivl om, hvad jeg skulde svare, uden i et Punkt. Derom henvendte jeg mig til en anerkjendt dygtig og hæderlig Jurist, Overretsprokurator (Etatsraad) Nyholm. Jeg fortalte ham Alt og spurgte, hvor-

ledes jeg nu skulde bære mig ad for ikke at drage Bisserrup, Chievitz og Mahler med ind i Sagen. Det var jo dem, der havde overstemt mig ved den først beslaglagte Artikel, hvis Forfatter vi ikke kjendte. Nyholm gav mig ubetinget Ret i, at jeg ikke kunde angive dem og fortælle, hvorledes Bladet var blevet til; der blev derfor kun tilbage at fremstille Redaktionen som anonym og mig som dens Agent. Da efter de første, foreløbige Forhør under Serene d'Acqueria Sagen gik over til Kriminalretsassessor (Etatsraad) Gudenrath, gjentog jeg dette, og Gudenrath spurgte mig da en Dag „paa Ære“, om jeg havde været et viljeløst Redskab eller selv udøvet et Skjøn. Paa et Spørgsmaal saadan stillet var der kun ét Svar, og paa det blev jeg — som det antages — senere dømt af Højesteret som Forfatter af alle Artiklerne. I juridiske Kredse, hvor Forhøret blev bekjendt, var man af den Mening, at Gudenrath ved over den juridiske Retsskranke at stille mig et Spørgsmaal paa Ære og lade Svaret tilføre Protokollen var gaaet for vidt i Embedsiver. Det er muligt; men det var dog større Lykke for mig at blive domfældt paa Grund af et ærligt Svar end at blive frikjendt paa Usandhed. Kancelliet beordrede paa engang fire Justitsaktioner imod mig som Forfatter af de beslaglagte Artikler.

Det var paa samme Tid, at Politiet underhaanden søgte at hindre „Corsarens“ Trykning. Det Trykkeri, hvorfra Bladet hidtil var udgaaet, ejedes af en Mand, der ikke selv havde Privilegium; den angivne Ejer var kun Faktor. Det blev betydet Vedkommende, at denne Uregelmæssighed ikke vilde hengaa upaataalt, hvis man vedblev at trykke „Corsaren“. Den Bogtrykker, jeg da henvendte mig til, var imod god Betaling villig, og et Numer blev sat; men inden Trykningen havde Politiet skræmmet ham, og saa forlangte han endda, morsomt nok, Betaling for Sætningen. Husvild med Bladet henvendte jeg mig endelig til Hr. Brill, der havde trykket „Nestved Ugeblad“, og bad ham sætte Betalingen efter Skjøn. Da Politiet kom ogsaa til ham, svarede han: Jeg har mit Borgerbrev som næringsdrivende Borger, og saakonge jeg ikke gjør noget Ulovligt, har jeg Intet med Politiet at skaffe.

Efterhaanden fik „Corsaren“, tildels vistnok fornedelst den Opsigt, som Beslaglæggelser og Aktioner vakte, en Mængde Abonnenter (skjøndt aldrig over 3000, den blev aldrig et Almueblad); men i Førstningen gik det smaat med Abonnementet, og jeg kunde næppe holdt Bladet gaaende i hint Tidsrum, hvis ikke Boghandler Steen havde staaet i Forskud for Trykningen og Reitzel for Papiret. Naturligvis indeholdt dette et Haab om bedre Tider, uden hvilket man vanskelig kunde have blevet ved.

Der var, midt imellem alle Hindringer, noget Opmuntrende tilstede i Luften; men der var tillige og væsenlig i Sindet Noget, som er blevet mig selv fremmed. Uagtet jeg naturligvis indsaa, at der var fuld Alvør i Politiforhør, Kriminalprocesser o. s. v., kom jeg op over deres brutale Virkelighed som en lille Baad over en stor Bølge. Jeg levede og aandede i lidenskabelig Glæde ved at skrive Bladet og faa det ud gennem eller trods Reiersen. Den Sans, jeg har nu, idet jeg skriver om Antagelsen af Redaktorer, havde jeg ikke dengang: de vare Midlet til at faa Bladet ud, og det skulde ud, som en Vittighed skulde ud, om saa gennem Ribbenene. Det havde grebet fat i mig, det var en Betagethed, ligesom en Forvandling, skjøndt simpel Virkning af skjulte Anlæg og nye Omstændigheder. Jeg havde Tro paa at komme saa uskadt og saa lykkelig derfra som fra hint Ridt; men jeg kan ikke huske, at jeg tænkte og ræsonnerede derover; det var saadan i mig.

Jeg husker, at netop den Dag, da jeg kom fra Forhøret hos Gudenrath, hvor jeg havde givet det afgjørende Svar, kom jeg strax udenfor Raad- og Domhuset til at tænke paa andre Ting og begyndte at udarbejde et Redaktionsmøde, og Situationen, som jeg opdigtede, Replikkerne, jeg lagde Personerne i Munden, vare mig saa komiske, at jeg lo paa Gaden og blev ganske skamfuld overfor Folk, der saa paa mig. I de Dage og under lignende Forhold mødte jeg engang Balthasar Christensen, og han udtalte sin Undren over, at man, som det syntes, kunde under saadanne Omstændigheder beholde Humøret. Ja, hvordan kunde man?

Men denne sære Fornøjelse over at kunne skrive og faa Bladet ud var strax blandet med Noget, der havde baade Alvor og Pine i sig. Det hidrørte naturlig fra, at jo hverken Bladet eller jeg oprindeligt vare anlagte paa det Komiske, og at Sindet bestandig søgte Noget, der ikke var til blot at le ad. Bladet var jo ogsaa omhyggelig delt i to Dele, den større, alvorlige, og den mindre, kaldet Charivari. Uden Betydning i saa Henseende var ikke heller Hjemmets Kritik; thi Moder, der var flyttet sammen med mig og ved Indflytningen bragt ind i det aldeles Uventede, „Corsaren“, læste fortrinsvis de alvorlige Artikler og fandt deri — ligesom jeg selv — „Corsarens“ Ret til at være. Denne Bladets Deling, med kvantitativ Overvægt af det Alvorlige, Stemmingsfulde, Følsomme med Stænk af Begejstring, er, tror jeg, gaaet de Fleste af Erindringen; thi denne holder jo mest fast paa, hvad der var paafaldende og usædvanligt.

Et Menneske skylder at bringe et Takoffer for hver god Ting, der findes i det Samfund, hvor han fødes. Det vilde være vanskeligt at nævne dem allesammen; thi deri bestaar netop Samfundsbetydningen, at de ere i Luften, kunne blæse ham imøde paa Gaden — tilligemed onde Ting, unægtelig — men ogsaa staa som faste Anstalter. En saadan god Ting er eller var det kgl. Theater. Ganske vist er Theatret ikke „Livsens Træ midt i Haven“; det er det æsthetiske Livs Palads midt i Virkeligheden, og det er vanskeligt at angive nøjagtig Forholdet, hvori det staaer til Livet og dets Sandhed. Det byder Indbildningskraften og Følelsen Aktion til Erstatning for vor Længsel efter Handling, Bedrift; det giver os Verdenskundskab paa anden Haand; det Skjønne og Ophøjede, som det samler inden- og udenlandsfra, bliver til Stemninger, som Nogle ville stræbe at forarbejde til personlig Brug, Andre maaske benytte til Pynt. Men er der noget Usikkert i Alt dette som overhoved i det Æsthetiske, saa havde eller har vort nationale Theater paa Grund af historiske Forhold den bestemte skjønne og gode Egenskab: at vække Respekt. Man kommer i godt Selskab — jeg mener ikke netop de Levendes, men de Dødes. Fra Pyramiderne saa, ifølge Napoleon Bonapartes

Proklamation, fire Aartusinder ned paa de franske Soldater; det er ikke saa stort paa Kongens Nytorv; men idet vi træde ind, ser en Fortid ned paa os, er tilstede i Sindene, præger dem paa en Maade, der kan kaldes højtidelig, med Fornemmelsen af, at for den, der vil, ere Aand og Poesi sande Magter i Tilværelsen.

Det er altsaa naturligt, at jeg ikke gik i Theatret for at faa Anledning til Vittighed, og at jeg overhoved betragtede Anstalten paa en ganske anden Maade end f. Ex. Enevoldsmagten. Den virkede paa mig med sin egen Ret og Magt, og den var tillige noget Nyt; det var mig en „frydfuld Trang“ at gjøre ordenligt Regnskab for, hvad jeg saa. Men der var det Underlige ved Respekten, at jeg strax havde mest Evne til at finde Fejl. Unægtelig hidrører dette tildels fra Ungdommens Sans for Idealet, hvilket et godt Theater selv hurtig skjærper; men det kommer dog ogsaa af, at man ad den Vej mest tror at vise Skarpsindighed og Overlegenhed. Det er Forfængeligheden og Overmodet, der blander sig ind i Sandheds- eller Skjønhedsinteressen. Alligevel, der er et Tredje og Væsentligt medvirkende: Det er vanskeligere at rose godt end dadle godt. Endog naar man, som Tilfældet var med mig, intet Hensyn har at tage, ikke vil behage en Ven eller — hvad der er sjofle Naturer overladt — faar sin Dadel frembragt af personligt Fjendskab, bliver Ros en besværlig Sag, fordi dertil behøves mere Indsigt i Tingenes Væsen og mere sammenlignende Kundskabsfylde, end den medfødte Sans har nødig for at føle sig stødt af Fejl. Jeg mærkede, at jeg kunde beundre og ved Lejlighed udtale det ret snildt, f. Ex. i Anmeldelse af Heibergs „Nygifte“ og „En Sjæl efter Døden“, eller af gamle danske Folkeviser, bearbejdede af Øehlenschläger (Bladets Nr. 8); men naar jeg skulde gjøre rigtig Rede for mine Fornemmelser, var der ligesom en Taage i Hovedet.

I den Tid kom jeg jevnlig sammen med L. Købke (død som Overretsassessor) og Leuning (død som Justitsminister). Hvorledes et flygtigt Studenter-Bekjendtskab med Leuning var blevet fornyet, kan jeg ikke huske; men det dannede et Tilknytningspunkt imellem os, at vi vare fra samme Egn. Hos ham traf jeg Købke. Begge

vare meget livlige, Leuning mere stille livsglad, Købke i Reglen højttalende, med skarpe, færdige Meninger. Han skrev anonymt i „Kjøbenhavnsposten“, mest om juridiske Ting. Der var noget Dristigt i, at de vilde omgaas mig; thi efter Tidens Anskuelser satte de deres Fremtid paa Spil ved maaske at faa Udseende af at være Medarbejdere af „Corsaren“. Det kunde da heller ikke være; men selv medens det varede, var der en Skranke imellem os. Af alle Betingelser, som laa i deres Ungdom, dreves de frem mod et Formaal overensstemmende med Samfundets Vedtægter, og de kunde i mig næppe se Andet end en besynderlig Jevnaldrende, der overmoden allerede havde naaet sit Formaal udenfor alle Vedtægter; de kunde ikke godt begynde at tale til mig derom, og jeg indbød ikke dertil. Naar vi kom sammen, var der gjensidig Interesse — jeg holdt især af Leuning —, men en Hindring for frejdig Samtale undtagen om æsthetiske Ting, og her viste sig ogsaa en Hindring. En Aften spillede vi Lhombre, og ved Maaltidet kom Talen paa et Stykke, som Begge den foregaaende Aften havde set. Købke sagde: „Det er sgu et godt Stykke!“ — Leuning gned Hænderne og sagde med spillende Øjne: „Ja, det er et godt Stykke; jeg morede mig!“ — Jeg havde ogsaa set Stykket, men var usikker i min Anerkjendelse og vilde nu inderlig gjerne vidst, af hvad Grund, efter hvilke Regler disse to dygtige Mennesker fandt Stykket godt. Men det laa ikke for mig at spørge, og jeg turde heller ikke; thi jeg var allerede Autoritet, jeg fik allerede Breve fra Forfattere, der sendte mig deres Skrifter „med Ærbødighed og Beundring“. Jeg var skruet op og kunde ikke komme ned eller raabe ned: Hør nu, Godtfolk, jeg er slet ikke saadan en Pokkers Karl, som I tro — hjælp mig lidt.

Og paa samme Tid kom det, jeg vilde kalde Corsar-Luften, mere og mere tilstede. Den hidrørte fra Ensomheden, som var begyndt med den første Beslaglæggelse, og som steg. Bladet og jeg levede fuldstændig sammen i denne Ensomhed, der var omgivet af det hele officielle Livs Fjendskab. Udenfor stod i min Forestilling det hele Publikum, ikke deltagende, men nysgjerrigt, til dels beundrende, men dog mest undrende sig over det

vilde Ridt og forskende efter, hvor længe det kunde være, inden Halsen knak. Imod dette stillede sig den dybe Bevidsthed om, at Ridtet vilde gaa godt. Den kom frem i den trodsige Maade, hvorpaa jeg forklarede det oprindelige juste-milieu-Program derhen, at det skulde betyde: „Hans Haand skal være imod Alle og Alles imod ham.“ Men tillige behøvedes, syntes mig, i denne Situation, at jeg skulde være Nr. 1, at jeg skulde sige det Skarpeste og mest Tilspidsede om det, jeg bekæmpede, og tillige det Rigeste og Klareste om det, der syntes mig smukt, medens jeg var i den tragi-komiske Situation, ikke at vide, hvordan jeg skulde bære mig ad dermed.

En Dag modte jeg I. Levin paa Gaden. Vi kjendte kun lidt hinanden, havde flygtig truffet sammen hos en Bogtrykker; men der behøves i Ungdommen ikke meget for at komme i livlig Samtale henad Gaden. Han var, som det syntes, netop fyldt af Uvilje mod et ungt Menneske, han nylig havde talt med, og som udgav sig for Æsthetiker uden at kjende Lessing. Paa sin Vis kom han paany i Iver for Lessing: „Hvad gi'er De mig for en saadan Mand? Han er dog nok værd at kjende! Først skrev han Kritiker for at fremkalde gode Digterværker, og da det ikke frugtede, gav han sig selv til at skrive dem, f. Ex. Nathan der Weise! Hvad gi'er De mig for en Æsthetiker, der ikke kjender ham?“ — Om Levin havde en Mistanke om, at jeg var i samme Tilfælde som hin Æsthetiker, ved jeg ikke; men jeg gik øjeblikkelig hen til Høst og købte Lessings samlede Værker. Hvad „Nathan der Weise“ angaar, kan jeg ikke sige, at den virkede stærkt paa mig. Jeg vidste, at jeg skulde beundre, beundrede ogsaa, folte mig som i en hellig Lund; men der var noget kjølgt. Skikkelserne bevægede sig med stor Anstand, alle ligesom i hvide Klæder, men forbleve fjernt. Desto mere grebes jeg af „Laokoon“ og især af „Dramaturgische Blätter“.

Jeg vidste dengang ikke, hvad Stil var, men kom under dens Paavirkning. Jeg folte mig ligesom i Stue sammen med en Mand, der vilde og vidste i stort Omfang, og som, idet han kastede et overlegent, sarkastisk Blik paa mig, førte min Tanke som Herre og samtidig gjorde den

fri. Naar han vilde opnaa et Resultat, præge mig med sin Anskuelse, lod han Beviserne drage frem i en saadan Orden og Klarhed, at jeg undertiden standsede midt deri og med lukkede Øjne selv vilde fortsætte og fuldføre Beviset; men i samme Øjeblik som jeg ikke længer havde hans Bistand og var under hans Magt, forsvandt Alting for mig, og jeg sad hjælpeløs, indtil jeg med smerteblandet Glæde huskede, at jeg havde Bogen i Haanden og kunde gaa videre. Og han kunde rose! Han blev overlegen, ikke blot ved Dadel, men ved Anerkjendelse og ved umiskjendelig Sandhedssøgen.

Men jeg kunde ikke efterligne ham, af den simple Grund, at naar man ikke er bøjelig nok til at tage Form og Farve efter en Anden, lader enhver Efterligning, en Dygtigheds-Efterligning, sig kun udføre af Dygtighed.

Og imidlertid maatte jeg strides med Publikum eller de Blade, der paa Publikums Vegne vilde forhindre mig fra at skrive de alvorlige Artikler. I Nr. 48 f. Ex. gjorde jeg Indsigelse og fordrede min Ret til at føle Ærbødighed for Noget. Publikum foretrak det „Morsomme“. Det hidrører jo fra Menneskenes, især de Dannedes stønnende Længsel efter Liv, deres Modtagelighed overfor det Pikante, Dristige; de ville have baade en Herre og en Tjener i den, der kan byde det; de ville bøje sig for hans Talent med Forbehold af at hævne sig paa det; kom det an paa dem, vilde han forcere sig ihjel paa deres Tilfredsstillelse. Det er saa korrekt, saa mageløst rigtigt! Samfundet er saa fuldstændig vel ordnet, selv i sine Fejl — naar herved blot huskes, at Tilskueren maaske i næste Øjeblik selv er oppe at ride paa sin Maade og for sin Kreds.

Paa den Tid førtes jeg anden Gang sammen med S. Kierkegaard.

Der blev sendt mig en Anmeldelse af hans Magister-Disputats: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Sokrates“ — eller egenlig ingen Anmeldelse, men en ironisk Tak-Adresse med Benyttelse af hans eget paafaldende, maniererte Sprog. Artiklen var velskrevet; men jeg vilde dog nok se selve Bogen, læste den og fandt, at der for Retfærdigheds Skyld burde tages et Forbe-

hold med Hensyn til dens Indhold, og det gjorde jeg i en kort Efterskrift, hvorved jeg igjen savnede Evne til aandfuld, overlegen Anerkjendelse, men dog fik taget mit Forbehold (Nr. 51). Dengang vidste jeg ikke, om den Kierkegaard var den samme, som jeg havde truffet hos Provstinde Rordam; men strax efter mødte han mig paa Gaden og sagde, at jeg nu havde havt fat paa ham i „Corsaren“, men han havde ikke Grund til Klage, hvorimod han mente, at Artiklen manglede Komposition; jeg skulde lægge mig efter komisk Komposition, det var min Opgave. Jeg tog hans Ord for et godt og velment Raad, hvad de jo upaatvivlelig ogsaa vare. Altsaa, ogsaa han henviste mig ene til det Komiske og nægtede mig Evne eller Kald til at vise Alvor, Ærbødighed, Ærefrygt. Men hvad var da den Opgave, han satte mig: komisk Komposition? Det kunde jeg ikke godt spørge ham om, og jeg vidste det ikke; jeg var nu engang forsømt udi Æstetikken som Lære, som Videnskab, kunde ikke se Artiklens Fejl — nemlig den uforarbejdede Sammenblanding af Skjemt og Alvor — og kjendte Intet, der kunde hjælpe mig som Mønster. Ordet „komisk Komposition“ glimrede for mig som Noget, der vel ikke stod i Forbindelse med Lessing eller retfærdig Ros og Dadel, men alligevel var noget Betydeligt. Hvad var det da? Efter det stærke Glimt, han havde kastet ud, stod jeg i Mørke. Der er noget Besynderligt i, at netop han skulde opstille Bladet eller dets formentlige Aand som Lov og Formaal for mig istedenfor Noget i mig som Lov for Bladet. Men det er ogsaa vist, at han, uden at enten han eller jeg kunde ane det, den Dag sleb den Spids, der senere stak ham selv.

Jeg kan her berette om endnu et Par smaa Sammen træf, jeg havde med ham i dette Tidsrum.

Jeg bestilte en Vinterfrakke hos Fahrner, Datidens fashionable Skræder, og da jeg var usikker om, hvordan den egenlig skulde være, sagde Fahrner: „Vil De nu gjøre mig den Tjeneste at overlade det ganske til mig? Jeg skal sy Dem den smukkeste Frakke i hele Kjøbenhavn.“ Det gik jeg ind paa, og da den var færdig, var det ogsaa en meget smuk Frakke, af fint, mørke-

blaat Klæde, med Pelsværkskrave og, istedenfor Knap-
per, med Snore, en rig, sort Snorebesætning paa Brystet.
Den behagede mig, fordi den havde et fint, militært An-
strøg, hvad der passede til mine Fantasier om Vaaben-
brug; men netop paa det Punkt skræmmede den mig
ogsaa som Virkelighedsdragt. Havde jeg i min Natur havt,
hvad Skræderen vel antog, en Hang til at vække per-
sonlig Opsigt, til at tage Ungdomslivet lidt friskfyrs-
eller spradebasseagtigt, saa vilde Frakken været mage-
los. Det var nu efter Omstændighederne ikke muligt at
komme med nogen Kritik over den, den var i sin Art
mesterlig, og Fahrner var ganske stolt af den og øns-
kede, at jeg strax skulde gaa med den ned ad Øster-
gade. Det vilde jeg dog ikke, men nøjedes med at forsøge
mig ned ad Kjøbmagergade, hvor „Etablissementet“ var,
og da Folk undervejs ikke syntes at lægge videre Mærke
til mig — for saadan er Folk, man kan ikke se paa dem,
hvad de ville sige, naar de ere forbi —, saa begyndte jeg
at faa Tillid til Frakken. Saadan kom jeg ad Amager-
torv op i Vimmelskaftet; der mødte jeg Kierkegaard.
Han vendte om med mig, talte først om Et og Andet, som
jeg ikke husker, og sagde derpaa dæmpet, med et umis-
kjendeligt Udtryk af god Vilje: „Gaa ikke med en saa-
dan Frakke. De er jo ikke Berider. Man skal gaa klædt
som andre Folk.“ Jeg sagde ham ikke, at det var første
Gang, og med hvilke Følelser, at jeg var i Frakken,
men gik hjem, sendte den tilbage og lod Pelskrave og
Snorebesætning tage af. Det gjorde mig kun ondt, at
Kierkegaard havde troet, at jeg var rigtig glad i Frakken.

Ved en anden Lejlighed var der Noget, som fra hans
Side gjorde mig ondt paa lignende eller egenlig bestemtere
Maade. Uden at forraade nogen Nysgjerrighed, men dog
med en vis Videbegjærlighed spurgte han engang om,
hvorledes det gik til ved hver Corsars Tilblivelse, og
jeg fortalte ham det ganske simpelt. Det syntes at over-
raske ham, at der slet intet Hemmelighedsfuldt var, og
han spurgte: „Men hvorledes ved De da saa god Bes-
ked om, hvad der foregaar i Byen?“ — Jeg svarede, som
sandt var, at jeg slet ikke vidste mere Besked end alle
Andre, at jeg kun læste Bladene og gjorde mine Bemærk-

ninger derover. — „Men faar De da ikke mange anonyme Bidrag?“ spurgte han. — „Jo, men de færreste du, og de fleste ere meget slemme.“ — „Hvordan det?“ — „Fordi de ere Angivelser af privat Art. Det er det Hæslige, at man faar saadanne Angivelser selv om intime Familieforhold; jeg har endog havt det Tilfælde, at en Mand og hans Kone havde angivet hinanden for mig.“ — „Jeg vil Intet høre!“ raabte Kierkegaard. — Det gjorde mig ondt; thi det var, som om han paaduttede mig, at jeg havde staaet i Begreb med at forraade Noget til ham, at jeg var en grovere Natur end han. Det forhindrede ikke, at han senere bragte mig endnu engang til at fortælle om „Corsaren“ og navnlig om Noget, der var hændt mig med Pastor Visby. V. havde udgivet en Bonnebog for Fanger i Straffeanstalten, og den havde jeg kritiseret skarpt. Efter en Tids Forløb kom han til mig og sagde: „Men, i Guds Navn, hvordan kan De angribe mig saadan? De kjender mig jo ikke!“ — Jeg svarede, at jeg kun angreb hans Navn, der stod paa Bogens Titelblad, ligesom jeg efter Omstændighederne angreb de Andre, hvis Navne jeg fandt i Bladene eller paa Bøger. — „Ved De, at den Historie er morsom?“ spurgte Kierkegaard. — Det vidste jeg ikke.

Under disse Møder havde jeg stadig paa Tungen at spørge: Hvad er den Opgave, De har sat mig? Hvad er komisk Komposition? Men hverken havde jeg ret Anlæg til at spørge, ej heller lettede hans Personlighed en saadan Tilnærmelse. I det Øjeblik, man mødte ham, var man under et Tryk, en Forsken, selv var han noget Afslukket.

I en Roman, hvor man har Frihed til at gjøre Tingene korte og iøjnefaldende, vilde nu være at fortælle, hvorledes Helten, efter at have af en Magister paa Gaden faaet den Opgave at søge efter komisk Komposition, gik frem som en Jafet, der søger sin Fader, og endelig fandt. Men Virkeligheden gaar sjelden enten i Stort eller Smaat efter Lineal.

Der var Bladets politiske Side at passe, og der kom Beskjæftigelser af rent privat Art. Det er bedst at tage sidstnævnte først.

Næsten samtidig med, at jeg igjen traf S. Kierkegaard, gjorde jeg Bekjendtskab med en medicinsk Kandidat, B. Peine. Han havde anonymt indsendt et Par smaa Artikler til Bladet, og da de bleve optagne, kom han selv. Han var ikke stærkt begavet, men med et eget Lune, der ligesom uden hans Vidende og Vilje kunde blive bidende; personlig var han godmodig, sorgløs og smuk. Jeg besøgte ham engang paa Fødselsstiftelsen, og skjøndt der egenlig Intet forefaldt, maa dog det kammeratlige Samliv, som kom tilsyne, have virket stærkt paa mig; thi det kom frem nogle Aar senere i „En Jøde“; en Del af Romanen er præget deraf, og navnlig er Skovturen en Udformen af Stemninger og Fornemmelser, som hint Besøg vakte. Den Kandidat, som var Model for Grøndal, samler endnu en Aften hvert Aar Levningerne af Kredsen fra hine Dage, men ved ikke af, at han er Grøndal.

Peine gjorde mig ogsaa bekjendt med en af vore betydelige Kunstnere, en Genremaler og hans livlige Familie, og saa skete det ved Juletid mellem selskabelige Fornøjelser for første og sidste Gang, at jeg forsømte mit Arbejde, og at jeg om Torsdagen ikke havde en Linie Manuskript til „Corsaren“, der skulde ud næste Dag. I denne Nød faldt jeg paa at lade Bladet udgaa aldeles blankt, kun nederst paa en af Siderne et Træsnit, en lille Mand med en lang Næse. Jeg maa bekjende, at jeg med denne lille Mand mente Publikum; men Publikum forstod Sagen anderledes: der blev strax ude i Byen digtet, at Kongen havde bebrejdet Reiersen for stor Lemfældighed og forlangt, selv at censurere „Corsaren“; det havde jeg faaet at vide og indsendt det tomme Blad med den lange Næse. Senere have højtstaaende Embedsmænd sagt mig, at Kongen virkelig om ikke netop i den Udstrækning — beskæftigede sig med „Corsaren“; dengang havde jeg ingen Anelse derom. Med en Slags Samvittighedsnag vendte jeg fra Fornøjelserne tilbage til Arbejdet, fik et Numer færdigt med en alvorlig og, som jeg tror, dygtig Afhandling, og saa blev den lagt under Beslag. Den angik Regeringens Adfærd ved ikke igjen at kalde den liberale Professor J. F. Schouw

som kongevalgt Medlem til Stænderne, og i Anledning af denne Beslaglæggelse gjorde jeg i næste Nr. med Bitterhed den Bemærkning, at man var henvist til at angribe Kongen selv. Dette fordrer en Forklaring og overhoved en Omtale af „Corsaren“s Artikler mod Kongen. Som alt sagt, har jeg ikke stillet mig den Opgave at forsvare, men at fortælle, gjøre klart, og jeg maa desuden sige, at jeg under lignende Omstændigheder rimeligvis nu vilde i det Væsenlige handle ligedan. Uansvarligheden er, selv hvad den konstitutionelle Konge angaar, en skjøn Fiktion, som han selv maa bidrage til at vedligeholde; men det bliver ham let, fordi hans Liv i stor Udstrækning er privat. Han kan give saa mange Fester, som han vil, og Enhver, der bæres med en Indbydelse, kan gaa dertil med god Samvittighed, og Ingen, der staar udenfor, har mere Ret til at klage eller vise Malice, end om han stod udenfor en Borgermands Familiefest. Rejser en konstitutionel Konge i sit Land, og Folket hilser ham med Ærefrygt og Kjærlighed, saa glæder et fornuftigt Menneske sig derover, fordi Sagen — endel Skrøbelighed fraregnet — viser, at et frit Folk bøjer sig for Autoriteten, lever i god Overensstemmelse med Statens og Samfundets Idé, har et smukt og nødvendigt Foreningspunkt oppe over det daglige politiske Livs Tvistigheder. Men Enevoldskongen staar personlig i Brechen overfor den Følelse, der er Enevældet fjendsk. Han er tilstede helt ude i de yderste Spidser af sin Embedsstand; den ringeste Begivenhed, som han personlig foranlediger eller deltager i, er af offentlig Art. Hans Optog og Fester, der henrykke Hoffolk og adskillige Digttere, betales af Folkets Kasse, fordi han ikke principielt vil eller kan skille den fra sin egen. Jublen, hvormed han ifølge de officielle Blade hilses paa sine Rejser, gjælder som Udtryk af Tilfredshed baade med ham og Enevælden, og hvo, der benægter eller parodierer Jublen, rammer Enevælden og Kongens Person under Et. Saa-dant blev ifølge Forholdenes Natur „Corsaren“s Opgave; det staar som dens *raison d'être*¹⁾, at den vilde ødelægge Absolutismen, ødelægge den i Folkets Bevidsthed, saavidt det var muligt at gjøre det under Reierssens Tilsyn.

¹⁾ Ret til at være.

Om aabent udtalt Misfornøjelse kunde der jo ikke være Tanke; Sligt vilde blevet beslaglagt og domfældt under en af Rubrikerne fra Majestætsforbrydelse til „Mangel paa pligtskyldig Opmærksomhed“. Det Højeste, der turde voves, var altsaa en Hentydning, og naar denne gled eller ligesom smugledes igjennem Politistyrken, der omgav Absolutismen, beundrede Publikum Dristigheden og Virtuositeten. Dette var den farlige Leg.

Det kunde nu siges, at naar man saadan skrev og lod trykke under Polititilsyn, saa kunde en vis Grænse ikke overskrides. Jo, jeg havde netop et Exempel derpaa, som jeg ikke saa let glemmer.

Jeg fik sendt en Artikel: „Falstaff som Konge“. Da jeg havde læst den, sagde jeg til mig selv, at hvis jeg var Konge eller Kancelli, og den Artikel blev forsøgt udgivet, saa lod jeg Forfatteren eller Redaktøren eller Udgiveren arrestere, om saa i den Anledning Gaderne skulde ryddes med Husarer — og hvo vilde have rejst sig til Forsvar for mig! Jeg var jo saa ene, at en enarmet og enbenet Politibetjent kunde ført mig til Christiansø. Havde Artiklen ikke været skrevet med en usædvanlig smuk Haandskrift, vilde jeg have revet den itu; nu lagde jeg den hen og stødte paa den igjen. Den var dog saa livlig og energisk skreven! Skulde jeg, hvis en af Bredals dramatiske Scener med deres underliggende mørke, politiske Misfornøjelse og Had til de Stores Verden blev sendt mig, forkaste ogsaa den? Saadan ræsonnerede jeg til Fordel for Artiklen; men der var noget Uoverkommeligt, den blotte Titel var mig imod som brutal. Saa havde jeg en Dag Besøg af vor Huslæge, Dr. Ballin, en meget retskaffen Mand, ivrig liberal. Vi kom lidt i Tale om Politik, ogsaa om „Corsaren“, og han ytrede, idet han gik: „Ja, jeg vil nok have det sagt; men jeg vilde ikke selv sige det.“ — Disse Ord vare mig imod. Jeg fremtog Artiklen og sagde til mig selv: „Se, her er nu ogsaa en brav Mand, der nok vil have det sagt, men ikke selv vil sige det; lad mig da prøve Riddet.“ Derpaa sendte jeg den i Trykkeriet. Paa den sædvanlige Tid, da jeg omtrentlig ventede, at Bogtrykkerdrengen skulde komme med nedslaaet Ansigt og spillende Øjne og melde:

„Corsaren“ er lagt under Beslag, bragte han mig i al Ro og Stilhed et Par rentrykte Exemplarer: Bladet (Nr. 45) med „Falstaff som Konge“ havde passeret Reiersen, var udgivet. I det Øjeblik paakom mig en Følelse af Skyld, af Noget, der skulde sones. Om det ikke netop stod for mig under det Billede, at jeg havde traadt paa Ringetøjet, saa var der dog den Fornemmelse, at Noget, langt over Reiersen, gav Agt og tog Artiklen i Beslag.

Hvorfor blev Artiklen ikke beslaglagt? Rimeligvis fordi Vedkommende ikke vilde eller turde udtyde den. Men naar da en rolig politisk Artikel med saa liden og saa fin Dadel over en Regeringsforanstaltning som den nys omtalte om Schouws Tilsidesættelse blev lagt under Beslag, saa troede Publikum, at den indeholdt noget uanet Forførdeligt, og selv blev man usikker om, hvad der egentlig kunde og burde skrives. Saa var det, at jeg i Nr. 64 hensynsløst udbrod, at Artiklen „Falstaff som Konge“ ligesom en Tegning „Jagtlæde“ havde man ladet passere som uskyldig, saadan skulde altsaa skrives! Kancelliet svarede herpaa med at beordre Justitssag mod Tegningen „Jagtlæde“; men den førte kun til Frifindelse, fordi det kunde bevises, at vedkommende Kunstner nøjagtig havde kopieret en fransk Tegning. „Falstaff som Konge“ lod Kancelliet derimod henstaa urørt — ret som om det ikke vilde tage den fra et højere, uset Tribunal.

Jeg vender mig gjerne herfra til det, der tynger i Vægt-skaalen til Fordel for „Corsaren“: den Friskhed, hvor-med den stillede sig op mod „Selskabet“. Dette kan unægtelig opfattes paa forskjellige Maader, og jeg faar senere Lejlighed til at sige et Par Ord om dets Forhold til Samfundet. Her menes den Kreds, som er „officiel“, betragter sig selv som det virkelig værende Samfund, ser paa, hvad der er uden- eller nedenfor, som Noget, der hører til, ligesom til Herregaarden høre Forpagtere, Forvaltere, Arbejdere. Et Exempel paa, hvordan „Selskabet“ eller det „officielle Samfund“ var under Christian d. 8de, er den Ytring i Roskilde Stænder, da man talte om Værnepligten: at en Bondekarl ved at blive Soldat ofte havde den Nytte, at han udvikledes til at bliye en udnærket Tjener. Det blev sagt i naiv Humani-

tet og overraskede aldeles ikke Datidens Humanitet. At Bonden havde et højere Samfundskrav end at blive en flink og behagelig Tjener, at Soldaten under Fanen skulde have en Æresfølelse, der gik ud over „Herskabs“-Begrebet, var en Idé, en ganske revolutionær Idé. Blandt andre betegnende Ting kan endvidere erindres, at fra høj-gejstlig Side blev imod Frihedsbestræbelserne anført Apostlens Ord: „Er Du kaldet som Træl? Det bekymre Dig ikke.“ Paa de næstfølgende Ord: „Men kan Du blive fri, da vælg hellere dette“, blev Tønen ikke lagt. Og samtidig lod man Politibetjente slæbe Baptistbørn til Daaben.

Det er ret kuriøst, her imod at opstille, ikke „Corsaren“ som Helhed, men enkelte spredte Ytringer, saasom den, at Friheden, Ligheden, Broderskabet skulde være i Hjerterne og gøre sig gjældende overfor de Fattige — i hvilken Henseende Artiklen „Den Fattige og den Rige“, i Nr. 45, er ret mærkelig ligesom maaske de næste om Folkeopdragelse, om Anvendelse af Soro Akademi og om Reform af Landkommunerne —, og at i Forhold hertil Spørgsmaalet om Statsform blev det Underordnede. Af andre, ret paafaldende Udtalelser er der den i Nr. 53, at „Frihedens Undersaatter maa lyde Frihedens Lov, som er Selvbeherskelse“. Det kan kaldes en Frase, men viser dog, i hvad Retning Tanken var beskjæftiget. Jeg tror, at man ved at gennemblade „Corsaren“ fra den Tid vil finde, at der endnu er Liv i adskillige af disse Artikler; men jeg vilde dog ikke mene, at de fortjene at optrykkes paany undtagen lejlighedsvis, til historisk Belysning. Ofte er der Mangel paa Form og literær Fasthed, og der frembryder baade paa rette og urette Sted en Lyst til Aandrighed, en Higen efter at sige skarpe og skjærende Sandheder, modsat Aandfuldheden, der udtaler sig i almindelige og velgjørende Sandheder.

Der er ogsaa Blanding af Modenhed og Umodenhed i den politiske Grundanskuelse. Begejstringen for Republik efter græsk Mønster kan føres tilbage til Skolebænken. Udtalelser som den, at vi først maatte have republikanske Borgere, saa Republik, vise dybere hen. Dette Ideal var dog i visse Maader saa vagt, at Kongen kunde have sagt

det Samme. At det laa i Kongens Tanke, blev virkelig paastaet af det lille, liberale Parti — enten for Alvor, eller fordi det vilde bevare en Illusion, der holdt en Bro til Kongen aaben —; Kongen havde stadig den Hensigt, sagde man, at give de daværende Stænder mere Magt og danne en Art Parlement, men selvfølgelig paa Grundlag af højst indskrænket Valgret. Om et saadant Parlement senere, i 1848, kunde have vist sig elastisk eller vilde have ført til indre, opløsende Kampe, er det unyttigt at undersøge nu. Uden at tillægge det politisk Betydning eller Forudseenhed har jeg kun at anføre, at „Corsaren“ ved alle Lejligheder behandlede denne Tanke med Uvilje eller Angst. Det tør vistnok ikke kaldes politisk Dygtighed, men snarere Instinkt, der talte gennem Bladet, og det kan maaske være Umagen værdt at dvæle et Øjeblik ved dette Instinkt. Thi hvori ligger det, at man i Ungdommen kan være begejstret baade for den franske Revolution og for Napoleon, der satte sin Jernhæl paa den? Det kommer af, at man i sit inderste Hjerte hylder Geniet og Lidenskaben, hvad enten det er et Folk eller en Person, der træder frem som Geni og rejser sig i Vælde. Det er Livets Styrke og Fylde, man attraar, og det er derfor, at man holder enten med Aristokrati eller med Demokrati eller endog med begge, forsaavidt de ere Personlighed og Lidenskab, men af Hjerte er ildesindet mod Bourgeoisiet, som repræsenterer Tingenes faste, daglige Gang, Erhvervet og Nydelsen deraf. I Henhold hertil forklarer jeg det, at der i „Corsaren“ viser sig som Ideal en Republik, men i Mistillid til Folkets Republikanisme — en Republik med Diktatur eller ogsaa, vistnok under Paavirkning af bibelske Minder, en theokratisk Republik, d. v. s. en saadan, hvor Diktatoren er brudt frem ligesom himmel-sendt. Men samtidig viser sig et, som mig synes, ret klart Blik for Vejen til at naa Maalet, nemlig gennem Folkets Opdragelse, Skolens Forbedring og Folkets Øvelse og Virksomhed i Kommunalfrihed — Altsammen i de nys omtalte Artikler.

I „Nord og Syd“ bleve disse Anskuelser til: „Kongedømmet med republikanske Institutioner“, et Kongedømme med store Prærogativer overfor almindelig Valgret.

Jeg tror nu paa rigtig Maade at have husket, i hvilket Omfang „Corsaren“ var revolutionær. Finder man, at jeg pynter paa Sagen ved min Forklaring, saa kan en Anden, der maaske har Lyst, bruge stærkere Ord, end jeg nænner, for at betegne Hensynslosheden, som var tilstede, og som senere, efter det Systemes Ordning, har givet mig den Plads, hvor Ingen har holdt Skjold for mig. Sagens Kjærne forandres dog næppe. Hvis det, som Adskillige mene, er en Fortjeneste, man i Ungdommen bør indlægge sig: at ville tage Samfundets Grundpiller bort og bygge et nyt Samfund enten i Luften eller andensheds, saa maa jeg bekjende, at min Ungdom ikke har havt denne geniale Vælde. Vi vare ikke dengang voxede saa gigantisk; vi havde en virkelig Trældom, ikke en indbildt eller tvetydig, at ryste af os.

I dette Tidsrum havde jeg endelig den Nydelse at blive delagtig i Studenterliv, nemlig som Medlem af „Akademisk Læseforening“, der blev stiftet, fordi den gamle Studenterforening var for stiv og tør, men alligevel snart smeltede sammen med den igjen. Nydelsen deroppe var ikke altid Glæde. Naar de ved Bordet, ved et „Sold“, sang de smukke, glade Sange, gjorde det særegent ondt i mig, skjøndt det fængslede. De sang om Noget, de ikke havde, Melodierne fremmanede Billeder, som vi maaske aldrig skulde naa; men det gjorde dog godt, at Sindet saa dem. Faa Sekunder derefter kunde der være den pureste kammeratlige Glæde. Det var ved en saadan Lejlighed, at jeg holdt den Tale om Tscherkesserne, hvortil Hostrup nok sigter i et af sine Lystspil. Den lille Historie er ret betegnende for Tiden. Rusland var dengang det Land, vi hadede og frygtede; derfra mentes det Pust at komme, som dræbte eller knækkede al Frihed; men det turde knap nævnes. Tscherkesserne forsvarede dengang endnu med Udsigt til Held deres Uafhængighed imod Rusland; nu er den Kamp endt med Nederlag og den sørgelige Udvandring til Tyrkiet. Min Tale var: **Naar** to Størrelser ere

Uvenner med en og samme tredje, ere de indbyrdes gode Venner — Hurra for Tscherkesserne!

Der blev ogsaa engang holdt Kostumebal, hvor Damerne vare Studenter, og ved den Lejlighed gjorde jeg Bekjendtskab med Ploug, som var Vært, Etatsraaden; Kr. Arentzen i sort Silkekjole var Etatsraadinden.

„Sold, Academicum, én Gang endnu!
Kald Dine Sønner med sværmende Hu!
Loft Dine Stemmer til Gjenboers Gru
En Gang endnu!“

— det vil sige: i Erindringen! Modtag Hilsen i Erindringen!

Ploug er et af de Mennesker, jeg har holdt mest af og været i det heftigste Fjendskab med, lykkeligvis ikke af personlige, men af politiske Aarsager. Dog laa rimeligvis ved selve den politiske Adskillelse noget Personligt til Grund. Ploug var voxet frem i Samvirken med Andre. Adskillige af dem, han stod nær, f. Ex. Lehmann og Monrad, vare ligesom han idealt bevægede, men havde tillige et medfødt praktisk Greb paa Livets Anliggender, egnede sig baade til at føre en Fane og gribe det politiske Udbytte. Han kunde, da han nu engang var knyttet til dem, komme ud over en Uenighed med dem, f. Ex. da Lehmann modtog de „stænderske Komiteer“. Jeg stod anderledes i Tilværelsen, og med Noget, som maaske var Principrytteri eller, som Ploug kaldte det, „Terrorisme“, mente jeg, at Lehmann skulde angribes ligesom de Andre, der kom Forslaget imode. Jeg siger ikke, at jeg havde Ret; jeg véd kun, at skjøndt Uenigheden ikke endnu blev til Fjendtlighed, medførte den, at jeg opgav den virkelige Behagelighed, som det var at staa i personlig godt Forhold til Ploug. Der er Intet, som tydeligere minder mig om, hvorledes jeg dengang stod til Tilværelsen, end den Kjendsgjerning, at vi flyttede næsten hvert Halvaar (ni Gange i de sex Aar, jeg udgav „Corsaren“). Et Par Gange kan det være sket for at faa en bedre Lejlighed; men i Reglen var det af den bestemt udtalte Grund, at jeg ikke vilde gro fast i et Hus, ikke komme i Vane med Livet.

ikke opgive Sindets Uafhængighed og blive en rigtig, bosat Borgermand. Hvorledes Moder kunde gaa ind derpaa og bryde op saa tidt, er endnu en Gaade. Mange Aar efter, da hun var 70 Aar, have vi talt derom, og hun sagde, at hun ikke forstod det. Men vi vare jo i Slægt. Selv forstaar jeg det endnu med et Længselssuk tilbage efter den Ungdom.

Det var visselig nødvendigt i den Tid at have i Sindet et ungdommeligt Haab om kommende Herlighed; men det var ogsaa vanskeligt at holde dette Haab ilive, især for en Journalist. Det Værste var endda ikke Beslaglæggelser og Politi — deri var dog en Slags Kamp —, men det Livløse, det Tyngende, den Jernring, hvormed man var begrænset. Man turde ikke skrive om udenlandsk Politik; den var forbeholdt de privilegerede Blade, der stode under Censur. Som den, der fødes dov, bliver stum, saaledes bliver omvendt den Journalist, der skal være stum, i visse Maader dov, dov for de Interesser, han ikke tør behandle. Vel er denne Dovhed kun tilsyneladende, man lytter alligevel og føler, at man er solidarisk med den hele, vide Verden; men Følelsen bliver slappet, tilmed naar man praktisk bliver henvist til Pindehuggeri i det Smaa, til det lille Lands af Politistokke indhegnede Forhold. Fik jeg end et Numer ud, der stak ganske godt fra sig, saa kunde det dog ikke undgaas, at jeg nu og da selv opfattede det som Naalestik i Fængselsmuren og blev bange for en Tanke, jeg nodig vilde have nær: at jeg kunde synke hen til at blive Nar, Folkenar, som Kongerne havde holdt deres Hofnarre. Jeg fik i den Tid nogen Hjælp af G. Siesby. Det har for længe siden ophørt at være en Hemmelighed, at han leverede Bidrag baade i Prosa og paa Vers til „Corsaren“, og en Stund hjalp disse Bidrag til at bære Bladet oppe. Trods den Begavelse, der ikke nægttes Siesby, kunde han dog ikke være mig til personlig Hjælp og Fremgang. Jeg blev usikker i Troen paa min egen og Bladets Ret; jeg kunde intet Formaal se, levede fra Dag til Dag og plagedes dog af, at jeg vilde have en Ret til at være. Digtning, Noveller havde jeg ganske opgivet; det faldt mig ikke ind, at jeg magtede Noget af den Slags, der kunde

„bydes ordenlige Folk“, som Liunge havde sagt, og de poetiske Anlæg, jeg havde, bleve da egenlig ogsaa, uden at jeg vidste det, beskæftigede gennem „Corsaren“, men som Blink. Hvad „komisk Komposition“ var, kunde jeg stadig ikke faa fat i, mente, at det laa over mine Evner. Men Noget maatte jeg dog have at støtte mig til, noget Positivt at udrette. Davids og Wesselys Evner til at gennemgaa et Finansregnskab syntes mig noget Stort og Overlegent, og jeg sagde til mig selv, at jeg som Jøde burde have Evner i mig til at blive Finansmand, Statsøkonom. Da der Intet var til Hinder for at tilstaa en fremmed Mand min Uvidenhed i den Retning, gik jeg op til Professor (Konferensraad) David og bad ham om Vejledning til at studere Statsøkonomi. Han nævnte mig Adam Smiths og Ricardos Værker til at begynde med; jeg anskaffede mig dem og sled nu i dem. De vare ganske imod min Natur eller mine Anlæg; Studiet var et haardt Arbejde uden Tilfredsstillelse.

Da tonede P. L. Møller frem.

VIII.

Idet jeg nu ser P. L. Møller komme første Gang til mig og Alt bliver ungt igjen og en Fornemmelse af Glæde eller en Lysstraale fra Ungdommen følger med, kommer dog ogsaa en ganske anden Følelse. Thi i det Øjeblik, da han ringede og jeg lukkede op, begyndte paa langt Hold, uden at Nogen af os kunde ville, vide eller ane det, Indledningen til et Drama og en Katastrofe mellem Tre, af hvilke jeg er den Overlevende. Fra hans Greb i Klokkestrengen til hans ensomme Død i fremmed Land kan jeg skimte den røde Traad. Jeg kan skimte den, og endda kun et Stykke af den; thi hvad var forud for Grebet i Klokkestrengen? Idet et Menneske træder frem for os, betragte vi ham som en Færdig og Fri, der har valgt sig selv; men i Virkelighed træder han op med hele sin Slægt i tilbagegaaende Linie, formet, nærret og ført af

Blodet, Opdragelsen, sociale Tilstande i Forening med det skjulte „ham selv“. Hvor megen Frihed er der i Udseendet, i det, som vækker vor Sympathi eller Antipathi? Hvo har givet sig selv sin Naturkraft eller sin Mangel derpaa? Ja, med hvad Frihed klæde vi os? Og dog, hvis man spurgte den Indtrædende: „Kommer De ufri?“ vilde han med dybeste Uvilje svare „Nej!“, om han overhoved fandt Spørgsmaalet rationelt og værdt at svare paa eller ikke vendte Spørgsmaalet om mod den Spørgende. Skriver En Noget, et Digt, en Fortælling eller desl., saa vil han paa det Bestemteste afvise den blotte Tanke om, at han skulde være en Skrivemaskine; er det Skrevne særlig godt, vil han maaske bruge den Taleform, at Musen eller Aanden har været hos ham, at han var begejstret; men han vil have Æren baade som den frie Skrivende og som den til Skrivning Beandede. Hver vil være sin egen Mand — og alligevel, i næste Øjeblik kan han finde sig foranlediget til at skyde sig ind under „Skjæbnen“, tale forsagt om den Lykke og Ulykke, der uimodstaaelig fører Livet. Ja, saadan er det. Milton siger i „Det tabte Paradis“, at de Fordømte i Helvede tale derom, og de blive naturligvis aldrig færdige. Men vi Levende kunne heller ikke lade det fare, og en af Formlerne for Losningen er, at hver af os med al Livets Anstrengelse skal forvandle Forholdet fra et Skjæbne- til et Nemesisforhold, optage Nemesis i Personligheden.

Dog, til dem, der læse dette, maa strax siges eller gjen-tages, at hvad der paa dette Sted giver Anledning til de tunge Tanker, først kommer frem senere, og at vi imidlertid have med lette, simple, hverdagslige Ting at gjøre.

Hvad førte i Efteraaret 1842 P. L. Møller til mig? Jeg mener ikke nu det store, almindelige Førende, men særlig Noget i hans eget Sind, hans Ærinde? Det kom, kuriøst nok, aldrig frem; vi fik ikke Tid til at tale derom, og det er egenlig først nu, at jeg spørger. Uden at vide det sad jeg og ventede paa ham; men skulde jeg have tænkt og søgt, vilde jeg netop ikke have ventet ham; thi vi havde ført Polemik imod hinanden, han havde anonymt og dog kun halvt skjult skrevet i Carstensens „Portefeuille“ og „Figaro“, som „Corsaren“ kaldte „Viehgaro“. Dog var

dette, da han kom, aldeles ikke nærværende for mig; jeg har først nylig fundet det, ikke i Erindringen, men i de gamle Blade. Derimod var der Noget, som jeg bestemt huskede, og det var Maaden, hvorpaa han, ifølge Rygtet, havde vundet Medaillen for Besvarelsen af Universitetets Prisopgave om den franske Poesis Historie Han laa om Sommeren paa Landet, fortalte man, med Grimur Thomsen, og Sidstnævnte, der vilde besvare Opgaven, var aldeles betaget af Arbejdet, medens Møller gik omkring i Haven, rog sin Pibe, nød Landlivet. Ganske kort Tid før Fristen var udloben, satte Møller sig i al Stilhed til at skrive og vandt Medaillen, medens Gr. Thomsen kun fik Accessit. Det var, som Møller selv oplyste senere, ikke gaaet nøjagtig saadan til; men det fortaltes saadan, og der laa en Genialitetsnimbus om hans Navn. Endelig blev der jo ogsaa sagt om ham, at han var en yderst farlig, ikke blot satirisk, men maliciøs Person; men det kunde ikke skræmme mig, der sad inde med det Samme og ikke var bange for mig selv.

Men Alt, hvad man har hørt, træder dog i Baggrunden, naar Personligheden kommer selv. Det er dens Hemmelighed, at den i Regelen svarer til Rygtet og dog indeholder Andet eller Mere, Noget, man selv skal gribe. Han var ca. 5 Aar ældre end jeg, altsaa omtrent 27 Aar, lidt over Middelhøjde, med et klogt, modent Udtryk og smuk, maaske koldt smuk. Det var ikke den luciferagtig-kolde Skjønhed, man undertiden kan møde i regelmæssige Træk og flammende brune Øjne uden Varme; han var temmelig blond, Øjnene blaa med et noget sandseligt Præg; det ejendommelig Kolde kom maaske fra de prægtige hvide Tænder, der ved det mindste Smil viste sig og bragte Tanken paa, at han kunde bide.

Der var noget Usikkert i hans Holdning, og det laa ikke blot i, at han i første Øjeblik ikke vidste, hvordan han vilde blive modtaget af „Corsaren“ — thi jeg havde rimeligvis Ord for at være ikke blot maliciøs, men snu —; men det hørte til hans Naturs Blanding. Han havde Noget i sit Væsen, ligesom en Mulighed, et Anlæg til at blive seigneur, kunne føre Person, hvis han ikke var blevet, hvad han selv senere i Øjeblikke kaldte sig: Proletar,

Luftslotejer. Hans Dragt svarede hertil: blaa Kjole med blanke Knapper, lyse Benklæder, ret noget Dandyagtigt, og dog var han ojetsynlig ikke Dandy. Han kunde ikke være en élégant; men en skjodesløs Dragt vilde ligesom skringe paa ham.

Han var nylig kommen hjem fra en Rejse i Norge, og dersom det var hans Hensigt, nu at være ny og frisk i Literaturen og tage Braaden af formodet gammelt Fjendskab hos „Corsaren“, saa opnaede han langt Mere end det, og øjeblikkelig. Han stod strax for mig som den Vidende, som den, der horte til i Literaturens Generalstab.

Hans første Ord vare, at han kom for at bringe Hilsen fra Norge og navnlig fra Wergeland, og han tilføjede, at man i Norge ansaa „Corsaren“ for saa god, at den fortjente at være norsk. Da jeg bed paa og henførte denne Velvilje til „Corsarens“ alvorlige, politiske Artikler, bemærkede Møller, at det dog vistnok snarere var paa Grund af „Corsarens“ Rang i det Æsthetiskes Kategori. Jeg vidste i Sandhed ikke, at jeg havde frembragt Noget, der af de Lærde kunde anvises Plads i det „Æsthetiskes Kategori“. men blev nok saa glad som den adelsgale Borger, da han erfarede, at han talte Prosa. Jeg fik derved, skjøndt noget usikkert, en Plads i Verden, en ny Ret til at være, blev løftet ud af det Dunkle, Indesluttede til Randen af noget Lyst, Vidt, Ualmindeligt; alle æsthetiske og poetiske Instinkter vaagnede i mig, men bundne; Møller syntes mig at have Nøglen til dem, Nøglen til mig selv; jeg behøvede ham som en Forløser.

Men det er sædvanligvis kun i Romaner, at man er helt naiv og strax kaster sig i Armene paa en saadan Forløser. I det virkelige Liv er man som oftest bange for at gaa til Bekjendelse og sige, at man er fattig og trængende, og derved bliver selve Trangen trængt tilbage i Utydelighed; i alt Fald kan man ikke finde de rette, forsigtige Ord, og imens gaar Lejligheden bort. Det virkelige Liv har ogsaa en Sendrægtighed, som Romanen ikke taaler. Der gik en god Stund hen, inden jeg igjen saa Møller; men imidlertid virkede han ligesom magisk paa mig. Saavidt jeg har kunnet efterspore, maa jeg henføre det

til hans tavse Paavirkning, at jeg til „Corsaren“ Nr. 120 skrev en Artikel, kaldet „Nytaarsnat-Kl. 12-Scener“, som indlededes med, at Jorden denne Nat holder et Øjeblik stille og trækker Vejret, og saa farer der Aande i Alt, hvad der har været dødt, og det blander sig paa grotesk Maade med det Levende — og som sluttede med, at ogsaa Holger Danske blev levende og vilde være Mand og holde politisk Gilde og raabe Hurra, og saa optraadte en lille Person, Kejser Karl, og sagde: Olger! — Holger Danske hilste med Haanden til Hjelmen og sagde: Her, Herre! — Kejser Karl: Du forholder Dig rolig! Ikke et Kny! — Holger Danske: Ja, Herre!

Omtrent samtidig kom Møller igjen og leverede mig et Bidrag, en literær Kritik. Han afgjorde det tilbageholdent og koldt som en Forretningssag; men atter virkede han paa mig og havde Del i, at jeg skrev en saakaldt Coopersk Roman om, hvorledes alle vi Liberale vandrede ud til Amerika, førte af Udenrigsministeren, Politichefen m. Fl., hvorledes vi kom i Krig med Indianerne, hvorledes en Paryk, som en af vore agtbare Mænd bar, frelste os Alle fra at blive skalperede, og hvorledes det deraf blev indlysende, hvilken Nytte et Folk dog kan have af gamle Parykker.

Da denne „Roman“ var udgivet i „Corsaren“ Nr. 125, kom Møller op til mig og sagde: Jeg læste Deres Cooperske Roman hos min Barber. Den passede ganske godt til den lunkne Indsæbning og næsten ogsaa til Barberingen, lige indtil Slutningen, da havde jeg nær faaet et Snit i min Næse, for jeg gjorde et Hop, paa Grund af, hvad jeg nu vil sige Dem: at i sidste Linie gjør Deres Fortælling ogsaa et Hop og springer lige ind i komisk Komposition, og det Samme kunde med noget Forbehold siges om den Artikel, De havde forleden om Nytaarsnat.

Det kom over mig som et Eventyr, et Vidunder. Hvad der havde staaet for mig som uopnaaeligt — skjøndt det, ret beset, laa som Spire alt i „Corsarens“ første Nr. —, havde jeg pludselig naaet uden at vide det; jeg havde som en Søvnghænger løst den Kierkegaardske Opgave, tilvejebragt komisk Komposition!

Gud ske Lov! udbrød jeg.

Nej, sagde han, jeg mente dog ikke, at der skal synges Tedeum for Deres Artikel eller holdes Kirkebøn for, at De maa nedkomme med flere.

Enten formedelst denne Bemærkning, eller fordi jeg overhoved krympede mig ved at tilstaa, hvorledes Ordet „komisk Komposition“ havde været mig en Gaade og en Pine, fik han ikke at vide, hvilken sær Farveglands der havde omgivet ham og hans Ord; men alligevel blev dette Øjeblik Indledning til det nærmere Forhold imellem os. Af hvilken Art dette Forhold var, er vanskeligt at betegne med et Navn. Egenligt Venskab var det ikke; thi der kom bestandig til at mangle et personlig Intimt, Fortroligt, som ved Siden af Fællesskab i aandige Midler er det sande Venskabs Særkjende. Vi fik saa at sige aldrig vendt mere end den ene Side til hinanden; vi kunde, synes det, have gaaet uendelig langt med hinanden at spadsere, men ikke gjort et fælles, betydende Skridt tilsammen. Det kan have ligget i Begges Natur, men maa dog især være kommet fra ham som den Ældre og Forende, og der var jo i ham Noget, som jeg ikke har truffet hos nogen Anden — idetmindste ikke i samme Grad — nemlig det, at han kunde staa med en Slags Upersonlighed til et Menneske, og at han holdt af Literaturen som en Personlighed. Men hvorledes end Forholdet blev, hidrørte det oprindeligt fra en ren, literær Velvilje for hans Vedkommende og for mit fra en Slags Forelskelse, hvilket jeg kan sige uden at tillægge mig synderlig Ære derfor; thi der er altid adskillig Egenkjerlighed i en Forelskelse, i dette Tilfælde den, at jeg havde ham i saa høj Grad behov til aandig, intellektuel Frigjørelse.

Der kom imellem os noget Koket som mellem den Forelskelse og Gjenstanden, han begjærer og vil drage til sig; men det var rigtignok ikke Koketteri af den almindelige Forfængelighedsart. Paa ubestemt Maade lod Møller mig mærke, at han havde en Fremtid, som han udsatte for Fare ved at omgaas mig, og det kunde jeg ved den svageste Hentydning saare godt forstaa, eftersom saa mange Andre i den Henseende havde vist Angst. Men saa tilføjede han, hvad de Andre visselig ikke havde sagt, at naar han i sin Samvittighed vidste og overfor

Vedkommende i fornødent Fald kunde godtgjøre, at han havde staaet i rent æsthetisk Forhold til mig, saa gjorde det ikke Noget, blot det viste sig, at jeg duede dertil.

Hvad var det for Vedkommende? Hvad var det for en Fremtid? Det gjorde ikke Indtryk af Vind- eller Vigtigmageri, men af Sandhed, fordi hans Person overfor mig svarede dertil, fordi han i det Hele dengang, i hin korte, lykkelige Tid, med sin Fantasi og Idealisme, sit sanselig faste Greb i Tilværelsen, sin skarpe, ironiske Forstandighed, var saa overbevisende og tillige tiltrækkende pikant. Og saa Spørgsmaalet: om jeg duede til den „æsthetiske“ Omgang? Erfaringen maatte vise det; men foreløbig syntes det, at jeg havde Anlæg.

Vi havde ikke givet hinanden Haanden, da han første Gang kom, og da han gik, hvorved jo rigtignok maa huskes, at Haandtryk dengang, da den franske Hoflighedsform var den fremtrædende, ikke var saadan Skik som nu, da selv Fyrster og Damer give Haanden à l'anglaise. Men det blev bibeholdt imellem os med Bevidsthed og Vilje som æsthetisk. Vi have kun to Gange vexlet Haandtryk, og saa betød det Noget.

Han tog mig som sprungen fra Tilværelsen lige ind i „Corsaren“, spurgte ikke om min Fortid og gav mig Intet af sin. Jeg horte heller ikke til de Frittende; men engang maa jeg vel have gjort en Hentydning, der foranledigede den Ytring af ham, at den uvilkaarlige Opfattelse var den rigeste og rigtigste, naar man blot selv vilde og havde Takt. Man skulde, mente han, ikke guide sig for stærkt opad hinanden, hvis man havde Aand i sig; Folk paa Kegelbanen kunde gjøre det; Kreti og Pleti kunde hænge sammen som Ærtehalm; vi Andre skulde staa hver for sig som Hvedestraa; det helt Aabne, Hengivelsesfulde, Skriftende kunde finde Sted overfor en Kvinde, hvis man fandt en værdig — hvortil jeg beundrende sagde Ja og Amen.

Han var — dengang, i Førstningen — af et ligeligt Humør, altid livlig og opvakt, men uden høj Tale, behagelig i Adfærd som Gæst, kunde nyde med Velbehag og dog med lidt Ironi — med Aandens Forbehold —, forstod i sine to Værelser at indrette sig med, hvad der kunde kal-

des en tarvelig Sybaritisme, at skaffe sig med lidt Kunst af hver Dag en lille Behagelighed, om saa blot af Kaffen, han gjemte paa Kakkelovnen til det rette Øjeblik, og han syntes rede til at modtage et stort, idealt Besøg, medens han imellem Boger hengav sig til en livlig, nydende Hvile, som jeg beundrende skottede hen til, men ikke kunde efterligne.

Der var i hin første Tid noget Vækkende og Oplivende ved ham, ogsaa naar han trykkede ned, og dette Trykkende, Overlegne, Nedsættende traadte især frem overfor „Politiken“. At den var smaalig og haabløs, kunde jo nok siges om den, som den til daglig Brug viste sig i Pressen; men han kaldte den tillige uberettiget. Hvor emanciperet hans Sind end var i mange Maader, hørte han dog ind under Frederik d. 6tes Tid og dens Tryk og bar paa hin Tids uvilkaarlige Tvivl om Undersaatters; Ret til Opposition mod Kongen. Der er en Sætning i Talmud (Midr. Koh. 10,11) — som jeg ikke kjendte dengang og altsaa ikke kunde meddele Møller —, der siger, at en Konge eller hans Regering, gjør Intet for eller imod Undersaatterne, uden at det bliver tilhvisket ham ovenfra. En saadan Sætning vilde jeg uden Videre have udfyldt med, at det ogsaa bliver tilhvisket Undersaatterne, naar de gjøre Noget imod Regeringen; men Møller vilde ikke have draget en saadan Syllogisme. Han manglede, enten som Følge af dette Tryk eller formedelst et andet tillige, en vis frejdig, formende, skabende Sans, der, om end i dæmrende, utydelige Omrids, ser et Nyt i Fremtiden komme ud af det Gamle, og han var paa den Maade konservativ som en ældre Mand. Mulig kan hans Stemning ogsaa tildels forklares af, at han — hvad senere paa afgjørende Maade blev klart — havde det Begjær og det Haab at træde ind i „Selskabet“ i en saadan Stilling, at han maatte aflægge Ed til Absolutismen, og han folte Eden i sig i Forvejen. Men i alt Fald havde han dog tillige klaret sig Sagen i en Anskuelse. Han kunde f. Ex. sige: Det er store, historiske Familier, aristokratiske Personligheder, som maa træde frem og lede et Folk, naar der er Noget i Vejen. Vore Adelsmænd have i Regelen tabt Traditionen og ere ikke Grands-Seigneurs, men store

Forpagtere, og de nye Borgermænd, der nu træde op — jeg er saa fri at regne Dem med, Højstærede —, blive aldrig Statsmænd. Men ogsaa Adelsmanden vil tilsidst blive utilfredsstillet af Politiken, fordi den opslider ham paa Virkelighedens smaa, tørre og skarpe Kanter. Højere Gave af Skjæbuen, større og sandere Liv i Tilværelsen er det at høre til Poesi og Kunst, at gribes af den Natur- og Aandsmagt, som taler „Gudernes Sprog i gyldne Rim“. — Dette sagde han uden Overmod og dog med en glad Stolthed, med et Lysskjær i Blik og Smil, der i mig vakte den Fornemmelse, at de store Tanker i gyldne Rim vare lige ved at bryde sejrriige frem. Jeg ved ikke af at have overfor et levende Menneske følt mere Beundring end overfor Møller i et saadant Øjeblik. Paa samme Tid blev jeg unægtelig gjort meget lille og ubetydelig, idet jeg, ganske som S. Kierkegaard havde sagt, kun skulde være den lette Frembringer af komisk Komposition. Hvad nys havde staaet som overordenlig attraktivt, blev nu, da jeg havde, om ikke løst Opgaven, saa dog faaet bevidst Greb paa den, en Slags Indespærring. Men saa løftedes jeg igjen derved, at Møller jevnlig viste en besynderlig, næsten ængstelig Respekt overfor det „Umiddelbare“, det Dulgte, ham Ubegribelige, „Dæmoniske“, hvormed jeg havde stiftet og hævdede „Corsaren“. Det Ord Dæmonisk hørte jeg især gjerne, fordi jeg tog det i anden Betydning end Møller og derved forstod, at jeg var To, at hint Andet var tilstede bagved mig, Møller ubekjendt.

Det er jo muligt, at vi uvilkaarlig stillede hinanden gjensidig i lidt bengalsk Lys og derved fandt Erstatning for, hvad Samfundet nægtede os Begge; men det staar dog simpelt og naturligt for min Erindring, og ganske naturligt kom ogsaa i Forholdet den følgende Vending formedelst min Umiddelbarhed eller rettere: min store Uvidenhed.

Møller sad en Formiddag hos mig, og i Samtale om et Stykke, der var blevet opført paa Theatret, kom han til at nævne Sakuntala.

Det var i Tiden, før M. Hammerich havde udgivet sin herlige Oversættelse, og hvad enten det af denne

Grund kan findes undskyldeligt eller ej, saa kjendte jeg ikke Værket, end ikke Navnet.

„Sakuntala, hvad er det?“ spurgte jeg.

Møllers hele Ansigt blev til Ironi, og han svarede: „Det er en Feuilleton, som min Ven Kalidasas før en Tid siden skrev i et af Bladene.“

„Nej, hvad er det? Sig mig det dog!“

„Naa, ærlig talt, det er en Digtning, et Drama, der er mærkværdigt blandt Andet derved, at Danmarks store Kritiker, Corsaren, ikke kjender det. Dog kan samme store Kritiker undskyldes, for det er et indisk Drama, en Blomst, som skjød op i højsalig Kong Vikramaditjas Dage, og som ikke kan bruges til Charivari-Artikel.“

„Kan man da ikke faa det Digt at læse?“

„Jo, hvis det ikke netop af en Skoledreng eller anden ung Studerende er laant fra Universitetsbibliotheket, kan det faas udlaant deroppe i Oversættelse.“

Nu kneb det for mig; thi — hvor utroligt det end kan lyde — jeg vidste ikke, hvor Universitetsbibliotheket var, og jeg maatte ud med det.

„Kom da,“ sagde Møller, „jeg skal i Ordets bogstavelige Forstand vise Dem Vejen til Visdom.“

Saa forte han mig til Rundetaarn og sagde: „Dengang den store engelske Statsminister Pitt var meget syg og fik Budskab om Napoleons Sejrvindinger, døde han, ifølge Kofod, med det Udraab: O, mit arme Fædreland! Nu staar jeg her og viser mit Fædrelands største Kritiker Vejen til A B C, og jeg gaar bort med Udraabet: O, mit arme Fædreland!“

Jeg fik da Bogen, men kan ikke gjøre mig selv Regnskab for, hvad poetisk Indtryk den efterlod. Hvad jeg husker bedst, er, at den imellem Møller og mig fremkaldte Spørgsmaal om det Lyriskes og Episkes Ret i Dramaet og om Forholdet mellem de tre Digtarter overhoved. Paa samme Maade gav Prosper Mérimée Anledning til Søgen efter Definition af Stil, og ud af Corneille, Tieck, Heine rejste sig Undersøgelse af Forskjellen mellem Klæssisk og Romantisk og særlig fransk Klæssicisme og Romantik o. s. v.

Den Slags Ting høre til dem, som en Forfatter bør vide

Besked om, og jeg havde haft en uklar Fornemmelse af Savn i den Henseende; Evnen til at savne klart og stille Spørgsmaal kom ved Møller, og saa bleve de da ogsaa, først famlende, derpaa i Tidens Løb sikkert besvarede. Det var ikke store Ting; men naar Trangen er tilstede, naar der er Mørke, og tændte Voxstabler bringes ind i Mørket, saa foranledige de ligesaa stor Lysglæde som Fakler.

Herved viste det sig da efterhaanden, at Møller egenlig holdt mest af mig i den særegne Blanding af Aand og Uvidenhed, hvori han havde fundet mig. Naar han med hensynsløs Satire forfulgte alle Tegn paa Uvidenhed og derved bidrog til at gjøre mig mere vidende, arbejdede han imod sig selv eller inod den Individualitet i mig, han havde Fornøjelse af at omgaas. Derved fik vort Forhold noget andet Besynderligt, noget Selvmodsigtende, idet han tillige holdt igjen mod min Erhverven af Kundskab. Dette tør ikke opfattes, som om han paa Forhaand var misundelig eller bange for mig som mulig Rival; men han vilde som en Gartner se mig voxe langsomt, saa langsomt som mulig. Jeg maatte lære; men det skulde ske med Anstrengelse, ved at samle Stof og uddrage Resultaterne, ikke plukke dem fuldfærdige eller modne paa hans Træ. Han vilde ikke „holde Foredrag“ for mig, lade sig „suge ud“, til hvilken Modstand han særlig havde den Grund, at han selv forberedte sig til at holde offentlige Foredrag, og saa skulde jeg sidde mellem Tilhørerne og være ligesaa frisk, fornemme hans Meninger i samme Nyhed som det øvrige Publikum. Men skjøndt han saaledes vægrede sig ved at svare belærende, naar jeg spurgte, kunde han dog ved mange Lejligheder ikke modstaa sin Naturs Trang til at meddele Kundskab, eller efter at have pint mig med satirisk undvigende Svar kunde han pludselig med et elskværdigt Smil, ligesom med et Solglimt, vise mig en Sti, ad hvilken jeg kunde naa til det Attraaede. I Henhold til, at jeg ikke maatte plukke Frugten, men selv skulde frembringe den, forbød han mig at læse æsthetiske Afhandlinger og Kritiker og navnlig hans egne, der vare spredte i mangfoldige Blade og Tidsskrifter, og, skjøndt meget ugjerne, efterkom jeg Forbudet, saa at jeg først

gjorde egenligt Bekjendtskab med ham som literær Kritiker, da han flere Aar efter, i 1847, selv udgav sine samlede kritiske Afhandlinger.

Men medens jeg saaledes sad for ham som Lærling, kunde det hænde, at han ude i Publikum traf mig som Mester, som Fører af „Corsaren“, udøvende Indflydelse paa Meninger og Domme i større Udstrækning, end han selv kunde naa til, eller at han fandt mig beskjæftiget med Politi, Beslaglæggelse, Kriminal-sag og Opbydelse af Sagføreres juridiske Kløgt til Værge og Værn. Saa kunde han med halvvred Spøg sige, at han dog egentlig burde opgive mig, naar han ikke kunde med en Kniv skjære mine forskellige Naturer fra hinanden og tage den Stump, der duede, med sig.

Jeg svarede ved en saadan Lejlighed, at jeg som nogle af mine Forfædre arbejdede med Sværdet i den ene Haand og Murskeen i den anden.

„Bah,“ sagde han, „hvor er Tempel?“

Den Tanke kunde ligge nær og var dog ikke tilstede imellem os, at Ens egen Personlighed er det Tempel, der af det forhaandenværende Materiale skal bygges og indvies. Hvad vi vilde bygge, var, synes mig nu, et næsten Udenforstaaende, en Fremtid af Viden, Erfaring, Skrivning, Digtning og skønne, beundrende Øjne.

Men det, som var imellem os, slog dog engang ud i en vis Skjønhed og Betydelighed og frembragte et af de rigeste Øjeblikke, jeg har haft i min Ungdom.

S. Kierkegaard udgav under Navnet Victor Eremita „Enten—Eller“. Hvorledes P. L. Møller havde læst og opfattet Bogen, kan jeg ikke sige, og jeg har Vanskelighed ved at sætte mig tilbage i min egen Opfattelse. Men omtrentlig, synes mig, gjaldt det imellem os, at Victor Eremita var det mest aandfulde Høllenske i moderne Gjenopstandelse. Der var Tankerigdom, Vid, Ironi, Overlegenhed, især det sidste. Han stod overlegen overfor Alt og kunde, om ikke med sin Personlighed, saa med sin Tanke, selv være Enten—Eller, Baade—Og. Det staaer dunkelt for mig, at Møller allerede dengang gjorde et Forbehold og ytrede, at der var mere Tankespind end Kjød og Blod; men det var Noget, jeg ikke ret kunde følge, og som jeg

overlod de egenlige og rette Mestere at afgjøre; paa egen Haand skrev jeg den noget taagede og opskruede, men tillige heftige Lovtale over Bogen, i „Corsaren“ af 10de Marts 1843.

Samtidig havde jeg faaet forreret som en Sjeldenhed en Flaske italiensk Vin, og jeg skrev en Indbydelse til Victor Eremita og P. L. Møller om at komme og drikke den hos mig. Brevet til Victor Eremita kunde naturligvis ikke afsendes, allerede af den Grund, at han var en Personlighed, som S. Kierkegaard ikke officielt vedkjendte sig, og som jeg heller ikke ubetinget gjorde til Et med ham, men suarere tilvejebragte ved Omdigtning. Men jeg lod det følge med Indbydelsen til Møller, for at han skulde vide, hvilken Gjæst der vilde være tilstede, skjøndt usynlig, og for at han selv skulde møde „bekranset paa græsk Vis og med Højtidsind“. Vel, jeg var saa ung, og jeg havde saa liden Lejlighed til at faa Enthusiasme og Virkelighed sammen. Og saa indfandt Møller sig i Stemning. Aldrig have vi før eller senere talt saadan sammen, ligesom under solbeskinnet Vinløv og ved det ioniske Hav, uden at jeg kan huske nogen Enkelthed, med Undtagelse af Slutningen; thi Møller havde rejst sig og sagde: „Nu vil jeg slutte et Forbund med Dem paa den Maade, at vi Begge skulle være i Tjeneste hos Literaturens Sandhed og, naar det fordres, staa hensynsløst imod Hvemsomhelst og imod hinanden, uden Kammerateri og Spækhøkeri, og til Løn derfor skulle vi blive uopslidelig unge.“

Derpaa gave vi hinanden Haanden, vistnok i fuld Alvor fra begge Sider, og i alt Fald var jeg betagen. Det var jo egenlig ikke noget Nyt for mig, Betingelser for denne Staaen øne vare jo tilstede i min Fortid; men fra noget Ydre og Tilfældigt hævdedes de nu til noget Indre og Forpligtende, og det synes mig, at jeg har Lov til at tro, at jeg ikke har svigtet dette Ungdoms-Øjeblik, ligesom jeg heller ikke har undgaaet det Mangelfulde, Mislige og Ubehagelige, som hører til dets Gjennemførelse.

Det traf sig saa, at næsten i samme Øjeblik kastede kommende Begivenheder deres Skygge ind til os.

Møller var lige ved at gaa, da jeg gjorde en Bemærk-

ning om Goethes Werther. Jeg havde læst Bogen eller Storstedelen deraf vel omtrent med samme Henrykkelse som anden Ungdom; men Slutningen frastølte mig. Dengang kjendte jeg ikke de nærmere Omstændigheder, Virkeligheden, som Kåstner har oplyst i sin lille Bog, og ifølge hvilken den hele Slutning egenlig er Gjengivelse af den stakkels, sygelige Diplomat Jerusalem, der var forelsket i en gift Kone og af hende blev vist Døren. Paa Møllers Spørgsmaal kunde jeg ikke svare Andet end, at Werther ikke syntes mig at fortjene Lottes Kjærlighed og blev hæslig og frastødende, fordi han skjød sig i hendes Nærhed istedenfor at gaa bort og afgjøre Sagen i Ensomhed.

Møller vendte sig i Døren og sagde: „De er et Barn; De har aldeles ikke forstaaet Bogen. Den er en Protest imod Samfundet; Samfundet har altid Uret.“

De Ord eller det Sind og Tankesæt, der frembragte dem, fik afgjørende Del i Møllers Livsskjæbne.

Men hvor de virkede imponerende i hint Øjeblik, hvor de brode frem som noget Nyt ud af Tilværelsen og P. L. Møller, og hvor det syntes mig, at han gik fra mig til smilende Kamp imod det nys Opdagede: Livets Uret!

Senere har jeg lidt søgt at klare mig, hvorledes det egenlig hænger sammen med Samfundet og dets Ret eller Uret overfor Individet, tilmed da Sagen i nyeste Tid er bleven offentlig bragt paa Bane med en vis éclat. Man har med megen Aandrigthed baade her hjemme og andensteds (se f. Ex. Taine, Hist. de la litt. angl. II. 8) sagt, at Samfundet er en Samling af mangfoldige Vedtægter og Anskuelser, der tildels ere urimelige og forældede og bero paa en skjæv Opfattelse af det Menneskelige, og man har tilføjet som Autoritet et Epigram af Schiller om, at hvert Medlem af Samfundet kan være klogt, men at de Samlede blive dumme. Mig synes nu, at der er noget Unøjagtigt i denne Fremstilling, idet man ikke har gjort tilstrækkelig Forskjel mellem Selskabet og Samfundet. Thi Samfundet er det Omfattende, Bevægelige, stille Fremskridende eller det, som løfter sig formedelst skjult ideal Uro, ligesom Dejgen, der raskes, løfter sig formedelst

„Sporerne“. Selskabet er den Del af Samfundet, hvori en given Bevægelse er standset eller ifærd med at standse. Man kan ogsaa sige, at Bevægelsen har i Selskabet sat sin Blomst, eller man kan bruge det Udtryk, at de, som høre til, med Øjeblikkets Ret nyde Bevægelsens Udbytte og ere udsatte for det næste Øjeblik. den siger: Ôte-toi, qeu je m'y mette!¹⁾ Derfor kan man, naar man ikke vil tage det for nøje i Aandriheden, tilføje, at Selskabet bestaar af kloge Folk, der tilsammen ere dumme, hvorimod Samfundet bestaar af sauntlige Dumme, Middelmaadige, Kloge, der tilsammen vide Alt.

Man kan uskadtd forlade Selskabet eller blive stillet udenfor det; men man kan ikke uden at gaa tilgrunde forlade Samfundet; thi det er alle de Andre + En selv. Det er Samfundet, der med Instinktets Viden gennemskuer den Enkelte, vejer ham, bruger ham, og det er indenfor og overfor Samfundet, at den Enkelte moder de utallige Traade, der elastisk vige for ham og slaa tilbage paa ham, afgjøre hans „Ret“, kaste ham tilbage i sig selv. Og ud af denne Fornemmelse, hvis den kan holdes fast, er det maaske, at Fædrelandskjærligheden i høj Forstand rejser sig og ved Siden af denne Verdenskjærligheden. Thi sluttelig er Samfundet den store Have,

hvor vore Vugger gaa, hvor lægges vore Grave,

og hvor Kundskabens Træ og Livsens Træ staa, begge Atlæggere eller Afbilleder af den hele Menneskeheds Kundskabens og Livsens Træ.

Men hvorledes det end forholder sig med disse Anskuelser, saa havde vi dem ikke dengang, eller de traadte ikke frem ud af Hylsteret, som omsluttede os. Ordet om Samfundets principielle Uret passede godt til en ungdommelig-dunkel Forestilling om, at Ens egen Individualitet havde en særegen, en absolut Ret overfor alle de Andre, Spidsborgerne, stod i Gunst og var viet til Lykke, naar den stræbte efter Poesi, frembragte Aandsfyrværkeri. Her-til bidrog da ogsaa S. Kierkegaard uden at vide og ville det, navnlig ved at hæve sin Forlovelse. Begivenheden stillede sig som Illustration til en Sætning om Personlig-

¹⁾ Flyt Dig for at jeg kan anbringe mig der.

hedens kunstnerske Ret overfor ethvert Baand. Det var som Goethe, der havde bortkastet Frederikke i Sesenheim, og hendes Lon for Ofret og Livets Tab var, at hun kom til at leve evig i Literaturen eller Literaturhistorien. Der fortaltes tillige sælsomme Ting om Kierkegaard, maa-ske usande; men de fortaltes og toge sig ud som sandsynlige. Saaledes skulde han engang have ført sin Forlovede i Theatret for at høre Mozarts „Don Juan“ og efter et Par Takter af Ouverturen ført hende bort igjen med den Bemærkning, at dette var tilstrækkeligt: i de Takter var for en rigtig Opfattelse den hele Opera, eller der var nok til den rette Stemning. Stemning, at komme i Stemning, det syntes den rette Livets Sag! Kierkegaard blev Chef for den æsthetiske Livsanskuelse, ganske vist ikke selv, i og ved sin Personlighed, men ved Omdigtning af ham og af Victor Eremita, „den sejrriige Eneboer“. Og midt i Alt dette stillede sig dog en Hindring, en Modsigelse: Hvad man holdt mest af, bar Ansvar for, stod i Forpligtelsesforhold til — Moder og Sødskende —, kunde ikke gaa ind under Anskuelsen, rejste sig i al Tavshed som en Kalden.

Ogsaa den æsthetiske Harmoni fik et Brud, og navnlig indtraadte allerede i denne tidlige Periode Noget med Møller, hvorved jeg maa forudskikke den Bemærkning, at han i det Hele staar for mig som et sanddru Menneske. Megen Forgyldning er gaaet af; men denne Forestilling eller Viden om ham staar vederkvægende i Erindringen. Og alligevel indtraadte Noget, der var imod Sandhedskjærlighed, og som ikke ret kan forstaaes, medmindre man senere faar Nøglen. Det rent Faktiske er imidlertid dette. Blandt de meget faa Bidrag, Møller nogensinde leverede til „Corsaren“, var et om H. P. Holst (Bladets Nr. 120), skrevet med nogen Malice, men ogsaa med ikke ringe Aerkjendelse. Malicen foltes maaske i Øjeblikket mest, især af den Paagjældende. Møller traf nogen Tid senere sammen med Holst, der lod ham høre, at han havde skrevet saa uvenlig imod ham. Møller nægtede at være Forfatteren, hvilket Holst ikke vilde tro, fordi Stilen var saa kjendelig, og Møller tilbød da at skaffe Bevis hos mig. Selv kom han til mig, rigtignok med en ganske anden

Personlighed end ellers, og sagde, at jeg maatte hjælpe ham; Holst vilde besøge mig, og saa maatte jeg erklære, at han, Møller, ikke var Forfatteren; det var min Pligt som Redaktør at dække en Medarbejder. Ja; men min Pligt gik kun til at fortie, ikke til at sige det Modsatte af Sandheden. Lykkeligvis kom Holst ikke, og en Stund efter tilskrev Møller ham et Brev, hvori han paa en underlig, bitter-triumferende Maade, som kæmpende Proletar overfor Holsts heldigere Samfundsstilling, vedkjendte sig Forfatterskabet til Artiklen, og hvorpaa han fik et meget bidende Svar.

Det Sidste har jeg først mange Aar senere erfaret af Holst; men det virkede dengang tilbage paa mig. Det lige-lige Sind, der hidtil havde udmærket Møller i Omgang, veg en Tidlang for noget Mørkt, Tungt og Vrantent, og i et saadant Øjeblik bebrejdede han mig med Uvilje, at jeg sad der paa Corsarstolen som Mester, medens flinke og dygtige Svende maatte staa nede i Vrimlen og modtage Puf og Stød af Spidsborgerne. Jeg indrømmede det Ubillige deri, men mente, at der var gode Raad derfor: Del „Corsaren“ med mig, og lad os gjøre den til det bedste Blad i Verden. Jeg spaaer Dem, at det er det, som De efter Skjæbnens Vilje skal; vore Stjerner have nu engang mødt hinanden og maa følge samme Bane.

Dertil svarede han — som i Reglen, naar han blev irriteret — med lange Ord, der noget nær lode saaledes: Det kan gjerne være, at Deres højstærede Stjerne har mødt min Stjerne, skjøndt jeg, der ikke overfor Publikum er saa stor Astronom De, ikke ved deraf. Men om ogsaa De og Deres lærde Kollega, Professor Olufsen paa Rundetaarn, ere enige om at iagttage denne Konstellation og sætte den i Almanaken, kan jeg dog forsikre Dem, at vore respektive Stjerner ikke have mødt hinanden paa anden Maade end, at hver af dem kan tage Hatten af og sige til den anden: Farvel, Højstærede, hils Deres Familie! Jeg og min Stjerne ville ikke være fatalistisk knyttede til Noget nogensteds, undtagen det skulde være til dem, der ere lukkede ude fra Livets Banket og kunne sige som Wallensteins Mænd, for hvem ingen Sæd voxer:

Wir, wir haben vor seinem Glanz und Schimmer
Nichts als die Mühen und als die Schmerzen,
Und wofür wir uns halten in unsern Herzen“¹⁾.

Det gav en Rift, men gjorde intet Brud; saasomt Møller igjen var i godt Humør, var der som Ingenting sket.

Efterhaanden har jeg ved at stave og lægge sammen faaet Nøglen til det Selvmodsige. Fra det Øjeblik, da Møller vandt Guldmedaillen, rejste det sig i hans Sind, at han som Digter, Literaturkyndig og Kritiker var ilgesom selvskreven til at blive Professor i Æstetik efter Oehlenschläger. Rimeligvis ved samme Tid var Noget sket — hvorom jeg ikke ved eller skal vide Noget uden af hans egne Skrifter —, noget Privat og Intimt, der kunde stilles op imod ham som Hindring. Hvergang det syntes ham glemt, og Folk af en vis Art kom ham venlig imøde og ligesom aabnede Udsigten, blev han skaansom; men ved en opkommen Misstemning grebes han af en dyb Mistvivl eller af en vred Idealisme, der stillede ham udenfor det Hele og lod ham med Fantasien søge efter et Proletariat, hvor Idealet paa mørk Maade og i Bitterhed blev holdt i Øje under Lidelse. Men under alle saadanne Strømninger blev dog indtil det afgjørende Øjeblik Haabet om Professoratet alligevel uslukt i hans Sind, og navnlig vilde han ikke overfor Kongen kompromittere sig ved at gjøre sig til Et med „Corsaren“.

Brevet til Holst var ikke enestaaende, tværtimod: de Fleste, som stode i Forhold til Møller, kom til at føle dette Mørke eller Tunge, naar det havde Overhaand i hans Sind, og den Art Brevskrivning udviklede sig efterhaanden til en stor Virtuositet, der vel förstærkede Rygtet om hans Malice. Hans overlegne, livlige, ironiske, sarkastiske Omgangstone var slem nok for Adskillige, men kunde dog ikke sammenlignes med Brevene. Han havde, naar han var i hint Humør, en mærkelig Evne til at se alle mørke Muligheder i et Menneskes Natur og drage dem frem, som om de enten vare blevne til Virkelighed eller vare ganske nær ved. Jeg tror, han kunde

¹⁾ Vi have af hans Glans og Herlighed intet andet end Møjen og Smærterne og hvad vi selv anser os for i vore Hjerter.

have skrevet til en skikkelig Borgermand, og efter Læsningen vilde Manden være tilmode, som om han havde solgt sin Fader og forraadt sin Moder, og ikke kunnet faa Tanken rystet af sig uden ved et vildt Had til Brevskriveren. Selv forlangte Møller, at et saadant Brev skulde være glemt, som han selv glemte Humøret, hvori det var skrevet. Jeg antager, at altsom dette ved Omstændighederne udviklede sig i ham og skjulte hans i Grunden bløde Sind, mistede han Evnen til glad Satire.

Men idet Billedet af P. L. Møller paakaldes og optræder i Erindringen, træder det saadan i Forgrunden og fylder saa meget, at det skjuler en Mængde Ting, der høre til samme Tid.

IX.

Omtrent paa samme Tid, som P. L. Møller traadte vækkende frem for mig, kom en Vækkelse til os Allesammen, idet Peter Hjort Lorentzen i den slesvigske Stænderforsamling pludselig talte Dansk og „blev ved at tale Dansk“, tiltrods for Forsamlingens og Præsidentens Tilbagevisning af hans Adfærd som uberettiget.

Hvor denne Begivenhed i det fjerne Norden kom til at udøve Indflydelse i Verden! Hvor sælsomt et Tilbageblik nu kan gribe En! Da P. H. Lorentzen i 1842 blev ved at tale Dansk, begyndte han at rokke ved Louis Napoleons Throne, ti Aar før den var rejst. Da han og alle vi Danske, der toge hans Parti, vilde sikre Slesvig for Danmark, da Nationalstriden opkom, begyndte den Strømning, der førte Preussen og Østerrig imod os, tog begge Hertugdømmer fra os, gjorde de To uenige om Byttet og førte til Sadowa og fra Sadowa til Sédan. Vilde Kejser Napoleon ikke være bleven styrtet, dersom ti Aar før hans Thronbestigelse eller Thronrov P. H. Lorentzen ikke havde talt Dansk? Hvis et saadant Spørgsmaal stilles, minder det blot om den Wiener, der ved Donau-Eschingen holdt Haanden for Kilden og sagde:

Hvor de imorgen ville undre sig i Wien, naar Floden med Et bliver borte! — Sandheden er jo, at det Hele er et umaadeligt Sammenhæng, hvor de utallige Enkelte ere knyttede sammen med indbyrdes Ansvarlighed, en Mangfoldighed og Storhed, der kan gjøre Tanken svimmel, en uoverskuelig Havstrømning, der glider langsomt-ustandselig, tilsyneladende med koldeste Ligegyldighed for Individerne, der opløses i Skummet og forsvinde, og som dog rejse sig derimod med ubetvingelig Følelse af, at det er dem, hver Enkelt, det Hele gjælder, at Enhver ikke er en Draabe, men en Soldat under Fanen, at man er med som ansvarligt Redskab i det Store eller Lille, at Spørgsmaalet er, hvad man i al sin Blindhed har villet til Fællesformaalet, om man har havt den Ære, i god Hensigt at trille et Sandskorn til den store Taarnbygning.

Det er jo ogsaa derfor, at jeg har Lov til at sige Jeg, og medens jeg har udrettet saa saare Lidt, tør bringe en Beretning om min Livsskjæbne et Øjeblik hen ved Siden af de betydelige Ting, der endnu stadig bringe Hjerterne til at banke. Jeg har været i Modsigelse med mange eller de fleste af mine Landsmænd, og er det end muligt, at jeg paa et enkelt Punkt kan have havt Ret, saa er det dog ikke herpaa, at Tonen ligger, men paa det, at jeg fra Først af og til Slutningen kan tro at have været i Overensstemmelse med mig selv og været ført mindre af skiftende Stemninger end af en Grundstemning.

„Der er slaaet Reveille!“ Dermed begyndte i „Corsaren“ (Decbr. 1842) Behandlingen af den danske Sag. Det var ingen velskrevet Artikel; men den sagde dog, at nu vare vi Danske som et Menneske, hvis Moder er bleven haanet, og som mærker sig kaldet. „I have ikke hørt det? Det lød alligevel — der er slaaet Reveille! Trommerne gaa, vi Danske staa om vor Moder, vort Fædreland.“ Artiklen sluttede med Ord, der nu lyde besynderlig: „De Danskes Kjærlighed skal voxte ved Smerten.“

Af Stemningen i den Slags Artikler fulgte imidlertid ingen sympathisk Samvirken eller Samstemmen med det liberale Parti, tvertimod kom der en Adskillelse, og dette havde gode, dybt liggende Grunde. hvortil allerede foran

er gjort Hentydning. Det liberale Partis Førere ejede visse-
 lig ikke Jord; men de følte sig hørende til Landets Jord
 og Grund og vidste sig opfattede som saadanne eller
 havde aldrig havt Tvivl af den Art om sig selv; de havde
 Herredømmets Mulighed eller dets Instinkter i sig, hvor-
 imod det aldrig er faldet mig ind at blive Andet end Skri-
 bent. Medens de, ganske sikkert med fuldstændig Op-
 rigtighed, grebe det nyvakte nationale Element, optog de
 i sig og frelste det „Liberale“, der truede med at dø, ved
 at gjøre det „national-liberalt“, følte de tillige, at her
 var en Mulighed for dem til en modus vivendi med Kon-
 gen, hvis han vilde komme dem lidt imøde og betegne
 sig som overvejende dansk Konge i Monarkiet. Orla Leh-
 mann kaldte i et Brev fra Paris „alle Danske i Kred-
 om Kongen“. Partiet blev hurtig, om ikke ligefrem for-
 stærket, saa dog styrket ved moralsk Tilslutning fra Sider,
 hvor man hidtil havde vist en æsthetisk eller religiøs
 Tilbageholdenhed. Heiberg skrev en Afhandling, hvori
 han viste, at Nationalitet var mere end Frihed — hvad
 for mig syntes det Samme som Bevis for, at Luft er mere
 end Vand —; en Bro blev ogsaa slaaet mellem de Liberale
 og Grundtvig trods hans Uvilje mod den Tanke, at Hæn-
 derne skulde bindes paa vor Arvekonge og Herre. Der-
 imod stod for mig „Arvekonge og Herre“ som hartad
 tragikomisk, og jeg havde ikke Sind for, at en Svingning
 i denne Retning var Andet end en Urimelighed. Uenig-
 heden maatte saa bryde tydelig frem, da de Liberale
 i deres Tilslutning til Kongen vilde have Absolutismen
 brugt imod de slesvigske Modstandere, forlangte en Ind-
 skriden imod Stændernes Præsident og Regimenter hen-
 lagte til Slesvig. Der er ret paafaldende, overraskende
 Udtalelser i smaa Afhandlinger fra den Tid, saaledes i
 „Corsaren“ af 16de Decbr. 1842 en Artikel om „Fædre-
 landet“ og Slesvigerne, der har til Motto Stroferne af
 Øehlenschlägers „Sokrates“:

„Mene vi

Endnu, at Uret bør man aldrig gjøre,

Hvad eller har vi skiftet ganske Tro

Og mene nu: ej altid, men dog stundom,

Naar det kan være Meneren til Nytte?“

— og som paaviser det Farlige og Selvmodsigende i hin Henvendelse til Absolutismen. Der er en anden Artikel, af 13 Januar 1843, hvor der hensynsløst siges, at ved denne Slags Paakalden af Nationalitet faa vi Følsomheden fra Frederik den 6tes Tid igjen. „Alt det Stof til Sang og Klang om Dana, Dannerfolket, Danefolket og Danekongen, der gaa Haand i Haand, er vaagnet op igjen.“ Dette er, tilføjes der, ikke det rette Middel i Kampen. Friheden maa ikke skydes tilside, stilles i anden Række, men er ved Siden af Nationaliteten det Første, og kun ved at holde dette fast udrettes Noget. „Thi ved, efter Heiberg, at lade alle slesvigske Theologer studere ved Kjøbenhavns Universitet, eller ved, med „Fædrelandet“, at flytte nogle Regimenter fra Slesvig til Holsten og andre Regimenter fra Jylland til Slesvig o. s. v., udrydder man næppe Sympathien for Tyskland hos de tysktalende Slesvigere. Men dersom man vilde tænke som saa: Det slesvigske Folk, den mest opvakte Del af den danske Nation, tiltales af det Liv, der mægtigt begynder at røre sig i Tyskland, af den store, nye, frie Fremtid, som Tyskland forjætter, idet den tyske Aand, der hidtil har arbejdet i Dybden, nu er stegen eller i Begreb med at stige op som af en Bjerggrube, beladt med dennes Skatte, op i den frie Luft, op under den frie Himmel. Vi kunne ikke kue denne Sympathi med Kavalleriregimentet eller theologiske Kandidater eller Festmaaltider; men vi have selv en Fremtid, lad os gjøre den rig og tillokkende, og lad os skynde os at komme foran Tyskerne — — dersom man tænkte det!“

Dette staar, som sagt, i „Corsaren“ af 13de Januar 1843, og det er en af Maaderne, hvorpaa jeg „haaned den nationale Idé“, som senere, i 1848, blev udsagt om mig af „Dansk Folkeblad“.

Allerede dengang, i Stridens første Tid, gik slige Ytringer i „Corsaren“ ikke hen uden særlig Tilbagevisning. Claudius Rosenhof sang i „Den Frisindede“ med bitter Hentydning til „Corsarens“ Navn og dens Hensynsløshed — maaske ogsaa til mit Blod —:

„Nu staaer en Røver ved Daaben,
Agerer Frihedens Præst.“

Ej heller har jeg ved denne Lejlighed at fremstille mig selv som Frihedshelten, der frelste Noget; thi det liberale Parti havde selvfølgelig ikke ment at ville gjøre Svingningen helt ud, og det blev desuden ved Kongen selv, ved den Tillid, han viste Augustenborgerne o. s. v., drevet tilbage igjen. Men en Efterklang af den oprindelige Menings- eller Følelsesforskjel kom den 11te Marts 1848 i Casino-mødet, da jeg optraadte imod det ulykkelige Ord, at Slesvig skulde tvinges, og forlangte, at det skulde spørges. Min Adfærd ved hint Møde blev fornummet som noget Fjendtligt, blev kaldt et Lune eller endog en Utroskab; jeg vil kun, som alt bemærket, i Erindringen hævde, at jeg var i Sammenhæng med mig selv.

Artiklerne i „Corsaren“ mod de Liberale medførte endnu ikke personlig Uvenlighed eller Brud paa et velvilligt, om end fjernt Forhold, hvori navnlig Ploug stod til mig, og derved foranledigedes, at jeg kom med paa det første Upsalatoget, Juni 1843.

Jeg havde ikke havt Andel i eller Kjendskab til Togets Indledning og Plan, og trods min Læsning og Forelskelse i de islandske Sagaer — eller formedelst denne Læsning; thi Sverig spiller jo næsten ingen Rolle i disse Sagaer — ikke faaet vor gamle Fjende Sverig med. Om Formiddagen, som Toget skulde afgaa om Eftermiddagen, mødte jeg Ploug i Vimmelskafte, og han spurgte, om jeg havde tegnet mig. Da jeg svarede Nej, sagde han: „Tag med; De hører jo dog til.“ Det at „høre til“ heroppe er en Tanke eller Bebudelse, hvori jeg lettelig fanges eller har kunnet fanges, maaske netop fordi der lettelig kommer Noget i Vejen, og faa Timer efter var jeg med ombord.

Det fulgte af sig selv, efter den Maade, hvorpaa jeg kom med, at jeg under Toget ingensteds traadte frem eller gjorde Fordring paa som ellers at danne mit eget Frikorps.

Højst livlige Øjeblikke udenfor dem, der ere fortalte i Datidens Beretninger, staa for mig.

Det første af disse havde slet Intet at gjøre med selve Toget eller dets Idé. Efter Stormen, der havde bragt Kapitajnen til at søge med sin kostbare Ladning Ly ved Christiansø — den nøgne Klippegrund med Danmarks

Statsfængsel, hvorfra Dr. Dampe nylig var sluppen ud —, fik vi smukt Vejr, og i Solskin, ude ved Bougspydet, vare vi pludselig en Klynge, der tumledes i den ivrigste Strid om: Var Adam en Art Dyr eller et Geni, vare vi udgaaede fra en Fuldkommenheds- eller fra en yderst lav Tilstand? Det var en Darwinistisk Strid, inden den egentlige Darwinisme var i Verden, og den udmærkede sig ganske sikkert mindre ved Kundskabsfylde end ved Stemning og Iver. Jeg husker nok, at jeg holdt paa, at Adam havde været et Geni, fordi han var det Første og Friskeste og bar alle vore Anlæg i sig. Andre vare fra et rent bibelsk eller theologisk Standpunkt af samme Mening, medens atter Andre enten efter græske Sagn eller efter deres egen frie Tanke mente, at Adam havde været et Skovmenneske. Til Forvirringen, hvori Disputen løb ud, bidrog, at vi Alle sagde Adam. Naar man klarer sig fra dette Navn og de dertil hørende Fornemmelser, saa kunne i vor Tid begge Parter faa Medhold; thi ifølge de videnskabelig støttede Formodninger og Paastande, der udgjøre Darwinismen, er hele Udviklingen gaaet for sig som en Væxt fra det laveste Trin opad, altsaa ogsaa fra Dyr til Menneske; men den formende, skabende Magt, hvorved „Væsnet med den store Hjerne“, Mennesket, voksede ud, blev til, maa jo have været tilstede i Udviklingens Begyndelsesdyb, og naar vi gaa en anden Vej, forlade Gisningerne og historisk eller kulturhistorisk stige opad, tilbage i Tiderne, træffe vi, rigtignok ikke noget Fuldkomment, men et sælsomt Ufuldkomment, der viser tindrende Glimt, Spiren til vore største og helligste Forestillinger. For saa vidt kan jeg endnu holde fast paa Meningen om Geniet som Begyndelse, og det vil ogsaa træde frem i den historiske Undersøgelse af „Nemesis“.

De andre Øjeblikke, som Erindringen om Upsalatoget særlig frembyder, ere af en ganske anden Art.

Da vi nærmede os Kalmar, viste sig blandt selve vore Førere nogen Beklemthed og Uro; thi de eller vi vare egentlig paa en Opdagelsesrejse og ikke ganske sikre paa at finde det Sverig, vi søgte. Men Modtagelsen i Kalmar gjorde Tvivlen og Frygten tilskamme. Vi vare pludselig mellem et helt Folk, der bød os Velkommen. I tæt-

sluttede Rækker marcherede vi gennem en lang, lav Porthvælving, og inde under denne Hvælving sang de danske Studenter med al Magt Plougs Sang „Længe var Nordens“. Jeg gik i det Øjeblik ved Siden af Ploug, og idet Ordene lød:

„Atter det Skilte
Bøjer sig sammen,“

saa jeg pludselig, at jeg gik ved Siden af et lykkeligt Menneske, hvis Ord med saa vældig Klang bleve til Virkelighed. Jeg kunde ikke lade være at sige ham det, maaske noget kejtet, omtrent i de Ord, at han dog nu maatte være meget glad, hvortil han stille svarede: Aa, ja!

De Svenske svarede os dengang og senere med deres Krigssang mod Rusland, „Kung Carl den unge hjelte“, en mærkværdig Sang, saa stolt og vemodig, en Sørgesang, der vækker Haab, en Sejrs- og Gravsang over eventyrligt, halvt afsindigt Heltemod og vidunderlig Folketroskab, af alle Europas krigerske Sange maaske den, der bærer den største Idealisme i sig.

Fra dette Møde udgik i Tidens Løb to Slags Skandinavisme. Ploug blev Fører for den Anskuelse og Higen, der satte „vor nordiske Fremtid“ som Formaalet og for denne Fremtids Skyld ønskede Helstaten brudt. Jeg blev ikke Fører for nogen Skare, men Bærer af den Mening, at vi for Slesvigs Skyld maatte beholde Helstaten, og at Venskab, Tilslutning, Forbund med Sverig-Norge skulde være Middel til, at vi kunde leve nationalt i Helstaten. Dette føjede sig naturlig som nyt Tønder til den øvrige Strid, der i Tidens Løb blev saa bitter, og skjøndt jeg ikke bestemt kan udpege, hvem der har sejret, ved jeg, at jeg i Spørgsmaalet om Slesvig og Helstaten har lidt Nederlag. Men dette hører ikke hid i Øjeblikket; jeg afbryder nu for at følge min egen Livsskjæbne og navnlig møde det Budskab, som ventede mig paa Tilbagerejsen. Thi da vi i den graa Morgendæmring lagde til ved Skibsbroen i Malmø Havn for at landsætte de Danske Studenter, stod P. L. Møller deroppe og saa paa mig. Ved dette pludselige Syn begreb jeg strax, at Højesteretsdommen maatte være falden og have kuld-

kastet Hof- og Stadsrettens Frifindelsesdom. Efter faa Øjeblikkes Forløb stod han hos mig, gav mig Haanden og meldte, at jeg for tre af de beslaglagte Artikler var som den rette, egenlige Forfatter dømt i to Gange fire Dages Fængsel paa Vand og Brød for hver, for den fjerde i 200 Rdl.s Mulkt og derhos i livsvarig Censur. Ganske uventet kom det ikke; thi jeg havde bestandig havt en hemmelig Frygt for Højesteret, der „ikke gav Præmisser“; men alligevel var det som et Kølleslag. Den første Følelse var dog, tror jeg, et Ønske om at komme ud af Klyngen, og hertil passede en Hilsen, som Møller medbragte fra Moder, om, at jeg helst burde blive i Malmø en Dags Tid for ikke at være med i Glæden og Hurraerne ved Togets Hjemkomst, medens Politiet maaske ventede for at lægge Haand paa mig. Nyheden spredte sig hurtig paa Skibet; men naturligvis sagde man Intet. Jeg gik henad Dækket iland som gennem en Skov af Mennesker; kun Frederik Barfod stillede sig, rimeligvis velmenende, i Vejen og raabte, saa det gjorde ondt i Øre og Sind: Vil De løbe Deres Vej?

Møller tog hjem, og da jeg var ene i det lille Værelse i Hotellet, brød Begivenheden helt ind over mig som en umaadelig Ulykke og Uretfærdighed, hvorimod jeg satte en magtesløs Vrede, eller hvorunder Tanke og Hjerteslag stode stille og Personligheden sank sammen. Men saa skete Noget, hvorom jeg atter kun kan sige: Det var saadan. Jeg kom pludselig til at huske Artiklen „Falstaff som Konge“ og den Sindsstemning, den Følelse af Skyld, hvormed jeg havde modtaget Bogtrykkerdrengen, der bragte mig Bladet. Det stillede sig for mig, at jeg var dømt af den hemmelige Ret, der vidste helt Besked, og som nu igjen vilde være gode Venner med mig. Det virkede saa befriende paa mig, at jeg samme Formiddag skrev den Beretning om Upsalatoget, som blev trykt i næste Nr. af „Corsaren“ (16 Juni 1843) og formentlig bærer Præg af glad Sindsro. Senere blev det ikke vanskeligt at erfare Navnene paa de 7 Assessorer, der havde eller sagdes at have stemt for Domfældelsen imod de andre 6, og naar de aldrig bleve omtalte i „Corsaren“, hidrørte det vel til dels fra hin Morgenstund, skjøndt jeg i det Hele trøster

mig til at sige, at hvad inhumane og voldsomme Følelser der have faret gennem mit Sind og mulig kunne fare op endnu, har jeg aldrig gjemt Vreden til Hævn og navnlig ikke i Literaturen gjort Fortræd paa Grund af noget mig Tilføjet. Der er mindre Selvros heri, end det maaske synes; thi jeg paastaar ikke, at det kommer af noget særlig Humant i mig; men det hidrører dels fra, at Hævnen, naar man efter en Tids Forløb skal erindre Krænkelsen og bruge Lejligheden, er saa uskjøn, saa hæsliq og kommer Ens egne frie, glade Gjerning i Vejen, dels vistnok derfra, at jeg har ment at være som Jøde mistænkt for Hævnjerrighed (Shylock er jo gjort til Jøde!) og derfor mere end en Kristen vilde blive set, ligesom greben i Hævnens Udførelse. Dette regner jeg for en af de heldige Betingelser ved at være Jøde: at man nemlig føler sig under en mistænksom Majoritets Blik; men jeg siger ikke, at man selv altid passer paa og drager Nytte af Situationen.

Alt dette rækker sig henad mod „Nemesis“. Selve det at hævne sig bliver ved Nemesis-Anskuelsen, naar den voxer i En — hvad Daarligt den end maa lade forblive i Sjælen — gjort umuligt, fordi den bl. A. er Selvkritik.

Hin særegne, halv mystiske Fornemmelse i Malmø havde Lidet eller Intet at gjøre med Nemesis — hvorom jeg dengang ikke vidste Andet end det Sædvanlige og knap det —, men indeholdt en Mulighed, som jo overhoved et Menne-skesind ikke bærer anden Sæd end af medfødte Spirer.

Næste Morgen, da jeg sejlede over til Kjøbenhavn og gjensaa Byen, traadte naturligvis Domfældelsen frem med ny og truende Virkelighed. At skulle indespærres i et Fangehul i sex Gange fire Dage og uden anden Føde end Vand og Brød, syntes Noget, der maatte slaa ihjel, og jeg blev angst for Mødet med Moder: hvor fortvivlet kunde hun ikke være paa mine Vegne! — Men Moder, lod det til, havde været nok saa bange for, at netop jeg behøvede Mod, og modtog mig med næsten oprømt Ansigt, idet hun sagde: Du har været en god Søn; de vil ikke faa Magt over Dig!

Opad Formiddagen sendte Kongens Foged, Etatsraad Spandet, Bud efter mig, og jeg gik til ham med den

Tanke, at han vilde beholde mig med det Samme. Da jeg kom ind til ham, sagde han, sammenbøjet over sine Sager, med den tørre Stemme, der skjulte saa megen Følelse: Hm, hm, jeg har her nogle Højesteretsdomme, jeg skal exekvere over Dem. Vil De ansøge om Benaadning?

Nej, det vilde jeg ikke.

Hm, tænker De at bringe Lægeattest for, at De ikke kan taale Dommens Fuldbyrkelse?

Nej, det havde jeg ikke tænkt og troede heller ikke at kunne faa en saadan Attest.

Hm, naa, ja, vil De saa gaa over hos Arrestforvareren og vælge Dem et Værelse og lade mig vide, naar De vil tiltræde det.

Naturligvis valgte jeg det bedste Værelse, en lys, rummelig Stue, der brugtes til Gjældsængsel, og der var Intet til Hinder for, at jeg delvis møblerede den og indflyttede Hvadsomhelst. Det syntes ikke at falde Nogen ind, fra Fogdens Fuldmægtig til Arrestforvareren og Slutterne, at jeg for Alvor skulde „siddes paa Vand og Brød“. Man bragte mig ikke engang Brødet og Vandet, og engang, da jeg befandt mig ilde af Hovedpine og bad en af Slutterne om et Glas Vand, raabte han: Skal jeg ikke hellere løbe over til Pedrin og hente en Kop The? — Kun én Gang blev der vist Strengthed, nemlig da en ung Dame medbragte Jordbær. Arrestforvareren, der selv ledsagede det lille Selskab, sagde: Naa, Jomfruen bringer nok Blomster. — Hun forstod ikke Vinket og svarede nok saa stolt: Nej, det er Jordbær! — Ja, sagde han, saa maa de rigtignok blive her, til Jomfruen kommer ud. — Hver fjerde Dag skulde der efter Loven og Dommen være en Dags Ophold, og den første Gang gik jeg lige fra Fængslet til den italienske Opera paa Hofteatret. Jeg havde min Plads ved Siden af Giødwad og Ploug; de rejste sig og gavede mig Haanden med en vis Ostentation, ligesom for at vise, at Absolutismens Domme ikke plettede.

P. L. Møller begyndte dengang sit lille Tidsskrift „Arena“ og skyndte sig med at skrive en Artikel om mig, et Forsøg paa at orientere den offentlige Mening angaaende mig og „Corsaren“. Naar man saaledes vilde komme mig tilhjelpe, kunde det gøres paa to Maader: Man kunde i saa

forsigtige Ord, som Reiersen fordrede, udhæve trods Alt „Corsarens“ politiske Ret overfor Enevælden og dennes Redskaber, Bladets folkelige og nationale Element, og nogenlunde vise mig som ført, født og baaren dertil i den givne Form og Maade. Men dette laa jo Møller fjernt, ja var ham imod, hvorfor han naturlig valgte den anden Maade, skrev netop det Samme, som han havde sagt i vor allerførste Samtale, idet han nemlig afviste de al alvorlige og politiske Artikler og fremhævede det Æsthetiske. Han brugte den stærke Lignelse, at ligesom Skarpretteren, der afhuggede Ludvig den 16des Hoved, bad Hovedet om Forladelse, saaledes skulde man, medens man politisk domfældte mig, bede mig æsthetisk om Forladelse. Det svarede jo ogsaa til, hvad han havde sagt mig, at rette Vedkommende gjerne maatte vide, at han stod i Forhold til mig, blot det tillige vidstes, at det kun var til den æsthetiske Side af min Personlighed. Vistnok med Ønske om at virke paa Borgerfolks Følelse til min Gunst — maaske ogsaa med lidt skjult Ironi — tilføjede han af det Lidet, han vidste eller i Hast samlede om mit foregaaende Liv, at Bagerne i Nestved engang havde foræret mig en Æreskringle, da jeg tog deres Parti, og endelig, at jeg med min muntre og sorgløse Natur havde taget Budskabet i Malmø let. Dette var mig imod. Man har sin Nød med at rose Folk; enten er Maalet ikke fuldt eller Maaden ikke rigtig. Fra min Side var og er Indvendingen dels den, at jeg, hvad enten med Ret eller Uret, aldrig har villet gjælde for en let og sorgløs Natur, dels vidste jeg ganske anderledes Besked om Sindsbevægelsen i Malmø. Nu staar det imidlertid som Vidnesbyrd om mig fra En, der kjendte mig og saa med egne Øjne!

Hvorvel jeg ganske vist ikke satte samme Pris paa Møllers Afhandling som paa hans Fremtræden og bløde Tone i Malmø, var der dog Meget deri at være taknemlig for, medens den i sin Helhed næppe virkede paa den offentlige Mening. Som det i Regelen gaar, greb den offentlige Mening i Øjeblikket ikke dybt, men paa sin Maade rigtig, vilde ikke være tilfreds, om jeg var bleven frifunden, men fandt i Domfældelsen Hævn.

Imidlertid hengik paa den berørte Maade mine 24 Dages Fængsel. Der var over dette lille Tidsrum udbredt en tilsyneladende Munterhed, en Holden-Hovedet-oppe, som vistnok overraskede P. L. Møller, da han i nogen Afstand saa derpaa, og bidrog til hans Forestilling om det Lette og Sorgløse. Forsaavidt det Pinlige i Virkeligheden var tilstede, slap jeg ud over det derved, at jeg i Fængslet besluttede at rejse til Paris. Desaaarsag forsynede jeg mig med en Mængde fransk Literatur fra det 17de og 18de Aarhundrede, især Voltaire. Hensigten var, syntes det, at erhverve mere og mere finesse til Kamp mod Regeringen; men selvfølgelig var Tanken tillige den at komme ud i fri Luft, se, glemme, lære, nyde, voxe — kort sagt: rejse.

Men hvorledes skulde jeg komme bort, hvem skulde jeg faa til at styre Bladet i min Fraværelse? Der var allerede opvoxet et Par faste Medarbejdere, unge Folk, som efter nogen Tids Anonymitet vare traadte ud af Skjullet og personlig kom til mig; de kunde, om jeg saa tør sige, skrive Corsar-Artikler paa anden Haand; men der var al Grund til at frygte for, at naar Nogen af dem blev gjort til Herre over et saa farligt, fristende Blad, vilde det løbe løbsk med ham. Til Møller turde jeg knap vove en Anmodning; jeg gjorde en svag Hentydning, og han afviste den næsten som en Fornærmelse. Men kort efter kom han af sig selv og sagde, at han vilde nok; det kunde være en god Anledning til at vise, at han netop ikke, som Folk sagde, var „Corsaren“; han vilde have Ret til at gaa op til Reiersen og sige, at Bladet under ham ikke vilde anfalde Regeringen, og saa vilde han levere en „Corsar“ efter sin egen Maner.

Om Rejsen og dens Udbytte er ikke Synderligt at sige. Den havde blandt andre Mangler den, at jeg efter Aftale med Møller skulde hjemsende Breve til Bladet og altsaa brugte Stoffet for tidlig. Brevene bære Præg af en lidenskabelig, halvmoden-intelligent Glæde over Livet i Paris, i Louvre, i Theatrene, overfor de historiske Mindesmærker, Jury-Forhandlingerne og Politik, og de ere i en Tone, som om jeg og „Corsarens“ Charivari aldrig havde kjendt hinanden. Møller mente vistnok, at Spøg og Satire havde ligget nærmere, idetmindste som Pligt mod

Bladet, og for at bøde derpaa eller for at tilkjendegive sin Misfornøjelse gav han dem til Overskrift det corsarmæssige „Hr. Redaction“ og føjede list og her gamle Træsnit ind i dem. Dette var en af hans Særheder; men jeg saa det først, da jeg kom hjem, og turde da ikke klage. Rejsen frembød Øjeblikke, som der i Brevene ikke kunde findes Ord for, saaledes den Aften, da jeg kom til Köln og huskede, at nu var jeg ved Rhinen. Det var bælgmørkt og skylregnede; men alligevel løb jeg strax fra Hotellet ned til Floden, hvor der ikke var Andet at se end Rækken af Lygter paa den gamle Skibsbro og deres matte Afspejling i Vandet; men jeg lyttede, jeg hørte den berømte Flod suse, hørte den komme ud, ikke fra et Sted, men fra Natten selv. Saa og, da jeg i Louvre for første Gang saa Marmorstatuer, virkeligt Marmor og virkelig antike Statuer, som kunde have set Perikles gaa forbi. Jeg var i Øjeblikket ganske ene, og hvilken Andagt i den hvide, tavse, højtidsfulde Forsamling — en Fornemmelse som den i min Barndom overfor den hellige Lampe og dog saa forskjellig derfra! Men som Følge af deslige Fornemmelser fik jeg egenlig hverken set Rhinen eller Billedhuggerkunst paa denne Rejse.

En god Del af Rejsen bestod i at løbe efter de samme Minder og Stemninger som dengang, da jeg fulgte efter den franske Bjergsanger ud i Frederiksberghave, og det betydeligste af disse Øjeblikke var paa Tilbagevejen, i Bryssel.

Jeg boede nærved Kirken St. Gudule i et Hotel af 2den Rang, hvor man efter gammeldags Skik levede en familie med Vært og Nærtinde. En Dag sagde jeg til min trivelige, flamske Vært, at jeg næste Morgen ønskede en Enspændervogn for at besøge Valpladsen ved Waterloo. Han saa skraat hen over mig, trak lidt paa Skuldrene og svarede, at Vognen skulde nok møde. Jeg troede, at han foragtede Enspændervognen. Ved Middagsbordet sagde han med et Smil, at den unge, fremmede Herre vilde valfarte til Waterloo. Selskabet, der syntes tildels at være en sluttet Kreds, Folk fra Byen, yngre Jurister, Haandlende o. desl., var ivrig beskæftiget med Sager af ganske anden Art, navnlig med det Spørgsmaal, om ikke den kommer-

cielle Tilstand viste, at Belgien havde handlet mod sine egne Interesser ved at skille sig fra Holland, og om ikke en Tilnærmelse paa en eller anden Maade kunde naas. Man talte med stor Alvor og med Dygtighed, syntes mig, og tillige paa forsigtig og afmaalt Maade, hvad jo var nødvendigt, eftersom man overfor ivrige belgiske Patrioter let kunde faa Udseende af at nærme sig Højforræderi. Mig var det Hele nyt og meget tiltrækkende, dels for selve Sagens Skyld, dels fordi jeg hjemme var vant til, at Friheds- og Nationalitetsspørgsmaal kun bleve behandlede fra Følelsessiden. Det var mig tillige paafaldende, at skjøndt man samtalede paa Fransk, var der overvejende Uvilje mod Frankrig, og jeg begreb, at jeg ved Værtens Ord om min Valfart maatte synes højlig fremmed for Selskabet. Værten gjorde nogle Bemærkninger om det daarlige Efteraarsvejr og om Vejen og tilføjede, at han forresten huskede Slaget, han var paa den Tid i Bryssel. „Jeg saa de kejserlige Gardekyrassere ride her igjennem, her forbi disse Vinduer; de saa ud, som om de kunde ride hele Verden ned; de saa ud, som om Kugler ikke kunde bide paa dem; et Par Dage efter kunde man samle dem op i Stumper og Stykker, om man havde Lyst.“ — „Saa De ham selv, Kejseren?“ blev der spurgt. — „Ham har jeg set før, mange Gange!“ Og fra nu, til Kaffen var drukken, var der ikke Tale om nogetsonhelst Andet end Kejseren og Slaget.

Næste Morgen kørte jeg i min Enspænder ud til Valpladsen. Det var en taaget og kold Novemberdag, og der var Intet at se paa den store Slette. Men Vejrliget passede godt til mine Forestillinger; thi jeg var paa en umaadelig Kirkegaard, hvor der kun ikke var sat Sten og Kors over de Døde, over de mægtige, brudte Viljer, over den store Genius, der trak saa vidunderlig til. Jeg oplevede hele Sorgen og Smerten, fulgte ham fra Arcole, Pyramiderne og de gyldne Kejsersale hertil, søgte at kalde Grouchy til, at holde Blücher borte, at knuse Wellington, men maatte se den gamle Garde synke sammen, ham selv flygte, Preussere og Engelskmænd sætte deres kolde, bitre Triumfsmil op, og saa søgte jeg Trøst ved at tænke mig ind i, at det burde være saa. Jeg kunde

dengang Intet skrive derom; det syntes mig en ganske privat Lidelsessag; men et Par Aar efter gjorde jeg et Forsøg, i „Eventyret om Kejser Napoleon“, hvor han bliver Feen (Friheden) utro, og hvor hun slukker Kejserstjernen paa hans Slot, saa at hans Fjender faa Magt over ham. Og den Nat, da han dør, viser hendes Sorg sig i det store Uvejr, og ved Lyden deraf staa Borgermændene op af deres Seng og se ud og sige: I denne Nat dør vist Kejser Napoleon.

Det eneste Anbefalingsbrev, jeg havde til Paris, var fra Orla Lehmann til en dansk født Mand, naturaliseret Franskmand. Paa Adressen stod: Rue Rivoli Nr. 2. Jeg pyntede mig da og gik med Brevet til Rue Rivoli, men kunde ikke finde Nr. 2. Endelig mente jeg, at det fornuftigvis maatte være ligeoverfor Nr. 1; det var en Have med et Jerngitter, og der var en stor Gitterport, hvor der stod en Skildvagt. Jeg viste Skildvagten Orla Lehmanns Brev og spurgte efter Manden. Skildvagten ry-stede paa Hovedet. En Herre kom til, saa paa Brevet og sagde: Men dette er Tuilerierne! — Jeg troede næsten-dels, at Orla Lehmann havde villet drive Gjak med mig og sende mig, Corsaren, til Kong Louis Philippe; men senere viste det sig, at han havde skrevet fejl: Rue Rivoli istedenfor Rue Vivienne.

Derimod fandt jeg et andet Bekjendtskab, en Skuespiller Adalbert, der kort i Forvejen havde været med en fransk Trup i Kjøbenhavn. Han var gift med en overmaade flink og husholdersk lille Kone, og hun gjorde mig be-kjendt med et Par andre Skuespillerinder. De toge sig af mig, behandlede mig som et Barn, der for tidlig var sendt fra sin Moder til Paris, og efterlode hos mig et Indtryk af den ejendommelige Bravhed, der findes hos franske Kvinder. Et svagt, omdigtet Præg af dette Bekjendtskab er i 3dje Bog af „En Jøde“.

I Alt dette var ikke megen Paavirkning; selve Verden blev mig egenlig en lukket Bog, fordi jeg fik talt saa lidt og navnlig slet ikke fik talt med betydelige Personligheder, men gik omkring i mit eget „Tummerum“ og forblev egnet til — hvad jo ogsaa havde været Rejsens Hensigt — at træde tilbage igjen i „Corsaren“ som min

eneste og rette Plads. Vist er det, at jeg vendte hjem til Bladet, ikke som til en Trældom, men med Længsel, som til min Natur. Møller gav mig det fortrædelig tilbage — ikke paa den Maade, at han gjerne vilde have beholdt det, men fordi han var gnaven over, at han ikke havde kunnet gjøre Noget ud af Situationen, og han sagde med sit mest sarkastiske Smil: Malicen er Deres Genre, Højstærede; jeg er for god.

Jeg har nys nævnt Orla Lehmann. Hvorledes jeg gjorde Bekjendtskab med ham, kan jeg ikke huske; men det maa have været tidlig, thi jeg besøgte ham i Fængslet. Jeg kan heller ikke huske, at jeg har havt noget Udbytte af de faa, korte Møder eller Samtaler med ham; thi der var Noget ved ham, som gjorde, at jeg overfor ham ikke vilde blive ved Jorden, men steg op paa Kothurnen. Jeg søgte inde i mig, ikke efter mig selv, men efter Noget, der kunde svare til ham, til hans særegent højrostedede, idealistiske Pathos, og naar man ved saadanne Lejligheder tillige har en begyndende Selvkritik, taber man ganske Personlighed og bliver kejtet. Rime­ligvis har jeg engang paa en saadan blandet Maade talt om Friheden og om det Haabløse i alle Anstrengelser, og Lehmann svarede da med den løftede Røst og tilsvarende Haandbevægelse: Friheden er ikke en Ejendom, ikke en Hustru, men en Elskerinde, der erobres. — Jeg forstod ikke nøjagtig, hvad han mente; men hans Ord malede for mig en fin, hvidt tilsløret Kvindeskikkelse, der kom henad et Kirkegulv og skulde vies — til Orla Lehmann selv, underlig nok. Det var underligt nok og tillige korrekt; thi Orla Lehmann var virkelig i poetisk-politiske Øjeblikke som en Frihedens Brudgom, og naar han talte forsagende, kunde man nok tro, at han mente det; men det tog sig ikke ud som sandt alligevel.

X.

Skjøndt Corsar-Interesserne tilsyneladende og tildels ogsaa virkelig udfyldte Tiden i det næstfølgende Aar,

træde de dog tilbage, ja blive i Erindringen næsten borte for mig under det, der brød frem, og som her kunde omtales under Titlen „En Jøde“ eller bedre under en Overskrift, der omfattede den Blanding af Jødedom og Danskhed, hvorefter jeg bestaar. Desaaarsag begynder det Jødiske, jeg nu har at dvæle ved, meget korrekt med Festen paa Skamlingbanke, Maj 1844.

Denne Fest var en folkelig Besiddelsestagen af Sønderjylland, en højtidelig Planten af Flaget paa dets Grund, og som Forholdene vare, kunde det ikke ske i det sydlige Slesvig eller blot i Midten, men tæt ved Jyllands Grænse. Landingsstedet for os Kjøbenhavnere var derfor Kolding.

Overfarten var i Sandhed skøn, fordi der var Majdag i os som i selve Naturen, det spirede i os med Haab og Glæde, den nye Fuglesang lød, vi vare i den danske Nations Foraarsmorgen og bare den med os.

Jeg havde levet ombord i fuldstændig og ublandet dansk Luft, følte mig indoptaget i, Del af den danske Nationalitet, havt en lykkelig Dag. Ud paa Eftermiddagen kom, hvad der vel ogsaa hændes Andre, efter den lange Selskabelighed en vis Sindets Træthed, en Nedstemthed eller Sørgmodighed, der forøgedes, da vi nærmede os Kolding og det foreløbige Maal fik Form, blev mindre eller anderledes, end det var tænkt. Formodenlig blev jeg derved mere modtagelig for det Forstyrrende eller Skjærende, da vi lagde til Broen og en Mand traadte frem med Velkomsthilsen og derpaa med høj Røst anviste hver af os Bopæl, mig hos en Jøde. Jeg havde naturligvis Intet imod min ubekjendte Blodslægning; men jeg følte det paa den Maade, at vi nu ikke længer vare Danske, der skulde til Danske, men Kristne til Kristne, Jøder til Jøder, hver i sin Baas. Det var jo ikke saadan ment; men med min Sensibilitet opfattede jeg det saadan, og da Ove Thomsen tidligere paa Dagen havde foreslaaet mig, at vi slet ikke skulde blive i Kolding, men strax tage ud til Vonsild, ved Foden af Skamlingbanke, og nu fornyede Opfordringen, tog jeg derimod, og vi forsvandt.

I visse Maader var dette en lykkelig Beslutning; thi der blev os en mageløs herlig Aften til Del i Vonsild

Kro. Vi sad paa en Trappe ud til Haven og saa et stort Blus i det Fjerne; det var et Glædesblus tændt paa Skamlingbanke i Anledning af vort Komme. Der var i Natten og dens Blus noget Romantisk, halvt Krigersk, en Luftning fra Valdemar Sejrs Tid; vi vare som Fortropper af den danske Befrielseshær. Mænd og Kvinder kom og hilste paa os og talte med os, som fremmede Mennesker ellers ikke tale til hinanden. Vi lyttede til hverandres Stemmer og fandt dem danske. Ordene vare maaske jevne nok, men Musik for os, fordi de vare danske i slesvigsk Maal. Medens det blev tyst om os, vedblev det store Baal at brænde hist oppe, Noget syntes at blive forkyndt mellem Himmel og Jord.

Men da vi ud paa Natten skulde have et Par Timers Søvn, kom den Tanke, at nu var der i Kolding en Familie, som jeg havde været uhøflig imod og maaske følte sig krænkede af mig, Blodslægtningen, Jøden, som om jeg ikke havde villet vedkjende mig Slægtskabet. Hvor var Skylden, hos mig eller hos de ildesindede Indkvarteringschefer? Jeg fik ingen Søvn og var om Morgenen som i Feber. Paa Skamlingbanke blev det ikke bedre. Deroppe paa Toppen, nærved Talerstolen, traf jeg en Bekjendt, en Literat og døbt Jøde, der spurgte mig, hvor jeg var blevet af den foregaaende Aften. Jeg fortalte ham det og tilføjede, at jeg nu kunde have Lyst til at stige op paa Talerstolen og raabe ud til Alverden, at jeg var Jøde. Han sagde: Jeg vædder, at De ikke tør sige højt, at De er Jøde. — Det kunde der ikke væddes om; men faa Sekunder efter stod jeg paa Talerstolen og sagde det til de mange tusinde Mennesker: Jeg er en Jøde, hvad vil jeg imellem Jer?

Det var mit Livs store Spørgsmaal, som jeg paa begrænset, omhyllet dunkel Maade bar i mig og kastede ud.

Det blev modt med et umaadeligt Raab: Jo, jo! Velkommen! og de Nærmeste rakte Hænderne op imod mig. Det burde have inspireret mig til, eller det kunde hos en Anden have frembragt sand Veltalenhed om Nationalitet og Frihed; men der var Feber og Disharmoni i mit Sind — noget Vredt og Ondt ved Siden af Selvbegyrelsen —, og jeg fortsatte med at forklare, hvorfor jeg

som Jøde stod der med Rette: Fordi jeg bragte dem Ordet „Øje for Øje, Tand for Tand“, fordi det ikke gik an, som foreskrevet fra anden Side, at vende Kinden til, naar den blev slaaet, men slaa igjen paa Slesvigholsternerne, Haardt mod Haardt, Ondt mod Ondt, gjøre Gilde for dem, som de vilde for os!

Jeg har rimeligvis selv beundret denne Tale og været stolt af den, fordi den vakte saa stor Bevægelse og gjorde Lykke hos de Mange, og naar jeg nu kalder den trist, er det hverken i den Hensigt at slippe fra den for saa billig Pris, som et Ord er, ejheller for at pynte mig dermed som med en overvunden Fejl, men for at se ind i det Sorgelige. Det fik endda være, at Talen som Udtryk af mit Jegs anden Side staar i Strid med det Bedste i selve „Corsaren“; men den staar ogsaa paa sær Maade i Strid med sig selv; thi idet jeg lydt bekjendte mig som Jøde, talte jeg med en Slags kristen Bevidsthed, berettede om den jodiske Religion, ikke hvad den havde lært mig, men hvad man i kristen Skole havde, ud af en enkelt, borgerlig Lovbestemmelse, lært, at den var, og medens jeg syntes at ville løfte den højt, nedsatte jeg den i Virkeligheden til et Underordnet, tjenligt til Vrede og Ufred.

Jeg tror ikke paa, at der etsteds i Skjul føres en Protokol, hvori ogsaa en saadan Tale optegnes, og hvor der bliver afsagt f. Ex. den Dom: at fordi Talen, hvori der var Synd, gjorde Lykke og gjorde Virkning, skal samme Taler ved Lejlighed holde en bedre Tale, der gjør Fiasco. Men der er en finere Sammenknytning af Verdens Ting, af store og smaa Begivenheder, og i Henhold til den sætter jeg Forbindelse mellem hin Tale paa Skamlingbanke og Talen i Casino den 11te Marts 1848 om at tvinge eller spørge Slesvig. Der vilde Ordet have passet, hvis det havde været nyt og frisk: „Jeg er en Jøde, hvad vil jeg imellem Jer?“ — især hvis jeg havde kunnet tilføje: Jo, jeg staar frem, fordi vi, spredte over hele Verden, have eller skulle have den Mission at sige Nej til Ufrihed i enhver Form og raabe paa Frihed. — Men jeg havde nys været i Rom for at lære, ikke hos Jøder, men hos Grækere, af Tragikerne og Statuerne, og der kom i min Tale en Klang deraf, som vel maatte synes ærede

Medborgere baade „gemacht“ og trodsig og gjorde, hvad man kalder Skade, saavel for Sagen som for mig selv.

Jeg undres ikke over mig, der talte og handlede ud af alle givne Betingelser; men jeg beundrer Ordenen, der fører det Hele ud i dets Konsekvenser.

Paa langt Hold og igjennem P. L. Møller gav Talen paa Skamlingbanke et Stød til Fortællingen „En Jøde“.

Jeg vilde i et Familie-Anliggende til Lolland og havde bedt Møller rejse med; men da vi kom ned til Dampskibet, var Maskineriet gaaet itu, og vi kom ikke afsted. Møller fulgte med hjem, og da vi efter nogen Samtale bleve sultne, opdagede jeg, at min Familie var ude og Tjenestepigen med. Jeg gik da ud i Kjøkkenet for at se efter Aftensmad, og Møller fulgte, stadig samtalende, med og saa sig nysgjerrig om.

Er det Deres hele Lejlighed? spurgte han.

Ja, hvorfor?

Fordi det har forekommet mig, som om De havde et skjult Værelse.

Det Ord virkede underlig paa mig. Efter et Par Aars Bekjendtskab stode vi pludselig fremmede og dulgte for hinanden eller idetmindste jeg som dulgt for ham, og var det formedelst „Corsaren“, eller fordi han var døbt og jeg ikke?

Jeg spurgte, hvad han egentlig mente, hvordan han var falden paa det; men han var hurtigt kommen tilbage i Ironien og svarede: Jeg mente bare det Værelse, Højstærrede, hvorfra De kommer ud og gjør fremmede Folk det vanskelige Spørgsmaal: Hvad vil jeg imellem Jer?

Det Hele var lige ved at slaa om i Spøg; men den underliggende Alvor, det, hans Ord, hvordan de end stillede, rørte ved, fik dog Overvægten, og medens vi sad og spiste tørt Hvedebrød til et Glas Vin, talte vi for første Gang menneskelig sammen, d. v. s. om inderlig personlige Ting. Det lod til at være som en ny Verden for ham, at Nogen, der ved tilsyneladende frit Valg ikke havde anden Opgave og Fremtid end en literær eller æsthetisk, for Alvor led under at være ved Fødselen udelukket fra Embeder, fra Valg til Stænderne, fra Hær og Flaade, fra Borgervæbningen ud over Lieutenant o. s. v..

og endnu mere lyttede han, da jeg klagede over det Tilsvarende og Værre, at samme Til sidesættelse og Fjendtlighed var i Samfundet, i Husene og paa Gaderne, og da jeg med stigende Lidenskab rørte op i gamle Ting af den Slags og mere og mere fremhævede, at en Jøde stod udenfor Lov og Ret i Tilværelsen, fordømt til at blive sonderrevet og gaa tilgrunde. Han gjorde ingen Indsigelse og afbrød mig ikke; kun engang imellem indkastede han et enkelt Ord eller Udraab, som man rager op i en Kulild for at faa den til at blusse paany. Endelig tog han Hat og Stok og sagde, idet han gik: Med saadanne Folelser skriver man en Roman.

Samme Nat skrev jeg Slutningskapitlet af „En Jøde“, ikke fuldstændigt og nøjagtigt, som det senere blev trykt, men temmelig nær.

Den Tid, som hengik mellem Møllers Afskedshilsen og dette Kapitels Tilblivelse, kan jeg ikke gjøre Rede for. Jeg maa vel have studset over at have en Roman i mig og i det Indre ligesom gjort et Spring paa Byttet. Et omtrentligt Omrids af Fortællingen maa i stor Hast være kommet tilstede i Sindet, Skikkelser, der skulde bruges, maa flygtig have vist sig; men det Mørke og Uhyggelige, det, som svarede til vor Samtale og Øjeblikkets Exaltation, trængte sig mest frem, gjorde først Fordring paa Form og kom derved til at udøve et Tryk paa den hele Komposition, som fulgte efter. Den blev ganske anderledes et Fantasiværk og fik et helt andet Præg, end Tilfældet vilde være blevet, hvis jeg i Ro og Mag og reflekterende havde samlet og brugt Virkeligheden.

Hvorvidt det som Regel er rigtigt at skrive en Bogs Slutning først, skal jeg ikke afgjøre. At det ikke, som maaske Nogle mene, er det Samme som at begynde bagfra, kan ses ved den Betragtning, at en Slags Helhed dog maa være tilstede i Sindet først. Jeg vandt, at Fortællingen, fordi den var saa determinert i sin Stræben hen mod et bestemt Maal, blev færdig paa faa Maaneder i en vis Enhed og Energi; men jeg tabte, idet den formedelst hin Slutning blev i højere Forstand uretfærdig, præget af en Uordenstro — af det Mystiske, at Jøden efter Omstændighederne maa gaa tilgrunde formedelst en

Naturfjendtlighed, der er sat mellem ham og Folkenes Blod som mellem Kvindens og Slangens Æt —, hvad dog kan tilgives, hvis man tager Bogen som det, den var i sin Oprindelse og Hensigt: mere et poetisk Stridskrift end en fri, harmonisk Digtning. I alt Fald, den kom ud af mig, som jeg var.

For at komme et Ojeblik tilbage til noget Forangaaende: Man kan spørge, om ikke selve denne Bog efter min egen Mening vidner om noget Ufornuftigt, Urimeligt, Stygt i Samfundet, som man maa bekæmpe, og om dette ikke altsaa „altid har Uret“? Jo; men var da jeg ikke Del af Samfundet, havde det ikke indtil enhver Enkelthed beredt mig, og kæmpede det ikke gennem mig mod sig selv? Hvad mere Ret overfor „Samfundet“ have de største Reformatorer?

Møller havde fra Først af stillet sig afsides. Ved det svageste Tegn paa, at jeg vilde spørge ham tilraads, læse Noget op for ham, høre hans Mening, havde han erklæret, at jeg værsøg skulde gjøre alle Daarlighederne paa egen Haand for ikke senere at bebrejde ham Noget og for heller ikke at sætte en Bog i Verden, der havde flere end én Fader. Men det morede ham, engang imellem at læse et Korrekturark uden Sammenhæng med det foregaaende: Det er, sagde han, som naar jeg gaar forbi en Restauration og ubestemt lugter, at der bliver kogt.

Den Dag, Bogen blev averteret i Adresseavisen, kom han til mig og sagde meget alvorlig: Nu er der to Muligheder; enten kan Deres Jode gjøre sprojtende Lykke eller blive anset for det bare Pøjt.

Hvorfor ikke midt imellem?

Nej, det har jeg lugtet, da jeg gik forbi Kjøkkenet.

Til den „Lykke“, som Bogen gjorde, regner jeg især, at den paany bragte mig sammen med noget Godt i Fortiden. En af de Lærere, der i Skolen havde vist mig Velvilje, P. Berg — i lang Tid meget bekjendt her i Byen som Lærer i Mathematik, død som Præst i Sværdborg ved Vordingborg — kom til mig og sagde, han havde gjort mig Uret; han havde troet, at jeg ved „Corsaren“ var „gaaet i Hundene“, og da jeg spurgte, paa hvilken Maade, svarede han, at han havde ment, at jeg førte et

hensynsløst Liv i Sus og Dus og i Bitterhed formedelst *examen artium*. Dette er et Vidnesbyrd om Samtidens Opfattelse, baade let forstaaeligt og tillige besynderligt; thi der var maaske i „En Jode“ ved Siden af ideal Længsel og Fantasi mere Bitterhed og mindre Ungdomsglæde end i „Corsaren“, og Bladet havde aldrig angrebet f. Ex. H. N. Clausen. Imellem Berg og mig opkom et Venskab, der varede til hans Død og adskilte sig fra mit Forhold til P. L. Møller derved, at det fra begge Sider var fortroligt og aabent. Det fik den Særegenhed at holde trods politisk Antipathi; thi da jeg i 1849 i „Nord og Syd“ paaviste Umuligheden af Slesvigs Inkorporation i Kongeriget Danmark, men Retfærdigheden i dets Forbliven under Kronen Danmark og desaarsag anbefalede en „Føderativstat“ — der senere med nogen Modifikation blev virkelig og kaldtes Helstaten —, stod Berg ivrig paa ejderdansk Side, for Inkorporation af Slesvig indtil Ejderen, kom hver Uge til mig og stred imod, hvad jeg skrev eller vilde skrive. Vi kom tit til Randen af Uvenskab, men ikke over den, fordi vi gjensidig kunde indrømme god Vilje. For mig var det en særegen og vanskelig Sag, maaske ogsaa noget Godt, saadan at have Modstanden hjemme i Huset. Ogsaa i en større Sag blev Berg Modstønder eller Maner uden netop at ville det. Vi talte aldrig om Religion, og jeg glemte som saa mange Andre, at han var theologisk Kandidat. Men efter Kolera-Aaret og den store Lidelse, som det bragte ham, huskede han det selv desto dybere og blev Præst. Jeg besøgte ham (1858), og om Søndagen var jeg med i Kirke. Han prædikede over Nikodemus, der i Hemmelighed kommer til Kristus, og jeg har aldrig hørt nogen inderligere og mere gribende Prædiken. Den simple Skildring af, hvorledes Nikodemus drages til, føler Sjæls Længsel og Trang, men vakler, ikke kan faa helt fat paa sig selv, ikke overvinde Hensyn, men søger en Middelvej, syntes mig rettet lige paa mig — hvad vel enhver god Prædiken skal synes enhver Tilstedeværende —, de blideste Minde fra Rordamstiden i Skolen rejste sig i Sindet, og jeg gik resolut hjem med Præsten for at faa Sagen klaret. Han stillede Fordringerne, og jeg kunde ikke. Den hi-

storske Kristendom og navnlig Noget i Bekjendelsen stillede sig uovervindelig i Vejen; det var nok den samme Nikodemus, men ikke den samme Kristus, og jeg maatte „sejle min egen Sø“.

„En Jøde“ gjenoprettede ogsaa Forbindelsen med K. C. Nielsen, som imidlertid var blevet Rektor ved Realskolen i Aarhus. Han tilskrev mig nu og indbød mig til sig, og jeg var i det næstfølgende Aar ovre hos ham og fik altsaa, rigtignok for meget kort Tid, det Ønske opfyldt, som jeg havde havt i min Skoletid: at leve under Tag med ham.

En Fornyelse af Bekjendtskab eller et nyt Møde foranlediget ved Bogen og af særegen Betydning var med S. Kierkegaard, der igjen kom tilsyne paa Gaden. Jeg bruger dette Udtryk, fordi det dengang tog sig ud, som om han forsvandt og kom for netop at udrette et Tanke-Ærinde og forsvinde igjen. Han spurgte mig, hvilken Karakter i Bogen jeg nu selv antog for bedst skildret, og da jeg mente, at det var Helten, sagde han: „Nej, det er Moderen.“ — Hende havde jeg under Udarbejdelsen slet ikke tænkt videre over. — „Det tænkte jeg nok!“ sagde han oprømt. Han vedblev: „De har naturligvis læst Kritiken i „Fædrelandet“; hvad troer De nu, er Meningen med den?“ — „Den er vel ganske simpelt at rose Bogen.“ — „Nej, Meningen er, at der er Mænd, som i Dem ville se Forfatteren af „En Jøde“, men ikke „Corsaren“s Redaktor; „Corsaren“ er P. L. Møller.“

Jeg raabte næsten højt af Forskrækkelse paa Møllers Vegne, da jeg baade vidste, hvor urigtigt det var, og hvor ubehagelig og skadelig en saadan Mening vilde være for ham. Jeg gjorde Indsigelse og mindede Kierkegaard om, hvad jeg havde fortalt ham om „Corsaren“, længe før jeg kjendte Møller; men han rystede smilende paa Hovedet og forlod mig.

Møller blev mismodig, da jeg fortalte ham dette, og paalagde mig som en Æressag at gjentage og atter gjentage Sandheden for Kierkegaard, hvad jeg ogsaa gjorde, saasart Lejligheden gaves; men Filosofen veg ikke og sagde blot, at der var i Verden Rapporter nøjagtigere end

nogen Politirapport. -- Jeg spurgte: „Hvordan kan De i den Sag have nogen paalideligere Rapport end min?“ -- Saa lo han paa sin sære Maade, og jeg var fristet til at antage det Hele for Spøg; men da jeg gav Møller Beretning om min mislykkede Ambassade, tog han Sagen alvorligere og sagde, at det netop nu vilde blive ham til stor Hindring, hvis en saadan Mening voxede i Publikum, og det vilde derfor være rigtigt, at vi for en Stund afbrøde vor Omgang, hvilket han ogsaa gennemførte, men ikke konsekvent, som senere vil ses, og uden at kunne undgaa Kollision med Kierkegaard.

Blandt Jøderne herhjemme blev Bogen i Almindelighed ikke opfattet som en respektabel Digtning eller som Indlæg i en fælles Sag. Man folte den snarere som en Krænkelse, en profan Udstilling af national-religiøse Ting, eller man fandt kjønnere, finere Sider af Folkelivet udeladte, eller man frygtede, at denne Højrosthed om Jødedom ikke vilde være gavnlig for Forholdet til den kristne Verden. I England, hvor „En Jøde“ udkom 1851, var der hos mange, maaske de fleste jødiske Læsere en lignende Opfattelse; men her kom særegne Omstændigheder til. Bogen blev samtidig oversat af to Damer, Mrs. Bushby og Kvækerinden Mrs. Howitt. Sidstnævnte fandt det passende at indrette, „to adapt“, min Fortælling efter engelsk eller rettere hendes egen Smag, og i sidste Kapitel døbte hun min Jøde. I Tidens Løb sejrede Mrs. Bushbys ærligere og billigere Udgave i Konkurrencen, og den sælges nu som Jernbaneliteratur baade i England og Amerika; men hos Adskillige hersker nok endnu formedelst Mrs. Howitt den Forestilling, at jeg er Renegat, at jeg baade med Pen og Exempel har vist Jøderne hen til Daab. Selv de Jøder, der kun kjendte Bogen af Mrs. Bushbys Oversættelse, kunde dog stille noget ganske anderledes Godt op imod den, nemlig en saadan Jøde som Disraelis Sidonia. Han var ikke som Jakob Bendixen udgaaet fra Tryk og næsten Fortvivlelse, men fra stort, lyst Haab og stor Ærgjerrighed. Skjøndt det kunde være vanskeligt at finde i den virkelig jødiske Verden Noget eller Nogen, der lignede Sidonia -- den Mening,

jeg har hørt herhjemme, at han skulde ligne ind i Familien Rothschild, er aldeles fejlagtig — og skjøndt han med sin Haan og sin Pukken paa det blaa Blod, der var endnu blaaere end det reneste normanniske, var et Middel for den døbte Disraeli til at bryde sig Vej mellem lords, earls og dukes, modtog man Billedet som Noget, der kunde kaste Glans tilbage paa det Folk, han havde forladt, og det er ret betegnende, hvad jeg har hørt i England, at en rig jødisk Dame af Taknemlighed testamenterede ham en stor Del af sin Formue. Men hvo kan efter Omstændighederne undres over Sligt eller dadle det? Hvor megen Vægt lægge ikke uafhængige, i eget Land bosatte Nationer, paa en Rejsendes Skildring, der roser eller dadler dem!

Hvad endelig angaar Bogens Virkning paa mig selv, da blev jeg ved dens Udgivelse for en Tidlang fri fra det Tryk og den Smerte, der horte til Jødevæsnet. Goethe er ikke den Eneste, der har forvandlet ein Leid til ein Lied¹⁾ og befundet sig vel derved. Men jeg gik noget videre end „den store Mester i Begrænsning“; det stillede sig nok for mig omtrent saadan, at alle Religioner og Konfessioner vare skaffede tilside og ligesom jeg hvilede i den behagelige Slaphed, der følger efter en Bog. Verden syntes mig forandret, min Skjæbne ligesaa: jeg var løst fra den. Men det var ligesaa stor en Fejltagelse som at tro, at Naturen sover, fordi vi gaa iseng. Opgaven, som Livet stiller, er ikke, at man gjennem Fantasiens skal løses fra Betingelserne, men at man skal komme til Erkjendelse af dem og Forsoning med dem **gjennem** al den Bitterhed, som efter Omstændighederne horer til.

Og saa vil jeg nu her begaa en Uregelmæssighed, bryde Fortællingens ordnede Gang og med Føregriben — ligesom i en stor Parenthes — samle Noget, der horer til i Tanken de nys skrevne Ord og særlig til Kampen om Jødedom, Danskhed og Almenmenneskeligt i min Livsskjæbne.

Jeg har nævnt Illusionen, hvori jeg kom med Hensyn til det jødiske Væsen og dets Betydning. Til denne Illusion blev jeg unægtelig hjulpen af Meget. Tidens mere og mere vaagnende Lidenskab gik ikke i Retning af det Kirkelige. Efter nogen Tids Forløb gjorde jeg en temmelig stor Rejse

¹⁾ En Lidelse til en Sang.

og traf undervejs sammen baade med dem, der vilde tilvejebringe et nyt Menneskeligt ved at omstyrte Kirke og Samfund, og dem, der vilde bevare og hævde Samfundet ved Hjælp af Kristendommen som en ideal Humanisme. En Jøde kunde frit vælge mellem begge; paa Basis af den sidstnævnte blev „Nord og Syd“ til. Strax efter min Hjemkomst, da jeg netop havde begyndt Tidskriftet, havde vi Revolutionen af 1848, Krigene, det fælles, herlige, nationale Liv med de fælles Sorger, megen Befrielse, der gik igjennem Gemytterne og især gjennem Loven: Danmark som Stat gjorde ikke længer Forskjel mellem Jøde og Kristen. Man kunde tage dette som en naturlig Retfærdshandling, som man ikke skyldte Tak og dog var taknemlig for. Jeg vil ikke sige, at Taknemligheden forogede Kjærligheden; man er national, man elsker sit Fodeland af Instinkt, undertiden endog i omvendt Forhold til Velviljen, det viser En — hvorledes kunde ellers saa mange Fattige og Tilsidesatte netop være de mest redbonne til at træde frem og give sig hen for det? — men alligevel var Forandringen dog et Moment i større Livsglæde, Frejdighed og Almenfølelse.

I det Væsenlige, enkelte smaa „Jøde“-Raab fraregnede, deltog jeg da ogsaa uforstyrret, med Sind og Sjæl, som et af Landets egne Born, i den offentlige Debat om vore Auliggende, stredes og sloges med danske Kristne, næsten som om jeg selv var kristen Dansk. Baade poetisk, kritisk og politisk var denne Periode af 10—12 Aar, der især er betegnet ved „Nord og Syd“ og „Hjemløs“, af intensivt Liv og kan vel engang bringes ind under en uforbeholden Skildring af, hvad der var tilstede i Frederik d. 7des Tid; men i Øjeblikket glider jeg hen derover for blot at gjøre den Bemærkning, at hele Kampen jo alligevel var — eller efterhaanden mere og mere tydelig blev — en saadan, hvorunder der skarpt blev spurgt: Hvo forraader ved selve sine politiske Meninger mest naturligt Hjertelag for Danmark? Hvo hører til her, hvo er sand Dansk: den, der vil bevare Slesvig ved Hjælp af Helstaten, eller den, der vil have Helstaten brudt for Slesvigs og „vor nordiske Fremtids“ Skyld? Jeg har alt sagt, at jeg led et fuldstændigt Nederlag, og ikke mindst bestod Nederlaget i, at hver-

ken den national-liberale Regering eller Folkets Flertal, i 1861, vilde med, da jeg mente, at nu var det gunstige, maaske det eneste gunstige, Øjeblik givet os til at optage Kampen med Preussen paa national-liberalt Grundlag. Da traf det sig saa, at man samtidig i London indbød mig med Gjæstfrihed og Kjærlighed, for at jeg skulde, ikke opgive det Danske, men tillige være engelsk Forfatter, og jeg fulgte Indbydelsen, var stærkt beskæftiget med det Engelske, betragtede mig selv som halvt landflygtig — noget usikker om, hvorvidt det var rent menneskelig eller som Jøde, at jeg havde paadraget mig det —, da i 1862 under den store Udstilling de danske Arbejdere kom over og havde en Fest i Glaspaladset i Sydenham, hvor jeg var med. Efter Maaltidet løftede man den store, danske Fane og førte den under Sang ud i Haven. Da man plantede Fanen ved en lille Høj, kom en Mand, hvem jeg en gang havde rejst med fra Kjøbenhavn til Hamborg og havt Lejlighed til at gjøre en ubetydelig Tjeneste, hen til mig og sagde, at nu burde jeg holde en Tale til Dannebrog, og da jeg saa tog Hatten af for Fanen og sagde nogle hyl-dende, maaske hjertelige Ord, da foregik der ogsaa, Danmark uafvidende, en Forsoning mellem Danmark og mig, og jeg vilde hjem.

En saadan Begivenhed fortjener hverken det store Navn Førelse — stort, altfor stort, hvis Personligheden gjør sig til deraf som af en særlig Gunst — eller det lille, meningsløse Navn Tilfælde, men er formentlig bedre betegnet ved at sige, at den kommer gennem de Traade, som jeg kalder Nemesistraade, og faar sin Betydning af den Brug, som man formedelst andre slige Traade kan gjøre deraf. Der kom ogsaa Mere til for at bevirke det Paafølgende; thi formedelst Noget, som var i Sindet og udenfor, timestes der mig en stor Lykke, en stor Lysglans, hvortil hørte en tilsvarende Gjæld, og jeg gik ind i Glansen og Gjælden. Alt det Nævnte eller Antydende tilsammen førte til, at samtlige Poesiens Muligheder vaagnede i mig; ideal Løftelse og Bekymring, glade og tunge Forestillinger om Verdens skønne Orden og Strenghed, stort Haab og stærk Selvdom stege frem og fik tilnærmelsesvis Form, maaske mest kjendelig i „Arvingen“ og „Bjergtagen“. Til samme

Periode høre saadanne rent danske Fortællinger som „Ekkoet“, „Den flyvende Post“ og „Den Vægelsindede paa Graahede“ samt de i stor Fred og Glemsel af Ufred skrevne jødiske: „Maser“ og „I en Postvogn“. Sidst, skjøndt den ikke var senest i Tid, nævner jeg — uden at dvæle ved „Kjærlighedshistorier fra mange Lande“ o. desl. — „Ravnen“ og kalder den en ideal-demokratisk dansk Roman, fordi den gennem de tre Brødre viser og tillige udtrykkelig udtaler, at „Fornemhed er at leve i en Idés Tjeneste“. Skarpsynede Folk kunne af Maaden, hvorpaa Ideen blev gjort tydelig, afgjøre, hvorvidt jeg selv troede at staa, og hvorvidt jeg virkelig stod i Idé-Tjeneste — thi Ingen frembringer i Poesi Noget, der er over hans egen Højde, maalt af kyndige Øjne. Hvorvidt der i hine mange Ting har været Noget, der har glædet eller forfrisket Andre, været dem i et Øjeblik til sjælelig Nytte eller Tilskyndelse, til den Blanding af Trost og ideal Uro, som det er Poesiens Opgave at fremkalde, skal jeg selvfølgelig ikke have en Mening om; men hvad jeg har givet, har jeg havt i mig, og forsaavidt oplyser det Literære Biografien ligesaa fuldt, som Biografien kan oplyse det Literære. Det vilde paa dette Sted være for tidlig og rimeligvis blive meget misforstaaet, om jeg opstillede Spørgsmaalet om Nemesisideens Tilstedeværelse i disse Skrifter.

En Aften i hin Lykkes Tid var min kjære Ven Bjørnstjerne Bjørnson tilligemed et Par andre Venner eller Bekjendte hjemme hos mig, og under Maaltidet fremkom en lykønskende Hentydning til, at nu var noget Betydeligt naaet og vilde vedblive ved sin egen indre Magt. Jeg havde ikke Grund til at anse Stemningen for upaalidelig eller falsk; men ved Ordene blev jeg ligesom fremmed i min egen Stue, og jeg sagde, eller det sagde ud af mig som i Feber: Vi behøve Modgang. — Bjørnson raabte afværgende Nej! — Mit Ord havde ingen Tryllemagt og kunde ikke frembringe en Virkning, men var Skyggen af et Kommende, og Sindet rakte sig, skjøndt angst for det, frem imod det.

Modgangen kom, og det maa nu være indlysende, at jeg ikke agter at klage over nogen af dens Former og Maader eller de Personer, gennem hvilke den kom. Jeg

følger kun iagttagende og beundrende Ordenen paa dens Gang, og navnlig træder det da frem, hvorledes det Store passede ind i det Smaa, det Almindelige i det Private og Intime.

Hvad saaledes navnlig det omgivende Religiose og Nationale angaar, da er der siden Slesvigs Tab over det danske Folk kommet en Blanding af Sygelighed og Sundhed. Syg er altid den Lille og Afnægtige, der vaander sig under en Stærkeres Haand og formentlig Uret; sund er den, som under Trykket faar begejstret Syn paa sine egne Fejl og Tingenes Retfærd. Begge Retninger have gjort sig gjældende religiøst og nationalt saavel i en større Inderlighed og Dybde som i noget Utaalmodigt, Uroligt, Fanatisk. Visse religios-historiske Stemninger voxe i Intensitet og gjøre sig mere end ellers gjældende hos Store og Smaa. Andre Retninger og Bestræbelser ere opkomne ved Siden af, eller i ligefrem Modsætning: anti-religiose, anti-sociale, anti-nationale; men medens disse kunne være eller blive til en brugelig Gjær i den gamle Dejg, er det saa tydeligt som et Reguladetrykke, at jeg ikke har kunnet finde min Plads der, hvorimod jeg med Sindets Hang og Trang til at være med i Folkelivets Mysterier og dog blive udenfor, naar dets Klokker kime med virkelig Kalden til Mysteriet, maatte komme i Kollision, tage Konsekvenserne, mode min Skjæbne paa min egen Manér.

Det er i Grunden ligegyldigt, i hvilke Tegn det modte mig. Jeg kunde gjerne i en Note hidsætte nogle saadanne Tegn; men hverken enkelte eller tilsammen vilde de betyde Synderligt; det Egenlige og Væsenlige ligger dels i Atmosfæren, dels i det Sind, der efter Tingenes Orden skal paavirkes og er modtageligt, og det Hele bestod i, at jeg folte mig stillet udenfor, ikke hørende til som et af Landets og Folkets egne Born.

Jeg havde — i en Bog, jeg senere ikke har fundet igjen — læst et Digt af Victor Hugo. Det var ikkun en Beskrivelse af middelalderlige Bygninger, Slotte, Kirker, men saa mærkværdig udført i romantisk Pathos, Rytme og Rim, at den besynderligste poetiske Luftning strømmede En inøde derfra. Jeg havde lært Digtet udenad, og der var

især én Strofe, jeg i nedslagne Øjeblikke kunde gjentage for mig selv som en særegen, oplivende, trøstende Musik. Det var:

Lieux, ou le cœur met ses mystères.
Eglises, ou priaient nos mères,
Murs, ou combattaient nos aïeux!¹⁾

Engang, da jeg igjen tog min Tilflugt dertil, slog det pludselig om og vendte mig Ryggen. Det stillede sig bestemt saadan, at jeg jo aldeles ikke, fælles med Digteren og hans Læsere, havde Steder, hvor Hjertet henlagde sine Mysterier, ingen Kirke, hvor nogen Moder af min Slægt havde bedet, ingen Fæstningsmur eller dens Ruin, hvor nogen af mine Forfædre havde staaet kæmpende ved Siden af eller sympathisk med hine. Og idet denne Poesi blev tilhyllet for mig, gjort usand for mit Vedkommende, forsvandt paa samme Maade de islandske Sagaer og en Mængde anden Poesi, Sange, hvori jeg hidtil ureflekterende havde havt Del, endog „Munken gaar i Enge“. Som en stor sommerlig Skov, der pludselig tabte alle sine Blade og stod haard og tør og Vinter-nogen, stillede Verdens poetiske Tilværelse sig for mig. Der var ingen Mulighed nu, som da jeg skrev „En Jode“, til at træde op med lidenskabelig Klage og Fordring. Det stillede sig bestemt saadan, at der var en høj, kold Mur og intet Andet. Det kan kaldes en Sygelighed; vel, saa har jeg tilnærmelsesvis skildret Sygdommen og skildrer nu Kuren, forsaavidt den ikke var i selve Lidelsen.

Det var igjen i London, i den foromtalte Slægtning Hus. Jeg var der i Besog den jødiske Nytaarsdag, da han kom hjem fra Synagogen og medbragte en Mand til at blæse Shofar for hans Hustru, der ikke var vel.

Dette fordrer en hel Forklaring, og jeg maa da begynde med Henviisning til den Hornets Blæsning, som jeg i min Barndom i min Onkels Hus ikke selv havde faaet at høre, men paa den særegne, dunkle Maade hørt omtale. Da Hornet, Shofar, nu blev bragt i Huset, var

¹⁾ Steder, hvor Hjertet gemmer sine Mysterier, Kirker, hvor vore Modre bad, Mure, hvor vore Forfædre kæmpede.

der ikke Tanke om noget Mystisk eller om Noget, der ligner den katholske Ceremoni, naar Hostien bringes til den Syge. Det simple Grundlag er Stedet i 4de Mose Bog, Kap. 29, V. 1:

„Og i den 7de Maaned, paa den første Dag i Maaneden, skulle I holde et helligt Møde, I skulle ingen Tjeneste-Gjerning udføre; det skal være Eder en Basunlyds Dag.“ Bønnen, som i denne Anledning siges i Synagogen, er: „Velsignet være Du, o Gud, vor Herre, Verdens Konge, som har helliget os med Dine Bud og befalet os at høre Basunens Lyd! Velsignet være Du, o Gud, vor Herre, Verdens Konge, som har ladet os leve og opholdt os og bragt os til Nydelsen af denne Højtid!“

Manden vilde altsaa ganske simpelt lade sin Hustru nyde den Lykke at høre Shofar og sige Takkebønnen. Man indbød mig til at blive tilstede, og jeg vilde nødig, fordi jeg jo siden min Skoletid i det v. Westenske Institut var bleven alt mere fjernet fra Jødedommen, ikke deltog i nogen af dens Højtider og derfor ikke ved en enkelt Lejlighed har hjemme mellem de Andægtige; men paa den anden Side var dog heller intet Fjendskab tilstede. Altsaa blev jeg, og hvad der øjeblikkelig tiltrak mig, da vi kom ind i Salen, var Manden fra Synagogen i hans sære Blanding af engelsk gentleman og polsk Khasid (Hellig). Han var korrekt klædt i sort Frakke; men han havde det ejendommelige, spidse Skjæg, og fra Tindingerne ned om Kinderne hang de lange Krøller, som især de polske Jøder have bevaret til Tegn paa særlig Observans. Han var sky eller forlegen ved at føle sig mellem Fremmede og i et rigt Hus; men paa samme Tid var der i Blikket en Slags vild Selvtillid, en stolt Fornemmelse af, at han kom tilstede som Bal tekija, Hornets Herre. Saa snart han saa, at vi vare samlede og i Orden, gjorde han en hastig Bevægelse, og derved fremkom fra sit Skjul under Frakken en Gjenstand, som virkede magisk paa mig og virker saa endnu i Erindringerne: Hornet. Der stod jeg altsaa to Skridt fra det berømte Horn, poetisk-berømt til mig fra min tidlige Barndom, uden at jeg nogensinde havde set eller hørt det eller faaet at vide, hvad det egentlig var eller betød — det Horn, der ogsaa hedder

Basun og under dette Navn skal blæse til Messie Komme og til Dommedag. Det var et Vædderhorn, ganske lige, godt en Alen langt, som Instrument det simpleste, man kan tænke sig, uden Sidehuller og uden nogensomhelst Mekanik: Lyden maa frembringes ved den Maade, hvorpaa man sætter Fingeren mellem Læberne og Hornets smalleste Ende. Et Vædderhorn — til de dunkle Fornemmelser fra Barndomstiden føjede sig et helt nyt Sæt af Interesser; thi i det Ægyptiske, som jeg dengang havde studeret et Par Aars Tid, havde jeg efter min egen Mening gjort en Opdagelse, fundet Guden Num som Centrum for hele den fjerne Fortids Religion, og denne Guds Almagt var hieroglyfisk betegnet med Vædderhorn. Som det kan ske paa en smuk Sommeraften ved Havet: at Solnødgangsskyerne danne et Rige, hvor vi i Fantasien flyttes hen, ikke med Glemsel af os selv, men med forhøjet Tilværelse, saadan var nu Stuen forandret til det sælsomste Tempel, jeg endnu havde været i. Og dog var Alt dette kun Indledning, Forberedelse til at gribe det Næste, det Egenlige paa rette Maade. Thi nu gav Hornets Herre Husherren et Tegn, et lille Nik, der betød, at han skulde begynde at fremsige Ordene efter Synagogens Skik. Det var ikke mange Ord, nemlig kun: Tekija, Schevorim og Teruhah, og der er, prosaisk taget, den simpleste Mening i dem; thi Tekija betyder Blæsning, en lang Tone, Schevorim kort, skarp Lyd, Teruhah Bæven, Trille, og de ere altsaa slet ikke Andet end Præstens Anvisning eller Befaling til Musikanten. Men der er heller Intet i Vejen for, at Blæsning kan gives Betydningen: guddommeligt Pust, Guds Aands Vælde, at en kort og skarp Tone kan blive til Trusel og en Trille eller Bæven til Verdens eller Syndernes Bæven for Gud, og noget Saadant have Kabbalisterne lagt ind deri, og selv naar Menigheden ikke er videre berørt af Kabbala, have Ordene dog en ubestemt magisk Betydning. Jeg havde ingen Fornemmelser af den Art; men jeg hørte, lyttede med Alt, hvad der var i mig. Husherren sagde: Tekija. Som sagt, det betyder ordret efter Lexikon ikke Andet end: Blæsning eller en lang Tone paa Hornet. Der kom en Lyd, saa mørk, sørgmodig, grum, truende, ydmyg kaldende, at jeg sært greben mente

at kjende den og sagde eller folte hos mig selv: Dette er Verdens første Musik! Med den have de kaldt til Kamp og til Gudsdyrkelse ved en sælsomt formet Sten; med den have de værget sig om Natten mod onde Aander; saadan og i et saadant Horn har Offerpræsten blæst, naar de slagtede deres fangne Fjender, som en halv Snes tusinde Aar senere Spanierne saa Mexicanerne gjøre i hin „Førfærdelsens Nat“! Gud ske Lov! Min Æt er barbarisk som alle de Andres! Vi ere komne af Jorden! Alle tilsammen ere vi en fælles Dejg, rasket af Aanden!

Husfaderen sagde: Schevorim, og den samme Tone kom i korte, skarpe Stød; han sagde: Teruhah, og samme Grundtone kom med en Slags Trille, Bæven. Det Hele blev gjentaget og endte med Tekija gedula, den store Blæsning, den store Basunlyd. Hvergang Manden satte Hornet til Læberne og Lyden begyndte, var den i sin utrolige Simpelhed lige overraskende, forbavsende, betagende. Mit Blod skreg i mig. Al Virkelighed vaklede, og det Urimeligste syntes nær. Det vilde ikke have overrasket mig, tror jeg, om der af Gulvet var steget en skjægget, gammel, blødende Mand frem og havde set paa mig med umaadelig Sorg; thi der var Blod, Kjolleslag, Raab om Barmhjertighed, Dødssuk i Hornet, men fremfor Alt Sorg — en Sorg saa stor, at der var Plads for al Verdens Sorg og min med, og da den sidste Lyd døde, var det, som om jeg havde været i Urtidens Have med den første Dug og de første bitre Taarer, en fælles Arv.

Jeg er vistnok ved denne Lejlighed stillet saadan, at skjøndt jeg taler Dansk, kan jeg dog ikke tale fuldt forstaaelig for Danske, der ikke have de sympathiske Forudsætninger, og det er derfor rimeligt, at de Fleste vel kunne forstaa Sygeligheden, men ikke Kuren og heller ikke den nye Sundheds Art. Det maa jeg finde mig i; selv er jeg ikke forpligtet til Andet end at komme Sandheden saa nær som mulig.

Jeg har senere været tilstede ved Folkemøder her hjemme — og et saadant Folkemøde er ikke nogen ringe Ting, naar huskes, hvorledes Bondestanden for betydelig mindre end 100 Aar siden var stavnsbunden, hvorledes der blev arbejdet for den, ved hvilken stor Luftning uden-

landsfra det kom, at den med Et, i dybe Lag, fik Valgret til Statsstyrelsen, hvem af os der vare Bærere af eller Redskaber for denne Luftning, holdt Tanken fast og ved Siden af vor Del deri have Ansvar derfor, og endelig, hvad det gjælder om, hvad der staar paa Spil. Folkemødet fornemmes, naar det saaledes ses samlet i sin Storhed under aaben Himmel, baade som verdsligt, en politisk Partisag, og som helligt, en Sag af yderste Betydning for Individet. Hornet lyder ogsaa der. Men selve Mødet bølger i sine Sindsbevægelser som under en Naturmagt, som Sæd under Vindstød. Man kan gaa nærmere ind i det og høre og se, at det luer af nye Lidenskaber og lyser af nye Tanker. Jeg har fra Mængden selv, men især fra Førerne, hørt uforsvarlige, hadske, forvirrende Ord: det var forrige Tidens Uret, der kom igjen, ligesom den nye Uret skal bringe sin Høst; det er den store Tvangs- og Frihedslov overfor Menneskene i Bevægelse. De gaa Alle ind under vor fælles Skjæbne, delvis at gjøre Fortræd, for at Samfundet i Smerte og Vaande kan vriste noget Godt ud af sig selv. For at de skulle leve og voxe paa denne deres Nemesis-Gang, behøve de — det kan jeg indse og erkjende — ifølge de givne Forhold at gaa igjennem Kristendommen. „Hvad vil jeg imellem Jer?“ Hvad Plads har jeg der, naar jeg ikke kan bringe dem det, de have nodig, i de samme Former, Symboler og kraftige Ord, hvortil de behøve det knyttet? Men saa faar jeg vel høre til alligevel, fordi jeg er født og baaren her, har Modersmaal fælles med dem og har god Vilje til dem. Naar jeg kan staa mellem de Forsamlede uden at fordre mig anerkjendt som Noget, end ikke som staaende velsindet, saa lyder for mig en af Sangene, der ere komne tilbage til mig:

„Saa længe Danmarks Fugle slaa.
De fagre Haab skal ej forgaa!“

Tidligere har det gjort et meget ubehageligt Indtryk paa mig, naar jeg mødte den Mening, at Jøderne skulde tilbage til Palæstina. Der syntes mig heri at ligge et Ønske om at bortvise os, en ubetvingelig Tanke om os som Fremmede.

Nu er min Følelse i den Henseende meget forandret. Om Folket helt eller delvis skal samles til en Udvandring, ved jeg rigtignok ikke; men i Spredtheden og i Muligheden til fælles Sympathier og Samvirken ligger ogsaa en Mulighed til, at der opkommer Fornemmelse af en fælles, vid Opgave, en Mission, og som en saadan tænker jeg mig, at der ud af den jødiske Ungdom, styrket og forfrisket ved den almindelige Kultur, men tillige bojet sammen over sit Eget, kan fremgaa en lys og aandfuld Theisme, der ikke til sin religiøse Kjærlighed behøver religiøst Had, og det synes mig, at jeg alt har set jødiske Børn, der kunne voxede op til en saadan Ungdom.

Saaledes har jeg til to Sider forjættat Land — paa Afstand. Dog har ogsaa dette, hvor særligt det end er, maaske tillige noget Almenmemmeskeligt ved sig, idetmindste for saa vidt, som Carl Bagger har sunget om Digterbarnet:

„Evig er det fastsat vorden:
Du skal se fra Livets Bro.“

Hvad Literaturen angaar, da er det Resultat, som er blevet efter Shofar-Blæsningen, af egen Art. Jeg hverken kan eller vil skrive specifik jødiske Digtninge; jeg er hverken stor nok eller hildet nok i det Jødiske til at kunne gjøre det med Energi. At skrive flere halv danske, halv jødiske Sager som „Maser“, „I en Postvogn“ eller „Avrohmche Nattergal“, vilde i det Væsenlige være at gjøre mig skyldig i svækkende, spædende Gjentakelser. En Forfatter bør, naar ikke Noden tvinger ham, ikke bringe Sligt i Overflod paa Markedet, om der end er Kjøbere. Men desuden blev hele denne Række af Skildringer endelig afsluttet med „Avrohmche Nattergal“, der maaske paa rørende, men i alt Fald tillige komisk eller grotesk Maade indeholder et Billede af det jødiske Blods Forelskelse i den hedenskristne Verden og dets Fortvivlelse, indtil det kommer til at „hænge rigtig“. Man har læst den lille Bog uden at finde Meningen deri og uden at vide, at jeg dermed afsluttede. — Om jeg igjen kan komme tilbage i den naive Tillid og Tro paa at blive af Publikum opfattet som ret hørende til

— den Tro, hvormed jeg skrev f. Ex. „Den flyvende Post“, „Ekkøet“, „Den Vægelsindede paa Graahede“, og hvorved Folket saa at sige digtede igjennem mig — er vistnok tvivlsomt, men maa i alt Fald ske ad en Omvej. Jeg maa igjennem den Poesi, den for mig store, afgjørende Livspoesi, som er betegnet med Ordet „Nemesis“. Shofar-Blæsningen med dens stærke Indtryk passede paafaldende godt, ligesom skjæbnesvangert godt, til det Poetisk-Videnskabelige, den Oldtidssøgen, de Forskninger og Studier, som staa i Forbindelse hermed, og tør jeg vælge, saa vil jeg med Taknemlighed og Glæde, saalænge det forundes mig, bygge og bo paa disse Strande, hvor samtlige Omstændigheder, indre og ydre, have fort mig hen.

Dette er Nemesis-Sag; men for jeg gaar over dertil, har jeg endnu en Opgave at løse: fortsætte og i nogen Grad afslutte det her Begyndte, og jeg vender mig nu til Læserne og beder dem for en Stund slaa en Streg over og glemme, hvad de nys have læst, og følge med tilbage i Tiden, omtrent tredive Aar, ved 1845.

XI.

Ethvert Tidsrum har jo et Præg, kan gives en Hovedkarakter, uagtet det, man saaledes fremhæver som karakteristisk, skjuler bestemte Modsætninger, gjemmer paa Katastrofen, der skal forandre selve Tidens Præg: Saaledes var Christian d. 8des Tid æsthetisk, og maaske gjælder denne Betegnelse særlig for Tiden 1845—46 (1847, der visselig hører til, regnes her ikke med).

Ved „æsthetisk“ mener jeg ikke, at de officielle eller fremherskende Interesser i høj Grad vare vendte mod Literatur- og Kunstforstandighed, men noget Andet og Mere. Jeg ved rigtignok ikke, om Andre, der levede og strede med dengang, have den samme eller en lignende

Fornemmelse ved at huske tilbage; men det forekommer mig dog, at jeg kan sige Vi. Absolutismen syntes os baade aflægs og uberettiget; men den var en gammel, svag Mand, der nu havde faaet Vane til at leve — *passé l'age ou l'on meurt*¹⁾, som en Franskmand sagde om den gamle Auber — og skulde overleve os. Vi vedbleve at stride, fordi Livet nu engang var i os, og fordi vi vare komne i mekanisk Gang; men et Haab om andre Livstilstande, om Sejr som Følge af Kampen, blev svagere, langt svagere, end det var ved Frederik d. 6tes Dod. Skulde ikke Verdens egenlige Orden være den, at Absolutismen og vi Andre vare bestandig sysselsatte med hinanden, reves og gnedes, beslaglagde og beslaglagdes, uden at komme af Pletten? Kunde vi virkelig udrette Noget? Kunde vi flytte Virkeligheden saa meget som et Sandkorns Brede frem? Maatte der ikke til den Ende ske et Mirakel? Hvor skulde et Mirakel komme fra i vor Tid? Jeg siger ikke, at Nogen bestemt tænkte saadan; der kan vel endog findes Ytringer, som forcerede Haabet op; men jeg mener omtrentlig at angive, hvad Slags Atmosfære der indhyllede og tyngede os, medens den fintbegavede, æstetiske Konge holdt et Skin af kongelig Magtfuldkommenhed vedlige over hele Monarkiet.

Fra den lille, snevre Kreds, hvori jeg bevægede mig, kan jeg huske et og andet Betegnende.

Jeg spadserede engang med Grün e. Ham havde jeg kjendt omtrent fra den Tid, da han som Svend kom hjem fra sine Vandringer i Tyskland og Italien og leverede først Digte, saa politiske Artikler til Kommercesekretær Liunge i „Kjøbenhavnsposten“. Jeg var tilstede, da han blev indført for Publikum, ved et Majgilde, hvor han holdt sin første Tale. Han rystede, saa Vinen i hans Glas sprang ud paa Dugen; men Liunge, der sad nærved, klappede begejstret for de første Sætninger, og Publikum blev revet med til Bifald for den blonde, rodmussede Svend. Liunge var vistnok den første her i Landet, der forstod at arrangere den Slags Ting, og jeg har altsaa havt Lejlighed til at se, hvorledes den politiske clique kom frem samtidig med Frihedskampen. Dermed skal iøvrigt ikke være sagt, at Grüne ikke fortjente Bi-

¹⁾ Overskredet den Alder, i hvilken man dør.

fald. Ved ham fik det „Folkelige“ en Repræsentant i vor Frihedsbevægelse, om og endnu svagt og utydeligt, saa dog med mere Klang og Farve, end f. Ex. jeg havde bragt det frem i Artiklerne om „den Fattige og den Rige“, om Sogneforstanderskaber, Folkeundervisning o. desl., medens den betydelige Kundskabsmasse og Videnskabelighed, der hører til denne Sag, manglede os Begge. Fra Værkstederne i Udlandet, hvor han havde arbejdet, medbragte han sociale Forestillinger, der ikke vare egenlig socialistiske eller kommunistiske, men i Slægt dermed, skjøndt dæmpede af hans religiøse Sind. Hentydninger af hin Art skræmmede iøvrigt ikke Borgerfolk dengang; thi der stod ingen urolig-fordrende Flok bagved. Al Lidelse syntes for det hele uofficielle Folk fælles og dulmedes i Frihedslængslen; Frihedens Gudinde skulde læge alle Saar (medens Sandheden, som det siden har vist sig, var, at hun først skulde blotte dem). Der laa i den Henseende et æsthetisk Slør over Tiden. Ved Grüne var der det Tilslørede, at da han traadte op imellem den frihedsfordrende Borgerstand, gjemte han, hvad enten som Haandværker eller som Poet, paa Muligheden af et dybt Had til Bourgeoisiet. Jeg har i det Foregaaende berørt, hvorledes dette Had naturlig kan tage Form baade som demokratisk og som aristokratisk, og hos Grüne gjorde det under en senere Tids Lidenskab paafaldende stærkt denne Cirkelbevægelse. Men jeg kommer fra denne lange Parenthes tilbage til, at han og jeg en Dag spadsereede sammen. Efter Sædvane kom Samtalen paa vore politiske Attraaer eller Idealer. Vi vilde helst havt en theokratisk Regeringsform, omtrent som i Middelalderen, da den hvide Ypperstepræst i Rom var som et Forsyn, standsede Krige, beskyttede de Svage, havde Lindring og Trøst for de Lidende; men da vi tillige vare enige om, at en saadan Regering i vore Tider var vanskelig, toge vi vor Tilflugt til den almindelige Valgret. Valgretten maatte være almindelig, for at ikke „Selskabet“, de Privilegerede, skulde vælge et Parlement og sige, at det var Folket. Men saa bleve vi igjen bange for Følgerne af at give Staten ganske over til Folkets Mængde, og Grüne mente derfor, at kun gifte Mænd eller Familiefædre skulde have Valgret. Un-

der denne Samtale havde vi nærmet os Kolonnaden ved Amalienborg, og Grüne vedblev uagtsomt at ryge sin Cigar. En Skildvagt, en Garder i Bjørneskindshue, raabte med loftet Gevær: „Cigaren af Kjæften!“ og ved det pludselige Raab gav Grüne et Sæt flere Alen ud paa Gaden. Og saa gik vi videre som under et Fatum. Vi kunde i Tanken omkalfatre Verden, men ikke tænke os en saadan Skildvagt tagen virkelig bort.

En særskilt Verden, paa anden Maade æsthetisk, dannede Chievitz og hans Venner. Jeg kaldte dem „Klubben“, og de kaldte maaske sig selv saa, skjøndt de kun vare en fire, fem Stykker, sjelden flere, der sædvanligvis samledes hos en Navnefælle (ikke Slægtning) af mig. Efter hvad jeg længe efter har erfaret, bebrejdede man mig, at jeg ikke jevnt og gemytlig kunde føje mig ind i Tonen hos de Andre, men vilde rive dem ud med til Noget, der netop sysselsatte mig. Der staar en Scene for mig, hvor dette viste sig med nogen Yderlighed fra begge Sider. En Sommerdag, da jeg kom derop, havde de den Nydelse, at hver af dem sad i en Krog, saa magelig som mulig og rygende Cigar, og engang imellem sagde En en meningsløs Sætning, og en Anden svarede ligesaa meningsløst. — Men hvad er det? raabte jeg; det er jo som Flodheste i Iunkent Vand! — Værten eller Stuens Besidder svarede: Kjender De ikke den Kunst at tale Sort? Den bruge vi, naar vi hvile ud. — Efter Aandsanstrængelse? spurgte jeg (de vare alle ved Handelen eller paa et Kontor). — For første Gang saa jeg Chievitz vred; han løftede sig lidt op og sagde hoflig, men skarpt: Vi have ikke Allesammen Feber og skulle ikke Allesammen dø af Hjernebetændelse.

Deres Lethargi eller Mangel paa Lidenskab, der tildels hidrørte fra, at Intet i Tiden kaldte paa dem, kunde dog ogsaa blive afløst af Livlighed nok. Jeg var tilstede engang, da der blev oplæst et Stykke Dagbog, som en fælles Bekjendt havde forfattet, yderst hensynsløst, med noget Lune, men et raat Lune. Det Spørgsmaal opstod, hvorfor nu ikke Sligt kunde trykkes, hvorfor ikke en saadan Virkelighed havde sin literære Ret? Der blev talt for og imod; En sagde Noget om Literaturens ideale Fornem-

hed, en Anden Noget om dens Hykleri. Chievitz rejste sig, tog en Bog op af Lommen og oplæste en Lovbestemmelse „fra den franske Revolutions bedste Tid“, af det Indhold, at en Pige, der i et vist Antal Aar ved eget Arbejde ernærede sit uægte Barn, skulde have en Nationalbelønning. Han tilføjede Intet; det var ikke hans Vane at disputere, men kun at kaste en Bemærkning ud. En Anden sagde omtrent, at her var en stor Tids Mening om kvindelig Respektabilitet. Jeg husker ikke, om der i den ivrige og forvirrede Samtale, som paafulgte, blev hævdedt, at den store Tid satte uægte Børn som noget Principmæssigt og Ønskeligt, eller om den satte Arbejdet som noget Hædrende og Forsonende overfor Fejlen; men det staa klart for mig, at Enhver talte om disse Ting som Noget, „man“, nogle Fremmede og Fjerne, kunde behandle. Først efter 1848, da der kom mere Potens i Gemytterne, brød det Herhenhørende frem fra Chievitz i „Saaledes forholder det sig“, „Fra Gaden“ o. s. v.

Det staa ikke tydeligt for mig, om H. E. Schack ved denne Diskussion var tilstede i „Klubben“. Han horte ligesaa lidt til som jeg, men kan have været tilfældig Gjæst, og Grunden, hvorfor jeg i Erindringen faar ham med netop nu, er, at ogsaa han er et Exempel, men atter et forskjelligt Exempel, paa den Tids „Æsthetik“. Snart underlig drommende, snart med Lune stod han i Opposition til Christian d. 8des Tid og Selskab, uden Haab om, at Verden kunde blive anderledes. Han studerede Jura, men var ikke fyldt deraf, havde ingen Anvendelse for sit egenlige Selv og dets Attraaer, bar derpaa som paa en Arm eller et Ben, der „sover“. Særlig var han imod Præsterne, og med en egen Latter kunde han tale om dem som „de Nydende, der prædike Forsagelse“, eller om den Kristelighed, der lod Politiet slæbe Baptistbørn til Daab. Men det Hele var nu engang tilstede som et Mareddigt, og for at vi skulde slippe derfra, foreslog han mig engang, en Morgen, da vi vare spadserede ud til Charlottenlund, at vi skulde forsøge at danne et lille Selskab, der i al Stilhed og Hømmelighed levede paa græsk Vis. Jeg spurgte, om vi saa skulde gaa i Sandaler og uden Benklæder, og saa lo vi Begge To. Sagen var, at jeg den-

gang slet ikke forstod hans Sygelighed, jeg, som med Lyst arbejdede tolv til femten Timer i Dognet, ikke var løs og ensom, men havde Andre at svare for, og tillige var det frieste Menneske i Danmark, kunde, tiltrods for Beslaglæggelser, faa sagt, hvad jeg vilde. Men saa løb jeg igjen Fare for æsthetisk Leven derved, at jeg drog Behag udl af Kamp mod det Daarlige — hvilket vel ikke er en Fejl absolut, men efter Graden.

Som saa mange Andre blev Schack frelst ved 1848. Efter at have en kort Tid været med i Krigen blev han Sekretær hos Hall som Conseilpræsident, og senere udgav han sin bekjendte drømmende-lunefulde Roman „Phantasterne“. Det Ugeblad „1848“, som han en Tidlang udgav, forte til en Strid med mig, hvorunder han blev meget vred paa mig; men lykkeligvis blev vi gode Venner igjen, inden han bojede sig sammen og døde.

For jeg forlader „Klubben“ med dens faste eller tilfældige Gjæster, vil jeg med Taknemlighed mindes en Tur, som vi en Vinterdag gjorde: Chievitz, jeg og to Andre. Chievitz skulde i et Ærinde for sin Principal til Helsingør, og det benyttede vi til en fælles Udflugt. I Helsingør var hans Ærinde hurtig udrettet, og vi kjørte i Kane over Sundet til Helsingborg. Der traf vi en svensk Student, som jeg kjendte fra Upsalatoget, en mægtig høj og bred Person ved Navn Bellander, og med ham havde vi en glad Aften i Hotellet. Tilbagekjørselen over Isen i Maaneskin efter det muntre Lag gjorde et eget Indtryk, ud af hvilket jeg senere skrev den lille Fortælling „Drømmene“. I Hotellet havde Chievitz, fordi det var saa koldt, taget sin store, rødforede Kappe paa, men vendt Foret ud ad, og Luens Skin derpaa, da Bellander lod bringe en brændende Punschebolle, blev Anledning til Besværgelsesscenen i Fortællingen. Hele Beretningen om den unge, smukke svenske Student, der betagen af Erindrungen om sin Cecilie tror at se hende foran Kanen og omkommer derved, er naturligvis Opdigtelse; men til at digte Skikkelsen laante jeg uvilkaarlig Noget i Chievitz's Væsen, et behageligt, melankolsk-romantisk Skjær, der kunde være over ham, og som han vistnok ogsaa

mente at finde i sig, hvilket kan mærkes hist og her i hans senere Skrifter.

En Afbrydelse i det nævnte Tidsrum 1845 var det 2det nordiske Studentermøde, der fandt Sted her i Kjøbenhavn. Det kom som en stor Luftstrøm af Livlighed og Vækkelse, men stod dog tilbage for Upsalatoget. Det var, om jeg saa tør sige, mindre kysk: der blev brugt altfor store og udfordrende Ord baade til Rusland og Tyskland, og der blev derved bragt noget æsthetisk Opskruet ind i den folkelige Opfattelse af den politiske Virkelighed — hvad der siden er blevet gjentaget, men ogsaa bødet for. Som en af Upsalafarerne var jeg selvfølgelig med i den hele Strøm af Taler og Gilder, og naar Mødet netop medførte, om ikke den første, saa dog en betegnende, senere stigende Uenighed mellem Skandinaverne og mig, saa kom Mistemningen frem ved Noget, der samtidig indtraf og stod i sær Modsætning til Larmen, nemlig Wergelands Død.

Wergeland var en urolig og ubændig Natur, der ikke kunde bringes ind under Partitjeneste, allermindst den dansk-skandinaviske, eftersom han blandt sine Instinkter ogsaa havde Had til Fortiden, det danske Herredømme og Norges Lidelser under det. Som Ikke-Skandinav eller endog Anti-Skandinav var han selvfølgelig ilde set af det skandinaviske Parti, hvortil hans bitre Fjende Welhaven havde sluttet sig. Jeg var ikke knyttet til Partiet og ikke betagen af det, men blev desto mere betaget af de Budskab, som kom samtidig med Toget, om Wergelands Sygdom og Døen, om Maaden, hvorpaa han tilbragte sine sidste Øjeblikke: i et Lys, i en Frejdighed og Storhed, der altid burde mindes i Norden som Bevis eller Exempel paa Slægtens Livsmagt. Denne Maade at dø paa gjorde ham i Liv og Virkelighed til den største Digter, om hvem vi have Sandsagn. Naturligvis var der dem, som ved at læse eller høre Tale f. Ex. om Digtet „den smukke Familie“ — i hvilket han af sine Blomsters Genier fik at vide, hvor mange Dage han endnu havde at leve — antog det for lidt Affektion, Forsøg paa at gøre sig interessandt; men jeg folte, at det var Alvor, jeg troede ham

(hvad der ogsaa viste sig berettiget), og skjøndt jeg ikke kjendte ham personlig, skrev jeg ham til og bød ham Farvel. Brevet er senere blevet trykt i Norge (1866, i Hartvig Lassens „Henrik Wergeland og hans Samtid“).

Omlrent samtidig skrev jeg i „Corsaren“ en Artikel om ham. Den er paa flere Maader saa betegnende, at jeg sætter den her ind i Texten.

Henrik Wergeland.

I danske Skandinaver! Tillad mig at fortælle Eder, at der gives et Land, der hedder Norge, der ikke er berømt for sin Digtekunst, og hvor der dog findes en Digter, som ikke viger Pladsen for nogen i Danmark.

Jeg troede, I vidste det. Men, da jeg sagde det til Adskillige: Nu ligger Henrik Wergeland og skal døe — og jeg ventede at see en skandinavisk Smerte male sig i deres Ansigter, Smerte over, at Skandinavien skulde miste en af sine største Aander, saa svarede de ganske rolig: Saa? og spurgte mig, hvad jeg meente om Catechets Helwegs Skaal.

Derpaa spurgte jeg, om de da ikke kjendte Henrik Wergeland, og de svarede: »Jo, er det ikke ham, der har skrevet en norsk Catechismus? Hvad mener de om H. F. Poulsens Tale?« Nu kan det rigtignok ikke nægtes, at Henrik Wergeland har været meget forsømmelig med sig selv og sin Berømmelse. Han har ikke skrevet noget lyrisk Digt mod Schleswigholstenerne og ikke udbragt en eneste Toast for noget af vore liberale Coryphæer. Følgelig har heller intet liberalt Coryphæ udbragt en Skaal for ham og gjort ham berømt.

Den stakkels Wergeland er slet ikke Andet end Digter, og han adskiller sig fra vore store danske Digtere deri, at han ikke alene skriver som Digter, men ogsaa har levet som Digter og nu døer som Digter. Jeg har en Mistanke om, at Henrik Wergeland er saa lidet dansk Digter, at han maaskee ikke engang bryder sig om en Etatsraadstitel. Men han gaaer meget videre, han ringeagter selve Døden.

Nu ligger han syg og skal døe. Han veed det meget godt; men han skriver Digte om sin egen Død, uden Jamren, uden Sentimentalitet — han synger Triumphsange og seer smilende Døden lige i Ansigtet, saa at den hver Dag betænker sig og til Lægernes Forbauselse opsætter sin Gjerning fra Uge til Uge.

Naar man læser disse Digte, skulde man næsten troe, at hist i det Fjerne, hvor han doer, høie Himmel og Jord sig sammen, og der er ingen mærkelig Overgang imellem dem.

Men I danske Skandinaver ansee jo Intet for helligt undtagen en skandinavisk Tale; I have ingen anden Gud end det treenige Skandinaviens Gud og ingen anden Digtetekunst end skandinaviske Punscheviser. Ellers behøvede denne Artikel ikke at staae i »Corsaren«.¹⁾

Man kunde formedelst Slutningsordene tro, at ikke jeg, men en Anden havde skrevet Artiklen; men jeg vilde visselig ikke have tilladt en Anden at gjøre en saa henkastende Bemærkning om mit Blad. Ytringen blev lettere forstaaelig, naar huskes, at Bladet, saaledes som baade S. Kierkegaard og P. L. Møller havde tilraadet, havde faaet et overvejende Sving hen imod komisk Komposition, med Bortskydning af de alvorlige eller „følsomme“ Ting, hvorved denne Slags Artikler kom til at stikke af som „en rød Lap“. Men forresten var her jo ogsaa Udtryk af en iudre Kiv mellem mig og Bladet, uden at der endnu var Tanke om Skilsmisse.

Det staar ikke for mig, at P. L. Møller deltog i Studentermødet; men pludselig sendte han mig et Bidrag til „Corsaren“, et Digt, der hed „Corsarens Afskedssang til de norske og svenske Studenter“. Af samtlige Bidrag, som Møller leverede til Corsaren — og de ere rigtig nok ikke mange — er dette, med dets Sidehug, Drilleri, Bævren mellem Skjemt og Alvor eller endog Sentimentalitet, det mest Corsarmæssige, det er ligesom selve „Corsaren“ sat i Vers, medens Versefaldet vender Tanken hen til Heine.

Der er iøvrigt Noget i Digtet, som berettiger til den Mening, at Møller var bleven særlig berørt af Studentertoget. Han var ikke med og vilde dog gjerne være med. Han følte Trang til at komme ud af den Ensomhed, hvori han snart anonymt, snart under Navn skrev spredte og forholdsvis ubetydelige Ting. Han vilde have en Plads overfor Ungdommen og i Samfundet. Jeg antager, at det har været en ny Tilskyndelse til den Gjærning, han allerede havde begyndt, og som forte andensteds hen. Naar

¹⁾ Se iøvrigt nærværende Udgave I, Pag. 285.

det kommer til en Afgjørelse i et Menneskes Liv, maa Traadene dertil søges til alle Sider ligesaa vel som i ham selv.

Og da det nu lider mod Afgjørelsen, maa jeg gjenkalde i Erindringen, hvad tidligere er berørt om ham: at han betragtede det som sit Livs Mening og Formaal at blive Professor i Æsthetik her ved Universitetet efter Øehlen-schlæger, og at der kun var en eneste alvorlig Hindring: en Misstemning mellem ham og Samfundet. Ligeledes gjentager jeg, at jeg ikke kan sige, ved hvilken faktisk Fejl fra hans Side dette var kommet. Jeg betragter det i saa Henseende som et Held, at Møller aldrig har betroet mig Noget derom, og til Udenforstaaendes løse Tale behøver jeg ikke at tage Hensyn. Alt, hvad der kan og bør vides, ligger i Literaturen, nemlig i Fortællingen „Janus“, som han netop dengang skrev til „Gæa“, og som er den eneste originale Novelle, han, mig bekjendt, har skrevet. Der er Tilstaaelse af en Kval; men hvorledes det egentlig og dybt hang sammen dermed, er ikke gjort klart. Helten synes nok at have Skyld, men dog ikke anden end, hvad „saa mange andre Hyklere“, der nu ere Embedsmænd, „ja endog Præster“ bære paa sig fra deres Ungdom. Han har havt en Drøm, kun en Drøm, ved Esrom Sø, om en Nymfe, der steg op af Søen, og han boede med hende i et Palads af Krystal, indtil det blev til Is og de Begge bleve til Is. Finere begavet end de andre „Hyklere“ lider han indtil Vanvid, og da det Sted, hvor han søger Fred, hos en Præst, ikkun yder ham et nyt Bevis paa Verdens Uretfærdighed og Hjertekulde, og Tilfældet desuden viser sig grumt ved at tilbageholde en Sum Penge, der i et vigtigt Øjeblik kunde have hjulpet, ender han med et tavst Selvmord. Det var en Ven af mig, siger Forfatteren.

Som Digtning er denne Fortælling ikke synderlig poetisk, og hvis den skal tages som en Art Regnskabsopgjørelse af personlig Art, er den for æsthetisk, for uvirkelig og mangler Retssans.

Der er sjelden en Skyld, som ikke kan sones. Men af hvad Art den saa er, maa Soningen ske ved, at man selv anerkjender den som Skyld og gaar ind paa Begreberne

om Ret og Uret. Man har Lov til at tie stille om den; men rører man ved den direkte eller indirekte, saa maa det være under den Forudsætning, at man tager alle Konsekvenserne, ikke i Haab om at kunne udviske dem. Man maa ikke æsthetisk gaa tilside som Selvmorder og gjøre Fordring paa efter Mordet selv at være Arvtager af det Bedste i Boet.

De Traade, der ved en saadan Lejlighed fore En sammen med den fulde Alvor, kunne ligge saa skjulte, at det Heles Gang ser mystisk ud, og saaledes kan det ogsaa ses som mystisk, at Møller, netop da han var saaledes beskæftiget, skulde føres eller føre sig selv til Sammenstod med S. Kierkegaard. Men de ledende Traade kunne dog gjøres nogenlunde synlige, og endelig kan der bredes en Lysning over Sagen, naar der siges — og nu siger jeg Noget, som jeg selv skal boje Hovedet under fuldt saa vel som de mange Andre —: at naar Møller gik itu ved Stødet mod S. Kierkegaard, saa hidrørte det i sin inderste Grund fra, at Kierkegaard stod i et skjønnere, renere, højere Forhold til Kvinden. Jeg sætter dette hans Lykkes- eller Naades- eller, som jeg selv kalder det, Nemesis-Forhold — med hvilken Særegenhed i Organismen det saa kan have været forenet — som Grundlag for hans Enthusiasme, ogsaa den religiøse, ikke som Følge deraf; hvad vi væsenlig ere, ere vi i Kraft af, hvad i saa Henseende er blevet hævdet eller frelst i os.

Men hvad førte Møller til Kamp mod S. Kierkegaard, og det ikke blot i en sædvanlig Artikel eller Afhandling, men i en kritisk Fremstilling, der syntes at give sig Udseende af et Manifest udgaaende fra eller støttende sig til Sorø Akademi? Først og fremmest naturligvis en indre Impuls, en Antipathi, en Uoverensstemmelse med S. Kierkegaard og en Overbevisning om at kunne med nogen hegelsk Filosofi og praktisk Tankedygtighed vise ham tilbage; men derhos var atter Professoratet medvirkende, ikke blot paa den Maade, at en vordende Universitetslærer skulde netop overfor noget Betydeligt vise sig overlegen, men tillige ad særegen Vej. Naar Møller gik ud af sin Resignation og sin Ensomhed, naar han med den Livskraft og det Livshaab, man har i sit 30te Aar, kastede

Tanken om at være forskuddt Proletar tilside, saa greb han med begge Hænder efter Verden og vilde være verdensklog. Han vilde have Udseende af ikke at staa ene, men som andre kloge Folk at have forsynet sig med Venner og deraf følgende Krav paa Anseelse. Med Plauen til sin „Gæa“ — den Aarvog, der skulde danne et Højsæde i Literaturen, hvorfra Overgangen til Professoratet blev lettet — og med nogle Bidrag, navnlig fra Oehlen-schlæger, drog han til Sorø og fandt, som det synes, velvillig Modtagelse, og for Kjøbenhavn kunde det da tage sig ud, som om hans Hovedmagt stod i Sorø. Det var en Slags Snildhed, som maaske kun Digtere have; de ere saa enfoldige med deres Snubhed, at de blive baade latterlige og rørende derved. Uden at begaa egenlig Indiskretion ved at nævne soranske Professorer tilvebragte Møller en Fremstilling, hvori saadanne Herrer syntes at indlægge deres Myndighed, og den hele Afhandling var i flere Henseender fortræffelig, maaske det mest Livlige og Energiske, han har skrevet. Men der var Hog over Hog.

S. Kierkegaard slog ned i ham med en saadan Voldsomhed, brugte saa særegne Ord, gjorde eller syntes at gjøre en saadan Virkning paa Publikum, at Professoratet, istedenfor ved „Gæa“ at bringes nær, blev uoverskuelig langt fjernet, og under selve Striden paakom der Møller den Længsel efter at fjerne sig fra Danmark, som han lidt senere tilfredsstillede. Fra den Tid af gik hans Arbejde, under umaadelig Sparsommelighed, ud paa at samle Midler til Rejsen og udvikle Evnen til selvstændigt Erhverv udenlands. Bevise dette kan jeg ikke ud af noget bestemt og tydeligt Ord; ej heller saa og fornåm jeg det dengang; men i Tidens Løb har jeg faaet en sikker Fornemmelse deraf. Det kan for Adskillige tage sig ud, som om Møller blot rejste bort paa Tid, og at han flere Gange vilde hjem og var ganske nær derved, navnlig engang, da han af betydende Folk blev indbudt til at komme og redigere et Dagblad herhjemme. Men medens Møller vaklede og gav Løfter, havde selve Indbydelsen den Braad, at Professoratet derved syntes en glemt eller umulig Ting, og for Alvor kunde Møller ikke give slip. Jeg paa-

staar ikke, at dette var den eneste Grund. Vi ere saa sammensatte og indviklede Væsner, at sjelden en eneste Vilje eller Stemning er tilstede i Overvejelse og Beslutning; men jeg har berørt Hovedsagen. Jeg hidsætter ugjerne andet Vidnesbyrd end efter hvad jeg selv ved, har hørt eller set; men ved denne Lejlighed maa jeg dog anføre, at Nogen, der stod Møller meget nær, har delt min Anskuelse om, at og hvorfor han ikke vilde hjem. Til denne Person skrev han engang stønnende: Bed for mig! — Landsmænd, der søgte ham i Paris, have i sin Tid hjembragt Beretninger, hvoraf det tydelig nok fremgik, at han ikke var lykkelig, og det er jo ogsaa vist, at hans Holdning og Adfærd i rum Tid var præget af, at han bar Nag til sin Skjæbne. Men om lidt, før jeg slutter, skal jeg dog sige et Par Ord derom.

Forst maa jeg tilbage i en Tid, da Alt, hvad nu, saa sent, synes mig klart, var saa tilhyllet, at jeg end ikke anede dets Tilstedeværelse, og da Møller, med en Blanding af Behag og Uro, uden at ane Retningen, ordnede Alting til sin Skjæbnes Gang. Navnlig tænker jeg paa den Aften, da jeg bragte ham mit Bidrag til „Gæa“: Min Onkels Tømmerplads. Han havde paa følgende Maade foranlediget, at hin lille Fortælling blev til. Jeg boede i nogle Uger paa Landet, og engang, da han besøgte mig, var han igjen saa livlig og elskværdig, at jeg nodig vilde slippe ham og gjentagende bad ham blive om Aftenen. Han vilde ikke; men endelig sagde han med det sarkastiske Smil over Ansigtet: „Ja, hvad vil De saa give mig derfor?“ — „Hvad vil De have? Mit Besøg til Gjengjæld?“ — „Erbodigst Tak! Det er nydeligt af Dem! Men De ved, jeg horer ikke til de Dydige, jeg er Egoist, jeg vil have noget Substantielt.“ — „En Hummer?“ — „Har De Hummer, o makarie!¹⁾ Hvor Skjæbnen er uretfærdig! Med hvor lidt Skjon den uddeler sine Gaver! Jeg foragter, i Sandhed, ikke Hummer, endog om der ikke er Porter ved Haanden; men alligevel, højere op!“ — „Saa gi'er jeg tabt; sig nu selv!“ — „Velan; jeg har maaske allerede fortalt dem, at jeg agter at udgive en ny „Gæa“. Jeg har faaet Bidrag bl. A. af Oehlenschläger, og nu vil jeg tilbyde Dem Plads ved Siden af eller nær ved ham, hvis De vil skrive en Fortælling, der hver-

¹⁾ Lyksalige!

ken er stor eller lille, hverken jodisk eller kristelig, splinterny, med sund Sans og alligevel forstaaelig for Publikum.“ — „Det faar jeg vel,“ sagde jeg.“ — „De er et letsindigt Menneske,“ sagde han.

Jeg havde havt Vanskelighed ved at holde Løftet; thi det nyttede ikke at tænke over Recepten, han havde givet, og at ville; Sligt har jo sine egne Veje. Men en Dag har Vinden vel bragt et Minde til Sindet, Fortællingen kom af sig selv som en Fugl, der flyver ind ad Vinduet og lader sig fange, og strax bragte jeg ham den.

Da jeg kom til ham den Aften, vilde han først nodig have mit Besøg. Han var fuldstændig inde i sin Literaturglæde. Han læste Korrektur paa et Digt af Øhlenschläger, og for ret at forstaa hans Stemning derved maa man huske eller erfare, at Øhlenschläger paa den Tid saagodt som ikke havde noget Navn herhjemme. Der var gaaet lang Tid, siden han havde udgivet noget Betydeligt; man syntes mest at huske hans svage Ting; han levede imellem os som en gammel Mand, var endnu ikke død, gaaet over i ny Ungdom, og endnu havde Høst ikke med sin energiske Boghandler-Virksomhed begyndt de Udgaver, der gjorde Digteren i fornyet Storhed kjendt i Norden. Møller fortalte med en Blanding af Uvilje og Velbehag, at da han havde tilbudt en Boghandler Forlaget af „Gæa“ og blandt andre Bidragydende nævnt Øhlenschläger, havde Boghandleren sagt: „Aa, det Navn lokker ikke længer Kjøbere.“ Møllers Pietet for Øhlenschläger var forøget ved den Uret, han led, og ligesom i Bevidsthed om at gjøre en god Gjerning, at bringe Themis's Vægtskaal i Orden, og samtidig have noget Daarligt i Folket at se ned paa, var han nu ifærd med at give Øhlenschläger Ærespladsen og læse Korrektur paa hans Digt med en Slags religiøs Omhu.

Han gav mig en Korrektur at læse, medens han selv læste „Min Onkels Tommerplads“, og da han var færdig, sagde han: „Aa, jo, det kunde være værre, eller jeg vil endogsaa sige, at det er ikke ilde.“ Det var efter hans Maade at tale paa en stor Kompliment. Derpaa skiftede Rollerne. Han begyndte at oplæse sine egne Digte til „Gæa“, for at jeg skulde sige min Mening om dem. Det var omtrentlig første Gang, at han overfor mig kom frem

med Noget, som skulde være Fuldbgyrdelse af hans Ord om „Gudernes Sprog med de gyldne Rim“; endnu mere var det første Gang, at han tog mig til Dommer og derved løftede mig op over mig selv. Paa Grund af Forventningen og Haabet, jeg havde sat til ham, følte jeg mig saa skuffet, at jeg næsten blev vred. Jeg følte Skuffelsen paa egne Vegne; thi hvor meget han end havde afvist min Tale om vore Stjerner, havde det dog staaet for mig, at han og jeg tilsammen skulde udrette noget Betydeligt og bringe den danske Literatur fremad. Jeg havde ingen Forestilling om den Elverpige, der kan slaa en Digter mellem Hærdene, saa at de gyldne Rim svigte, men lagde Skylden hen paa hans Vilje eller en uforklarlig Efterladenhed. Der var først Digtet „Arion“. Jeg kunde ikke indse, at der var udrettet Noget, naar man i korrekte Vers simpelt gjenfortalte det græske Sagn om Arion, der for at undgaa det forræderske Skibsmandskab sang sin sidste Sang og sprang i Havet og da blev frelst af en Delfin. Det syntes mig, at det kun fik Ret og Betydning ved at blive brugt symbolsk: om en Digter, der for at frelse sig fra Mis-kjendelse og Forfølgelse vovede det Yderste, hengav sig selv og fandt sig selv. Men der er Vanskelighed ved sige noget Saadant; jeg havde vel heller ikke Tanker og Ord saa tydelige som nu, og saadan som Indvendingen kom frem, afviste Møller den med, at en symbolsk Tanke og opløftende Følelse maatte vækkes hos Læseren gennem Versenes Rhythme og Rim, som netop kom af Følelse og Stemning.

Saa var der „En Baadsmands Fortælling“, ligeledes en Begivenhed sat i Vers. Det er interessant, naar der i det virkelige Liv bliver vist os en Kaptajn med den tilføjede Oplysning, at denne Mand som spædt Barn blev funden i et Vrag, ved den døde Moders Bryst, og at der var tydelige Tegn paa, at Moderen i sine sidste Øjeblikke, da hun ikke længer formaaede at give Barnet Die, havde stukket sig et Hul i Brystet og lagt Barnet til denne udrindende Livskilde. Gaar Manden forbi, medens dette bliver os fortalt, saa følge vi ham med Sympathi, ere et Øjeblik i Stemninger uden Ord fyldte af Fortællingen. Men i Digtet, hvor Mandens og Begivenhedens Virkelighed mangler, for-

dres noget Andet og Mere; der kan Digteren ikke lade Fortællingen gaa simpelt forbi, men maa lade os skue dybere ind i den, maa f. Ex. i et eller andet rask Træk lade os forneemme denne Mands Karakter, knytte hans Skjæbne sammen med Moderen. Den simple Gjenfortælling faar en poetisk Afmægtighed — hvor er Digteren selv med hans Opfattelse af Begivenhedens Natur, med hans Følelses Farve og Styrke? — Den er i Versene. — Men naar den ikke mærkes ud af Versene? — — Ja, hvor var Møller selv, hvor var hans egen Natur? Der kunde ikke med Udbytte strides derom, og efter nogen Tale frem og tilbage sagde jeg, at naar Beretning var Poesi, saa havde jeg et Digt ved Haanden. — „Ih, lad høre,“ sagde Møller. — Saa fortalte jeg, hvad jeg nylig havde læst:

Da Franskmandene i Aaret 1837 for anden Gang belejrede Constantine, blev deres lille Hær en Dag bragt i Fare ved et heftigt Angreb af Araberne. Hertugen af Nemours førte Fremmedlegionen, mest bestaaende af Tyskere, i Ilden, og i det afgjørende Øjeblik, da den skulde kaste sig mod Fjendens store Overmagt, tiltalte han den paa Tysk. Da gik disse stakkels Mænd med et rasende Jubelraab i Døden for den franske Fane. —

Møller fik Taarer i Øjnene, og som det nu bagefter staar for mig, synes det mig, at der var et Øjeblik, da han vilde tale fortrolig, lette sig for egen Sorg; men enten slog min Personlighed ikke til, eller Noget klikkede i ham; han satte sig igjen stille hen til Korrekturen.

Der var noget Utilfredsstillet, Tungt imellem os, da vi skiltes. Nu synes mig, at jeg kunde anklage mig selv for at have været tilstede hos et Menneske i Krise uden at lægge Mærke dertil; men hvis en Anden anklagede mig, vilde jeg plædere: Ikke-Skyldig.

Strax efter „Gæa“'s Udgivelse var S. Kierkegaard atter „synlig paa Gaden“, og da han mødte mig, drog han mig efter Sædvane med. Jeg havde endnu ikke læst hele Bogen, navnlig ikke Aflhandlingen om ham, og spurgte uden Arglist, om han havde set den nye Bog, og hvad han syntes om den. Hvad jeg egentlig vilde vide, var nok, hvad han syntes om „Min Onkels Tømmerplads“. — „Aa, jo,“ svarede han, og omtalte min Fortælling med nogen Ros. Men

forresten var han mere tavs end sædvanlig, aabenbart med Tankerne andensteds; maaske troede han ogsaa, at min Naivitet var kunstig.

Et Vidnesbyrd om, hvad der havde sysselsat hans Tanker, kom snart, nemlig i hans yderst heftige Artikel i „Fædrelandet“, undertegnet Frater taciturnus, mod „Corsaren“ og P. L. Møller. Møllers Afhandling i „Gæa“ blev bl. A. kaldt et „væmmeligt Corsar-Angreb“, og Møller selv blev kaldt en Landstryger og med største Hensynsløshed fremstillet som den egenlige „Corsar“ og det Onde i den: „Hvor P. L. Møller er, er „Corsaren“.“

Man var dengang endnu ikke vant til, at visse literære Æresregler bleve ganske kastede tilside, og ikke Faa studerede over dette Udbrud, der enten var en vilkaarlig Angivelse eller et hidsigt, vilkaarligt Brud paa Anonymiteten. Men mest paafaldende maatte det da være for mig, der saa tydelig og gjentagende havde sat Kierkegaard ind i de virkelige Forhold og saa indstændig bedet ham, ikke at holde fast ved en Mening, der baade var uretfærdig mod Møller og kunde gjøre ham Skade.

Jeg traf ham strax igjen; men nu havde han taget en ejendommelig, skjøndt vel efter Omstændighederne nødvendig Position. Han holdt strengt paa Anonymiteten. Ligesom jeg selvfølgelig ikke turde vide eller sige, at han var Frater taciturnus, ligesaa lidt vilde han vide, at jeg havde Nogetsomhelst at gjøre med „Corsaren“s Redaktion. Vi kunde tale om Frater taciturnus, P. L. Møller og „Corsaren“ som os ganske uvedkommende Ting, og det var uden nogensomhelst personlig Forkjærlighed, at han holdt med Frater taciturnus og jeg med den anden Side. Ved Maaden, hvorpaa han begyndte Samtalen, var denne Tone strax slaaet an; jeg forstod den og fulgte den; det var som en lille, let Komædie, vi spillede. Men af denne Upersonligheds-Situation fulgte, at jeg ikke kunde komme til at sige ham: Jeg har fortalt Dem det og det, hvorfor har De alligevel gjort den Angivelse mod Møller? — Derimod kunde jeg sige og sagde, at Frater taciturnus, hvad Ret han ellers kunde have, havde i det Punkt gjort Uret og begaaet en Krænkelser. Dertil svarede Kierkegaard, at Frater taciturnus's Ret maatte ses fra et højere Stand-

punkt. Jeg sagde, at jeg ikke kunde se dette Højere, og saa talte vi et Øjeblik om andre Ting.

Naturligvis skulde jeg nu ogsaa skrive i Sagen. Et saa haardt Slag kunde ikke fores mod „Corsaren“, uden at ogsaa den vendte „det Laadne ud“, og i saa Henseende maatte der vel af sig selv komme noget Uskaansomt, fordi Kierkegaard ved de personlige Moder gjorde Alt saa upersonligt; men herpaa lægger jeg ikke Vægt. Hvad der foreløbig laa mig mest paa Hjerte, var at vise ham, at jeg var naaet til at løse den Opgave, han engang selv havde stillet mig: at frembringe komisk Komposition. Min Mening endnu i dette Øjeblik er, at Opgaven blev heldig løst, idet jeg strengt begrænsede Spørgsmaalet og gav en munter Forklaring af, at „Corsaren“s hemmelige Redaktør nu endelig var funden. Denne Redaktør lignede nemlig den berømte venetianske Bandit Coronato den Frygtelige deri, at skjøndt han udførte sine Gjerninger med største Dristighed, saagodtsom ved højlys Dag, havde dog end ikke Venedigs berømte Politi kunnet opspore ham eller danne sig den fjerneste Forestilling om, hvem han var. Men en Aften i Maaneskin og ved et Glas Punsch med „den tavse Broder“, Frater taciturnus, havde hans Hjerte aabnet sig, og han havde betroet ham sin Hemmelighed, dog med det Paalæg, at han ikke maatte sige det videre, og den tavse Broder havde soret paa, at han vilde tie. Men nu havde Coronato skrevet en Kritik over ham, og saa folte Frater taciturnus sig ikke forpligtet til at tie længer, men var gaaet op til „Fædrelandet“ og havde fortalt det Alting: Nu angiver jeg offentlig Coronato, og med det Samme vil jeg odelægge „Corsaren“. — Derover var „Fædrelandet“ blevet fornøjet, og Frater taciturnus var fornøjet og sagde: „Jeg er saa glad, at jeg vil tænke mig, at jeg giver en fattig Mand en Daler.“

Da jeg gjensaa i Korrekturen denne sidste Ytring, kom den mig for som fremmed, næsten som Noget, der mig selv uafvidende var gledet ud af Pennen. Men jeg lod den staa, fordi den syntes mig baade vittig og træffende, tog sig ud som sand; den svarede til en Mening, der svævede i Luften, og ifølge hvilken Kierkegaard ikke stod i reelt, personligt Forhold til sine Værker eller sit Liv, men ud-

forte Alt som et Tanke-Experiment. Var det virkelig saa? Svaret er ikke let. For en sædvanlig, omtrentlig Opfattelse var det blevet sandsynligt allerede ved „Enten-Eller“. Han havde i Lobet af de mellemliggende Aar alt mere faaet Noget ved sig, der gav ham Udseende af at staa fjernt, ironisk iagttagende som En, der med selvbevidst Overlegenhed — en Overlegenhed, der syntes at komme baade fra hans Aand og hans formodede Rigdom —, kunde forstaa Alt, ogsaa al Bekymring og Sorg og give den Ord, men ikke dele den. Det kunde jo være et Skin, der vilde svinde, naar man fulgte ham ind i hans Aflukke; men hvo kunde det, og hvor megen Umage gjøre vi Mennesker os i saa Henseende overfor hinanden, før det er for silde? Egoistisk beskjaeftigede, som vi i Reglen ere, tage vi imod den Mening, der ligger i Luften, den, som vi ved at færdes imellem hverandre paa vor uvilkaarlige, overfladiske Maade selv lægge i Luften, og som efter Ordsproget „Der gaar ikke Røg af en Brand o. s. v.“ har nogen Sandhed i sig og gjør Tjeneste, for at et Individ skal have sin Smerte. Jeg tog det med nogen Malice som sandt, blev paa eget Ansvar Organ for hint ubestemmelig Svævende og havde min Glæde deraf. Senere har jeg lagt Mærke til, at Andre, der have skrevet om eller imod mig, have paa lignende Maade været Organer for noget Uretfærdig-Retfærdigt, der laa i Luften.

Dengang traadte i min Forestilling hint Bidende tilbage for det spøgende Opdigtede om Coronato og Frater taciturnus, og jeg var saa tilfreds dermed — saa barnagtig, kan siges —, at da jeg næste Gang modte Kierkegaard, spurgte jeg ham, om Artiklen i „Corsaren“ nu var komisk Komposition. — Han svarede et langtrukket Nej. — „Hvorfor ikke?“ — „Fordi Spørgsmaalet slet ikke kan stilles. Det Første er, at der mangler Respekt.“ — „Respekt for hvad?“ — „For Frater taciturnus's højere Ret.“ — Der stode vi igjen fast, og efter faa Ord om andre Ting skiltes vi.

Hans egenlige Svar kom i „Fædrelandet“: en ny voldsom Artikel, hvori han bl. A. kaldte „Corsaren“ for „et offentligt Fruentimmer“. Da Bladet blev bragt, var netop Møller hos mig; jeg læste Artiklen og brast i Latter.

Møller tog Bladet, læste og sagde, meget bleg: „De kan le ad hvad det skal være! Det usalige Maskepi, den Sammenblanding af min „Gæa“ med „Corsaren“ havde jeg aldrig havt, hvis jeg aldrig var kommen til Dem.“

Det var en uventet bitter Vending, det Hele tog. Men alligevel kunde jeg ikke komme ud over det Komiske, som syntes mig at være i Kierkegaards Overdrivelse og i den Lidenskab, hvormed han paastod, ikke blot at være, men ogsaa altid at have villet være Martyr overfor „Corsaren“. Skulde Sagen bedømmes som en almindelig literær Fejde, efter Artiklernes Humor og Fantasi, saa turde jeg endnu lade Sagen gaa til en Jury.

Efter de Svar, som jeg selv skrev, tildels ledsagede af Tegninger, fulgte Medarbejderne, og derved blev der stadig rippet op i Sagen med Sidehug til ham. Hvorvidt dette blev mig ubehageligt, kan jeg ikke sige; min Fornemmelse af det hele Anliggende kom først tydelig frem i et afgjørende Øjeblik.

Stadig var der forsaavidt et Skjær af Upersonlighed over Striden, som Navnet Kierkegaard aldrig blev nævnt. Han selv skrev pseudonymt, og han blev angrebet under et af de mange Navne, han selv havde opfundet; han kunde altsaa ikke personlig komme ud af den Fiktion, hvormed han havde omgivet vore Samtaler, og naar han mødte mig — hvad nu skete sjelden —, var det med samme Hofflighed som for, skjøndt hverken han eller jeg viste Lyst til Samtale.

Men saa navngav han sig offentlig som Victor Eremita, Frater taciturnus o. s. v., o. s. v., og strax efter mødte han mig i Myntergade og gik mig forbi med et stort, yderst forbitret Blik uden at ville hilse eller have Hilsen.

Der var i dette Bliks Forbitrelse, ligesom i hele Kirkegaards personlige Fremtræden, Noget, der strejfede det Komiske. Men dette gled tilside, gav Plads for det Løftede, Ideale, som ogsaa var i hans Personlighed. Det store, vilde Blik havde det ved sig, at det ligesom trak Tæppet bort fra den højere Ret, som Kierkegaard hidtil havde pukket paa, og som jeg ikke havde kunnet, men heller ikke villet se, skjøndt jeg vel anede den. Det anklagede og trykkede mig: „Corsaren“ havde sejret i Stri-

den; men selv havde jeg faaet et falsk Nr. 1. Men tillige rejste sig i dette indholdstunge Øjeblik en Protest i mit Sind: jeg var ikke saadan at se ned paa, og jeg kunde bevise det. Inden jeg gennem Gaderne kom hjem, stod det fast, at jeg vilde opgive „Corsaren“, og da jeg hjemme sagde, at jeg vilde det, sagde man Gud ske Lov! saa glad, men saa lidet overrasket, som om man havde vidst om Tingen før jeg.

Det traf sig saa, at den første Fremmede, jeg meddelte min Beslutning, var den Samme, som jeg havde talt med paa Toppen af Skamlingsbanke, og som havde tilbudt Væddemaal, et forstandigt, praktisk Menneske, nogle Aar ældre end jeg. Han mindede mig om Ordsproget, at man ikke skal kaste det snavsede Vand bort, før man har det rene; men der er en Ungdom, som ikke behøver at dø med Aarene, og som bl. A. viser sig i, at saasnart man tror Vandet snavset, kaster man det bort. Hans Betænkelighed paa mine Vegne var forresten i nogle Maader vel grundet; „Corsaren“ havde i det sidste Aar indbragt 4000 Rd.; men jeg havde ikke lagt Noget op, ejede højst nogle hundrede Daler foruden et godt Bibliothek. „Corsaren“ selv var egentlig ikke salgbar; saasnart jeg forlod den, kunde Hvosomhelst tage Navnet og fortsætte den. Men Xylograf Flinch mente dog, at naar jeg vilde overdrage den til ham, kunde han give mig ca. 1500 Rd. for den; Reitzel købte et Bind smaa Fortællinger, som jeg havde skrevet, og saaledes fik jeg samlet henved 4000 Rd., som jeg delte i to Halvdele, og med den ene rejste jeg bort „for at blive af med Vittigheden og lære Noget“.

Jeg var da henimod 27 Aar og havde udgivet „Corsaren“ i 6 Aar.

Her bryder jeg af. Selvfølgelig er der Mere at berette, og navnlig har jeg i det Foregaaende udpeget en hel Periode, „Nord og Syd“-Tiden, som har formentlig Krav paa at blive skildret — en Tid, hvori for mit Vedkommende selve Maaden, hvorpaa jeg havde opgivet „Corsaren“,

indlagde Lys og Frejdighed, men hvori Fortiden ogsaa havde nedlagt Hindringer.

Men jeg henviser ikke til dette mulig Kommende som til Noget, der kan bode paa, hvad her ikke er. Her er et Brudstykke, og som saadant er det, hvad jeg fra Først af bebudede, utilstrækkeligt. Alligevel antager jeg, at det af Læsere med Kyndighed og god Vilje kan ses, at der er en vis Helhed deri, og især, at det er stillet eller givet hen for en Anskuelses Skyld.

Det er jo simpel Sandhed, at jeg vel har vakt endel Opmærksomhed — saa megen, at denne Skildring kunde modtages dels i sin egen Ret, dels som en Indledning —, og at jeg har udsendt Adskilligt, hvori der efter min Selvfølelse er nogen Idealitet, men at jeg paa intet Punkt er naaet højt, paa ethvert Punkt ved mig tynget tilbage, fjern fra et betydeligt Ærgjerrigheds-Maal, hvortil jeg skyndedes gennem første Spirer, og hvorfra jeg hindredes ved Udvikling af andre Spirer, af Noget, der er ligefrem beskrevet, af Andet, der ikke er udtalt, fordi man overfor Offenligheden, efter Antydninger, har baade en Ret og en Pligt til at anvende Ordet fra hin antike Tragedie:

„Jeg Sjælene i Hades siger Mer.“

Men saa har jeg ogsaa ved at tørne mod Samfundets med partiel Uret blandede Idealitet fundet Fred i Erkjendelse af, at Alt er gaaet ærlig til, og at der for Alle og Enhver ligger Fred i en saadan Erkjenden af Livets rene, skønne Strenghed, hvilken Erkjendelse jeg stiller under Navnet Nemesis. Mig synes, at jeg kun har levet for at komme til dette Syn, der indenfor Livets Horizont er saa simpelt og klart, naar man vil være opmærksom.

Det var med Henviisning til denne Tanke, at jeg begyndte, og det er den, hvis Korrekthed paa ethvert Punkt, hvor jeg har brugt Navnet Nemesis, jeg nu skal bevise, ligesom det selvfølgelig bør blive indlysende, hvorfor og i hvilken Sammenknytning med min Livsudvikling netop dette Navn er valgt paa saa fremtrædende Maade.

Der er blot Noget, som jeg først maa afslutte, nemlig mit Forhold til P.L. Møller, og hvad jeg ved om ham.

Jeg kom hjem i Efteraaret 1847 og begyndte i December „Nord og Syd“. Den indledende Fremstilling eller Programmet kunde for saa vidt kaldes kristeligt, som Kristendommen var brugt til at betegne ideal, frigjørende Humanisme og dens kulturhistoriske Betydning anerkjendt. For dem, der med nogen Opmærksomhed have læst det Foregaaende, vil dette ikke have noget Sælsomt eller Forceret ved sig; men naturligvis kunde det stille sig anderledes for dem, der mente eller vilde mene, at jeg kom lige fra Hebraismen.

Imidlertid var jeg glad ved eller i det og afhang deraf, fordi et fælles Grundlag, Betingelse for livlig og positiv Frihedskamp for og med det givne danske Samfund imod de herskende Tilstande var bragt tilveje. At Tidens inderste Stemninger og Følelser kunde forandre sig og det vundne Grundlag blive et kunstigt, uholdbart, betyder Intet overfor den Kjendsgjerning, at man i Øjeblikket ærlig kunde staa paa hint begrænsede Synspunkt.

Møller var paa den Tid ifærd med at rejse. Siden hin Aften under den Kierkegaardske Strid havde vi ikke set synderlig til hinanden; men naturligvis opsøgte jeg ham ved min Hjemkomst, og eftersom vi ganske vist ikke personlig eller med Vilje havde gjort hinanden nogen Fortrød, var ogsaa Alting godt imellem os, skjøndt fjernere, kjoligere end før.

En af de sidste Dage i Aaret var jeg ude hos ham for at sige Farvel — thi hans Afrejse, der længe blev opsat fra Dag til Dag, syntes nu endelig at maatte være nær —, og han var den Dag i sit særegent daarlige Humor. Det var endnu Tiden, da jeg vidste saa lidt om ham og saa lidt forstod hans hele Sindsstemning; imidlertid var det ham, som ledede Samtalen.

Han gratulerede mig til, at jeg nu kunde blive citeret af Biskop Mynster, ja med Tiden blive kanoniseret, og — hvo ved? — Trøende vilde valfarte til det Skrin, der gjemte mine kristelig sindede Ben. — Imod saadaane Lykønskninger er det vanskeligt at værge sig — det maatte jeg da selv vide fra „Corsaren“s Tid —, og da jeg alligevel forsøgte det, sagde han, at Ingenting nyttede, jeg havde nu engang ved at opgive „Corsaren“

svigtet mig selv; det laa ikke naturligt for mig at ville her hjemme eftertrakte noget „positivt Godt“ i det offentlige Liv; den ætsende jødiske Natur forlangte Had, og i Hadet havde jeg havt min Styrke. Hans Ord bare intet Præg af vulgært Jødefjendskab — det laa overhoved Møller meget fjernt —, men vare som kammeratlig Tale under fire Øjne og syntes i deres rolige Bitterhed stottede til en uafviselig, verdenshistorisk Kjendsgjerning. De vare da heller ikke ganske nye dengang, ligesom de ikke ere blevne forældede; det er en Mening, overfor hvilken man kan staa forlegen, ligesom rettelig anklaget, fordi der kan være Sandsynlighed, ja delvis nogen Sandhed deri, men en Sandhed, der i det Hele og Almindelige skal gjøres til en Usandhed.

For at fri mig fra det Tryk, hvormed hans Paastande kom ned over mig, skiftede jeg Front og spurgte ham: Hvad har De selv udrettet ved ikke at ville noget Positivt? Hvad har Deres Æsthetik faaet tilvejebragt, om end blot literært i Digtning? Hvor er det, som vi i forrige Tider haabede paa? — Hvad har De imod mine Digtninge? — Saa kom jeg med Kritik af, hvad jeg erindrede, lige fra „Arion“ til hans nys udgivne Digte. Det er meget værre at kritisere en Digter mundlig end paa Prent; det sætter mere ondt Blod. Det ene Ord tog det andet, og det var paa et hængende Haar, at vi vare blevne ligefrem, spidsborgerlig Uvenner. Saa kom jeg lykkeligvis i sidste Øjeblik til at minde ham om det Forbund, han havde sluttet med mig: at vi for Literaturens Sandheds Skyld skulde, om fornødent, staa imod hinanden og holde os unge og stærke derved. Ved dette Minde om særegen og dog sand, fælles Ungdom forsvandt Uvejret, og han sagde med en Slags Oprømthed: Ih, lad os da slaas! Jeg kan faa Lejlighed til at sige Meget daraussenfra; kom an!

Jeg gik hjem og nedskrev det, jeg havde sagt, omtrent lige saa hvast, men med tilføjet Udsigt til en lys, lykkelig Fremtid som Følge af hans Rejse, og sendte ham det. Han sendte mig det tilbage, og det blev trykt, i „Nord og Syd“ 1ste Bind Pg. 166, med Anmærkning om, at det havde været meddelt ham før hans Afrejse.

Senere kom jeg tilbage til Behandling af samme Tanke som i hin lille Afhandling, nemlig den æsthetiske Anskuelses Magt og Utilstrækkelighed. Den gaar igjennem „Hjemløs“, som jeg skrev 1853—57; „Hjemløsheden“ er netop det Æsthetiske. Her optræder ogsaa for første Gang Nemesis, men paa ufuldstændig Maade. I „Hjemløs“ er P. L. Møller ikke Schiøtt, og jeg er ikke Otto eller de Castro eller Mendoza; men der er laant Noget hos os Begge, og hvis Nogen af god eller ond Vilje vil holde paa den Mening, at jeg havde sat Møller i Roman — i samme Betydning, som man sætter En „i Bladet“ — saa vil jeg uden at dvæle videre ved, hvor fri Digtning det Hele er, nøjes med at sige, at det lykkeligvis er sket med Kjærlighed til Schiøtt.

Imidlertid traf jeg sammen med Møller i Berlin 1850. Det var paa den Tid, da Kammerherre Redtz-Thott og Baron Pechlin med Kammerjunker Sick som Sekretær underhandlede der om Freden, som kort efter kom istand med Preussen. Selv de Fornemme i Ambassaden folte sig i Berlin saa isolerede og vare saa stemningsfuldt optagne af Danmarks Interesser, at der kom et usædvanlig intimt Forhold imellem dem og os danske Literater. Møller befandt sig overordenlig vel i denne Omgang og i den hele Situation. Han var hjemme og tillige ude i Frihed, skrev for den danske Sag paa Tysk, havde hele den vide Verden for sig og kunde med poetisk Ironi se paa Revolutioner og Reaktionen.

Et Par Aar efter traf jeg ham under næsten ligesaa livlige Forhold i Paris, og strax efter sendte han mig til „Nord og Syd“ to Afhandlinger, om St. Graal og om Goethe og Bettina. Men ved alle disse Lejligheder tilføjede han: Husk paa, at vi duellere; De har havt Deres Skud, jeg har mit tilbage og skal skyde for Litteraturens skjønne Øjnes Skyld, in majorem literaturæ gloriam.

Det varede længe, inden Skudet faldt, og jeg maa tale om det med nogen Forsigtighed; thi det var anonymt. Jeg havde under et nyt Besøg i Paris, 1857, meddelt ham en Afhandling, som jeg skrev til „Nord og Syd“ om lyrisk Poesi, og der kom nu i „Dagbladet“ i et „Brev fra Lemvig“ en Kritik af denne Afhandling. Brevet havde det Kuri-

ose, at det var skrevet med samme Sarkasme, som da han viste mig Vej til Rundetaarn, og ligesom stod paa samme Tidspunkt. Det bebrejdede mig min grænseløse Uvidenhed, saa at jeg f. Ex. ikke kjendte en Mand ved Navn Goethe og ikke kunde Dansk. Hvis ikke alle Blade dengang havde staaet saa fjendtlig til mig, vilde det have været morsomt i sin Overdrivelse. Nu var Turen til mig at blive vred og glemme Ungdoms-Aftalen og tillige min egen Artikel imod ham; men heldigvis blev Vreden hos mig selv og gik af i Tidens Løb, og da jeg igjen kom til Paris, gik jeg til ham, men traf ham ikke hjemme og efterlod hos Portnerkonen en Seddel med de Ord: Tak, Fatter, for Brevet fra Lemvig; skal vi saa spise Frokost sammen imorgen? Jeg rejser videre imorgen Aften.

Men i de Aar, som laa imellem, havde hans Sind og Skjæbne taget en Vending, der gjorde ham umodtagelig for den Slags Hilsener.

Her kommer nu Noget, som jeg ikke ved fra ham selv, men som jeg alligevel ved saa sikkert, at jeg tør vide det.

Han, der vel havde taget Kjærligheden for let, men dog vistnok altid bevaret et poetisk Forbehold, hændte det, da han var noget inde i de 40 Aar, at han løftede sine Øjne for højt og blev greben af en stor, haablos Lidenskab. Medens hans Liv tilsyneladende, og vel ogsaa i megen Virkelighed, hengik uforandret smaat, og medens han for Andre blev alt mere vanskelig, bøjede han sig, saa vidt det kan skjønnes, sammen om den skjønt smertefulde Virkelighed i hans Indre: den beundrende, haabløse Længsel. Hvad han for Døden fik ud deraf som Resultat, ved jeg naturligvis ikke. Der var her hjemme en Kvinde, hvem han mer eller mindre tydelig betroede Alt, men som hang ved ham med uforanderlig Hengivenhed, vistnok elskede ham, men kun begjærede at være hans Ven, trofast og i mange Maader opofrende, som faa Mænds Venskab er. Det Gode i hans Natur var blevet til en Fylgje. Da han ene i fremmed Land vaklede til Døden, samlede hans sidste Tanker sig om dette Billede; det lagde saa at sige Haanden paa hans Øjne i Døden. Det er ikke sandt, hvad der blev berettet her hjemme i et Blad, at han i sine sidste

Øjeblikke var sindsforvirret og skrev meningsløse Ting. Der var god Mening i Ordene, og de vare væsenlig til hende. Hun satte Sten paa hans fjerne Grav; men ogsaa over hende er nu sat Ligsten. Dette lyder ikke romantisk paa den Maade, som Poeter med unge Pigers Bifald male Livet; men det er det virkelige Livs og den virkelige Døds egen Romantik, hvad Indtryk det saa gjør.

Herfra, hvor Lidelse og Fred mødes, sker Overgangen til *Nemesis*.¹⁾

¹⁾ Anden — ikke i denne Udgave optagne — Del af „Livserindringer og Resultater“.

GIFT

(1877)

I det jeg fra et Dampskib steg iland i en Kjøbstad paa en af vore mindre Øer og vilde begive mig op til Gjestgivergaarden, stødte jeg paa en Mand, hvem jeg tidligere havde kjendt temmelig flygtig, men dog havt nogle behagelige Samtaler med her i Byen.

„Hvor agter De Dem hen, med Forlov?“ spurgte han.

„For det Første op til Gjestgiverstedet.

„Ja, saa? Nej, det bliver der ikke Noget af.“

„Hvorfor ikke det? Er Stedet brændt?

„Nej, Ronnen staar endnu; men her holder nu tilfældigvis jeg med min Vogn, og jeg kører lige hjem — det vil sige: naar man her paa Øen har Bekjendte, bor man ikke paa Gjestgiversted. Tag tiltakke og vær min Gjest!“

Det er saa behageligt at møde en saadan uventet, gammeldags, trohjertig Gjestfrihed og tilmed blive ført fra en By ud paa Landet, midt ud i den danske Skjær-sommer!

Behageligheden tabte sig ikke, da vi kom til selve Gaarden. Der var rigtignok intet Rigt eller Pragtfuldt ved den, tvertimod: den var uden Præg, uden Karakter eller Stil; den mindede ikke om gamle Tider, men bar dog Tegn af Ælde og var lav, næsten trykket. Netop derfor var det saa livlig og overraskende, at der kom en Dame ud, Husmoderen, kjøn, ja smuk, og bød os Velkommen, og et Par Børn paa otte, ti Aar gave Tegn paa rigtig, landlig Hjemlighed, idet de baade vare skræmmede og bly og tillige med forskende Øjne viste Velvilje mod den, Faderen bragte i Huset.

Mit Ophold, der skulde været paa en Dags Tid, strakte sig ud over en halv Snes Dage, der jo rigtignok for en stor Del bleve tilbragte paa Udflugter; men jeg fik dog

Lejlighed til at leve endel sammen med Familien i Hjemmet og, efter hvad jeg kunde skjønne, lære den godt at kjende. Hovedindtrykket blev Fred og Harmoni, og det virkede saa godt paa mig, at jeg en Aften, da han og jeg vendte hjem fra en Tur og Huset laa i Aftensolens Skin og dets ventende Indre syntes mig saa godt at svare til dette Skjær, ikke kunde undlade at afbryde: „Hvor her dog er godt at være!“

„Ja,“ sagde han, „jeg ved det nok! Vi have bragt det til noget næsten menneskelig Fuldendt; men vi have ogsaa arbejdet derfor, lagt Sten paa Sten — jeg mener ikke Bygningerne; men jeg har hentet min Kone baade langvejs fra og nærved, og hun har ogsaa hentet mig, og derfor er her kun én Vilje, en fælles, god Vilje; her er trygt — menneskelig taget.“ Og saa udtalte han sig vidtløftig om, hvorledes der var Sandhed i Huset — ikke i den Mening, at man med Sikkerhed saa og vidste Alt, men saadan, at der var Overensstemmelse og Enhed. Jeg tilstaar, at jeg paa den Tid ikke fulgte hans Fremstilling med videre Opmærksomhed eller Behag, efterdi Livet, naar det ligger for En paa smuk Maade, ligesom frastoder dets Forklaring eller Sønderlemmelse gjennem Tanken, eller med andre Ord: vi ville hyppig nøjes med Livets egen Poesi utydet, med Blomsten uden dens Botanik.

Derimod kunde jeg ikke undlade at lægge Mærke til det Egne ved ham, at han altid syntes at staa paafaldende klar for sig selv, baade reflektert og naiv, ligesom hans Øjne vare store, klare og barnlig-kloge. Til enhver Anskuelse, Mening eller Fornemmelse havde han øjeblikkelig Ord færdige, som om Intet mødte hans Tanke uforberedt, og naar han saaledes talte med en rask, foredragsmæssig Strom af Ord, kunde det vel engang imellem falde lidt vel docerende; men paa den anden Side maatte jeg ogsaa næsten med Beundring lægge Mærke til den Aabenhed og Frejdighed, som al denne Tale vidnede om. Det var tydeligt: den Mand skred frem med sine lange Skridt uden at have noget Væsenligt at fortie.

Hun havde den Evne at kunne være talende uden mange Ord og udbrede Liv, endog en vis pikant Livfuldhed.

Nogle Mennesker kunne, naar de sidde tavse i et Værelse, synes ligesom døde eller udøve et Tryk; ved hende eller om hende var der Elasticitet, og saadan var det ogsaa med hendes Tale. Hun svarede imødekommende paa enhver Bemærkning; men i Reglen vakte hun den Fornemmelse, at hun havde Mere i Behold. Og egenlig skal det vel med Kvinden være saaledes, tænkte jeg: „Friga ved alle Ting, men tier.“

Hun skrev meget, det vil sige: Breve for ham, og hun holdt Regnskaberne. — „De maa dog ikke tro,“ raabte han ved Lejlighed leende, „at jeg ikke har lært at skrive; men Sagen er, at jeg altid skal have et helt Ark Bikube, og mine Bogstaver kunne ses over Beltet; men her skal De se, hvor fint og tæt hun skriver — og det har jeg dog selv lært hende! Er det ikke mærkeligt? Det er ganske imod Ottilie i „Wahlverwandschaften“, for hun kom uvilkaarlig til at skrive ligesom Eduard — den stakkels Ottilie, Barnet druknede, naa, det er ikke værdt at tale om hende nu.“

Paa Grund af disse Ytringer, men især den, at han havde hentet sin Hustru langvejsfra og dog nærved, paakom mig den Tanke, at hun maaske var født i meget lavere Stand, og at der fra hendes Side var et Ydmyghedsforhold overfor ham. Under denne Forudsætning holdt hendes velordnede Talen og Tien op at være pikant og blev en forsigtig Beskedenhed, og at der kun var én Vilje i Huset, betød da, at hun ingen havde. Men det gik mig med denne Tanke som med en Nogle, der et Øjeblik synes at passe i Laasen, men alligevel ikke kan lukke op: ved et nyt Syn paa hende, ved at høre hendes Stemmes Art og inderste Klang, kort, for den hele uvilkaarlige Sans syntes det urimeligt.

Behøvede jeg endda Noget for at blive fuldstændig overbevist, saa fik jeg det ved en pudsig lille Ting. En Dag, medens Huset holdt Middagssøvn, laa jeg i et Lysthus i en Krog af den store Have, hverken sovende eller vaagen. Med Et hørte jeg en uvant Larm. En Mængde Fjerkræ, baade Høns og Ænder og Kalkuner, vare imod al Lov og Orden komne ind i Haven, og de skræmmedes pludselig op, løb og slog med Vingerne for at undfly.

Det var Husmoderen, som var efter dem, og jeg saa hende løbe. Hun løb nok paa den ejendommelig kvindelige Maade, men saa hastig, vevrt og let, at jeg sagde til mig selv: Alting kan man lære en Bondepige eller Husmandsdatter, baade at tale og tie, spille og synge, men ikke at løbe saadan.

Jeg tænkte paa at spørge ham ganske simpelt og ligefrem; men naar Ens Tanke ikke længer er saa „ganske simpel“, har Spørgsmaalet nogen Vanskelighed ved at finde Lejlighed og Form. Alligevel var det mig lige paa Læberne en Dag, da vi gik ene sammen; men jeg blev hindret.

Vi vare ude paa Marken, lidt nedenfor den store Have, og kom forbi et temmelig stort Vandhul af ejendommelig Form. Dets Rand var noget hævet over Marken, og det saa ud, som man kunde tænke sig en omvendt spidspullet Hat. Det synes meget dybt og halvt fyldt af Vand. Midt i det stille Vand stod en grøn Frø eller Tudse lige op og ned, og det forekom mig, at den stirrede paa mig. Vi ere Alle formedelst Ammestuen udsatte for at blive pludselig berørte af en overtroisk Fornemmelse, at tillægge Naturens Ting en Bevidsthed og Vilje med Hensyn til os og i det Stygge se en ond Tanke; men vi kunne jage saadanne Fornemmelser bort, og jeg blev staaende for at faa rigtigt Syn paa det lille Dyr og blive af med Indtrykket.

„Ja,“ sagde min Vært, „er det ikke et mærkelig formet Hul? Det ligner et Krater, og jeg kalder det da ogsaa den slukte Vulkan. Folkene kalder det Tragten eller Ellekongens Tragt, rimeligvis fordi Vandet somme Tider stiger eller falder lidt uden mærkelig Aarsag . . . Men hvad er det, De stirrer paa? . . . Naa, det er min lille, grønne Indsidders derude! . . . Ja, jeg ved nok, at Mange ikke kunne gaa forbi uden at føle det onde Blik, som man siger. Jeg havde for et Par Aar siden en Karl, der snittede sig en Finger af paa Hakkelsekniven, og han paastod, det var, fordi Tudsen havde set paa ham. Naar man vilde se paa det uskyldige Naturliv med saadanne Tanker, saa blev Natten ond, fordi den lurte paa Dagen, og Vinteren blev ond, fordi den bider og dræber Somme-

ren. Sorg ligger der overalt og venter, og Døden er os Alle medfødt, som jeg tror en Digter siger; men det er den Slags Tanker, som man skal gjenne tilside, naar man vil træde fast paa Jorden og leve sundt og dø med der bedste Mandighed, man kan opdrive.“

„Naar Alt kommer til Alt,“ vedblev han, „er der noget saadant Seende i hele Naturen; hvad den selv tænker, vide vi ikke; men det kommer an paa, hvad Tanke vi lægge deri. Og Menneskesamfundet omkring os ser ogsaa paa os med et Blik, hvori der mange Gange ikke er bevidst Mening, men hvori der kan komme Mening ved os selv. Saadan kunne mine Naboer se paa mig, mens vi tale om andre Ting, og jeg rimeligvis paa mine Naboer.“

Dette forte vor Samtale over paa menneskelig Solidaritet, paa Atmosfæren, som vi fylde med vore gode og vore slette Ord og Handlinger og selv 'maa leve i og modtage uventede, uberegnelige Tilbageslag fra, og under denne Samtale glemte jeg ikke blot det lille Dyr, der havde foranlediget den, men ogsaa det Spørgsmaal, jeg havde havt paa Læberne.

Næste Dag rejste jeg.

Det Gjæstevenskab, vi havde sluttet, blev ikke forsømt og glemt. Naar han kom her til Byen besøgte han mig, bragte mig Hilsener og gjorde mig Regnskab for hver lille eller stor Gjenstand, jeg derovre havde havt Interesse for. Engang bragte han ogsaa sin Hustru med. De kom netop til Formiddags-Kaffen, men havde saa lidt Tid; der var noget usædvanligt Muntert og næsten Larmende ved dem; han havde mange Ærinder og forberedte en Rejse til Sverig, hun skulde med nogle Bekjendte til en Formiddags-Koncert i Kasinos lille Sal.

Saa gik der en Stund, inden jeg saa ham igjen.

Da han kom ind ad Døren, slog det mig, at han var blevet magrere, men ogsaa mere oprejst eller strammere, stivere end for, og hans Haar var blevet graaligt. Men ellers var der ingen paafaldende Forandring, og idet jeg fornøjet bød ham en Stol og en Cigar, gjorde jeg hurtig mine mange Spørgsmaal om alle Personerne og Tingene hjemme.

„Har De da ikke hort det?“ spurgte han med et langt Blik paa mig.

„Hvilket?“ spurgte jeg igjen.

„Har De virkelig slet Intet hort?“

„Nej,“ sagde jeg og tilføjede, at hvis der var sket noget Mærkeligt, maatte jeg være undskyldt, fordi jeg havde været et Par Maaneder udenlands.

Han sagde mig i korte Ord, hvad man i det Følgende vil erfare, og da jeg sad som fastnaglet, kom det efter hans Natur over ham, at han vilde fortælle, eller, som han selv sagde: Han var kommen til et Overblik og et Indblik, og fordi jeg tog Del i Menneskeskjæbnen i Almindelighed og ojetsynlig i hans i Særdeleshed, vilde han tale og betro mig Tingen i dens hele Sammenhæng.

Her er nu det afblegede Blad, hvorpaa jeg dengang, i de nærmeste Dage efter hans Besøg, nedskrev hans Ord.

„Naar ikke Alt skal blive uforstaaeligt og gaadefuldt for Dem som for mig selv, saa maa jeg begynde langt tilbage, med Mennesker, som man skulde tro ikke kunde have nogen Indflydelse paa mig og min Livsskjæbne. Det er Folkene paa Rødkjælkegaard. Den sære Tilstand, som herskede der for en god Del Aar siden, hidrørte fra, at Ejerinden, den rige Enke efter Hofjægermester Funch, havde giftet sig med den Mand, hun i sin Ungdom havde elsket, den smukke Ritmester Friis, som da med Majors Rang traadte ud af Krigstjenesten og blev Herremand paa Rødkjælkegaard og strax efter Kammerherre.

Kammerherreinde Friis, som hun nu hed, var en elskværdig Personlighed, men svagelig, og hendes Svagelighed tiltog efterhaanden saadan, at hun sjelden kom ud af sine Værelser, og der udviklede sig som Følge deraf to Slags Liv paa Gaarden: det stille, fredelige, lydlose i den ene Fløj og et aldeles modsat i den anden Fløj, hvor den muntre, kraftige, livslystne Major og Kammerherre førte et ubundet Ungkarleliv med sine Venner. Disse Venner vare dels Officerer, der kom fra Kjøbenhavn og Dage, Uger eller endog Maaneder boede paa Gaarden,

dels flygtigere Besøgende, yngre Mænd fra Gaardene i Egnen eller fra den nærliggende Kjøbstad. Livet, man førte, var omtrent som paa en Ø i Sydhavet: over Gaarden med dens store Have og Lund, med dens mange smukke Jomfruer, Stuepiger osv., laa en Atmosfære, der hviskede eller sagde højt, at Livet er en smilende Fornøjelsessag uden Synd.

Men hvad der ydermere gav Gaarden dens Egenhed, var, at Kammerherreinden, skjønt hun var saa svag og aldrig tog ud, dog gjerne saa Selskab. Hun indbød hyppig Familier fra Kjøbstaden og fra Gaardene, sørgede altid for at have en eller anden elskværdig Person om sig, og Ingen undslog sig for at komme. Den offentlige Mening stillede sig saaledes, at Alle kunde besøge den stakkels brave, venlige, svage Kammerherreinde og deltage i alle Festligheder, der gik under hendes Navn. Hverken gejstlige eller verdslige Embedsmænd, hverken Fruer eller Frøkener gjorde Vanskeligheder, og derved, at man hemmelig tilhviskede hinanden snart dette, snart hint om Gaarden, men offentlig handlede, som om man ikke vidste Noget, eller som om det ikke havde Betydning, udbredte sig i vid Omkreds en stor Frivolitet eller en Luftning fra Sydhavsøerne forenet med den officielle Tvang, som vor Religion paalægger os.

Jeg var tyve Aar, dengang Livet paa Rødkjælkegaard var paa det yppigste. Ja, De ved nu, at jeg er Proprietær, det vil sige: noget mindre end Godsejer og noget inere end Gaardejer; men dengang var der ikke meget Landbrug at mærke paa mig. Jeg var for en Stund blevet Lærer ved en Skole i Kjøbstaden. Min Fader var Møllebygger, og jeg tror sandelig, at han var et mekanisk Geni; men dengang havde vi Laugsvæsen, ingen Mand maatte gaa ud af den Baas, hvori han engang var bleven sat, og al Faders sjeldne Dygtighed maatte vise sig i Smaating, som han for sin egen Fornøjelse gik og puslede med inden fire Vægge. Det holdt han ogsaa mig til og gjorde mig nævenyttig og flink; men Haandværker skulde jeg ikke være, det var for simpelt. Derfor blev jeg sat i en Realskole, og da jeg kom ud derfra, var jeg brugelig til Allehaande og til Ingenting bestemt. Men

der gik stort Ry af mig hjemme paa Egnen, og naar jeg nu, da der ikke længer er Tale om Forfængelighed, skal sige Sandheden om mig selv, saa var jeg ogsaa et rigtig ungt Menneske. Jeg havde Tro og Tillid, det lyste og kogte i mig, jeg syntes mig selv at være skabt til at forkynde Verden et eller andet Nyt og Stort, og da man kom til mig og spurgte, om jeg ikke for et Aars Tid vilde overtage den omtalte Lærerplads, saa tog jeg imod den for at faa Luft, for at kunne midlertidig forkynde en lille Del af Menneskeheden Noget af den Visdom, der var ophobet i mig. Nu ved jeg uendelig meget mere end dengang, men nu tror jeg, at utallige Andre ere endnu klogere end jeg, og naar en Seminarist træder op overfor mig og med sin Uvidenhed sætter mig irette, misunder jeg ham hans Selvtillid og Selvglæde. Naa, lad mig forresten holde mig saa nær til Sandheden som mulig: Jeg blev ikke Lærer alene af Begejstring og Lyst til Faget, men ogsaa fordi jeg havde mange gode Venner, med hvem jeg kunde springe og fare omkring, gaa paa Jagt og til Dans, og det kunde jeg ikke med god Samvittighed, naar jeg laa hjemme som Faders Søn og ikke selv tjente mit Livsophold. Det Hele vil altsaa sige, at jeg baade var meget munter og livsglad, som det anstaar en Svend paa tyve Aar, og tillige grumme alvorlig; det Skudsmaal kan jeg give mig selv, og det vil skjønnes, at Andre vare af samme Mening.

Det traf sig saadan, at jeg om Vinteren kom adskillige Gange ud paa en Gaard, der laa en lille Mil fra Byen. Den tilhørte Kammerraad Nelleblad, og det var en god Gaard; men alligevel sad han smaat i det, fordi Fruen og de to voxne Dotre vare komne i med Rødkjælkegaard. Det var nu ikke blot, at de brugte Mere end fornuftigt til Pynt og Stads; men det var ogsaa Sindet, som de bragte med hjem: der var ikke længer den hyggende Kjærlighed til Hjemmet, intet uafbrudt, stille Tilsyn med Folk og Fæ. Kammerraaden var en bredskuldret Mand, der ligesom var krobet ind. Til dagligdags tog han sig spinkel ud; men sommetider kunde man nok se, at han var skaaren efter et større Monster. Han var bleg og stille og lod Alting gaa, som det kunde, og

hans Tilflugtsted syntes at være en tæt Allé i Haven, hvor han i hele Timer gik op og ned med Hænderne paa Ryggen.

I Førstningen, da jeg kom i Besøg, vidste jeg saagodt-som Intet om Husets Forhold. Familier vise jo tidt en vis Færdighed i at staa Tableau overfor Fremmede, og naar man er ung, tror man snarere det, man ser, end det, man hører om Folk. Damerne havde fra Rodkjælkegaard faaet visse Evner, en Magt til at sno sig om Folk og sno dem om Fingrene, saa at jeg fandt, at der var rigtig godt at være. Alligevel var det Kammerraaden, jeg syntes bedst om. Der var Noget ved ham, som drog mig til. Folk, som bære paa en undertrykt Sorg, have jo ofte denne Tiltrækningsmagt, uden at man ret mærker eller forstaar den. Han syntes ogsaa om mig, lod det til, og jeg antog en Tidlang, at det kom af, at jeg kunde være ham behjælpelig med adskillige Indretninger paa Gaarden og engang imellem tage Haand i med, hvad jeg jo havde lært hos min Fader. Men efterhaanden viste det sig, at han havde andre Hensigter, og efter endel Hentydninger kom han helt frem med det: Han ønskede, at jeg, naar min Tid ved Skolen var omme, skulde blive Huslærer hos ham og opdrage hans tre yngste Born, to Drengene paa 8 Aar, Tvillinger, og en Pige paa 13 Aar. Den ældste af dem, Pigebarnet, havde jeg i Forbigaaende lagt Mærke til med Behag, for hun var opvakt at se til, med klare, blaagraa Øjne, og hvad der især var mig paafaldende, var den smukke, fine Næse. Man træffer sjelden, synes mig, en smuk Næse paa Folk, og saadan en Næse skal da ogsaa sidde i et tilsvarende Ansigt. Alligevel havde jeg ingen rigtig Lyst til at blive Lærer i det Hus. Dels ved egen Iagttagelse, dels gjennem Andre var jeg blevet opmærksom paa, at Fruen og de to voxne Døtre flagrede sommerfugleagtig om det tandede Lys paa Rødkjælkegaard. Men netop dette var, som jeg skimtede, ogsaa Grunden til, at Kammerraaden vilde have mig til Huslærer; hans Tanke var nok i al Hemmelighed: Lad mig faa de Yngste ud af Hvirvlen, og lad saa i Guds Navn det Øvrige gaa, som det kan. Se, saa var det, da jeg gjættede ham, at det begyndte at koge og boble i mig. Det

var jo en Slags Heltegjerning i al Beskedenhed, der var en Kaldelse til at gjøre Menneskesjæle Nytte, og den Kaldelse kom fra en alvorlig, aldrende Mand, en Familie-fader, til mig, der kun var lidt over tyve Aar. Har De ikke selv været ung og begejstret af den Tanke, maaske at have en Mission af Himlen, saa kan De ikke forstaa mig.

Men blussede det op i mig, saa sank Flammen dog igjen, da jeg ret betænkte, hvor vanskelig den Opgave var, som forlangtes af mig, og da Kammerraaden vedblev at trænge paa, saa mente jeg at kunne slippe ved at gjøre en Fordring, der vel var ganske naturlig, men efter Omstændighederne maatte synes umulig at opfylde. Vi gik sammen i Haven, inde i den tætte Allé, og der sagde jeg til ham: „Ja, Hr. Kammerraad, jeg vil modtage det hæderende og smigrende Hverv, De tildeler mig, men paa den Betingelse, at jeg faar fuldstændig, absolut Magt over Børnene, baade hvad Opdragelse og hvad Undervisning angaar, og den Dag, da der lægges mig nogensomhelst Hindring i Vejen, skal jeg være berettiget til at forlade Deres Hus.“

Til min Overraskelse rettede Kammerraaden sig, han foldede sig ud, han blev en bredskuldret Mand, og med et mærkelig klart og dybt Blik sagde han: „Det er netop den Magt, De skal have, og som jeg giver Dem i Guds Navn. Nu ere vi enige.“ — Dermed gave vi hinanden Haanden, og kort Tid efter flyttede jeg ind paa Gaarden som Huslærer.

Hvorledes det gik til, at Kammerraaden ved denne Lejlighed kunde sætte sin Vilje igjennem, ved jeg ikke; men maaske laa Hemmeligheden blot i, at han engang for Alvor vilde Noget. Desuden kunde da hverken Fruen eller de voxne Døtre, der i Grunden vare godmodige Væsner, for Alvor have Noget imod, at der blev sørget for de yngre Børns Opdragelse, naar man blot ikke gik dem selv i Vejen, og det er ogsaa muligt, at de egenlig syntes godt baade om mig og om Husfaderens Tanke. Men i alt Fald gik det Hele uden Underfundighed. De toge ikke imod mig som En, der tilsyneladende skulde have Magt, men hvem de selv nok skulde liste

Magten fra, nej, enten af Samvittighedsfuldhed eller af let Sind lod de mig raade.

Nu var der Noget, som jeg først længe, længe efter fik rigtig Kundskab om. Jeg vidste nok, at den ældste af mine Elever, hun, den Trettenaarige, Hedvig, var kommen med i Besøg paa Rødkjælkegaard; men jeg havde ikke Anelse om, i hvilken Udstrækning hun havde været der. Sagen var, at Kammerherreinden havde ligesom forelsket sig i det smukke, opvakte Barn og hyppig havde sendt Bud efter hende og beholdt hende hele Uger paa Gaarden. Og saa havde Barnet gaaet imellem begge Fløje. Hun havde uden Tilsyn mødt de fine Herrer fra Kjøbenhavn, og de havde syntes godt om det lille, kjønne Pige-barn og snakket og spoget med hende, ladet hende synge for dem, ligesom hun sang for Kammerherreinden, og rost hendes Stemme — thi hun havde en meget behagelig lille Sangstemme —, strøget hende om Haaret og om Kinden og smilende lovet hende, at naar hun skyndte sig at blive voxen, saa skulde hun blive en rigtig Dame. Der er en Gift i den Slags Kjærtegn, Smil og Tale, selv om intet enkelt Ord er usædeligt eller ingen Berøring gaar ud over det Tilladelige. Der er i Luften en varm, forrædersk Aande, som meddeler sig Barnets Sind, uden at det har Anelse derom — jo, det har endogsaa Anelse. Det fortier den Slags Samtaler, det betroer ikke let Nogen det Velbehag, den Fornøjelse, det har deraf, det faar en Hemmelighed at bære paa, men ved rigtignok ikke Hemmelighedens hele Udstrækning. Saadan gik det idetmindste hende, den Trettenaarige. Og af samme Art var ogsaa hendes Forhold til Tyendet. Ingen lærte hende noget Ondt; men i det hele muntre, leende Liv var indvævet noget Dulgt; der var altid Noget, som skulde forties, og skjønt Barnet ikke forstod, hvad det egentlig var, som skulde dølges, saa lærte hun dog eller forstod med tidlig moden Sans, at hun ikke kunde tale derom til sin Fader eller Kammerherreinden. Jo mere hun viste, at hun var klog, tavs og paalidelig, desto mere holdt man af hende, og hun var stolt af en Dyd, hvortil det Reneste, hun kjendte, Faderen og Kammerherreinden, utydelig stode som noget Fjendtligt.

Derom kunde jeg jo fra Først af Lutet vide. Jeg mærkede kun, da jeg ret begyndte at give mig af med hende, at der var noget Kløgtigt og Forsigtigt ved hende; jeg kunde aldrig gribe hende i Usandhed, men heller aldrig faa et hurtigt, aabent Svar. Jeg tror, at hvis jeg pludselig havde spurgt hende: „Hedvig, hvor er dit højre Øre?“ — saa vilde hun have svaret: „Mener De det, som er til Højre for Dem eller for mig?“

Men saa Meget begreb jeg, at hun ikke havde godt af at komme paa Rødkjælkegaard, og paa dette Punkt blev leveret vor første store Bataille.

Hun kom til mig og sagde ganske let hen: „Der er en Indbydelse til mig fra Kammerherreinde Friis; De har vel ikke Noget imod, at jeg tager derover.“ — „Jo,“ svarede jeg; „det har jeg netop imod, jeg ønsker, at De bliver hjemme og er flittig.“

Hun saa paa mig med et Øjekast, som om hun tænkte: Naa, det Lune faar vi nok Bugt med, og forresten lod hun som Ingenting, eller jeg skulde snarere sige: hun blev i de følgende Dage saa flink og elskværdig, som om hun baade vilde fortjene og erobre Tilladelsen til at komme over i sit Paradis.

Men da der kom ny Indbydelse, sagde jeg Nej igjen, og hun blev lige flink. Det var umuligt at opdage, at hun led, og jeg troede virkelig, at Sagen ikke laa hende saa meget paa Hjerte, jeg bildte mig ind, at min Undervisningsmethode havde vundet hendes Beundring; jeg vidste ikke af, at hun stoledes paa sine Hjælpetropper. De rykkede da ogsaa frem, og det paa højst uventet, imponerende Maade; thi Verden blev Vidne til det Særsyn, at Kammerherreinden kjørte ud, kjørte lige ned til os. Hun vilde ikke stige ud, men blev i Kareten og lod mig kalde.

Hun sagde: „Jeg hører, at De har forbudt Hedvig at komme til mig; er det sandt?“

„Ja, Deres Naade, det er sandt.“

„Ved De vel, at det er en besynderlig Ting. Det kunde jo se ud, som om De ikke ansaa mit Hus for et moralsk Hus.“

Overfor denne Naivitet eller denne bange Forsken var

jeg nærved at synke sammen; men med en Aandsnærværelse, som jeg endnu i dette Øjeblik undres over, svarede jeg: „Jeg kan ikke staa imod Deres Naade. Jeg lægger Alting i Deres Haand. Kammerraad Nelleblad er uformuende; han kan ikke opdrage sine Børn til Andet end til at ernære dem selv eller blive gifte i tarvelige Forhold. Hedvig har megen Fantasi. Naar hun kommer op til Deres Naade og lever i Deres Kreds, vøxer hun bort fra sin Faders Hus. Vil Deres Naade nu tage hende med, saa — ja, saa er det Deres Naades Sag, og saa behøves jeg ikke her som Huslærer.“

Hun svarede stille: „Vil De sige til min Kusk, at han skal kjøre mig hjem.“

Jeg bukkede, og Vognen for afsted.

Da jeg vendte mig om, saa jeg Hedvig oppe paa Sten-trappen, rejseklædt og med en lille Natsæk i Haanden. Vore Øjne mødtes, og i hendes var der et saadant Udtryk af Had og af Sorg, at jeg bøjede af og gik ind paa mit Værelse.

Der er nu Noget, som jeg vil bede Dem sidde ganske stille ved. Mænd bør i Regelen ikke tale til hinanden om visse, allerinderste Ting, ikke lukke for meget op; men i mig staa nu alle Døre aabne. Jeg gik ind i mit Værelse og bad til Gud. Jeg ved aldrig at have bedet inderligere, for jeg følte en Synd paa mig uden rigtig at vide, hvad den var. Men jo mere jeg løftede mig til Gud, desto klarere blev det mig, at jeg havde havt Fornøjelse af at være Herre og hensynløs og tilføje Smerte; men ved Siden af dette Skammelige, som jeg ligefrem græd over og bad om Forladelse for, følte jeg, at der i min Handlemaade var noget Rent og Sandt og Godt, og det lovede jeg Vorherre og mig selv at holde fast ved som en Mand. I den korte Stund blev jeg Aar ældre. Jeg gik rolig og stille over imellem de Andre, og jeg tror, der var i det Øjeblik Noget over mig, hvorved ogsaa de bleve stille, og fra nu af gik Alt, for mit og min Op-gaves Vedkommende, sin rolige, regelmæssige Gang.

Det var mig klart, at Hedvig hadede mig; men jeg holdt paa en Maade af hende, fordi jeg havde gjort hende Fortræd og skyldte hende Erstatning, og det gav

mig en stor Overlegenhed, naar hun forsøgte at tirre mig. Engang spurgte hun mig i Timen, hvad en Adelsmand var, og da jeg havde forklaret hende det, sagde hun: „Naa, det er altsaa ikke En, der tager Kost og Løn af en Anden.“ — „Jo,“ svarede jeg, „ogsaa han kan være en Adelsmand, naar han gjør sin Pligt, ligesom en simpel, borgerlig Pige, naar hun er tro og sanddru og paalidelig i sin Gjerning, bliver en adelig Kvinde.“

Jeg mærkede, at det slog hende som noget Nyt og som Noget, der angik hende selv. Hun havde, hvad andre Born i hendes Sted ogsaa vilde have gjort, set op til Fornemheden som Noget, der kunde vise hende Gunst og Naade, behandle hende som en Dukke eller et Legetøj, men uden at hun kunde faa synderlig mere Del deri end Jomfruerne paa Gaarden; nu erfarede hun dunkelt, at hun havde Fornemheden i sig selv. Senere fik jeg jo at vide, at jeg havde gjættet rigtig; nu havde jeg kun en usikker Anelse om, at jeg havde faaet Haand i Hanke med hende, og handlede derefter. Ved alle Lejligheder, hvor det kunde ske, søgte jeg at vække Æres- eller Stolthedsfølelsen i hende; men naar jeg saa havde loftet hende op og ligesom sat hende ud over hendes Forældres Hus, gav jeg at forstaa, at Aabenhed, Sanddruhed og Frejdighed var Adelsmærket og Lykkestemplet.

Nu var jeg, sandt at sige, bange for at være eller blive pedantisk. Det forfalder man let til, naar man skal være Lærer og holde Foredrag og Ingen tør sige imod. Hun var saa Pokkers klog og gjorde mig klog. Naar jeg et Øjeblik forfaldt til Moralprædiken, saa kom der fra hende et Sideblik, der sagde: Naa, det er lavet for min Skyld. Derfor fandt jeg paa noget Nyt. Jeg havde en tysk Oversættelse af Plutark, og da jeg ikke skjønnede, at disse berømte græske og romerske Heltes Levnetsløb kunde i deres Helhed oplæses for Born, især ikke for et Pigebarn, saa oversatte jeg dem i Udtog og læste dem op, ikke som Moral, men som Bilag til Verdenshistorien.

Der er jo noget Stolt og Højtideligt, noget gribende Menneskeligt i mange af disse Historier, og desuden indrettede jeg det saadan, at Ophæsningen fandt Sted som

Belønning for Flinkhed og Lydighed. Den gamle Kammerraad fik Nys derom og udbad sig Tilladelse, som han selv sagde, til at være med engang imellem. Herregud, hvor vi havde det godt i de Timer! Og hvor det, vi læste og talte om, lidt efter lidt greb ind i Liv og Virkelighed! Jeg vil nu nævne et Exempel, skjønt det kan synes noget nær barnagtigt. Det var Skik i Huset, at vi til Aftensmad om Løverdagen fik Kartofler med Dypkelse. Denne Dypkelse blev nok lavet af Mælk og Mel og smagte ikke videre godt, hvorfor da ogsaa „de selv“ fik branket Smør, og da Hedvig fra Barnsben havde havt Modbydelighed mod Dypkelsen, gav man ogsaa hende Smør. Men da vi havde læst om Lykurg og de mægtige Spartaner og deres Suppe, forlangte hun Dypkelse og spiste den tappert. Hun havde ogsaa tidligere havt stor Lyst til at gaa spraglet klædt og helst i Silke; men nu syede hun selv sine Kjoler af simpelt Bomuldstøj. Men den Slags Smaating maa man se for sine Øjne for at paaskjønne dem; thi det er Maaden, hvorpaa de gjøres, Tonen, der ligger over det Hele, som giver dem Værd. Og over hende udbredte sig ved Siden af noget Sundt og Frejdigt tillige noget behagelig Lukket, ret en lydløs Elskværdighed. Lidt Forstyrrelse kom alligevel nu og da; thi det tog undertiden fat i hende, at hun med sin Stemme kunde bane sig Vej ud i en sær, rig Verden, og jeg havde nogen Umage med, først at opdage denne Fantasi og saa gjøre det indlysende for hende, at hendes smukke lille Stemme egnede sig til at forskjønne et Hjem, men ikke vilde have Fynd og Klem ude i den store Verden. Tilsidst slap vi da over det med.

Sandt er det jo rigtigt nok, at den egenlige Virkning af al min Stræben blev noget forskjellig fra, hvad jeg havde tænkt og tilsigtet. Som alt det Øvrige, i Godt og Ondt, har jeg ogsaa faaet dette at vide bagefter. Hun var bleven overvunden af min Ro og Velvilje, og saa gik hun over fra Had til Beundring. Hvad jeg læste op om nogle af de romerske og græske Helte, mente hun, at jeg kunde have gjort. Det var især den Beretning om Perikles, der greb hende, at da han laa paa Dødslejet, trøstede han sine Venner med de Ord, at han kunde dø

godt, eftersom han ikke havde hævnnet sig paa nogen Athener og ikke bragt Nogen til at græde. Det, syntes hun, kunde ligne mig, og fra nu af var der ingen Daad, jeg læste om, der ikke kunde ligne mig, og saa kunde hun ogsaa stræbe i samme Aand. Som hun senere bekendte: Hun havde ikke en lignende Følelse, da hun gik til Præsten; thi hun troede ikke, at han var Mand for det, han forkyndte.

Dengang mærkede jeg jo ikke til Noget, ligesaa lidt som det faldt mig paa, at Hedvig blev en næsten voxen Pige. Jeg var saa lykkelig ved, at det, som var under min Varetægt, trivedes saa vel. Det er muligt, at De ikke rigtig kan forstaa det; man skal ligesom være født til Lærer for at faa Sans for, hvilken Tilfredsstillelse, der er i at hæge og pleje Menneskesjæle, især de farlige.

Men saa skete Noget. Det var anden Pintsedag. Jeg havde længe i Forvejen lovet Bornene en stor Fest paa den Dag. Vi skulde gaa ud at botanisere og med det Samme aflægge Besøg hos en Skovfoged, der boede en halv Mils Vej, borte ved Aaen. Der skulde vi i det Frie koge Kaffe og holde Frokost. Bønner og Sukker havde vi selv med, Resten skulde Skovfogdens sørge for og til Gjængjæld være vore Gjæster. Det gik da ogsaa efter Programmet med største Fornøjelighed. Efter Kaffen sad jeg med Skovfogden paa den lille Bænk under et Kirsebærtræ, der stod i sin hvide Blomstring, da vi med Et hørte et stort Skrig fra Aaen. I to Spring var jeg dernede, og jeg kom ikke et Sekund for tidlig. Et af de smaa Born var gaaet ud paa Slusen og var styrtet ned i det dybe, stille, opdæmmede Vand. Hedvig var sprunget til, havde ladet sig glide ned i Vandet, holdt sig med den ene Haand i en Krampe paa Slusens Rand og havde med den anden faaet Barnet i Haaret; men det var lige ved, at hun maatte slippe enten Barnet eller Krampen. Jeg glemmer visselig aldrig det Syn: Dødsangst og Energi var i de langt fremstaaende Øjne, som hun fæstede paa mig. Jeg fik dem jo op, og de kom ind til Skovfogedkønen og iseng og bleve tørrede og fik andre Klæder.

Da Hedvig igjen kom ud, sad jeg med Ryggen imod Døren, og idet jeg hørte hendes Trin og Latter, sprang

jeg op og strøg hende om Kinden og sagde: „Det var bravt gjort, Hedvig!“ Jeg havde aldrig før berørt hende. Hun blev blussende rød og derpaa ligbleg og gik videre. I samme Øjeblik saa jeg for første Gang, at hun var voksen. Den nye Dragt gjorde vel Sit dertil. Men det kom over mig, og jeg var snart klar med mig selv. Hør nu, go' Karl, sagde jeg, dette maa nu være forbi; Her kan ikke længer være den gamle Sindsro og Barnlighed, her bliver elektrisk i Luften; Du maa ud af den, og Pigebarnet maa ogsaa ud i det Frie og omgaas med unge Mennesker.

Det traf sig saa heldig — thi Held kalder man jo, hvad der tjener En bedst i Øjeblikket — at samme Dags Aften kom En af mine Venner eller Bekjendte ud til mig fra Byen og gjorde mig et Forslag. Det var Kristian Kolding. Han vilde anlægge en Fabrik derinde og tilbød mig en Slags Kompagniskab. Jeg havde et Aars-tid gaaet i Skole med ham og kjendte ham ganske godt. Han var baade tjenstvillig og hævnghjerrig eller, som han selv sagde, paalidelig mod Ven og Uven. Der var noget Afmaalt ved ham, skjønt det kunde koge indvendig, og jeg har tidt sammenlignet ham med et Lokomotiv, der staar ventende, ene og ubevægeligt, men kan tage saa godt fat. Kort sagt, det var et Menneske, man baade kunde bruge og skulde være forsigtig med; men forresten vilde vel skarpsynede Folk allerede dengang kunnet have forudsagt, hvad han blev: en rig Mand, der fik baade Maskiner og Mennesker at raade over.

Jeg lo af Glæde, da han gjorde mig sit Tilbud, og Kammerraaden indrømmede ogsaa, at jeg handlede aldeles rigtig ved at tage derimod. Og saa raadede jeg Kammerraaden til, at han for nogen Tid skulde sende Hedvig enten til Kjøbenhavn eller til en Søster, han havde i Aarhus, for at hun med sin livlige Natur kunde vænne sig til, hvad vi efter vore Forhold maatte kalde Verden. Det gik han ogsaa ind paa, og under Forberedelserne mærkedes det knap, at vi skiltes, og egenlig Adskillelse kan det da heller ikke kaldes, naar Mennesker rejse lidt fra hinanden, men beholde samme Hjemstavn.

Der gik da nogen Tid, hvorom jeg igjen maa sige, at jeg var meget lykkelig. Thi saadan at bygge, ordne og indrette, at se Ting føje sig glat og blankt sammen og ligesom faa Liv og blive dygtige til at udarbejde en Fremtid, det er en stor Tilfredsstillelse, ikke at tale om, hvad der er i to Mænds rolige og alvorlige Samvirken og i at udbetale Ugeløn i kraftige Næver og til sultne Munde. Jeg har dog levet meget!

En Dag stod jeg i Gaarden og kommanderede af Hjerrens Lyst, da saa jeg paa den aabne, uindhegnede Side, der vendte imod Gaden, Hedvig staa og se ind paa mig. Jeg gik fornøjet ud til hende, bød hende Velkommen hjem og spurgte, i hvad Ærinde hun var i Byen. Hun sagde: „Der er mig for højt til Himlen, naar jeg ikke ser min gamle Lærer.“

Det er jo af den Slags Ord, der gaa en Mand til Marv og Ben. Og naar jeg ret betænkte det, maatte jeg da erkjende, at jo oprigtigere og inderligere jeg fra Først af havde villet være hende til Gavn og Støtte, desto mere var dette en naturlig Følge. Men jeg havde alligevel en Fornemmelse af, at det kunde og burde være en blot og bar aandig Trang, der førte os sammen; alt Andet syntes mig uvilkaarlig at være en Misbrug ligesom af altfor nært Slægtskab. Men jeg sagde nu saa let og spøgende som mulig, at vi skulde nok ses, jeg vilde ikke undlade at komme derud.

Og det gjorde jeg da ogsaa, men tog i Reglen nogle unge Folk med, jevnlig især Kristian Kolding, og saa legede vi saa lystig som mulig. Men jeg kan ikke nægte, at jeg mere og mere fik Øje for, hvor smuk, ja, jeg kan nok sige magisk smuk, Hedvig var, og fandt, at jeg var en stor Nar ved at føre Medbejlere til Huset. Det er næsten morsomt, at Folk allerede dengang sagde, at vi skulde have hinanden; men Ingen sagde ligefrem Noget til mig.

Saa kom den Dag, da min Skjæbnes Traade bleve slaaede i uløselig Knude.

Det var blevet Efteraar, og efter Skædvane gik jeg paa Jagt, saa ofte jeg kunde faa nogen Fritid. Sædvanligvis førte min Vej mig igjennem en Skov, der laa om-

trent midtvejs mellem Byen og Kammerraadens Gaard, og som jeg den Dag, i rigtig dejligt Vejr, i Solskin med lidt Kulde, gik gennem Skoven og smaasnakkede med min Hund, saa jeg med Et paa en Høj med store Bøge, noget Lyst, der rørte sig. Det var Hedvig. Hun var gaaet hjemmefra i sin daglige Dragt, kun med et lille Shavl om Hoved og Skuldre. Jeg bebrejdede hende blidt og blødt, at hun saadan havde vovet sig ud for at se mig; men hvordan det gik eller ikke, pludselig havde jeg hende i mine Arme og kyskede hende.

Min Hund kom farende og løb afsted igjen, og saa hørte jeg tunge Trin paa Stien, der førte lige hen mod Højen. Jeg skjulte Hedvig bag en Stamme og gik Manden imøde. Det var en Husmand, forhenværende Kudsk og Tjener paa en af Gaardene, og jeg sagde noget determinert til ham, at han maatte vende om og gaa en anden Vej. Det var dumt af mig; men i Øjeblikket syntes det mig uundgaeligt, fordi jeg paa ingen Maade vilde have Hedvig set ved Noget, der maatte tage sig ud som et Stævnemøde. Manden svarede med stor Ro og Alvor, kun med lidt skalkagtig spillende Øjne: „Ja, ja, det kan jeg jo gjerne,“ og gik sin Vej. Jeg gik tilbage til Højen, tog Hedvig i mine Arme og sagde: „Endnu idag frier jeg hos Din Fader.“ — Hun svarede mig: „Nej, nej, gjør ikke det! Lad mig være Din Pige eller hvad Du vil; men gift Dig ikke med mig, jeg kan ikke gjøre Dig lykkelig.“

Se, det er nu igjen af den Slags Ord, der henrykke en Mand mere, end de gjør ham angst. Det forekommer En at være efter Naturen den fuldeste Kjærlighed, der slet ingen Betingelser gjør, ingen Selvkjærlighed skjuler, men i største Aabenhed og Ærlighed er den blotte Hengivelse. Men er den trolddomsagtig, saa tager man den dog heller imod paa den Maade; den synes En netop en Ædelsten, der skal indfattes og sættes i Ring. Og saa sagde jeg: „Ja, hvis vi vare i en Ørken eller i Edens Have, Hedvig; men vi høre andre Mennesker til, og det er en god Ting at blive stillet under Tilsyn og Varætægt og paatage sig store Pligter.“

Ad en lille Tværsti fulgte jeg hende til Randen af

Skoven, hvor vi kunde se Skorstenspiberne paa hendes Faders Gaard. Derfra lod jeg hende gaa ene, vendte selv om, tilbage til Højen, og gik saa hjemad, for Tankerne stode ikke mere til Jagt den Dag.

Da jeg kom til Enden af Skoven, traf jeg uforvarende en ung Dame fra Byen. Hun var gaaet ud at spadserere med sin Broder, og han var for nogle Øjeblikke løbet fra hende for at se paa nogle Traeer, der vare udviste til at sælges paa Roden. Hende kjendte jeg godt og kan i visse Maader sige, at jeg holdt meget af hende eller saa op til hende; thi uden at være videre smuk havde hun noget høist Tiltalende paa Grund af en umiskjendelig god, hjertelig Natur og en fortræffelig Opdragelse. Naar man er i en saadan usædvanlig Sindstilstand, som jeg var i, kommer man til at fornemme sig i en Slags intimt Forhold til Skjæbnen, paaagtet af den, Gjenstand for dens utydelige Tegn, og ved det uventede Møde studsede jeg, som om der blev vist mig Noget, jeg havde kunnet vælge, hvis jeg ikke netop nu havde valgt anderledes. Jeg var ikke misfornøjet; men det gik op for mig, hvor fuldstændig jeg havde raadet over mig selv, og hvordan fra nu af alle Sunde maatte være mig lukkede. Maaske kan jeg kalde det et lille Suk, jeg sendte min Frihed. Vi gik samtalende lidt hen ad Vejen. Hun sagde spøgende, at jeg saa ud til at have havt en daarlig Jagt, hvilket jo var sandt nok, da jeg intet Bytte bragte med, og saa opfyldt, som mit Sind var, lignede jeg vel heller ikke en fri og munter Jæger. Jeg svarede: „Vorherre bevare's, sig ikke det! Jeg ønsker mig intet bedre.“ — „Ja, saa!“ sagde hun og gik lidt hastigere til. — „De skal dog vide det,“ sagde jeg og vilde gjøre kort Proces og sige, jeg var forlovet; men i det Samme raabte Broderen og kom farende til os. Jeg har nu bag efter ved at tænke Alt over igjen, i Nætterne som om Dagene, standset der ved den Skovrand og spurgt mig selv, om det er den hele Sandhed, om jeg ikke kunde have skyndt mig med at tale, om der dog ikke var en lille hemmelig Ulyst, som holdt igjen; men jeg kan ikke finde det, naar jeg ikke vil gjøre mig selv Uret og mene, at jeg burde have været forklog som bagklog og vidst, hvad der kunde komme ud deraf.

Det, som i Virkelighed skete, var, at samme Dag, medens jeg sendte mit Frierbrev ud til Kammerraaden, friede Kristian Kolding til Charlotte, den omtalte Dame, og fik Nej, og da samtidig det Rygte kom til ham, at hun og jeg havde været i Samtale ude i eller ved Skoven, saa friede han øjeblikkelig efter til Hedvig. Det var jo sært; men jeg bør dog i visse Maader kunne forstaa, at han har vaklet mellem de To, og at han vendte sig til Charlotte, fordi han troede, at jeg skulde have Hedvig, og da han saa mente, at Charlotte og jeg vare enige og Hedvig fri, igjen vendte om til hende. Og efter hans Natur kan jeg da ogsaa forstaa, at han hastigst mulig vilde for Verden skjule det Nederlag, han havde lidt hos Charlotte.

Men hele denne Sag er mig forholdsvis ny; Kammer-raaden ansaa det for en Samvittighedssag at bevare Hemmeligheden, og deri havde han jo ganske Ret.

Selv kunde jeg ikke mærke det Ringeste paa Kristian Kolding. Rigtignok forelagde han mig kort efter min Forlovelse en Udsigt over vor Status, hvoraf fremgik, at han for at bestaa behøvede Kapital og vel derfor maatte søge en ny Kompagnon; men det skete i Fortrolighed og Venskabelighed, og da jeg ikke kunde stille nogen Kapital til Raadighed, fandt jeg det ganske i sin Orden, at jeg traadte til Side, og det syntes mig egenlig en Højmodighed, at han tilbød mig som min Part et lille Teglværk. Deri bestyrkedes jeg ogsaa af Kammer-raaden, for da jeg talte til ham derom, sagde han, at det var meget net handlet af Kristian Kolding. Teglværket viste sig jo at være en Ubetydelighed; men saa kom der nogle store Ildebrande, baade i Byen og paa Egnen, og derved blev jeg løftet op, og Grunden blev lagt til, at jeg fik min Gaard, først jo ved Laan og mange Vanskeligheder, der trykkede — men det er praktiske Sager, som jeg kan springe over.

Imidlertid havde jeg bragt Hedvig over til min brave, velsignede Moder, ligesom til en sidste Skole og en Indvielse, og saa kan De jo nok vide, at jeg havde travlt med at fare frem og tilbage og med at bygge vor lille Rede. Og saa flinkt gik det, at vort Bryllup kunde staa, nogle Dage før hun fyldte sit attende Aar.

Jeg har ikke Noget at mindes særlig fra den Foraarstid undtagen Lidt fra Aftenen før Bryllupet. Jeg gik saa højtidelig stemt omkring og var ganske bange for Præsten og hans Prædiken, fordi jeg var vis paa, at den vilde blive holdt ganske i Almindelighed uden at slaa ned i os. Det syntes mig næsten, at det var mig selv, der burde holde Talen, og alligevel kunde jeg ikke finde mange Ord og havde da ogsaa en Fornemmelse af, at det vilde blive latterligt, om jeg fandt dem. Men da vi skiltes hin Aften for først at gjenses ved Altret, tog jeg hende tæt i mine Arme og sagde: „Nu er det for Tid og Evighed, og nu gjælder det med Magt for os Begge om at bygge vort Hus paa Sandhed.“ — Hun svarede: „For mig er Du Sandheden.“

Naa, De ved, at det gik godt; De har selv set det. Det gik jo endog saa godt, at jeg sagde til Dem de Ord, jeg nu saa underlig mindes: at vi havde faaet tilvejebragt noget saagodtsom Fuldent. Saadanne Ord er det ikke godt at sige. Det er ikke, fordi jeg har den Tro, at der i Luften om os ligger et Væsen, der lurar paa os og bliver vred over et uforsigtigt eller pralende Ord og stikker os til Gjengjæld. Men der er alligevel en Forsyndelse og en Fare, ikke i Ordene, men i Sindet, der taler. Man bliver for tryg, og Trygheden kan gaa over i en Slags Skjodesløshed. Ægteskabet er Livets største Kunst, tror jeg. Det ses jo nok, eller det synes, at Mange kunne udføre det meget kunstløst; men hvad er saa Udbyttet? De, som ifølge deres Natur gjøre Fordringer ud over det ganske Jevne og Almindelige og have faaet Noget ud over det Sædvanlige at vogte paa og glædes ved, maa tage sig vel ivare for at tro sig liggende ved Bolværket som en Fiskerkvase. Men jeg trøede mig fortojet.

Hedvig var da tre, fire og tredive Aar. Nogle mene, at dette er en farlig eller kritisk Alder for en Kvinde, at hun faar en ny, skuffende Ungdom, ligesom Skoven om Efteraaret faar Farver, der tage sig ud som Tegn paa nyt Foraar. Jeg har aldrig brudt mig om at være klog i de Sager, for det hører til den Slags Klogskab, som man gaar iblinde ved. Skov og Menneske leve dog til Syvende

og Sidst ikke under samme Vilkaar; men, det forstaar sig, der er ogsaa Skovnatur i os. Vel, jeg sidder ikke her for at tyde Livets sæere Runer. Jeg stønner under dem.

Der havde været stort Bal inde i Byen. Tiderne vare meget forandrede. Istedensfor Selskabslivet paa Rødkjælkegaard, hvor Alle vare strømmede ud, og som ikke forlangte Gjengjæld af Nogen, var der nu en vidtspredt, gjensidig Selskabelighed, og fordi Velstanden steg saa betydelig, kappedes man ogsaa i Pragt og Glans indtil det Urimelige. Selv om jeg havde havt Raad til at være med, vilde det have været imod min Natur og mine Anskuelser; men saa inkonsekvent er man, at man alligevel engang tager imod en Indbydelse, og saa mærker man, at man hverken er rigtig hjemme eller rigtig fremmed mellem de Andre.

Nogle Dage efter Ballet sagde Hedvig med et usædvanligt, halv tvungent Smil til mig: „Vi skulle jo ikke dolge Noget for hinanden, og derfor er det vel rigtigst, jeg siger Dig, at der blev gjort Kur til mig derinde ligesom til en ung, smuk Kone.“

Der var Noget i dette, som mishagede mig — ikke netop i, at man gjorde Kur, men i, at hun sagde det, i Tonen og Smilet, hvormed hun talte. Jeg tror, Gud forlode mig det, at jeg tog det som noget Lavet. Jeg var blevet tryk og skjødesløs, og jeg svarede, maaske med lidt Ironi: „Ja, Du har jo endnu Din smukke Næse, lille Hedvig.“

Det var et utilgiveligt Ord, og det er heller ikke blevet mig tilgivet. Der er ogsaa det Slemme ved et saadant Ord, at man aldrig kan tage det frem igjen, undersøge det med hinanden og ligesom faa det til at dunste bort. Det gled hen — for mig var det, som det var gledet af —, og jeg maatte saa meget snarere komme til at skuffe mig selv, som der dukkede noget Andet op, tilsyneladende noget ganske Andet, hvorved jeg blev bragt i Uro.

En Dag kom jeg hjem, tidligere end hun havde ventet mig, og saa sad hun med alle Husets Glas stillede op foran sig og græd. Naa, de vare jo alle tilsammen ikke mange, og simple vare de ogsaa for den, som havde Øje derfor.

Hun fik ikke Tid til at skjule Graaden, og saa tilstod hun, at hun var barnagtig: hun vilde gjerne selv have nogle fine Glas. Ja, det lovede jeg hende naturligvis strax; men saa meget havde jeg dog endnu af min Ungdoms Psykologi og Anelsesevne, at jeg begreb, det var ikke Glassene alene, hvorpaa det kom an. Hun havde forset sig paa Selskabeligheden og Pragten andensteds, Noget fra hendes Barndom, der skulde være betvunget, brød op igjen.

Det gjorde mig naturligvis beklemmt, og dog havde jeg ingen Forestilling om, at der maatte gjættes og anes endnu dybere, at der i hende var en Angst og Vrede over at skulle ophøre at være ung, at hun, uden at vide det, gik med Ønske om at se sig og den hele Verden kastet i en Tryllemølle og malet ny igjen.

Jeg vidste ikke rigtig Besked, men troede at vide det og gik og famlede efter det bedst mulige Lægemiddel.

Der var paa Egnen megen Tale om Godskjøb i Sverig, hvorved nogle Folk havde slaaet sig mægtig op. En af mine Bekjendte vilde derover for, at kjøbe, og da han bad mig følge med, fik jeg ganske vist ikke Lyst til at blive rig; men det kom over mig, at hvis jeg kunde gjøre en nogenlunde fordelagtig Handel og faa et Sted med Skov og Sø og Klipper, saa vilde jeg sælge herhjemme og flytte derover og begynde Livet forfra med nyt Arbejde og ny Kamp. Jeg var jo endnu kun lidt over fyrretyve Aar, og ved at betænke det blev jeg ganske skamfuld over, at jeg umærkelig havde lagt mig paa den lade Side og begyndt at skimle.

Jeg havde, da Hedvig græd ved Glassene, ikke havt Mod og Mands Hjerter til at minde hende om dengang, da hun med Glæde havde spist Dypelse og syet sig sine blaagraa Bomuldskjoler. Jeg var blevet for gammel til at optage Kampen mod Tiden og Egnen, som jeg i min Ungdom havde kæmpet mod Rødkjælkegaard. Men enten det var Fejltagelse og Selvskuffelse eller ej, saa fik jeg som sagt en Slags ungdommeligt Haab til en ny Verden, et Amerika, der laa til at gribe hinsides Sundet.

Det værste var, at Hedvig ikke syntes ret om Planen. Hun havde rigtignok ikke nogen overordenlig Forkjærlighed for Stedet hjemme og var heller ikke bange for

det Nye og det Svenske; men med Et var ligesom Fjeren sluppet i hende. Men saa tænkte jeg: Nu har jeg saagodt-som fra Barnsben baaret Dig paa mine Arme og holdt godt fast paa Dig, nu vil jeg ogsaa raade end engang og bære Dig over.

Jeg foreslog hende, at hun skulde følge mig til Kjøbenhavn, og det tog hun ret livlig imod. Samtidig, ved et Træf — og jeg ved, det var ikke Andet end et Træf, idetmindste for Hedvigs Vedkommende — tog ogsaa vor store, rige Fabrikejer, Kristian Kolding, derind og traf naturligvis sammen med os. Det var dengang, at vi besøgte Dem — De husker det vel? Jeg havde meget travlt baade med mine Sager i Kjøbenhavn og med Forberedelser til min svenske Rejse. Medens jeg lob mine Ærinder og gjorde mig færdig til Rejsen, gik Hedvig med Kristian Kolding og nogle Andre op til en Formiddags-koncert, der blev givet i Kasino til Fordel for en af vore Velgjørenheds-Anstalter.

Under et Ophold mellem Koncertnumrene kom en af de Damer, der havde sunget, med imellem Tilhørerne og blev modtaget med stor Opmærksomhed af endel Personer, Herrer og Damer. Hun blev Centrum i en Kreds, ligesom i et fornemt Selskab midt i Selskabet. Hedvig spurgte med stor Interesse dem, hun var med, om Damen. Der blev med nogen Malice fortalt, at hun havde haft mange Etskere; men der blev ogsaa sagt, at hun nu førte et stort og betydeligt Liv, at hun havde nydt Tilværelsen rigelig og faaet Anseelse oven i Kjøbet.

Da der blev talt saadan, og hun saa dette Smukke og Rige for sig, blev Hedvig med et Ryk ført tilbage i Tiden og saa sig selv staaende oppe paa Stentrappen med sin lille Vadsæk, medens Kammerherreindens Karet kjørte bort, og det syntes hende, at jeg havde berøvet hende, ikke blot Kammerherreinden og Rødkjælkegaard, men et helt rigt og stort Liv, et Liv som Kunstnerinde og som Dame, og givet hende noget Snevert og Tørt i Stedet for.

Det Pust, der i hendes Barndom havde stroget over hendes Haar, berørt hendes Kinder og Skikkelse, kom nu frem i Sind og Sjæl som en Hvirvelvind med Læng-

sel efter det hele Indhold, og da faldt Gjærdet om hende.

— En Stund efter fik jeg Brev, hvori hun med stor Bitterhed og Hæftighed bebrejdede mig, at jeg havde handlet svigagtig imod hende; jeg havde givet mig ud for en Sandhedens og Troskabens Ridder, og saa havde jeg dog, medens jeg var forlovet med hende, været delt imellem To og havt Stævnemøde med Charlotte.

Jeg kunde dengang ikke begribe, hvorfra denne sildige Anklage skrev sig, og hvad Halmstraa denne Tro paa min Svig var for hende; men skjønt det vakte en aldeles særegen Banghed i mig, havde jeg ikke vanskeligt ved at svare ganske muntert og vise hende, at det var vort eget Møde, og hvordan jeg den Dag havde „lukket alle Sunde“, og jeg tilføjede, at nu vilde jeg over Hals og Hoved haste hjem.

. . . . Saa kjørte hun ind og forlangte af Kristian Kolding, at de skulde undvige sammen til Amerika; men der fik hun naturligvis Afslag, stakkels Kvinde.

Da hun kom hjem, sagde hun til Bornene, at de ikke maatte sige til mig, at hun havde været ude at kjøre den Dag, og i samme Øjeblik, som hun havde udtalt det Par Ord, faldt det hende som Skjæl fra Øjnene, hun vaagnede ligesom af en Bedovelse eller en Rus. Hun havde villet bringe Bornene til Usandhed, føre dem bort fra det, hvorpaa hendes og min hele Fortid havde hvilet, gjøre dem til sine Medskyldige. Først nu begreb hun det Skete i hele dets Omfang og følte sig slynget bort fra Livet. Hun mente, at hun skulde blive vanvittig af Rædsel over sig selv; men ved Noget i hende, hun ikke selv kunde forstaa, tabte Forfærdelsen sig, idet hun begyndte at se paa Døden, naar hun selv vilde give sig den. I det forunderlig, forbavsende klare Brev til mig forsikrer hun mig, at det var ikke Glemsel eller Søvn, hun fejgt søgte; men Freden laa i, at hun vilde være Sandheden over sig selv — mig havde hun engang valgt til at være Sandheden; men hun havde bortkastet mig, og nu maatte hun selv være det, og nu greb hun det saadan, eller det greb hende med saadan Magt, at kunde hun i dette Øjeblik, blot af Hensyn til sig selv, faa hele sit Liv forandret, saa vilde

hun ikke. Og fordi det var saaledes i hende, kunde hun sige mig Farvel; af den Grund var hun min Hustru endnu og i Evighed.

Det stod i Brevet til mig, og der stod Mere, Mere, end et Menneske ønsker at vide, og næste Morgen, Morgenen til den Dag, jeg kom hjem, fandt Folkene hende i Ellekongens Tragt — den slukte Vulkan, som jeg tankeløst havde kaldt Vandet.“

Han havde fortalt det Hele i en næsten rolig Strøm; han havde ikke forandret en Mine, og hans Stemme havde knap bævet ved noget Sted; men nu stode store Draaber paa hans Pande.

Han fremtog sit Lommetørklæde, aftorrede Sveden og sad en lille Stund ligesom træt, synkende sammen; men det var kun kort. Han rejste sig, og med en ubeskrivelig Bevægelse, omtrent som en Soldat, der tager sit Gevær op paa Skulderen, i alt Fald med en Bevægelse, der formedelst dens Harmoni med Ordene virkede dybt og gribende paa mig, sagde han: „Og nu er jeg en Mand, der ikke længer kan finde Rede i Livet, uden jeg kan holde fast paa den Tro, at hvad her er gaaet tilgrunde formedelst Forkrænkelighed, skal komme tilsyne igjen i Uforkrænkelighed.“

ULYKKELIG KÆRLIGHED

(1877)

Det er bekjendt nok, hvorledes Marseillaisen blev til: Da under den store franske Revolution fjendtlige Hære nærmede sig, var en ung Officer, Rouget de Lisle, en Dag, i 1792, sammen med nogle af de mest betydende, fædrelandssindede Mænd i Strasborg, og da han derpaa blev ene, var han et Øjeblik ligesom Personliggjørelsen af alle de stærke Følelser, af det hele Sjælens Opsving, som laa i Tiden, og som Landet havde behov til sin Frelse. Det brød ud af ham i Vers og Musik; han havde, som man æsthetisk eller allegorisk siger, et mægtigt Besøg af Musen, vidste selv knap af, hvilken Storm der gik igjennem ham, og han sov, da Strasborgs Maire gjentog sit Besøg og fandt den nys skrevne Sang, som senere blev kaldt Marseillaisen, og som „gav Republikkens Hære Vinger.“

Men Musen steg kun ned og kyssede Rouget de Lisle denne ene Gang. Al hans senere Paakaldelse af hende blev i det Væsenlige frugtesløs; han var en forladt, ulykkelig Elsker, hvis Liv hengled i Ubetydelighed, en Tidlang endog kummerligt, indtil han strax efter Julirevolutionen blev gjort til Ridder af Æreslegionen og fik en Pension paa 3000 Frs.

Men i hvilken Grad hans Kjærlighed til Musen imidlertid var ulykkelig, erfare vi af en Bemærkning, der ligesom tilfældig kommer frem i en Afhandling af St. Beuve om Bérangers Korrespondance (hvori ogsaa Rouget de Lisle forekommer).

I Aaret 1815, da de fjendtlige Hære nærmede sig Paris, da Folket var delt og mattet, da de højere eller besiddende Klasser kun længtes efter Fred, medens der i det „lavere Folk“ endnu var en mørk Trang til at holde ud og

kæmpe, var Rouget de Lisle kommen over paa Forsagthedens Side. En af 'de afgjørende Dage besøgte han nogle Venner, og de spurgte ivrig om, hvordan det stod til med Stemningen, hvad han havde set og hørt i Gaderne. Rouget de Lisle svarede mismodig: „Det staar daarlig til! De synge Marseillaisen!“

TROMMESLAGEREN VED ARCOLE

(1877)

Den provencalske Digter Mistral har i et Digt behandlet Historien eller Sagnet om denne Trommeslager, Etienne, født i Cadinet i Provence, og Digtets Indhold er gjengivet af St. René Taillandier i Rev. d. d. Mondes, 1ste Decbr. 1875, i hans Anmeldelse af Lis Isclo d'or.

Under Fjendens Kanonild blive Republikens Soldater betænelige ved at rykke frem over Broen. Det er for-gjæves, at General Napoleon Bonaparte, med Kaarden i den ene Haand og Fanen i den anden og med Raabet: „Fremad, Grenaderer!“ søger at drage dem med; selv de Tapreste standse. Men der sker Noget, de lytte; Marseillaisen lyder.

Vildt bevæget, med Fest i Sjælen, slaaende, slaaende Stormmarchen iler Etienne frem foran sin General.

Han er kun en liden, fattig Fugl; men hans Tromme taler et Forfærdelsens Sprog, taler om Frihed og Ære.

I Vrede, i Raseri, taler den om Oldinge og om Børn, om Fædrelandet, saa at Haaret rejser sig paa Hovedet.

Unge Soldater faa Taarer i Øjnene, gamle Soldater brumme under Knebelsbarten.

Slaaende, slaaende til Storm lader han Hjertet svulme i dem, han støder, han kaster dem frem.

I mørk Masse, sammentrængt, hensynsløst farende, tordner Hæren over Broen.

Blodet damper; der er Skrig, Dødsrallen, Skud, Hvirvel.

Med Marseillaisen, Frihedens Sang, bliver Broen taget af den franske Hær.

Den heltedige Trommeslager fik sin Andel af Sejren. General Bonaparte overrakte ham for Fronten et Par Trommestikker af Elfenben og Guld; hans Navn var

paa Alles Læber, overalt omtaltes han som et Mønster at følge. Men i saadanne Aar, hvor der sker saa Meget som ellers i Aarhundreder, bliver Sligt glemt. Den store Hærførers Venner og Ledsagere have Alle gjort Lykke, ere blevne Hertuger, Prinser, Marchaller, Konger; hvad er den fattige Trommeslager blevet? Han blev gammel og ensom ved Regimentet; thi istedenfor de gamle kommer der nye Soldater, og disse bryde sig ikke om de gamle. Altsaa, gammel og glemt, bedækket med Skrammer, værkbruden gik han en Dag paa Paris's Gader. Hans Ungdom rejste sig for Erindringer: Marcherne, Slagene, Triumferne, Arcole-Dagen, da hans Tromme talte Fædrelandets stolte Vredes Sprog — og saa Forglemmelsen, den tunge Alderdom, Savn, Livslede. O, sagde han, hvad er Berømmelse? En forfængelig Pynt! Havde det ikke været bedre, om jeg istedenfor at gaa frivillig i Krig var bleven hjemme ved Durances Bredder, havde rolig passet mit Stykke Jord, giftet mig, levet i Reden med Guds Fred!

Imedens han gik i saadanne Tanker, kom han til Place du Panthéon, hvor man nylig havde afsløret den af David udførte Fronton. Ej, Trommeslager, raabte en Forbigaaende, se dog op, deroppe! Oldingen løftede Øjnene og saa den unge Soldat, Trommeslageren, der ved sin Generals Side slaar til Storm mod Arcolebroen. Berust, betagen indtil Vanvid ved at se sig selv deroppe, i fuldt Relief, over Skyerne, over Stormene, i Hæder, Himmelblaat, Solskin, folte han en sælsom-blid Svulmen i Hjertet og faldt død om paa Fliserne.

FRA LONDON OG KØBENHAVN

(1877)

1.

I Finsbury, der hører til den gamle, østlige Del af London, er der en middelstor, temmelig uregelmæssig Plads, som dannes af smaa Huse og blandt dem ikke færre end syv Kapeller tilhørende forskjellige Bekjendelser eller Sekter: græsk-katolsk, wesleyansk, presbyteriansk, armenisk o. s. v. De staa fredelige i Kredsen, indbyrdes kun skilte ved faa Huse, men have i deres Ydre, i deres tunge, skjønhedslose Stil noget Gnavent eller Muggent ved sig, som om de endnu bevarede Mindet om de bitre Tider, de blodige Kampe, som det kostede, inden de naaede til at blive taalte af den herskende Kirke og taale hinanden.

I visse Maader er denne Plads et Billede af det londonske eller maaske det hele engelske Samfundsliv, som er saa splittet i religiøse Meninger, men er naaet til hoflig Tolerance, skjønt Lidenskabens bestandig ulmer og Kamp bestandig føres. Og det er ikke en Kamp blot mellem Præster, men ogsaa inellem Lægfolk. Hele denne mylrende Mængde, der i Almindelighed skildres som aristokratisk eller demokratisk, kjøbmandsmæssig, industriel, materiel, og som i Reglen ikke er poetisk eller fantasirig, faar sine poetiske Evner beskæftigede i religiøs Retning, er religiøst bevæget, bekræftende eller fornægtende, højst sjelden indifferent. Hvad man forlanger af hinanden er, at man skal have en Mening og vedkjende sig den; saa kan man agte hinanden, mens man strides; den Meningstomme staar udenfor Agtelse.

Hvis den Slags Strid, hvori man kan komme ved den mindste Anledning, meget hyppig ikke er aandfuld og trætter ved de Spidsfindigheder, hvortil den religiøse

Følelse tager sin Tilflugt, saa bøder det londonske Liv derpaa ved det Fremmede, som indfinder sig fra alle Verdenskanter og bevæger sig i det. Jeg har særlig Grund til at mindes nogle af disse Fremmede, som jeg under mine tidligste Besøg i London traf sammen med.

Der var i 1852 en Parser, som havde opholdt sig en Tidlang i Europa og i Dragt lignede en Europæer med Undtagelse af, at han bar den høje, skyggeløse, ejendommelig tilspidsede Papir- eller Filthat. Han talte gjerne og næsten udelukkende om den Bevægelse, der var hos hans Trosslægtninge, navnlig i Indien, idet Nogle — hvortil han hørte — vilde afskaffe de overtroiske, tildels hæslige Ceremonier, som under de blodige Forfølgelser, det tunge Tryk og den deraf følgende materielle og aandige Tilbagegang havde indsneget sig hos Folket, og gjenoprette det Oprindelige. Men hvad var det Oprindelige? Det var den rene Tilbedelse af Ahura-Mazda, Ormuzd, og af den hellige Ild som hans Symbol; men for at skaffe sig Sikkerhed i saa Henseende maatte man igjen sætte sig i Besiddelse af og rigtig tyde Zendavesta, de gamle, hellige Skrifter, og i dette Øjemed vilde man behøve et grundigt Kjendskab til Forfædrenes Sprog, Zend, som nu kun Præsterne forstode, og dem havde han ikke Tillid til. Udenfor deres Kreds, i Europa, hos Lærde udgaaede af den kristne Civilisation, skulde han have Hjælp; men overfor dem havde han ogsaa Betænkeligheder og vidste heller ikke, hvor han skulde søge dem. Jeg kunde ikke være ham til Nytte med nogen Henvisning, fordi jeg var uvidende i hele den Retning. Det var, saavidt jeg kan finde, første Gang, at Nogen talte til mig om et levende, afgjørende Sammenhæng mellem Religion og Sprog, og jeg var saa lidet forberedt paa at modtage Tanken — tilmed da den var uklar for Parseren —, at den saa at sige „gik ind ad det ene Øre og ud ad det andet.“ Men hvad der blev i Sindet, var Billedet af den blide Mand af fremmed og dog saa verdensbekendt Race, med hans Udtryk af Fantasi og drømmende Længsel efter at gjenoprette en religiøs Nationalitet og finde Livssandhed i en Tid og i Forhold, som vi ikke pleje at regne med blandt vore Kulturbetingelser.

Paa anden og svagere Maade blev samme Grundtanke berørt af en Armenier, en flittig, anset Kjøbmand, skjønt ikke af første Rang. I Dragt og Adfærd var han endnu mere engelsk end Parseren; hans Udtale var aldeles korrekt, med Undtagelse af en lille, særegen Blødhed, og dette Særegne svarede til noget Mildt, næsten Frygtsomt i hans temmelig brede, brune Ansigt med de store, mørke Øjne.

Han var overvejende Forretningsmand og indlod sig ugjerne i Samtale om andre Ting; men da vi engang vare sammen til en Middag og kom til at sidde ved Siden af hinanden, fortos Samtalen, i Mangel af andet Fælles, hen paa, at vi Begge vare Fremmede, og derfra til det Nationale og Religiøse. Han vilde nødigt erklære sig som Armenier; men da jeg havde sagt, at jeg var Jøde, tonede ogsaa han Flag, og saa kom det med Lidenskab: „Vi ere de Undertrykte; det er sket, at man har taget vore store Lande fra os; vi ere spredte over al Verden; men vi skulle komme tilbage; thi fra os er Alt fremgaaet; fra vore Bjerge udgik det, som er blevet Jødedom og Kristendom; paa et af vore Bjerge standsede Noahs Ark.“ — Der var en saa jødisk Klang i dette, at jeg glemte, hvad jeg ellers vidste om Armenierne, og talte til ham som til en Jøde. — „De tager fejl,“ sagde han, „jeg er Kristen, men ikke som de Fleste her, for vi stemme ikke med dem om Treenigheden; vi ere en Slags Katholiker, men ikke ganske. Vi have gamle Erindringer, og jeg tror nok, at vore Præster kjende dem. Kommer De til Øen St. Lazaro ved Venedig, saa spørg derom, og De skulde ogsaa gjøre en Rejse til vor store Helligdom Etschmiadschin; der ved man Besked om de gamle Ting. Jeg er kun Lægmand, jeg er Kjøbmand.“

Undertiden spillede jeg Shak med en Muselmand fra Indien. Han handlede med ostindiske Shavler og var en af de største Kjøbmænd af den Art i London. I Almindelighed blev han i den Kreds, hvor jeg traf ham, kaldt Tyrken, og hans Fysiognomi mindede ogsaa mere om det Tartariske end om det blide Indiske eller Hinduiske. Han var mørkladen, med stort, sort Skjæg og i europæisk Dragt med Undtagelse af den røde Fez, som

han aldrig tog af. Naar han kom ind i en Stue, var der noget Skræmmende, Vildt i hans mørke Ansigt og hastige Blik; men saasart han hilste med Haanden paa Brystet eller begyndte at tale, mildnedes det Ubehagelige. Han skred altid frem med overordenlig Anstand, med Majestæt vilde jeg sige, hvis der ikke havde været en lille Svingning ved Hofterne, der altid for mig nærmede sig det Komiske, fordi den ikke vilde passe til den sorte Frakke. Hvis jeg dengang havde søgt at bringe de Ting, det Liv, jeg saa, i System, vilde han være bleven udenfor, og endnu kan jeg ikke faa ham ret til at passe ind nogensteds. Skjønt Skikkelsen i mange Maader hørte til vor Kultur, stod dog Personligheden udenfor. Han talte ugjerne til Damer, og naar unge Piger nærmede sig ham, viste han en uvilkaarlig Tilbøjelighed til at vende Ryggen til dem. Han kunde, syntes det, ikke forstaa den Slags Væsner udenfor et Harem. Vi Andre ere saa grundforskjellige derfra; selv i vore Lidenskaber gjemme vi paa Følelsen af et Ideal. Han indlod sig aldrig paa egenlig Samtale af national eller religios Art, men forraadte ved et Ord eller et Blik, at han folte sig ophøjet over eller uberørt af Alt, hvad der ikke var ham selv. Han appellerede hverken til en Fortid eller til en Fremtid, stod udenfor alt Historisk, men levede med urokkelig Tillid i sit eget Selv og sin Nationalitet samt, hvad vel maa tilføjes, Religion. Hvor lidet denne Selvtillid havde at gjøre med hans Rigdom og Betydning som Kjøbmand, blev synligt, da jeg gjensaa ham Aaret efter; thi da var han gaaet fallit, og det havde ikke forandret det ringeste i hans Væsen. Vi mødtes i samme Hus som før og spillede igjen Shak. I Stuen blev talt om en Bankier, hvis Fallit paa den Tid vakte stor Opsigt og frembragte en Slags Krise i den londonske Pengeverden. Han holdt et Øjeblik op med Spillet, lagde begge Arme paa Bordet og sagde over til mig: „Hvad har en saadan Engelskmand, naar han ikke længer har Noget? I London er en fattig Mand en Hund; i min Hjemstavn staar han paa Himmels Rand.“ — Efter denne henkastende Ytring om den europæiske Civilisation forbybede han sig igjen i Spillet. Hans Ord havde noget Overraskende, saa jeg ikke

svarede, og hans Væsen indbød heller ikke til noget Forsøg paa Diskussion. Han havde givet en Erklæring om sig og Sit, og denne Erklæring tilligemed hans Person repræsenterer endnu for mig det Foruroligende, Usikre, Fremmedartede, som flere af de menneskelige Racer frembyde for os. Naar vi berøre dem, have de ikke netop Evne til at berige vore Forestillinger, men gjøre Verdenskredsen videre for os.

2.

Nogle Bevægelser i Jødedommen — hvilke jeg om lidt kommer til — bragte mig i Berøring med Unitarierne, en kristen Sekt, der forkaster Treenigheden. Den Art Kristendom er som bekjendt meget gammel, paastaas endog at være den oprindelige, men har nu ført sit Liv som Kjætter i halvandet tusinde Aar. I den moderne Tid har Anskuelsen mest tildraget sig Opmærksomheden ved Lægen Servet, hvem Calvin lod brænde som Kjætter i Genf Aar 1553. Hvad den særlig engelske Unitarisme angaar, kjendte jeg den kun som knyttet til James Martineau, en af dens Præster. Han havde nylig i Anledning af, at en Komet nærmede sig, udgivet et Foredrag om Kometer og om Troen paa, at de bebude Ulykke. Han omtalte Tiden fra denne Komets første Fremkomst eller fra dens Opdagelse til dens nuværende Gjenkomst og viste, at den vel kunde siges at lyse over Ondt og Ulykker, som horte hver Tid og hver Dag til; men ved Siden fremhævede han hvilke Forandringer, hvilke Fremskridt i Samfundene, hvilken Udvikling af Menneskeaanden den hver Gang ved sin Fremtræden blev Vidne til. Foredraget var i høj Grad lyst, vækkende og tiltalende, og dette kom af, at Taleren istedenfor at fordybe sig i theologisk Søgen efter Guds mystiske Væsen havde vendt sig til Søgen efter det Guddommelige i Verden og dens Gang. I den Tid var Sligt noget Nyt, idetmindste for mig, og det Nye i Forening med det Kundskabsrige og Energiske gjorde Virkning som af et Geni.

Det var den samme Mand, som i en offentlig Kritik domfældte sin Søster, den bekjendte Forfatterinde Harriet Martineau, da hun — i Atkinson Letters — havde ved-

kjendt sig Atheisme, og af hendes Selvbiografi, der nys er udkommet efter hendes Død, erfarer man, at hun, der ikke troede paa noget Seende og Vidende i Tilværelsen, dog med besynderlig stærk og bitter Selvfølelse var overbevist om, at Enhver, der forårsagede hende den ringeste Fortræd eller viste hende endog den mindste Uhøflighed, blev af Noget i Tilværelsen ubarmhjertig forfulgt og tugtet — Enhver, med Undtagelse af ham, Broderen. Dette kunde jeg naturligvis ikke have Kundskab om i hin Tid (1852); men, havde jeg vidst Noget derom, vilde det ikke have forringet min Interesse for Familien Martineau.

Saadan som det var, fik jeg ingen af dem at se; thi hun boede paa Landet, ved the lakes, og han var i Liverpool. I Stedet derfor blev jeg gjort bekendt med Mr. Ierson, som Leder eller Præst for den unitariske Menighed. Hvad levende Virkning Unitarismen gjorde paa mig, maa jeg altsaa væsenlig henføre til ham og kan ikke bedømme, om den igjennem en Personlighed som Martineaus vilde have gjort et andet, dybere Indtryk. Ierson var øjensynlig et Talent, men ikke et genialt Menneske. Gjennem ham fremtraadte Unitarismen mindre som en selvstændig Religion, der havde en stor historisk Fortid at støtte sig til, end som en moderne Rationalisme eller som en Sekt, der havde revet sig løs fra den orthodoxe Kristendom, men ikke kunde vende Ansigtet fra den og saaledes vendt imod den stod udenfor og kritiserede. Selvfølgelig er der i en saadan Kritik Noget, som jeg godt kan forstaa og deltage i; men en Gudstjeneste, som er gjen-nemvævet med Kritik, lader mig kold. Naar Ierson i en af sine Prædikener udviklede den Doktrin, som skulde være hans Religionssamfunds Grundlag, og sagde, at Kristus havde været en Reformator, der gjenoprettede og i Herlighed forkyndte „Naturens Religion“¹⁾, saa maatte jeg spørge: Hvilken Natur? Og naar han tilføjede, at Kristus kun havde kjendt Jødedommen, men ikke Hedninger og Barbarer, saa maatte jeg spørge, om da „Naturen“ havde været indskrænket til Jøderne og ikke havde vist sig i Barbarerne? Men deslige Spørgsmaal havde,

¹⁾ Jeg citerer efter trykte Prædikener, Five Lectures by Henry Ierson, London 1850.

naar de opkom i mig, den Egenskab at gjøre mig sløv. Jeg havde intet Middel til at diskutere dem i mig selv, og tildels fordi jeg ikke kunde spørge rigtig, viste det sig snart, at Ierson ikke kunde svare klart.

Gudstjenesten bestod naturligvis kun i Prædiken eller Foredrag og Sang. Paa Sangen syntes at blive lagt megen Vægt som Middel til Liv og Sammenhold; der var et forholdsviis meget stort Kor af unge Damer og Herrer, og man sang korrekt. Under Sangen paakom mig i Reglen en Række henglidende Forestillinger, som jeg tror at kunne gjengive rigtig i de Ord: Hvor det Altsammen er net, velopdraget, agtværdigt! Hvor der indenfor denne Kreds maa kunne føres et respektabelt Liv i Middelmaadighed! Men kan noget Samfund i det Hele og Store leve derpaa? Behøves der ikke langt mere Mulighed til Lidenskab, Ord og Toner med Glød i sig, Ord, der komme af Menneskehedens Dyb og bringe Begejstring eller Forfærdelse med sig?

En Sang var der unægtelig, som første Gang lød for mig med sand Højtidelighed. Det var Popes Sang:

Father of all, in every age,
In every clime adored,
By Saint, by Savage and by Sage:
Jehova, Jove or Lord!¹⁾

Den lød i Sandhed som en befriende, høj Menneskehedens Hymne til den eneste, fælles Gud. Men snart trængte sig uafviseligt det Spørgsmaal frem: Med hvad Ret siger Pope dette? Paa hvilken Maade have i Virkeligheden Helgenen, den Vilde og Vismanden været enige i deres Syn paa Gud? Jeg sagde ikke Nej, men kunde heller ikke sige Ja; der manglede mig Noget.

3.

Som alt berørt var jeg bleven ført til Unitarierne ved en Bevægelse indenfor Jødedommen. Jeg havde gjort

¹⁾ Alles Fader tilbødt til enhver Tid og i alle Verdenhjørner, af Hellige, af Vilde og af Vise: Jehova, Jupiter eller Gud!

Bekjendtskab med en jødisk Familie af usædvanlig omfattende Begavelse. Af dens Medlemmer var En Advokat, en Anden Maler, en Tredje Komponist, og medens de fleste jødiske Familier i London leve meget isolerede, indskrænkede til deres Kreds, kom hin formedelst sine Anlæg og sine Beskæftigelser i livlig Berørelse med den kristne Omverden, med Engelske saavel som med Udlændinge. Jeg kan ikke tænke tilbage paa den uden med Glæde og Erkjendtlighed. Den havde sluttet sig til den jødiske Reformbevægelse — — men her er igjen Noget, som maa forklares.

Endel dannede jødiske Familier, der vare utilfredse med den gammeldags Gudstjeneste og en Mængde af de tyngende Ceremonier, havde, paavirkede af en jødisk Theolog, der igjen var paavirket fra Tyskland, sluttet sig sammen for at danne en ny Menighed. De havde holdt en Generalforsamling og afstemt over alle væsentlige Spørgsmaal. Guds Tilværelse var uden Diskussion gaaet igjennem ved Haandsoprækning, enstemmig. Meningen var naturligvis, at han var den bibelske Gud; men af selve det Bibelske, der horte til hans Kultus, antog eller forkastede man efter Theologens Forslag ved Haandsoprækning. Saa indrettede man en ny, smuk Synagoge, hvor Gudstjenesten holdes paa højst tydelig og agtværdig Maade. Der er endog paa Festdage et højtideligt Øjeblik: Præsten træder frem foran det Allerhelligste og fremsiger, paa Engelsk, de ti Bud. Et andet imponerende Øjeblik er, naar det smukke Drengekor ved Højtiderne synger Mirjams Sang til den gamle Melodi. Til denne „Reform-Synagoge“ havde hin Familie sluttet sig. Men saa stor er hos dybere Gemytter, om end ubevidst eller dunkelt, Trangen til historisk Sammenhæng, eller saa stærkt kommer, saa snart man unddrager sig det Specielle, det meget Afsondrede, en Længsel efter det Almene, at nogle Medlemmer af Familien søgte hen til Unitarierne. Man antog, maaske uvilkaarlig paavirket af Noget i selve Navnet (unitas), at her var en Enhed mulig, at Unitarierne vare en Avantgarde, som den hele Kristenhed vilde følge, og at man altsaa ved at nærme sig dem bevægede sig hen imod det fælles Mødested,

hvor en Panther skal ligge hos et Kid og en Kalv og en Love gaa sammen, og en liden Dreng skal føre dem.

Familien var lidt længere Tid end jeg om at komme ud af Skuffelsen, og imidlertid henvendte jeg mig med nogen Forsken til den gamle, orthodoxe Jødedom. Den nærmeste Anledning dertil var, at jeg en Dag havde gjort et fremragende Medlem af Reform-Synagogen et Spørgsmaal om Troen, navnlig i Henhold til, at Præsten fremsagde de ti Bud. Jeg spurgte: „Hvad er Meningen? Blev de ti Bud aabenbarede paa Sinai som noget Nyt, paa overnaturlig Maade? Steg Gud ned i Lyn og Torden, og dikterede han Moses Loven?“ — Skjønt Manden var blevet en moderne Jøde, en Reformjøde, svarede han dog med ægte gammeldags Ironi: „Hvad ved jeg? Vor Synagoge er jo den yngste og ved altsaa Mindst om de gamle Ting; spørg hellere En af den gamle Synagoge!“

Det gjorde jeg da ogsaa. Den Mand, med hvem jeg gjenneem fælles Venner kom i Berørelse, var en aldrende, lærd, mild Personlighed, vant til Indvendinger og Tvivl, saa at man ikke saarede ham ved at tale ligefrem. Jeg fortalte ham om Unitarierne. Han havde strax historisk Sans rede og sagde: „Ad den Vej opnaas Intet. Styrken, som den herskende Kristendom har, ligger i det Greb, som den paa sin Maade gjør i det Historiske, den Magt, hvormed den gjør Billederne baade til Virkelighed og Sandhed. Den har ikke alene sat sig fast i vor Historie, men vil ogsaa kaste os ud af den. Vi maa blive paa vor Grund eller give aldeles tabt.“ — Jeg forestillede ham, at det, han kaldte „vor Grund“, netop blev undergravet af Noget i Tiden, der vilde gjøre Forskjel paa indbildt-hellig og sand Historie¹⁾. — Han svarede: „Lad det være usikkert, om Folket, der stod ved Bjerget, virkelig hørte eller blot troede at høre Stemmen; ligefuldt var det Sandheden, som brød frem, og den er en saadan Nødvendighed, at intet Samfund kan undvære den. Og den kommer fra os! Deri er vor Hæder og vor Forpligtelse til at holde fast.

¹⁾ Over-Rabineren i Belgien, Hr. Astruc, fremstiller i sin *Histoire abrégée des Juifs* Biblens Skildring af Begivenheden paa Sinai som et poetisk Billede.

Jeg trængte ikke paa med den Bemærkning, som frembød sig, at der ved hans Ord blev Uklarhed med Hensyn til selve den historiske Grund, og i Virkeligheden kommer man da heller ikke til en tilfredsstillende Formel, medmindre man faar Syn paa, at al menneskelig Historie, som Aandshistorie, er hellig, at den viser en Væxt, en Udvikling fra Urtiden eller Urdybet, fra den guddommelige Aande, hvormed vor hele Slægt fødes, og ifølge hvilken dens Afdelinger, i Mangfoldighed og Forskjellighed, og dog tillige med indbyrdes Slægtskab, frembringe Lov, gjenskabe Guds billedet og stræbe efter Enhed. Indenfor dette kan da indrømmes Jødefolket en høj, men ikke en særskilt Plads som Aandsredskab, og den bibelske Beretning om Sinai-Begivenheden bliver da rigtignok, som Rabbi Astruc mener, Poesi, men i ægyptisk Betydning, idet nævnte Folket brugte Ordet Akhu til at betegne baade Guds Aand og den guddommelige Aande, Inspiration, Poesi, hvormed Samfundet skaber sin Religion. Men dette er en sildigere Tanke, og jeg vender tilbage til hin Samtale for 25 Aar siden.

Han vedblev: „Jeg mener ikke, at Jødedommen skal staa stille, eller at den ikke bærer Evne i sig til Udvikling. Jeg har mine egne Ideer derom. Men allerførst maa vi værne om at blive sammen og beholde os selv, og i den Henseende ere vi vanskelig stillede, udsatte for Fare. Jeg mener den lavere Middelstand og de fattige Familier. Saasart vi ville gjøre et Skridt frem mod nye Ideer og aabne vore Huse blot paa Klem, sniger man sig ind til os for at lokke Børnene fra Forældrene og opløse vort Familieliv. Vi leve i en særegen Krigstilstand, saa at vi endog maa frygte vore Tjenestefolk. Gaa ud til Palestine-Place; der er Hovedkvarteret, hvorfra man angriber os.“

Efter at have faaet lidt nærmere Oplysning om Anstalten paa Palestine-Place tog jeg dertil, langt ude i den østlige Del af London.

Det er en ret smuk Samling Bygninger i en Have, med Skolestuer, Spise- og Sovesale, Arbejdsværelser og en lille Kirke. Naar man lader sig døbe, kan man en Tidlang faa Ophold og Arbejde her; Arbejdet er mest

Bogbinding og Trykkeri; men storst Vægt lægges naturligvis paa Undervisning og Gudstjeneste.

Den unge, venlige Præst, som førte mig om, blev kaldt hen til et andet Sted i Anstalten, og saaledes blev jeg en lille Stund ladt alene med det Dusin unge Mennesker, døbte Jøder, der vare beskjæftigede i Trykkeriet. Man flokkedes om mig og vilde strax omvende mig. Den Ivrigste eller Ordføreren var en smækker, koparret, men alligevel ret kjøn Fyr, med det ægte jødiske, dobbelte Udtryk i Øjet: Varme og Skarpsindighed. Ved det første Blik holdt jeg af ham. Det var ham tydelig magtpaaliggende at vise, at han ikke var kommet her for Fordels Skyld, men af Overbevisning; Synet af en Jøde var for ham ingen Bebrejdelse, men en Opfordring til at kalde, som han selv var bleven kaldt, og han anførte Pauli Brev til de Romere 1, 16, ifølge hvilket vi Jødere ere bestemte til at spille en Rolle i Kristendommen, ja til at være de Første. Dernæst fremhævede han selvfølgelig Kristendommens guddommelige Overlegenhed over Jødedommen og kaldte denne en Hadets Religion. — Jeg svarede, at jeg gjerne vilde agte hans Overbevisning, men det Sidste, han havde sagt, var ligefrem ikke sandt. — Man spurgte fra alle Sider, hvordan jeg kunde tale saadan; man havde sin Kundskab fra den højærværdige Hr. M'Caul, en af Anstaltens Forstandere, der baade i Tale og i Skrift havde bevist, at Jøderne i deres Bønner forbande de Kristne, ja Kristus selv. — „Men,“ svarede jeg, „derom kunne I jo selv afgive Vidnesbyrd! Have I som jødiske Børn lært det? Eders og mine Forfædre vare en Nation, der stred haardt og bukkede under, og naar har man i en saadan Nation ikke følt Had? Er der ikke overalt, ogsaa mellem kristne Nationer, Nationalhad? Vi have jo ogsaa lidt meget; det er et Under, at vi ere slupne igjennem de barbariske Forfølgelser, Baal og Brand, Korsfæstelse, Spidning og Fodspark, som vore Fædre og Mødre gik igjennem, og er det ikke i Naturens Orden, om der har lydt Forbandelsesskrig fra os? Men med vor Religion, vore fælles Bønner til Gud, er det en helt anden Sag! Jeg var i min tidlige Barndom i et gammeldags jødisk Hus, og jeg har som voxent Menneske

gjennemset de Bønner, man lærte mig: de indeholde kun Velsignelser. I maa kunne vidne det Samme. Jeg holder ikke paa Jødedommens Former; men den er i sin Grund en stor Kjærlighedens og Retfærdighedens Religion. Lad der ikke blive kastet Sten eller Snavs paa vore Fædres Grave!"

Den unge Præst kom tilbage og studsede ved at se os i Gruppe i den dybe Tavshed, der pludselig indtraadte ved hans Nærmelse. Man vogter i Reglen paa, at der ikke kommer den Slags Besøg uden under klogt Tilsyn; thi man har Exempler paa, hvorledes Naturen kan gaa over Optugtelsen. Blandt adskillige Andre var der navnlig en ung Mand, Hoga, som brod ud og blev Daabsanstaltens ivrige Fjende, en Anti-Missionær blandt Missionærerne.

Man viste mig ogsaa over i en Skolestue, hvor der sad omtrent fyrretyve hvidklædte Drengene og Piger, i en Alder af 5—8 Aar. Dem har man samlet mangestedsfra, saavel fra England, Holland, Tyskland som fra Indien og Palæstina — thi selve Anstalten er kun Del af den større Daabsinstitution i Jerusalem.

Forstanderinden var strax villig til at lade mig erfare, i hvor høj Grad man agtede Bornenes jødiske Blod: jeg behøvede blot at ønske en jødisk Sang, saa vilde den blive sunget. Men der var en fin Ironi i disse Ord; thi Principet er jo, at Kristendom er den sande Jødedom, og derfor var der enten til de gamle, jødiske Melodier sat kristne Ord, eller jødiske Højtidsord bleve sungne til nye, kristne Melodier. Paa mig maatte dette selvfølgelig virke disharmonisk, forstyrrende, ja tirrende. Et sælsomt, gribende, sorgmodigt Indtryk fremkom i det Hele ogsaa af, at disse Børn vare tilstede her som Planter satte i anden Jord, eller at man havde givet dem nye Forældre, hvad der netop for det jødiske Blod, der knyttes saa stærkt til Familielivet, synes haardt og unaturligt. Derfor var det, at jeg, enten med Rette eller ved Fejltagelse, hist og her i de smaa Ansigter saa en Strid mellem det legemlige Velvære, hvori de øjensynlig be fandt sig, og et sjæleligt Savn.

Der var især en lille Pige, paa omtrent sex Aar, bleg,

med store, orientalske Øjne, som syntes at være klog paa sin Stilling, men barnligklog, dunkelt og dog dybt. Hun blev ved at se paa mig, som om hun folte, at jeg paa en eller anden Maade bragte Hilsen med til hende, og i det lange Afskedsblik var der Noget, som om hun gav Besøget, der var flygtigt som de sejlene Skyer, Gjenhilsen med til Hjemmet:

„Grüszet mir freundlich mein Vaterland!“¹⁾

Da jeg kom ud derfra, købte jeg en Avis for at blive af med mine egne Tanker og Stemninger. Det Første, mine Øjne faldt paa, var en Tale af John Bright, hvori der mærkedes en paafaldende stærk Erindring om de blodige Forfølgelser, som hans Sekt, Kvækerne, har været udsat for, og hvori der endvidere var bitter Klage over den herskende Kirke i dens nuværende Forhold til Dissenterne. Naar jeg under Kjørselen afbrød Læsningen, og saa mig om, opdagede jeg hist og her paa Mure Ord skrevne med Kridt: „No wafer!“ „No Popery!“ „Down with the Pope!“²⁾ — Tegn paa, hvorledes den protestantiske Almue tager Del i Kampen mod Katholicismen, der truende udbreder sig. Hvilket Liv, hvilket bevæget, fejdende Liv!

Mange ville mene, at det er interessant at færdes i et saadant Liv. Ja; men det er ikke godt, at det Religiøse bringes ind under det Interessante. I Længden bliver man træt og tom af at være paa Besøg mellem Stemningerne og ikke kunne finde Fred imellem dem.

De bedste, mest nærende, mest velgjørende Indtryk fik jeg ved enkelte Scener af det verdslige Livs Storhed eller savnfulde Kamp. Jeg har allerede omtalt Noget deraf (fra Udstillingen og Glaspaladset) og kommer til at berøre Mere, navnlig fra de Ellisske Skoler, hvor der netop ikke læres Religion direkte.

En Mærkedag blev for mig den Dag, da jeg var paa et saadant Skolebesøg i Peckham-Rye, en fjern, lændlig Del af London, og efter at være bleven mættet af gode Indtryk kjørte hjemad med en af Lærerne. Vi kom i

¹⁾ Hils mit Fædreland venligt. ²⁾ Ingen Oblater, intet Pavedømme, ned med Paven!

en af den Slags Samtaler, hvori man giver sig hen og dog holder sig selv fast. Efter en Stunds Forløb spurgte han, til hvilken Religion jeg da egentlig bekendte mig, og jeg svarede, at jeg var født i Jødedommen og vel maatte regnes til den. — Han sagde: „Det synes mig, at De har alle Menneskers Religion.“

Alle Menneskers Religion! Dette Ord behagede mig, skjønt jeg ikke rigtig forstod det. I Øjeblikket havde det en ganske ny Klang, med Bebudelse af en Menighed og af Fred.

4.

Omtrent hele Aaret 1862 tilbragte jeg i London og besøgte i den Tid jævnlig Robert Chambers. Det var et Bekjendtskab fra ældre Tid, som blev fornyet og forstærket ved, at jeg leverede nogle Bidrag til et af hans periodiske Skrifter „Chambers' Journal“.

Han og hans Broder William vare i ganske ung Alder komne til London fra Skotland og havde først under temmelig tunge Vilkaar tjent som Butikdreng, men havde samtidig med mærkelig Flid holdt sig til dygtig Læsning og skaffet sig aandelig Udvikling. Hermed forenede de den skotske Foretagelsesaand: Hvad de erhvervede, begyndte de at meddele Andre, de bleve under megen Kamp og Anstrengelse, men paa bestandig stigende Maade Udgivere af sund Folkelæsning, og skjønt de gjorde det til overordenlig billig Pris, betalte det sig dog i Længden saa godt, at de bleve rige Folk. De stode i stor Anseelse for deres heldbringende Virksomhed. Universitetet i Edinburgh gjorde Robert til Doktor.

Han boede paa den Tid, jeg nævnte, i et Sted kaldet Verulam House i Hall Road nær ved Regent's Park. Selve Navnet Verulam mindede om Francis Bacon, om Lærdom og dyrebare Britiske Traditioner. Der var ogsaa noget næsten Højtideligt i den Stilhed og solide, smagfulde Formuenhed, hvorved Huset laa indenfor den høje Mur, i en Have. Der var ikke Pragt og intet stort Tjenerskab som hos en Lord; men Alt vidnede om, hvad Engelskmændene kalde high respectability, hvorved forstaas en hæderlig Samstemning med alle Selskabsvedtægter i

Forening med agtværdig Formue. Naarsomhelst jeg var der, enten ene med Familien — Herren, Fruen og to Døtre — eller i Selskab, blev jeg paavirket af en ret behagelig, dæmpet, mild Livlighed af egen Art: jeg havde en Fornemmelse, som om der op til Dagligstuen stødte et Kapel, og det ikke blot et anglikansk, men et ægte skotsk, presbyteriansk. Dette Udtryk maa dog strax vogtes mod en Misforstaaelse som den, at noget Bigot eller Heldøragtigt prægede Selskabeligheden. Fruen syntes at være en klog Husmoder og hørte gjerne om danske Haver, om danske Husmødres Syltetojer eller om vor danske Levevis, og ved saadanne Lejligheder var Doktoren ivrig for, at man fortsatte; thi han blev sin tidligste Livsopgave tro og mente, at man altid skulde spørge, altid lære af Fremmede. Dotrene vare af meget fint Udseende; de syntes opdragne i Læ af ethvertsomhelst haardt eller skadeligt Pust; men det var ikke til Hinder for noget elskværdigt Frejdigt i deres Adfærd og faa Ord. Selve Doktoren havde rigtignok et stærkt, graat Skjæg; men det kunde ikke give hans Ansigt med de temmelig svære Kindben og de skarpe, graa Øjne et egenlig ærværdigt Udseende. Jeg har altsaa kun villet sige eller antyde, at det hele Hus uden at være ærværdigt syntes at aande stille i villig og tilvant Disciplin under den givne Orden og især i Tilslutning til church eller kirk.

En Juli Formiddag besøgte jeg Doktoren for at tale med ham om noget Manuskript. Han bød mig ud i Haven, og da vi havde gaet lidt op og ned, spurgte han, om vi ikke skulde sætte os i et Lysthus, og om jeg ikke vilde drikke en Kop Kaffe. En Kop Formiddagskaffe er den simpleste og naturligeste Ting for Danske, men noget Usædvanligt i et ægte engelsk Hus. Man drikker overhoved ikke meget Kaffe, og der er en vis Franskhed i at byde en Gjæst Kaffe om Formiddagen. I disse Omgivelser lød Tilbudet for mig, som om Huset vel ikke selv vilde begaa Frafald fra gammel Tugt, men afsides, i et Lysthus, vilde komme os frivole Fremmede lidt imøde, altsaa dog række os en Finger.

Man ved nok, hvem jeg sigter til, naar jeg taler om at række en Finger, og det tilhørende Ordsprog eller

Mundheld gjorde sig strax gjældende paa mig; thi da den duftende, brune Drik stod for os, brød det ud af mig: „Har De Noget imod, Doktor Chambers, at jeg ryger en Cigar?“ — Jeg fortrød Ordene, inden de vare helt ude: thi det er egenlig respektstridigt at ryge i et engelsk Hus eller i dets Have, naar Damerne hvert Øjeblik kunne komme nær. Men Ordet var nu sagt, og Doktoren svarede øjeblikkelig: „Hvis De blot selv har Cigar, saa gjør De mig en Fornøjelse. Hav det godt hos mig. Der er Noget, jeg vil spørge Dem om — noget Intimt.“

Spørgsmaalet kom ad Omveje. Efter at have spurgt om den egenlige Mening i Noget af mine Skrifter, især „En Jode“ og „Hjemløs“, sagde han: „Ja, ja, De er en uafhængig Mand, og har rejst meget og talt med mange Mennesker; har De truffet nogen Mand, der syntes Dem fuldstændig at tro paa Mysterierne?“ — Det var mig et meget overraskende Spørgsmaal, à brûle-pourpoint, som de Franske sige, og jeg svarede lidt undvigende: „Jeg kan ikke tale om Præsterne; de have altid en myndig Tone og lade sig ikke udspørge, men spørge selv og ligesom stævne En.“ — „Ja, ja! Men ellers?“ — „Ellers, naar jeg har talt med Folk og vi ere komne til rigtig Alvor, er der blevet sagt mig Noget, som lignede, hvad en Mand engang sagde til mig her i London: at vi mødtes i alle Menneskers Religion.“

Til min Forundring rejste den gamle Mand sig, greb min Haand, trykkede den og sagde: „Thank you! Thank you! It is a relief!“ Tak, Tak! Det er en Lindring!

Der gik lang Tid, og da jeg havde søgt og endelig mente at have fundet, vilde jeg tilskrive ham og melde, at hint Ord om alle Menneskers Religion rigtignok ikke var nøjagtigt, men at der historisk og sproglig syntes mig at kunne paavises en almenmenneskelig Religiositet, udvoxet af vor menneskelige Organismes Grund, af Sprogets og Tankens Spirer, en Religiositet, hvoraf alle Myther og Religioner ere stigende Former — og endvidere:

at Livskraften i Spirerne, det Tilskyndende i deres Væxt, det Bærende og Førende i al Mangfoldigheden, den frugt-bare, fødende Magt i Ideerne og i de Personligheder, som bære Ideerne, hedder — saavidt Menneskesproget slaar til overfor den sidste, uransagelige Grund — Guds-pustet eller Nemesis eller Tilværelsens hellige Aand. Men da jeg vilde afsende Brevet, erfarede jeg, at han var løftet ud over al vor Længsel, Forskning og Gjætning, over al den Kamp, som er „vor Herlighed og vor Kval“.

5.

I det Foregaaende omtalte jeg en londonsk Afstemning over Guds Tilværelse og over Gudsdyrkelse; selv har jeg været tilstede ved en Begivenhed af lignende Art, som foregik her i Kjøbenhavn.

Det var i 1848, kort efter Revolutionens Udbrud. I Adresseavisen stod en Dag en Indbydelse til at møde etsteds i Lille Kongensgade ved en Diskussion om fri, religiøs Tanke; Indbydelsen var undertegnet af en ung Uhrmager, som jeg kjendte lidt til. Jeg fik P. Berg — dengang Lærer ved Landkadetakademiet, senere Præst i Sværdborg, omtalt i Livs-Erindringer — til at gaa med derhen. Der var et halvhundrede Mennesker tilstede; af hvad Slags Publikum kan jeg ikke sige; nogle syntes at være Studenter. Istedetfor Talerstol var der i Salens Ende en lille aaben Plads, hvor Uhrmageren, snart staaende, snart gaaende op og ned, holdt sit Foredrag. Det gik ud paa, at der ikke var nogen Gud. Det var et fladtforstandigt Foredrag, med smaa Forsøg paa raillerende Overlegenhed over de Troende, men uden Sving; det bar Præg af et skikkeligt Forstandsmenneske, som ved mangelfuld Læsning og Tidens Bevægelser var kommet i intellektuel Gjæring. Hvad Hovedsagen angaar, var jeg ikke sikker i mig selv; jeg billigede adskillige Angreb paa gængse eller materielle Gudsforestillinger, blev frastødt af endel Aandløst, men var ikke rede til at hævde Noget. Dette syntes mig at maatte ligge nærmere for Berg som theologisk Kandidat, og jeg spurgte ham, om han ikke vilde tale; men uden at se op rystede han

tavs paa Hovedet. Det Hele var ikke alvorligt nok; saaledes forklarede jeg hans Hovedbrysten.

Men med Et blev jeg opmærksom paa tre aldrende Mænd, der sad paa 1ste Bænk, skraas for mig, til Venstre, saa at jeg blot kunde se noget af Hovederne og de brede Rygge og den Nærmestes højre Øre; men det Øre var stort og hæsligt, og idet jeg da gav Agt og opfangede ethvert Glimt, jeg under deres ringe Bevægelighed kunde faa af disse Mænds Fysiognomier, fandt jeg hos alle Tre noget paafaldende Hæsligt, og den Følelse betog mig, at det var tre gamle Syndere, der vare komne for at høre Gud udslettet af Tilværelsen og finde Lettelse deri. De store, stygge Ører syntes mig at bevæge sig og med Vellyst indsuge enhver Fornægtelse, og Følelsen heraf blev saa stærk, at jeg med fuldstændig Ligeegyldighed for Situationen tog Ordet imod Uhrmageren. Hvad jeg sagde, var maaske ligesaa usammenhængende som hans Tale; men jeg sagde udtrykkelig, at Ingen skulde være tilstede og uhindret gribe efter, om end kun et Øjeblik, Lettelse ved at høre Verden gudløs. Uhrmageren forsikrede med Uvilje, at Gud aldeles ikke generede ham, hvis han virkelig var til; det var blot Usandheden, han vilde have ud af Verden. Striden blev nu haardnakket og lang; men endelig maatte der skrides til Afstemning, for at Forsamlingens Mening og Dom kunde blive tydelig. Uhrmageren, der selv baade var Præsident, Dirigent og første Taler, stillede det saaledes: „De Herrer, der med mig ikke ere blevne overbeviste om Guds Tilværelse, behage at række Hænderne i Vejret.“ Han rakte selv først Haanden op, Andre fulgte, og de tre „gamle Syndere“, der ved at skotte om sig saa mange Hænder oppe, rakte saa ogsaa deres op. „Jeg tror, her er Majoritet,“ sagde Uhrmageren. Men nu lød fra Salen et stærkt Raab om Kontraprove, og saa viste det sig, at „Gud“ havde sejret med otte Stemmers Overmagt, og al Diskussion var dermed tilende. I dette Øjeblik saa jeg tæller bildte mig ind at se de tre Mænds Rygge blive rundere: de sank igjen ind i deres Rugen. Jeg havde ikke Sans for Andet.

Denne lille Begivenhed giver Lejlighed til at se Ne-

mesis i Samfundslivet. Der kan siges, at vi vare bragte sammen af Tilfældet; men Sandheden er dog, at vi kom fra Danmark, det danske Folk, og medbragte Noget af dets Bevidsthed, af den Uro, der var i dets Tilværelse. Hvor uafhængig eller blot nysgjerrig hver Enkelt — eller de Fleste — maaske fra Først havde villet staa, saa kom der dog Øjeblikke, da vi bleve et Samfund, glemte alt Andet end det, Talen var om, tænkte, talte, handlede ud af det, der var tilvejebragt i os, ud af samtlige Omstændigheder, og bleve Redskaber for og inod hinanden. Det bevidste Udbytte, Erindringen om, hvad der foregik, Ansvar for Delagtigheden deri, er naturligvis højst forskjelligt, efter Deltagelsens Art og Styrke. Den, der som en Sporhund havde forfulgt de tre hæslige gamle Syndere, skulde komme til at se, at de samme hæslige Skikkelser vare inde i ham selv, og at han maatte gjøre Jagt paa dem der.

Men er nu dette ikke en Hverdagsbegivenhed? Ere ikke alle Møder og Sammenstød mellem Mennesker under samme skjulte Orden og Lov, viser ikke enhver Begivenhed, ethvert Forhold, hvori vi indtræde, sig i sit Sammenhæng og sine Følger, lige sælsom-simpelt, naturligt-vidunderligt? Og dette Tilværelsens levende, ordnede, magiske Sammenhæng hedder fra gammel Tid af Nemesis.

6.

Berg kom ofte sammen med en dengang meget bekjendt Mode- og Manufakturhandler, der førte et elegant Hus og havde Omgang med mange, ret ansete Familier. Skjønt han de fleste Steder spillede en vis komisk Rolle, gjorde han sig dog tillige gjældende, fordi han som sagt gjorde Hus, og fordi han altid var livlig, høflig og indførte de nyeste Moder, ikke blot i sin Handel, men i sit Hus og i sin Person. For dem, der ikke kjendte ham, havde han noget Fornemt ved sig, kunde være stolt og nedladende, var altid omhyggelig friseret og bragte mangan ung élégant til Fortvivlelse ved sin Dragt og især sit uovertræffelige Linned. Ikke blot var det mageløst hvidt og fint; men aldrig saa man en Krølle

eller en Fold, hvad enten han gik eller sad. Berg be-
 tragtede ham som et tomt, frivolt Menneske, med hvem
 han nu engang var bleven bekendt, hvem han skulde
 give Haanden, vexle et Par høflige Ord med, og i Stil-
 hed smile over.

Vi — Berg og jeg — disputerede ofte om den Sætning,
 at ethvert Menneske, selv det letsindigste eller det mest
 forhærdede, vil give en sand menneskelig Lyd, naar man
 banker paa med de rette Ord, og Berg kunde da med Lune
 sige: „Ja, men med Undtagelse af — —“ (her nævnte
 han hin Mand).

Engang i et Selskab sad Berg i en Krog og saa til.
 Modehandleren var paa sin vante Vis højst livlig, ivrig,
 behagelig, indrettede en Leg, førte en Dans op og kom
 endelig hen til Berg og sagde: „De sidder saa ene og
 alvorlig, Hr. Berg!“

„Jeg morer mig med at se til.“

„Ak ja, Hr. Berg! Hvem der kunde! Hvem der ikke
 behøvede at spille med!“

„Behøver? De er da ikke tvungen! De er jo med af
 Hjertens Lyst!“

„Hr. Berg! — De anser mig for en letsindig Person,
 det er jeg vis paa.“

„Men hvor falder De paa det!“

„De ved ikke, hvad jeg lider.“

„Men hvordan? Af hvad?“

„Af Selskabslivet, af dette dumme, indholdslose, hjerte-
 løse Selskabsliv, hvor Enhver spiller en Rolle og dog
 bliver gennemskuet!“

„Det er sandt! Det er meget sandt! — Men hvorfor
 trækker De Dem da ikke tilbage?“

„Tilbage? Hvorhen? Der spilles op, man danser med
 — til Musiken standser.“

„Det er ogsaa sandt. Man har Vanskelighed ved at
 høre op, naar man først er i det.“

„De er en alvorlig Mand, Hr. Berg, og en Mand med
 Følelse. Jeg trænger til at tage Masken af et Øjeblik
 for et Menneske. Maa jeg sætte mig hos Dem? Har De ikke
 hele Tiden set mig smile? Ser De min Skjortekrave?
 De har beundret den — alle Mennesker beundre den,

Ved De, at jeg har en Snor, der naar fra Kraven ned til min store Taa! Det er Hemmeligheden! Jeg kan altid trække Kraven glat. Men hvad jeg lider!“

„I Deres store Taa?“

„Ja, og i min Bevidsthed. — Men saa er der Noget, der trøster mig, Hr. Berg.“

„Saa? Hvad er det?“

„Det er det, at jeg tænker, at maaske alle de Andre, hver paa sin Maade, have Noget at glatte ud, værre end mit, og have saadan en Snor, som strammer dem op og gjør ondt, mens de smile allerbedst. Og kommer jeg til Vorherre, og han bebrejder mig Noget, saa vil jeg sige: Jeg har gjort mit Bedste i min Forretning, jeg har spillet min Rolle saa godt jeg kunde, og jeg vilde ikke have valgt at sidde i en Krog og se til.“

Et Par Maaneder efter var Manden død.

Nogen Tid senere fortalte Berg mig, med den ham egne Blanding af Alvor, Ironi og Selvironi, denne Samtale.

FORTÆLLING OM TO BØRN
ELLER
HVORDAN MDM. SKAU FIK SIN VILJE
(1883)

FØRSTE KAPITEL.

Hvilken Forskjel i Sindsstemning og Forventning, om man nærmer sig en stor By eller en lille Kjøbstad!

Den store By gjør fremfor Alt Indtryk af Bevægelse. Langt borte fra øjnes Bygningernes Mængde som et vidtstrakt, voxende Hav; man ved, at det ikke er Hav; men man fornemmer, at det bølgder derinde. Taarne, Spir og Kupler ikke blot rage op, men række sig op; der er Higen. Kommer man nærmere, skifter igjen Billedet: det er en sunnende Kube; de første, spredte, hurtig forbigående Huse ere de enkelte Bier foran Sværmen. Alt er Liv, men et anstrængt Liv og ikke let at fatte under Et — Tummel og Aandsliv, et Kampliv af alle Kræfter; man har egenlig ikke Ret til at komme derind, uden man har en Opgave at løse — ja, en saadan stor By er selv ikkun tilstede for at løse en Opgave.

Overfor den lille By er Fornemmelsen Fred. Selv hviler den med sine røde Tage mellem grønne Træer; lidet ses at rage op undtagen Kirken, og den er heller ikke høj, men Stedets Ældste, en graahærdet Mand i Tanker. Hver Gruppe af grønne Træer, siger man sig selv, skygger over en Familie, hver Familie lever i sit stille Skjul; men alle tilsammen mødes de i Fællesglæde uden Stivhed og Fornemhed. Her er Livet let, fordi det ligger den moderlige Jord nærmere, og fordi der stilles færre Fordringer til det; her have de gode, gamle Dage holdt sig, her er Livets idylliske Ro og Glæde endnu at finde.

Saadan nærmer man sig og opdager snart, at begge Byer ere Vande af samme So, at den lille By kun er mindre end den store, at Alt kun er mere smaat, men at det Smaa her trykker mere. Alle kjende Alle og forske mere i hverandres Tilværelse, end Folk i den store By

kunne; der er mindre Ensomhed og større Forladthed — og i alt Fald, hvilken end Grunden er, hvo der kom med Længsel til den lille By, horer Alle længes efter den store.

Ja, der kan siges Meget mod en lille Kjøbstad, og dog, i selve Øjeblikket, da jeg godtgjør, at den ikke har noget Fortrin, nogen særlig Poesi, kan jeg gribe mig selv i Længsel efter en saadan By, nemlig den, hvor Familien Borris i sin Tid levede. Men maaske er det ogsaa mest for nævnte Families Skyld. Dermed skal ikke være sagt, at den var iøjnefaldende, indtog en betydelig Plads, var Bærer af nogen Ide eller Interesse egen for Byen. I den Henseende vilde vistnok mangfoldige af Byens andre Slægter give rigere Stof til en Beretning, hvis man blot nøje kjendte deres Livsgang. Nu kjender jeg kun Familien Borris's eller rettere et af dens Medlemmers Historie, om ikke fuldstændig — thi hvad Fuldstændighed naar en Udenforstaaende til? — saa dog temmelig nøje, og jeg maa bede Læseren tage tiltakke med den.

Borris's Stilling var, som alt antydet, meget beskedent; han var Skoleholder.

Hans Ansigt var noget bredt, men med finere Træk og en renere Profil end de fleste i Byen, selv Latin-skolen indbefattet, og hvad der særlig udmærkede det, var Blidhed. Man kunde virkelig undre sig over, at der holdt sig et saa uforanderlig mildt og godt Udtryk hos en Mand, som Dag ud og Dag ind, Aar efter Aar, var beskæftiget med det trevne Arbejde at indprente Pogene af Byens lavere Borgerstand Et og det Samme, møde de samme Vanskeligheder i Forstand og Opfattelse og de samme Hindringer i Gemyt og Karakter, og man kunde have fattet Mistanke om, at det blot var en tilfældig, heldig Form for Sløvhed. Men saa skulde man have set ham, naar han engang blev vred. Det skete kun, naar hans egen Natur ligesom studsede overfor noget Fremmedartet, Fjendsk, Ondt i en Dreng. Saa svulmede hans Næsebor, og der kom omkring Munden noget Bittert, Smerteligt, noget saa Eget, at Drengene vare mere bange derfor end for „Haandtaver“ og andre saadanne Straffe, der faldt af ligesom mekanisk tilkjendte af Skolens Lov

og udførtes uden dybere Forstyrrelse paa nogen af Siderne. Hemmeligheden i hin Blidhed og Renhed indeholdtes maaske, idetmindste tildels, i den Omstændighed, at Borris havde en Lidenskab, en af de stærke, vedholdende, men uskyldige Lidenskaber, der ere som en Foryngelsesdrik. Han samlede paa et Herbarium, og til hver Blomst og Plante, han tørrede og henlagde i store Ark graat Papir, føjede han dens Billede, som den levede. Han tegnede korrekt og haandterede Vandfarven med al nødvendig Smag, og i denne Beskjæftigelse var hans Livsglæde.

Hvorledes han var kommen til denne By og havde faaet sin Skjæbne fuldbragt der, er snart fortalt, hvorvel der er lidt mere Bevægelse deri, end man ved Synet af den stille Mand vilde formode.

Hans Fader var en fattig Kunstner, en Maler, der døde tidlig, og Moderen havde med stor Anstrængelse skaffet ham en taalelig god Opdragelse og faaet ham ansat som en af de saakaldte „Rentekammerdrengene“ og derpaa sendt over til en af „vore vestindiske Ejlunde“ — som man dengang sagde —, rigtignok i en underordnet Post, men med Haab om at stige. Men han havde ikke kunnet taale Klimaet og var blevet Huslærer hos en hjemrejsende Familie og saa Huskerer paa en Gaard, hvor Familien hørte hen. Der var han falden i Kjærlighed til en fattig og forældreløs Pige, som Familien rigtignok allerede havde havt hos sig i Vestindien — maaske havde hun bidraget til, at han ikke kunde blive i Klimaet derovre —; han havde giftet sig og sat Bo i den nærliggende Kjøbstad som Skoleholder.

Han havde to Dotre, af hvilke den ældste, Karen, i sit syttende Aar, ved Moderens Død overtog Husholdningen; den yngste, Marie, var da syv Aar.

De lignede begge Faderen, men paa ulige Maade. Karen havde faaet noget af det Brede, der paa hende blev tungt og kluntet; hun var stille og lidet begavet, men tænksom og paalidelig i de smaa Forhold, hun skulde beherske. Marie havde Faderens mærkelig rene Profil og — rimeligvis fra Moderen — noget Fint eller Spinkelt, „som en Stængel“, plejede Borris at sige. Livlig og glad

var hun ogsaa, som Faderen undertiden sagde, at han havde været i sin Ungdom, men som ikke mærkedes længer.

Dette var Familien Borris. Den hørte jo unægtelig ikke til det ganske Simple eller Lave; som Skoleholder havde Borris endog en vis Værdighed at hævde, navnlig paa den Maade, at han i selskabelig Henseende ikke skulde søge sine Undermænd, men paa den anden Side heller ikke vilde paatrænge sig Embedsstanden eller den formuende Borgerstand. Det lykkedes ham ifølge hans Natur at følge denne gyldne Middelvej; han holdt sig „paa sit Eget“, og Bornene voxede op til det Samme. Stillingen blev klart tegnet ved en ganske ringe Lejlighed: En Aften, ved Juletid, hørte Marie Musik og løb efter Lyden og kom til et stærkt oplyst Hus. Hun krøb op paa en Snedrive, hvor andre, fattige Børn havde taget Plads, og saa ind: der dansede Børn fra den store Verden, fra Latinskolen, fra Præsten, Justitsraaden, Kammerraaden; alle de smaa Piger var i Hvidt og tindrede. Med Et stod Karen ved Snedriven, saa og lyttede ogsaa et Øjeblik, men greb snart Marie og forte hende bort, idet hun næsten haardt sagde: „Kan man ikke være inde, skal man dog ikke staa udenfor!“ — Indtil Karen rørte ved hende, havde Marie troet sig indenfor.

Til Gjengæld havde man Hjemmet, Huset. Det var lille som selve Familien; men der var Have. Det synes eller syntes endnu dengang i en Kjøbstad ligefrem og selvfølgelig, at der skulde være Have til et Hus; men en saadan Hverdagsting er dog en stor Meddelagtighed i Tilværelsens Herlighed, en Medejen af Jorden, af Luft, Lys og Farve, af det hele Liv, som sover sin Vintersøvn, vaagner, pibler, udfolder og fryder sig med den stigende Sol. Saa godt som uden at vide det har man saa meget Selskab i Ensomheden, saa megen Nydelse i Tarveligheden!

Føj nu til Billedet af Huset Familiens Stads- og Dagligstue med det blaatmalede Bjælkeloft, de hvidtede Vægge, de smaa Ruder og de Birketræs Møbler, hvilket Altsammen blev af Karen holdt saa rent og blankt, som om det daglig ventede stort Besøg, og hvis Stilhed blev saa

at sige gjort fornemmelig ved Afbrydelser fra Skolestuen, ved et pludseligt Skrig, ved de bortfarende Drenges Larm, der sagtnede og forsvandt og gav Stilheden tilbage til sig selv. Og saa Borris, naar han efter Dagens Gjerning med Velbehag, ja med en Slags Andagt satte sig til sin Yndlingsbeskæftigelse og enten for at holde Marie artig eller til Løn for hendes Artighed lod hende faa Blyant for at tegne en Blomst, medens Karen sad husmoderlig som en aldrende Kone og strikkede og vogtede paa det Hele. Fik Borris saa en Afbildning færdig, hvormed han var rigtig tilfreds, da fejlede det ikke, at han i første Øjeblik gav Tilfredsstillelsen og Glæden Luft, endog med nogen Selvros, der i Reglen endte med: „Her i Byen forstaar man sig nu ikke paa det.“ — Ved en saadan Ytring var der Noget ligesom et Pust, der blæste hele Byen bort; men det kom tillige saa sagtmødig, at Byen strax igjen laa med usvækket Magt om og over dem, i Kraft af Tingenes Orden og Ret. En Fremmed vilde ved at komme ind i Huset havt en Fornemmelse som af at være naaet til et Sted, hvor Verden stod stille og helst ikke maatte røre sig, og dette var nok selve Borris's Mening eller idetmindste hans Ønske. Men den rører sig, om endog langsomt som Uhrets Viser eller som Frøets Spiren; det bliver Altsammen fuldbragt: Timen slaar, Blomsten kommer frem, Sandet er udløbet, og det er jo kun Maaden, hvorpaa det sker, der udgjør selve Livet og dets Kronike.

Tre, fire Aar gik hen, da mærkede Borris, at der kunde foregaa nogen Forandring ogsaa i hans Hus: Hans ældste Datter forlovede sig. Han kunde ikke rigtig forstaa, hvorledes Kjærlighed og Forlovelse kunde naa til en saa stille og ensom Pige; men paa den anden Side var det dog saa naturligt. Karens Udkaarne var en Landmand, der efter sin Egns Skik tillige drev lidt Udførsel og Søfart, og da han ikke kunde undvære en Kone i sin Husholdning, stod Brylluppet snart. Saa maatte Borris holde Pige, og Marie maatte hjælpe til, og saa blev der kun liden Tid for hende til at hjælpe Faderen med Tegning og Maling. Hjemmet var helt forandret; altid blev Karen savnet, ikke fordi hun selv havde bidraget synder-

lig til Glæde i Huset, men fordi de to Andre under hendes Beskyttelse havde havt det saa godt, kunnet leve deres stille Liv.

Skjæbnen hjalp dem paa sin egen Maade ud over dette. Efter to Aars Forløb døde Karens Ægtefælle, og hun tog hjem igjen til Faderen. Da hun kom, havde hun ikke længer Taarer som den, der kommer med sin første Sorg. Der var i Maaden, hvorpaa hun steg af Vognen og tog sig af de medbragte Kister, noget Forretningsmæssigt, Kølign, som kunde bringe til at tro, at hun ingen virkelig Sorg følte, og at Deltagelse ikke var paa rette Sted. Hun vedblev ogsaa at være saa lidet talende som før; men nu var der den Forskjel, at der syntes at være Noget at tale om, og at Tavsheden betød Andet end før. Marie gik omkring den lukkede Skikkelse, spejdende efter, om den ikke vilde aabne sig, blot aabne Armene til et Favntag; nej, Søsteren holdt sig stille og stram, men bar dog tillige et særeget, tungt Præg af, at Livet havde rusket i hende. Det suorede Maries Hjerte mere sammen, end Graad og Klage vilde gjort. Borris syntes ogsaa at studse baade over det Forandrede og det Uforandrede, men søgte derpaa at tage det Hele, som om virkelig Intet var sket. Han havde igjen sine to Børn; Karen overtog Husgjerningen, som om hun blot havde været borte fra Aften til Morgen, og han kunde igjen faa de uforstyrrede, blide Aftener med Marie ved Siden. Men for første Gang havde Marie ingen Lyst og saagodtsoin ingen Dygtighed til at male Blomster. Hun kunde ikke væрге sig imod, at de knækkede Blomster syntes hende at ligne Søsteren. Hun vilde gjerne føre baade Blyant og Pensel, men blot med andre Ting som Gjenstand, og sandt at sige fik Faderen en lignende Fornemmelse, om end svagere: Blomsterne og Herbariet var ikke for ham, hvad de havde været for, skjønt han ikke kunde opgive sin Syslen dermed. Men saa kerte han, saa godt han kunde, Marie at tegne andre Ting, skaffede Fortegninger og Billeder, og fandt snart selv Tilfredsstillelse i dette Nye.

ANDET KAPITEL.

I Store Grønnegade er der et Hus, hvis lille Gaardsplads støder — eller i sin Tid, da denne Historie forefaldt, stødte — op til en Sidegaard eller Plads, og denne Plads stod i Forbindelse med Pistolstræde, hvilket udmundede i Pedermadsengang. Befolkningen i disse Baggaarde, Gange, Stræder, udmærkede sig ikke ved Dyd og Ærbarhed, end ikke ved Forsøg paa at udfolde Skin deraf; de øvrige Kjøbenhavnere, som lagde Vind paa en af Delene eller begge, skyede Egnen som en nedarvet, skæbnebestemt, Politiet særlig underlagt Plet. Larmen og Skriget fra „Pistolstrædes Dreng“, naar de legede og sloges — hvilket de næsten gjorde altid — havde Omboerne vænnet sig til og tænkte saa lidt derover som mulig. Der ligger vistnok i disse nu forsvundne, vel tilbyggede Egne et ikke ringe Emne for poetisk-historisk Skildring; men min Pen er for svag dertil, og de spille desuden kun paa ganske forbigaaende Maade en Rolle i denne Fortælling.

En lille Dreng henhørende til Stedet i Grønnegade, en prægtig Dreng med gult, krøllet Haar og livlige, brune Øjne, kom med ad Trappen til Gaarden, med et gammelt Kosteskæft i den sene Haand, en ny Pisk i den anden, en trekantet, hvid Papirshat paa Hovedet. I Gaarden stak han Kosteskæftet mellem Benene, og i samme Øjeblik blev han en Rytter, en Krigsmand eller en Kanekusk, der først under høje Smeld af Pисken kredsede Gaarden et Par Gange rundt og saa med Et, da han saa Sideporten staa paa Klem, satte i Firspring ud ad den og ind i Pistolstræde. I samme Nu var en Flok hverken helt eller rent klædte Dreng samlet om ham; men istedenfor, som det kunde ventes af dem overfor et velklædt Barn, at falde over ham og tage Hat og Pisk og Hest fra ham, omgave de ham som Indianere en Hvid, med hvem de have røget Fredspiben, og den ene efter den anden bad om Lov til at prøve et Knald. De vare alle kyndige i den Slags Ting, vidste, hvad en Pisk kunde taale, og lovede at tage varlig paa Ulriks, hvilket de

ogsaa ojetsynlig gjorde; men det kunde ikke undgaas, at efter endel gode Smeld begyndte Pисken at gispe og gav tilsidst slet ingen Lyd. Den lille Dreng tog den tilbage uden at beklage sig, steg igjen til Hest og red hjem med Hyp! Hyp! istedenfor Smeld.

Hvordan var han kommen til det venlige Kammeratforhold paa dette Sted? — Det var sket paa meget naturligt Maade. En Dag, da Ulrik havde faaet sin første Billedbog, en ABC med de bekjendte farvede, vilde og tamme Dyr, var han første Gang stormet ud paa Pladsen for at vise Andre sin Herlighed. Han traf i Øjeblikket kun en svag, pukkelrygget Dreng, paa hvem Billederne gjorde et overmaade stærkt Indtryk, og som fulgte med ind i et Skur, hvor han fik al den Forklaring af Billedverdenen, som Ulrik kunde give. Dette Møde i Skuret gjentoges i samme Øjemed adskillige Gange; men saa kom en brat Afbrydelse, idet der nemlig en Aften var en fuld Mand paa Østergade, og den Pukkelryggede, som var i den jublende, pibende Drengeskare omkring Manden, blev overkjørt eller blev berørt af en Vognstang paa en Maade, som en stærkere Dreng kunde have taalt, men som blev hans Død. Siden den Tid var den Pukkelryggedes Ven fredlyst i Pistolstræde. De Folk, der undertiden saa til fra Kjøkkenvinduer i Nabolaget, kaldte ham for Spøg Prinsen af Pistolstræde.

Dette var en Titel eller et Tilnavn, der i visse Maader smigrede, men i andre Maader mishagede hans Forældre eller da især hans Moder. Hun forlangte ofte af hans Fader, at han alvorlig skulde holde Ulrik fra det Kammeratskab; men det vilde han ikke. Hun selv søgte jævnlig at udrette Noget med det Milde, ved at sige: „Husk paa, hvem Du er, og hvem de Drengene er!“ Men det frugtede ikke.

Hvem var da han?

Hans Fader, Jens Ditlevsen Skau, var en af Mændene fra 1801, det vil sige, han var i en Alder af sytten Aar bleven tagen til at kæmpe med paa sin Hædersdag, den 2den April, og havde gjort det som Alt, hvad han gjorde i Verden, med Samvittighedsfuldhed; men i Forvejen havde han været tre Aar i Gjørtlerlære, og skjønt han

gjorde flere Orlogstogter, vendte han dog, saasnart han blev fri for Tjenesten, tilbage til Gjørtleriet, gjorde sig en Tidlang Haab om at kunne blive en stor Mester, men blev ved Tidernes Ugunst ikkun en lille Mester, der sad stille og standhaftig ved sit Arbejde. Han havde giftet sig i Haabets, men ikke i sin egenlige Ungdoms Tid og var paa den Tid, vi nu tale om, noget over fyrretyve Aar, altsaa i kraftig Alder, men lidt medtaget af Slid i smaa Kaar.

Det var i Overgangstiden, inden Skuffelserne kom, at han, næsten til sin Overraskelse, havde vundet sin smukke Brud. Hun var ikke blot smuk, men ogsaa i visse Maader fornem. Som ung, forældreløs Pige var hun kommen i Tjeneste hos en adelig Frøken, der selv var ganske uden Formue, men førte et standsmæssigt Liv ved Hjælp af Gratialer, som hun mest fik af Kongens Chatol-kasse. Hun maatte ofte gjøre mange Skridt for at faa disse Gratialer, og lignende Skridt gjorde hun hos andre højtstaaende Personer for at skaffe enten sig selv eller Slægtninge Understøttelse. Sligt føltes ikke som en Skam; det var allerede en Ære at være af saa god Familie, at man havde Krav paa den Slags Gunst. Den lille Pige voxede op til at blive en Blanding af Stuepige og Fortrolig hos sit Herskab og fik ved at gaa mange Ærinder en vis Vane paa den store Verdens Trapper. Eftersom hun voxede sig smuk og net, fik hun ogsaa endel Tilbedere af forskjellig Art. Der var bl. A. to unge Løjtnanter, Søster-sønner af hendes Herskab, en Urtekremmersvend, Underofficer i Livjægerkorpset, og endelig Jens Skau, som oprindelig var et fjernt Barndomsbekjendtskab. Det er vanskeligt at sige bestemt og for hvert Øjeblik Vedkommende, hvorhen den unge Piges Sind hældede; hele Sagen blev afgjort ved, at hendes Herskab engang troede sig Døden nær og som en Slags Testamente sagde til hende: „Tag Dig iagt, Lisbeth, baade for Officerer og Underofficerer og gift Dig med dennehersens Skau.“ — Det Raad fulgte Lisbeth paa en Tid, da Jens Skau allerede havde begyndt at mistvivle om sin Lykke; men saa maa ogsaa siges, at hun blev ham en tro og ærlig Hustru, hvilket ikke er det Samme som at sige, at hun og

han altid vare ligesaa glade i hinanden som paa Bryllupsdagen.

Ægteskabet var i nogle Aar barnløst, og da saa den indholdsrige Tid kom, havde Mdm. Skau endel Forestillinger, som maaske Nogle ville finde sælsomme, Andre naturlige. Det syntes hende, at det Store, Glimrende, Fornemme, som hun havde set paa Afstand, nu vilde blive virkeliggjort, gjenskabt i hendes eget Barn, og at den svimlende Lykke, hun i Øjeblikke havde drømt om for sig selv, vilde blive Barnet til Del og løfte det til noget Mageløst, Vidunderligt. Mdm. Skau kjendte Intet til de fornemme Damer i Oldtiden, der havde havt lignende Følelser og nedledet deres Afkom fra et Lyn, en Guldregn, et Besøg af Krigsguden eller desl.; men hun havde læst i en dansk Bog, at en af vore Konger havde havt en naturlig Søn, der hed Ulrik Frederik Gyldenløve og blev en stor Helt. Havde der staaet vægte Søn, vilde det have skræmmet den ærlige Hustru; men Ordet „naturlig“ tiltalte hende sært, næsten som „overnaturlig“, og da det virkelig blev en Dreng stod det fast hos hende, at han skulde hedde Ulrik Gyldenløve Skau. Men ved Daabs-handlingen indtraf det Uheld, at Navnet enten blev sagt utydelig, eller at Præsten ikke hørte det tydelig; han døbte Barnet: Ulrik Gyllike Skau. Dette Uheld kunde for Mdm. Skau været et Varsel, et Fingerpeg hen til Ordsproget om at plukke Kirkebær med de Store; men hun valgte at lade som Ingenting. Navnet Gyllike blev aldrig nævnt, og selv trykkede hun sin Søn til sig som en Gyldenløve, kaldte ham saadan, naar de vare ene, og fortalte ham, saasnt han kunde skjøne, Eventyr om, hvordan hun og han skulde blive hentede i en Guldkarm og bo hos en Prinsesse i et Slot af Ædelstene. I saadanne Slotte var der ingen Plads for Værkstedet og Faderen; men Drengen syntes snart at forstaa den Kunst at tage dem med ind i Værkstedet og at gjenfinde dem i et Stykke Messing eller i et Værktøj, som Faderen gav ham at lege med. Som om han tidlig begreb og følte for Faderens Slid, vilde han tage Del deri, og Jens Skau vaklede imellem, om han skulde ønske Drengen til Gjørtler eller til Sømand, hvorvel han ansaa begge som hundske Næringsveje. — Mdm. Skau var ganske enig med sin Mand

i at kaste Vrag paa begge; men hun vilde tillige et tredje: Ulrik skulde være Student. Jens Skau forstod sig saa meget paa Lærdom, at han vidste, det kunde Ulrik ikke blive i Pogeskolen, hvormed hans Moder foreløbig havde maattet tage tiltakke for ham; men saa sagde hun med sælsom, indesluttet, hemmelighedsfuld Mine: „Han kommer nok i Latinskole“, og dertil gjorde hendes Mand den ikke meget fine Bemærkning: „Det er fælt at høre en Loppe gå.“ — Var et saadant Ord sagt, talte Ægtefolkene ikke mere sammen den Dag.

Ved denne temmelig lange Forklaring vil man ventelig forstaa Faderens og Moderens Stilling til Legen i Pistolstræde.

Skau havde et Næstsødskendebarn, en Skipper, der gik i Fragtfart paa Kysten og nu og da besøgte ham paa Værkstedet. Han kom sjælden eller aldrig ind i Stuen; Mdm. Skau kunde ikke lide ham, af den Grund, som hun sagde, at han spyttede saa meget; Skipperen selv mente, at det var, fordi han ikke var Baron. Efter et Besøg af den Art kunde det Usædvanlige hænde, at Skau i flere Timer forlod sit Værksted for at aflægge Gjenbesøg paa en af Pladserne, hvor Jagten laa, og faa sig en Passiar i Duft af Tjære og om gammel Tid. Indtraf Sligt paa en Søndag, tog han Sønnen med. Foruden det at gaa strunk og stolt ved Faderens Haand gennem Gaderne havde Ulrik ikke synderlig Fornøjelse deraf. Paa Pladsen var Alt dødstille. Mens Faderen og Skipperen sad i den trange Kahyt indhyllede i Tobaksrøg, fik Ulrik sig gjerne en Leg paa Dækket med Skibsdrengen; men den førte sædvanlig til, at han ved Tilfælde fik et Spark eller et Slag. Naar han da kom hjem til Mo'er, havde hun den Tilfredsstillelse at høre, at han paa ingen Maade vilde tilsøs.

Men engang kom Skipper Jepsen med en Indbydelse. „De trende Brødre“, saaledes hed hans Jagt, skulde gjøre sin sidste Tur for det Aar, tilbage til Hjemstedet, og Jepsen foreslog Skau at følge med til Dragør, særlig i Anledning af, at et stort Skib, som Rygtet sagde, stod i Brand derude. Vilde man med, maatte det være strax. Det var Mortensdag, og Ulrik havde i den Anledning fri for Skole. „Vil Din Hvalp ud at sejle med sin Fader?“

spurgte Jens Skau. — Til en saadan Indbydelse siger man ikke Nej! — „Giv ham en varm Trøje paa,“ bød Jens, og ved saadanne Lejligheder, naar Noget kunde udføres øjeblikkelig, var han saa myndig som en Kommandør paa Skansen, og man lystrede uvægerlig.

Farten herfra til Dragør er, som bekjendt, ikke lang, naar man har nogenlunde Medbør, i Reglen heller ikke mærkelig, malerisk eller romantisk. Kjobenhavn vender Ryggen til Havet eller Sundet og synes ligegyldig for at tage sig ud fra den Side. Videre mod Syd er flakt, kjedeligt Land. Men hvad er kjedeligt for en Dreng som Ulrik, der for første Gang kommer ret ud at sejle! Skibet er et Levende med store Vinger; alle Gjenstande fjærnt og nær fare op, ville med eller drage bort, dukke sig, hilse. Hvert Slag af Vandet mod Skibets Planker, hvert Sprojt fra dets Bov er en Bedrift — thi man er paa Vej til store Eventyr, ja man er i dem, man kæmper, man bryder frem, man rider over Noget, som hindrer, og henad Noget, som nysgjerrig ser op med Blink næsten som Øjne. Og man skulde frem og se et Skib staa i Brand!

Deri blev man dog skuffet. Da de naaede Dragør, var der hverken Brand eller Røg, undtagen fra de lave Skorstene paa Land. Et Skib havde rigtignok en Dags Tid i Forvejen standset ved Havnen for at faa Hjælp til at slukke Ild, men var efter et Par Timers Forløb gaaet videre. Derimod laa der et andet Skib, som af andre Grunde blev opholdt en Stund udenfor Havnen, og hvis Kaptajn stod paa Bolværket, da de i den lille Jolle lagde til. Med vældig Stemme og med en vældig Ed raabte han: „Nu har jeg, den Onde o. s. v., aldrig set saa galt! Det er jo Jens Skau!“

Jens Skau mente, at det var ikke saa galt set endda, og syntes at skulle kjende Stemmen, og det viste sig da ogsaa, at han kjendte Personen trods nogen Forandring, som vare foregaaet med ham, siden de vare Kammerater sammen. Det var en Kæmpe i Højde som i Drojde, med smaa, lystige og skarpe graa Øjne, stort, rødligt, graasprængt Skjæg, kobberbrune Kinder, gulrødt Haar, der hang ned fra den sorte, stormhueagtige Kabuds, brun

Vams eller Jakke og Støvler som Kanoner. Da han med et mægtigt Næveslag havde hilst paa Skau og med Spørgsmaalet: „Er det Din Dreng, Jens?“ havde taget Ulrik op i sin taarnhøje Favn, var han ligesaa fornøjelig som en Ildebrand.

Han havde bragt Vin fra Spanien til Rusland og skulde nu med Hamp, Talg og Tjære til London, og da han altsaa skulde forbi Kjøbenhavn, tilbød han Skibslejlighed hjem, hvad selvfølgelig blev modtaget med stor Tak og Glæde.

Hvilken Forandring at komme fra Jagten „De trende Brodre“ ombord i dette Skib, der syntes bygget for Kæmpen! Det var som en By med Horkrambutikker, med Talgfustager, Tjæretonder, Haupeballer. Skanseklædningen var saa høj, at Hav og Land forsvandt, og Sejlene, der spredte sig, saa overvættes store, at de dækkede for selve Himlen. Krøb man op etsteds og saa, hvorledes Skibet skød frem, uden at Bolgerne, der havde tumlet ganske godt med Jagten, formaaede at rokke det, havde man en Forneimelse, som om det kunde splitte Landet, hvis det gik paa.

Hvor kort end Farten var, blev der dog Tid til, at Kaptajnen kunde byde sine Gjæster spansk Vin, og da man drak paa gamle Minder og nyt Gjensyn, sagde Kaptajnen med et kjærtegnende Blik paa Ulrik: „Han skal vel tilsøs, hvad Du? — Du kan lade mig faa ham forstaar sig, engang ved Lejlighed — naa, Du trækker paa det? Du tør vel ikke for Kjærlingen!“

Det var saa rigtig gjættet, at Jens Skau for at gjøre det til Lyv sagde med stor Ro og Alvor: „Vi kan jo tales ved derom; nu skal Du jo først til London.“

Da Ulrik kom hjem, var han i en Rus af Forelskelse og erklærede Moderen, at han skulde og vilde tilsøs med den store, røde Kaptajn, og ved første Lejlighed gjentog han det i Pistolstræde med Tilføjende, at han vilde være Admiral, hvilket man ikke havde Noget imod.

Skau sad igjen flittig ved sit Arbejde og sagde Ingenting; men i hans Øjne var der jævulig et Smil, som om han sagde til sin Hustru: Stik Du den! — Det syntes

vanskeligt, og man skulde ikke troet det; men hun stak den alligevel.

Et sært Tilfælde kom hende rigtignok til Hjælp; men hun greb det med begge Hænder og bragte Mere ud af det, end de fleste Andre vilde have formaaet.

Kongen „kjørte til Højesteret“, det vil sige: Enevoldsherskeren drog med Pragt og Højtidelighed fra Amalienborg til Kristiansborg for at indvie den aarlige Aabning af Rigets Højesteret med sin Nærværelse, fremtræde som Rettens Kilde og Ophav og erkjende Retten som sin Begrænsning.

Det var en bidende kold Martsdag; men det havde toet om Natten, og Gaderne vare sine Steder meget glatte. Mdm. Skau tog ultfor stor Del i, hvad der vedrørte „de høje Herskaber“, til at hun ved en saadan Lejlighed kunde blive hjemme, og hun havde Ulrik med. De stode i Nærheden af Holmens Bro, overfor Kirken, i en Menneskeklynge, der af en Husar blev holdt i Ave og Afstand. Da Toget nærmede sig, da de heldigst Stillede kunde se Løberne i røde Livkjoler, gule Kuæbenklæder, hvide Strømper og med Blomster i Hatten, da det næste Ojeblik vilde vise Guldtopperne og Seletøjet blinke paa de hvide Heste og saa det Egenlige, det Ventede, det Store: Vognen af Guld og Glas, hvori Kongen sad, -- da Alle trængte paa som med et stort Bølgeslag, lod Husaren sin Hest gjøre Kaprioler før at indgyde Frygt; men den gled, sprang højt op, gled igjen og sparkede til alle Sider. I sin Angst for Hesten løb Ulrik ud i det aabne Rum, faldt og rullede eller gled henad Stenbroen, hen imod de hvide Heste, der „dansede“ foran Guldkareten. Et Angstraab hævede sig fra Mængden, højt skrigende løb Mdm. Skau efter sit Barn trods alle Husarer, Kongens Vogn holdt, hun greb sin Dreng, Majestæten spurgte, om Barnet var kommet til Skade, hun havde Aandsnærværelse nok til at neje dybt og svare: „Nej, Deres Majestæt;“ Toget kjørte videre.

Kongen havde talt til hende! Hun havde talt med Kongen! Kongen havde spurgt efter hendes Barn! Hendes Barn havde været i Livsfare foran Kongens Heste!

Hun ventede hver Dag en kongelig Lakaj. Men han kom ikke.

Naar Bjerget ikke vil gaa til Mahomed, gaar Mahomed til Bjerget. Mdm. Skau fornåm saa stærkt og holdt saa fast paa den vidunderlige, hvorvel svage Forbindelse, der var tilvejebragt mellem hende og Kongen, at hun, med sin Fortid, med sin gamle Vane til at søge de Fornemme, løftede Tanke og Blik til Amalienborg. Hun gik til Kongen og kom ind, og saa godt forstod hun at tale om Barnets Fald og Frelse, om sin Husbond og 2den April 1801, om Drengens Begavelse, at hun fik kongelig Bistand mod sin Husbond, nemlig Tilsagn om 30 Daler åarlig, foreløbig i tre Aar, til Skolegang.

Det var efter Tidens Forhold en betydelig, om end ikke ganske tilstrækkelig Hjælp; men Mdm. Skau havde nu faaet, som man siger, Blod paa Tand, og hun gik til en anden Fornem, en Admiral. Han kunde huske Jens Skau; de havde været paa samme Skib 1801, og senere, paa et Tog til Island, havde han havt Jens under sig. Han gav en Sum en Gang for alle „til Bøger og Klæder“. Men dette beholdt Mdm. Skau for sig som en Hemmelighed. Kongens Gave var nok til Sejr i Huset; den var ikke blot en Pengehjælp, men en Bemyndigelse, en Befaling, en Himlens Vilje. For Gud og Kongen stryger man sit Flag, og det gjorde Skau, kun ikke med Glæde. Det var at mærke, at han blev tavsere end før, holdt sig til sit Eget, det vil sige, til Værkstedet, og ikke blandede sig i, hvad det Nye i Huset vilde. — Ulrik havde vel Møje med at forstaa, hvad Mærkeligt han havde udført ved sit Fald; men han kom snart ind under det Magiske, som var i Ordet Kongen, tilmed da hans Fader saa øjensynlig højede sig. Han fik ogsaa Begreb om, at han nu maatte afholde sig fra Pistolstræde og forberede sig til større Skjæbner.

Medens altsaa Eventyrets Guldkarm omtrentlig var kommen til Mdm. Skau og Ulrik og holdt for Døren, var det Synd at sige, at hun blot drømmende ventede paa at blive kjørt videre. Hun tog rigtignok sin Tilflugt til et Redskab, der i vor Tid mest har hjemme i Eventyret, men hun tog det i Brug for Alvor, nemlig en Spiderok.

Hun havde fra lille af været flink til at spinde Hør fint og jævnt; nu fik hun ny Arbejdslyst og Kraft, spandt langt ud paa Natten. Dengang kunde der ved den Slags Husgjerning endnu tjenes Noget, om end ikke Meget; men hvad det end var, kunde det opspares for „Studenten“. Skau skulde ikke slide for det, han var ikke Fader i den Forstand.

Paa den højtidelige Dag, da Mdm. Skau bragte sin Søn til Latinskolen, havde hun ikke fjærneste Tvivl om, at Alle i Skolen vilde ikke blot beundre hendes Søns Ydre, hans Skjønhed og hans Dragt, men ogsaa saa at sige se ham indenfra udad, føle Gyldenløven i ham. Deri kan Ingen fortænke hende; men, som Verden nu engang er, kunde det heller ikke fortænkes de Andre, især Kammeraterne, at de paa deres Maade kom til et Skjøn udefra indad.

Efter Skik og Brug blev han som nykommen sat nederst i Klassen, og hans første Fortrolige var den Næstnederste.

„Hvad skal Du være?“ spurgte Næstnederste med et Blik paa Ulriks nye Trøje.

„Jeg vil til Højesteret.“

„Hvad er Din Fader?“

„Han er Gjortlermester; men han har været i Krig!“

„Saa? Hvor?“

„Den 2den April 1801, her ude paa Rheden!“

„Var han Officer?“

„Nej.“

„Var han Underofficer?“

„Nej.“

„Naa!“

„Ja, men jeg har en Moder, der har været hos Kongen, og Kongen har sat mig i Skole!“

Det var særegt store Ord blandede med Smaat, og de medvirkede strax til, at Ulrik fik en Plads, der i visse Maader stod ledig og ventede paa ham.

Klassen var, uden ganske bestemt Skjelnemærke, delt i to Partier, de rigere og de simplere. De Første havde en Chef ved Navn Martinus Gregers de Witte, Son af en rig Officersfamilie. Det prunkende Navn stod fuldt skrevet paa alle hans Bøger og blev anbragt under hans Stile, uden Hensyn til, at en Lærer undertiden kunde læse det op med et Skjær af Ironi. Det var en kjøn, noget bleg, forkjælet Dreng, ikke højt oppe i Klassen, skjønt heller ikke langt nede — hvilket han forøvrigt ikke lagde Vægt paa, fordi han havde Interesser udenfor og over Skolen —, en elleve-aarig Dandyperson, der kunde hævde sig endog overfor Lærere, bragte Kammeraterne Nyt fra den store Verden, havde en Anstand og en Behagelighed, som kunde gjøre ondt, naar man ikke var Gjenstand for den. Uden Aftale, som Følge af den Luft eller det Instinkt, der er i ethvert Samfund, det lille som det store, blev Ulrik, den raske, stærke Dreng med Fordringer og i en Pynt, man gjennemskuede, udset til Modstander, til Høvding for de ringere, som Martinus de Witte oversaa. Det var baade Alvor og Spøg.

Saa snart Mdm. Skau erfarede, at der var en de Witte i Klassen, paalagde hun Ulrik, at han fremfor Alt maatte holde sig gode Venner med den Dreng, og dertil var han villig nok. Man er ikke ustraffet et fattigt Barn; man har ikke uden Eftervirkning eller Efterve hørt det Ene og det Andet i Hjemmet; en Ydmyghedsfølelse ligger i Sindet, om man, end med Modernælken har indsuget eventyrlige Haab. Ulrik saa op til den fornemme Dreng, beundrede ham og ivilde gjerne gjengjælde lidt Imødekommen med Hengivelse. Men Martinus de Witte skjænkede ham knap et Blik, og Luften pustedes Tvedragt.

Martinus medbragte hyppig et eller andet Lækkert, som han fordetmeste delte med Andre i Frikvarteret. Engang havde han et Bagværk med, som da var nyt, en stor saakaldet Kongens Kringle. Da han havde spist Halvdelen deraf og vilde dele Resten med Andre, faldt et Stykke til Jorden. „Aa, lad ligge,“ sagde han og sparkede det bort. Ulrik havde set til og beundret det fint udseende Bagværk uden at tænke sig, at han skulde have Noget deraf; men da de Witte sparkede til det lille Stykke,

paakom der ham en Slags Gru som over en Forsyn-
delse; thi han var opdraget i, at man ikke maatte lade
det mindste af „Guds Gaver“ ligge paa Jorden, endsige
haane det. De Wittes Blik mødte hans og misforstod det
aldeles. „Vilde Du maaske havt det?“ spurgte han haau-
lig. Øjeblikkelig gav Ulrik ham et Ørefigen. Martinus
rettede sig som til Kamp, men indskrænkede sig til at
sige med forbitret Ringeagt: „Matrosdreng!“

Ulrik kom hjem yderst ynkelig tilmøde over at være
bleven saadan krænkert; Mdm. Skau var idetmindste lige-
saa ulykkelig over Ørefignet. Efter en Stund faldt det
hende ind, om ikke dette kunde føre til Forsoning, Til-
nærmelse og Venskab mellem Drengene — mellem Fa-
milierne, havde hun nær tænkt —, og hun henvendte
sig til Skolens Bestyrer, men blev temmelig kølig afvist
med den Bemærkning, at man ikke uden Nødvendighed
blandede sig i Drengenes Kjævl. — Saa var der Intet
at gjøre ved den Ulykke.

Kort efter var det Fastelavn, og Martinus indbød den
bedre Del af Kammeraterne til et Bornebal om Søndagen,
hvilket medførte et dulgt, men dog kjendeligt Mismod
hos de Udelukkede. Stemningen løftede sig, da Ulrik
foreslog sine Venner at slaa Katten af Tønden hjemme
hos ham om Mandagen. Mdm. Skau gik beredvillig ind
paa Planen; den smagte dog af Høvdingeskab. Hun skaf-
fede Værtens Tilladelse til Brug af Gaardspladsen og paa-
tog sig Chokoladegildet med Boller.

Men man havde alligevel gjort Regning uden Vært.
Festen fandt Sted temmelig tidlig paa Formiddagen; Pi-
stolstrædes Drengene vare endnu ikke dragne ud for ifølge
gammel ærværdig Skik at gramse om Skillinger ved
Børstrappen. De uvante mange Stemmer, Slagene paa
Tønden kaldte dem til; de brøde igjennem Porten, vilde
lege med, reve Køllerne fra den pæne Skoles pæne Drengene.
føre haardt frem, bankede hvem der satte sig til Mod-
værge, og raabte meget slemt. Folk fra Huset kom til og
jog dem bort; men i sidste Øjeblik samlede de sig om
Ulrik og raabte med frygtelig Selvironi: „Æh! Prinsen af
Pistolstræde!“

Dette var et uopretteligt Nederlag. Øgenavnet „Prinsen

af Pistolstræde“ blev maaske ikke helt forstaaet af Kammeraterne og kunde i alt Fald dø hen; men ogsaa uden det var der sket noget Afgjørende: Ulrik var sat paa sin virkelige Plads som en Dreng af simpel og fattig Byrd og i meget smaa Forhold — hvilket i og for sig ikke var ondt eller ulykkeligt; men han kom ned dertil i et Fald fra noget Hojere, fra en falsk Glans, han kom som en ynkelig styrtet Prætendent.

Forholdene i en Skole ere saa, at skjont stærke Mod-sætninger ikke udjævnes, træde de dog efterhaanden i Baggrunden og slumre hen, idetmindste tilsyneladende, under de mange daglige Berøringspunkter, under Løsningen af Skolens Opgave, under dens Disciplin. Ulrik kunde ogsaa lege som før med mange af sine Kammerater; men han kunde ikke drage dem til sig, betyde noget imellem dem, vove et højt Ord, end mindre et Slag. Der lagde sig noget Tungt om hans Forhold, og det fulgte med gennem Skoletiden. Tabet af den første Tids Glans og Glæde syntes ogsaa at virke tilbage paa hans Evner; han blev en jævnt arbejdsom, middelmaadig Skoledreng.

Da de tre Aar vare ved at udløbe, skulde Mdm. Skau søge at faa det kongelige Tilsagn fornyet. Hun havde det Held igjen at faa Audiens og det endnu større, at Majestæten huskede Sagen. Men den gamle Konge havde faaet en Opposition, der talte om truende Statsbankerot; han var blevet nøjeregnende, var ikke tilfreds med Vidnesbyrdene om, at Ulrik var en sædelig og ret flittig Dreng. „Um,“ sagde Kongen, „vi skal have Mere! Vi har saa Mange!“ Han tilstod hende to Aar endnu, men forbød hende bestemt at komme igjen uden glimrende Anbefalinger.

Men de „glimrende“ Vidnesbyrd vare ikke at tilvejebringe. Ulrik var ikke blandt dem, Skolen ventede sig Noget af, sagde Bestyreren hende. Det fandt hun forklarligt nok, eftersom hendes Søn var under et Tryk, uden den Opmuntring og Hjælp, som rigere Børn havde. — Saa gik hun igjen til Admiralen, Frederik Gregers de Witte, og fik af ham igjen en Sum.

Da hun kom hjem derfra og var ene, græd hun, til-

dels vel af Rørelse, af Taknemlighed mod den milde, gamle Herre, men ogsaa af en Kummer, en dunkel Følelse, hun allerede havde havt, før hun igjen gik til ham: Det var saa særegent, at hun skulde bede om Naadsensgave hos Bedstefaderen til den Dreng, hvem Ulrik havde slaaet, og som var Skyld i Ulriks Forkuelse.

Hun spandt og spandt igjen for at kunne „spæde til“. Hendes Taarer faldt tidt paa Traaden, der løb hende mellem Fingrene, og hun var ikke langt fra at tænke, at hun havde spundet sin Søns Skjæbne galt.

TREDJE KAPITEL.

I Kjøbstaden, hos Borris, fik man en Aften ved Pintsetid Besøg af Skipper Jepsen. Han var naturligvis ikke en Mand, der sejlede paa Besøg efter egen Lyst og Vilje; han skulde losse og lade lidt i Havnen, og til Borris førtes han af særlige Omstændigheder, der forenede det Nyttige med det Behagelige. Man maa vide, at Jagten „De trende Brødre“ bar sit Navn med Rette; thi den var oprindelig bygget og udrustet af tre Brødre, hvis Børn arvede den saaledes, at den blev udstykket i smaa Parter eller hvad man nu vilde kalde Aktier. Karens Mand havde havt en saadan „Part“, og den var det Meste af, hvad hun beholdt ved hans Død. Det var altsaa i sin Orden, at Jepsen, Søn af en af de oprindelige Brødre, hilste paa Karen og Familien og bragte hende Bud om Jagten og dens Udbytte. Borris havde kun truffet sammen med Jepsen ved Karens Bryllup — der blev holdt i Brudgommens eget Hus —, og saa havde de drukket Dus, sagde Jepsen. Det stod meget dunkelt for Borris; men det blev snart muntert klaret eller opfrisket af Jepsen.

„Er det Din Søn eller Din Skibsdreng?“ spurgte Borris, da man efter alle Forklaringer kom i Ro og lagde Mærke til et halvvoxent Menneske, der var blevet staa-

ende ved Døren, lænet til Dørkarmen, med stort, gult Haar og underlig sørgmodige, brune Øjne.

„Nej, paa det Lag!“ raabte Jepsen; „han er Student-magersvend! Han er Søn af mit Næstsødskendebarn, ham, Skau, Gjørtlermesteren, han er kun med for Kommers . . . kom fra Døren, Ulrik!“

Den „Kommers“ var kommen ved et af Jepsens Besøg hos Jens Skau. Ulrik havde faaet sin korte Pintseferie, vidste ikke, hvad han skulde gjøre ud af den, trængte stærkt til lidt Glæde, og skjönt dette ikke blev sagt, kunde Jepsen se, at han trængte til at komme „lidt ud i Verden“, til at smage Soluft. Mdm. Skau var ikke længer bange for Sømandsnykkerne; Tanken om at slippe ud i det Frie forenede sig hos Ulrik med Haab om Eventyr, om maaske at møde en som Kæmpen eller han selv, og saadan kom han med. Men de tindrende Haab, Spejlingerne i Luften, vare snart forsvundne i den snævre og ensformige Virkelighed. Ulrik sagde ved sig selv, at hvis Martinus de Witte eller hans Kammerater vare dragne ud paa et saadant Togt, vilde det været under større og rigere Forhold. Nu var han iland, paa fremmed Kyst — som hver Havn havde heddet i Eventyrsproget —, og nu førte Skipper Jepsen ham til et lille Hus med lav Dør og lavt Loft. Han kom aldrig ud af Grønne-gade og Pistolstræde. Var han endda Prins mellem de ganske smaa Folk — nej, heller ikke det! Derfor stod han der kejtet og sørgmodig, da Familien fik Øje paa ham.

„Skal De være Student?“ spurgte Borris beundrende, og da man nu erfarede, at han gik i en over hele Landet kjendt, udmærket Skole, var i øverste Klasse og skulde dimitteres til Efteraaret, forekom han Familien næsten som en forklædt Prins. Nu varede det ikke længe, inden Borris kom frem med Maries Tegninger; thi hvad end forresten en Kjøbenhavnver og vordende Student kunde have lært og forstaa sig paa, saa tvivlede man ikke om, at han ogsaa havde Forstand paa det, som man selv levede og aandede i, og hvorvel man ikke tillagde Maries Tegninger nogen bestemt Betydning, vilde man dog gjerne have dem tilkjendt et

vist Værd, eller man vilde blot afgive Bevis paa, at man dog ogsaa syslede med Noget ude over det ganske Simple og Atmindelige. Ulrik levede udenfor den dannede Verden — naar ikke den blotte Skolegang regnes med — og især udenfor de Kredse, som dengang havde Kunstinteresser. Han havde aldrig havt saa meget som en Times Undervisning i Tegning og knap med Opmærksomhed set andre Billeder end dem, der hørte til hans Skolebøger, f. Ex. i Mythologi. Men dette forhindrede ikke, at han jo bar paa store, lysende Forestillinger om en hel Kunstverden af største Art; i Fantasien var optaget skyggeagtige og dog straalende Billeder fra Parthenon, fra det høje Korinth, fra Olympia, hvor Fidias's mægtige Zeus-Statue af Guld og Elfenben indgød Ærefrygt, ja Skræk. Han havde mere Begejstring for dette Usete, Forsvundne, end han vilde havt, hvis han havde set det, og med disse umaadelige Forbilleder som Maalestok betragtede han Maries Tegninger, der med fint Kjendskab maatte bedømmes efter, hvad der var eget, og hvad der var Kopi, og hvad der under det barnlig Familende og Mangelfulde kunde love en Fremtid. Og en saadan Fremtid skulde han have ikke blot Evne, men Vilje til at finde hos et Pigebarn i et lille, ydmygt Hus, i en lille Kjøbstad! Havde han endda ikke været saa alvorlig, men en lystig kjøbenhavnsk Skoledreng, saa havde han først set paa den kjønne, fjorten-aarige Pige og for hendes Øjnes Skyld beundret Tegningerne, om saa Fidias skulde vendt sig i sin Grav. Nu gjorde han sig idetmindste ved de første Blade, virkelig Umage for at se, og medens han troede sig Dommer ligesaa fuldt som Nogen, der gaar paa Udstillingen, blev han greben af Uvilje over det for ham Kjedelige og Indholdslose og over den Smagløshed, hvormed det skulde vises en Fremmed for at fremlokke Bifald. Og skjönt han havde saa megen naturlig Sans for det Sommelige, at han ikke sagde noget ugunstigt Ord, men snarere lutter Ja og Ja, saa blev dog hans LigeGYldighed eller Mangel paa Anerkjendelse ikke skjult for Borris og Marie, maaske heller ikke for Karen. I dybeste Stilhed lagde Borris Tegningerne sammen og fremtog en Mappe med Vandfarve-

Billeder, han selv havde malet i Vestindien. De tiltalte Ulrik; thi der var sjeldne Træer, stærkt farvede Blomster, sorte Mennesker i hvide og prunkende Dragter. Men han turde ikke ytre sig derom, fordi han ikke vidste, hvad der var Kunst. Skipper Jepsen havde været derovre og sagde som den Kyndige: „Saadan ser det sgu grangiveligt ud!“ — Ulrik fik Luft og raabte: „Jeg vil til Vestindien!“

„Hvad skal De studere?“ spurgte Borris.

„Jura.“

„Ja, saa kan De jo blive Guvernør derovre,“ sagde Borris, enten ganske for Alvor eller med lidt ironisk Bitterhed i Sindet, og tilføjede: „Skal vi saa have lidt Aftensmad, Karen?“

Saa blev Humøret igjen oplivet ved, at man fik Punsch, og at man paa Jepsens Opfordring drak Dus baade paany og helt rundt; thi sagde Jepsen, „her er vi Alle i Familie, og her har vi ingen Baroner.“

Da de gik tilbage til Skibet, sagde Skipper Jepsen: „Naa, det var nok nogen rigtige Krageteer, hun havde malet op.“

„Saa? Hvorfor det?“

„Hvorfor det? Det kunde jeg da høre paa Dig.“

„Jeg sagde jo ikke et Ord andet end Ja.“

„Ja, aa ja. Ja vel gjorde Du det. Men det var S— til Ja! Det var, ligesom naar jeg vender Skraaen og siger Tvi til Mutter hjemme. Men hvad skal saadant Noget ogsaa til!“

Nu gjorde det Ulrik ondt, at han ved sin Autoritet havde frembragt et saadant Indtryk paa En, som trods Slægtskabet egenlig var uvedkommende, og som viste en Slags Skadefryd, og det blev ham ogsaa klart, at han kunde have saaret de skikkelige, gjæstfrie Folk. Som af en Taage hævede sig Borris's hjertensgode Ansigt, Marie fremsteg fin og kjøn, selv den tavse Søster stod for ham i særegen Hyggelighed, næsten under Billedet af en tro Hund. Den halve Nat laa han og fortrod og længtes, og da han ved Solopgang blev purret ud og hørte, at Skibet skulde gjøres klart til at afsejle op ad

Fornmiddagen, ilede han derhen uden ret at vide, hvad han vilde der.

Karen gik og fejede i Stuen og viste ham over i Haven.

Den var i Grunden simpel nok: to Gange med Ribs- og Stikkelsbærbuske krydsede hinanden og dannede fire omtrent lige store Dele med Urtebede, hvori der ikke var synderlig Mere end Aarets første Grønne. Sligt havde man set før; Højbroplads frembød paa en Torvedag fuldt saa megen Naturfylde. Men hvad Barnet fra Grønnegade og Pistolstræde aldrig før havde set, eller aldrig været tæt ved, omgiven af, var Frugtræerne, Æble-, Pære- og Kirsebærtræerne, der med deres Kupler af hvide eller rødlig-hvide Blomster stode i Højtids Stilhed og Ubevægelighed under den blaa Himmel, medens de, som af et indre Liv, bævrede og tindrede med Dugdraabernes Spillen i Solglansen. I en af Gangene, der vare svagt strøede med affaldne hvide Blomster, gik Marie og spiste paa et Stykke Smørrebrød.

Synet var saa overraskende, næsten saa urimelig smukt som noget Eventyr, hans Moder havde fortalt ham; men det havde tillige den kostelige Egenskab, at det var levende Liv, der med sin Friskhed trængte ind i hver Blodsdraabe og fyldte Sindet med Højtidelighed. Karen bragte en Spolskaal kogt Mælk, som Ulrik maatte tage imod trods sin Forsikring, at han havde faaet Frokost. Medens han sad ved Siden af Marie paa en Bænk og drak af Mælken, stirrede han ud paa Synet, der vedblev at staa uforandret og lige nyt. „Her er Himmerigs Rige!“ udbrød han med dyb Overbevisning.

Marie saa sig om og fik ved denne Lovtale et Øjeblik nyt Syn paa det Tilvante.

Hun førte ham udenfor Haven, op paa en Høj ved „Havnefogdens Lysthus“. Det var kun fire Pæle med et Tag; men derinde stod en Kikkert paa Stativ, og de vovede sig til at se i den, ud over Søen. Medens Ulrik kiggede, kom et stort Skib frem langt borte, og idet han saa de store, hvide Sejl og med overraskende Tydelighed en svær Skikkelse paa Dækket, raabte han, dels fordi

han omtrent troede det, dels for at give sig nogen Vigtighed: „Der sejler mit Skib!“

Marie sprang til. „Nej,“ sagde hun, „det sejler forbi, langt borte. Jepsen ligger nede i Havnen.“

„Det er ikke Jepsen, jeg mener! Det er min Kaptajn, som jeg har mistet, og som nu igjen sejler fra mig!“ raabte Ulrik og fortalte om den store Begivenhed. Den Herlighed var slaaet itu for ham; nu gik Skibet der ude, han var spærret i Latinskoale.

Marie havde ingen Sans for den Lykke at færdes der ude og fandt det meget større og lykkeligere at gaa i lærd Skole.

„Og naar man saa maa doje Ondt og mangen Gang være ulykkelig?“

Marie smilede ved Tanken om Drenges Ulykke i Skolen og svarede: „Hvad gjorde det? Man kom over det! Bare man lærte Noget! Bare gaa i god Skole!“

„Ja, hvis man kunde gaa her!“ sagde Ulrik og saa sig om.

„Bare til Kjøbenhavn!“ sagde Marie.

Borris kom. „Skau siger, at her er Himmerig,“ sagde hun.

„Det er her saamæn ogsaa,“ svarede Borris; „Vorherre holde sin Haand over det! — Kom igjen og besøg os, naar Kirsebærrene er modne.“

„Saa skal jeg jo læse til Examen!“

„Det er ogsaa sandt! Til Lykke og Velsignelse! — Kom saa en anden Gang!“

Om det nu mest hidrørte fra Søen eller fra Landet, fra Naturen eller Menneskene og den aldrende Mands Velsignelse, eller fra Alt tilsammen, vist er, at Ulrik kom hjem, ikke blot forfrisket og oplivet, men som et andet Menneske. Han havde faaet en Fjer spændt i sig. Istedendfor det Ubestemte, at skulle blive til Noget i en tilhyllet, taaget Verden og for sin Moders Skyld, havde han faaet en Opgave for sin egen Skyld, overfor en Verden, der var lys og stor, og som saa paa ham med ven-

lige Øjne. I den Tid, der var tilbage inden Examen, læste han ikke blot med utrættelig Flid, men med Lyst og Glæde, fik alt det Gamle ligesom set paany, optaget i sig med ny Bevidsthed, og Udfaldet blev, at han til Skolens Overraskelse gjorde en udmærket Examen.

Hvilken Henrykkelse i Huset! Mdm. Skau faldt sin Mand om Halsen, og han klappede hende og sagde: „Saa fik Du dog Ret, Mutter!“

Og saa spandt og spandt hun igjen.

Strax efter sin Hjemkomst havde Ulrik skrevet til Marie med Hilsen og Tak for Gjæstfriheden, og efter Examen skrev han igjen og meldte det lykkelige Udfald. Maries Svar var saa afmaalt og stift som efter en Brevformularbog, men tillige med en slet Haandskrift og et Par Retskrivningsfejl og Udslettelser, hvilket en ung Student med Laud kun af særlige Grunde bærer over med hos en Brevskriverinde. Men en alvorligere Ting kom til, stillede Marie i Skygge og afbrød Brevvexlingen. Paa den Tid var der i Kongefamilien et Par unge, smukke Prinsesser. Ulrik kom en Vinterdag over Amalienborg Plads, netop som der holdt Kaner udenfor Landgrevens Palais, og netop som en af de unge, fyrstelige Damer, rigt og koket klædt i Pelsværk, med sine brune Øjne saa op og tilbage paa sin pelsklædte Kavalier, der lige vilde sætte Kanen i Fart og smelde. Det var for Ulrik et saa vidunderlig skjønt Blik, at han blev staaende som fastnaglet og — var forelsket. Han greb i sine Fritimer — naan han ikke var paa Kollegier eller gav Undervisning — til Poesien, skrev skjønne Digte, som han dog hverken afsendte eller offentliggjorde. Hans Moder, der blandede sig i Alt ham vedkommende, fandt nogle af Digtene og blev hans Fortrolige uden at forarges. En Prinsesse var ingenlunde for god til hendes Ulrik. Som alt bemærket, Guldkarmen var kommen, hvorfor kunde hun da ikke komme?

Med dette og Mere hengik en Tid.

Medens Ulrik denkastede eller henlagde, hvad Marie havde ført i Pennen, havde hun været heldigere med Blyant. Hun havde tegnet ham. Hun viste ikke Faderen Billedet, men skjulte det heller ikke, saa at han tilfældig fandt det og blev overrasket deraf. Det var Ulrik i det Øjeblik, da han var kommen ind ad Døren og stod lænet til Karmen med det sorgmodige Udtryk i de store Øjne. Hele Portrætet, hele Ligheden var i dette Udtryk; saa man nærmere til, skjulte Ligheden sig eller blev borte. Borris kunde godt se det Mangelfulde, men maatte dog spørge sig selv, om her ikke var Bevis paa et virkeligt Talent, som kunde komme hende til Nytte, blive hendes Lykke, hvis det blev ordenlig udviklet. Og havde han ikke i saa Henseende en Forpligtelse? Men var Sagen ikke saa ganske usædvanlig? Og hvordan skulde den gribes an? Og maatte ikke Skylden eller Gjælden måales efter Evnen til at betale den? — Saadan hengik igjen en rum Tid i det gamle Gled, indtil en lille Ting frembragte stor Forstyrrelse.

Ogsaa herved spillede Hoffet en Rolle, om end kun svagt.

Der skulde være Fest i Byen i Anledning af en lykkelig Begivenhed eller en Mindedag i Kongefamilien. Der skulde være Bal paa Raadstuen, og det store, gamle Vindue over Raadstuedøren skulde prydes med et Transparent, hvis Udførelse overdroges Byens Malermester. Samme Malermester var en flink Mand til at male Pynt paa Vægge, Gibslofter o. desl. ved Hjælp af udskaaret Papir — men naar han ikke havde Formen, „Skabelonen“, hvori han skulde sætte Farve, saa kneb det for ham, skjönt han ikke vilde give officiel Erklæring derom. Efter en Stund at have brudt sit Hoved med, hvorledes han skulde faa en Prydelse til de kongelige Navnetræk, huskede han paa, at Borris og hans Datter havde Ord for at male Blomster, og begav sig til dem for at faa tegnet og udklippet et Monster. Dog bad han ikke ligefrem derom. Han begyndte med store Beskrivelser af dejlige Transparenter, som han havde set paa sine Vandringer, og saa vidt det var muligt at forstaa ham, havde han noget Lignende i sit Hoved og behøvede kun

en Krans af Blade. Med Fantasien opfyldt af hans Fortællinger tegnede og kolorerede Marie to svævende Gønier, der holdt en stor, fyldig Blomsterkrans over Navnetrækkene, og omgav det Hele med en Ramme af Ege-
 løv. Malermesteren fandt Marie meget lærenem; fjern fra ham var enhver anden Opfattelse end den, at det spinkle Pigebarn udførte Alt ligesom under hans Diktat, og at han dernæst selv paatog sig det Egenlige og Væsenlige, at sætte kraftig Farve til. I Grunden var det vel ogsaa denne kraftige Farve, der gjorde Lykke — thi Lykke gjorde Transparentet, i høj Grad. Man var ganske stolt deraf i Byen og mente, at det vilde blive omtalt i Statstidenden, en Gunst, hvormed Tidenden forøvrigt ikke var karrig, naar det gjaldt loyale Festligheder.

Borris var naturligtvis med sine Døtre henne at se Transparentet og stod naturligvis udenfor, medens de Fornemme begave sig ind. Og der kunde Borris, i en Kreds af Medborgere, ikke lade være, med nogen Faderstolt-
 hed at udtale, at dette Vellykkede for en betydelig Del var hans Maries Værk.

Malermesteren havde Uvenner — hvilket i en lille By kan hænde den Bedste —, og de greb med Iver det maa-
 ske uforsigtige, men sandfærdige Ord fra Borris's Mund. Men Malermesteren, der følte sig dybt, haardt, usandfærdig krænk-
 et, havde ogsaa Venner, som holdt med ham, endog iblinde, uden at have set Noget til Sagen. Det var især de højere staaende af Byens Damer. De havde det paa Fornemmelsen, at Marie skulde have Uret: Den simple, lille Pige, der levede afsides, vilde være Noget uden at være det i Kraft af Andre; hun var en lille Ærgjerrighed, der kunde have godt af at blive klappet lidt paa Fingrene for at blive beskeden og kvindelig.

Hvor meget man end lever „paa sit Eget“ som Borris, saa kan Verden dog ved saadanne Lejligheder trænge ind, næsten gennem Vinduessprækker og Nøglehuller, og give En mange smaa Stik. Paa den anden Side stak man ogsaa Malermesteren, saa at han erklærede, at ville anlægge Injuriesag mod Borris og hans Datter; thi deres Paa-
 stand gik jo næsten ud paa at tyvte ham. Vel blev det ved den blotte Tale om Sogsmaal; men velvillige Folk kunde

tale til Borris om det, som om han maatte tabe eller allerede havde tabt det. Borris kunde ikke forstaa, hvorledes det var muligt, at Verden kunde være som en slem Skoledreng, og at han skulde sidde magtesløs med sin retfærdige Uvilje. Var der slet ingen Retfærdighed her paa Jorden? — Jo, det var der dog, om ikke netop paa den Maade eller i den Udstrækning, som den ellers saa fredelige Skoleholder længtes efter.

En aldrende Adjunkt, der selv tegnede lidt, vilde overbevise sig om, hvad der var paa Bunden af Sagen, som gjorde saa megen Larm, og gik til Borris, hvor han blev modtaget med Overraskelse, Taknemlighed, Ærefrygt — Latinskolen steg ned til Skoleholderen! Paa sin Side blev han overrasket af Beviserne paa vedholdende, kjærlighedsfuldt Arbejde med utvetydigt Præg af Talent.

Alle Tre, Borris, Karen, Marie stod i lydløs Angst og ventede paa hans Dom.

„Havde jeg en saadan Datter,“ sagde han, „sendte jeg hende til Kjøbenhavn. Jeg kjender en Professor ved Akademiet, som jeg vilde bede tage sig af hende. Jeg vil ogsaa anbefale Deres Datter til ham.“

„Ja —,“ sagde Borris langt.

Mod Sædvane tog Karen Ordet og spurgte: „Hvad kan det saa blive til der?“

„Hvad kan det blive til her?“ svarede Adjunkten.

Da han var gaaet, sagde Borris: „Ja, han kan sagtens! Han har fast Gage og fri Bolig!“

„Det kan der blive Raad for,“ sagde Karen og fremhentedede sin „Part“.

Borris og Marie fandt Tilbudet naturligt, men dog en stor Kjærlighedsgjerning.

Karen sagde: „Bare hun ikke skal komme forpjusket hjem ligesom jeg, saa er jeg fornøjet.“

„Du kom ikke forpjusket!“ raabte Marie, „Du kom med Sorg!“

„Ja, vær Du bare lykkeligere!“

Saa var der blot Spørgsmaal om, hvordan man skulde finde et Opholdssted for Marie i Kjøbenhavn. Man skrev til Skipper Jepsen og spurgte, om han ikke vidste et jevnt,

stille Borgermandshus, som vilde tage en ung Pige i Kost. Han henviste til Skaus, og efter kort Tids Forløb fik man Brev fra Mdm. Skau, som meldte, at hendes Søn laa paa Regensen og studerede til Embedsexamen, og at hun som Følge deraf havde et Værelse ledigt.

Saadan kom Marie til Kjøbenhavn.

FJERDE KAPITEL.

Paa den Tid var Marie henved atten Aar; men Tiden syntes virkelig at have staaet stille i Borris's Hus og i hende frembragt en Pige, der i Udseende svarede til, hvad de fleste andre ere i deres femtende Aar. Spinkel som hun var, syntes hun endnu ubetydeligere formedelst hendes Ængstelighed og Lidelse. Hun havde Hjemve, og hun bebrejdede sig, at hun havde ladt de Andre i Stikken hjemme. Vel sandt, hun kunde ikke hjælpe dem; men det var bedre at lide for og med dem end at være her i det Nye, Fremmede, Store, der tillige var saa beklemmende smaat. Kort efter hendes Ankomst sagde Mdm. Skau til sin Mand, med et mere træffende end skjønt Billede: „Hun er ligesom den lille Hund, vi fik engang, som krøb hen i en Krog og sad og rystede, saa man saa Ribbenene.“ — Men selve dette Forkrøbne bidrog til, at det Moderlige og Dygtige i Mdm. Skaus Natur fandt en behagelig Sysselsættelse med hende. Medens hun tog Barnet ligesom i Datters Sted, havde hun tillige en Fremmed, hvem hun af Hjertens Lyst kunde tale til om sin Søn, om hans rette Navn, Gyldenløve, om alt det Herlige i Fortid, Nutid og Fremtid, som Navnet og han selv indeholdt Bebudelse af.

Ulrik havde ingen Møje med at kjende hende igjen, skjønt hun for saa vidt var forandret, som hun ikke svarede til Haven hin Pintsedags Morgen. Idet Mindet derom stærkt fremkaldtes hos ham ved Synet af hende, havde det en Glans, som var vegen fra hende selv. Des-

uden var han jo paa andre Maader optaget baade med Virksomhed og med Fantasi. Overlegen overfor hende som for et Barn, mindede han hende smilende om, at de havde drukket Dus, og saa sagde de Du, med Mdm. Skaus Bifald; thi de skulde nu være som Broder og Søster.

Hvad Mdm. Skau slet ikke kunde forstaa, var selve Anledningen til hendes Komme: at hun skulde male, Hvad kunde det fore til Andet end at male Broderi-Mønstre, og kunde det betale sig? Ulrik vidste jo nok noget bedre Besked, men forstod dog endnu ikke, hvad den lille Pige skulde paa den Galej. Men hvad kom det ham ved? Han tænkte knap derover.

Men da Marie havde været hos Professoren og var bleven sat til Arbejde, begyndte hun hurtigt at komme sig og „faa Huld“, og saa varede det ikke længe, inden der foregik en Forandring i Husets Stemninger og Tilstande. Hvor barnlig og uudviklet hun end var, kunde man dog ikke tage fejl af de Øjne, den Pande, de Linier, og hvad de lovede. Kvinder kunne være langsomme til at indrømme en Kvinde Sligt, men ikke til at se det, især naar de som Mdm. Skau bærge paa en dulgt Skin-syge. Langsomt, næsten umærkeligt for hende selv, steg det op for hende: Hun skulde have saadant et Pige-barn, men en fattig og ringe En, sammen med sin Søn! — Naa, ja; men hvo sagde, at Ulrik saadan vilde fænge og glemme sig selv og sin Fremtid? De behøvede jo heller ikke at være meget sammen.

Jens Skau var den Første til at fænge. Han sagde en Aften i Sovekamret: „Det var dog godt, at vi igjen blev Tre; det fylder bedre.“

„Aa, ja,“ svarede Mdm. Skau.

Skau vedblev: „Naar hun kommer hjem, og jeg hører hende nynne, er det, ligesom vi havde faaet en Fugl i Huset. Jeg kan godt lide det.“

„Saa?“ sagde Mdm. Skau.

Tonen var saa kort og kølig, at Skau saa hen med et skraat Blik, men uden at gjøre nogen videre Bemærkning.

Ulrik kom kun hjem til Middagsmaaltidet og havde

ikke den Vane at blive meget længer end nødvendig. Efterhaanden strakte Tiden sig lidt ud. Det var ikke, fordi Marie og han havde nogen Hemmelighed med hinanden; men under selve Maaltidet kunde der komme en Samtale, som ikke var tilende ved „Tak for Mad“. Det hændte jævnlig Marie i de korte Samtaler, som hun havde med Professoren, at han brugte et Ord eller hentydede til Noget, som hun ikke forstod, men som syntes saa simpelt, at hun burde forstaa det. Hun var saa uvidende, at hun ikke engang vidste, hvor hun skulde søge Viden; men hun vovede ikke at forraade det, af Frygt for, at den alvorlige, tungsindige eller gnavne Professor ganske skulde vise hende bort. Overfor Ulrik var hun heller ikke meget modig; men han hjalp hende ved selv at spørge om Nyt fra hendes Professor, om Malerkunst, om Ting og Tilstande i Atelieret, og da, for at skjule, at han var uvidende i disse Ting og tillige nysgjerrig, blive veltalende, saasomt der kom Noget, han havde Forstand paa. Det var især mythologiske Sager, og da kunde han fortælle en Mythe saadan, at selv Moderen mod sin Vilje sad fængslet til Stolen, længe efter at Skau var gaaet til sin Middagslur. Men bagefter, naar hun erindrede, hvorledes Marie havde siddet med sin hele Sjæl hængende ved Ulriks Læber, kunde hun gribes af Uvilje som over et Koketteri og sige ved sig selv: Saadan en Kjøbstadpige er ikke et Haar bedre end en kjøbenhavnsk! — Hun ønskede Marie vel ude af Huset. Men hvis hun saa kom i et andet Hus i Byen og Ulrik søgte hende der!

Engang fik Marie Mod til at spørge, om der ikke var en Bog om Guderne. „Jo, det er der rigtignok,“ svarede Ulrik og tilføjede skjelmisk, at der forresten var Fare ved dissehersens gamle Guder.

Marie spurgte, hvordan det?

Mdm. Skau mente ganske vist, at der var Fare, og lyttede opmærksomt, da Ulrik, halvt i Spøg, halvt i Alvor, fortalte:

„De ere ikke døde endnu; de leve etsteds skjult under et Bjerg. Engang var der en Ridder, som drog ind til dem, sveg sin Tro, gav dem sin Sjæl, levede med dem

i deres Hedningdom. En Dag lød det fra Jordelivet til ham med Klokkeklang, og saa længtes han og gik ud; men overalt, hvor han kom, kunde man mærke, at det var galt fat med hans Sjæl, og ingen Præst, han henvendte sig til, turde give ham Aflad. Saa drog han til Paven og skriftede sin Synd. Paven holdt en Stav i sin Haand og sagde: Ja, naar denne Stav grønnes, skal Dig vorde tilgivet, men heller ikke før. Saa drog Ridderen igjen til Bjerget og gik derind for at blive der; men da han var gaaet fra Paven, begyndte Staven at grønnes.“

„Og saa?“ spurgte Marie; „sendte Paven saa Bud efter ham?“

„Ja; men han var jo i Bjerget, og der bliver han til Dommedag.“

„Men Staven grønnes jo!“

„Ja, men det var for silde!“ raabte Ulrik og lo.

„Og det kom af de gamle Guder?“

„Ja, af Guder og Gudinder, af deres Skjønhed og Elskværdighed.“

Mdm. Skau var tiltalt af Fortællingen, dels i og for sig, ved dens Eventyrlighed, dels fordi den var trist og spaaede ilde: hun sagde langt og bifaldende: „Ja, saadan gaar det!“

Kort efter, en Formiddag, da Marie var hos Professorens, kom Ulrik hjem med en Bog, som han lagde fra sig, hvorpaa han gav sig til at spadsere utaalmodig op og ned ad Gulvet.

„Hvad venter Du paa?“ spurgte Moderen.

„Paa Marie.“

„Hvad vil Du Marie Borris?“

„Aa, Ingenting videre; levere hende den Bog.“

„Den kan jeg jo levere hende, hvis Du skal paa Forelæsning.“

„Ja, det kan Du jo.“

„Hvad er det ellers for en Bog?“

„Det er en Mythologi. Den kan hun have godt af at læse.“

„Godt af at læse? Skal Du ogsaa være hendes Professor?“

„Nej, det just ikke.“

„Naa, hvad da, siden det just ikke er det? — Hør, Ulrik, jeg vil sige det ligesaa godt først som sidst, at her maa ikke være noget Kjæresteri i Huset. Husk, hvem Du er, og hvem hun er. Hun er en fattig Pige, som Du ikke kan gifte Dig med. Du skal anderledes op i Verden. Du skal saa højt, at Du kan se ned og ikke sidde en Krog og se Andre kjøre forbi i Karet. Og andet Kjæresteri skal jeg have mig frabedt. Nu ved Du det, Ulrik. Tænk paa din Fremtid! Tag Bogen og gaa paa Din Forelæsning.“

Det traf sig saa, at Marie var kommen tilstede og gennem den halvt aabne Dør, mod sin Vilje, hørte en Del af de sidste Ord. Lydløst, som hun var kommen, gik hun ind i sit lille Kammer.

Ulrik gik fløjtende ned ad Trapperne. Moderen havde trods sin Hensynsløshed ikke skadet den Sag, der laa hende paa Hjerte. Hun havde stillet Marie frem som en stakkels lille Pige, der var lige at gribe eller forgribe sig paa. Tanken derom var ikke i ham. Han vilde ikke Noget, men kunde dog ikke lide Hindringen, der var kastet ham i Vejen. Han ærgrede sig ogsaa over selve Irettesættelsen, oprorte sig imod, at have faaet „over Næsen“, og det uden Grund.

Saadan kom han op paa Frue Plads og saa i Afstand Kammerater, af hvilke Nogle mindede ham om Tilside-sættelse, stige op ad Universitetstrappen og gaa ind under Ørnen. Ved et Ryk i Sindet steg hans Moders Billede frem og vakte en ganske ny, stor og glad Fornemmelse. Ja, hun var af Stand en simpel Kone; men som en romersk Matrone holdt hun sit Hus i Ære. Hvo af de Andre var egentlig fornemmere end han, hvo havde et større Krav end han til at gaa ind i den Fremtidsherlighed, hvortil Universitetet aabnede Adgang, og som han med Modermælken havde indsuget et dunkelt-glødende Haab om at haa? Hans Moder var som en Gracchernes Moder! Som hendes Søn steg han stolt ind imellem de Andre.

Imidlertid sad Marie i sit Kammer. En ganske kort Tid havde hun været lykkelig, levet i Lys, havde lært

Noget, følt Haab om en lykkelig, hvorvel ubestemt Fremtid. Nu var det visnet eller afsvedet som Foraarsblomster under et nyt Vinterpust. Mdm. Skau havde advaret sin Søn mod hende som en ringe, ussel Ting. Hvad havde hun at haabe og vente? Maaske at tjene sit Brød ved at tegne Broderi-Monstre. Kunde hun endda tage bort, langt bort fra den strænge, forstandige Moder og hendes Søn! Hvorhen? Hjem? Komme hjem med saa uforrettet Sag. Forpjuasket! Nej, det var ikke Andet at gjøre end at lade som Ingenting, stride sig frem i den klamme Taage. Ja, hun vilde stride! Ingen skulde mærke Noget!

Hun fik det indrettet saaledes hos Professoren, at hun ikke var hjemme, paa Familiens sædvanlige Spisetid. Maden blev „sat af“ til hende. Saa var det kun om Søndagen, at hun havde den Pine at skulle være sammen med Ulrik, gjerne l'at ville det og ikke turde, udvikle den Kunst „at lade som Ingenting“. Mdm. Skau og Ulrik mærkede ikke Noget, fordi de selv vare tvungne til Tavshed, beskæftigede med det, der gjorde dem tavse. Skau syntes heller ikke at mærke Noget; med sine smaa Fordringer til Veltalenhed hos sig selv og Andre kunde han godt finde sig i, at der kun faldt faa Ord om Vejret og Sligt. Undertiden kunde ogsaa, det er sandt, Mdm. Skau tale med Iver om Jens Peters, Læredrengens, Spilopper eller Ulydighed, om Tingenes Priser o. desl.

Men ganske uden Opmærksomhed var Jens Skau dog ikke; thi hvor tappert end Marie mente at holde sig, forekom det ham, at deres „lille Fugl“ hang med Næbbet, og da han jo godt kunde forestille sig, at saadan en Lille, der var vant til det Frie, folte sig indeklemt paa fide Sal i Grønnegade, gjorde han engang noget Usædvanligt: en smuk Sommer-Eftermiddag eller Aften foreslog han, at de skulde gaa i Tivoli.

Dengang var det endnu Tivolis Ungdomstid, og det var for saa vidt Ungdomstid i Befolkningen, som den endnu ikke var bleven vant til den Slags Fornøjelser. Mdm. Skau greb meget glad Tilbudet og vilde først have sin smukke, velvoxne Søn med at vise frem og være stolt af. Hun vilde sende Læredrengen op til Regensen og hente ham. Men hvis han nu ikke var der? Og var

han der og kom med, saa kunde han og Marie gaa sammen og blive borte i Trængselen. Hun troede ikke Freden. Hendes egne Ord til Ulrik havde istedenfor at slukke Skinsygen pustet til den, gjort den mere bevidst og paalagt hende det Hverv at være paa Post og hindre endnu omhyggeligere end før. Saa valgte hun hellere at undvære Ulrik.

Hvo der nu kunde beskrive Tivoli, male Musiken, Lyset, Farverne, de mange, skønne Kunster, fra lyrisk Sang til Dramet og vilde Dyr, fra russisk Rutschbane til arabiske Luftspring og fransk Kjøkken, men især Menneskenes Glæde, de forskellige Samfundsklassers brogede og dog saa velanstændige Samvær, hvoraf Kjøbenhavn med Ret er saa stolt! Men det gaar mig dermed som — uden Sammenligning — med Pistolstræde; jeg kan ikke. Jeg maa sige, som en beromt dansk Digter har sagt om Konstantinopel og flere Steder: Man maa selv se det! Og virkelig staar ved det blotte Navns Nævnelser hele Tivoli klart og tydeligt for dem, som have været der. For dem, som ikke have været der, vil ingen Beskrivelse kunne erstatte Virkeligheden og mætte Længselen. Men Alle ville kunne forstaa, at Jens Skau gik og nød Aftenen som en Mand, der hviler efter strængt Arbejde, har en god Samvittighed og navnlig den Bevidsthed at glæde Andre tillige med sig, at Mdm. Skau med Behag deltog i en Fest mellem saa mange nette Mennesker — hvorvel Ulriks Fraværelse var hende et Savn —, og at Marie var som i et Ferige, der blændede og bragte Glemsel, men ogsaa nu og da, ved forskellige Musiklyd, som brød ind i hinanden, og vekl en fjern, buldrende Larm blev som af en Trusel mindet om den tunge Virkelighed.

Da de alle Tre for Alvor vare trætte, fandt de en tom Bænk i nogen Afstand fra Koncertsalen. En Lampe var anbragt i Træet, hvorunder Bænken stod, og kastede et stærkt Lys ned over dem; men Ingen kjendte dem, og de kjendte Ingen og blev længe siddende uforstyrrede.

Der kom et Selskab af tre Herrer: en gammel, men kraftig udseende Mand med stort Ansigt og hvidt Haar.

en yngre Mand, ligeledes med noget Anseligt i Ansigt og Holdning, og et ganske ungt Menneske. Idet de vare ved at gaa forbi, standsede den hvidhaarede Herre og sagde oprømt, med fortrolig eller gemytlig Nedladenhed: „Hvad er det? Er det ikke min gamle Jens Ditlevsen — ja, jeg husker nok, Du hedder ogsaa Skau Hvordan har Du det? Kjender Du mig endnu?“

„Ja, vel, Hr. Admiral,“ svarede Skau, idet han rejste sig og blev staaende med Hatten i Haanden; „skulde jeg ikke kjende Admiralen?“

„Hvordan har Du det?“

„Jo, Tak, godt, Hr. Admiral.“

„Det er en af dem fra 1801,“ sagde den Hvidhaarede til den anden Herre.

Baade han og det unge Menneske lettede paa Hatten med en Slags militær Anstand ligesom for Flaget.

„Det er min Søn; han er løbet fra os over til Landkrabberne; han er Oberstløjtnant.“

„Ja, vel, Hr. Admiral.“

„Og det er min Sønesøn; han er Ingenting endnu.“

„Han slægter nok sin Bedstefader paa og sin Fader,“ mente Skau.

„Det er muligt. — Er det Din Datter?“ spurgte Admiralen, idet han med en let Hilsen lod Øjnene glide over de to Damer.

„Nej, det er en lille Pige, vi har fra Landet.“

„Naa, god Nat, god Fornøjelse! Farvel, Jens — gamle Knop!“

Mdm. Skau havde siddet som paa Gløder. Hun var rigtignok stolt af, at saa fornemme Folk standsede og talte med dem; men hun var tillige angst for, at Admiralen skulde give noget Tegn paa, at han kjendte hende, og lade falde Vink om hendes Besøg. Nu var hun dog utilfreds med at være bleven ganske overset. Marie havde set paa det Fornemme, Store, Berømte, som Digter eller Kunstner kan se, med den dybeste Ydmyghed og tillige med Følelse af Slægtskab. Det trak hende til, og hun drog det ind i sig, fik Del deri, blev rigere ved det.

Jens Skau og hans Damer satte sig igjen og bleve siddende længe for at komme til Ro efter Sindsbevægelsen.

Med Et troede de, at Besøget skulde gjentages; men da de saa ret til, var det kun den ene af Herrerne, den yngste.

Han ytrede sin Forundring og Fornøjelse over at træffe dem igjen og forstod paa saa let og behagelig Maade at tilvejebringe en Samtale, at de snart alle Fire spadserede omkring, som om de hørte sammen. Først var det udelukkende med Ægteparret, især den kvindelige Halvdel, at den unge de Witte — Martinus Gregers de Witte — beskjæftigede sig; men da det blev sildigt og de skulde hjem og han skulde samme Vej, eftersom han boede i Bredgade, kunde man i Gaderne ikke gaa Fire i Række, og da Skau af gammel Vane tog vare paa sin Kone, kom de Witte til at gaa ved Siden af Marie. Naar der bliver spurgt rigtig og givet troskyldige Svar, kan man faa mærkværdig Meget at vide fra Vesterport til Grønnegade, om end den ene Part først er noget ængstelig og i al Uskyldighed kan vildlede lidt.

„Det er et Par rare Folk, De er med — er det Deres Familie?“

„Nej.“

„Er det enlige Folk?“

Marie forstod Spørgsmaalet i Betydning af, om de boede ene, og følte sig i alt Fald ikke kaldet til at tale om Ulrik; hun svarede Ja.

„Saa er det vel noget stille og kjedeligt?“

„Aa, nej, man har jo sit Arbejde.“

„Syer De?“

„Ja, somme Tider,“ svarede hun med lidt Munterhed.

„Somme Tider? — Er det næstvist af mig at spørge, hvad De ellers tager Dem for?“

„Nej; jeg maler.“

„Maler De?“

„Ja, det vil sige, jeg lærer at male.“

„Kunstmaleri?“

„Ja.“

„Saa De er Kunstnerinde!“ udbrod Martinus begej-

stret og betroede hende, at han selv efter ringe Evne syslede med Kunsten, at han havde Tegninger, Bøger, Hjælpemidler af forskjellig Art, som vare til hendes Tjeneste. „Men,“ tilføjede han, „det har De maaske nok af? — Er Deres Fader Kunstner?“

Nej, han var Skolelærer.

Martinus spurgte, hvem der var hendes Lærer, og om hun havde noget Maleri færdigt.

Nej, Professoren havde ladet hende begynde forfra, med det Simpleste, holdt hende til strænge Regler, vilde „lægge en god Grund“.

„Ja,“ sagde Martinus, „pedantisk er man ved Akademiet, og det kan jo have sin Nytte, Gud bevares! Men jeg tror ikke, at Deres berømte Forgængerinde Angelica Kaufmann gik synderlig paa Akademi.“

Det var Marie højst tiltalende at høre, at hun havde en beromt Forgængerinde, at Vejen var traadt af en Kvinde.

„Jeg har,“ vedblev Martinus, „et beromt Hoved af Angelika Kaufmann, som maaske kan interessere Dem, og jeg har ogsaa adskilligt Andet, hvis De tillader, at jeg sender Dem det.“

De stode ved Gadedøren, og idet Martinus tog Afsked, gjentog han lydelig Tilbudet om at ville sende eller bringe de omtalte Kunstsager. Han takkede Samtlige for den behagelige Aften; Mdm. Skan nejede og sagde: „Stor Ære . . .“

Næste Dag kom Ulrik hjem henad Middag med lærmende Travlhed. Han havde den foregaaende Aften været sammen med nogle Kammerater, som havde opfordret ham til at tage et Par Dages Ferie og gjøre en Fodtur med dem. Det havde han taget imod; han var ganske lykkelig over at skulle gjøre en saadan Udflugt med Kammerater. — „Du er vel glad ved at blive lidt af med mig,“ sagde han skalkagtig til Moderen.

Hun svarede ikke paa Spørgsmaalet, men sagde: „Naa, det tog Du Dig for iaftes! Saa var det jo godt, at vi ikke sendte Bud til Dig. Vi vare i Tivoli.“

Under andre Omstændigheder vilde dette højlig have

overrasket Ulrik; nu sagde han blot et fornøjet: „Naa! Morede I Jer?“

„Ja, og tænk, Admiral de Witte kom og hilste paa Din Fader!“

„Hvad sagde han for godt?“ spurgte Ulrik Faderen.

„Ja, hvad sagde han; han sagde, at hans Søn var gaaet til Landkrabberne og var Oberstløjtnant, og hans Sønnesøn var der nok ikke Meget ved, endnu, sagde han.“

„Det var nok meget forstandig sagt,“ bemærkede Ulrik med en Mine, der viste, at det gamle Nag sad endnu.

Jens Skau syntes, at der var Mere at berette; men han var ikke vant til at være den talende og overlod Resten til sin Kone; hun tav ogsaa. Ulrik tog Afsked og gik.

Uden at vide det modte han ved Gadedøren en Tjener, der bragte en Pakke fra Martinus.

Det havde ikke været saa ganske let for Martinus at finde Kunstsager til Marie. Med Kunsten havde det aldrig været hans Alvor, og han havde for en god Stund siden opgivet at tage Undervisning i Tegning. Ud over en Kopi af et Angelika Kauffmann-Hoved var der egentlig Ingenting — jo, han fandt et halvt hundrede Blade, som hans Bedstefader engang havde medbragt fra Neapel og foræret ham, Afbilleder af de i Pompeji udgravede Kunstsager. De vare kjøbte til billig Pris og i sig selv ikke Kunstværker, men bare dog den udødelige Kunst i sig. Idet Marie aabnede Samlingen, aabnede sig for hende en ukjendt Verden af Skjønhed, Glæde, Alvor, Lune og vidunderlig Fantasi. Det Første, hun fik Øje paa, kunde tage sig ud som et Broderimonster — i Virkeligheden var det Mosaik —; men hvilken særegen, forbavsende Skjønhed selv i de blotte Linjer, Buer, Tærninger! Saa var der Kvinder, som stege op af en Blomsterkalk og paa Hovedet bare Vaser med Stilke, der udfoldede sig og bleve til nye Blomster med Fugle, de vævreste Dyr, vingede Børn. Og i de mangfoldige Mellemlum var der smaa, skjønne, dansende Skikkelser ganske som de, hun troede at have set, da hun stod ude i Sneen og stirrede ind paa Børneballet. Saa var der en Vogn, forspændt med en Pappegoje og kjørt af en Græshoppe, og en

anden Vogn trukken af en vinget Løve med Fuglehoved og med en Sommerfugl til Kusk — hvad betød det? Lige meget! Det glade Lune steg fra Billedet ind i hende, hun lø højt. Saa var der en Mand, der paa en Vædder red over Havet, og en ung Pige laa i Havet og rakte Haanden ud efter ham, og han vilde række sig ned til hende; kunde han naa hende? Hvad betød det? — Saa var der en Strand. En skøn Kvinde sad paa Stranden og stirrede ud efter et bortsejlende Skib, og ved hendes Fødder stod en lille Dreng med Vinger og med Bue og Pil i Haanden — ham kjendte Marie, det var Amor —, og han græd — hvad betød dog det? Saa var der en ung Pige, der blev baaren bort af to Mænd, foran gik en Mand med en Kniv, og bagved stod en sørgmodig Mand med tilhyllet Ansigt — hvad var det dog! Det kunde Ulrik have sagt hende! Men selv om han nu havde været hjemme, turde hun jo ikke spørge ham.

Næste Formiddag kom Martinus selv, og Marie spurgte ham strax om nogle af Billederne. Han vidste, at Fryxos paa en Vædder var flygtet med sin Søster Helle, og at hun var falden ned i det Vand, der efter hende blev kaldt Hellespont; men hvorfor de vare flygtede, huskede han ikke. Han vidste ogsaa, at den unge Pige, der blev baaren bort, var Ifigenia, der skulde ofres, og fortalte Historien, men famlende, brød sig i Hjertet ikke derom; for ham var Kunsten, og hvad dertil hørte, ikke Maal, men Middel. Begge Kvinder følte, hvor langt han i Liv og Varme stod tilbage for Ulrik; Mdm. Skau kunde have sagt det med Stolthed, men tav. Martinus tilbød at sende Bøger, hvori Marie kunde finde Forklaring paa det Altsammen; Mdm. Skau tav igjen.

Saa bad Martinus om at turde se nogle af Maries egne Sager, og saa blev han veltalende og roste med mange Kunstord, som Marie ikke forstod, end mindre Mdm. Skau, men som lød godt.

Hvad der i høj Grad glædede Marie ved den varme, hende saa uvante Ros, var ikke blot selve Lovtalen, men ogsaa og især, at for hende stod bagved Martinus hans hvidhaarede Bødstefader, den store Skikkelse, der var ligesom den hele, store Verden; den rakte hende bifal-

dende Haanden, den løftede hende overfor Mdm. Skau, som havde advaret Ulrik imod hendes Ringhed.

Ogsaa for Mdm. Skau stod den hvidhaarede Bedstefader bagved. Han var i Besiddelse af hendes Hemmelighed, han havde maaske talt om den i sin Familie; den unge Herre vidste maaske, at hendes Ulrik var blevet Student tildels ved hans Bedstefaders Hjælp, og det var ham, Ulrik havde slaaet, men som jo ogsaa havde faaet tung Hævn. Han trykkede hende ned, og han var samtidig saa behagelig, nedladende, elskværdig, at hun kunde holdt af ham og gjort aldrig det for nu at forsone ham med Ulrik — men der var nu Pigebarnet, som nærmede dem til hinanden, og som stod i Vejen. Thi saa naiv var Mdm. Skau ikke, at hun troede de Wittes Henrykkelse over Maries Kunst ganske pur og ublandet. Og heller ikke troede hun, at Ulrik vilde paa Maries Vegne være taknemlig mod de Witte og trykke ham til sit Hjerte.

Martinus gik, og da de to Kvinder vare ene, skulde der dog siges Noget. Mdm. Skau spurgte: „Naa, hvad siger Du saa?“

„Det er jo en Lykke!“ svarede Marie med den Tanke, at hun nu ikke var til at træde paa, og der var vel i Tonen en Slags Triumf, der mishagede Mdm. Skau.

En Lykke? Ja, hvis den unge de Witte blev en Afleder for Ulrik! Naa, ja, Marie kunde jo have Ret i sin Triumf; man havde for set en ung, rig, fornem Person forelske sig for Alvor i en fattig Pige. Mdm. Skau søgte at mene det; men hun mente det ikke rigtig alligevel. Noget sagde hende, at hun skulde tale moderlig, vejledende, advarende til den unge Pige. Hun vendte sig hen imod hende; men det smukke Ansigt, der trak de unge Mandfolk til og var en Fare, og som nu var saa fornøjet, medens hun var urolig, bekymret, misfornøjet, gjorde hende det umuligt at faa et Ord frem. I det Øjeblik følte hun Had.

For Martinus var der i Mdm. Skaus Væsen og Adfærd Noget, som fra Først af havde været ham paa-faldende, noget Fint ved Siden af det Simple, en vis Lethed og Dannelse i Udtryksmaade, noget Beundrende og Ængsteligt overfor ham. Med den Slags Instinkt, som

udvikler sig hos en ung, rig Lediggænger, havde han faaet et Indtryk af Gjortlermadammen omtrent som af en falmet, plettet Silkekjole. Hun havde fremkaldt eller forøget hans Mod til at være paatrængende.

Om Dagen, ved Besøget hos hende, blev denne Fornemmelse ikke svækket; hendes Ængstelighed og hendes Ærbødighed var endnu tydeligere i Hjemmet end i Tivoli og gav hende for ham et Udseende, som om hun var sig temmelig onde Tanker bevidst, meget godt forstod en ung Herre og hans Besøg og kun var bange for Noget, hun skottede efter. Maries umiskjendelige Barnlighed, Renhed, Retskaffenhed blandede sig paa sær Maade hermed og gjorde det Hele pikant.

Da han en af de næste Dage kom igjen med en Bog, var Ulrik kommen tilbage, og skjont Mdm. Skau vidste ham beskjaeftiget, var hendes Ængstelighed endnu større end før; men alligevel havde hun sin imodekommende, smilende Ydmyghed.

Imidlertid var det ikke Besøget i Huset, som mest tiltalte Martinus; han vilde gjerne være ene med Marie og fandt det efter alle Oplysninger, han havde faaet, ikke vanskeligt at træffe hende engang, da hun gik fra Professoren.

Hun gjorde ingen Indvending mod Mødet og hans Led-sagelse, heller ikke da det gjentoges; men der var en Ting, som laa hende paa Hjerte. Hvorfor blev der aldrig talt om Ulrik? Hvorfor var der fra Mdm. Skau, der ellers saa gjerne talte om sin Gyldenløve, ikke kommet et Ord om Sønnen? Hvor dunkel hendes Fornemmelse end var, saa havde hun den, at Noget var, som ikke skulde være, og hun brød ud med det: „Kjender De Student Ulrik Skau?“

Martinus bar ikke paa Erindringen om Ulrik saa stærkt og dybt, som Ulrik huskede ham; men ved Spørgsmaalet kom der Lys. Han svarede: „Ja . . . aa, ja . . . lidt . . . jeg har engang gaet i Skole med en Ulrik Skau . . . men hvorfra kjender De ham?“

„Fordi han er en Søn af dem, jeg bor hos.“

„Men De sagde jo, da jeg fulgte Dem fra Tivoli, at det var enlige Folk!“

„Ja, han bør heller ikke hjemme, han ligger paa Re-gensen.“

Den Tone, hvori han havde svaret paa hendes Spørgsmaal, havde givet Marie en bestemt Fornemmelse af, at han ikke var Ulriks Ven, og det stod klart og sikkert for hende, at hun ikke oftere vilde gaa med ham paa Gaden, hvis hun blot kunde hindre det.

Spørgsmaalet havde derimod hos Martinus fremkaldt en Følelse af Skinsyge. Han førte Talen tilbage paa Ægteparret Skau og spurgte: „Vil De gerne blive der i Huset?“

Før ham havde Spørgsmaalet den Betydning, at hvis hun svarede Ja, vilde han deraf slutte, at hun holdt af Ulrik. Hun blev af Spørgsmaalet ført hen til Scenen mellem Mdm. Skau og Sønnen; men ham, Martinus, kunde hun ikke gjøre til sin Fortrolige.

„Vil De?“ gjentog han.

„Det ved jeg ikke.“

Det tog han til Gunst for sig, skjønt han, idet han vendte sig imod hende og saa det friske, fine Ansigt, det smukke Hoved, som hun i dette Øjeblik bar med særegen, lille Bestemthed, den hele Jomfruskikkelse, der gik ved hans Side saa troskyldig, saa simpelt, næsten fattig klædt, og dog med noget Rigt ved sig, ikke fandt Mod til at gjøre øjeblikkelig Anvendelse af sin Tanke eller spørge videre.

Næste Dag blev han uden sit Vidende en Hjælp for hende og imod sig selv. Hun tog nogle af hans Billeder med til Professoren i Haab om maaske at finde ham et Øjeblik oplagt til at se derpaa og give en Forklaring. Det gunstige Øjeblik kom, eller hun vovede at gribe efter det. Han gav hende først temmelig ligegyldig en kort Forklaring; men imedens han talte og saa paa Billederne, syntes de at stige ind i ham og betage ogsaa ham. Han hentede flere, lignende frem, tydede og fortalte. Hans Træk bleve alt lysere, gladere, mere ungdommelige; han var i Neapel, han kjørte langs Middelhavets Strand; han var i Pompeji, maaske tillige i en lyksalig Tid fra sin Ungdom. Marie mærkede, at hun gjorde den tungsindige Mand næsten ligesaa godt som sig selv ved at bringe ham ind i den Slags Tale, og saa tit som blot mulig

gjentog hun Forsøget, blev hos ham ud over den fastsatte Tid, glemte Alt, hvad der ikke passede ind i det Hus, hun byggede af den Slags, som Mdm. Skau havde bygget for Ulrik.

Martinus savnede hende. Der var saa Meget, som tiltrak, og Adskilligt, som gjorde ham bange. Han vilde nødig have et nyt Sammenstød med Ulrik; men han fandt det ikke sammeligt at vige af Frygt. Unægtelig var der Øjeblikke, da han ønskede at være ude af det Hele; men hvad vilde Marie tro om ham, hvis han forsvandt? Hvis hun da længtes efter ham? Det var utaaleligt at tænke, at han da skulde svigte. Somme Tider troede han at føle, at han foretrak hende for de standsmæssige unge Damer, han kjendte; men saa stod i Vejen, at Forholdet var voxet op af letfærdig Grund i ham; han kunde hverken fri sig fra denne Oprindelse eller med ond Vilje holde den fast. Og saa var der den gaadefulde Mdm. Skau med hendes Udseende af underlig god Vilje. Han var vanskelig stillet; han havde letsindig begivet sig ud i Forholdet og blev trukket dybere og dybere ind deri.

Gjentagne Besøg i Huset, uden at være sikker paa, hvem han traf, vare ham imod; men han spejdede jævnlig i Omegnen, og en Dag var han saa heldig at træffe Mdm. Skau. Hun var angst og betvungen som altid. Hvad der laa ham paa Hjerte, var Ønsket om en nogenhunde tryk Sammenkomst, og i Mangel af Andet bad han, om han ikke maatte sende hende og Marie Billetter til en Loge i Theatret. Mdm. Skau afslog det med saa frygt-som Tak eller taknemlig Angst, at hun syntes lige ved at kunne modtage Tilbudet. „Hvor kan De nu tro,“ sagde hun, „at jeg kan gaa fra Huset og tage Jfr. Borris med?“

„Ja, men, kjære, fortræffelige Mdm. Skau, hvis Jomfru Borris vil? Tror De ikke, hun vil? Maa jeg ikke komme en Dag og spørge? Naar er De ene hjemme en Formiddag? Ere De hjemme imorgen?“

Hun vilde sagt Nej, og hun sagde Ja.

Da hun gik fra ham, ønskede hun Marie død eller idetmindste ude af Huset. Den eventyrlige Tanke faldt hende ind at gaa til Admiralen og bede ham tage sig af Marie; saa kunde han passe baade paa hende og paa

Martinus. Ja, men hun var jo ikke Herre over Pigen. Var hun blot det, saa skulde hun snart være hundrede Mile fra Ulrik og fra den Anden med! — Hun lovede sig selv, at hun ikke vilde være hjemme næste Formiddag. Men skulde saa Marie være ene? Hun slap fra at besvare dette Spørgsmaal; thi Marie gik den Dag tidligere end sædvanlig til Professoren.

Da Martinus kom og gjentagende ringede paa, aabnede sig en fjernere Dor, og Jens Skau viste sig paa Tærskelen. Efter et lille Gjenkjendelsesnik, uden at sige et Ord, vinkede han Martinus til sig med Fingeren, og skjönt Martinus ikke fandt denne Indbydelse tilstrækkelig høflig, kunde han dog ikke lade være at følge den, ind i det lille Værksted. Skau lukkede Døren og spurgte: „Hvad vil De her?“

Spørgsmaalet var heller ikke videre høflig; men Martinus kunde ikke tie til det og svarede: „Jeg vilde hilse paa Mdm. Skau.“

„Ja, det er jo min Kone. Kan De ikke sige mig Besked?“

„Aa, jeg kom lige forbi, og saa vilde jeg spørge, om hun havde faaet en Bog, som jeg havde sendt hende til Jomfru Borris . . . Men det har ingen Hast . . . Farvel. Hr. Skau.“

„Nej, hør nu, hvad vil De Jomfru Borris?“

„De ved jo, Hr. Skau, at vi kjende hinanden . . . jeg laaner hende Bøger og Tegninger . . . hun er saadan en flink og dygtig Pige!“

„Ja. — Hvad Hensigter har De?“

Spørgsmaalet var aldeles hensynsløst. Det kom som et Stød eller stærkt Lufttryk, saa at Martinus næsten vaklede ved det; men han kom igjen i Ligevægt og fandt overfor det Mandige, men Plumpe, paa sin Maade en Mandighed i Svaret: „Jeg har ikke andet end gode Hensigter.“

„Har De Deres Faders Minde?“

Herpaa var kun at svare Nej.

„Ja, saa maa jeg bede Dem komme igjen, naar De har det.“

Dermed var Samtalen tilende; Skau aabnede Døren og saa til, at Martinus kom helt ned ad Trapperne.

Martinus var, da han kom ned, ligefrem vred, oprørt, saa at den onde Tanke paakom ham at hævne sig paa Gjortleren netop ved det, som Gjortleren vilde formene ham. Men dertil skulde man være To, og selve Maries Billede stillede sig i Vejen for en saadan bevidst lav Tanke; det Onde i ham kunde ikke holde sig oppe. Men hvad skulde han gjøre? Hvordan skulde han bære sig ad, naar han igjen saa Marie?

Jens Skau befriede ham ogsaa fra denne Bekymring. Den forhenværende Matros havde den Forestilling, at han stod til Ansvar, ikke blot for den unge Pige under hans Tag, men ogsaa for sin Admirals Sonneson saaledes, at Faderen skulde vide Besked om Sønnen og tillige undskylde, at han, Jens Skau, havde taget sig en Frihed mod den unge Herre.

Næste Formiddag var Oberstløjtnant de Witte ifærd med at gjøre sit Toilette for at gaa ud.

For Alle, der lægge tilbørlig Vægt paa Menneskeracens Sundhed og Velvære, vilde det være en Glæde at betragte Oberstløjtnanten. Han var højt oppe i de fyrre; men Aarene havde ikke taget paa ham, kun fuldstændiggjort ham. Hans temmelig høje Skikkelse var rank uden at være stiv; han bar sit Hoved med Kraft og Selvfølelse uden noget overmodigt Kast. Udviklet ved gode Maaltider, ædel Vin, Ridning og Jagt, havde hans Legeme Styrke og Fylde uden endnu at sætte Fedme. Ingen bekymret Tanke havde furet hans Pande; hans Kinder vare saa brunlig-røde, som kunde forliges med en aristokratisk Teint. Han syntes netop saa meget Krigsmand, som det anstod en Hofmand. Det samlede Udtryk var en rolig Alvor som hos den, der er vant til at blive adlydt, og en Værdighed som hos den, der kun bøjer sig for noget Betydeligt; ogsaa Godmodighed og et vist Lune, som sjælden mangler hos den, der har været Kadet, Page. Strængt taget kunde Ausigtet siges at mangle Aand, men ingenlunde at savne Forstand og Dygtighed. Kort, han var en næsten ung, højst tiltrækkende Mand, maaske især for Kvinder, og det sagde man da ogsaa.

Han havde netop faaet Uniformsfrakken paa og rettede sig for Spejlet i hele den Austand, som hører til den, da der blev bragt ham et Brev. Det saa meget simpelt, tiggermæssigt ud, og han aabnede det med Ulyst. Det lød saaledes:

At Deres Højvelbaarenheds Søn kommer her for at besøge en Jomfru, som han har gode Hensigter med, og om Deres Højvelbaarenheds Minde?

Underdanig
Jens Ditlevsen Skau.

Formaliter var Brevet slet, og selve Indholdet bragte Oberstlojtnanten til at smile lidt; men efter nogen Overvejelse lod han dog sin Søn kalde ind til sig. Han var slet ikke bange for, paa en Verdensmands henglidende Maade at tale med sin Søn om den Slags Ting. Imellem ham og Martinus var der ogsaa for saa vidt et godt Forhold, som der aldrig havde været noget egentligt Sammenstød, og dette kom især af, at han aldrig havde stillet Sønnen anden Opgave end paa behagelig Maade at udvikle sig til at blive en Mand af Verden.

Han viste Sønnen Brevet. Det var altfor kort til, at Martinus under Læsningen kunde faa Tid til at fatte sig af sin Overraskelse, og til Faderens Overraskelse svarede han: „Ja, Fader; men naar Du ser den unge Dame . . .“

„Dame?“ sagde Oberstlojtnanten. „Hvor har Du gjort hendes Bekjendtskab?“

„Første Gang, jeg saa hende, var dengang, paa Tivoli . . .“

„Naa, et Tivolibekjendtskab!“

„Nej, dengang Du var med . . . den unge Pige, som var med Manden, Bedstefader hilste paa . . .“

„Som din Bedstefader hilste paa? . . . Folkene ved Træet? . . . Det var jo en gammel Matros!“

„Ja; men hendes Fader er Skolelærer.“

„Og hun er i Huset hos en Matros.“

„Han er da egentlig Gjørtlermester.“

„Kort og godt, som vi sagde før, et Tivolibekjendtskab.“

Sønnen rettede sig imod, hvad han troede tilsigtet som en Ydmygelse, men hvad Faderen kun mente som en Nedsættelse i Retning af at gjøre det Hele ubetydeligt, en lille Ungdomsfejl. Han svarede: „Nej, det er en honnet Pige. Hun er kommen hertil Byen for at uddanne sig som Kunstnerinde.“

„Paa hvilket Theater? I Kannikestræde?“

Med stigende Nervøsitet og stadig i den Tro, at han skulde hævde sin Værdighed, svarede Martinus: „Nej, i Malerkunsten.“

„Hm! Og Du har, som Hr. Gjortlermester Skau udtrykker sig, erklæret hende dine gode Hensigter.“

„Nej . . .“

„Ikke det? Naa, Brevet er altsaa falsk!“

„Nej, jeg har nok besøgt dem, og jeg har talt med den unge Dame; men det var igaar, at jeg traf paa . . . Skau, og da han spurgte, om jeg havde gode Hensigter, svarede jeg Ja.“

„Det vil sige, at Du ikke havde slette Hensigter, og naar Du trækker Dig tilbage og børster din Albue af, er det Hele forbi.“

„Nej, der er ikke Noget at børste af. Jeg sagde udtrykkelig, at jeg havde gode Hensigter.“

„Vil det sige, Martinus, at det er Alvor?“

Martinus havde kjørt sig fast og svarede Ja.

Oberstløjtnanten rejste sig og gik nogle Gange op og ned. En Fader bliver i Regelen betænkelig overfor en Lidenskab hos Sønnen og vilde nodig, som man siger, tage Tyren ved Hornene. Han sagde: „Hør nu, Martinus, jeg vil ikke bruge min Ret og faderlige Myndighed. Lad os tale sammen som gode Venner. Vil Du gifte Dig med Pigen?“

Dersom Martinus havde troet, at han som Følge af et Ja strax vilde blive ført til Alteret, vilde han ved Ordet gifte vel have betænkt sig; men da han meget godt begreb, at dette ikke var Meningen, blev han i sin halv sande, halv falske Position og gjentog sit Ja.

Faderen gik igjen lidt op og ned. Det paatrængte sig

ham med nogen Forvirring, at han virkelig havde en romantisk Søn. Han havde troet sin Martinus tilligemed hele Tidens Ungdom ganske anderledes forstandig eller gammelklog, ja, hvis han skulde gjort rigtigt Regnskab, vilde han have bekendt, at han i Grunden troede sig yngre end sin Søn. Og nu maatte han til at være den Gamle.

„Jeg har sagt Dig,“ vedblev han, „at jeg ikke vil tale til Dig som Fader, men som Ven, og en ældre, erfaren Ven vil Du dog erkjende mig for. Nu vel, jeg forsikrer Dig, jeg giver Dig mit Æresord paa, at den romantiske Kjerlighed ikke, som den har Udseende af, kan gjøre to Mennesker lykkelige. Parole d'honneur! Det tvivler Du da ikke om.“

Martinus begyndte at føle sig ganske vel ved Samtalen; hans Fader løftede ham til Romantiker, Romanhelt. Med en Slags Koketteri holdt han sig i Rollen og svarede: „Dit Æresord kan jeg naturligvis ikke drage i Tvivl. Men Du kan kun forsikre, hvad Du tror, og ikke, hvad der er.“

„Hør nu,“ sagde Oberstløjtnanten meget alvorlig, „jeg vil fortælle Dig min egen Historie. — Det er saa kort Tid siden, Din Moder døde, at Du selv kan sige, om Huset ikke var godt. Hvad Godt der er i Dig, Martinus, har Du fra Huset her og fra Din Moder. Og alligevel kan jeg nu betro Dig, at jeg blev gift ved en Fejltagelse. Det var ikke Din salig Moder, der kunde gjøre ved det. Men jeg var jo ung, meget ung, næsten i Din Alder, og ligefra mit syttende eller attende Aar, tror jeg, havde jeg været angst med Hensyn til Ægteskab. Det var kommet over mig ligesom af Luften, at jeg ikke kunde gifte mig alene for min egen Skyld, men for Familiens og Positionens Skyld, og jeg var overmaade bange for, at jeg saa ikke skulde faa Lov til at være forelsket i min Kone. Det laa i Opdragelsen, Martinus; min Fader stod ganske anderledes for mig end jeg for Dig. — Naa, jeg var i Fyen, som Officer, paa en Tjenesterejse — en Fouragesag — og kom til en Herregaard, hvor der var en ung Pige. Jeg fandt hende meget vakker, men ikke til at forelske mig i, skjønt jeg havde faaet et lille Vink fra min

Gamle om, at det vilde blive vel set. Maaske var det netop Skylden. Hun havde nok ogsaa faaet et Vink og var meget sky. Hun gjorde sig lille, næsten som man bliver raadet i Pistolduel: at frembyde saa lidt Flade som mulig. Nogen Tid efter kom jeg tilbage paa samme Egn og kørte forbi en Præstegaard. Vejen løb tæt op til Præstegaardens Have. Jeg havde ikke Tid til at tage derind; men Præsten eller Provsten, som havde set mig paa Herregaarden, stod netop ved Laagen, og saa holdt jeg. I nogen Afstand, inde i Haven, stod fire eller fem unge Piger, og en af dem, der halvt vendte Ryggen til mig, frapperede mig ved Noget i Stillingen . . . ved Nakke, ved Hoved, jeg ved ikke . . . det var i Holdningen, og det virkede saa stærkt paa mig, at jeg sagde til mig selv: Hende eller En som hende! Jeg steg af, kom ind i Haven, og saa syntes mig, at den Dame, jeg saadan havde set, var netop hende fra Herregaarden. Der var ikke Tid til Samtale, jeg maatte afsted for at naa Dampskibet; men enten Du nu kan forstaa det eller ej, saa var jeg forelsket, ganske ligesom øvertroisk forelsket, for det syntes mig, at jeg havde opdaget en Hemmelighed, havde overrasket en Skjønhed, der ikke var udstillet til hverdags. Ja, Du kan ikke forstaa mig“ — afbrød Faderen sig selv og strøg sig over Øjnene — „men jeg kan forstaa det den Dag idag. — Saa snart jeg kom hjem, fik jeg Faders Tilladelse, friede skriftlig, fik skriftligt Ja, og hastigst mulig derover. Men jeg kunde aldrig mere faa Damen at se i den Position, hvori hun havde staaet i Haven. Man vilde have let af mig, hvis man havde vidst, hvor tit jeg paa Afstand gik rundt om min Kone for at finde Stillingen, og Din Moder vilde have grædt; men hun fik det aldrig at vide. Og hvorfor gik det Altsammen godt, min Dreng? Fordi din Moder drog ind til mig under Beskyttelse. Det var ikke Medgiften fra Herregaarden, men dog Herregaarden alligevel, og Præstegaarden, og min Fader, og Byen, jeg havde nær sagt Landet. Det var hendes Beskyttelse, at de Allesammen vedkjendte sig hende og sagde, hun var den, hun var. Den romantiske Kjærlighed slides af og er saa til ingen Beskyttelse. Derfor har man

ogsaa set dem, der begyndte som Turtelduer, leve sammen som Hunde og Katte.“

Faderens Fortælling gjorde vel et vist Indtryk paa Sønnen; men det svækkedes dog ved den Omstændighed, at hans afdøde Moders „Lykke“ stod for hans Erindring mere som en Blidhed og indre Fred end som Virkning af hendes Ægtefælles Hengivenhed, saa at han kom til at forstaa det Modsatte af, hvad Faderen havde tilsigtet: at der netop havde manglet Romantik i Ægteskabet. Men ved Hjælp af sin gode Opdragelse kom han fra dette Punkt og svarede efter en høflig eller ærbødig Tøven: „Man ser dog ofte, at meget højt stillede Mænd, endogsaa Prinser, ægte en Kunstnerinde, en Sangerinde, en Danserinde, som ikke har anden Beskyttelse af den Slags, Du taler om, end sig selv.“

„Ganske vist,“ svarede Faderen med Aandsnærværelse, „Selskabet anerkjender Alt, hvad der har virkelig Glans, og en berømt Person kan tiltvinge sig Ret til at nyde dets Beskyttelse. Derfor vil jeg heller ikke sige det ringeste imod den Dame, hvormed vi have begyndt, saa snart hun er blevet en berømt Kunstnerinde. Vil Du give mig dit Ord og Haandslag paa, at Du indtil den Tid ikke vil foretage noget videre Skridt, saa er jeg ganske tilfreds.“

Der var i Oberstløjtnantens Ord en lille Ironi, som Martinus dog ikke brød sig om eller knap mærkede. Hans Tanke var bleven ført i helt ny Retning: Overlade Marie ganske til Andre — nej, det kunde han ikke; men faa hende bort fra de Andre, fra Mdm. Skau og Ulrik!

Han spurgte: „Vil Du imens sørge for, at hun kommer i et eller andet godt Hus?“

Den Tanke, at han skulde anbringe et Pigebarn i et eller andet Hus, vilde under andre Omstændigheder have bragt Oberstløjtnanten til at le, og ikke synderlig mindre komisk var det, om han skulde lade en ham ubekjendt „Kunstnerinde“ opdrage til Hustru for sin Søn; nu var han bleven meget alvorlig og begyndte tillige at blive træt.

„Vil Du give mig dit Ord?“

„Du vil ikke forlange, at jeg skal love Andet end, hvad jeg er sikker paa at kunne holde.“

Faderens Taalmodighed var tilende; han fornam det Mismod, der i Reglen vil komme over den, som giver Noget af sit eget Selv og giver forgjæves. Men det kom ikke frem i Form af Vrede; han svarede koldt: „Ja, ja, saa kan Du gjøre, hvad Du vil. Tvinge Dig kan jeg ikke. Jeg har talt til Dig som Ven. Gjør Du nu Dit, jeg gjør Mit.“

Med disse Ord gik han til sit Skrivebord, slog op i en Vejviser og begav sig til Store Grønnegade.

Mdm. Skau kom og lukkede op, og skjønt hun blev i højeste Grad forbavset, gjaldt Forbavselsen i første Øjeblik den hende vederfarne Ære, og hun nejede dybt med Ordet: „O, Hr. Oberstløjtnant . . . Deres Excellence . . .!“

Han spurgte kort efter Jomfru Borris, og overvældet, uden at kunne samle sine Tanker, viste Mdm. Skau Vej og aabnede en Dør. Han gik et Skridt ind, saa den unge Pige og lukkede Døren imellem sig og Mdm. Skau med en Bestemthed, som hun hos enhver Anden vilde have fundet ligefrem uhøflig. Marie havde siddet ved Vinduet og rejste sig med Ansigtet vendt fra Dagslyset.

„Jfr. Borris?“ spurgte han.

„Ja,“ svarede hun hastig.

„Jeg er Oberstløjtnant de Witte.“

Hun havde gjenkjendt ham; hun var overrasket, forundret, glad, fordi en Del af det skønne, store Syn fra Tivoli igjen viste sig. I hvad Hensigt? Med hvilken Bebudelse? Der er en Ungdoms og Begavelses Tid, da det største Under, hvis det kommer, vil synes naturligt og ventet. Men hendes Tanke fik ikke Tid til at forene Synet med nogetsomhelst Bestemt; thi han tilføjede uden Ophold:

„Jeg har i dette Øjeblik havt en Samtale med min Søn. Jeg har ikke Grund til at bebrejde Dem Noget . . . min gode . . . Dame. Jeg vil gjerne antage, at De har handlet i fuldstændig god Tro. Men den maa holde op, saa snart De faar at vide, at han gjør Dem sin Cour og besøger Dem uden sin Families Samtykke. Det kan han

ikke vente at faa; mit Ærinde er at sige Dem det. Fra nu af har jeg intet Ansvar; det gaar paa Deres eget Ansvar. God Morgen!“

Det brast over hende som en Bombe. Hun forstod knap Ordene; men hendes kvindelige Instinkt fattede Meningen, en Mands tunge Haand var over hende og trykkede hende til Jorden, ja ligesom ned i Jorden, uden at hun fik Skjul alligevel.

Det Hele havde varet et Par Sekunder. Hun havde ikke gjort anden Bevægelse end synke lidt sammen og boje sig halvt tilside. Han havde i Hast, saagodtsom uden at se paa hende, sagt de Ord, han havde lært sig selv undervejs. Da han ved Ordet „God Morgen“ vendte sig for at gaa, saa han i selve Vendingens Øjeblik lidt af hendes Profil, det bøjede Hoved, Nakken, stærkt imod Dagslyset. Stillingen slog ned i hans Sind som et Lyn; det var den, han altid havde søgt, eller hans Skæbne var, paa hemmelighedsfuld Maade at søge i en Kvinde Omrids det ham bestemte Ideal. Det kom lynsnart; men ligesaa hastig kom en Tanke, der udtalt i Ord vilde have lydt omtrent: „Er Du gal?“, og uden at den hele Strøm i Sindet paa synlig Maade forandrede eller standse hans Gang, forlod han Stuen og Huset.

Mdm. Skau havde ikke faaet Tid til at komme sig af sin Overraskelse. Den hele Fremtoning viste sig og forsvandt som en Stormvind, uden at der i Mellemtiden var blevet Plads for anden Forestilling end, at der maatte være Kjærlighed med i Spillet. Hun havde ikke opfanget nogen Lyd, og Oberstløjtnantens Hilsen til hende ved hans Bortgang forraadte Intet; hun gik ind til Marie som forvandlet til et eneste Spørgsmaal i et eneste Ord, et usikkert, kjærtegnende, halv muntert „Naa?“. Men da hun saa Marie, forvandlede Spørgsmaalet sig, det samme Ord blev et andet „Naa?“, som med største Tydelighed indeholdt: Du har nok faaet læst og paaskrevet!

Marie vaagnede ved hendes Stemme som af en Drom eller Dvale, famlede efter Hat og Shavl og sagde: „Jeg skal hen til Professoren.“

Mdm. Skau hastede ind til sin Mand og fortalte ham,

hvad der var foregaaet, hvortil Skau svarede: „Naa, han ta'er det saadan.“

„Saadan? Hvordan 'skulde han ellers ta'e det? Hvad skal den Mine betyde, Skau?“

„Ja, det 'skulde jo have en Ende med disse hersens Besøg.“

„Det kan nok være. Men hvordan har Oberstløjtnanten faaet det at vide? Tror Du, Sønnen har sagt det?“

„Det er muligt. Men jeg har gjort Melding.“

„Har Du 'gjort Melding?!“

„Ja, det 'skulde jo have en Ende med Besøgene.“

„Det kunde Du da ladt mig om!“

„Nej, det kunde jeg nu inte. Og desuden kunde jo Oberstløjtnanten have mødt dem paa Gaden og gjort Spørgsmaal“

„Paa Gaden?“

„Ja, Jens Peter har set ham med hende paa Gaden.“

„Du Fredsens Gud! Paa Gaden!“ udbrød Mdm. Skau som med et stort Tvæt over sine egne Hænder.

Men saa huskede hun, at Jens Peter ogsaa kunde have set Andre paa Gaden med den unge de Witte, og hun sad og ventede; men der kom Intet.

„Hvor mon hun gik hen?“ spurgte hun og trak Vejret dybt.

„Gik hun? 'Sagde hun det ikke?“

„Jo, hun sagde, til Professoren.“

„Naa, ja.“

„Naa, ja — ja vist naa ja! Hun kan jo være gaaet og taget Livet af sig!“

„Sikke noget forb—“

„Ja, hvem kan vide,“ sagde Mdm. Skau med et underligt Blik.

Da Marie ringede paa hos Professoren, kom han selv ud og lukkede op med Paletten paa Armen og udtrykte sin Forundring over at se hende paa usædvanlig Tid.

„Jeg kommer for at sige Farvel,“ sagde hun.

Med et Blik paa hendes blege Ansigt spurgte han: „Er der haendt Noget? Er Deres Fader syg eller —“

„Nej, men jeg maa rejse hjem.“

„Kom dog ind; De ser saa forknytt ud; kom, lad os tale lidt sammen.“

Derinde sad en Dame, som Marie havde set et Par Gange før hos Professoren uden at tale med hende. Damen havde et venligt, varmt Blik, og Marie havde været glad ved at møde og gjengjælde det. Fra den Fremmedes Side kom det dels af uvilkaarligt Behag, dels af, at Professoren talte godt om Marie, ja engang, da hun var gaaet, havde han med et Tungesmæk sagt: „Der stikker Noget i det Pigebarn!“ Damen var vel syv eller otte og tredive Aar, men saa noget ældre ud, fordi hun var lidt koparret og fyldig.

„Her har vi vor rare, lille Borris, og hun vil nu gjøre mig den store Sorg at forlade mig,“ sagde han. „Hvad skal der saa blive af Kunsten, lille Borris?“

„Jeg ved ikke. Jeg kan ikke blive i Kjøbenhavn.“

Der dirrede en saadan Smerte i Stemmen og hele Personligheden, at Damen og Professoren udvexlede et talende Blik. Begge vare overbeviste om, at der var pekuniære Aarsager; men Damen opfattede det tillige, som om det kjøbenhavnske Hjem ikke var godt.

„Holder De meget af Deres Kunst?“ spurgte Damen med en mærkelig blød og behagelig Stemme.

„Kunsten holder af hende, det er næsten mere,“ sagde Professoren.

For at forstaa, hvad der nu indtraf, maa man kjende noget til Fru Strandens. Hun havde i en ung Alder forladt Danmark for at uddanne sig som Sangerinde og havde ogsaa i Paris fundet Aerkjendelse og faaet Anbefaling af sin Lærer; men da hun saa rejste til Italien for at opnaa Engagement ved et af de store Theatre, mødte hun ufravigelig Fordringen om det Offer, som Kean forudsagde Miss Lydia. Ved Koncerter kunde hun opnaa en vis, ikke ubetydelig Aerkjendelse, men ikke en saa storartet og afgjørende, at hun blev en Nodvendighed for et Theater, at hun baaren af den offentlige Menings Fordring kunde betræde Scenen uden at gaa under Aaget. En Tidlang var Livet alligevel overordenlig rigt eller stærkt for hende. Eftersom hun nu engang var i Kampen, optog hun den med Stolthed, vilde sejre baade som Kvinde

og som Kunstnerinde og syntes at have Udsigter, dels formedelst megen upartisk Sympathi, dels ved Hjælp af en Skare Tilbedere, hvem hendes Talent og Skjønhed og et vist Rygte alle Steder trak til. Men det var en Kamp, der kun kunde staa kort paa; thi i sit inderste Væsen var den demoraliserende, blot ved at holde Kampens Gjenstand for Bevidstheden. Det traadte hende inøde en Aften, i Lys og Lykke, da Sejren syntes ganske nær, med overvældende Magt. Intet Usædvanligt skete; hun sang ved en stor Koncert, og imedens Salen rungede af Mændenes Bifald, hørte hun derigjennem ikke Enthusiasmen, men Raaheden, fornam Sidetankerne, følte sig selv ligesom blottet, berøvet hvert Klædningsstykke, selv et Slør, og medens hendes Tilbedere ventede udenfor for at gjøre en Demonstration, modtog hun et Tilbud af en aldrende Hollænder, hvem hun var bleven nærmet til, fordi de Begge vare Reformerte: „Bliv min Kone, syng hjemme, i et hæderligt Hjem.“ Saa var hun rejst med ham til Holland, fik Børnekopperne, blev arret, Stemmen tabte sig. Som Enke, med en aarlig Rente, der uden at være betydelig slog til, var hun vendt hjem til Danmark, stolt og stærk i sin Bevidsthed, fordi hun havde stridt sin Kamp af yderste Evne og ikke var vejet for Andet end det Ubetvingelige, dybt paavirket af den menneskelige Fordærvelse og Ynkelihood, hun havde set, men uden Sjæletab, uden, trods al Mistroiskhed i Almindelighed, overfor den Enkelte at tvivle om det Gode, med den kostelige Evne at kunne blive entusiastisk paa en Andens Vegne, at kunne føle Deltagelse for et andet Talent eller Geni, som om al menneskelig Begavelse var Noget, der vedkom hende personlig, og som om dens Held var hendes Held.

Efter Professorens sidste Ord rejste Fru Strandens sig og sagde med fremrakt Haand: „Vil De tage tiltakke og bo hos mig, mit Barn?“

Hun vidste ikke, hvad det alt var, hun bød; hun troede at hjælpe i Pengetrang og hjalp i Sjælekvide. Marie saa paa hende først med Forbavselse, saa med et af den Slags Udtryk, der ikke blive glemte, og kastede sig grædende i hendes Arme.

„Saa tager jeg Dig i Guds Navn, min Pige,“ sagde Fru Strandens og lukkede Armene om hende.

„Det vil jeg male,“ sagde Professoren, idet han vendte sig bort for at skjule, at hans Øjne bleve fugtige.

Efter et saadant Øjeblik opsætter man ikke, som naar man har fæstet en Tjenestepige og bestemmer hendes Komme til Skiftetid, og en anden stor Overraskelse paa samme Dag blev derfor Mdm. Skau til Del, da Marie en Timestid efter at have forladt Huset kom tilbage og havde et nyt Hjem, medens Fru Strandens holdt paa Gaden i Droske og ventede paa hende og hendes Tøj.

Mdm. Skau vidste ikke, om hendes Pligt tillod hende at lade Marie tage til en ubekjendt Dame, skjønt denne Dame var funden hos Professoren. Hun vilde i alt Fald lade sin Mand bære Ansvaret og forebragte ham Sagen.

Jens Skau sagde: „Ved Du hvad, Lisbeth, vi To due ikke til at passe paa Pigeborn.“

Den lille Kuffert blev pakket, Jens Peter blev hidkaldt for at bære den ned, og da Marie nu selv vilde gaa, sagde Mdm. Skau, at hun vilde følge med ned til Drosken. Men med sin uvilkaarlige, rigtige Følelse tog Jens Skau Kommandoen og sagde, at det vilde han gjøre. Da de kom ud paa Trappen, tog han en lille Bylt, som Marie bar, fra hende, bragte den ned og lagde den ind i Vognen, idet han sagde: „Gud velsigne Deres Naade! Hun er et godt Barn.“

Marie følte Ordene som en uventet, velsignet Bro fra hendes gamle Hjem til det nye; med Øjnene fulde af Taarer vilde hun have faldet den Gamle om Halsen; men det var paa Gaden, og han havde fat i hendes Arm og løftede hende ind i Vognen. Fru Strandens rakte ham sin Adresse. Vognen kørte, medens Jens Skau stod med bart Hoved og saa efter den.

Saa snart Marie var borte, havde Mdm. Skau en Fornemmelse, som om noget Ondt var ude af Huset; hun vidste ikke af, at det var noget Ondt i hendes eget Sind, der fjærnedede sig eller sank sammen. Rigtignok kom i

næste Øjeblik nogen Beklemthed ved Tanken om, at nu maatte Ulrik vide det Hele; men hvad var der, rigtig beset, at være beklemmt over? Det var nu engang sket, og det vilde dø hen. Og alligevel, naar hun uforvarende kom til at tænke paa det, blev hun igjen beklemmt.

Det Øjeblik kom, da Ulrik paa sine Spørgsmaal om, hvor Marie var blevet af, fik en Beretning, der rigtig nok begyndte med det Sidste, men nødvendigvis maatte ende ved det Første og derved blev hel. Virkningen var, hvad Moderen ikke havde ventet, men kunde have tænkt sig. Ved det første Glimt af, at en Anden nærmede sig Marie, tændtes som ved en Løbeild helt tilbage i Fortiden hans egen Kjærlighed; det Eneste, hun havde manglet for at blive attraaværdig, at hun skulde kunne mistes, var nu sket. Men i samme Øjeblik, som hun i fuldt Maal blev Pigen fra hin Pintsemorgen, var ogsaa Sol-, Blomster- og Dugglansen stroget af hende, og paa hvilken utrolig, forfærdende Maade!

Havde Mdm. Skau staaet fuldstændig klar overfor sig selv og kunnet tale som Advokat, saa havde hun ved at bekjende sin første Gang til Admiralen, sin Angst og sin Ærefrygt, sin Skinsyge og sit Had blandet med den stærke Moderkjærlighed, kunnet fremkalde Medlidenhed og Undskyldning. Men hun var uklar i sig selv, og hun vilde med sin Myndighed, med den Sky, hun indgød som Moder, skjule Et, have et Andet frem. Al Klage over at have fra Først af holdt Ulrik i Uvidenhed havde hun beredt sig paa at møde med det Spørgsmaal: Ja, hvorfor skulde Du netop ud paa den Rejse? Han kunde ligesaa godt spørge: Hvorfor sendte Du ikke Bud efter mig? Saa var jeg ikke kommen til at træffe Aftale om Rejsen! — Men det var ikke nogen Enkelthed, som der i det Væsenlige var at strides om. For Ulrik stillede det sig ubarmhjertig saadan, at Marie var gaaet tabt ved hans Moders Adfærd, ved Noget, han knap vovede at give Ord for sig selv. Hans Barndomsfjende, den, der i Kraft af Fødsel og Rigdom tidlig havde trykket hans Personlighed og præget den med Sorg, var med hans Moders Vidende, men hemmelig for ham, kommen som Gjæst i hans Hjem, var bleven modtaget med Smil og

Hyldest. Begunstiget af hans Moder havde han tillistet sig Marie! Ved hans Moders Medviden var der kommet et Forhold, som havde ført til Oberstløjtnant de Wittes Indbrud i Huset, i Maries Kammer! Det havde hans Moder, til hvem Marie var betroet, været i Ledtog med! Det var „Gracchernes Moder“!

Jens Skau havde altid havt den største Sky for at tale til Sønnen om Kvindeforhold, men mente nu at kunne vove et Ord. „Marie er en god Pige,“ sagde han, „hun har nok holdt af ham i Dyd og Ærbarhed.“

Ja, det var en Trøst!

Da Ulrik vilde gaa, spurgte Mdm. Skau, med et Blik ind i hans forstyrrede Ansigt: „Hvor skal Du hen?“

„Hen at give Timer.“

„Naa, saa gaar det nok over,“ tænkte hun.

FEMTE KAPITEL.

Fru Strandens boede langt borte, ude ved Classens Have. Den nærmeste Omegn var kun lidet bebygget; det ganske lille Hus, hun beboede, laa bagved et større Hus, midt i en Have. Det udmærkede sig ved forholdsviis mange, men meget smaa Værelser, og et af disse lod sig med ringe Vanskelighed indrette til et Atelier for Marie — thi Fru Strandens tog Kunstneropgaven med ligesaa megen Alvor som Grundighed.

Sindsbevægelsen gjorde Marie syg strax ved hendes Komme, hun maatte en Uges Tid holde Sengen, og da hun kom op, fandt hun Atelieret helt ordnet, forsynet med alle de Smaating, der lette Arbejdet, og med en Bluse af den Slags, som Kunstnere bruge. Hun skulde leve rigtig hjemme som Kunstner, behøvede ikke at gaa til Byen, Professoren kom som jævnlig Gjæst i Huset.

Selve Sygdommen havde for hende det Gode, at hendes Sind blev noget skilt fra, hvad der var forefaldet. Der lagde sig om hendes Bevidsthed ligesom en Taage

eller et Slør; hun beholdt sin Viden om det Pinlige; men den stillede sig fjærnt, som om det var hændet Aar tilbage. Hvad der stærkest blev i Stedet, var et smerteligt Ænske om, at Ulrik skulde vide, hvorledes Alt var tilgaaet; han var, uden at hun klarede sig det, den Eneste, hvem hun ønskede at aflægge Regnskab til, og samtidig skyede hun den blotte Tanke om at gaa tilbunds i Opgjørelse af det Forfærdelige, Urimelige, Unaturlige, der var vældet ind over hende. Det kunde jo ikke undgaas, at Fru Strandens gjorde nogle Spørgsmaal; men af den Uro og Angst, som viste sig i Mariæ Ansigt, formodede hun, at hun havde været Gjenstand for Paa-trængenhed, og vilde ikke forske videre. Til at kaste et velgjørende Slør over Mariæ Tanker bidrog ogsaa hendes nye Hjem, der laa saa afsides og stille og bød hende en Have som hendes eget Barndomshjem, men større og smukkere.

Husets Værelser vare som sagt smaa, Bohavet beskedent, simpelt, men med den yderste Nethed, med den Glans og det egne Præg, som Tingene faa, naar Nogen gaar og tager sig kjærlig af dem. Man skulde troet, at Huset var indrettet for lutter sirlige Smaadamer; men der kom meget sjelden kvindeligt Besog. Fru Strandens sædvanlige Omgang var tre Herrer: Professoren, Major Mørk og Doktor Wille. De vare omtrent jævnaldrende, ved de halvtredsindstyve Aar, altsaa ikke synderlig ældre end Oberstløjtnant de Witte, men vilde have stukket meget af ved Siden af ham; de horte ikke til den glade Verden.

Professoren var i sin Tid kjendt som „den smukke Maler“. Alle havde af hans vindende Personlighed og hans Begavelse spaaet ham en stor Fremtid. Man havde ogsaa, medens han var i Italien, hørt Nøget om et romantisk Forhold, hvori han var kommen til en Dame af stor Familie. Han var bleven gift, men kom hjem uden Hustru og Barn, tungsindig, fordringsløs, blinkvis endnu med en Elskværdighed, hvori den smukke Kunstner-natur var blandet med Verdenserfaring.

Majoren, forhenværende Ingeniørofficer, havde staaet i Kjærlighedsforhold til en anden Mands Hustru og en

Tidlang troet, at Kjærlighedens Styrke eller Storhed bødede paa dens Uretmæssighed. Saa var hun rejst fra Landet med en Anden. Det havde brudt hans Bane, men ogsaa kastet ham ind i sig selv, gjort ham til mere Meneske.

Doktoren havde levet endel Aar i Sydamerika, havde samlet Formue og giftet sig; men hans Hustru og Børn vare alle døde, og han var taget hjem til Fædrelandet i Haab om at gjenfinde Noget af sin Ungdom, at kunne slutte sig til Noget og glemme, hvad Hjertet savnede. Men de brudte Traade lode sig ikke knytte igjen; saa Meget var forandret i Personer og Tilstande; han gik omkring halv fremmed, og naar han søgte efter personligt Liv, mærkede han, at hans Liv dog hørte hjemme, hvor de Døde vare. Naar der hos ham kom Glimt af Livsglæde, var det ved et Glas Vin; saa rejste hans Natur sig med en Slags stoisk Trods eller med Ironi, for rigtignok snart at synke tilbage igjen.

De kom ikke sammen hos Fru Strandens for at betro hverandre deres Sorger eller udvexle Klager; tvertimod var hendes Hus et Slags Fristed, hvor de tunge Tanker saa meget som mulig bleve efterladte paa Dørtærskelen. Hun var for hver af dem paa sin Maade et Minde om Livets lysere Sider, og man stræbte i hendes Hjem efter ligesom at gjøre Sammenskud af, hvad man endnu havde i Eje af Haab eller Trø eller Glæde eller Livsans, og at tage sin Del af det fælles, forøgede Fond med hjem i Ensomheden.

Men et nødvendigt Middel i denne Selskabelighed var Whist. Alle Fire vare ivrige Spillere. I Spillekampen var der en Glemsel, hvorfra man rejste sig til fredelig, ofte velgjørende Samtale ved det tarvelige Aftensmaaltid.

Maries Indtrædelse i Kredsen blev først imødeset med Uro. Man var bange for det Nye. Fremmede, der kunde forstyrre den gamle Sædvane, medføre nye Interesser, bryde Kredsen. Men saasnart hun viste sig, saa fordringsløs, bly og smuk, blev hun kun et Middel mere til lindrende Glemsel og til Opmuntring. Majoren betegnede med et kort Ord Forholdet. Uden at ændse, at han imod Sædvane lukkede lidt op i sig selv, sagde han

en Aften ved Bortgangen til de to Andre: „Lad Paradiset være tabt; det gjør dog godt at se, at der endnu er Paradis i Verden.“ „Som der hvert Foraar er Blomster,“ tilføjede Doktoren; men denne tungsindige Ytring sigtede aabenbart andenstedshen eller gled forbi uden at gjøre Skade. Uvilkaarlig toge de det Alle saadan, at her var Noget at vogte paa, Noget at indrette Tanke og Tale efter og have Glæde af.

Alligevel var det ikke deres bevidste Omhu eller bestemte Ønske om at være hende til Nytte, der udrettede Noget for hende. I saadanne Forhold er det gjerne selve Personligheden, noget Tilfældigt eller Ubevidst i Væsen og Udtryksmaade, som faar mest Betydning.

Det vedtagne Antal Rubbere var en Aften spillet tidligere tilende end sædvanlig. Marie var beskjæftiget i Kjøkkenet eller Spisestuen med Tilberedelser til Aftensmaden, og Fru Strandens greb Lejligheden til at spørge om en tysk Læsebog; hun vilde lære Marie lidt Tysk; hun skulde dog kunne læse og forstaa saadant et Digt som Mignons Sang.

„Ja,“ sagde Doktoren, „der mangler nok endel i hendes Dannelse.“

„Aa, gjør hende blot ikke til en dannet Pige!“ sagde Professoren.

„Hvad for Noget?“ raabte Fruen, „De mener da ikke som Rousseau, at vor Sjæl tager Skade af Dannelse!“

„Jeg mener Ja og Nej. For hendes Vedkommende . . .“

I det Samme hørtes Maries Haand paa Dørgrebet, og i en Tone, som om Tanken havde været hundrede Mile fra hende, vedblev Professoren: „Hvad er overhoved Dannelse? Er en Videnskabsmand eller en lærd Mand dannet? Ja, hvis han imellem os Andre kan slaa lidt af paa sin Lærdom.“

„Ja,“ sagde Fru Strandens, „det er selskabelig Dannelse. Men saadan egenlig Dannelse, hvad er det?“

Mau blev ivrig for at finde Ord til at gribe og bestemme dette Flygtige, Blinkende, Mangesidige.

„Meningen maa jo være,“ sagde Doktoren, „at et Menneske ved Læsning og ved Erfaring skal have udviklet og hævet sig saadan, at han staar paa Højde med . . .“

„Med Tidens Dannelse,“ sagde Professoren.

„Ja vel, lad gaa, jeg gi'er tabt.“

„Dannelse, at være dannet,“ sagde endelig Majoren, „det er at have faaet udviklet Evne til Beundring. Den Udannede kan kun andre sig.“

Dermed slog man sig til Rø og talte om andre Ting.

Marie var ikke vant til den Slags Ord; det var faret hende forbi som en pludselig, næsten blendende Lysstribе. Men da hun var ene i sit Kammer, kom det igjen, lysende og varmt tillige. Hun tog det som rettet til hende eller passende paa hende personlig: Ja, hun kunde beundre! Ja, hun beundrede og elskede disse Mennesker og folte sig hjemme imellem dem!

Ud af denne Glæde og Lyksalighed brød hendes Talent frem paany. Hun kunde ikke selv have forklaret, hvordan det gik til, at hvad hun folte, blev til Billeder, der vilde frem, ligesom tvang sig frem i Tegning. Langt ud paa Natten sad hun beskjæftiget med at tegne det Øjeblik, da Fru Strandens sagde: „Vil De bo hos mig, mit Barn?“ og optog hende i sine Arme.

Fra den Aften var det for Marie en given Sag, at Huset og dets Liv eller hver Stemning, det fremkaldte, blev til en Tegning. Det var en Art Dagbog, en Fastholden af taknemlige og glade Forestillinger, et Album af Skikkelser opfattede med Kjærlighed, ofte tillige med Lune, med fin Sans for Egenheder og Særheder. Saa-dan kan man jo i Almindelighed, ganske stille og hemmelig, se Egenheder ja Fejl hos dem, man elsker, og have en fuldstændig god Samvittighed derved, vide, at man ikke forsynder sig mod Kjærligheden.

Fru Strandens havde en Tjenestepige, aldrende, bredskuldret, knokkelstærk, langnæset, grønøjet, kort sagt, slet ikke smuk. Ved første Syn var hun en Modsætning til Huset og hørte alligevel fuldstændig til, ikke som Arvegods eller som Minde om Ungdomstiden, men ved den stille, dybe Hengivenhed, hvormed hun i Løbet af nogle Aar, eller maaske strax, havde gjort sig til Et med Huset, bar Omsorg for sit „Herskab“, læste dets mindste Ønsker ud af Øjnene, holdt af, hvad det holdt

af, hadede, hvad der mishagede det, bidrog til at give det lille Hus dets særegne Hyggelighed.

Det var Fruens Fødselsdag, og Maren — thi hendes Navn var heller ikke smukt, hun hed Maren — havde skaffet sig et længe næret, hemmeligt Ønske opfyldt. Paa Fru Strandens's Dør var et Visitkort fæstet med smaa Søm. Maren havde set andre Folks Dørplader og ønsket sit Herskab en lignende, og nu havde hun hemmelig faaet den gjort og hemmelig sat den paa Døren i den tidlige Morgen. Fru Strandens gik ud med Marie og saa den ikke, maaske fordi det lykkedes Maren med sin store Skikkelse at skjule den. Men da de kom tilbage og saa den, gjættede de efter den første Overraskelse strax, fra hvem den kom.

„Men,“ raabte Fru Strandens, da hun havde ringet og Maren lukkede op, „hvad er dog det? Jeg havde nær gaaet fejl, jeg troede ikke, det var mig, der boede her! Hvem kan det dog være, der har gjort mig den Fornøjelse!“

„Ih,“ sagde Maren og bragte sin lange Næse helt hen til Pladen for at læse den, „ih, Jøsses!“

Og da hun igjen maatte vende Ansigtet ud efter, lyste det trods hendes Anstrængelse for at synes uvidende, af en saadan skjelsk Glæde, at Marie blev forbavset over, hvor skjønt et Menneskeaa syn kan være, uagtet Ansigtet selv er stygt.

Saasnart hun var ene, tegnede hun Maren, saadan som man maaske kun tegner, naar det er i den dybeste Hemmelighed, naar man ikke vil Andet eller Mere end holde sit eget beundrende Syn, sin egen lykkelige Erindring fast.

Det varede ikke længe, inden Fru Strandens kom saa vidt i Tysk med Marie, at de kunde læse et Stykke af „Wilhelm Meister“ sammen og da især Mignons Sang. Men denne Læsning indskrænkede sig ikke til Digtets Linier; Fru Strandens havde i sit Sind hele Landskabet, Orangerne, Laurbærrerne, Marmor søjlerne, maaske Mere, levende for sig, talte derom ud af Erindringens stærke Kildevæld, fik Ungdom, en smerteblandet Ungdomsglæde i Sindet. Da de kom til:

„Was hat man Dir, Du armes Kind, gethan?“¹⁾

bævede hendes Læber; men hun mærkede ogsaa en overordenlig Sindsbevægelse hos Marie.

„Hvad har man gjort Dig, Barn?“ raabte hun og greb Marie i Armen.

„En har været slem imod mig — o, lad os ikke tale derom.“

„En Mand?“ spurgte Fru Strandens og saa Marie skarpt ind i Øjnene.

„Ja,“ sagde Marie uden at slaa Øjnene ned.

Det var, hvad Fru Strandens havde antaget; hun lagde Armen om Maries Liv og sagde: „Lad os læse videre.“

Den Scene kunde Marie ikke tegne; den bragte hende det Skrækkelige ganske nær. Men saa gled Tanken hen paa det Øjeblik, da hun forlod Huset i Grønnegade, og da Skau stod og saa efter hende. Det begyndte hun at tegne. Men saa blev det ikke gamle Skau, men Ulrik, der stod og saa med de tungsindige Øjne, han allerede havde havt lænet til Døren i hendes Hjem, men nu tillige med et Udtryk, som hun tog af sit eget Sind, et Udtryk af Sorg, Længsel og Haab.

Der kunde imidlertid i det stille Hus ogsaa forefalde Ting af mere forstyrrende Art.

Ifølge den Kirkelære, til hvilken Fru Strandens bekendte sig, er det forud bestemt, hvem Guds Naade vil udstrække sig til, hvø der skal blive salig. Gode Gjerninger, som et Menneske vil beflitte sig paa, formaa Intet imod Prædestinationen, hvis denne ifølge Guds uransagelige Vilje er, at dette Menneske ikke skal blive saligt. Men gode Gjerninger antages alligevel at have Betydning for saa vidt, at hvis det lykkes et Menneske at udføre dem, ere de et Tegn paa, at han eller hun tør haabe at blive salig. I denne Anskuelse henlevede Fru Strandens, der ikke var af melankolsk, grublende Natur, temmelig uforstyrret Dagene, naar ikke netop Noget indtraadte, der rokkede stærkt i hendes Sinds Ligevægt. En saadan Forstyrrelse kunde opkomme ved hendes Berøringer med Fru Justitsraadinde Lund. Fru Strandens

¹⁾ Hvad har man gjort Dig, stakkels Barn?

havde, som alt anført, ikke megen Omgang. Hendes Formuesomstændigheder forhindrede hende fra at „gjøre Hus“, og hun vilde ikke modtage, hvad hun ikke kunde gjengjælde. Men skjønt hun havde resigneret og ikke ventede nogensinde at skulle benytte Verden eller „Sel-skabet“, var der hos den forhenværende Sangerinde bleven en ubestemt, utydelig Følelse tilbage: man skulde holde en Dør aaben til Verden. Hun opgav derfor aldrig ganske nogle faa betydelige Huse, hvortil hun havde været knyttet, men holdt sig i, hvad Engelskmændene kalde *visiting terms*, aflagde regelmæssige, skjønt sjeldne Besøg og fik dem ligesaa høflig gjengjældte. Blandt disse Huse var Justitsraad Lunds eller rettere Fru Beate Lunds. Det var en rig og anset Embedsfamilie. De to Damer havde kjendt hinanden fra deres tidlige Ungdom, og dette Bekjendtskab daanedede det svage Baand, der trods Forskjelligheden i Skjæbne og Vilkaar holdt dem sammen. Fru Lund havde skjænket sin Ægtefælle ti vel-skabte Børn. Hun tør altsaa, uden noget forringende Sideblik til andre Hustruer, kaldes en kjærlig Ægtefælle; men hun var tillige en højlig om og kjærlig Moder. Ligesom man undertiden kan se en Hone samle under sine Vinger et paafaldende stort Antal af smaa, gule Kyllinger, saadan kunde hun under sit Hjertes og sit Hoveds Vare-tægt samle de mange Børn, mindre og større. De vare hendes Stolthed paa mere end en Maade. Hun følte sig velsignet af Vorherre og var taknemlig, men antog ogsaa, at det kom af en særlig Gunst, hvori hun stod. Hun mente andægtig og ærlig, at hun med al Magt skulde stræbe at fortjene en saadan Naade; men hvorledes kan man nogensinde fortjene den? Og hvorledes kan den være ganske ufortjent? En Mand, der faar Ridderkorset paa sit Bryst, kan ofte nok sige, at det er en Naade; han mener dog derhos, at det er kommet paa rette Sted. Saadan ogsaa Fru Lund. Det var imidlertid ikke denne stille, dybe Stolthed, denne Følelse af at være udkaaren, som mest generede Fru Strandens i Omgangen med Fru Lund. Hun havde mødt Stolthed nok i Verden og vænnet sig til at taale den. Men det var Grunden, hvorpaa Stolt-heden hvilede, de mange Børn. Den barnløse Fru Stran-

ders tilstod det aldrig for sig selv: der var i den anden Kvindes yppige, men berettigede Naturliv og i hendes religiøse Glæde derover Noget, som gjorde hendes egen tidligere, næsten fortvivlede Livskamp meningsløs, eller som gav den en uhyggelig Mening.

Netop som hun en Dag kom hjem fra et af disse sjældne Besøg, havde hun eller rettere Marie Besøg af en ung Seminarist, der bragte Hilsen fra Borris og Karen. Han blev med Hjertelighed buden til at tilbringe Aftenen hos dem.

Det var en af de Aftener, da Whistselskabet kom; men Spillet blev opgivet af Höflighed mod den nye Gjæst.

Han var et skikkeligt Menneske, men lidt indbildsk og uvant til Selskab.

Da han kom imellem disse Herrer, der syntes ham at være fornemme og at ville hæve sig over ham, rejste der sig en Fjendtlighed i hans Sind. Han vilde hamle op med dem, hæve sig over dem, ved Hjælp af Noget, de efter hans Mening ikke brød sig videre om, men dog ikke turde andet end vise Ærbødighed, Religionen.

Professoren gjorde ham et Spørgsmaal om Kirken i hans Hjemstavn eller nøjagtigere: om Altertavlen og hvem der havde malet den; derom vidste han til sin Ærgrelse ikke Besked.

Doktoren vilde komme ham til Hjælp og spurgte i en let Tone, der syntes ham skjødesløs: „Hvordan staar det med Sæden?“

Han svarede: „Jo, Gud ske Lov, godt baade med den legemlige og den aandelige. Klinte og Ukrudt bliver der vel saaet; men vor Herre og Mester gjør os stærke til at luge og til at saa den Sæd, Han haver givet os til Saakorn.“

„De lader til at være stærk i Troen, hvor ung De saa er.“

„Ja, fra Barnetroen er jeg ikke voxet, og i atten hundrede Aar er den ganske Verden ikke voxet derfra.“

Doktoren sagde Hm; Seminaristen vedblev: „Ja, Vorherre sagde jo selv, da han gik om paa Jorden, at med Verden havde han ikke at skaffe, saa jeg mener heller ikke, at Verden er blevet en Bid bedre end forhen; men

Verden har ikke voxet sig mandshøj over Barnetroen, den maa altid krybe til Korset og bide i det sure Æble.“

„Hvorfor sammenligner De Barnetroen med det sure Æble?“

„Det gjør jeg ikke, Barnetroen er sød.“

„Ja, men De sagde dog, at Menneskene eller Verden maatte komme tilbage til Barnetroen og bide i det sure Æble.“

„Ja, for dem, der have spist af Kundskabens Træ og fordærvet Tænderne, er Barnetroen sagtens sur i Førstningen, ikke for os Andre.“

Majoren sagde: „De synes at være et lykkeligt Menneske; De har aldrig tvivlet.“

„Det vil jeg ikke sige. Men saa kom det, der er over al Forstand.“

„Hvad er det?“

„Det er Naaden.“

„Hvordan kom den?“ spurgte Fru Strandens; „hvad mener De med Naaden?“

„Jeg mener ikkun det, som skrevet staar, at Troen kommer ved Naaden, og Naaden ved Troen. Det er over al Støvets Forstand; men jeg vidner, at jeg ikke er under Loven, men under Naaden.“

Det var anden Gang den Dag, at Nogen var saa misundelsesværdig sikker paa Naaden, og den salvesfulde Tone, hvori den unge Mand talte, bragte endnu mere end hans Ord Stemningen fra Fru Lunds Hus tilbage hos Fru Strandens. Hun fik et Anfald af sine „Nerver“ og maatte gaa tilsengs.

Ene i Halvmørket med Natlampen folte hun sig alt mere ulykkelig og gudsforladt. Naar hun tænkte sig om, kunde hun ikke engang stole paa det som en god Gjerning, at hun havde taget Marie til sig. „Du trængte til Selskab, til Adspredelse, til at have saadant et rart, ungt Væsen om Dig. Det var bare skjult Egenkjærlighed. Og saa er hun saa nydelig, frisk og glad, og jeg har Intet for mig uden Døden! Alle holde mere af hende end af mig, Gud med!“

Hun sprang jamrende op af Sengen, og da Marie fra sit tilstødende Kammer hørte Lyden og kom ind, fandt hun

Fru Stranders gaaende op og ned ad Gulvet med sin Hovedpude under Armen. Fru Stranders var altfor betaget til at finde paa en bortledende Forklaring. Hun sagde, hvad der var sandt, eller hvad hun troede sandt, at det, der fejlede hende, var Tvivl om Guds Naade. Hun var bange for Dommedag. Som om den allerede var truende nær og drog op med Lyn og Torden, trykkede hun sig til Marie og vædede hende med sine Taarer.

Anfaldet gik over, men ikke uden en stærk Virkning paa Marie. Naar nogen saa engleren som Fru Stranders var saa bange, hvad kunde der da ikke være at frygte! Huset i Store Grønnegade steg mere og mere frem for hende som noget Mørkt, der vidste Noget om hende, Noget, hun skulde forklare. Vilde det bryde ind over hende? Eller vilde en frelsende Tanke komme derfra? Hun behøvede en saadan Retfærdighed, Gunst eller Naade. Men hun turde ikke selv røre sig for at tilvejebringe den, og jo mere hun holdt sig stille, desto mere truede det.

Hun grundede meget paa, hvad hun fra sit Hjem vidste om Naaden; men det var ikke Meget, og det, hun begjærede, var heller ikke egenlig religiøs Oplysning og Trøst, men at kunne tale med Nogen om sin Angst uden at forraade den, at blive støttet, styrket i Haab, og den Hjælp, antog hun at kunne finde hos en af de kloge og venlige Mænd, som kom i Huset.

Naar hun henad Aften var ude i Haven, kunde hun vælge, hvilken af de tre Gjæster hun vilde standse og tale lidt med. Det første Valg eller Træf faldt paa Doktoren.

Som Svar paa hendes Spørgsmaal om Naaden sagde han: „Fru Stranders er en fortræffelig, elskværdig Dame, det behøver jeg ikke at sige Dem; men hver af os kan have sin Særhed, og hun har nu den. Min rare, lille Boris, Naaden er en Ting, som er meget vanskelig selv for de Allerkløgeste. Jeg har hørt af en lærd Mand, at endogsaa Morten Luther raadete Folk til ikke at tænke for meget derover. For min Del mener jeg, at de Døde have det godt.“

De sidste Ord vare saa sørgmodige, at de gjorde Ende paa Samtalen.

Saa henvendte hun sig til Majoren.

Han svarede eller spurgte: „Gaar vor elskværdige Kunstnerinde og spekulerer paa, hvorledes Sankt Peder vil modtage hende, naar hun kommer og banker paa Himlens Port?“

„Nej, jeg mener det ikke paa den Maade. Men er der ikke ogsaa Naade i Livet?“

„Jo, der er megen Naade. Man bliver benaadet med en Titel eller en Orden til Lon for en Fortjeneste, man har eller synes at have, og man bliver ogsaa benaadet f. Ex. med Fængsel istedenfor Livsstraf. Er det det, vi gaa og gruble over?“

Nej, det var heller ikke det.

„Naa, hvordan da?“ spurgte Majoren i kjærtegnende-drillende Tone.

„Nej, jeg mener, at Gud maa jo gaa om i Livet eller have Tilsyn med Livet og give Naade.“

„Ja,“ sagde han med pludselig Alvor, „men den Naade er ofte Straf.“

„Hvordan det?“ spurgte hun angst.

„Det er saadan, at et Menneske ofte gennem Straf eller retfærdig Lidelse gjenfinder sig selv. Men vi ere ømskindede og ønske os ikke den Naade, skjønt den er virkelig og sand. Den Gud, De vil møde ude i Livet, er Deres egen Samvittigheds Gud. Det skal man itide sige Ungdommen — skjønt, hvad hjælper det, at det bliver sagt?“ tilføjede han dæmpet og næsten klagende.

„Men, kjære Barn,“ vedblev han, idet han tog sig sammen, „de Ting skal De ikke gaa og plage Dem med. De har Paradiset i Dem; behold det. De har Hjælp dertil omkring Dem; De har Fru Strandens, og De har os Andre, hvor ringe vi end ere. Tro De mig, ogsaa det er Naade at leve i et Samfund, stort eller lille, der værner om Paradiset.“

Ja; men det var dog ikke, hvad Marie i Øjeblikket havde Trang til, og hun rykkede frem med det, som ret egenlig sysselsatte hende. Det Uventede, Lykkelige, skete

jo engang; Staven blev grøn, da hin Ridder var gaaet fra Paven. Og det var dog sandt! Var det ikke?

„Kjæreste, bedste Barn!“ raabte Majoren, „det kan intet Menneske svare paa; det er jo Poesi, underfuld Poesi; Hjertet vil saa gjerne tro det.“

„Men det var dog skrækkeligt, om det ikke var sandt!“

„Ja, saa tro det, Barn; det kan aldrig skade. — Kom nu, min fortræffelige lille Veninde, kom, lad os nu gaa op, og saa skal jeg undervejs fortælle Dem en Historie eller Legende, der ogsaa handler om Naaden. — En ung Pige, der lige skulde staa Brud, døde, og hun kom som alle Mennesker i Skærsilden. Dernede hersker den Skik, at paa en vis Dag hvert Aar, paa Jomfru Mariæ Fødselsdag, gives der de stakkels Sjæle fri for Kval og Pine. Men denne Fritagelse vilde hun, Bruden, ikke modtage, fordi der var En paa Jorden, som led og sørgede over hendes Død paa denne Dag ligesaa fuldt som paa de andre Dage. Da tilstedes det hende at gaa tilbage igjen til Jorden, til den, hun har forladt. Det gjør hun, og da hun gjenser sin Brudgom, er han ifærd med at føre en Anden til Altret. Saa vender hun om og modtages ved Indgangen til Skærsilden af Erkeenglen Michael, der siger: Gaa ikke ind her; thi Du har nu i et eneste Øjeblik paa Jorden udstaaet mange Aars Skærsild; gaa ind til Himmerige.“

„Tak! Tak!“ udbød Marie med en Slags Glæde.

Majoren forstod ikke rigtig, hvorfor han fik denne næsten glade Taksigelse, og hun selv forstod den heller ikke helt; men den kom af, at hun følte et pludseligt Befriende; hendes egen Angst og Bekymring svandt ind overfor det Større. Efter Sædvanen, hun var kommen i, blev Stemningen til et Billede. Hun tegnede en hvidklædt Pige, der stod ene i et Landskab og saa vidt ud, og i Pigens Ansigt kom et Udtryk af den rene, ædle Smerte, som Majorens Fortælling havde ladet hende sympathisk optage i Sjælen.

SJETTE KAPITEL.

Mdm. Skau havde med Tilfredsstillelse set Ulrik rejse sig og gaa til sin daglige Dont, og der hengik en Stund, inden hun mærkede, at det ikke betød Noget, men at han nærmede sig til det saavel af Mekanikere som af Psykologer frygtede „dode Punkt“.

Den, der rammes af en saadan Ulykke som en Vens, Elskers eller Elskerindes Troløshed eller af et uerstatteligt Tab ved Dødsfald, kan synke sammen under Slaget; men som oftest rejser man sig igjen, „Naturen hjælper“. Hvo der er tynget af en Brøde og lider derunder, kan opnaa at finde Lidelsen retfærdig og „blive mere Menneſke“. Men Ulriks Lidelse sad fast og tyngede paa særlig Maade.

Marie var tabt for ham. Det Eneste, han kunde forsøge, var at glemme hende. At Oberstløjtnant de Witte helt havde skræmmet hende fra Sønnen, var muligt eller rimeligt; om hun var bleven hos den Dame, der havde kjørt hende bort, eller om hun var vendt hjem til sin Fader, havde han ikke at forske efter. Alt Saadant kunde man nogenlunde komme ud over. Men hvad han umulig kunde vise fra sig, var hans Moders Delagtighed i det Skete. Hvis han engang tørnede sammen med den unge de Witte, var han udsat for at høre et værre Ord end Matrosdreng. Og om ogsaa de Witte, naar han ikke blev udfordret, vilde tie om Noget, hvori han just ingen Helterolle spillede, hvorfor kunde da ikke Sagen alligevel komme ud iblandt Folk? Faderen vidste det jo; han havde vist sin Agtelse for Ulriks Moder ved at bryde forbi hende og ikke værdige hende et Ord. Damen, der havde hentet Marie, kunde vide det og tale om, hvorledes hans Moder i set eget Hjem havde svigtet overfor en rig og fornem Fyr! Hvor skulde man skjule sig for Folks Blik og Tanker? Og hvor skjule sig for sin egen Tanke, om man endog kunde formilde den saa meget som mulig!

Han kunde ikke flygte, rejse ud i den vide Verden. Han havde ikke studeret Noget, der kunde hjælpe ham

andensteds; han var fattig og som den øvrige fattige eller uformuende Befolkning undergivet Skæbnen, Naturmagten: Man bliver i Vejrliget, som det er, i Smit-soten, hvis den raser; man tager sin Del af, hvad der falder for, og bøjer Hovedet. Men han havde heller ikke fattig Mands Trost eller Husvalse, at kunne tale og klage til Jævnlige. Man siger ikke til en Kammerat, end ikke til en Ven: Vi havde et fremmed Barn i Huset; min Moder svigtede hende. — Og han kunde heller ikke blive hjemmefra. Der var dog en Slags Tilhold; der var Faderen, og naar han saa Moderen, kunde han knap forstaa, at det var hende, der havde gjort denne Gjerning. Han kunde ønske at tale med hende om Sagen, og han havde den dybeste Angst derfor. Der var jo intet Nyt at høre; der var kun Fare for at naa til et Punkt, hvor al Besindighed vilde forlade ham og han vilde kalde Erinnyerne ned over sig.

Hende var det jo pinligt nok, at det gamle Fortrolighedsforhold saa ganske var bristet. Hun vilde gjerne have begyndt en ny hjertelig Samtale, men var dog bange for, at den skulde føre hen til Marie og Martinus. Men den Sag maatte da blive glemmt! Næste Dag kunde Ulrik se frejdigere ud.

Men eftersom næste Dag gled længer og længer ud og Ulrik øjensynlig sank mere sammen, greb Moderen til sit vante Middel.

Fra det gamle Fortrolighedsforhold var hun paa Afstand bekendt med den Kreds af Folk, som han var i Berøring med. Hun vidste, at hans væsenligste Indtægt hidrorte fra Undervisning i en Skole, hvis Bestyrer han plejede at omtale med megen Hengivenhed. Hun antog, at denne Velvilje maatte være gjensidig; hun mente ogsaa, at lærde Folk maatte være en vis Omhu for hverandre, og at den højere Verden, som Ulrik skulde indtræde i, maatte sætte Pris paa, at han blev bevaret. Det var jo ikke ganske urigtig tænkt; hun handlede i alt Fald derefter. Da hun kom til Bestyreren og beklemt sagde ham, at hun gjerne vilde tale med ham om sin Son, troede han først, at det var en af Drengene, der skulde være Tale om, og blev noget overrasket, da det var en af Lærerne, med

hvis private Forhold der var Noget i Vejen. Det varede lidt, inden han forstod, at det ikke var en Klage og heller ikke Melding om et Uheld. Da saa Sagen gik op for ham, mødte hendes Naivitet hans godmodige Natur. Han fandt Behag i den Blanding af Simpelhed og Kløgt, hvormed hun talte; Kjærlighed til Sønnen og Beundring af ham var tydelig nok, og idet hun erklærede, at hun ikke kunde sige, hvad der var hændet ham, indblandede hun en snild Hentydning til, at det mulig var en Hjertesag, og mente, at han blot behøvede lidt anden Omgang og Opmuntring, end hun kunde skaffe ham. Den gamle Skolemand sagde, at han vilde tale med sin Familie, og Mdm. Skau gik med det bedste Haab.

Hans Familie bestod af Hustru og en Datter, der var lidt ude over den første Ungdom, og de tre Mennesker havde levet sig ind i et stille, lykkeligt Samliv, i gjen­sidig Anerkjendelse af hverandre. Han beundrede Hustruens og Datterens Huslighed og sikre Mening i Alt, hvor han ingen havde, og de saa op til ham som den fortræffelige Skolemand og udmærkede Lærde. Han havde engang vundet Prisen for en Afhandling om nogle grammatiske Former i det Græske, og han arbejdede paa et stort Værk om Pædagogiken, som han vilde lade trykke, og hvoraf han oplæste Kapitler for gode Venner, mest Skolens ældre Lærere, naar de bleve indbudne til The.

Hustruen og Datteren fandt jo rigtignok Mdm. Skaus Anmodning besynderlig, usædvanlig; men de havde ikke Noget imod den unge Lærer, der var dem bekjendt af Udseende, og da Husfaderen berørte Moderens Hentydning til en Hjertesorg, følte de strax Deltagelse og vare villige. Som Følge deraf blev Ulrik en af de nærmeste Dage overrasket med en Indbydelse til The.

Strax da han kom, spurgte Husmoderen ham: „Hvordan har Deres Moder det?“

Det faldt hende saadan ud af Munden. Hun kunde ikke spørge til hans Forældre, fordi hun ikke vidste, om hans Fader levede, og det syntes hende, at hun dog maatte give et eller andet Tegn, en svag Hentydning til, at hun mente det godt med ham.

Ulrik studsede over Spørgsmaalet; han havde fore-

stillet sig, at han var indbudet blot som Lærer, uden Tanke om, at han hørte til Noget. Hvorfra dette Spørgsmaal om hans Moder?

Datteren drog ham ind i en Samtale om Poesi; af en Samling Digte, som nylig var udkommen, fremhævede hun et om ulykkelig Kjærlighed, om en svegen Unger-svend, og spurgte, hvad han syntes derom, med en Betonning, der svagt eller klogt skulde antyde, at hun sympathiserede med den romantiske Begivenhed i hans Liv.

For ham blev det Hentydning til den store Usalighed. Kjendte man Begivenheden? Kjendte man Marie? Var han tilstede for at blive udspurgt om Sammenhængen? — Han blev saa tung og saa lidet elskværdig, at det romantiske Skjær blegnede og de kvindelige Hjerter begyndte at undskyldte den Ubekjendte.

Glad var han, da Oplæsningen skulde begynde; men Glæden varede kun kort.

Næst efter Faderen og Moderen er det Skolen, hvem Ynglingen skylder Livet — saaledes indledede Bestyreren sin Oplæsning —; det havde allerede Alexander vidnet med Hensyn til sin Fader Filippus og sin Lærer Aristoteles. „Men,“ tilføjede Bestyreren med et kjærligt Blik ud over Brillerne fæstet paa Ulrik, „det er især Moderen. Held den Yngling, hvis Moder har et trofast, opofrende Kvindeherte, og som ved hendes Bryst har indsugget Retskaffenhedens Dæ! Men saa Skolen!“

Ulrik vidste ikke, hvad han skulde tro om disse godmodig, velvillig udseende Mennesker, der syntes at have indbudt ham for at spænde ham paa Pinebænken, og som i alt Fald martredø ham ved at holde ham fast i de sorgelige Tanker og Angsten. Optaget deraf laante han kun flygtig Øre til Oplæsningen. Imod Lovprisningen af Skole og Undervisning, der summede om ham, stillede sig en Tanke, der oftere havde været ham nær: Vilde han ikke været lykkeligere uden Skolegangen i den lærde Skole? Hvis han var bleven i Pistolstræde, var han ikke bleven løftet ud over sin Stand og bragt til at domme sin egen Moder. Begivenheden med Marie vilde da have været en simpel og naturlig Ting. Nu sad han her og dro-

ges dog med Halvdelen af sin Tilværelse ned i Pistolstræde, kunde ikke slippe derfra.

Da Oplæsningen var tilende og Bestyreren særlig beærede ham med at ville drage ham ind i „en lille Turnering“, en pædagogisk Diskussion, brød af hans Hjertes Vaande denne Mening frem. I Pædagogikens Hjem, i et Møde med Skolebestyrer og Lærere, at komme med en saadan Tvivl om Undervisningen, med et saadant Kjættereri, som ikke engang var nyt! Smilende omtrent ligesaa blidt som i sin Tid Borris, da han pakkede sine Billeder sammen, lagde Bestyreren sit Værk ind i Chatollet og svarede ikke. Heller ingen Anden optog Handsken. Ulrik mærkede, at han havde forløbet sig; men der var Intet at gjøre derved.

Hidindtil havde Timerne i Skolen været ham en Lindring; der, mellem Drengene, i Klassen eller paa Legepladsen, eller mellem Lærerne, havde der været et Fristed, hvor Verden ikke kom med sine Tanker af sørgelig Art. Nu vakte Synet af Skolebygningen et Mishag, der knyttede sig til den uheldige Aften, fik Næring af Lærernes temmelig kolde Høflighed og af Forestillingen om, hvilke Tanker, der lurede i Krogene. Han faldt sammen i Timerne, samtidig med, at en skarpere Kritik end forhen var rettet paa ham som Lærer. En Dag meddelte Bestyreren ham, at de Timer, han havde i de højere Klasser, vilde blive omlagte til en Anden, men at han nok kunde beholde de lavere Klasser, især hvis han passede dem godt.

Det var en personlig Ydmygelse, der fuldstændig skilte ham fra Skolen og vilde være ham en Hindring ogsaa andensteds. Han gik hjem og talte sine Sparepenge og regnede ud, hvor længe han kunde studere for dem — siden han nu engang studerede —; og hvad saa?

Uden at fritte meget kunde Mdm. Skau behændig faa ud, at han havde været i Selskab hos Skolebestyreren; men det havde tydelig nok ikke frugtet; tvertimod syntes Ulrik end mere modfalden end før.

Saa gik hun til hans Manuduktør.

Han havde et stort Navn paa Grund af Dygtighed og Retskaffenhed, men var i visse Maader frygtet formedelst

hans larmende, hensynsløse Væsen. Altid raabte han højt, og altid „busede han ud“ med sine Meninger og Domme, tilsyneladende uden fin Følelse, i alt Fald med næsten grovt Udtryk for, hvad han folte.

Han syntes ikke om Mdm. Skaus Væsen med dets Blanding af Fint og Simpelt, Fortroligt og Ydmygt, og da han efter nogen Moje havde begrebet, at han skulde tage sig af hendes Søn og opmuntre ham, raabte han: „Nu har jeg, min Salighed, aldrig hørt Mage! Hvad tror De om mig, Madam? Tror De, jeg er Goldamme? Skal jeg maaske slæbe Deres Urian ind i Kongens Have? Skal jeg gi'e ham Flasken? Hvad? Tror De det?“

Nej, det troede hun ikke. Hos ingen af de pæne Folk, hun kjendte, havde hun nogensinde mødt en saadan Medfart; hun gik forbløffet bort.

Men han havde selv lagt Mærke til, at Ulrik sakkede af, og saa snart der syntes ham at være Andet og Mere end et forbigaaende Ildebefindende tilstede, vilde han „være paa det Rene med Fyren“.

„Naa,“ raabte han, da Ulrik paany indfandt sig stille og sløv, „hvad siger De saa til den splinternye Udnævnelse?“

„Hvilken?“ spurgte Ulrik.

„Ved De ikke det? Har De ikke talt med Nogen? Har De ikke læst Bladene? Hvor søger De?“

Ulrik spurgte undvigende, hvad Talen var om. Det var snart fortalt: En Kandidat med 2den Karakter havde allernaadigst faaet et uforholdsmæssig stort Embede. „Men,“ tilføjede Manuduktøren saa højt, som om han ønskede at blive hørt langt borte, „men ved De ogsaa, hvem der har vimset ud og ind for ham? Det er ingen Kunst, naar man har Fanden til Morbror! Har De det?“

„Jeg?“

„Ja, har De Konnexioner? Har De Onkler og Tanter og Kusiner og gamle Hofdamer, der kan sætte Verden paa den anden Ende for Dem og lade Naade gaa for Ret og gjøre Jus overflødig?“

„Nej, det har jeg ikke; men hvorfor spørger De derom?“

„Hvorfor jeg spørger! Jeg maa, minsæl, nok spørge, naar jeg ser Dem gaa og studere til 2den Karakter i det

højeste! Jeg havde troet, De kunde gaa op til Efteraaret, straalende! Jeg havde tænkt at faa Ære af Dem! Hvor er De henne? De smøger af Dem! Jeg stjæler Deres Penge ved at manudcere Dem. Hvad er der i Vejen med Dem? Ud med det, hvad det saa er — hvis det ellers kan siges mellem honnette Folk, og det antager jeg da!“

Ulrik blev blussende rød. „Der er Ting,“ svarede han, „som man kunde sige og dog ikke sige.“

„Saa er det en ulykkelig Forelskelse! Naa, jeg kan se det paa Dem!“

„Lad det være, hvad det er,“ sagde Ulrik. „For saa vidt jeg skylder Dem Forklaring — og det gjør jeg til en vis Grad — maa jeg bede Dem bære lidt over med mig. Jeg har en Følelse af, at alle Sunde ere lukkede, og inden kort Tid vildde jeg selv have sagt Dem . . .“

„Alle Sunde lukkede! Sikke noget Slidder-sladder! Tre, fire og tyve Aar, ikke sandt? Sunde lukkede! Sludder! Jeg skal lukke saa mange Sunde op for Dem, at De skal have Vanskelighed ved at befare dem i en Levetid! Jeg skal lukke Atlanterhavet op for Dem! Vil De gjerne bort herfra? Det vil De vel!“

„Ja!“ svarede Ulrik.

„Hvad siger De da til Vestindien?“

Ulrik havde nær svaret, at det ikke var bort herfra, For hans Sind, der var blevet vant til at vaande sig i Erindringer, rejste sig hin Aften med Billederne og hin Morgenstund. Verden syntes ham ligesom han selv at gaa rundt om Huset og Haven med den lille Pige.

„Har De Noget imod Vestindien?“ vedblev Manuduktøren, da han iagttog Ulriks Nølen. „Det er saa langt borte, hvad? De vil kanske nok bort, men ogsaa blive i Nærheden. To Viljer — vi kjende det! Mellem dem er der netop Plads til at gaa i Hundene!“

„Nej, jeg vil nok bort, til Vestindien!“

„Naa, saa er det som Fod i Hose, nota bene med første Karakter og snart! — De kan blive min Efterfølger og følge efter mig.“

„Er der Forskjel paa det?“

„Jo, Allerkløgeste! Den Højesteretsadvokat, hos hvem jeg, som De maaske bærer mig med at vide, er Fuld-

mægtig, har en Mængde Sager for Planterne derovre. Der-ved er jeg kommen ind i Forholdene og har nu, som De formodentlig kan læse paa Tryk iaften, faaet Embede der-ovre og gifter mig. De kan komme i min Plads; mens jeg endnu er her, kan jeg sætte Dem ind i Sagerne. De kan tjene saa meget, at De ikke behøver at informere. Efter en Stunds Forløb skaffe vi Plads til Dem derovre — ikke ad Skjørtelvejen. Saadan kan Deres Højvished baade blive min Efterfølger og følge efter mig — men 1ste Karakter! Læse Dag og Nat! Æresord?"

„Ja!“ :

Moderen mærkede snart en stor Forandring paa Ulrik.

„Naa, nu begynder Du jo at komme Dig, Gud ske Lov!“ sagde hun og strøg ham kjærtegnende om Hovedet.

Det var første Gang, hun kjærtegnede ham siden Katastrofen; han var blevet fremmed for hendes Haand, eller den var for ham blevet en anden. Bevægelsen i ham ytrede sig kun svagt; men hun mærkede den.

Hun vilde trodse sig igjennem som Moder og raabte: „Kom nu, Dreng, og kys Din Moder!“ Men da han ikke rørte sig, søgte hun uvilkaarlig at slippe bort fra Nederlaget og tilføjede hurtig: „Kom, lad os være gode Venner og tale rigtig sammen.“

„Ja, lad os det, Moder. Jeg er bange for, at det, som gjør mig glad igjen, ikke vil gjøre Dig glad.“

„Hvad er da det?“ spurgte hun med store Øjne.

„Jeg agter at rejse bort.“

„Rejse? Hvorhen? Hvorlænge bliver Du borte? Du skal da have Din Examen!“

„Ja, den antager jeg at faa snart, og saa kan jeg tiltræde en Bestilling, der er givet mig Udsigt til i Vestindien.“

„I Vestindien! Det er den hendes Tøsens Skyld.“

„Hvis Du mener Marie Borris, saa er det i visse Maader hendes Skyld. Men hun var ingen Tøs, da hun kom her i Huset.“

„Ja, jeg ved nok, det skal være min Skyld! Forsynd Dig ikke mod Din Moder! Jeg er Din Moder, Ulrik!“

„Jeg bebrejder Dig jo heller ikke Noget; jeg vil helst tie.“

„Ja, og rejse fra mig! — Hvad forlanger Du af mig? Hvad skal jeg gjøre? Skal jeg paa mine Knæ tigge hende om Forladelse?“

„Hvad kunde det nytte! Kunde Du derved tage de Witterne bort?“

„Skal jeg da bede Dig om Forladelse?“

„Ak, nej, Moder, al den Slags Ting nytte ikke noget.“

„Der er da Raad for alle Ting i denne Verden, naar Vorherre vil,“ sagde hun grædende.

„Ja, det er saadan en Talemaade. Men der er Ting, som ikke løses paa Jorden.“

„Gud kan i sin Naade løse alle Ting, ved jeg da!“

„Ja, lad Marie Borris blive stillet her i denne Stue, som hun var, før hun blev befamlet af de Witterne, saa er der Naade!“

Hun stirrede paa ham, som om hun havde Møje med at fatte Ordene i deres hele Trøstesløshed.

Han var mismodig over det grumme Ord, som var brudt ud af ham. Han sagde: „Jeg vil saa nødig sige Noget, der kan gjøre Dig Fortræd. Lad os ikke mere tale om den Ting. Lad os stræbe at have det saa godt og fredelig sammen som mulig, medens jeg er i Landet.“

„Ja, ja, ja,“ sagde hun ligesom trøstet, men i sit Indre fortumlet, fortvivlet ved Tanken om at miste ham.

Hun behøvede Hjælp, og denne Gang var det Præsten, hendes Tanke vendte sig til.

Det var jo ikke, fordi hun stod i noget nærmere Forhold til Præst eller Religion. Hun kjendte til det Hellige og Højtidelige, men mest paa den Maade, at der var Daab, Konfirmation, Vielse, Begravelse. Der forrettede Præsten sin Gjerning; men han havde tillige en Myndighed i mange Trætter, og han havde Hjælp for adskillige Sorger. Han var noget Fornemt, der havde den Forpligtelse at høre paa de Fortrykte og tale med dem.

Præsten, hun søgte, udmærkede sig ikke ved dogmatisk Trosiver, men ved et velvilligt Sind, megen Erfaring

og en Lyst til at ledsage sine tørre Formaninger med en lille Historie, en Parabel. Han var ogsaa en smuk gammel Mand, og da hun stod overfor ham, tog han sig saa fornem ud, syntes hende saa ophøjet og saa stræng, som om han aldrig havde syndet. Da hun ikke vidste Andet at gribe til, gav hun sig til at græde.

Han var vant til, at man græd for meget Lidt, men ogsaa for meget Stort, og spurgte afmaalt:

„Hvad er der i Vejen, min gode Kone?“

Al den Veltalenhed, som havde staaet til hendes Raadighed, naar hun for Sønnens Skyld henvendte sig til betydelige Folk, alle de Omsvøb, hvorpaa hun uvilkaarlig havde forberedt sig, forsagede hende, og hun udbrød:

„Hvor er der Syndsforladelse og Naade?“

Præstens Ansigt blev endnu alvorligere, strængere syntes hende, da han svarede, at derom havde han Intet at sige, som kunde være hende nyt. Hvo der bekjendte sin Synd, ikke til ham, men til Gud, hvo der angrede og gjorde Bod og troede paa Herren og hans Mellenkomst, turde haabe paa Guds Naade her og hisset.

Ja; men det var alligevel ikke det, hun mente. Hun kunde jo nok have fejlet; men hvad hun søgte, var egenlig Guds eller en Andens Mellenkomst for at løse en Misforstaaelse, hvorved der blev tillagt hende Fejl og Synd.

Præsten spurgte: „Lever Deres Mand, eller er De Enke?“

„Nej, han lever; men han er hverken for eller imod mig; han siger Ingenting.“

Præsten drøg et næppe mærkeligt, lettende Suk, da Uvejret viste sig at staa i en anden Kant, end hvor han havde frygtet. Han tav og saa forskende paa hende; hun slog Øjnene ned og begyndte i Hast og Uorden at fortælle.

Han kunde ikke faa Andet ud af hendes Beretning end, at der havde været et ganske ungdommeligt Kjærlighedsforhold, at den unge Pige, de havde taget i Huset, havde svigtet med mere eller mindre Skyld, og at hendes Søn nu led af en Sorg, som maaske var dyb, men vilde gaa over med Tiden.

„Naa, naa,“ sagde han med et Smil, „det er jo ikke saa slemt endda; der er større Nød i Verden. Vær en brav Kone, pas Deres Dont, gjør Deres Pligt, saa vil Vorherre nok gjøre Alt godt igjen.“

„Ja, men han vil rejse fra mig! Jeg skal ligge her og dø alene!“

Præsten mente, at Børns Bortrejse fra Forældrene ikke var noget Usædvanligt eller Skrækkeligt, endog om Rejsen gik til fremmed Land. „Jeg er selv,“ sagde han, „i samme Tilfælde som De, eller næsten det samme. I min Ungdom havde jeg Kald øvre paa Vestkysten af Jylland, og der havde vi en Nat et Skibbrud, som der desværre er saa mange af paa den Strand. Skibet blev slaet i Stykker, og alt Levende omkom med Undtagelse af en ganske lille Pige, som drev ind i sin Vugge, og som vi ved Guds Hjælp fik Liv i og toge os af. Efter rum Tids Førløb blev det paa ret mærkelig Maade oplyst, at hun havde Slægtninge i Holland, og de hentede hende. Min Søn rejste udenlands og kom til Holland, og nu er han saamæn bosat dérovre og har ægtet Pigen. Han er meget lykkelig, og jeg takker Gud derfor. Det kom der af den lille Vugge! Jeg hørte engang et trohjertigt Vers af en gammel Skolelærer; det lyder saadan:

Der gaar ej Noget tabt udi den store Have,
 Hvor vore Vugger staa, hvor lægges vore Grave.
 Selv nok saa lidet Frø, af Vinden vejret hen,
 Det finder nok sin Rift og kommer frem igjen.

Gaa De nu hjem og tænk paa det,“ tilføjede Præsten med et venligt Klap paa hendes Skulder og lod hende gaa.

Hun gik ganske opmuntret ned ad Trappen; men da hun kom ud paa Gaden, havde hun gjerne vendt om og turde dog ikke. Det var, som om hun havde faaet Præstens Ansigt med sig; det stod indvendig i hende og saa klogt og fornemt paa hende.

Det Frø var netop ikke det, hun havde saaet! Den Maade, hvorpaa Præsten havde handlet mod den lille Pige, var ganske modsat den, hvorpaa hun havde baaret sig ad mod Marie Borris. Hun havde hadet hende, ønsket

hende Døden, ikke havt et godt, advarende Ord til det moderløse Barn. Al Undskyldning, hvormed hun hidtil havde set paa Sagen og gjort den lille, forsvandt og gav Plads for Anklage og Dom: Hun havde svigtet, og hun skulde betale det med sit Barn.

Ulrik blev en Dag hjemme længer end sædvanlig efter Bordet. Hans Fader havde bedt ham udskrive nogle Regninger og var gaaet til sin Middagsøvn; Moderen tog Rokken frem og spandt. Han kom til at se hen paa hende. Hendes Øjne vare ufravendt hæftede paa den tynde Traad; Lyset faldt stærkt hen over det ubevægelige Ansigt, og Ulrik lagde for første Gang Mærke til, at hendes Haar graaned. Hun var ogsaa blevet mager; det gjengav hende paa egen Maade Noget af forrige Tidens Skjønhed; om Munden havde Sorgen sat sit forædlende Præg. „Ja,“ tænkte han, „saa nær er min Moder ved at kunne have været en Gracchernes Moder! Hvorfor skulde den ene Ting ske? Og hvorfor kan man ikke glemme!“

Imidlertid havde hun samlet alle sine Følelser og Tanker og faaet Magt til en Udtalelse og beredt sin Stemme dertil. Hun sagde rolig:

„Jeg har tænkt paa det, Ulrik; det vil nok være til Din Lykke, at Du rejser.“

„Ja,“ sagde han overrasket over denne Ro.

Hun greb i sin Lomme og syntes ivrig beskæftiget med Noget der. Det var nogle Kobberskillinger, som hun pludselig huskede at have faaet, og hun talte dem for at opdage, om de vare effen eller ueffen. Vare de effen, vilde Alt blive nogenlunde godt, han vilde af Hjerte kysse hende, inden han rejste, og komme hjem inden hendes Død. De vare effen. Et svagt Glædessmil gled hen over hendes Ansigt, men veg strax igjen for Kummeren og Angsten.

„Hvad søger Du efter, Moder?“ spurgte Sønnen.

„Aa, det var nogle Skillinger, jeg havde faaet i Urteboden.“

SYVENDE KAPITEL.

En taaget Eftermiddag, da han ikke kunde se at male, og da han var end mere tungsindig end sædvanlig, lukkede Professoren sit Atelier for at gaa ud, gaa sig træt og tanketom. Vejen, han tog, gik over Langelinie ud til Egnen, hvor Fru Strandens boede, og her fik Gangen et nyt Formaal, han vilde se til Fru Stranders og Marie, have lidt Solskin i Taagen.

Marie var nede i Haven for at optage Blomster til Vintergjemme og blev snart Gjenstand for Samtalen, da Professoren og Fru Stranders sad ene sammen.

Fru Stranders spurgte, om hun gjorde betydelige Fremskridt.

Han svarede, at det netop var, hvad han ikke kunde sige, men som de dog engang skulde tale om. Marie var jo ikke kommen her som Barn i Huset eller som Selskabsdame; der var et Formaal. Han vilde ingenlunde nægte, at det var skjönt at leve et sorgløst Kunstnerliv, der ikke havde Noget at skynde sig efter; men, som Omstændighederne vare, skulde man dog stræbe hen til at frembringe Noget, der havde baade Værd og Værdi. „Det gjør hun ikke,“ tilføjede han; „jeg savner Alvor hos hende.“

Fru Stranders kunde jo ikke nægte, at det egenlige Formaal, der havde staaet for hende ved at byde Marie til sig, var, at hun skulde blive Kunstnerinde og ved Hjælp af Kunsten erhverve sig en uafhængig Livsstilling; men man maatte dog have Taalmodighed og lade hende Tid til Udvikling, og hun var jo dog saa flittig!

„Den Flid mærker jeg ikke synderlig til,“ sagde Professoren.

De gik ind i Atelieret. Paa Staffeliets stod et Maleri, som Professoren kjendte fra dets første Anlæg. Det bar i 'Anvendelsen af Farve Præg af særegne Ufuldkommenheder, som han havde udhævet; men der var saagodt-som Intet gjort ved dem.

„Ja, men her maa jo være meget Mere!“ raabte Fru

Stranders og saa sig om; „hun tegner og tegner jo altid . . . hvor gjør hun af det?“

Hun opdagede ved Væggen, halv skjult af Stole, en stor Mappe. Den var til at aflaae; men Marie havde, medens hun gik ned i Haven, ladet Nøglen sidde i den.

„Der maa dog være Noget i den,“ sagde Fruen, idet hun med Moje hentede Mappen frem og lagde den paa Bordet.

„Men hvad er det!“ raabte Professoren, idet han aabnede Mappen; „hvor har jeg set hende? Det er da det underligste, dejligste Marekatteansigt . . .“

„Men det er jo Maren!“

„Ja, rigtig! det er Maren!“

Fru Stranders raabte: „Maren! Maren! — hun skal ind og se sig selv!“

„Nej, for Guds Skyld, Frue, det kan Maren ikke taale. Lad Maren aldrig faa at vide, hvor interessant hun er! Saa mister De en god Tjenestepige, og Maren dør som Narcissus. Det er til at kysse! — — Fejler jeg ikke, saa er det Fruen selv, der temmelig let klædt spadserer med en Hovedpude under Armen.“

„Hi, den Slange!“

„Ja, men se, hvor det er gjort!“

„Nej!“ sagde Fru Stranders og tog Bladet fra ham.

„Naa, saa se her og lad Dem forsonse. Her sidder De ved en ung Piges Sygeseng . . . det er nok hende selv. Se, hvor ælskelig De ser ud, og til ydermere Bevis paa Deres Elskværdighed har De Vinger . . . De er en Engel, Frue! Det har vi altid vidst; men her er Sort paa Hvidt for det! Se, hvor det er godt gjort! Hvor Morgendragten næsten umærkelig bliver til Vinger!“

„Jeg har gjort, hvad jeg kunde. Meget var det ikke. Flyve kan jeg ikke, jeg Stakkel.“

„Men Vinger har De!“

„Ak, Gud, det har jo Gjæssene ogsaa.“

„Og Svanerne! — Vær nu en Engel og tilgiv Hovedpuden. Se her! Her er vi Alle Fire! Et Whistparti. Hvor det lever og ligner! Doktoren skal stikke med Kongen og er bange for Esset i Baghaanden . . . han skal se det og spejle sig. Hvor det er elskværdig og kjærlig gjort! — —

Hvem er det? Hvem er denne unge, hvidklædte, sorgfulde Pige? Kjender De hende?"

„Nej.“

„Det hører til det Elskværdigste, Reneste, man kan se for sine Øjne . . . Ved De hvad, Frue, dette her bliver meget alvorligt. — Se rigtig paa det!“

„Ja, det er kjont.“

„Og se her! Det er Dem og hende! Det er Dem, dengang De i mit Atelier tog hende i Deres Arme!“

„Herregud, det er det nok.“

„Det havde jeg selv tænkt paa at male . . . Saadan onfavnede De hende, akkurat saadan, og saadan saa De ud . . . hvordan Pokker kunde hun se det? — Og saadan saa hun selv ud, det vil sige bagfra . . . jeg vilde havt hendes eget Ansigt med . . . men hendes Ansigt er der alligevel, det er i Nakken, Skulderen, i hver Fold af Kjolen, i Ankelen — nej, saadan kan kun et Fruentimmer se sig selv, og naar hun saa tillige er Kunstner — for det er hun, Fanden! —! Om Forladelse, Frue, men det maatte ud. Hun er Kunstner! Det siger jeg, Professor og Medlem af Kunstakademiet i Kjøbenhavn — det er dog altid Noget, om ogsaa det ikke er det Største. — Men lad os se videre! Hvem er den unge Fyr?“

„Det ved jeg ikke; jeg har aldrig set ham.“

„Jeg kan ikke lide ham — det vil sige, Hovedet er ganske godt; men sikken en Arm, hvor den dingler!“

„Han ser saa sørgmodig ud.“

„Ja. Han synes at se efter en Vogn med to Damer — det er Dem og hende . . . saadant Noget gjør hun med tre Streger.“

„Jeg har kun kjørt med hende en eneste Gang, og dengang var der en gammel Mand.“

I dette Øjeblik stod Marie i Døren, bleg, forbavset, forfærdet over det Uskaansomme. I Fru Strandens Haand saa hun Billedet med Hovedpuden. — Hvo var den mest Forurettede? — Marie gik hen til Fruen og kyssede hende.

„Judaskys,“ sagde Fru Strandens, men var dog for-

sonet; kun lovede hun sig, at hun ved Lejlighed vilde have Rede for det unge Menneske.

Lejligheden lod vente paa sig; en ny Strøm af Interesser, Ængstelser og Haab brød ind i Huset, da Professoren sagde til Marie: „Hvorfor har De skjult dette for os? Saadant Noget lægger man ikke Dølgmaal paa. Vi maa have det udstillet!“

Marie blev om mulig endnu blegere og foldede angstfuld Hænderne.

Professoren gav ikke Agt derpaa eller brød sig ikke derom og vedblev: „Ikke Udstillingen paa Charlottenborg. Dels ville vi ikke vente til Foraaret, dels høre Tegninger ikke til der; de komme højst i en Krog, og Ingen ser dem. Nej, i næste Uge, i Kunstforeningen. Der kommer ikke Meget ad Gangen; Alting bliver set og set godt. Det er en Samling af forstandige og velsindede Folk, som gaa stille og paaskjønne, og som man kan tale med.“

„Men Hovedpuden faar De ikke!“ sagde Fru Stranders.

„Nej, vi tage ikke Alt med, vi gjør et lille Udvalg, et diskret lille Udvalg,“ tilføjede han med et Smil til Marie.

„Ja, men — ja, men . . .“

„Ja, men — Kunsten behøver Lys, og den skal for Lyset. De vil da ikke gjøre Fordring paa at være et Pompeji, der skal udgraves om atten hundrede Aar for at beundres!“

Jo, hun vilde gjerne vente i atten hundrede Aar; men hun var under en stærkere Magt end hendes egen Vilje — og maaske var der dog paa Bunden af hendes Sind ved Siden af Angsten en Lyst til at være med.

Professorens Forventninger bleve ikke skuffede, snarere overtrufne. De poetiske, sjælfulde Billeder mødte en varm Paaskjønneelse, og da man hørte, at de kom fra en ganske ung Pige, blev selve Beundringen blandet med Poesi: Samfundet havde i sit Skjød fundet en fager, elskelig Blomst, en Jomfruskikkelse, der tillige var Geni, og Enhver udmaalede sig Jomfruen paa sin Maade, efter sit Ideal. I den forholdsvis store Kreds, som i Kjøben-

havn er modtagelig for den Slags Følelser, Glæde over et lovende Talent af Folket, Deltagelse for det Beskedne, Fremstræbende, Dygtige, tilmed af det „svagere Kjon“, gik det fra Mund til Mund, at her var Noget at give Agt paa og tage sig af; i den ædlere Følelse blandede sig Nysgjerrighed; Alle, som blot kunde, skulde hen at se Billederne og danne sig en Forestilling om den Ube-kjendte.

De tre Venner og ikke mindst Professoren bragte samvittighedsfuldt Budskab til Huset om den Lykke, som Marie gjorde, og da Fru Strandens selv vovede sig ud i Verden og aflagde et af sine Besøg og vedkjendte sig, at hun havde Guldfuglen i sit Hjem, blev hun paa det indstændigste anmodet om at medbringe Marie til et Selskab.

Fru Strandens lykønskede sig selv til, at hun havde holdt nogle Døre til Verden aabne. For hende, den forhenværende Sangerinde, stod „Selskabet“ som Adgang til alt Ønskeligt, ja som det Ønskelige selv. Hvad kunde — det Religiøse ufortalt — være højere end den fejrede Personlighed i en Salon, Primadonnaen, omgiven af Beundrere, ombølget af Bifald? Hendes Fantasi tog fejl og forestillede sig Marie ved Pianoet med et Nodeblad i Haanden; men ogsaa naar hun berigtigede Fantasien og lod Marie være det, hun var, syntes det hende, at den attraaværdige Beundring, store Bestillinger og maaske en Ægtemand — og en saadan maa da heller ikke glemmes — vare i Salonen.

Følgelig bleve alle Indbydelser modtagne og alle Forberedelser truffne med ikke ringe Ofre, endskjønt Reglen, som Fru Strandens selv sagde, maatte være, at Marie ikke skulde optræde i Kamp mod Toiletter, men vinde ved sig selv og sin Simpelhed og Naturlighed.

Det gik ikke af uden nogen Diskussion, tildels Kamp med de gamle Venner. De følte Alle, at der nu kom et Brud i deres vante Samliv; men Selvkjærligheden havde dog ikke Overvægten i deres Opfattelse af Sagen. Professoren var baade for og imod. Han syntes nok om, at hans elskværdige Elev kom ud og blev personlig paa-skjønnet; han frygtede for, at hun skulde blive greben af Døgnets Strømninger, men trøstede sig med, at det snart

vilde gaa over. Doktoren mente, at hun snart vilde tegne den store Verden med samme Held som de smaa Forhold i Huset, hvis ellers hendes Talent var stort nok. Det var ikke klart, om han havde en ironisk Tvivl eller troede. Majoren var bestemt imod, at Marie skulde ud i Selskabslivet. Havde hun gjort Lykke, saa var det netop ved at være i Skjul og leve et fra Selskabslivet aldeles forskjelligt Liv. Derude eller derinde vilde hun kun være som en Pynt, der er i Mode; Lunet, der bærer Pynten op, skifter. Og for at kunne udholde de Stik, som Selskabslivet med dets Kritik og Misundelse altid giver, maatte man være mere pansret, end lille Marie var.

Til alt Saadant svarede Fru Strandens: „Man er Person; man gjør sig Venner; man skal se Verden; man har godt af ogsaa at taale lidt.“

— I Virkeligheden øjnede hun Intet, som kunde være at „taale“. Fordi der fornuftigvis ikke kunde være Tanke om saadanne Hindringer, som havde hæmmet hendes eget Ungdomsliv, øjnede hun slet intet Skær, tilmed da hun ikke anede, at Marie i sin Fortid bar Noget med sig, der kunde fremkalde Sammenstød.

Det skete snart. I et af de første Selskaber, hvor de to Damer kom, traf Marie sammen med Oberstløjtnant eller nu — thi han var hurtig avanceret — Oberst, Kammerherre de Witte.

Obersten eller Kammerherren havde faaet sin Søn ansat som Attaché ved et af vore Gesandtskaber, og Martinus havde strax efter forlovet sig med en udenlandsk Dame. Istedendfor at dette skulde gjort Kammerherren ældre, havde det tvertimod gjort ham yngre. Han følte sig mere let og fri nu, da han ikke længer havde den voxne Døbeseddel ved sin Side; han var nærværd at betrakte den fraværende Søn ikke som et Skud i lige Linie, men som et Sideskud, en yngre Broder. Selv var han da ogsaa kun „omtrent halvtredsinds-tyve“ Aar, og havde Kammerherretitlen givet ham mere Værdighed, saa var ogsaa paa samme Tid hans Haar og Skjæg blevet lidt sortere.

Han gjenkendte øjeblikkelig Marie; men det kan knap siges, at han studsede derved. Folk af Verden over-

raskes kun let og kort; de kunne strax tage det Uventede, Pludselige, som simpelt og naturligt, forudsat naturligtvis, at det ikke smerter. Og ganske vist smertede Synet af Marie ikke Kammerherren; hans Hæl gjorde ikke ondt af at have traadt paa hende; det var knap faldet ham ind, at han gjorde hende Fortræd, da han rolig, høflig og koldt udrettede sit Ærinde. Nu sad hun der for ham, med de skønne, tiltrækkende Linier, beskyttet af Selskabet, ja omstraalet af en Glorie. Hvis Martinus havde villet fri til hende under saadanne Omstændigheder! Naa, Drengen var jo nu i Havn! Dette skod maaske flygtig gennem hans Sind i det Sekund, der hængik ved Præsentationen. Men saa let og ugenert, som om han aldrig havde set hende, saa hoflig og næsten hjertelig, som om hans Beundring i lang Tid havde ventet paa hende, begyndte han en Samtale om Alt og Intet og førte hende i den, som man i Dansen fører sin Dame.

Ja, hun dansede, eller det dansede om hende; hun var næsten svimmel og forstod ikke selv, ved hvilken Magt, ved hvilken Angst for at forraade sig, hun overvandt selve Angsten. Kjendte han hende igjen? Hun fik i Hvirvlen ikke Tid til at holde Spørgsmaalet fast. Hun følte, at hun ikke kunde slaa Øjnene ned; saa vilde hun værgeløs synke tilbage i sig selv, dø hen i Erindringen om det mørke Øjeblik. Hendes Blik mødte og fulgte hans; hans Smil frembragte Smil hos hende. Han følte sig ganske underlig tilmode overfor disse Øjne, som af den indre Feber fik en usædvanlig og særegen Glans. Kun ugjerne fjernede han sig for Anstandens Skyld; overalt, hvor han gik, søgte hendes Øjne ham: Havde han gjenkjendt hende? Vilde han fortælle de Andre Noget om hende?

Da hun kom hjem, havde hun Møje med at finde sig selv. Hun ønskede dunkelt at tage hjem til sin Fader, sove og glemme. Men man kunde dog ikke sove Livet bort, og hvad skulde hun der hjemme, og hvad Grund skulde hun give? Verden stod nu saa smuk for hende; man bar hende jo paa Hænderne. Havde han gjenkjendt hende? Vilde han fortælle? Hun havde jo intet Ondt gjort, men hun kunde ikke forsvare sig; hun kunde aldrig med et Ord røre ved den Sag, ikke engang til

Fru Stranders, hos hvem hun ellers kunde søge Raad i alle Ting. Hun var uskyldig; Verden smilede og kaldte paa hende; den havde et eneste sort, truende Punkt; med Kammerherren i Spidsen var den som Klapperslangen, der skræmmer og drager til sig.

Majoren kom næste Dag og spurgte, hvorledes hun nu syntes om Selskabslivet.

„Jo, meget godt.“

„Har De nu faaet noget Nyt at tegne?“

„Ja, nej,“ sagde hun med en saa særegen Skygge over Øjne og Pande, at han blev foruroliget deraf.

„Naa,“ tænkte han, „paa saa kort Tid kan der jo ikke være sket noget Stort; men alligevel —“

Han spurgte Fruen.

Jo, hun var henrykt. Sandheden var, at Fru Stranders havde ladet sig bevæge til at synge, og hun havde høstet stort Bifald, dels af Høflighed, dels fordi hendes Stemme havde saa megen Sjæl og hendes Sang saa god Skole, at hun virkelig kunde vække et undrende Velbehag. Saa havde ogsaa hun havt sin Feber og sin lille Rus, havde været mere paa Scenen end Tilskuer og Iagttaget.

Majoren sagde ved sig selv, da han gik: „Jeg ved ikke, hvordan det er; en Kvinde kan være saa gennemsigtig som en Karaffe med Vand og alligevel skjule en Verden. Man bliver aldrig klog paa dem.“

Da Marie paany traf Kammerherren i Selskab, gik det som før; men det blev tillige mere paafaldende for Andre. Skarpe Øjne havde jo allerede iagttaget hende første Gang, og man havde undret sig lidt, men ikke gjort videre Bemærkning derom; hun saa jo dog saa barnlig ud, hun var maaske blot forlegen eller imponeret. Men da det gjentog sig og var saa stærkt, da hun syntes at gaa ganske op i ham, begyndte baade unge Piger og ældre Damer at mene, at hun nok egenlig var koket, eller at hun med besynderlig Naivitet og Hensynsløshed vilde gjøre en Erobring.

Ganske anderledes virkede det paa Kammerherren. Man kan have nok saa god Mening om sin egen Person: naar man er halvtredsindstyve Aar, har man dog en hemmelig Følelse af, at det er Efteraar, og man bliver sælsomt

greben af et Par unge, smukke Øjne, der følge En og synes at sige: det er Sommer. Uagtet han var, hvad Verden vilde kalde en lykkelig Mand, følte han sig dog forurettet af Skæbnen; det Højeste og Skønneste, som han havde havt Forestilling om og grebet efter, var jo blevet borte for ham, og nu mindede denne unge Pige ham paany og underlig om det svundne Syn, stillede ham ung igjen ved Gjærdet, indenfor hvilket Kvinde-skaren stod i Kreds. Men der var unægtelig Noget i Vejen — ikke Verden, ikke hvad Folk vilde sige, naar han giftede sig igjen og med en saa ung Pige. Han satte stor Pris paa Verdens Mening; men han vidste tillige, at naar han tog hende under Armen og gik frem, saa vilde Alle hilse, ikke at tale om, at Mange vilde misunde ham, naar han strax greb og hjemførte det Smukke, der gjorde Opsigt. Nej, ikke hvad Verden vilde sige, men hvad den ikke vidste: hin lille Historie i Fortiden.

Fin Følelse kan oprindelig være tilstede i mindre høj Grad, eller den kan være bleven sløvet under et nydende og bydende Liv; men den vil dog ved en saadan Lejlighed gjøre sig noget gjældende hos en Mand, der hører til godt Folk. Han kjendte jo nok Exempler paa, at en Fader var gaaet i Sønnens Sted til en Hustru eller endog en Moder i Datterens Sted til en Husbond; det var ikke ligefrem ondt eller forkasteligt; men alligevel, Noget, en Skygge, stillede sig i Vejen for ham. Men hvad var Skyggen, naar man gik lige imod den? Han tog jo ikke Noget fra Sønnen! Drengen havde unægtelig tet sig som forelsket, barnagtig forelsket; men nu var det helt ovre, han var i Havn andensteds. Og havde der været noget Forhold? Havde hun holdt af ham? Han søgte at huske sig tilbage i Begivenheden, saa den paany, med nye Øjne og ny Vilje. Han havde jo faaet et Brev, der ligesom advarede ham eller paakaldte hans Hjælp imod Sønnen eller afviste Sønnen. Det kunde hun have været vidende om, havt Del i. Han havde maaske gjort en stor Uret imod den ganske unge Pige ved at bryde saadan ind til hende uden at søge nogen Forklaring. Ja, hun var jo næsten et Barn, og hvor yndefuld-forurettet og tavs havde hun ikke staaet der! Men om han havde

søgt og faaet en Forklaring, hvad skulde den have ført til dengang? Nej, det var bedre, som det var. Men en Forklaring var nu uundgaaelig, hvis han ikke vilde træde tilbage og give Afkald paa dette usædvanlig Smukke, der saa paa ham med saa forunderlige Ojne. Havde hun gjenkjendt ham, eller var det ene hans Person, der havde grebet hende? Det maatte besvares; men han kunde jo ikke stille nogetsomhelst Spørgsmaal, tilbyde eller forlange nogensomhelst Forklaring, uden at gjøre et Skridt, der tillige var en Bejlen eller kom nær dertil, Vilde han for Alvor? Det syntes ham; men han vilde dog tillige betænke sig.

Nogle Dage gik hen. Der stod endnu et af de Selskaber tilbage, hvortil man var bleven indbudt; men der var ikke kommet nye Indbydelser til. Fru Strand-ers fandt dette paafaldende; hun havde en uvilkaarlig Fornemmelse af, at der var Ebbe i Beundringen; men hun begreb ikke hvorfor. Vennerne fandt, at det var heldigt; Marie skulde dog have Ro; hun kunde ikke blive til Noget ved bestandig at gaa i Selskab. Ja, det kunde være sandt nok, mente Fruen; men hun vilde dog vide Besked; hun vilde ud, aflægge Besøg, føle Verden paa Pulsen. Men hun opsatte eller opgav det, fordi der indtraf noget Nyt. I et af de større Blade kom, mod Sædvane, en Anmeldelse af de i Kunstforeningen udstillede Tegninger. Man kaldte dem en smuk Overtaskelse, man var glad over det friske, usædvanlige og tillige ægte kvindelige Talent. Man vilde ikke paatage sig et Ansvar ved at love en stor Fremtid, eftersom Billederne bare et ejendommeligt Præg og syntes fremkomne under ganske særegne Betingelser; men kunde Talentet fredes og voxe under lykkelige Forhold, saa var der for Publikum megen Glæde og for den unævnte Kunstnerinde megen Ære ivente. Samtidig kom gennem Professoren gode Tilbud om at kjøbe Billederne. Ogsaa Fru Strand-ers følte nu, at Marie var paa en Maade taget ud af Selskabet og stillet af Samfundet ligesom paany under hendes Varetægt.

For Marie medførte den stigende Lykke, hendes Billeder gjorde, ingen Befrielse eller Trøst. Hun mistviv-

lede om en Fremtid; hun fornåm, at den Betingelse, som Bladet saa forstandig havde stillet, ikke var tilstede, at den Sjælefred og Glæde, hvoraf Billederne vare skudte op, var tabt. Hun troede ogsaa, hun følte, at den Tilbageholdenhed eller Kulde fra Selskabets Side, som Fru Strandens havde mærket eller gjættet, hidrørte fra hende selv. At hun skulde have været koket, gaaet paa Jagt efter en Ægtemand, faldt hende rigtignok ikke ind. Hun havde tydelig nok mærket, at der ikke fra de fornemmere Damers Side var det Fjendskab mod hendes Talent, som havde vist sig hjemme i Kjøbstaden; men alligevel, selv om Ingen var skinsyg eller fordrede Underkastelse, var hun saa særegent fremmed, stillet op som Gjenstand for Opmærksomhed, uden at hun i den hele Kreds havde en Eneste, som hun personlig var Noget for, eller som bød hende det ringeste af det kjærtegnende Fortrolighedsforhold, de yngre Damer have tilovers for hinanden indbyrdes. Et saadant Forhold, erkjendte hun, opkom ikke i Hast; man skulde egenlig være født til det, og hun hørte andensteds hen. Ja, og her mødte hende det Mørke! Hun var kommen fra Noget, fra et enkelt Øjeblik, der stillede hende afsides. Det hindrede hende fra at erhverve de andre Pigers Gunst. Hun kunde ikke tro, at den uforklarlig artige, smilende, overlegne Kammerherre havde talt eller uden særlig Anledning vilde tale; men hun havde været og var i hans Haand; hun følte, vidste, at Noget ved hende ikke var korrekt, ikke som de andre unge Pigers. Kunde hun ikke blive borte fra dette ene, sidste Selskab? Hun vilde rimeligvis møde ham der; han havde sagt, at han haabede snart at have den Fornøjelse at se hende igjen. Men hvad Grund skulde hun give? — Saa kom Professoren og sagde, at han var indbudet samme Sted, og at de skulde følges ad. Det var en Garde! Og saa var der jo desuden Artiklen i Bladet og hendes gode Samvittighed! Hun vilde ikke være bange!

Den lille Dagbladsartikel havde ogsaa gjort sin Virkning paa Kammerherren og hans Forelskelse. Den Slags Virkning havde Forfatteren ikke godt kunnet ane, skjønt, naar man skriver om en ung Pige, maa man være fattet

paa, at Eros kommer med i Laget — maaske ogsaa, naar man skriver om en ung Mand. Hun var virkelig en Berømthed! Det blev ikke blot sagt, som saa Meget bliver sagt i Selskabet; men det stod trykt, det var offenkendt. Og det ligesom pegede hen paa ham, naar der stod, at dette Talent skulde fredes, at det skulde bringes i lykkelige Forhold for at voxe til Ære og til Glæde. Saa-danne lykkelige Forhold kunde han jo byde; han indlagde sig en Slags Fortjeneste derved. Ja; men —

Det var med en ganske anden Følelse, at Marie ved Professorens Side traadte ind i Selskabet, end naar hun var kommen alene med Fru Strandens. Han var endnu, naar han tog sig sammen, en kjon og anselig Mand, og et Par Ridderordener, som hun for første Gang saa paa hans Bryst, virkede paa hende, som om han kun havde ladet Kaarden blive hjemme. Og idet hun fornå sig under Beskyttelse af noget Mandigt og Ridderligt, steg det ogsaa med Uvilje frem for hende, at Kammerherren ikke havde behandlet hende ridderligt, at selve den Angst, han indgød hende, var en Uretfærdighed. Kammerherren blev overrasket af det nye Udtryk, der var i hendes Øjne, af det Dameagtige i hendes Holdning og i de Svar, hun gav paa de faa, komplimenterende Ord, han kunde henvende til hende. — Men hun kunde ikke føre det igjennem. Det paatrængte sig hende igjen, kom igjennem Fingerspidserne, gjennem alle Porer, at der fra den kvindelige Side af Selskabet var Noget imod hende. Selve Professoren bidrog til, at dette kom saa stærkt og smertelig over hende; han samlede en Kreds af Herrer, tildels Kunstnere, om hende; hun var indelukket imellem dem, udelukket fra sine Lige. Under dette Tryk brød den Følelse frem, at hun gjorde Synd mod Professoren ved at være under hans Beskyttelse med en Hemmelighed for ham, og imod Fru Strandens ikke mindre — en Hemmelighed, som hun ikke havde Ord for. Imedens hun befandt sig i denne Kreds, hvis Livlighed skjulte hendes Sindstilstand, saa hun Kammerherren tale med en lille Gruppe af Damer, og han opfangede fra hende hint frygtsomme, søgende, forunderlige Blik paa ham.

Det var for den aldrende Kavalier kun Et: Jomfruelighedens dulgte Kjærlighedsblik. — Han var skudt.

Men endog naar en Oberst og Kammerherre er skudt lige i Hjertet (af Amor), bærer han sig ikke ad som en Løjtnant, Student eller desl. Han gik til Professoren, talte om Kunst og om det Ønske, han havde, at besøge Fru Strandens. Det var et næsten afgjørende Skridt, og dog ikke helt afgjørende; først da han havde udtalt Ønsket, følte han, hvor betydende det var, hvor forpligtende, hvor vanskeligt det var for ham at komme derfra uden fuldstændig Afgjørelse. Saa gik han til en Advokat, en gammel Ven af Familien, for at tale med ham om Formuesforhold, der maatte ordnes, og for tillige at raadføre sig med ham i Fortrolighed.

Da Ulrik en Dag efter Sædvane kom op paa Højesteretsadvokatens Kontor for at besøge sine Forretninger, modtog Advokaten ham med usædvanlig oprømt Ansigt.

„Ja,“ sagde han, „jeg har havt en meget alvorlig Samtale og maa nu more mig. — Mødte De ikke Kammerherre de Witte paa Trapperne?“

„Oberstløjtnanten?“

„Ja; han er forresten blevet Oberst.“

„Det er nok muligt, at jeg strøg ham forbi i Porten.“

„Kjender De ham?“

„Ja, af Anseelse.“

„Har De hørt Noget om ham i denne Tid?“

„Nej, hvad skulde det være?“

„Han kommer her og vil tale om det som en Hemmelighed, og Alverden ved det. Min Kone siger, at hele Byen taler om det.“

„Hvad er det da?“

„Alter schützt vor Thorheit nicht.¹⁾ som Tysken siger, Den halvgamle Mand vil gifte sig med en Pige paa tyve Aar, en Kunstnerinde.“

„En Skuespillerinde?“

„Nej, en Dame, der maler . . . hende, der havde Billeder i Kunstforeningen.“

„Hvem er det?“

¹⁾ Alderen beskytter ikke mod Daarskab.

„Hvor er De dog ogsaa henne i Verden? — Det er denne Jomfru eller Frøken — nu skal de jo alle være Frøkener — Frøken Borris, Datter af en Skolelærer paa Landet.“

„Og hende vil Kammerherre de Witte gifte sig med?!“ raabte Ulrik.

„Ja, hvis hun vil have ham, og“ — tilføjede Advokaten forundret over Ulriks Heftighed — „hvis De ikke har Noget derimod.“

Men Ulrik var allerede borte, „faret afsted som en Raket“, sagde Advokaten senere.

Hvad vilde han?

Han var betaget, „rasende af Guden“, som en Græker vilde have sagt. Han havde en Afbigt at gjøre, en Forsyndelse at afbøde, en Hyldest at bringe, en Vilje til at kaste sig ned og tilbede — komme, hvad komme vil!

Professoren udrettede det mærkelige Ærinde, han havde fra Kammerherren. Det var knap muligt at misforstaa; verdslig talt, var det jo en stor Lykke for Marie, i alt Fald en stor Ære — en virkelig Lykke, hvis hendes Tilbøjelighed mødte den smukke, anselige, fornemme, rige, men rigtignok ikke unge Herre.

Hvad vilde Marie sige, og hvad vilde Folk sige?

„Ja, i den Henseende,“ mente Professoren, „vare Folk ikke saa uvidende endda; han havde nys hørt om, at man var blevet opmærksom paa Kammerherren, han havde ligefrem gjort Cour.“

Men Marie? Hvordan havde hun optaget det?

„Ja, det maa jeg da spørge Dem om, Fru Strandere; De var jo altid med.“

„Jeg har Ingenting set,“ svarede Fru Strandere naivt, men blev derpaa blussende rød ved Tanken om, hvorledes hun selv havde været borte.

„Det maa vi da have at vide,“ vedblev hun.

„Ja,“ sagde Professoren, „det er en ikke uvigtig Del af Sagen.“

Fru Strandere kaldte Marie ind, og efter faa Spørgs-

maal og Svar om forholdsvis ligegyldige Ting, sagde Fruen pludselig: „Og det er sandt, det skulde jeg da sige Dig: Kammerherre 'de Witte, som Du jo kjender, har ladet sig 'melde.“

Marie blegnede og begyndte at ryste af Angst.

„For Guds Skyld!“ stønnede hun, „lad mig hellere rejse hjem til Fader! Strax!“

„Men, Barn, hvad' er der i Vejen? Hvorfor er Du saa angst? — Har Du en Hemmelighed, Marie?“

Ude af sig selv raabte hun: „Jeg har ikke gjort Noget! Men lad mig rejse! Lad mig bare komme bort!“

Det ringede. Var det allerede ham? De Tre bleve staaende som Støtter; Marie holdt sig ved en Stol.

Maren kom ind og sagde, at der var en Herre, som spurgte efter Marie.

„En ældrende Herre? En fin Herre? En Militær?“ spurgte Fru Strandens.

„Nej, en ganske ung Herre.“

„En ung Herre?“ sagde Fru Strandens og Professoren paa engang.

„En ung Herre? Det er vel øvre fra Fader,“ sagde Marie lettet og gik ud.

Der stod Ulrik Skau.

De saa et Øjeblik paa hinanden.

„Marie!“

„Ulrik! Dig sender Gud!“ raabte hun og kastede sig i hans Arme.

Døren ind til Fru Strandens og Professoren gik op, og Marie, blussende rød og halvt skjulende sig bag Ulrik, men Haand i Haand med ham, kom ind.

„Men . . . men hvem er det?“ raabte Fruen.

Da Marie tav, maatte Ulrik tale: „Jeg er Cand. jur. Ulrik Skau, Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat . . .“

„Naa, og saa? — Marie?“

Maries Tavshed var talende nok.

Professoren sagde smilende: „Jeg tror, at jeg har den Fornøjelse at kjende Hr. Cand. jur. Skau . . . af Anseelse . . . efter Portræt. Jeg har haft en Fornemmelse af, at vi engang vilde have den Behagelighed at gjøre hans

Bekjendtskab. Hvis jeg havde den Ære at være Froken Maries Fader, vilde jeg lægge hendes Haand i Hr. Cand. jur. Skaus Haand og give min Velsignelse; nu har jeg den Ære at gratulere!“

„Saa har Du havt en Hemmelighed for mig, Barn, i al den Tid,“ sagde Fru Stranders dæmpet, idet hun lyknskende omfavnede Marie.

„Ja, men nu kan Alt blive sagt.“

„Nu synes mig, det er fortalt,“ sagde Fru Stranders med et Blik paa Ulrik.

Det mente Marie rigtignok ikke; men Øjeblikket var ikke til Forklaring.

Undervejs, fra Classens Have til Grønnegade, blev der spurgt, svaret og fortalt desto Mere. Hvad der havde staaet uoverkommeligt for Marie at berøre med Ord, hvis hun under Mistanke var krævet til Regnskab, var nu saa let at tale om, opløste sig i levende, jublende Glæde overfor det Vidunder eller den Magi, at Kammerherren saa at sige selv og i det rette Øjeblik havde sendt Ulrik og hende sammen. Det var magisk og alligevel en ganske naturlig Ting for de To, der vare fyldte af den største Magi, Kjærligheden med dens Tro og Tillid.

„Og nu,“ sagde Marie skjælmsk, „nu er jeg heller ikke længer bange for din Moder.“

„Bange for Moder?“ sagde Ulrik i Sjæleangst.

„Ja! Nu kan jeg sige det; jeg hørte det, dengang din Moder sagde til Dig, at saadan en fattig og ubetydelig Pige maatte Du ikke tænke paa at gifte Dig med. Ja, det sagde hun! Du var saa fornem! Derfor fik jeg saa lidt talt med Dig. Men nu, ja nu ved Du jo nok, at jeg er Kunstnerinde, og nu vil din Moder ikke være bange for sin Svigerdatter!“

„O, Marie!“ raabte Ulrik, „Du Barn fra Haven med de hvide Blomster! Med Dig kommer Himlen ned til os!“

Han vendte sig helt om imod hende, saa henrykt taknemlig paa hende, maalte hende med sit Blik, optog hende i sig.

„Og nu først ser jeg det, Marie! Du har gyldenbrunt Haar! Du ser saa rig ud! Jeg vidste ikke, at Du var saa smuk! Godt, at jeg ikke vidste det!“

De naaede det gamle Hus i Grønnegade; de løb omkaps op ad Trapperne til 4de Sal; de brød som en Bombe ind i Stuen, og Ulrik skreg: „Moder! Fader! Her er Marie! Moder, her er hun!“

Moderen slog Armene ud og vaklede; han tog hende i sine Arme og bedækkede hende med Kys.

„O, saa har jeg min egen Dreng igjen! Saa er jeg velsignet og benaadet!“

Gjørtler Skau kom i Døren, pudsende paa et Stykke Messing. Han studsede et Øjeblik, men viste ikke videre Forundring og sagde: „Hun er et godt Barn; det har jeg altid sagt!“ Og idet han nærmede sig sin Kone, sagde han dæmpet: „Denne Gang fik jeg nok Ret, Mutter!“

„Ja, jeg er vel fornøjet,“ svarede hun og tørrede Øjnene.

LEVI OG IBALD

(1883)

Efterdi Simon Levi er bleven betragtet ikke som en digtet, men som en virkelig Person, der gaar omkring imellem os og har vist mig den Godhed et Par Gange at diktere sig selv i Pennen, har det ikke kunnet undre mig, engang imellem at modtage Breve med Forespørgsel om ham. Rigtignok spurgte ingen af de ærede Brevskrivere om hans Bopæl, man forlangte ikke at gjøre hans personlige Bekjendtskab; men med deltagende Hjertensgodhed ønskede man at erfare, hvorledes det videregik ham. En meget æret, aldrende Herre skrev gjentagende — sidste Gang endog med nogen Uvilje „paa Literaturens Vegne“ — at der skete en Forsømmelse, naar vi nu engang havde en saadan Mand og jeg kunde sætte ham i Stil og ikke gjorde det. Derpaa svarede jeg ikke, men fandt i mit stille Sind, at man var meget urimelig. Sæt ogsaa, at jeg havde Tid og Lejlighed til at gaa om og passe paa Hr. Levi, lytte og lure og nedskrive Alt, og at jeg saa vilde offentliggjøre det uden Diskretion, saa maatte der dog, før man lod Noget trykke, ske Noget, der var Trykning værdt. Ganske smaa Ting tør unægtelig trykkes, men helst i Sammenhæng med noget Betydeligere, der hæver dem frem. Men hvor tidt skal vel noget Betydeligt hændes en Mand i saa smaa borgerlige Forhold som Hr. Levi? Er det ikke allerede Meget i en saadan Mands Liv, at han kom til at spille en Rolle i Familiernes Krogs og Caroes Historie, og at han fik Arv fra Phillips og kom til at give Maser? Dernæst, selv om Noget indtraf — og Noget er unægtelig indtruffet — vilde det formentlig ikke gaa an at fortælle **det** som Dagsnyt i et Blad; det burde, som den aldrende Herre rigtig skrev, sættes i Stil, og Sligt tager Tid. Nogen Tid bør endvidere

hengaa, for maaske at medføre, at det Skete indhylles i et Halvlys, der gjør godt. Endelig kommer til, at ikke ethvert Ojeblik er lige gunstigt for en Meddelelse som denne om Simon Levis Kampe og Skæbner. Jeg ved virkelig ikke, om Ojeblikket nu er heldigt; men jeg vil antage det og gaar da lige til Sagen.

1.

Efter de store Forstyrrelser og de stærke Sindsbevægelser, der vare i Kampen om at give Maser, var Simon kommen til Ro eller til Leje i Forholdene. De vare de samme som forhen og dog noget forandrede. Han var stadig for Samfundet den ubetydelige Mand, der ved Tilfælde var blevet rig og ikke kunde træde synderlig i Tjeneste med sin Rigdom og sin Personlighed; men han var voxet i sin Familie og tillige i sig selv. Hvor meget det end havde været hans simple Pligt at give Maser, saa havde han dog ved at give udrettet Noget, hjulpet sin Broder, sat sin Brodersøn Fredrik i Vej og gjort hans Bryllup. Det kunde ikke glemmes af de Andre, og for Simon var Brodersønnens Hus et Sted, hvor han havde ligesom anbragt det Bedste af sig selv, og mod hvilket han folte en Slags Taknemlighed. Det var hans Stolthed, og han takkede Gud derfor. Forholdene syntes saaledes at tyde paa, at Simon Levi, der nu var nogle og tresindstyve Aar, havde Udsigt til en rolig, sorgløs Alderdom og en stille, blid Død.

Men egenlig Ro, Hvile, Tilfredshed horte ikke til hans Natur — og et Menneskes Natur er jo i vid Udstrækning dets Skæbne. Han havde selv engang spurgt: „Spiller jeg? Drikker jeg? Svirer jeg?“ Nej, af den Slags var Uroen visselig ikke; den var mere af aandig eller sjælelig, nærmest af religiøs Art.

Selve hans Religiositet bestod jo ikke i, at han mystisk sogte efter Guds Væsen eller med Aandsmagt stræbte efter at gribe Verdens Væsen og sig selv. Efter Omstændighederne maatte det Religiøse for ham være dels stolt

Glæde, der i Ojeblikke, paa Festdagene, kunde bryde ud i Jubel, dels en Beskæftigelse, et Middel til Samværen med Andre ligesom i en Klub, dels en Art Assurance. Ja, det var Tryghed, han søgte og ikke kunde finde, endog efterat han havde betalt Maser. Han kunde aldrig slippe fra en rigtignok uklar, men stærk Følelse af Livets Usikkerhed, af Livet som en Gjæld. Den store Kreditor var Jehova, og hvor naadig han end havde vist sig og ifølge Simons Haab vilde vise sig, laa der alligevel Noget, enten fjernt ude eller nær ved, der truede. Han havde selv sagt til sin Søster Gidel: „Enten skal Du dø for mig eller jeg for Dig, og begge Dele er saa haardt.“ Saa meget Andet kunde ske. Han var i Guds Haand; men den Haand var usynlig og tillige saa mægtig og saa uberegnelig. Om han end ikke af Natur havde været en lille Smule skrutrygget, vilde han dog ikke have vovet at rette sig helt, lofte sig i Vejret og ligesom udfordre Loftet. Og medens der saaledes paa Bunden af hans Sind var bestandig Bekymring eller Banghed, var der, som man vel husker, en sær, spillende Livlighed i ham, en rigtignok begrænset, men kløgtig Tænkning og en Ironi, som jo altid i nogen Maade er Tegn paa Aandsmagt, paa en Evne til, om end flygtig og flagrende, at hæve sig ud over sig selv.

Hos hans Broder Martin eller Mortche, der levede et aldeles verdsligt Liv, kun anlagt paa at tage sig net ud i Verden, blev der i Reglen ikke talt om Religion. Man var tilstrækkelig sysselsat med Dagens Begivenheder, med Familie- og Haudelssager, fornægtede ikke ligefrem Jodedommen, men vilde ikke lade den træde frem som sondrende fra det øvrige Samfundsliv og vilde ikke generes af dens Fordringer. Enhver Tale derom i Simons Nærverelse blev undgaaet saa vidt mulig, men kunde naturligvis ikke aldeles udelukkes. Man havde altfor mange Minder fælles, og enhver Højtid, hver Løverdags, ja hver Tilberedelse til et Maaltid kaldte dem frem. Sogte man for Freds og god Omgangs Skyld at glide hen derover, saa kunde dog Simon ikke altid lade være at give en Minderelse, et lille kritiserende Hib, og ved Lejlighed svarede man ved triumferende at paakalde den sunde Menneskeforstand eller endog Videnskaben. Saaledes beviste man

engang klarlig, at ved Hjælp af Astronomien var det nu muligt, saa nøjagtig at bestemme Nymaanens Fremkomst, at visse Festdages Dobbeltthed derved blev en Urimelighed.

Simon blev et Øjeblik overrasket, men sagde ved Hjemkomsten til Søsteren, Gidel: „Din Broder Mortche er en lærd Mand; han har bevist, at man behøver ikke at holde anden Dag Nytaar, anden Dag Paaske og saa videre, og derfor holder han ikke første Dag Nytaar, første Dag Paaske og saa videre. Nu skal jeg sige Dig Noget, Gidel; ved Du, hvad jeg vil gjøre? Nu vil jeg netop holde anden Dag hellig. Hvorfor? Bryder Vorherre sig derom? Kan han ikke leve rolig i sin Himmel, enten jeg holder første eller anden Dag hellig eller slet ingen? Skader det ham, at din Broder Mortche er en Goi? Ikke en Smule, ellers saa det galt ud med din Broder Mortche — Vorherre bevare ham, jeg ønsker ham visselig ikke noget Ondt! Men jeg skal sige Dig, Gidel, hvad det er: Vore Ovaus Ovauseinu¹⁾ have holdt baade første og anden Dag. Naa, jeg hykler og lyver ikke — hvorfor skal jeg lyve for Dig? Det er muligt, da jeg var en lille Mand, at jeg har knebet en halv Time af anden Dag for at fortjene Brødet. Det er muligt! Jeg har syndet! Men skulde jeg nu, da jeg har den Smule Penge, give et daarligt Exempel for alle fattige Jøder, der slide og slæbe og gjøre sig wund und weh²⁾ for Fædrenes Skikke? Det gjør jeg ikke! Gidel, jeg gjør det ikke! Lad mig saa ikke være Astronom som din Broder Mortche! Da jeg var en lille Mand, gav jeg mit lille Bidrag til Syge- og Begravelses-Hrevren³⁾ og gik selv med til de Syge og Døde, naar jeg blot havde Tid. Nu gi'er jeg mit store Bidrag — det skal være sagt uden at prale, uden at udfordre Gud — og gaar dog med og bliver ikke hjemme som de andre Rige, og jeg vil blive ved at holde anden Dag Jomtauv⁴⁾ som de andre Fattige.“

Gidel sagde: „Hvad Du gjør for de Syge og de Døde, vil Gud gjængælde Dig.“

„Lad os sige Omein!“⁵⁾ sagde Simon med bange Haab.

Gik Simon lidt af Vejen for sin Broder, eller lod han

1) Fædres Fædre. 2) Saaret og smertefuld. 3) Forening. 4) Højtid. 5) Amen.

sig overfor ham og hans Hus nøje med ganske smaa ironiske Hib, saa var han derimod mindre tilbageholden overfor Brodersønnen og dennes Hus, hvor han med nogen Ret kunde betragte sig næsten som Bedstefader eller som Patriark.

En Løverdags, da Simon kom fra Synagogen og vilde besøge Fredrik og hans Hustru, mødte han i Porten Fredrik med tændt Cigar. Fredrik skjulte i Hast Cigaren — Tegnet paa den store Helligbrøde — bag sit Frakkeskod, men ikke hastig nok for Simons Falkeøjne.

Simon sagde: „Gut Schabbas, Fredrik, hvordan har Du det?“

„Jo, Tak, Onkel; godt.“

„Og hvorledes har 'din Kone det?“

„Jo, Tak, godt. Du gaar vel op, Onkel?“

„Og hvorledes har Drengen det?“

„Tak, meget godt, Onkel Simon.“

„Og hvorledes har 'din Fader det?“

„Tak, godt.“

„Og hvorledes har 'din Moder det?“

„Jo, Tak, meget godt.“

„Og hvorledes har 'din Cigar det? Tror Du, den brænder endnu?“

Fredrik lod den falde, satte Foden paa den og sagde smilende: „Der ligger den, Onkel, er det saa godt?“

„Godt? — Fredrik, Du er min eneste Broders Søn, og jeg vil sige Dig Noget. Naar Du om Shabbas gaar ud paa Gaden med rygende Cigar og Du møder en gammel Jøde, saa gi'er Du ham et Stik i Hjertet. Og gaar Du og møder en ung Jøde, gi'er Du ham et slet Exempel.“

„Hvis han ikke ryger selv, Onkel.“

„Hvis han ikke ryger selv, Fredrik. Og møder Du en Kristen, saa tænker den Kristne: Der gaar en Jøde, som ikke vil være Jøde, og han er dog Jøde!“

„Onkel, Du ser, at jeg for din Skyld har slukt Cigaren,“ sagde Fredrik muntert; „men ved Du, hvad jeg tror?“

„Hvad Du tror, Fredrik? Lad mig høre, hvad Du tror.“

„Jeg tror, at hvis Moses havde kjendt Cigarer, saa havde

han ikke forbudt os at røre ved Ild om Løverdagen, eller i det Mindste gjort en Undtagelse med Tobak.“

„Jo,“ svarede Simon, „det havde Moses gjort, eller maa-
ske ikke gjort det. Hvad ved jeg? Hvem er jeg? Men nu har
han ikke gjort det, Fredrik, og han vilde heller ikke have
gjort det! Og hvorfor vilde han ikke have gjort det? Det
skal jeg sige Dig. Havde Mauscheh Moreinu¹⁾ kjendt Ci-
garer og vidst, at de smagte saa godt, saa vilde han have
forbudt dem ikke en, men to Dage om Ugen. Og hvor-
for? Fordi en Jode skal nægte sig selv Noget! Derfor er
Du Jode, fordi Du skal nægte Dig selv Noget for Guds
Skyld! Var det ellers nogen Kunst at være Jode? Jeg
spor!“

Fredrik svarede, medens de langsomt gik op ad Trap-
perne: „Ja vel. Onkel Simon, vi skal nægte os selv Noget;
men en Cigar'er dog saa lidt!“

„Jo, det er lidt. Det gjør saa lidt ondt. Vilde Du hellere
have noget Storre? Vorherre fri Dig og os Allesammen!“

I de Tider, da Simon Levi var, som han selv kaldte det,
en lille Mand, var det nu og da, ikke hyppig, hændt ham
paa en Sommer-Eftermiddag, paa en Helligdag fælles
for Joder og Kristne, at spasere med Gidel ude i Frederiks-
berghave, og de Folk, som i Reglen fyldte og endnu stadig
i nogenlunde godt Vejr fylde de runde Bænke, vare fore-
komne ham som to fornemme Selskaber, der saa over paa
hinanden og, naar Nogen gik i Rummet mellem dem, besaa
disse med stor Ringeagt eller i det Mindste med Kritik.
Virkingen havde altid været, at han ved at passere disse
Bænke havde følt sine Ben besynderlig usikre og sit Hoved
trykket mere end 'sædvanlig ned imellem Skuldrene, og
han havde altid fornummet en stor Lise ved at slippe fra
alle disse Øjne. Nu, da i det Mindste hans Skæbne var
voxet, havde han faaet Dristighed til at være fornem paa
den Maade, at han selv satte sig paa en af disse Bænke,
og skjønt Livet, som vi ret strax ville erfare, tilbød ham
andre Adspredelser eller Fornøjelser, var og blev denne

¹⁾ Moses vor Lærer.

dog den, han foretrak. At sidde og hvile der i godt Selskab (som han antog), at høre paa Folks summende Tale, at se paa de Forbidragende med Opmærksomhed eller efter Omstændighederne med Malice, skaffede ham en Nydelse, der steg, naar han kom ud af Haven og en Droskekusk loftede paa Hatten og spurgte: „Vil Herren ha'e Vogn?“ — Droskekusken kunde altsaa se paa ham, at han var en Herre og kunde betale. Det overraskede og behagede ham ligesom selve den Kjendsgjerning, at han virkelig havde Raad til at give to Mark — thi at han var rig, var Noget, der altid blev ham nyt, og den første, uvilkaarlige Følelse ved enhver Lejlighed var Fattigdom, den Afhængighed af faa Skilling, hvori han var født, hvormed han var voxet op og blevet Mand. Sad han da i Drosken, saa var det altid paa Randen af Sædet, stiv, halv stolt, halv undselig over at vise sig tilvogns, hvorimod Gidel lagde sig tilbage og nød Drosken som en Ekvipage.

Det var en Formiddag i September, at jeg traf ham derude paa de runde Bænke. Han var alene, og jeg gik hen og hilste paa ham.

„De er et farligt Menneske at tale med,“ sagde han; „De skriver Eu ned.“

„Vi kan jo tale om Ting, som ikke kan skrives ned.“

„Det kan vi ogsaa. — De har dog læst og lært Noget, De kan sige mig: Hvorfor ligger Folk paa Landet?“

„Hvorfor man ligger paa Landet?“

„Ja, hvorfor ligger Folk paa Landet, saasnt de har et Par Skilling tilovers? Hvorfor flytter man ud og flytter man ind og sejler frem og sejler tilbage og kører frem og kører tilbage og gjør sig Livet surt? Hvorfor? Jeg spør!“

„Det er af mange Grunde: Før at være i fri Luft ved Skov og Sø, for at faa sig et frisk Søbad om Morgenen ...“

„Ogsaa en Fornøjelse!“

„Ja, men det Vigtigste er for de fleste Skoven. Den er romantisk.“

„Romantisk? Hvad er romantisk?“

„Hvorledes skal jeg forklare Dem det, Hr. Levi? — Romantik er Længsel, Længsel efter en anden Verden.“

„Længsel efter en anden Verden? Saa lad dem ligge paa Landet paa Kirkegaarden!“

„Ja, nej, det er ikke saadan at forstaa. Man vil nok længes efter en anden Verden; men man vil tillige have denne Verdens Behagelighed fast om sig. Man længes ikke bort til den anden Verden; men man drager den ned til sig. Man tænker sig f. Ex., at Skovens Træer leve, eller at de have en Sjæl, og en ung Mand tænker sig, at det er en Kvindesjæl, og den skal komme frem og møde ham; en ung Dame tænker sig maaske, at det er en Mandspersons Sjæl; men det maa De spørge Damerne om, Hr. Levi. Kun det ved jeg, at især Skoven antages at have et vist, skjult Liv i sig, og en Fornemmelse deraf er Romantik.“

„Og derfor ligger Folk i Taarbæk?“

„Ja, Hr. Levi; det var den oprindelige Grund. De Folk, som først byggede sig Landsteder ved Dyrehaven, vare romantiske og saa den Slags Syner, og Somme gjøre det endnu. Andre flytte derud, for at man skal tro om dem, at de ogsaa ere romantiske og se Syner.“

„Hvad De siger? Nu spør jeg Dem som en ærlig Mand, om De vil gjøre Nar af mig?“

„Jeg forsikrer Dem, Hr. Levi, det er mit fulde, ramme Alvor; jeg har selv prøvet det i mine unge Dage.“

„Saa spør jeg Dem igjen som en ærlig Mand: Saa De Syner?“

„Ja; somme Tider.“

„Um! — Hvad nytter det, at man paa sine gamle Dage faar en Smule Penge? Hvad nytter mig mit Landsted?“

„Naa, De har et Landsted, Hr. Levi?“

„Jo, jeg har et Landsted; jeg har lejet det, et ganske lille bitte et. Hvorfor skal man spærre Øjnene op paa Folk? Min Søster Gidel vilde ligge paa Landet, og saa lejede jeg et Landsted. Men naar det er Østenvind, blæser det ind ad Dørene, og naar det er Vestenvind, blæser det ind ad Vinduerne, og naar det er Søndenvind, regner det ned igjennem Loftet, og Nordenvind, siger Folk, skal være den bedste Vind; men den har vi aldrig mere. — Romantisk!“

En pludselig Tanke slog ham, og han udbrød: „To

Verdener! Men der er jo ikke to andre Verdener end Aulom hazeh og Aulom habo, den, vi staar og gaar i, og den efter Døden! Vel? Er der?"

„Nej.“

„Og det er romantisk?"

„Ja, det hører til.“

Han smilede tilfreds; men Smilet forsvandt hastig, en ny Tanke hvirvlede op i ham, og han sagde: „Romantisk! Da jeg var ung og stod i Butiken hos min Principal, Wulf Heymann i Fredericia, var der en Præstedatter, som løb bort med en Berider. Hvor de skreg, og hvor de snakkede og havde en Nekomo . . . saa meget Hebraisk forstaar De da?"

„Ja, Hr. Levi: Hævn, Skadefryd; Nogle undte Præsten det.“

„Naa, men jeg husker, som det var igaar, at Kateketen kom ind til Wulf Heymann, min Principal, og sagde, det maatte forklares af, at Præstens Datter var romantisk. Nu spør jeg: Romantisk?"

„Ja, Hr. Levi. Berideren forestillede eller betød for hende en dobbelt Verden, den virkelige og en digtet eller indbildt, fantastisk, usynlig. Hun længtes uendelig ud efter den usete Verden sammen med ham, og hun tog fejl eller begik efter vore Begreber en Fejl. Men det var alligevel en Længsel af samme Art som hos de Folk, der ligge paa Landet og se Syner i Skoven.“

„Jeg kan ikke lide det,“ sagde Levi.

Det var ham en Pine at have at gjøre med et Ord, der var saa rummeligt, rakte sig fra det Hellige til det Profane paa en saadan Maade, at kun en vis Tankeøvelse kunde rede det Ene ud fra det Andet.

Han udbrod mismodig: „Jeg vil kun have en Verden, det vil sige . . . det vil sige . . . for Guds Skyld, jeg vil have to — — man skulde ikke tale med den Slags Folk . . . jeg skal ind til Byen — undskyld!“

Jeg har særlig husket denne Samtale, fordi det var den sidste, jeg havde med Hr. Levi; hans Livs Krise kom.

2.

Blandt de Personligheder, vi fra tidligere Tid kjende i Forbindelse med Simon Levi, var den besynderlige Digter Ibal, han, som i Krigens begejstrede Tid var gaaet frivillig med, men i Intendanturen, og som forholdt sig paa samme Maade til Livets andre Anliggender: han blussede altid op, var altid med, men aldrig helt for Alvor. Denne Bemærkning kan, naar man husker, hvorledes Ibal kom med, ikke i nogen Maade nedsætte den højst alvorsfulde Intendantur.

Ibal og Simon Levi havde unægtelig aldrig haft synderlig tilovers for hinanden. Med Undtagelse af det Øjeblik, da Manden af det gamle Testamente gnistrede for ham med en ubestemt Poesi, havde Ibal i Simon Levi set den lille Jøde, den skrutryggede Kommissionær, en Gjenstand af en vis Sælsomhed, som man værner sig til og ikke tænker over, og paa den anden Side havde Simon aldrig glemt den Kaadhed, hvormed Ibal fik ham op paa Æslet, og som nær havde kostet ham Livet. Senere, da Simon Levi blev rig, havde Ibal ikke søgt ham. Med alle sine Fejl havde Ibal saa megen Poesi i Sindet, at han ikke uden den haardeste Nød kunde, som Spidsborgerne gjøre af Natur, boje sig for Mammon. Med denne Slags Stolthed forenede sig en Art Vrede. Tilværelsen havde været uretfærdig, havde vist sin Gunst mod den lille, mosaiske Kommissionær og lod Folk med ganske anderledes Krav staa uensede. Følgelig kunde Ibal siden den Tid gjerne have gaaet Simon Levi forbi paa Gaden uden at hilse ham; men Simon var altfor meget Forretningsmand til, at dette kunde ske. En Forretningsmand bliver aldrig med sin gode Vilje Uvenner med Nogen; han har under sin Færden og Livskamp ingen Plads for ideale Fordringer, Stemninger eller Særheder; et Menneske, han engang har gjort Bekjendtskab med, er og bliver ham et Mittel til andre Mennesker, et Led i Kæden, ad hvilken man føler sig frem til en „Forretning“. At Simon trak sig tilbage i Privatlivet, gjorde i saa Henseende ikke ringeste Forandring; man værner sig ikke af med sin Natur, og Simon lod aldrig Ibal gaa forbi uden at hilse og standse

og spørge, hvorledes han havde det, og hvad Nyt der var i Byen, og aldrig skiltes de, uden at Simon tilføjede: „Værsgo besøge mig.“

Der var den Lighed imellem Ibalde og Simon Levi, at ingen af dem syntes at forandre sig i Aarenes Løb. Med Undtagelse maaske af et Par Rynker og en enkelt sølvagtig Stribe i det ravnsorte Haar var Simon Levi at se til ganske som den Dag, vi første Gang traf ham hos Krog, og som han rimeligvis havde set ud længe før. Han blev ikke gammel, fordi han aldrig havde været ung, fordi fra hans tidligste Barndom Anstrengelse, Beregning og Bekymring havde været hans Lod. Ibalde blev heller ikke gammel af Udseende, men af en anden Grund: fordi Ungdommelighed var hans Natur, han kunde ikke blive af med den uden ved Døden. Hans Kinder havde vel havt en friskere Farve, da han var Barn; men de vare i hans halvtredsindstyvende Aar endnu røde, og tilligemed de blaa Øjne og det blonde Haar gave de ham et Udseende af Barnlighed, som da ogsaa virkelig var i ham.

Hans Ungdommelighed viste sig særlig i, at han kunde komme alt Nyt imøde. Han havde givet Tegn paa en saadan Evne allerede ved Christian d. 8des Død, da Generalmarschen lød i Gaderne, og han vedblev bestandig ligesom at spore det Nye ude i Luften, dels af poetisk Sands, dels fordi han ikke havde Plads i det Gamle, og fordi det Nye altid maatte forurolige eller ærgre de Gamle. Der var ingen ny eller paany opdukkende Lære, hvis Tilhænger han ikke blev saagodtsom i samme Øjeblik, som den traadte frem. Derved holdt han sig i stadig Forbindelse med endel af de Unge, kunde ofte synes at høre til de Yngste. Man kunde godt lide ham formedelst hans Friskhed, Modtagelighed, Iiterhed, Aabenhed, og vedblev at sige om ham: „Godt Hoved, stakkels Fyr!“

Hvor forskjellige end Levi og Ibalde altsaa vare, hvor liden Sympathi de end havde for hinanden, og hvor lidet de end søgte hinanden, var der dog Intet i Vejen for, at de kunde træffe sammen og ved Omstændighedernes Magt komme i et saadant Forhold, at i det Mindste den Enes Skæbne blev i høj Grad paavirket deraf.

En Dag, da Simon Levi kom hjem — i Huset, han

havde købt i Pilestræde — mødte han Ibald paa Trappen, lige udenfor sin Dør.

„Goddag, Hr. Ibald! Hvordan har De det? Er det mig, De vil besøge?“ spurgte Levi.

Nej, Ibald havde blot søgt en Student, der skulde bo paa Kvisten.

„Jo, det er min Kvist,“ sagde Levi, „han er flyttet; vil De have hans Adresse?“

„Aah,“ svarede Ibald temmelig ligegyldig og vilde gaa.

Men Simon havde allerede aabnet sin Dør og nødte ham indenfor. Det var ligefrem en Nøden; Ibald fulgte kun ugjerne.

Saasuart de vare indenfor Døren, foregik der en Forandring med Simon Levi; det mekanisk Höflige og kejtet Paatrængende gav Plads for en Gjæstfrihedens Hjertelighed og en vis Værdighed. Den bedste Plads var ikke for god til Gjæsten; der blev bragt Kage og Vin; men det foregik med Ro som Noget, Huset var vant til og skyldte sig selv. Ibald fornam det med Velbehag og med et Sving af Fantasien, som om han var kommen til en Sheik i Teltet. Men Vanskeligheden for dem var at tale sammen. Adressen var snart funden og gav ikke Stof til videre Bemærkninger; Simon kunde ikke spørge, hvad Ibald vilde Studenten. Ved at se paa hinanden folte de aldeles ingen fælles Bevægelse blive vakt i Sindet, og den sædvanlige Tilflugt mellem gamle Bekjendte „Kan Du huske?“ var dem afskaaret, fordi det ulykkelige Æsel stod i Vejen. Efter nogle smaa Forsøg med Vejret, udbrød Levi: „Oh, det falder mig ind . . . Hr. Ibald, De har ogsaa lært Noget . . . jeg vilde gjerne vide . . . sig De mig, Hr. Ibald: hvad er romantisk?“

Til Levis Forundring tog Ibald det strax med Lidenskab og svarede: „Romantisk! Det er noget forældet, gammeldags Præk! Romantisk, det er at være reaktionær, Fjende af Folkefrihed og Folkeoplysning . . . det er at se Aander og Spøgelser ligesom de gamle Kællinger — — det skal De ikke indlade Dem paa, Hr. Levi; men“ — tilføjede Ibald med et Sideblik over Simons Ansigt — „det gjør De vel heller ikke, Hr. Levi. De er da Realist!“

„Maa jeg spørge Dem, Hr. Ibald, hvad er Realist?“

„Realist, det er jeg; men vi ere det ikke paa samme Maade, Hr. Levi. De har det Reale i Realiteten; jeg har det kun i Ideen.“

„Er det usikkert med den Ide?“ spurgte Levi deltagende.

„Nej, Ideen er sikker nok,“ svarede Ibald med Lune.

„Men,“ vedblev han, „hvorledes kommer De, Hr. Levi, om jeg maa spørge, til Romantik?“

„Hvordan kommer jeg til Romantisk? Hvordan kommer man til saa Meget, Hr. Ibald? Jeg disputerede forleden med en af mine Bekjendte, og han sagde, at romantisk var to Verdener. Kan De forstaa det, Hr. Ibald?“

„Ja, det kan jeg rigtignok! To Verdener! Den gamle Overtro! Men jeg er Monist, Hr. Levi.“

„Uden Fortrydelse, Hr. Ibald, hvad er Monist?“

„Det er den Oplyste, som kun antager en Enhed, en eneste Verden — — men det falder mig ind, Hr. Levi, Deres Nation tror jo paa to?“

„Jo, Hr. Ibald, Jakob gik ind til sine Fædre, og der staaar skrevet, at de Fromme skulle mødes i Paradis. Naar det behager Gud, den Almægtige, skal jeg mødes der med min Søster.“

„Der er endnu Tro udi Israel!“ raabte Ibald. „De er Romantiker, Hr. Levi! Men darum keine Feindschaft nicht¹⁾, som Tysken siger.“

„Nej, darum keine Feindschaft,“ svarede Levi og modtog Ibalds fremrakte Haand.

I dette Øjeblik kom Gidel ind, og den gamle Jomfrus stille, milde Personlighed virkede sært paa Ibald. Digternaturen i ham greb en Del af hendes og Simons Væsen og førte dem til muligt Møde i Paradis; en anden Side af hans Natur folte det Fremmede, Kantede ved disse Mennesker, opfattede dem som to fordringsfulde Pagoder.

„Nu skal Du høre,“ raabte Simon, „Hr. Ibald siger, at jeg er romantisk!“

Med et sky Blik hen over Ibald svarede Gidel: „Du er et godt Menneske, Simon; det er bedre.“

„Det falder mig ind,“ sagde Ibald, „det var godt, jeg huskede det: Hos Dem, Hr. Levi, kan jeg faa Oplysning om et Ord, som skal være hebraisk.“

¹⁾ Derfor intet Fjendskab,

„Nu tror han, jeg er Lamden¹⁾,“ sagde Simon til Gidel.

„Hvad er det for et Ord, Hr. Ibald?“

„Det er Daudi.“

„Oh, Daudi,“ sagde Simon med selvbeholdelig Glæde over at kunne belære, „Daudi, Hr. Ibald, det er ganske simpelt; det er det Samme som, naar De siger paa Dansk: min Broder. Men forstaa mig vel, Hr. Ibald, Daud er Broder, og i er min, Daud—i, min Broder. Det Ord synge 'vi Sabbataften, det vil sige, Hr. Ibald, Fredag Aften. Vi synge: Lecho Daudi likras Kalo, staa op, min Broder, for 'at møde Bruden; men Bruden, Hr. Ibald, forstaa mig ret, er ikke en Pige, der skal giftes, men det er, hvad skal 'jeg sige Dem? Det er en gammel Maade at tale paa 'og betyder Helligdagen; Bruden er Sabbat. Hvorfor? Fordi 'hun er smuk, og fordi man længes efter hende, og fordi hun bringer Godt i Huset, og fordi det er Vorherres egen Sabbat. Har De en Fredag Aften været i vor Kirke, Hr. Ibald, i Krystalgade og hørt det blive sunget?“

„Nej,“ svarede Ibald, „det var ikke en Fredag Aften, men en Lørdag Aften, og det var ikke i Krystalgade, men i Helliggejstesstræde, og jeg maa ærlig tilstaa, at det ikke 'var noget fint Sted. Det var en Værtshuskælder. Jeg havde hørt tale om, at der paa saadanne Steder blev sunget en paafaldende Sang, og saa søgte jeg den op. Sangen skal være oversat fra Tysk. Det var — ja, De maa undskyldte, Hr. Levi; men det var en slem Smædesang mod Deres Folk, og Omkvædet var Daudi! Daudi! Jeg spurgte En af dem, der sang, hvad Daudi betød, og han svarede, at det var nok: Dunk dem! Dunk dem! Men jeg havde en Mistanke om, at Manden ikke var stiv i Hebraisk, og derfor spurgte jeg nu Dem, Hr. Levi.“

Det var et grueligt Fald for Simon, fra den stolte Belæren om Sabbatens Skjønhed til en Smædesang, hvori Hebraisk var brugt til at betyde: Slaa dem! Det gjorde legemlig ondt i ham, det trak i hans Ansigt, hvor gjerne han end vilde have skjult det.

Gidel bøjede sig til ham og hviskede: „Der Goi ist do²⁾.“

¹⁾ Lærd. ²⁾ Hedningen er tilstede.

Næsten lige saa hastig, som Ordet blev sagt, var Simon igjen i Orden og sagde med et mat Smil: „Et lille Glas Vin endnu, Hr. Ibald?“

Ibald havde Følelse for, at han havde gjort Fortræd, men ikke Følelse eller Hjertelag til at glatte, formilde, trække Braaden ud; han stak den dybere ind. Han sagde: „Det gjør mig ondt, at jeg har fortalt Dem noget Ubehageligt. Men hvor i Verden lever De ogsaa? Det foregaar jo i Kongens Kjøbenhavn!“

Gidel svarede: „Naar man ikke skjøtter om at høre Noget, hører man det ikke, uden en god Ven kommer og fortæller det.“

Ibald blev rød op over Ørene og udbrod: „Da kan jeg forsikre Dem, Frøken Levi, at jeg ikke er god Ven i den Betydning! Jeg deler ikke Pøbels Fordomme! Jeg er Monist!“

„Monist?“ sagde Simon; „er det en ny Religion?“

„Nej, tvertimod! Det er slet ingen Religion!“

„Um!“ sagde Simon.

Ibald vedblev: „Jeg vil kun væрге mig imod, at jeg skulde fortælle Dem noget Usandt, eller at jeg skulde overdrive. Jeg har jo slet ikke omtalt det Værste.“

„Det Værste? Er der noget Værre?“

„Ved De da ikke, at en Præst skriver imod Dem og siger, at Deres Religion er en falsk Religion?“

„Min Religion en falsk Religion!“ raabte Simon forskrækket. „Guds egen Religion en falsk Religion! Hvor tør man sige det? Hvor er Politiet?“

„Politiet! Vi have Grundlov og Pressefrihed, Hr. Levi. Danmark er et frit Land. Desuden maa da en Præst vide Besked.“

„Jo, en Præst ved Besked!“ sagde Levi.

„Naa, og saa er der en anden Præst, der skriver imod Dem og siger, at De er Midgardsormen.“

„Midgardsormen, Hr. Ibald? Hvad er en Midgardsorm?“

„Det er den store Søslange,“ sagde Ibald i grum Spøg, men tilføjede: „Det er det store Uhyre, der ligger om Verden og trykker Brystet ind paa den. Men det er saadan Billedtale, Hr. Levi, for der menes Jøderne, som

have Penge og leve af Renter og trykke Livet af Folkene og derfor ikke bør leve; de have slet ikke Ret til at leve.“

„Og det siger en Præst?!“

„Han er mere end Præst; han er Provst!“

„Gud fri os! — Men De spøger, Hr. Ibald. Det er Deres Spøg. Er det ikke?“

„Nej, (det er rigtignok mit ramme Alvor. Jeg kan læse det op for Dem af Bogen, hvor det staar; De kan selv læse det.“

„Jeg vil ikke læse det! Jeg vil ikke høre det læse! — Forstaa mig ret, Hr. Ibald, De skal have mange Tak; men jeg vil ikke læse det for det Første, indtil videre.“

„Ja, men hvad nytter det, at De ligesom Strudsen skjuler Hovedet og hverken hører eller ser? Der skrives jo ogsaa, at naar Socialisterne bryde løs, saa er det billigt, at de først gaa til Jødernes Pengekasser.“

„Hvor er Politiet? Bliver Politiet ogsaa borte, naar der er Indbrud? Siger De det, Hr. Ibald? Nu spør jeg!“

„Det bliver jo ikke saadan Indbrud, Hr. Levi; det bliver Revolution!“

„Øj!“

„Men Jøderne først, det staar skrevet.“

„Hvor er da Vorherre?“ spurgte Simon truende.

„Det ved jeg ikke.“

„Men jeg ved det! Han vil kræve til Regnskab! Han vil strengt kræve til Regnskab! Det kan De hilse og sige!“

„Det er muligt. Jeg har ikke Noget derimod, for jeg hører ikke til Jodefjenderne. Jeg er Monist. Vi Monister have ingen Fordomme.“

„Virkelig? Er der mange Monister?“

„Alle fornuftige Folk er Monister! Men De ved nok, Hr. Levi, de færreste Folk er fornuftige.“

„Desværre!“ sagde Simon.

„Men,“ vedblev Ibald, „ogsaa mellem de saakaldte simple Folk er der virkelig megen sund Fornuft.“

„Naar De siger det, Hr. Ibald,“ sagde Simon høfligt-tvivlende.

„Jo, jeg ved det; jeg har mange Venner imellem dem.“

Hvis Præsterne marschere op imod Dem, Hr. Levi, saa kan jeg ikke udrette Noget; der har jeg ingen Indflydelse; men komme Arbejderne, saa send De Bud efter mig!“

„Vorherre fri os for Anledningen!“ udbrød Gidel, Ibald havde rejst sig.

Simon sagde: „Kom igjen uden at være kaldet, Hr. Ibald! Besøg os snart!“

Da de to gamle Søsken de var ene, spurgte Simon: „Naa, hvad synes Du om ham?“

„Hans Linned var ikke pænt,“ svarede Gidel.

„Linnedet! Man ser ikke saa nøje paa lærde Folk. Man taler dog ikke med Skjorten!“

„Nej; men han er en Adsusponim¹⁾; han har sin Morskab af os.“

„Morskab? Hvad var der at more sig over? Skreg jeg op? Men jeg skal sige Dig, Gidel, han er en Skvadroner, som min Principal, Wulf Heymann, sagde; han overdri ver, Gidel; Du skal ikke være bange.“

„Jeg bange? Et stakkels gammelt Fruentimmer som mig 'gjør de ikke Noget, om ogsaa de er uden Hjerte — — men det er de heller ikke, Simon; Du skal ikke være bange; Kemech²⁾ her er ikke saa slemme.“

„Jeg vil spørge min Broder,“ sagde Simon.

Simon gik til sin Broder og spurgte, om han havde hørt, at der blev sunget og skrevet mod Jøderne.

Broderen svarede med usædvanlig mørkt Ansigt Ja.

„Naa?“ spurgte Simon.

„Naa?“ spurgte Broderen; „hvad mener Du med Naa?“

„Naa, jeg mener, hvad gjør man dermed?“

„Hvad man gjør? Man tier stille! Vil Du maaske gaa ud med en Kjæp og sige, de skal holde Mund?“

Det vilde Simon ganske vist ikke.

Et Par Dage efter traf Simon Levi igjen Ibald, i stor Travlhed; han var vanskelig at standse, han skulde flytte, han var ude at se paa Lejlighed.

En Række Tanker fløj lynsnart Simon gennem Hovedet. Ibald havde sagt, at han færdedes med Arbejderne og havde Indflydelse paa dem; Studenten var flyttet —

¹⁾ Drillende, uforskammet. ²⁾ De Kristne.

hvis Ibald vilde have hans Lejlighed og være som en Garnison i Huset? Han vidste fra gammel Tid, at Ibald ikke var tapper; „men,“ sagde han ved sig selv, „han kan staa bagved en Flok, han kan tale, han kan deres Sprog.“

Han sagde: „De løber, og De skynder Dem, Hr. Ibald, og kan løbe Dem en Brystsyge til. Og hvorfor saadan Hast? De kan ligesaa godt staa stille; maaske har jeg det i min Lomme.“

„Hvad har De i Lommen, Hr. Levi?“

„Naa, jeg mener, jeg har det, De søger efter.“

„En Lejlighed?“

„Ja.“ Simon forklarede ham, at hvis han vilde tage tiltakke med Kvisten, saa var der et Værelse, der var ogsaa to Værelser, hvis Ibald vilde, og The om Morgen.

„Men hvad koster det?“

Simon mente, at det var ikke værdt at tale om, eller det kunde man tale om, naar Ibald først var fornojet der; men Ibald holdt paa en bestemt Aftale om Lejen: det kunde hænde ham at blive den skyldig, men gratis vilde han ikke bo. Heller ikke vilde han, efterat dette Punkt var klaret, flytte ind strax; han vilde ikke synes husvild, men blive, hvor han var, til den 1ste i Maa-neden.

„Hvad Sikkerhed har jeg?“ tænkte Simon. Han vilde gjerne have forlangt „paa Haanden“ af Ibald, men turde ikke og maatte nøjes med en blot Aftale om, at Garnisonen virkelig vilde rykke ind.

„Nu er den Sorg slukt,“ sagde Ibald til sig selv, og i prægtigt Lune skrev han et Digt, hvori med stor og fri Fantasi hans Løb efter Lejlighed var forvandlet til en Frihedsmands Flugt fra Forfølgerne, det gamle Samfunds Farisæere og Hyklere, indtil han staaer stounende foran en lukket Port, i Fare for at blive indhentet. Indenfra spørges: Tror Du paa det, paa det og paa det? Ved hver Fornægtelse fra hans Side gaar Porten mere op, og tilsidst er han indenfor, i et Rige straalende af Fremtidens rene, solklare Herlighed. Da Digtet var trykt, og hans Venner roste det, sagde Ibald: „Ja, jeg kom i Stemning ved den gamle Jøde, der lige i rette Øjeblik faldt

ned til mig med Nøglen til et godt Logi i sin Lomme.“ Man morede sig med at kalde Simon Levi hans Egeria, hans Beatrice, hans Viviane, og ham selv Simon Levis Hofkvistpoet.

3.

Ibald havde faaet sin Sorg slukt, men Simon ikke sin, og den kunde overhovedet vanskelig slukkes. Det Melankolske i hans Sind sugede Næring af de truende Ord, som Ibald havde bragt til ham; men der var især et, som stod overvældende mørkt og ondt for ham, det Ord af en Præst, at han ikke havde Ret til at leve. Han kunde paa mange Maader bevise for sig selv, at han som en af det udvalgte Folk havde fortrinsvis Ret til at leve længe paa Jorden, men Beviset slog ikke til saaledes, at han trøstigt følte Sandheden.

Han vilde nødigt ud mellem Folk, men kunde ikke blive hjemme; han trængte til at se Menneskenes Ansigter og Menneskenes Færden.

Han kunde gaa henad Østergade, se ind i Butikerne og sige til sig selv: „Jeg spør, hvad Ret har de til at leve? Hvad Ret har de mere end jeg? De staar paa deres Ben og handler fra Morgen til Aften; har jeg ikke lobet paa mine Ben og anstrengt mig for hver Bid Brød, jeg skulde putte i Munden? Jeg spør! Nu er jeg en gammel Mand og kan ikke løbe længer, og Vorherre har været mig naadig og friet mig fra at komme i Meyers Minde og gjort mig til en rig Mand — um, jeg spør, har jeg den Smule Penge med Rette, eller har jeg dem ikke med Rette? Har jeg ikke betalt for dem?“

Kom han paa denne Maade nogenlunde styrket gennem Gaden og ud paa Højbroplads til Blomstersælgerinderne og Fiskerkonerne, saa slog der ham Noget imøde, han paa ingen Maade kunde klare: Der var i Fattigdommen en Friskhed, et andet, ligesom større Liv, end det, han kjendte, en større Ret til at leve.

Politibetjenten, der gik stolt i sin Uniform, sin Filt-

hjelm og sine hvide Handsker, og ved sin blotte Nær-værelse holdt Orden, ragede ogsaa misundelsesværdig op over ham med Ret til at leve, fordi han, hvad Simon ikke tydelig kunde sige, men utydelig fornåm, levede mere, horte mere og bestemtere ind i Livets Ordensgang.

Saa kunde det hænde sig, at en jødisk Læge kjørte ham forbi i sin smukke Vogn og indenfor de blanke Ruder saas fordybet i en Avis. Det foer gjennem Simon: „Han har Ret til at leve, og han er en Jøde som jeg, Gud ske Lov! Men jeg selv! Naa, Vorherre maa selv svare derfor, han har selv sat mig i Verden.“

En Dag kom en Soldat, en Gardist, ham imøde, stand-sede foran ham, satte Fodderne fast sammen, tog mili-tærisk til Huen og sagde: „Goddag, Hr. Levi!“

Simon blev halvt forskrækket, halvt smigret ved denne Hilsen. Endnu havde aldrig nogen Krigsmand gjort Hon-neurs for ham. „Hvem er De?“ spurgte han, „hvad vil De mig?“

„Kjender De mig ikke, Hr. Levi? Jeg hedder Ludvig Bendix; min salig Fader, Saul Bendix, stod ved Siden af Dem i Synagogen, og De var med til min Barmitzvo¹⁾.“

„Øj, øj!“ sagde Levi, „og De er Soldat! Jeg var med til Deres Barmitzvo, og De er Garder! Og det klæder Dem godt, De ser godt ud“ — nær havde Simon tilføjet: som en Kristen.

Han var i samme Øjeblik baade rort, tilfredsstillet og mismodig. Gjennem en anden Jøde levede han et Sekund med i den store Verden, hvorfra han var udelukket; men — hvor blev Jødedommen af? Hvad Ret havde han selv til at leve?

Det blev hans daglige Pine, og han vidste ikke af, at han vel gjennem selve Pinen kom til at leve mere og fik mere Værd eller Ret i Liv og Død.

Baade Gidel og Fredrik lagde Mærke til, at Simon var forknyt og faldt af. Hun kunde Intet gjøre for ham; Fredrik greb en Lejlighed til om mulig at skaffe Onklen en Oplivelse, en Tilfredsstillelse.

Han kom en Dag og fortalte ham, at han havde gjort

¹⁾ Højtideligheden, hvorved en jødisk Dreng, i sit trettende Aar, er-klæres myndig, ansvarlig for Loven.

Bekjendtskab med en Student, en Kristen, et rigtig rart Menneske, der havde stor Interesse for Jøderne og holdt af dem; han havde aldrig været i et jødisk Hus og vilde gjerne se f. Ex. Brødet blive brudt.

Simon sagde: „Han holder af Jøderne? Hvorfor er han da Kristen?“

Fredrik forklarede ham, at Studenten hørte til en Sekt af Kristne, som med stor Beundring se op til Jøderne, fordi de have havt Patriarker og Profeter, og fordi Gud har udvalgt og hædret den fremfor alle Folk.

Simon nikkede bifaldende og sagde: „Naar det er et fornuftigt Menneske og et godt Menneske, og han gjerne vil se Brødet blive brudt, saa er der ingen Kunst ved det; lad ham komme og se det. Hvad hedder Din Student?“

„Han hedder Pedersen.“

„Och, saa kjender jeg ham! Snesevis staar han i Vejviseren! Naa, bed Student Pedersen komme og tage tiltakke og spise med os Fredag Aften.“

Der var, som Simon havde sagt, ingen Kunst eller intet Betydeligt ved Ceremonien. Man gik tilbords, men satte sig ikke. Foran Husfaderens Plads var lagt to gammeldagsformede Brød, Berches, dækkede med en Serviet. Under hebraisk Bøn loftede Simon Brødene mod Lyset, afdækkede dem, brød et af dem og rakte hver Tilstedeværende et Stykke dyppet i Salt. — Da han rakte til Studenten, fandt han paa sin Maade et heldigt, næsten veltalende Ord. Han sagde: „Der staar skrevet, at den Fremmede i vore Stæder skal hvile med os paa Sabaaten. Vi har ingen Stæder længer; vi er fremmede i Deres Stad, Hr. Pedersen; spis Brødet med os.“

Derpaa satte man sig til Maaltidet.

„Maa jeg spørge,“ sagde Simon til Gjæsten, „hvad er Deres Fader?“

„Han er Præst.“

„Og hvad studerer De til? Til Præst?“

„Nej, jeg skal nu først være Smed.“

„Smed?“ sagde Simon med dulgt Mismod som over en kaad Spøg, eller havde han virkelig et Barn af godt Folk for sig?

„Ja, det vil sige, jeg ønsker at blive Ingeniør, men maa nu først gaa en Smedeskole igjennem.“

„Virkelig? Saadan? Er det muligt! — Men hvad siger Deres Fader dertil?“

„Han synes godt om, at hans Dreng ikke have romantiske Nykker, men ville gaa paa det Jevne.“

„Romantiske Nykker — romantisk — det duer ikke noget — romantisk — vel?“

„Det vil jeg ikke sige; der er jo god og daarlig Romantik.“

„God og daarlig? — To Verdener? — Er det ikke?“

„Jo, det kan vist ogsaa siges; Romantik er nok Sands for to Verdener.“

„Nævn mig en god Romantik, jeg be'er Dem, De gjør mig en Tjeneste.“

Paavirket af det jødiske Hus, af det Gammeltestamentlige, hvori han følte sig, svarede Studenten: „Ja, der er Jakobs Kjærlighed til Rachel. Han elskede hende ud over Graven. Og det glemmes aldrig. Jeg har læst, at baade Muselmænd, Jøder og Kristne, naar de gaa forbi Rachels Grav, hilse den med Ærefrygt den Dag idag.“

„Og det er romantisk!“ raabte Simon fornøjet; „han holdt af hende ud over Graven! — Gidel, saa bliver vi To dog romantiske! — Er der Mere, Hr. Pedersen? Romantisk! To Verdener!“

„Ja, naar vi tale om to Verdener, saa er der Profeten Elias; han steg ind i Himlen.“

„Med gloende Heste og Vogn! Det er sandt Er det Mere, Hr. Pedersen?“

„Ja, det Største. Han, jeg tror paa, steg tilhimmels.“
Simon tav overrasket, overvældet.

Fredrik og Gidel kappedes om at faa en Samtale i Gang om andre Ting, og det lykkedes dem saa meget mere, som Gjæsten med god Evne og Vilje hjalp dem.

Han fortalte smaa Historier fra Studenterverdenen eller fra Livet paa Landet, i hans Hjem, Altsammen ganske frisk og nyt for Gidel. Hun lyttede med stort Velbehag, og efterhaanden syntes ogsaa Simon at sidde som oprømt, fornøjet Tilhører.

Da Gjæsten var gaaet, sagde Gidel: „Hvad det er for

et net Menneske! Ham kan jeg godt lide! Hvad siger Du, Simon?"

Simon svarede: „Ja, in Emmes¹⁾); han er et godt Barn for sin Fader.“ — Men derpaa udbrod han med Et i klagende, jamrende Tone: „Det er galt! Det er galt! Jeg skulde have en Murmester og bygge mig en Mur, femten Alen høj! Jeg skulde have min Dør spærret! Jeg kan ikke taale det! Jeg bliver svimmel, jeg bliver syg og daarlig. Hvor faar jeg igjen min gamle Menucho²⁾?"

„Men hvad er det da?“ spurgte Gidel.

„Hørte Du ikke? Hørte I det ikke? Naar jeg tror, at Eilio Novi³⁾ er kjørt op til Vorherre i gloende Vogn, saa skal jeg tro — I hørte det jo! Skal jeg lade mig schmatte⁴⁾? Jeg spør!“

„Ja, men, Onkel,“ sagde Fredrik, „tror Du da, at Profeten Elias kjørte op til Vorherre i gloende Vogn?“

„Om jeg tror det? Wie heisst? Tror! Har jeg set det? Kan jeg sværge min Ed' derpaa? Kommer Nogen og spør mig, om det er sandt, hvad skal jeg svare? Jeg ved det ikke! Jeg siger ikke, det er Scheiker⁵⁾, jeg siger heller ikke, det er sandt — hvor faar jeg igjen min Ro, min Fred, min gebenschte Schabbas⁶⁾?"

Det var tydeligt nok, endog for Simon selv, at Spørgsmaalet ikke var ham en Livssag eller af saa indgribende Vigtighed, at dets Afgjørelse maatte føre til en stor Beslutning. Hvorledes end Svaret lod, vilde han ikke kunne ophøre at være Jøde eller blive Kristen. Men det medførte alligevel en stærk, ny Uro, der for Øjeblikket opslugte al den gamle. Han var umærkelig, paa sælsom Maade, bleven ført ind i det; Noget havde grebet efter ham, grebet ind i hans Forstand og Fantasi. Han var styrtet paa Hovedet i en Faldgrube og vilde ud.

Gidel sagde: „Det er en Schale for Rof'en⁷⁾.“ Men det kunde Simon ikke bekvemme sig til. Han hørte til de Gammel-Konservative, der endnu ikke havde sluttet sig hjertelig og tillidsfuldt til den forholdsvis moderne eller liberale Præst; han vilde heller ikke gjøre sig lille for ham og bekjende sit kristne Maskepi.

¹⁾ I Sandhed. ²⁾ Fred. ³⁾ Profeten Elias. ⁴⁾ Døbe. ⁵⁾ Logn. ⁶⁾ Min velsignede Sabbat. ⁷⁾ Et Spørgsmaal at forelægge Præsten.

Fredrik gjorde et Forslag, Der var i Byen en Mand, som engang havde studeret jødisk Theologi, men opgivet det og derpaa lagt sig efter Retsvidenskaben. Han praktiserede ikke, levede stille og uafhængig og blev ofte spurgt tilraads i de forskjelligste Anliggender. Han havde været Fredriks Lærer i Handelsret, og Fredrik tilbød at gaa til ham og spørge. Paa en Maade manglede han Avtoritet, eftersom han ikke var en kaldet, gejstlig Mand; men paa anden Maade vandt han, idet han ikke var bunden til at svare i Embeds Medfør.

Simon sagde mat: „Naa, spør ham; hvad kan det skade?“

Fredrik gik til sin gamle Lærer og forelagde ham Sagen: „Hos min Onkel Simon havde vi i Fredags Aftes en ung kristen Student tilbords, og Onkel rodede sig saadan ind med ham, at han fra Profeten Elias blev kjørt lige ind i Kristi Himmelfart.“

„Hvad for Noget? Bliver Simon Levi Kristen? Du vil da ikke i den Anledning have ham gjort umyndig?“

„Nej,“ svarede Fredrik leende, „det er ikke det; Faren er ikke der. Men Onkel vil løs af Profeten Elias for at undgaa Konsekvenserne, og da vi af forskjellige Grunde ikke ville ulejlige Præsten, tager jeg mig den Frihed at komme til Dem og spørge baade paa Onkels og egne Vegne: Tro vi Jøder, ere vi forpligtede til at tro, at Elias er kjørt til Himlen?“

„Hvilket Spørgsmaal! Forskjellen mellem Jødedom og Kristendom er jo netop den, at Kristendommen beror paa Tro, Jødedommen ikke.“

„Hvad beror Jødedommen da paa?“

„Efter min Opfattelse, paa det ganske Simple, som er udtalt af ham, der har stiftet vor Religion, eller gjen-nem hvem vor Slægts Syn paa Livet og Døden er traadt fuldstændigst frem. Han siger, som Du kan læse i femte Mose Bog, tredivte Kapitel, at hvad han har forelagt os og paabudt os, har intetsomhelst Vidunderligt ved sig. Det er ikke i Himlen, saa at man skulde ville fare derop og hente det; det er heller ikke hinsides Havet, saa at man skulde behøve at rejse derefter. Det er i vore egne Hjerter; det er Syn paa Tilværelsen som et Fornuft- og

Retfærdighedsrige og Handling i Overensstemmelse dermed. Livet byder Tilfredshed og Lyksalighed, naar man handler derefter, Ulyksalighed, naar man svigter. Det er Mose Lære. Deri er intet Under.“

„Og det er vor hele Relegion?“ spurgte Fredrik.

„Ja — nej, naturligvis maa huskes, at vi først af Alle have udtalt det store Bud om Kjærlighed til Gud og Mennesker; alene det vilde være vor Ret til at leve gjennem Tiderne.“

„Ja, men det kan dog ikke nægtes, at der er fuldt af Mirakler i Biblen; hvad skal man gjøre ved dem?“

„Naar de hjælpe En til at se Verden som et Fornuft- og Retfærdighedsrige, skal man tro dem; hindre maa de ikke.“

„Hvad skal jeg saa sluttelig sige Onkel om Elias? Jeg tror, han vil nodig af med ham, skjønt han nu har faaet Vanskelighed ved at beholde ham.“

„Sig ham, at naar man lever et begejstret, glødende Liv i denne Verden, saa farer man ogsaa med Ild og Glød tilhimmels. Behøver det netop at være med gloende Heste og Vogn?“

Fredrik gik tilbage til Onklen og afgav Beretning.

Simons Øjne spillede med noget af den vante Ironi, da han svarede: „Vil jeg spærre Øjnene op paa Folk? Jeg er fornøjet med den almindelige Ligvogn!“

„Om mange, mange Aar!“ sagde Gidel.

„Om mange Aar, hvis Han vil deroppe,“ sagde Simon og tilføjede: „Det store Bud Veohavto¹⁾ Ret til at leve Hils ham og sig Tak! Tak! — — Men nu siger jeg, nu skal der være Stop! Det skal have en Ende dermed! Du fører mig ingen Studenter mere i Huset, og jeg gaar ingen fremmede Steder, ikke engang ud i Frederiksberghave! Nu er det vaadt og raat og koldt, og jeg er ikke saa rask som i gamle Dage, og nu bliver man hjemme.“

En saadan Beslutning om at trække sig tilbage og leve som en Snegl i sit Hus behøver, for at overholdes, at Sindet ikke skal være for livligt og Omstændighederne ikke for meget til Hinder. Og Simon fik ved Omstændighederne

¹⁾ Og Du skal elske o. s. v.

en stor Anledning til at glemme sin Beslutning: Han havde villet tage Garnison i Huset, og den var ifærd med at rykke ind, ikke engang i Stilhed, men med flyvende Faner og klingende Spil.

Et Par Dage før Ibald flyttede ind, kom han for at gjøre hoflig Anmeldelse og tillige for at forebringe et Ønske. Han vilde gjerne fejre Indflytningen med et lille Gilde, og han haabede, Frøken Levi vilde laane ham de nødvendige Tallerkener, Glas o. s. v. Ja, dertil var hun saare villig; men hendes Fantasi skræmmedes ved, at Tingene skulde bæres saa højt op, paa Kvisten, og de to smaa Værelser deroppe syntes hende heller ikke egnede til Selskab. Ganske anderledes malede det sig for hende, naar Gildet kunde staa nede hos dem selv, i Stuen over Gangen; saa kunde der blive ordenlig dækket, og saa kunde de Sølvsager og andre kjønne Ting, hun efterhaanden havde samlet tilhuse, tage sig ud for de Fremmede. Hun sagde ingenlunde dette ligefrem; men det var den hemmelige Tanke, som laa til Grund for Underhandlingen, og som umærkelig forte til den Ende, at det ikke blev Ibald, men Gidel og Simon, der gjorde Gildet. Da dette pludselig gik op for Ibald, raabte han: „Ja, men, Hr. Levi, saa maa De være Præsident ved Bordet!“

„Det vil oplive ham,“ sagde Gidel, der folte sig selv oplivet ved Tanken om den travle, husmoderlige Gjering.

„Hvor mange bliver de?“ spurgte hun.

„Aa, en tre, fire, højst en fem, sex Stykker.“

„Man skulde blot vide det nøjagtig for Dækningens Skyld.“

„Lad os sige sex, Frøken.“

„Uden Fortrydelse, Hr. Ibald,“ sagde Simon, „hvem er det?“

„Der er nu først og fremmest Theologen! Naar jeg blot har ham, saa kommer det Øvrige af sig selv.“

„En Theolog? Er det ikke en Præst?“ spurgte Simon betænkelig.

„Nej!“ raabte Ibald leende; „en Præst er nok Theolog,

men en Theolog er ikke altid Præst. De maa ikke misforstaa det, Hr. Levi. Han hedder imellem os Theologen, fordi han har lagt Theologien paa Hylden. De kan være ganske rolig, Hr. Levi, der kommer ikke en eneste Kristen! Nu maa jeg ud efter ham!“

Dermed foer Ibald afsted.

Da han var borte, satte Simon sig hen i sin Sofakrog, ganske stille, kun skød han engang imellem Kalotten fra den ene Side af Hovedet til den anden og saa mismodig og sammenfalden ud.

Efter at have iagttaget ham en Stund spurgte Gidel: „Fejler Du Noget, Simon? Er Du syg?“

„Syg er jeg ikke, Gidel, endskjønt jeg har en svær Sygdom; jeg bliver gammel. Men jeg fejler ikke Noget; jeg er ikke syg.“

„Hvad er det da? Noget er der i Vejen!“

„Om der er Noget i Vejen! Ikke en eneste Kristen be'er han. Sig hvad Du vil, det er dog en kristen By! Om jeg i en jødisk By indbød ikke en eneste Jøde? Det smager mig ikke.“

„Ja, men det forklarede han jo forleden! Han sagde jo, at i hans Religion var der ingen Tolufresser og Reschoim¹⁾.“

„Det er sandt,“ sagde Simon lidt formildet. — „Men alligevel, denne Ibald!“

„Men, Simon, jeg troede, Du holdt af Ibald!“

„Jeg holder af Ibald. Jeg holder af ham med Maade, med megen Maade; tre Skridt fra Livet.“

„Simon, hvad vil Du da? Skal vi ikke hellere sende Afbud og bede Hr. Ibald undskylde?“

„Nu render han jo allerede og be'er sine Gäscht, og hvorfor skal man være Uvenner? — Jeg har mine Grunde. Jeg vil være gode Venner med ham og med hans Folk; tre Skridt fra Livet.“

„Hvad skal vi da gjøre, Simon?“

„Jeg spør bare: Det er mit eget Hus, hvorfor skal jeg ikke indbyde Gjæster?“

„Du vil da ikke gaa hen i Schulen²⁾ og hente Gjæster og sætte dem imellem de unge Folk!“

¹⁾ Fanatikere og Jødefjender. ²⁾ Lærestedet, Synagogen.

„Jo, nu skulde jeg gaa i Schulen! Gal er jeg ikke, Gidel! Men jeg siger: Lad mig have et bekovaud¹⁾ Ansigt at se paa! Lad mig ikke sidde alene imellem dem!“

„Skal vi da indbyde den unge Student! Og saa kan Fredrik jo komme med.“

„Den unge Student? Ham med Heste og Vogn?“

„Du behøver jo ikke at tale med ham om Religion. Lad ham blive ved Sit og Du ved Dit. Du horte jo, hvor net han kunde tale om alle Ting. Det er et godt ungt Menneske, Simon, og han var saa ærbodig imod Dig og saa hoflig mod os Allesammen, og Du syntes jo ogsaa godt om ham.“

Simons Ansigt opklaredes, og han sagde: „Har jeg nogensinde nægtet, at Du var en fornuftig Pige? Du er en fornuftig Pige. Naar jeg har den Ene paa den ene Side og den Anden paa den anden Side — naa, for en Gangs Skyld! Man dor da ikke deraf!“

Om Middagen, da Alt var i fortræffelig Orden til den kommende Aften, undte Gidel sig lidt Hvile ved Bordet, skjønt Tankerne endnu vare inde i Værelset paa den anden Side af Gangen, spejdende efter, om Nogetsomhelst kunde være glemt.

Endelig sagde hun: „Der er Noget, jeg gad vidst, Simon.“

Simon svarede: „Der er Meget, jeg gad vidst, Gidel; hvad gad Du vidst?“

„Hvad mon nu de fremmede Herrer vil tale om ved Bordet?“

„Er det Studenter, vil de tale om Studering, er det Officerer, vil de tale om Krig eller Fred — hvad ved jeg!“

„Tror Du, der kommer Officerer?“

„Jo, Officerer! Hvordan skulde Ibald komme til Officerer? Lad ham komme til en Underofficer!“

Gjorde Simon sig kun smaa Forventninger om Gildesgjæsterne, saa modte man fra den anden Side heller

¹⁾ Anstændigt, hæderligt.

ikke med store. Man havde efter Ibalds hastige Indbydelse kun forestillet sig, at man skulde samles i al Tarvelighed paa hans Kammer; man kom — mest fra beskedent Arbejde i Dagsliteraturen — i Hverdagsdragten, uden nogen pyntende Forberedelse, ind i Stuen, hvor de mange Lys, den friske, hvide Dug, de blinkende Glas og Solvtojet syntes at vente Gjæster i Hojtidstragt. Det gav en uvilkaarlig Misstemning, og da man var kommen tilbords og Vært og Gjæster saa paa hinanden i det fulde Lys, blev Harmonien ikke større.

En Bolle Punsch, som Ibaldd selv havde brygget, blev sat paa Bordet; den bragte hastig Glød ind i Kulden.

Ibald rejste sig og holdt Festtalen. Eftersom han havde ført Modsætningerne sammen, var deres Centrum, den første Gjæst og næsten Vært, var der for hans Sands intet Skærende eller Skurrende tilstede; Alt, hvad der lyste om ham, tog han i et Øjeblik Barnlighed som sit Eget og var glad over det.

Tiden, sagde han, gik bestandig frem; det blev bestandig mere Dag over Verden; fra Bjergtoppene steg Lyset ned i de dybeste Dale; de udødelige Principer, Frihedens, Lighedens, Broderskabets, traadte alt fyldigere og mægtigere frem i Virkeliggjørelse. Et af den nye Tids Tegn var et saadant Møde som nærværende; det var et ægte humant, et sandt Broderlighedens Selskab: — her slog Talen over i Vers:

Sonner vi er af samme Moder!
 Frihedsstemplet paa os er sat!
 Hvert et Menneske er vor Broder,
 Hver af os er Karl for sin Hat!

Som Chef for de fremmede Gjæster rejste Theologen sig til Gjensvar. „Vi ere Alle,“ sagde han, „Digteren Ibaldd meget taknemlige for de fantasirige Syner, hvormed han underholder os; men dette forhindrer ikke, at jeg ledsager hans glimrende Tale med en kritisk Bemærkning. Naar man skal være Karl for sin Hat, maa man for det Første være Karl, for det Andet have en Hat: det vil sige: være en Karakter og have en Mening. Og saa vil

jeg for Meningens eller Principets Skyld gjøre Indsigelse mod den Broderlighedens Vælling, hvori han har rørt os sammen. Paa nærværende og fraværende Venners Vegne udtaler jeg det som vort Festdigt, at udenfor Vinduerne staa ved en Lejlighed som denne nogle røde, ildfunktende Ojne. Det er Sulten og Hævnen, som se ind, naarsomhelst Bourgeoisiet breder sig i sit Velvære. Vi for vort Vedkommende have ingen Del deri; os gjælder Blikket ikke; vi kunne nøjes med at gjøre Indsigelse mod Vællingen.“

Ibald sagde kleinmodig: „Jeg indrømmer Adskilligt; men det maa dog ogsaa indrømmes mig, at Tolerance ikke er Vælling. Det var Tolerancen . . .“

Theologen afbrød ham: „Der skal ingen Tolerance være i Verden. Vi anerkjende kun to Magter: Videnskaben, der spreder Lys over vor Erkjendelse og vor Ret, og Dyret i os. Videnskabens Evangelium lader sig ikke bringe frem i Virkeligheden uden ved den dyriske Kraft, ved Fanatisme for vore Meninger og hensynsløs Gjennemførelse, naar Timen slaar. Menneskehedens Historie er aldeles intet Andet end dette: den dyriske Kraft i Erkjendelsens Tjeneste.“

„Der er Noget deri,“ sagde Fredrik beundrende for at forsonse eller formilde den hensynsløse Gjæst.

Uden at se paa ham svarede Theologen: „Jeg maa gjøre opmærksom paa, at vi, som her ere os selv overraskende Gjæster, ikke have Noget fælles med den unge Jødedom, der er radikal, naar den snakker med, men lever som Grosserer Jeg siger ikke dette for at være uhøflig mod Nogen, men for at holde vore Grænseskjel fast, og jeg gaar beredvillig over til noget rent og skjært Videnskabeligt. Jeg vil foreslaa, at naar Universitetet næste Gang udsætter Prisopgaver, bliver en af Opgaverne den: at paavise Grundene til vor Tids Venskab mellem Grundtvigianerne og endel Hel- og Halvjøder.“

Student Pedersen rejste sig og sagde: „Det vil jeg paa tage mig at besvare strax. Det ligger i, at Jøderne ikke blot ere et historisk Folk, men sidde ved Historiens Kilde, og at de have ydet Kjød og Blod til Aandens Aabenbaring“

„Aa, ja,“ sagde Theologen, „jeg vilde nu besvare det med, at Jødedommen er en gammel, forfalden Port, der fører ind til, hvad Lessing kaldte det afskyeligste, meningsløseste Kram, som Verden kjender.“

„Hvor har Lessing sagt det?“

„Det skrev han, som bekjendt, til Moses Mendelsohn, da den søde Kristensjæl Lavater havde opfordret den ærværdige, pukkelryggede Jøde til at blive Kristen.“

Studenten vilde for Husets Skyld hellere udjevne og glatte end strides og sagde: „Siden De taler om Moses Mendelssohn og hans Ven Lessing, falder det mig ind, om der ikke kunde siges et venligt Ord til vor Vært. Kunde vi ikke blive enige om at udbringe hans Skaal, og vilde det ikke være heldigst, om De som den mest Betydende af os Gjæster gjorde det?“

„Jo, jeg rejser mig beredvillig for at udbringe vor ærede Værts Skaal. Jeg hilser ham som den, der i vort moderne Samfundsliv repræsenterer det højst nødvendige Element Hadet. Han hader, og han har Ret dertil, fordi han bærer Hadet som en Arv gennem et Par tusinde Aar. Hans Race hader godt og sejt og stille; den sejler ubemærket som Fiskermanden i „Den Stumme“, den sidder „tavs og paa Lur“; men kan den komme til at tale, saa siger den Hadets Ord saa skarpt, saa godt, at jeg tager Hatten af derfor. Leve Hr. Simon Levi, det sociale Hads ærværdige, dets tavse Repræsentant!“

Simon havde fra Først til Sidst følt sig ligesom ude at sejle, ikke just søsyg, men usikker, vaklende, i et ganske nyt Element. Det havde engang imellem givet et Kluk i ham, snart af Forbavselse, snart af Morskab, snart af Angst. Det Meste syntes ham altfor skrækkeligt til at være Alvor og altfor alvorligt til at kunne være Spøg. Talen, der blev holdt til ham, forekom ham yderst nærgaaende, uforskammet, vildledende, farlig; men man rejste sig, rakte Glassene frem og klinkede med ham; altsaa var den dog høflig. Idet Theologen klinkede med ham, spurgte han med en Slags Venlighed: „Er det ikke sandt, Hr. Levi?“

„Sandt?“ svarede Simon. „Hade? Hvem hader? Der

staar skrevet, at vi skal elske Gud over alle Ting og vor Næste som os selv.“

„Aah!“ sagde Theologen med en afvisende Haandbevægelse.

Det begyndte at koge i Simon. „Det staar der! Det er skrevet! Til det, der staar skrevet, siger man ikke Aah! Hvem siger Aah?“

„Aah, bah, bah!“ sagde Theologen.

„Det staar der!“ skreg Simon; „vil De have Bogen?“

„Aa, Bogen! Det staar der, det ved vi nok! Der staar rimeligvis ogsaa det Modsatte. Men vi er ude over den Slags Disput. Vi tale som gode Realister ikke om, hvad der idealt staar, men hvad der realt er.“

Men den Forskjel kunde Simon netop ikke gjøre. Med stigende Vrede, med Had i Sindet, maatte han hævde sit Folks store Kjærlighedsbud, dets Ret til at leve. Hans brede, kantede, graablege Ansigt bævede i feberagtig Lidenskab; han slog i Bordet og raabte: „Det staar der!“

„Bravo! Nu hader De os jo Allesammen!“ blev der raabt; „bekjend det! Lad os drikke derpaa!“

Simon rejste sig med øndt funklende Øjne. „De er De er“

„Onkel! Onkel!“ sagde Fredrik dæmpet og lagde Haanden paa hans Arm.

Simon tog sig med stor Anstrengelse sammen og sagde, idet han satte sig eller sank tilbage: „De er mine Gjæster!“

Simon var syg; men da Lægen kom, sagde han, at der ingen Fare var, Simon trængte kun til Ro og Stilhed og lidt nervestyrkende Medicin.

Paa Ibaldd havde Aftenen gjort en stærk Virkning. Han havde med poetisk Blik grebet Simon i det Øjeblik, da han blev vred, og da han i Uviljen ligesom voxede sig stor. Det dannede sig i Ibaldds Fantasi til en Skildring, der egenlig var laant fra „Nathan der Weise“, men hvor den nye Nathan kæmpede mod kristne Præster og overlegent, vittig, haanlig afviste deres Lære. Om Viddet paa alle Steder var smagfuldt, blev bestridt, da han lod Digtet

trykke; men det havde den Evne at forbitre i visse Kredse og vække Forargelse.

Efter en Fest af helt anden Art end den nys omtalte, en højtidelig, religios Indvielse af en Stiftelse, stode ved Udgangen to Præster og ventede paa deres Vogn. Et ungt Menneske kom hen til dem, og de spurgte med Deltagelse om hans Moder. Hun havde det godt, svarede han, og hun var nu nær ved at faa den kristelige Anstalt bragt ilive, som hun havde tænkt paa, siden hun blev Enke. Nu var der blot den Bekymring, at hun efter sin Lejekontrakt ikke havde Ret til at træffe endel Indretninger, som vare nødvendige, og hun var, især i denne Stridens Tid, bange for at møde Vanskeligheder hos Husejeren, som var en Jøde. Hun vilde gerne have en anset Mand til at tale hendes Sag hos ham.

Man spurgte hvem Ejeren var; — det var den rige Simon Levi.

Den ene Præst saa paa sit Uhr: „Jeg har Tid; jeg kan strax tage hen og tale med den Mand.“

Den anden Præst mente at høre til og vilde gjøre Følgeskab. De talte lidt videre om Sagen og fandt, at man heldig kunde benytte Lejligheden til at faa Hr. Levi ret i Tale og med kristelig Blidhed henstille til ham, om han ikke skyldte det Samfund, han levede i, at afholde sig fra eller dæmpe de Angreb, der fra hans Hus udgik mod Kirkens Tjenere og mod Kirken selv.

Da de ringede paa og Tjenestepigen lukkede op, blev hun saa overrasket og betaget ved Synet af to Præster, at hun med aaben Mund og baglængs viste dem Vej og slog Døren op til Værelset, hvor Simon havde lagt sig paa Sofaen og var falden i Blund.

Idet Simon slog Øjnene op og pludselig saa Præsterne, der langsomt og højtidelig kom ind ad Døren, vaktet i hans Sind Forestilling om Stævning, pinligt Forhor, Forfølgelse, om al den Gru, som Slægten kjender fra gamle Dage — han udstødte et Skrig og besvimeede.

Kort efter døde han. Ja, Simon Levi er død, og naar man ikke har lagt Mærke til, at Dødsfaldet dengang stod bekendtgjort i Bladene, saa ligger det i, at han naturligvis i Virkeligheden bar et andet Navn end det, hvorunder han her er nævnt.

MENDEL HERTZ

(1883)

Et tilfældigt Møde paa Gaden bringer mig ham i levende Erindring fra den Tid, da jeg var i en Alder af 12—15 Aar.

Han var da noget over de tredive, af Haandværk Skomager, og levede sammen med sin Moder, der gik om og handlede med brugte Dameklæder. De boede i en lav Stue i Mikkalbryggersgade, og der var naturligvis tarveligt nok hos dem. Men Fredag Aften eller Loverdag, naar deres Dagligstue — hans Værksted — var gjort istand, hans Værktøj lagt i en Kasse og skjult i Alkoven, det gamle Bord, der til hverdags krøb halvrunder sammen ved Væggen, slaaet ud i Rundhed og stillet midt i Stuen og dækket med den hvide Sabbatdu, hvorpaa om Aftenen stod to skinnende, pletterte Lysestager, om Dagen en gammel kinesisk Potpourri-Krukke — saa var der i Stuen den dæmpede Højtid, som hører de gammel-dags Joder til: Alt stille, mens Noget ventes; man „haver andensteds hjemme“, og selv i det midlertidige Hjem synes der ikke at være Fattigdom, men en Tilstand fra Tider, da Rigdom ikke var opfundet eller ikke blev baaren til Skue.

Men heraf følger ingenlunde, at Hverdagene eller endog Sabbaten altid gik hen uden Storm.

Naar man for første Gang kom ind og saa Mendel sidde ved sit Arbejde, var der noget Anseligt ved ham, formedelst det store Hoved, omgivet af temmelig lyst, brunt, krøllet Haar og det langlige Ansigt med de klare Øjne. Han syntes meget for betydelig til det lave, firkantede, lille Bord med Stumper af Læder, Beg og Traade. Men naar man fik ham nøjere set, var det Store som en Ramme, der ikke var ganske udfyldt; snarest fandt man i Ansigtet

noget Usikkert, Barnlig-Undviklet, med et højst godlidende og blidt Udtryk. Rejste han sig, var det ikke til hans Fordel med Hensyn til Skjønheds-Virkning, eftersom han, uden at være dværgagtig, var for lille til sit Hoved, hvortil kom, at han ikke gik godt, paa Grund af, at hans ene Ben var lidt kortere end det andet. Denne lille Fejl havde maaske været Aarsag i, at han som Barn blev sat til Skomageriet og saa i al sin senere Levetid overvejende fik brugt Hovedet (samt Armene, naturligvis). Saa vidt mig bekjendt, forskede han aldrig selv i den Retning, klagede ikke, men var stadig barnlig tilfreds med Tilværelsen og sig selv. Jeg tror, at han, skjönt han aldrig sagde det ligefrem, ansaa sig for Verdens eller idetmindste Danmarks første Skomager. Men en eller anden Følelse af den Art maa man jo have for at kunne bære det daglige Liv. Ogsaa er det muligt, at han ved fortrinsvis at se paa sit Hoved — og det er det, man ser for Spejlet — var kommen til at anse sig for en smuk Mand. Endelig kunde maaske siges, at han var langt fra at tro sig selv dum. Men hvo gjør det? Og hos ham var Sligt saa dæmpet, fordi han sit hele Liv havde hørt til de Fattige og Smaa, kun med Ret til en ganske lille Krog.

Hans stille, jævne Tilfredshed forhindrede imidlertid slet ikke, at han jo ogsaa var overordenlig vemodig, mest i Sager, der ikke egenlig angik ham selv. Saaledes overfor Moses. Mendel havde, det maa i Forbigaaende siges, tænkt meget over Religionen og var derved blevet fritænkensk. Han fandt det aldeles urimeligt, at der skulde være gaaet et Par af alt Levende, af Kvæget og af Fuglene, ind i Arken. Medens han behændig lod den begede Traad glide gennem Hullerne, som Sylen havde gjort, eller udhamrede en Saal, kunde han fore strengt Bevis for, at der umuligt kunde have været Føde til dem i Skibet.

„Man er jo død ikke et Barn,“ sagde han; „hvor kan Moses forlange det af Ens Forstand! — Der er mange andre Ting,“ vedblev han hovedrystende; „men saa længe Moder lever, og Gud lade hende leve til min Død, siger jeg ikke Noget, for ikke at gjøre hende Sorg. Men hvis det blev sagt!“

Helt anderledes blev Tonen, naar han talte om Moses' Død. „Gud,“ sagde han, „tog ham op paa Bjerget Nebo; paa Grund af en Fejl, og sagde til ham: Her skal Du sidde og se det forjættede Land med dine Øjne! Derind kommer Du ikke! Og saa sad Moses der og stirrede og døde af Længsel.“ — Mendels blege Ansigt blev endnu blegere, som om han selv skulde dø ved det. „Men det forstaar sig,“ tilføjede han for at trøste sig selv og mig, „vi ere Alle Vorherre en Død skyldige; det plejede min salig Fader at sige.“

Tiltrods for Mendels Fritænkning var der hos ham ikke Sammenligning mulig mellem Moses og Napoleon. Han kunde knap tænke samtidig paa dem Begge. Men naar Tanken dvælede ved Napoleon paa St. Helena, følte han omtrent ligesaa dyb Sorg og Vemod som ved Moses paa Nebo. Dette viste sig i Særdeleshed, naar han sang sin Yndlingssang, General Bertrands Afskedssang. Saa satte han sig gjerne stille hen, med Albuerne paa Knæerne og med Hovedet mellem Hænderne, og saa ud som en Grædende, og han græd ogsaa indvendig eller var inderlig dybt rørt. Han læspede lidt, og Bogstavet l faldt ham meget vanskeligt. Han sang:

Napoleon, Din Stjerne monne dadle,
 Men større Helt var ej paa Jorden fød.
 Jeg stod hos Dig i gyldne Kejsersadle,
 Jeg var min Kejser tro indtil min Død.

Saa dybt vemodigt var Udtrykket, at det for mig, som af ham lærte Sangen, blev forunderlig stort og skjønt, at Bertrand havde staaet i gylden Kejsersadel, og jeg er ikke blevet rigere ved senere at erfare, at det skulde være Sale. Ligeledes syntes det saa aldeles rigtigt, naar han med det blege Ansigt og den sorgfulde Stemme, ligesom selv døende af Trofasthed, sang: „tro indtil min Død“ istedenfor: „hans Død“.

Mendel følte ogsaa for anden stor Menneskeskæbne, især den sørgelige. Han kom meget sjælden i Theatret, men skete det, var det til en Tragedie, helst „Axel og Valborg“. Jeg havde ikke set Stykket og nok kun læst det

til Skolebrug, uden dybere Sans og Forstaaelse. Det brød Mendel sig ikke om; han havde ikke paataget sig min literære Opdragelse; han var personlig sysselsat og gav sig Luft. Næsten lige som jeg engang kom ind ad Døren, fremsagde han, bojet over sit Arbejde:

„O, Kjærlighed, Du est
Ej nogen god, uskyldig Drift; Du vækker
Mistillid, Had og Frygt i Mandens Hjerte!

Men saa kommer Valborg. Før var hun en Knop, nu er hun sprungen ud:

Hvor Du er bleven dejlig, dejlig, dejlig!

Men saa kommer Tragedien; de kan ikke faa hinanden for Præsten, og saa siger hun (her rejste Mendel sig i sin fulde Højde og fremsagde med saa vidt mulig kvindeligt Stemme):

Lad mig endnu engang, for sidste Gang,
Se Axel i sit skønne Helteøje!
— Nu gaa! Nu glemmer jeg Dig aldrig!

Oh!“

Det var uden al Tvivl komisk; men, som det staar for min Erindring, studsede Noget i mig og fik Anelse om ædel Menneskesorg.

Alt Saadant antog jeg dengang for Noget, der sad ganske løst paa Mendel, eller jeg tænkte slet ikke over det; han var for mig den stille, tilfredse Skomager, der morede eller adspredte sig med det Sorgelige. Jeg maa da ogsaa tilføje, at jeg af ham hørte ikke blot tragisk, men lejlighedsvis lettere, gladere Poesi. Men dette fører lidt tilbage.

Mendel havde en Møster, og hun havde en Steddatter, der forresten ganske var som hendes egen Datter og Mendels kjødelige Søskendebarn. Hun var et Barn paa fjorten Aar, men voxede naturligvis. Hun hed Salome; men et Pust af samme frie Tanke, som Mendel bar i sig, var ad anden Vej naaet til hendes Kreds, og man havde over-

sat Salome til det danske Fredrikke. Mendel holdt fast paa, at hun hed og skulde hedde Salome, og kaldte hende aldrig anderledes. Det var en skjelmisk lille En; men hun havde tillige Ord for at være meget sikker og paalidelig. „Hende kan man sende Verden rundt,“ sagde Moderen. Hun gik i Friskolen, Karoline-Skolen, og blev godt oplært. Mendel kunde ikke ret lide denne Lærdom; i den Henseende var han gammeldags orthodox, mistænksom mod Pigeborns Lærdom ud over Husfaget. Især hendes Skrivning mishagede ham; man skulde troet, at han som en Fader var bange for de Breve, hun engang kunde skrive. Men hendes Syening beundrede han af ganske Hjerte. Naar han fik et Provestykke, som hun havde syet, mellem Hænderne, kunde han sidde og glæde sig over det med en Slags kunstnerisk Andagt, og saa kunde det hælde sig, at han brod ud i Sang:

Klip, klap, klap!
 Singe, singe, sing!
 Pif, paf, paf!
 De nydelige Sting!

Om han havde lært Visen i Haandværket eller selv lavet den, skal jeg lade være usagt; men han sang den paa særegen blød, fornojet-kjærtegnende Maade og med et Tonefald, der længe blev i Ens Ore. Engang var jeg Vidne til, at Salome gav sig til at danse efter den; det var kun et Ojeblik, hun holdt strax op, som om det ikke var sommeligt; men hvor hun og Sangen tog sig ud i de faa Sekunder!

Klip, klap, klap!
 De nydelige Sving!

Salome voxede umærkelig op og blev atten Aar.

I det Tidsrum mødte jeg en Dag Mendel paa Gaden. Det var et overraskende Møde af den Grund, at det var høj, lys Dag, en Hverdag, da Mendel ellers aldrig forlod sit Arbejde.

Han sagde ikké Goddag, spurgte heller ikke: Hvor-

dan har Du det? eller Sligt, men sagde, idet han standsede, med sit vemodsfuldeste Blik fæstet paa mig: „Der kan ske Meget, imens man syer et Par Støvler.“

Før dog at svare Noget sagde jeg: „Ja, især hvis man er længe om det.“

Han stirrede ud i Luften, gav sig til at fløjte „Napoleon, Din Stjerne monne dale“, og gik fra mig uden at sige Farvel.

Der maatte være sket Noget — og det var der ogsaa.

Hans Fødselsdag faldt sammen med den første Dag af Purim, Mindefesten over Haman, da man gjør sig lystig, holder Gjæstebud, gaar (gik) maskeret i Besøg hos hinanden, men ogsaa tør arbejde.

En Aften kort før Festen var Salome i Besøg i Mikkelbryggersgade, og man talte da om, hvad Folk nu havde for med Hensyn til Morskab, og om Mendels forestaaende Fødselsdag.

Mendel sagde halv-muntert: „Jeg skal ingensteds hen, og jeg ved udenad, hvad jeg skal have i Foræring. Af Moder faar jeg en Butterkuchen og enten to Nattrøjer eller et Silkelommetorklæde, og af Dig faar jeg et syet Tøj.“

„Du vil jo ikke have Andet!“

„Jeg vil ikke have Andet? Nej, jeg vil ikke have Andet.“

„Hvad er det da, Du vil?“

Han kom nolende og usikkert frem med det: „Jeg har saa tit talt ilde om dit Skriveri, og det er vel stor Uret af mig . . . Du har lært Noget . . . Naa, lad mig faa et lille Brev . . . Jeg har aldrig faaet noget Brev. Lad mig ogsaa engang se, hvordan det er at faa et Brev paa sin Geburtsdag.“

Hun klappede i Hænderne og raabte: „Saa kan Du faa efter Bestilling og alligevel blive overrasket!“

„Blive overrasket?“

„Ja, for Du ved jo ikke, hvad der staar i Brevet!“

„Det er ogsaa sandt! Det ved jeg ikke!“

Højtidsdagen kom, og Fodposten bragte et Brev, som han aabnede glad og spændt. Der stod:

„Gid Du iaar maa faa et Kys af den, Du helst ønsker.“

Ved disse Ord brød den Ild, som vel havde ulmet længe,

ud i lys Lue. Han vilde øjeblikkelig ile til hende, flyve paa Kjærlighedens Vinger. Men han skulde gjøre et Par Støvler færdig til en Kunde, som betalte godt og strax, og hvis han nu skulde pynte sig og fri, vilde maaske hele Dagen gaa med. Desuden var hun rimeligvis ikke hjemme, men paa Systuen; Alt ret betænkt, var det bedst at vente det Par Dage, til Sabbaten.

Tiden gik for ham i lykkelige Drømme om Salome, om at aabne Butik og holde Svend og Dreng.

Paa Sabbaten traadte han ind ad Døren, netop som Salome og Moderen stode midt paa Gulvet i ivrig og vigtig Samtale. Hun, Salome, havde faaet et Kys af den, hun helst vilde, nemlig Isak Davidsen, der stod hos en Manufakturhandler, men nu vilde bosætte sig og indrette en Handel med Alt til Syfaget behørende.

„Saa bejler jeg til Dig som Jakob til sin Rachel!“ sagde Mendel Hertz med udbredte Arme.

Salome blev blodrød og veg tilbage. Moderen maalte ham forbavset fra Top til Taa og udbrod: „Frisch und gesund und meschugge!¹⁾ Mendel, er Du en Mand til at gifte Dig? — Og er hun ikke forlovet med Isak Davidsen? Hvad stod vi og talte om? — Hvad er det for et Papir? Du ved, jeg læser ikke Skrift.“

Mendel oplæste mekanisk: „Gid Du iaar maa faa et Kys af den, Du helst ønsker.“

„Naa,“ sagde Moderen formildet, „det er en anden Sag! Du gaar verstellt²⁾. — Det Kys faar hun nok af Isak Davidsen. — Vil Du spise et Stykke Kjød og en Lage-agurk?“

Uden at svare et Ord gik Mendel hjem.

„Moder,“ sagde han, „Du skal faa at se, at nu gaar jeg fra Forstanden, og inden Aaret er omme, vil de bringe mig paa den guten Ort³⁾.“

„Hvem siger saadant Noget til sin Moder? — Jeg skal først! — Mendel vær nu ingen Nar!“

¹⁾ Fejler Intet uden paa Forstanden. ²⁾ Maskeret. Du spiller en Rolle for at lykønske. ³⁾ Kirkegaarden.

Det slog ikke til nøjagtig, men omtrent, som han havde sagt. Nu har han for længe siden overstaaet det, og, som hans Fader og han selv havde sagt: Vi ere Alle Vorherre en Død skyldige.

EN DAMPSKIBSTUR

(1883)

En Eftermiddag Kl. 3 $\frac{1}{2}$ tog jeg med Dampskibet til Helsingør. Der var en stor Mængde Medrejsende, som dryppede eller gled af undervejs, ved Bellevue, Taarbæk, Vedbæk o. s. v., og ved Ankomsten til Helsingør vare vi kun To, nemlig foruden mig en gammel, graahaaret, graaskjægget, meget mager Mand. Ved Landstigningen kastede han et Sideblik paa mig, og der var mig noget Paafaldende ved hans graa Øjnes Blik; men det glemte jeg snart, da jeg spadserede gennem Byen til Marienlyst.

Derude skulde jeg tilbringe Natten. Henad Aften sad jeg med nogle Bekjendte i Verandaen, der vender mod Stranden, og efter nogen Samtale bleve vi Alle uvilkaarlig opmærksomme paa den store Tavshed i Naturen. Lyttede man, saa hørtes — eller man mente at høre — en svag Skvulpen ved Stranden, og denne overordenlig svage Lyd, som man ikke engang var sikker paa at høre, gjorde den øvrige Stilhed og Lydløshed endnu mere følelig. Uagtet det var en Juni Aften, blev det tidlig mørkt, og i dette Mørke tindrede det store, gule Lys fra Kronborg Fyrtaarn og smaa Funker ovre fra Helsingborg. Der maa have været noget Ejendommeligt i Atmosfæren; thi vi folte os Alle tyngede eller betagne, og for mit Vedkommende kan jeg sige, at Trykket var ledsaget af en stor Uro. Billeder fra Fortiden fore ligesom sonderrevne Skyer for en Storm igjennem Sindet; Erindringen greb ud efter Noget, kunde ikke faa fast Hold i Noget, undtagen i Savn af utydelige Ting, og den Evne eller Magt i os, der ser ud mod det Kommende, var heller ikke i fri Virksomhed,

kunde ikke fæste sig til Nogetsomhelst undtagen en Slags Angst.

Med Et lod fra Stranden et skærende Fugleskrig; det for igjennem mig som et Udbrud af Smerte i Tilværelsen, men i næste Øjeblik, da Alle spurgte: „Hvad var det for en Fugl?“ og svarede og modsagde hverandre, var ogsaa det hele tunge Trylleri forbi. Samtalen begyndte paany, Menneskeaanden jog Naturaanden tilside.

Om Natten drømte jeg med besynderlig Tydelighed, at jeg paany afsejlede fra Kjøbenhavn til Helsingør. Tydeligheden var besynderlig, fordi jeg paa samme Tid gjorde Indsigelse og tænkte, at det ikke var sandt; men jeg maatte give efter og sejlede paany. Men dennegang saa jeg allerførst den gamle, magre Mand. Han sad ved Flagstangen, og jeg sagde til mig selv: Gud give, han skulde af ved Bellevue! Nej, han blev; skjønt han ved hver Station rejste sig og ligesom fulgte med de Bortdragende, sad han dog strax efter paa sin Plads. Alt færre og færre bleve vi, og jeg forudsaa, at jeg igjen skulde være ene med ham, og vilde saa nødig, jeg var bange. Angsten steg saadan, at jeg besluttede at gaa iland ved Humlebæk; men netop der kom ingen Baad ud med Rejsende, og vi havde Ingen at landsætte, saa at jeg maatte følge med til Helsingør. Nu nærmede Manden sig og sagde uden Indledning: „De er Student fra 1836?“

„Ja.“

„Kan De huske, hvor mange De vare til Jubilæet 1861?“

„Nej, jeg var ikke med, jeg var i Udlandet.“

„Ja. Endel gik af ved Bellevue.“

„Ved Bellevue?“

„Ja, jeg hentede dem.“

„Hentede De dem?“

„Ja. Og Dem skulde jeg have hentet i Humlebæk.“

„Mig, i Humlebæk?“

„Ja; men Fugleskriget lyder først ved Helsingør — kan Du høre det?“

Ved Ordet „Du“ og den forbavsende Tone, hvormed han sagde det, paakom mig en Fornemmelse, der ikke

lader sig beskrive, fordi jeg i vaagen Tilstand aldrig har været, og aldeles ikke kan bringe mig tilbage i en saadan Blanding af Forfærdelse og Glæde. Jeg skreg højt og vaagnede ved det.

Nu sporger jeg vaagen: Naar vil Fugleskriget lyde?

NÆSTEN ET GENI

(1885)

Quintin Metsys var en Smed, der ved Forelskelse blev Kunstner, Maler. De følgende Linier beretter om, hvorledes det formedelst Kjærlighed gik en anden Smed, der tillige var Sanger.

Jens var Son af en Somand og af en Kone, der „vaskede og strøg“, skikkelige, men fattige Folk. Faderen der døde tidlig, havde i sin Ungdom været en flink og fornøjet Fyr, der var vel set paa alle Skibe, hvor han fik Hyre, fordi han dels arbejdede ufortrødent, dels sang godt. Saavel i ledige Timer som under vanskelige Omstændigheder kunde han med sin Sang opmuntre Kameraterne. Sangen førte til, at han tørstede og drak, dog sjælden over Maade. Sonnen havde arvet hans Anlæg til Sang eller faaet det paa rigere eller finere Maade. Det var en Fornøjelse at høre, med hvilken Sikkerhed Drengen kunde gribe en Tone, og hvorledes Stemmen, medens den endnu var noget spæd, bar Præg af, at en musikalsk-poetisk Sans laa til Grund og vilde frem. Jens var ikke ganske uvidende om sin Begavelse; han listede sig tidlig til at synge i Gaardene og havde derved en Indtægt, som han i Førstningen gav sin Moder, senere mest beholdt for sig selv. Hans Stemme kunde naturligvis ikke blive dulgt i Skolen, og en Lærer tog sig af ham, lod ham komme hjem til sig, og lærte ham de første Begyndelsesgrunde i Sang som Kunst. Da Stemmen efter Overgangstiden viste sig som en Baryton med en ret tiltalende Klangfarve, blev den gamle Lærer endnu mere ivrig for Jens, følte det endnu mere som en ædel Gjerning at hjælpe dette Almuebarn op i det Høje, det Æsthetiske, Kunsten, og skaffede ham et Par Timer ugen-

lig Undervisning hos en af Byens betydelige Musiklærere, og søgte ogsaa ved at læse for ham og ved at laane ham Bøger at hjælpe paa hans „Dannelse“. Imidlertid skulde Jens leve. Sangen i Gaardene havde han maattet opgive, dels fordi den kun lønnede sig, saa længe han var Barn, dels fordi Politiet hindrede den. Han havde en Morbroder, der var Smed, og hos hvem han næsten umærkelig havde lært Haandværket. Der blev han nu taget ordenlig i Lære, og han stod da mellem to Udsigter: at blive en dygtig Smedesvend og -Mester og at blive Operasanger. Ingen af Delene var den egenlige Hovedsag for Jens. Hvad han attraaede og folte sig lykkelig ved, var at synge saa frit som Fuglen i Luften enten ved Arbejdet eller især i Fritiden mellem Kammerater, i godt Lag, helst ude i Skoven, men i Mangel af Skov, Foraars- og Sommervej, i et Værtshus. Som det var gaaet hans salig Fader, gik det ham: Sangen frembragte Torst, og han drak, sjældn over Maade. Hans gamle Lærer, som kaldte sig hans gode Genius, stræbte ufortrodtent at fore ham „fremad og opad“, formanede ham, advarede ham mod Øl, Brændevin, Forkjølelse og flygtig Kjærlighed. „Hold Maade med Dem selv og Deres Kræfter, saa skal De bare se!“ sagde den Gamle. Jens kunde da svare med et Smil og med at opstryge sine Ærmer og vise de vældige Arme eller med at udfolde sit Bryst, der syntes skabt for en Evighed. Alligevel endte dog Samtalen sædvanlig med, at den Gamle fik ham til at synge eller fremsige et Digt eller et Stykke af et Drama. Ofte dadlede og rettede han, ofte raabte han ogsaa Bravo og tilføjede: „Ja, tænk Dem, naar saadan et helt Hus raaber Bravo!“ — Jens tænkte sig det, men folte tillige Angst. Som hin Islænder, der ikke var ræd for Noget i Verden undtagen for at være ene i Mørke, var ogsaa Jens med sin Kæmpestyrke kun bange for Et, for „Huset“, og havde dog en hemmelig Længsel derefter. Denne Længsel steg, da Jens en Aften var i godt Lag i Charlottenlund, udenfor Grøndals. Kammeraterne fik ham uden Vanskelighed til at synge, og han sang Drikkeviser, fædrelandske Sange, lette Opera-Arier. Folk samlede sig og lyttede; de ventede ikke Saadant paa dette Sted; de

klappede og raabte Bravo, adskillige Gange saa højt og stærkt og saa ordnet, som om det var „Huset“, der bifaldt. „Hvilken Stemme!“ blev der raabt. En Herre, der forstod sig paa det, tilføjede: „En usleben Diamant!“

Efterhaanden fjærnedes Jens sig fra Smedningen og gav sig med Iver til at „studere“. Dette havde vel tildels sin Grund i, at Theatret trak ham til, men nok saa meget den, at et andet Sted stødte ham fra, nemlig Morbroderens Hus. Morbroderen var en stille, stot, paaholden Mand, der havde lagt sig Noget tilbedste, og det skulde Altsammen tilfalde hans Plejedatter. Hun var omtrent det Eneste, han elskede i Verden, han vilde „gøre hendes Lykke“, og hun var forelsket i Jens. Men hun var ikke kjon, og selve det, at han kjendte hendes Forelskelse, gjorde hende ligegyldig eller endog latterlig for Jens. Morbroderen havde imidlertid vænnet sig til den Tanke, at de To skulde blive et Par, det faldt ham ikke ind, at der kunde være nogen Hindring, og en Dag, da han under fire Øjne med Jens dadlede hans Vandel og navnlig hans Forsømmelighed i Smedjen, sluttede han med: „Hvis det bliver saadan ved, faar Du ikke Jakobine.“

„Det faar jeg da finde mig i,“ svarede Jens.

„Naa, det faar Du? Ja, saa! Saa kan jeg lade Dig vide, at vi To ikke blive længe sammen. Din Hund! Din Flab! Din —.“

„— Hør nu, Morbroer,“ sagde Jens, „bliv nu bare ikke hidsig. Banke mig kan Du dog ikke. Og Skjældsord kunde tilsidst gjøre mig hidsig. Ud skulde det dog engang, dette hersens med Jakobine. Lad os tage det med Sindighed og skilles med Læmpe.“

Paa samme Tid som et Baand løsnedes her for Jens, havde hans gamle Lærer skaffet ham nogen Understøttelse til at „uddanne sig som Kunstner“, og det gjaldt nu om, snarest mulig at bringe ham saa vidt, at han kunde gjøre Prove for Theaterdirektionen og faa Ansættelse. Prøven fandt ogsaa Sted og med et Udfald, som baade hans gamle Lærer og hans nye Sanglærer omtrent havde forudset. Man anerkjendte et Talent eller, hvad man ikke sagde ligefrem, et Geni eller en genial Begavelse. Men der savnedes saa Meget! Talentet eller Geniet var

en „usleben Diamant“. Den manglede for Sangens Vedkommende „Skole“, den manglede for det sceniske Vedkommende Dannels. Jens kjendte saa lidt til Kunst og Poesi, og hans kraftige Skikkelse, der tog sig herlig ud, naar han blev stillet op, kunde ikke bevæge sig med Anstand. Han maatte lære at danse, hugge, fægte o. s. v., og den Undervisning kunde han faa gratis, endog med Tilføjelse af en lille Løn, naar han blev ansat som Korist, og det blev han da.

Jens havde en Fornemmelse af, at ad den Vej var der langt til at staa foran Lamperne og bringe Huset til at ryste af Bifald; men da hans to Venner, de nævnte Lærere, lyknskede ham til dette „første betydende Skridt paa Kunstens Bane“, var han foreløbig fornøjet, næsten stolt, og undlod ikke i egen Person at gjøre Morbroderen Meddelelse.

Morbroderen vidste temmelig godt, hvad en Korist er, og ansaa ikke Stillingen for misundelsesværdig; men der var dog noget Fint ved den i Sammenligning med Haandværket; i alt Fald blev han yderligere misstemt, og istedenfor at lykønske sagde han: „Hør nu, Jens, jeg spørger Dig endnu engang og for sidste Gang: Vil Du ta'e Jakobine? Saa kan Du faa Værkstedet oven i Kjøbet.“

„Det kan der slet ikke være Tale om,“ svarede Jens.

„Saa vil jeg be' Dig, at Du ikke sætter Din Fod her i Huset, førend jeg henter Dig, og det vil vare længe.“

„Det vil det vel,“ sagde Jens.

„Aldrig! aldrig!“ raabte Morbroderen forbitret.

„Man skal aldrig sige aldrig,“ sagde Jens og gik.

„Vi skal nok se,“ sagde Jens til sig selv, medens han gik, „naar de klappe og raabe som gale, om Morbror saa ikke vil komme alligevel. Blot min salig Moder havde kunnet opleve det!“

Men naar vilde han blive stor? Det syntes ham under tiden langt borte, til andre Tider var det ganske nær, den Dag imorgen: en af de Store behøvede blot at blive en Smule syg, saa blev han, Jens, kaldet til at synges hans Parti med Aftens Varsel. Man maa have en saadan Haabets Sol skinnende sig i Øjnene og forgyldende Vejen ud i Fremtiden! Og nærmest var Vejen noget trang for

Jens, navnlig derved, at hans Indtægter vare saa smaa. Det generede ham især, at han maatte gaa i sin simple og grove, farveløse Dragt, medens de Andre vare forholdsvis elegante. I Samtale med en af sine Overordnede slog han engang paa, at et Gratiale eller Gagetillæg vilde være ham velkomment. Det er lidt for tidlig at tænke paa Sligt, mente den Overordnede med et Smil.

„Hvordan skal jeg 'da komme ud af det?“ spurgte Jens.

„Gjør som de Andre.“

„Ja, hvad gjør de?“

„De gjør Gjæld og gi'r Undervisning.“

Det Sidste laa Jens for fjærnt. Men det at gjøre Gjæld syntes ham mindre vanskeligt, og virkelig fandt han snart en Skræder, der beredvillig gav ham Klæder paa Borg. Da han første Gang viste sig ved Middagstid paa Østergade i sin nye Dragt, gjorde han formelig Opsigt. Dans og Fægtning havde allerede givet ham Noget af den Lethed og Anstand, der sædvanlig udmærker Theaterfolk; i den nye sorte Frakke og de graa Benklæder var hans Skikkelses Naturvælde forandret til skjøn Mandighed. Hvorvel Publikums Beundring var tavs, viste den sig dog umiskjendelig fra mange smukke Øjne, og Jens indsgede den i dybe Drag; han begyndte henrykt at føle, hvad det var at være „Løve“.

Paa selve Theatret gik det ikke saa glimrende. Han stod tilbage for de Andre i den Nøjagtighed, hvormed de sang, i den Sans og det tillærte Maadehold, hvormed hver af dem gav sit Bidrag til Helheden. Dette Sidste, Maadeholdet, var ham ved adskillige Lejligheder en Umulighed. Noget i Musiken kunde gribe ham, gaa ham til Hovedet som en Rus, og saa kunde han med sin særegne Genialitet synge sine Noder eller adskillige Strofer med en Magt, en Inderlighed, en Klang, der bragte Publikum til at studse af Beundring, men ogsaa af Uvilje over det Forstyrrende. Kritiken over ham samlede sig i det Udtryk, at han manglede Disciplin og ikke syntes egnet til at faa den.

Efter en Stunds Forløb, da der ved den Undervisning, han fik, havde vist sig nogen Fremgang, men ikke megen, slap Theatret fra at afgjøre, om det vilde beholde ham

eller ej; thi han satte Flugt andenstedshen. Han havde gjort Bekjendtskab med Direktoren for et Provinstheater, og ham skræmmede det ikke, at Jens var en usleben eller raa Diamant; man er vant til Saadant i Provinsen. Han ansaa Jens for perfektibel, det vil sige: Jens vilde nok udvikle sig hos ham og saa, naar Vingerne vare voxede ud, utaknemlig forlade ham; det var man ogsaa vant til derude. At Jens blev vunden for Tilbudet eller greb efter det, havde især sin Grund i, at han samtidig gjorde Bekjendtskab med en kvindelig Person, i hvem han forelskede sig med den fulde Vished, at det var en Kjærlighed, som hans gamle Lærer Intet vilde kunne sige imod; thi hun var en virkelig Dame. Hun var Datter af en Embedsmand, men uformuende, havde først villet uddanne sig til Lærerinde, men fundet Udsigten for lidet tillokkende, altfor tør og kjedelig, og da det ved Privatforestillinger blev sagt hende, at hun havde baade dramatisk Talent og en behagelig, om end lille Sangstemme, havde hun med et pludseligt Sving ladet sig engagere til et frit, selvstændigt, romantisk Kunstnerliv — thi hun var noget romantisk. At hun alligevel saa hastig, lige da hun vilde flyve ud i Verden, bandt sig ved en Forlovelse, laa i, at selve Jens havde for hende noget Romantisk formedelst den herlige Skikkelse i den sorte Frakke og hans Stemmes Klang, der forhøjedes ved den beundrende Lidenskab, han strax følte for hende.

Jens undlod ikke at sende sin Morbroder hofflig Meddelelse om Forlovelsen, men fik ingen Lykønskning til Gjengjæld, og hans Elskede fandt sig deri, da Jens forklarede hende, hvad Grunden var til Familie-Misstemningen.

De lykkelige Forlovede afrejste med deres Direktør: men — det kan strax siges — fandt ikke et Sted, hvor de rige Lykkesdrømme, der vare i deres Hjærter, bleve virkeliggjorte.

Den Uregelmæssighed og Utilstrækkelighed, der var i Jens's Kunstnernatur, blev snart synlig, og medens man — især han selv — forklarede Mishagsyttringer, der blandede sig med Bifaldet, af Misundelse, skuffede hans Forlovede sig ikke.

Hun var langt mere literært dannet end Jens. Hun havde ikke synderlig Evne til at blive begejstret over et poetisk Værk eller over en Rolle, men hun forstod, naar og hvor hun burde være begejstret, hun havde det paa anden Haand, gennem Undervisningen, og kunde gjøre Brug deraf i sit Spil. I den daglige Omgang med Jens kunde hun vel undertiden blive romantisk greben af det Friske og Kraftige i hans Begavelse; men hun blev frastødt af, at han ikke ved nogetsomhelst kunstnerisk Anliggende viste Interesse, medmindre det angik ham selv. Al Samtale af saadan Art førte han øjeblikkelig hen paa sig. Det var tildels af naiv Egenkjærlighed eller Forfængelighed, men hidrørte ogsaa fra, at han i sin Forelskelse troede fuldstændig paa hendes Forelskelse og ikke antog, at nogen Tanke hos hende kunde dreje sig om Andet end ham. Unægtelig skulde saa ogsaa alle hans Tanker dreje sig om hende og det gjorde de: Hvad større Glæde kunde hun have end, at han blev stor og berømt? Hendes egen Storhed var for ham en afgjort Sag, han saa med dybeste Beundring op til hendes Dannelse og Lærdom.

Hun kom snart til Erkjendelse af, at han var en stærk Mandsperson, men ingen Mand, snarere et Barn, der havde ligesom Anfald af Dygtighed.

En Tid lang søgte hun at føre og lede ham; men det blev et tungt og mest ufrugtbart Arbejde, og hun sagde med stigende Uvilje til sig selv, at det var hans Opgave, hun paatog sig, han skulde være hendes Bistand ved Theatret og hendes Stotte i et fælles Hjem — „men Gud hjælpe os!“

Endskjønt Kvinde havde hun sin Egenkjærlighed, og saasnart der tilbød sig en Lejlighed, forlod hun ham og gik til et andet Selskab.

Dette var for Jens en brat Overgang fra Lykke til fuldstændig Ulyksalighed. Rigtignok tog Publikum hans Parti, hilste hans næste Optræden med Klap og kaldte ham frem; men en saadan Medlidenheds-Begejstring varer ikke længe, og efter at have fundet en kortvarig, ringe Trøst i den offentlige Deltagelse mærkede Jens, at han tillige var blevet lidt komisk Person. Saa kom der i

hans Sind en Fornemmelse af, at Verden gjorde ham Uret, og at han kunde hævn sig paa den ved at gaa tilgrunde. Denne Hævn, der især i godt Lag havde sin store Sødme, tog Jens med en saadan Magt og Kraft, at han blev afskediget.

Man falder hastig og dybt, naar man er kommen ud af Ligevægt og ingensteds har Hold eller Stotte.

Vi behøve ikke at følge Jens paa de Veje, ad hvilke han hurtigt kom ned i Elendighed, men gjenfinde ham en Efteraarsdag henad Aften i et Værtshus, hvor han havde sunget for Middagsmad og nogle Snapse. Da han vilde have flere Drikkevarer, vægrede Værten sig; Jens beklagede sig til Gjæsterne, men ingen tog hans Parti. En Mand, der gik og solgte Aal, kom ind, og da han hørte, hvad Talen var om, sagde han til Jens: „Jeg er saa hæs som en gammel Blæsebælg; hvis Du vil raabe for mig, gi'er jeg Brod og Brændevin.“ — Jens saa ud ad Vinduet; Mørket var ved at falde paa, Lygterne tændtes; Aftenens Halvlys eller Halvmørke dækkede den Skam, han endnu folte ved at skulle paatage sig Sligt; han modtog Tilbudet, fik to Drammer à conto og vandrede ud med sin nye Principal eller Direktor.

„Aal! Aal! Her er levende Aal! Aal! Aal!“

var Alt, hvad Jens havde at raabe i det gamle, bekendte Tonefald. Han holdt sig ogsaa til dette, men gav det alligevel noget Nyt; thi trods Alt, hvad hans Stemme havde lidt, havde den dog endnu en næsten ideal Klang i Sammenligning med de sædvanlige Raab, og hvor lidet han end nu duede til Kunstner paa Scenen, kom dog hans Raab til at bære et kunstnerisk Præg. Folk studerede, stode stille og lyttede. Paa saa forholdsvis kort Tid havde hans Skjæbne udviklet sig, at han endnu var i den sorte Frakke, hvori han engang havde været Love paa Østergade og gjort Indtryk paa sin Elskede. Nøjere beset vilde den vel have vidnet, at det var gaaet tilbage ogsaa med den, men i nogen Afstand og i Halvlys sagde den endnu, at dens Bærer horte til den „bedre Klasse“. Den bidrog til at virke paa Folk. For Nogle kunde det i Hast tage sig ud, som om Schram eller Nyrop for Spøg gjorde Forsøg paa at raabe med Aal, men ikke kunde.

Eller, hvis det Hele ikke var en Spøg, saa var det noget særdeles Trist, Tegn paa et Menneske i dybt Fald fra noget Bedre. Andre, maaske de Fleste, tænkte vel slet Intet, men lyttede blot til det Sælsomme. Efterhaanden blev der en stor Klynge af Mennesker omkring Vognen, og jo mere Jens i sin omtaagede Tilstand mærkede sig som Gjenstand for Opmærksomhed, desto mere blev han Kunstner, kadenserede sit Foredrag snart i langstrakt Sørgmodighed, snart med et lystigt Sving, som om han stod ironisk til den Rolle, han spillede. Trængselen blev saa stor, at Gaden var spærret. En Politibetjent banede sig Vej ind til Sangeren og sagde til ham: „Dette hersens gaar ikke an, De maa raabe ordenlig.“

„Raabe ordenlig?“ svarede Jens; „maa jeg spørge, om jeg raaber uordenlig? Lad mig høre, hvordan jeg skal raabe ordenlig!“

Politibetjenten mærkede, at han ikke var ganske ædru, og tog ham i Armen for at sætte ham i Gang.

„Han har nu inte gjort Noget!“ blev der raabt af Folk, som altid ere tilstede ved en saadan Lejlighed og paa Skrømt eller for Alvor tage sig af Ret og Billighed.

„Gjort Noget!“ raabte Jens; „nej, de har gjort mig Noget! Skammelig gjort mig! Men det er nu det Samme! Nu skal I høre, hvem jeg er? Operasanger og Skuespiller og Kunstner! Nu skal I høre!“

Dermed stillede han sig i Positur og gav sig til at synges: „En nyfødt Sol i Østen gløder.“

Men saasnart han med sin stakkels svækkede, udpinte Stemme gav sig til at synges den Sang, fornam Alle, at han slet ikke var Sanger, og man gav sig til at pibe som ad en almindelig fuld Mand. Flere Politibetjente kom til og fik læmpelig Mængden sat i Bevægelse; kun Jens var urokkelig og vilde synges sin Sang. Saa blev han anholdt og med en Politibetjent under hver Arm ført til Stationen, stadig syngende, men alt svagere, efter som Kræfterne gik fra ham.

At en Skuespiller og Operasanger, som Jens havde kaldt sig, var bleven anholdt som Aalestanger eller Aalesælger, vakte naturligvis nogen Opmærksomhed i Politiet. Man kom snart paa det Rene med, hvad han vir-

kelig var, og skjønt dette ikke var videre opbyggeligt, vilde man dog nodig behandle ham som Vagabond og tvinge ham ad Vejen til Ladegaarden. Vedkommende Embedsmand henvendte sig til Morbroderen og henstillede til ham, om han ikke vilde tage sig lidt af sin Sosterson. Der var Intet at sige paa ham uden det, at han var saa forladt.

„Det kommer an paa det,“ svarede Morbroderen.

Han fik Adgang til Jens i Arresten og spurgte strax:
„Er Du gift, Jens?“

„Nej, jeg er ikke, Morbroder.“

„Vil Du have Jakobine?“

„Ja, Morbroder.“

„Det kunde Du sagt strax.“

Saaledes fik Morbroderen sin Vilje, og skjønt i noget anden Mening end den, hvori han havde sagt Ordet, fik Jens Ret deri, at man aldrig skal sige aldrig.

„MASANIELLO“

(1885)

Harald Madsen var en flink, kjon Fyr, der studerede Jus og førte et fornøjet Kammeratliv, hvortil bidrog naturligvis ikke saa lidt, at hans Fader, Grosserer Madsen, var formuende. Men der kom Tab i Forretningen, og da Grosserereren døde, var Boet i tarvelige Omstændigheder.

Medens Harald var optaget af sine forandrede Livsvilkaar og forskjellige Planer med Hensyn til Erhverv, læste han en Dag blandt Bekjendtgjørelser i et Blad følgende:

„Til en Provinsavis, Venstreblad, der allerede er i god Gang, søges en ung, dygtig Redaktør, helst noget juridisk dannet. Billet, indeholdende en eller anden journalistisk Prøve, bedes under Mærket Ligesindet indlagt paa dette Blads Kontor.“

Harald var Venstremand; det var kommet af sig selv allerede i Skoletiden og havde fulgt ham som Student, han havde sine Venner, sit Tilhold i Venstre; men han stod nu ogsaa i det med personlig Anskuelse og Vilje — dels af almindelige, ideelle Grunde, af Overbevisning om, at den Vej førte til folkelig Dygtighed, menneskelig Værdighed, ærlig Beskyttelse for de Smaa, medens Modstanderne vare sneverhjertede, beregnende, folkefjendske — dels af private Grunde. Hans nærmeste Familie havde fort eller stødt ham over i Venstre. Hans Fader var blevet alt mere gnaven og bitter imod det politiske Frihedsliv, især da Visnepolitiken overfor adskillige Anliggender, navnlig den spanske Handelstraktat, havde paaført ham Tab. At Faderen havde været gnaven af Kummer og Ængstelse med Hensyn bl. A. til hans, Haralds, Fremtid,

vidste han ikke, og selv om han havde vidst det, vilde han maaske i ungdommeligt Stormod have ment, at slige Hensyn ingen Ret havde overfor store Principer. Alligevel havde han dog endel Kjærlighed tilovers for Faderen; værre var det med Stedmoderen. Hun gjorde ham intet Ondt, det maatte han indromme; hun opfyldte sine Pligter imod ham; men denne Pligtopfyldelse var saa kolig og afmaalt, saa smaalig forskende og dømmende, at Ligegyldighed eller ligefrem Ukjærlighed vilde været at foretrække, syntes ham. Han kaldte hende i sit stille Sind ikke Andet end den dydsirede Madam; og heri var endda en stor Ironi; thi han kunde ikke tilgive hende den Last, at hun røg Cigarer eller Cigaretter i Smug. Selv røg han ikke, og han havde, skjont Venstremand, Fordom imod kvindelig Tobaksrygning. Skulde en Kvinde ryge, maatte det i alt Fald, mente han, være en Venstrekvinde; thi da var det en Frihedshandling, en Trods mod det Dydsirede; man at en Højrekvinde saadan emanciperede sig, syntes ham Bevis paa eller Tegn paa det hele Højresamfunds moralske Upaalidelighed. Hertil kom, at hendes Datter af forste Ægteskab, et stille, afmaalt Pigebarn, altid skulde pyntes; til hende var Intet for godt, medens saa mange Piger af Folket —! Harald glemte ved saadan Lejlighed, at ogsaa han var begunstiget og nydende fremfor mange Drengbørn af Folket.

Men saaledes var han nu, i det Hele, som allerede sagt, et flinkt Menneske, en Natur, der ved nærmere Bekjendtskab trak til.

Han læste altsaa Annoncen, og det var, som om den tog fat i ham. Det hørte ikke til hans Trosbekjendelse, at Nogen eller Noget ovenfor ham sysselsatte sig med ham; men her indtraf et Tilfælde, der saa mageløst passede til forhaandenværende Omstændigheder! Evner, der hidtil havde slumret i ham, vaagnede med Magt, han folte sig næsten som født paany, sprungen ud af Jupiters Hoved som Venstre-Redaktor.

Han skrev den journalistiske Prove i Øjeblikkets Tilskyndelse uden at søge eller famle efter Gjenstanden. Et Billede, en Mand, en Familie, som han havde læst Noget om, sprang frem i hans Hoved med en Tydelighed, som

om han havde været tilstede og set dem. Det var den Kapitajn Boycott, der havde været Bestyrer af et irsk Gods, tilhørende en engelsk Jorddrot, og med Streng-
hed forlangt Forpagtningskontrakterne overholdte af Menigmand. Saa havde Menigmand paa hele Egnen en Dag sagt: Er Du saa streng imod os arme Mennesker, saa ere vi heller ikke Mennesker for Dig og Du ikke for os, og fra det Øjeblik havde Kapitajnen og hans Familie været som strandede paa en øde Ø, udelukkede fra al menneskelig Hjælp, Deltagelse, Samkvem; Kapitajnen havde selv maattet børste sine Støvler og Fruen vaske, medens Markens Afgrøde maatte skjotte sig selv, indtil man sendte dem Hustyende og Arbejdere beskyttede af Politi og Soldater. — Harald havde ingensomhelst Forestilling om Nogen, mod hvem Lignende kunde anvendes her hjemme, han skildrede det blot som noget Sandt, Tiltalende, Folkeligt, og de, han sendte det til, fandt baade Indhold og Fremstilling saa tiltrækkende, at de øjeblikkelig lode det trykke og næsten ligesaa hurtig ansatte ham som Redaktor af Bladet.

I det Øjeblik, da Harald overtog Redaktionen, havde han nær faaet et lille Anfald af Overtro; thi den første Sag, der blev forelagt ham, var en Strid, hvori Bladet netop havde indviklet sig angaaende kvindeligt Tobaksrygning. Det var nærvædet at forekomme ham, som om en Sky fulgte med hjemmefra og vilde lægge sig om ham. Men han slap naturligvis hurtig fra en saadan barnlig eller barnagtig Fornemmelse. Sagen var, at en Adjunkt ved Latinskolen havde — anonymt, men vel kjendt — skrevet i Byens Højreblad en Række Artikler om Folkeopdragelse, Sømmelighed, god Tone, og lejlighedsvis berørt hin Rygning, hvortil da Venstrebladet havde snærtet, og Højrebladet havde snærtet igjen. I sit Hjerte holdt Harald med Adjunkten i dette Punkt og kunde ikke sige ham imod. Men Adjunkten havde skrevet „roge“, „Tobaksrøgning“, og Harald debuterede med at sige, at dette var en Højre-Opfindelse, en Højre-Sprogfejl, indført af Etatsraad Rothe paa Jernbanevogne med Indskriften „For Rogere“. Adjunkten svarede i overlegen Tone ved at fremhæve, at den nye Redaktor vel for-

stod paa smagløs Maade at drage en højthædret Embedsmand ind i Striden, men forresten ikke syntes at kjende Forskjellen mellem transitive og intransitive Verber. I det Øjeblik, da Højrebladet blev bragt ham friskt, halvvaadt, havde den nye Redaktør netop Besøg af nogle betydelige Partimænd fra Omegnen. En af disse var en Gaardmand Jeppe Andersen, sædvanlig kaldt Jeppe Jæger, med et prægtigt Ansigt, mageløs Blanding af Aabenhed og Snuhed, hvori Harald strax forelskede sig, idet han tænkte: Hvor man vilde beundre det Hoved paa Udstillingen, hvis Krøyer havde malet det! — Under Talen om Estrup ønskede Jeppe at erfare af den nye Redaktør, om man i Kjøbenhavn havde fundet noget nyt Middel til at ryge Ræven ud.

Harald greb ham i Armen og spurgte: „Hvorfor siger De ryge Ræven ud?“

„Jeg?“ svarede Jeppe, „jeg nævnte Ingen ved Navn.“

„Nej, ikke saadan! Hvorfor siger De ryge?“

„Hvad skulde jeg da sige?“

„Højre paastaar, at man skal sige røge, røge Ræven.“

„Ja, var han først i Skorstenen!“ raabte Jeppe leende.

„Med Forlov, maa vi nu ikke længer tale vort eget Maal?“

„Nej, det kan nok være, at man snart vil kneble os. Men vi er da ogsaa med!“

„Det kunde vel hende.“

Næste Numer af Bladet bragte en lille, bidende Artikel, hvori blev paavist, at man paa godt, gammelt Dansk sagde f. Ex. at ryge Ræven ud, at, hvilke Højres Følelser end vare derved, saa var det et ægte folkeligt Ord, at ryge altsaa kunde bruges transitivt, at man røg en Cigar, men ikke røgede den som en Skinke, en Sild, en Pølse osv.

Dette var en Sejr, der som et godt Varsel indviede den nye Redaktion.

I en følgende Artikel gled Harald fra den kvindelige Tobaksrygning over til Kvindesagen i Almindelighed og sluttede med den Aandrigthed: En Højrekvinde siger: „Uh,

lad mig være!“ en Venstrekvinde siger: „Jeg ved, hvem jeg er, jeg er Karl for min Hat.“

Det lille Venstre i Kjøbstaden og det større i Omegnen blev ikke ligefrem eller paa første Haand opbygget af Saadant, kunde endog have forholdt sig ligegyldigt dertil. Men denne Verdens Ting gaa ikke efter Lineal, Sympathien har sine egne hemmelige Love og udbreder sig ad skjulte Veje. En af dem, der udøvede mest Indflydelse paa Partiet, skjønt i største Beskedenhed og næsten umærkelig, var Trykkeriets Faktor, gamle Langballe, som han kaldtes, skjønt han ikke var saa meget højt tilaars; men han var en af Frihedens Veteraner, havde været med til at sætte eller trykke dens Fordrindringer, fra de famlende, næsten ydmyge under Christian den 8de, til de modnere, mandigere under Frederik den 7de, de lidenskabelig nationale og de bondevenlige fra samme Konges Tid og endelig det fuldtvoxne Demokratis Krav paa at være Herre i Landet. Han havde forandret sig med, hvad han satte, men altid i fremskridende Retning, var altid den Samme, idet han altid stod paa Tidens Højde. Han var uden Familie og hang ved Trykkeriet og Bladet med en Kjærlighed som til noget Levende. Det var ham, der øjeblikkelig, da han saa Manuskriptet om Kapt. Boycott, havde sagt: der er vor Redaktør! Og da Harald kom, fandt Langballe strax personligt Behag i ham, fordi han var jevn, kammeratlig og lempede sig efter Ældres Erfaring.

Langballe kom næsten hver Aften hos Mdm. Trane, Gæstgiversken, sammen med det fjendtlige Trykkeris Faktor, gamle Knudsen, ved en venskabelig Toddy. De havde kjendt hinanden fra Drengaaarene og vare noget af samme Art, Knudsen mindre kraftig, med personlige Interesser i anden Retning: en gift Mand med Næringsssorg. De vare urokkelig trofaste hver ved sit Blad, men undgik behændig at komme i Parti-Lidenskab overfor hinanden. Fra et overlegent Faktorstandpunkt kunde de indrømme en eller anden begaaet Fejl, bedømme Hensigtsmæssigheden med en Artikel, ogsaa Dygtigheden, hvormed den var skreven; men der var dog altid nogen Diplomati i Aabenhjertigheden, mest maaske hos Langballe.

Knudsen indrømmede, at de Andre nu syntes at have faaet en ret flink Redaktør, skjønt han vel ikke vilde kunne forandre Synderligt ved Land og Rige. I en vis Kreds kunde han maaske gjøre nogen Virkning, fordi han var Student (hvormed Knudsen mente dels Ungdom og Aand, dels Fripostighed). Udtalelsen om Højre- og Venstrekvinder var ham imod, fordi den næsten var uanstændig. Han havde, hvad han ikke sagde, gennem sin Kone erfaret, at hans egen Datter var blevet noget grebet af hine Ord. — „Saadant Noget æder sig ind,“ sagde Knudsen. „Vi æder os ind i dem,“ gjentog Langballe i Samtale med Andre, og skjønt det ikke var ganske tydeligt, blev det forstaaet som Hentydning til noget højlig Lovende hos den nye Redaktør. Nu er det jo ogsaa sandt, at Harald strax havde gjort et godt Indtryk paa den lille Deputation fra Landet. Rigtignok havde Jeppe Jæger nogen Møje med at glemme sin Forskrækelse og tilgive Harald at have bragt ham i den; men saa blev han stolt over, at det Ord, han havde sagt, „ryge Ræven ud“, var blevet brugt med Fynd og Klem i Bladet. Han tilegnede sig det som et Mundheld, i Betydningen gjøre Ende paa en Sag, og saa fulgte gjerne en Lovtale med over den nye, flinke Redaktør. Og det betød Noget; thi Jeppe kom meget blandt Folk, ved Siden af at drive sin Gaard prangede han.

Til hurtig at befæste ham i hans folkelige Stilling bidrog endvidere, at han kom til at tage sig af Fiskerne, der boede i et Leje lidt fra Byen. Han skrev et Andragende for dem til Indenrigsministeriet, og da han kom ud imellem dem, var han henrykt over de mange „vejr-bidte“ Ansigter, de mange kraftige Skikkelser med deres uforstyrrelige Lune under Fare og Møje, og det Tiltrækkende i at sejle ud med dem og fiske enten om Dagen eller om Natten ved Blus. De virkede velgjørende ikke blot paa hans æsthetiske og folkelige Sans, men ogsaa paa hans Velvære. Naarsomhelst han fejlede lidt — og i Reglen tilskrev han det Tobakskvalmen, hvori andre menigmandige Venner ofte indhyllede ham, — blev han fri, sund og glad ved Stranden eller i Baaden. Udflugterne gave Anledning til smaa livlige, muntre Skildringer i Bladet, en

Forherligelse af de djerne, tarvelige Mennesker i Mod-sætning til „visse Andre“. Fiskerne ere fra Arilds Tid blevne kjærtegnede af Digtere og overgydte med poetisk Guldskjær, uden at være blevne rigere derved; men de ere lige taknemlige; de brave Folk vidste ikke al den Hengivenhed, de skulde vise ham til Gjengjæld. En prægtig lille Baad, som han lærte at regere, og hvori han kunde sejle ud ene, naar ingen Ledsager var ved Haanden, blev saa vidt mulig holdt rede for ham.

Adjunkten, som skrev i det fjendtlige Blad, gav ham formedelst hans Indflydelse hos Fiskerne Navnet Masaniello — det skulde naturligvis være en vittig Omskrivning af Haralds Navn Madsen — og spaaede ham, at han ligesom den neapolitanske Fiskerhelt vilde blive skudt eller idetmindste skudt tilside af sit eget Parti. Det blev sagt privat, men kom naturligvis ud, og Harald greb det med frejdigt Lune. Han holdt et offentligt Foredrag over Masaniello, „den folkelige Helt, hvem det var værdt at ligne, om og blot ved en Lyd i Navnet“. Grundlag for Foredraget var et historisk Skrift, tildels ogsaa „den Stumme i Portici“, og under Skildringen af, hvorledes Masaniello holdt sine kamplystne Venner tilbage til det rette Øjeblik, vakte Harald baade Overraskelse og Begejstring ved at recitere:

„Kast ud dit Garn, sejl ubemærket,
Sid tavs og paa Lur,
Og Estrups Trup skal lokkes til sit Bur!“

En Højskolelærer udbragte et „Leve vor Masaniello! Vi skal nok tage vare paa ham!“ — og ved de vældige Hurraer, som fulgte, syntes Forsamlingen ligesom at gjøre sig til den nye Masaniellos Garde.

Paa omtrent samme Tid var det, at en Rigsdagsmand af Betydning nævnte og anbefalede Boykotning. Harald var unægtelig ikke Fader til Ideen, men kunde vel kaldes dens Importør, og nod altsaa ved denne Lejlighed en ikke ringe Ære. Saasnart Tanken var tagen op som praktisk-dansk, viste Forholdene ogsaa hen paa dens mulige Anvendelse i Haralds umiddelbare Nærhed. Der

var i Kjøbstaden to „Matadorer“, Konsul Staal, der drev en stor Forretning med Korn, Tømmer, Jern osv., og Apothekeren. De havde overvejende Indflydelse paa de fleste By-Anliggender, Konsulen ved aaben, kraftig Virksomhed, Apothekeren mere stille, dulgt, „lunt“, og de kunde ved Lejlighed lettelig beskyldes for at begunstige deres Partifæller. De vare Formand og Viceformand i den konservative Klub, og de forsømte aldrig en Lejlighed til en Adresse, en Deputation eller en Hilsen til Ministrene eller til Kongen selv. Der blev (af Venstre) sagt, at de ikke kunde drikke et Glas Vin i Klubben uden at telegrafere til Kongen: Nu drikke vi, allerunderdanigst. Af de To havde man mest imod Konsulen, fordi han og hans Familie holdt megen Omgang med Egnens „Junkere“, Herregaardsfolkene, om hvem der blev sagt, at de, naar de kunde, vilde føre Menigmand tilbage under Hundepisken. Det Stillede sig som Mulighed, at man kunde boykotte disse To ved at faa et nyt Apothek i Byen eller nærmeste Omegn og ved at oprette paa Aktier et stort Magasin for Korn, Tømmer osv. i den tættest befolkede Del af Oplandet. Forelobig blev der intet Skridt gjort, kun talt sagte (og dog højt nok) om Planen. Harald blev set hen eller op til som den, der skulde bringe Tanken ud i Liv og Handling og fælde de mægtige. Der var Glans over ham; han stod, om ikke netop paa Berømmelsens Tinde, saa dog forholdsvis meget højt.

Paa et saadant Standpunkt er det, at en Dødelig skal tage sig iagt.

Som Harald en Dag kom ud til Fiskerlejet, vare alle Fiskerne tagne afsted; der havde vist sig mange Fisk temmelig fjernt ude, ved et Sted, som kaldtes Grundene, og man ventede en dygtig Fangst. Hans Baad laa optrukken paa Land, men kunde let skydes ud ved Hjælp af et Par flinke Koner. Man tilbød ham Ledsagelse, en svagelig, halt Dreng; men Harald foretrak at sejle alene; „Grundene“ kjendte han.

For en frisk Vind gled Baaden lystig frem, og Harald mente allerede at kunne skimte endel Baade, da hans Opmærksomhed droges til et Dampskib, som kom bag efter ham i fuld Fart. For et ikke sovant Øje ere som

bekjendt Afstandene tilsøs vanskelige at bedømme, og et Skib, der hurtig nærmer sig En, naar man ligger lavt paa Vandet, synes at voxer urimelig hurtig. Harald kunde ikke i en Hast afgjøre, om han, naar han skulde over mod „Grundene“, havde Tid til at komme forbi Dampskibets Boug eller maatte lade det gaa først. Enten det nu var formedelst hans Usikkerhed, eller fordi maaske et Vindstød kom i et ubelejligt Øjeblik, skete det, at Baaden kæntrade. Fra Skibet havde man holdt Øje med ham, det bakkede, en Baad blev lynsnart sendt ud, og i det Øjeblik, da Harald var ved at tabe Bevidstheden og gaa tilbunds, var han greben af en kraftig Næve og blev bragt ombord i Dampskibet.

Kapitajnen lod ham bære ind i sit Lukaf, der var paa Dækket, fik han gnedet og varmet og, da han ret kom til sig selv, styrket med et Glas Toddy.

Det Første, Harald forlangte, var at blive sat af i sin Kjobstad; men derom kunde der ikke være Tale; thi Dampskibet havde netop anlobet Kjøbstaden og var paa lige Vej til Kjøbenhavn. Saa vilde han telegrafere for at forebygge, at han i sit eget Blad skulde anmeldes som død; men der var ingen Mulighed til at komme i telegrafisk Forbindelse med Nogen, og Kapitajnen trøstede ham med, at hans Familie og Venner nok vilde erfare, at han var frelst; thi der havde været skarpe Øjne ikke langt borte, og de havde set Alting ligesaa nøjagtig, som om de havde havt en Haand i med.

Harald var glad over, at Kapitajnen, som det lod til, slet ikke kjendte ham og heller ikke spurgte. Det var under saadanne Forhold ikke behageligt at være Redaktør, og jo længer han kunde bevare sin Anonymitet, desto bedre. Han vilde nodig ud paa Dækket; men at holde sig indelukket i det forholdsvis lille Rum, som hele Dagen havde været brændt af Solen, var heller ikke behageligt, og eftersom Kapitajnen havde laant ham Klæder — Pjækkert, hvide Benklæder, blank Hat, Bandoler-sko, en hel Forklædning —, lukkede han op og saa sig om.

Det var henad Aften, en lys Juli Aften. Luften var næsten stille, uden Skyer, kun ganske let diset. Det blanke,

friske, luftige Dæk, overgydt af et svagt gyldent Skjær, kunde vække en poetisk Stemning, men tiltalte i Øjeblikket Harald mest med, at det var mennesketomt: idetmindste ingen Passagerer paa 1ste Plads. De vare nede i Salonen til The — end ikke en Rørgænger — Styret var midtskibs. Den lille Salon af Mahogni og Glas, der var bygget over Nedgangen til den store Salon, saa paa ham ligesom med blinde Øjne: Ingen syntes indenfor. Han gik agter ud og satte sig i et Hjørne, ensom, men ikke ene; thi Bladet var hos ham, han tænkte paa, hvad det vilde indeholde i hans Fraværelse.

Ud fra Salonen kom en Dame og gik, som det syntes uden at bemærke ham, først ned ad Dækket, fra ham, men vendte om. Medens hun skred frem, lagde han Mærke til hendes smukke, sikre Holdning og Gang, og da han kom nærmere, men omme paa den anden Side af Dækket, blev det for et uvilkaarligt Skjøn klart, at hun var ung, to tre og tyve Aar, og samtidig fik han vel omtrentlig et Indtryk af, at Ansigtet svarede til Skikkelsen; men det ligesom forsvandt for ham, gik op i de findrende havblaa Øjne, der fæstede sig paa ham. Trods Blikkets Frejdighed eller Fasthed var det ikke til at tage fejl af: et Jomfrublik. Pludselig, da hun var i Højde med ham, gjorde hun en ret Vinkel, gik lige over til ham og lykønskede ham til hans Frelse. Hans Overraskelse var stor og Virkningen af hendes Ord særegen, fordi de ikke lod med egenlig blød Deltagelse. Der var i hendes Stemme og Blik noget Overlegent eller . . . hans Sans kunde ikke gribe det. Men naturligvis rejste han sig og takkede hofflig.

Hun vedblev: „Det saa forskrækkeligt ud, først, da De væltede, og saa, da De blev bragt op. Jeg har aldrig set nogen Død; jeg troede, De var død. Men saa, da De kunde staa et Øjeblik oprejst udenfor Kapitajnens Dør, blev det beroligende.“

„Jeg saa vel ud som en Sællund,“ sagde han med noget Lune eller noget tvungen Selvironi.

„Ja, maaske ser en Sællund saadan ud. — Hvordan var De tilmode, da den slog om med Dem?“

„Aa, man har jo ikke Tid til at tænke; man gjør nogle Tag for at redde Livet.“

„Ja, det gjør vel en Somand.“

„Ja, jeg er rigtignok ikke Somand,“ svarede han, idet han antog, at hun domte efter hans Dragt, „jeg er Student, studiosus juris.“

„Naa; jeg har en Fætter, der ogsaa var Student og studerede Jura, inden han blev Landmand. De har altsaa studeret, inden De blev Somand.“

Han vilde ikke gaa dybere i Berigtigelsen; desuden vedblev hun hurtig: „Var Vandet meget koldt?“

„Aa, jeg mærkede ikke til det, før jeg kom op.“

„Er De ikke for tyndt klædt? Maa jeg ikke laane Dem et Shavl? Eller vil De have Faders Rejsekappe?“

„Nej, tusind Tak, Luften er mild og Kapitajnens Jakke varm nok.“

Han kunde ikke komme paa ret Kjø! overfor hende eller faa hende tydelig for sig. Hvor skulde han føre hende hen? Hvor hørte hun til? Under det Sikre, Frejdige og blinkvis Blide, Venlige, der saa særegent syssel-satte og paavirkede ham, skjulte sig Noget — hvad var det? Han vilde helst have antaget, at hun var en Venstrekvinde, en af dem, som idealt havde foresvævet ham, da han skrev sine Artikler, og at hun kjendte og anerkjendte ham. Men imod denne tiltalende Forestilling var der dog Adskilligt, som vakte en stærk Tvivl. Tvivlen skulde snart blive løst. To Herrer kom op fra Kahytten og hjalp hinanden til at tænde deres Cigarer, og da de saa kastede Blikket om sig og opdagede de To ved Flagstangen, var det med nogen Studsen; men derpaa gik de rask lige hen imod dem.

Medens de skred frem, gik det — ikke til Behag for Harald — op for ham, at han skulde kjende de to Herrer, om just ikke som personlige Bekjendte, saa dog „af Anseelse“. Det var Konsul Staal og Apotheker Bjørn. Og siden han kjendte dem, maatte det naturligt antages, at de kjendte ham, havde kjendt ham strax. Hans Anonymitet havde været brudt hele Tiden, medens han hyllede sig i den! Men der blev ikke Tid til videre Betragtning. Konsulen, en kraftig Mand med noget Klogt, Dyg-

tigt og tillige Vindende i sit Væsen, sagde med en let Hilsen til Harald: „Siden min Datter allerede har gjort Deres Bekjendtskab, kan jeg vel uden Videre hilse paa Dem og lykønske Dem til Deres Redning.“

„Jeg med,“ sagde Apothekeren, en høj, knokkelstærk, tør Mand.

I al Overraskelsen beholdt Harald en Følelse af, at han skulde holde sig tappert, gjengjælde Höflighed med Höflighed uden at opgive en vis Værdighed, et Forbehold; han sagde et svagt Tak og tilføjede: „Man kan naturligvis mødes med politiske Modstandere uden personligt Fjendskab.“

Det var i sig selv meget rigtig tænkt, men behøvede ikke at siges ligefrem, kunde gøres tydeligt nok i Holdning og Adfærd; men i alt Fald havde Harald i Øjeblikket ikke Personlighed nok til sine Ord, var snarere forlegen end let, smilende Herre over Situationen, og hans Hævden af „Værdigheden“ kom til at lyde som af opstyltet Fordringsfuldhed: som om det var ham, der for et Øjeblik tilstod de Andre frit Lejde til at nærme sig ham.

Men man syntes at ville tage Ordene i den bedst mulige Mening. Konsulen sagde med hoflig Ro: „Ganske vist, uden personligt Fjendskab.“

„Ganske vist,“ tilføjede Apothekeren.

Trods denne Enighed var Samtalen ved at dø hen, men blev holdt ilive af Apothekeren, der fremtog sit Cigar-Futteral og sagde: „De har vel ikke faaet Deres Cigarer tørre op, maa jeg byde Dem en?“

„Mange Tak; men jeg ryger ikke.“

„Nej,“ sagde Konsulen, „jeg tror aldrig jeg har set Hr. Madsen ryge — for det er jo ryge, ikke røge . . . De ser, vi lære af Modstandere —; jeg har mødt dem adskillige Gange paa Vejen til Fiskerlejet. De var altid fordybet i Tanker og saa næppe mig. Men En kan ikke lægge Mærke til Alle, Alle kunne lægge Mærke til En.“

„Du hører da ikke til Alle,“ sagde Hun, som om hun frygtede, at Faderen bortgav af sin Værdighed ved at stille det i Skygge, at han selv var fremragende i Byen.

„Ikke altid, mit Barn; men engang har jeg jo virkelig været i Mængden om Hr. Madsen.“

„Hvordan da?“ spurgte Harald.

„Det var ved Deres Foredrag om Masaniello. Det kom saa overraskende og morsomt: Og Estrups Trup skal lokkes til sit Bur! Jeg lo med, skønt jeg jo ikke horer til Sognet.“

Konsulen lo som i munter Erindring, Apothekeren gav et Kluk. Hun saa paa Harald uden at komme ham inøde med det svageste Smil, og han kunde ikke gjore ved, at under hendes Blik tog hans Ord sig ikke saa aand- og smagfulde ud, som de hidtil havde staaet for ham.

Maaske gjættede hun, hvad der foregik i hans Sind; Konsulen tydede blot hans noget tvungne Smil paa den Maade, at Harald af Natur ikke var en saa kaad Krabat, som han havde antaget, og som med dulgt Sarkasme kunde roses for Kaadheden. Han skiftede Tone, ad lette Overgange kom han til at omtale, at han havde kjendt Haralds Fader og med stor Anerkjendelse — han haabede med gjensidig — staaet i Handelsforhold til ham. „Jeg har besøgt ham adskillige Gange, og maaske have De og jeg mødt hinanden før uden at ane, at vi skulde komme saadan sammen igjen.“ — Konsulen sagde dette med et let Buk, som Harald gjengjældte, medens Apothekeren tilføjede sit lille Buk og Hun ligeledes gjorde en svag Bøjning.

Denne lille gjensidige Hoflighed afrundede paa behagelig Maade den hele Scene, der fra sin Begyndelse havde været udenfor selskabelig Orden og Vedtægt.

Flere af de Rejsende viste sig nu paa Dækket, og Harald slap fra at komme i Klynge ved Kapitajnen, der bod ham ned til Aftensmad. Senere paa Aftenen og i den tidlige Morgen ved Ankomsten til Kjøbenhavn saa han kun flygtig sine Medrejsende.

De Timer, Harald havde at tilbringe i Kjøbenhavn, foregik i rastløs Fart, med at telegrafere, skaffe Penge til Rejsen og til nye Klæder istedenfor de torrede, indskrumpede, aflægge en Mængde hastige Besøg. Først i Jerubanevognen, mellem Ubekjendte, fik han Ro og sank i en dyb Sovn; men endnu halvt i Søvn kom en Række

tyngende Fornemmelser. Han gjenoplevede det Indtrufne, og først nu følte han ret Alvoren i det Øjeblik, da Baaden kæntrede. Han havde ikke været forsagt eller angst overfor Virkeligheden, nu skræmmedes han i Erindring og Fantasi for det Tag, Døden havde havt i ham, og han vaagnede helt op med et Sæt. Efter et Blik ud af Vinduet paa de frodige, sollyse Marker, var dette forbi; men et andet steg frem: Baaden. Var den blevet bjerget? Og om den var, hvad Skade havde den lidt? Naturligvis maatte han byde Fiskerne Erstatning, og de maatte tage imod den; men der var Noget, som ikke kunde erstattes, et vist Tab af Tillid eller af Tro paa ham som en Lykkens Yndling — thi som en saadan havde han hidtil staaet —, og uden at sammenligne sin Lidenhed med den store Napoleon følte han, at han ligesom denne ikke kunde taale Nederlag eller, med et fransk Ord, Tilbagegang i prestige. Efter en Stunds Forløb gled ogsaa dette tilbage, og et nyt Billede kom, ligesom dybest fra: Selskabet. En forvirret Blanding af Behag og Mishag belog hans Sind. Men hvorfor Mishag? Han gjennemgik hvert Ord, der var blevet sagt, og kunde ikke gribe sig i noget, han havde at fortryde eller undse sig ved. Han mindedes Behaget ved at se hende komme og gaa frem, han gjenføjte Overraskelsen, da hun kom hen og talte til ham. Unægtelig havde hun i nogle Maader drevet lidt Gjæk med ham; Erindringen bragte stadig Noget frem, som han skulde være misfornøjet med, støde fra sig. Men det blev skudt tilside af hendes Personlighed, hvergang den paany steg frem; den beholdt ved Siden af det kvindelig Tiltrækkende, af det Daarende, som selv en lidet brandfarlig Natur kan være udsat for, noget særeget Skjønt, Noget, der havde hjemine i Lys og Hæderlighed og gjorde Fordringer derfra, virkede som et Exempel, en Tilskyndelse. Han kunde jo føle sig overbevist om, at den Slags Skikkelser ogsaa maatte være i Venstre; men den vækkende Personlighed, han havde havt levende for sig, stod nu engang ovre paa den modsatte Side. — „Naa, men det maa jeg jo af med!“ sagde han til sig selv og rystede sig, som om han dermed kunde faa det af. „Gud ved, hvorlænge de blive i Kjøbenhavn,

eller hvor de skulde hen, og komme de tilbage — aa, har jeg levet tre Maaneder i Byen uden at støde paa dem, saa ville vi heller ikke i Fremtiden løbe hinanden meget paa Ærmet.“

Da han kom til Stationen hjemme, var der nogle af hans Tilhængere, som vilde give ham et Hurra ligesom efter et Bedrift; men hans alvorlige Udseende holdt dem tilbage. I Samtale om det Indtrufne var han saa kort som mulig og vilde ikke have det anset for andet end et halvt latterligt Uheld. Han berørte, men kun svagt, at Apothekeren og Konsulen havde vist sig høflige og „humant deltagende“.

Imellem de to Blade førte Begivenheden kun til en lille, mat Skjærmydsel.

„En æret Samtidig,“ sagde Højrebladet, „har i disse Dage gjort den Erfaring, at det er farligt at føre for megen Vind i Sejlene; han kæntrede, men druknede ikke. Vi haabe, at det Indtrufne maa være ganske uden Betydning, og gjenhilsel med en vis Fornøjelse vor ærede Modstander paa Landjorden.“

„Svaret lød: „Vi takker den ærede Red. af . . . Tidende for den Opmærksomhed, samme har skjænket en privat Sejlur, og ønske, at den ærede Redaktion maa have samme Held, hvergang den gaar i Vandet!“

Men Sagen kunde ikke i Længden holdes som et blot og bart Kuldsejlings-Anliggende.

Harald havde i sin Søforklaring ikke sagt den ringeste Usandhed, men fordulgt alt det Sande, som Byen brød sig om, og som den efterhaanden erfor: det gjen-
sidige Behag, som Bærerne af de fjendtlige Faner syntes at have fundet i hinanden. Dette blev rigtignok heller ikke fremhævet af Apothekeren og Konsulen; men det sluttede man af, hvad Marie ikke fordulgte, at hun havde hilst paa Harald og begyndt en Samtale, i hvilken da hendes Fader og Apothekeren vare blevne dragne ind. Da hun i Fortrolighed blev spurgt af en Veninde: „Men hvad vilde Du ham da?“ svarede Marie: „Tage Maal af ham.“ — „Naa?“ — Marie gav et lille Kast med Hovedet og svarede: „Aa, jeg tror, at han i Grunden er et skikkeligt Menneske.“ — „Det var Meget sagt om en

Venstre-Redaktor!“ raabte Veninden leende. — „Som man ta'er det,“ sagde Marie.

Andensteds i Byen, hvor man ad forskellige Veje skaffede sig de allerpaalideligste Oplysninger, blev der af Nogle rystet lidt paa Hovedet over Maries Dristighed ved at begynde en Samtale med en fremmed ung Herre og tilmed Redaktor Madsen. For Folk, der fra 2den Plads havde været Tilskuere, havde det taget sig aldeles forbavsende ud. Men det blev af den fremherskende Velvilje imodegaaet med den Bemærkning, at samme unge Herre og Redaktor havde været i en bedrøvelig Tilstand, og desuden havde jo Konsulen og Haralds Fader kjendt hinanden, det var en Fornylse af gammelt Bekjendtskab, maaske af et Barndoms-Bekjendtskab, maaske endog — nej, den Tanke fik ikke Rum; man havde det paa Følelsen, at Marie ikke vilde have gjort det første Skridt, hvis nogensomhelst Omhed laa bagved. Og paa samme Tid havde man ligesaa uvilkaarlig en Fornemmelse af, at Enden var ikke endda. En aldrende Dame, en af dem, der i utrolig Afstand kunne spore Eros hos Ungdommen, sagde, rigtignok i en senere Tid, men sikkert med Sanddruhed, at hun strax havde ventet Noget. Og naar der virkelig kom Noget, laa dets Betydning tildels i, at der var en Forventning rede til at gribe det.

Det skete, at Harald en Morgen ganske tilfældig kom forbi Konsulens Hus, og da han saa Marie staa lidt indenfor det aabne Vindue, hilste han og sagde God Morgen.

„God Morgen,“ svarede hun og traadte et lille Skridt nærmere; „hvordan har De det efter Rejsen?“

„Jo, Tak, godt. — Har De haft en behagelig Kjøbenhavnstur?“

„Ja, meget behagelig.“

„Det fornøjer mig. — God Morgen, Frøken.“

„God Morgen, Hr. Madsen.“

Det var efter Ordene ikke blot en uskyldig, men næsten indholdslos Samtale; men det var en Samtale, hvortil der i Nærheden og paa Afstand var Vidner, som baade horte og saa med Øjnene, optog og tydede Synet: Venstre-Redaktøren og Marie Staal. Beretning foer som en Løbeild gennem Byen, og den almindelige Opfattelse

blev temmelig nøjagtig gjengivet af hin nysomtalte aldreende Dame, der udbød: „Først paa Dampskibet, saa ved Vinduet — naar ind ad Døren? Og hvad saa?“ — Hvilke vægtige, indholdssvangre Muligheder i dette: „Og hvad saa?“

Harald havde ingen Forestilling om, at han var hildet, eller at man kunde tro ham hildet. Den lille Scene med de faa Ord havde gjenvakt den dobbelte Fornemmelse fra det første Møde, af Skuen op til noget tindrende Klart og Skjont, og af Mismod — — „Havfruen danser paa Tilje“ kom ham uvilkaarlig i Tankerne. Det var for fint og sammenvævet til, at han kunde rede det fra hinanden for sig selv, endsige i Tale med Andre. Men medens Ingen ligefrem brød igjennem den Tavshed, hvori han hyllede sig, trængte det, der summede i Byens Luft paa sin egen Maade ind til ham. Han var en Morgen ilde tilpas. Næsten efter Sædvane havde han drømt, at han igjen var ude og kuldsejlede og med Besvær kom op; men dennegang vedblev Besværet, han gik tilbunds udenfor Vinduet, hvor Hun stod, og han vaagnede op i en heftig Hjertebanken. Fornemmelsen var ham jo ikke ubekjendt, men stærkere end nogensinde for og vilde ikke gaa over. Da han blev liggende usædvanlig længe, kom hans Værtinde, en brav Venstrekone, ind og spurgte deltagende, hvad der fejlede ham, og om hun skulde sende Bud efter Doktoren.

„Jeg har saadan en Hjertebanken, skjont jeg længe ikke har været i Tobakskvalm.“

„Hjertebanken, det tror jeg nok! Det kommer der af at staa i aabne Vinduer.“

„Jeg har ikke staaet i aabne Vinduer.“

„Ja, saa har Andre.“

Det var meget ulogisk, men sagde dog det, hun vilde sige, og Harald, der ikke var saa naiv eller dum, at han jo forstod, vidste ikke, om han skulde finde det mest komisk eller ærgerligt.

Lægen kom, en gammel Mand, Højremand, hvem selv Værtinden tilgav, at han ikke var Venstre, fordi han „havde Hjerte for Venstrefolk og maaske heller ikke var Højre“.

Han sagde: „Jeg skal skrive Dem Noget op; men det Væsenlige er, at De holder Dem fra stærke Bevægelser og ikke mindst Sindsbevægelser.“

Lægens Øjne vare saa livlig-kloge, og hans Ord syntes Harald at falde løjerlig sammen med Værtindens Hib. Det Udtryk af OVERRASKELSE og MISMØD, der kom i hans Ansigt, tog sig for Lægen ud som FORSKRÆKKELSE med Hensyn til Sygdommens Natur, og han sagde beroligende: „Naa, naa, det gaar jo over.“

Ja, hvad vilde gaa over?

„Jeg vil bede Dem tale rent ud, Hr. Doktor,“ sagde Harald med et fast Blik paa Lægen.

Den Gamle svarede langsomt: „De lider af en nervøs Affektion, der paavirker Hjertet.“

„En Hjertesygdom?“ spurgte Harald blegnende.

„Lad os ikke bruge saa store Ord! — Men De behøver Ro. — Kunde De ikke tage Ferie, rejse bort en Stund, komme lidt fra det Inciterende, som en Mand i Deres Stilling er udsat for?“

Det lød igjen dobbeltydigt; men Lægens rolig-velvillige Ansigt gav det kun én Mening, og Harald svarede: „Man maa blive paa sin Post.“

„Ja, det tør jeg jo ikke afvise. Men tag nu Medicinen, og fremfor Alt — forsigtig!“

Harald fik Medicinen og kom hurtig ud over Bekymringen for sin Helbred, men glemte ikke Forsigtigheds-Raadet i den anden Betydning. „Jeg vil gaa med nedslagne Øjne gennem Byen, ikke se til Hus eller noget Menneske. Jeg vil gaa som en Munk, der tæller sin Rosenkrans, og naar jeg kommer i Ry for Andægtighed, bliver der vel Ro.“

Han havde Tankerne saa stift heftede paa sin fremtidige, sejrriige Adfærd, at han oversaa eller glemte, hvad Fortiden var fyldt med; men han skulde blive mindet.

Knudsen og Langballe havde deres sædvanlige Aftenmøder, og samtlige Begivenheder, alt som de udfoldede sig, bleve naturligvis berørte. Langballe var ved de første Meddelelser, man fik, ligefrem glad, taknemlig glad. Han betragtede Haralds Redning i yderste Øjeblik næsten som et Vidunder og fandt i det andet Blads „kaade“

Anmeldelse næsten en Forsyndelse. Al Opmærksomhed, man havde vist Harald, syntes ham ikke Andet end den simpleste Pligt og Skyldighed. Marie blev ikke nævnt, Langballe vilde ikke rose hende, og Knudsen vilde, hvor højt og fast hun end stod i hans Beundring, ikke i det Punkt have hende udsat for Kritik. Han maatte magtesløs lade Langballe sidde i Sejrglansen — og efter Alt, hvad der ved Undersøgelse af Enkeltheder kom frem, var det Hele en Sejr for Harald og Partiet: Langballe underforstod herved med hemmelig Stolthed over sin Redaktor, at han havde kunnet „begaa sig“ mellem de Fine, været paa Højden af deres Dannelse og været sin Værdighed.

Men ved et følgende Møde havde Knudsen faaet Førstærkning og rykkede frem.

„Apropos,“ sagde han i Anledning af Et eller Andet, „vi talte forleden om Dampskibsturen.“

„Ja, er der noget Nyt om den?“

„Nej, ikke videre. — Konsulen havde sin Datter med.“

„Ja, det havde han jo.“

„Det er en farlig kjøn Pige.“

„Saa? . . . naa, ja, det er hun nok.“

„Og klog som bare Pøkker. — Hun kan gaa ind og ud af Folk med Træsko paa.“

„Gaar Konsulens Datter med Træsko?“

„Nej . . . Det er bare saadan efter Mundheldet . . . Det var morsomt, om hun kunde fordreje Hovedet paa en Venstremand og gjøre ham Højre.“

Langballe faldt ud af sin Diplomatiik og spurgte truende: „Er der Nogen, det sigter til?“

„Ih, det er vel blot Noget, som Folk more sig med.“

„Saa de more dem!“ sagde Langballe og gik efter en kort Tavshed, hvorunder Knudsen gned sin venstre Albue, hvad han gjerne gjorde, naar han var tilfreds.

Langballe havde jo rigtignok hørt en Fugl synge om Harald ved Vinduet, men med sin lidet romantiske Natur ikke følt Andet derved end en usikker Misstemning som over et Kjøbenhavnneri, hvortil „Tøsen“ havde udfordret, og som Konsulen kunde have at væрге sig imod. Nu var der pludselig faldet et nyt, skærende Lys derover. Om Harald virkelig var faagen i et Garn, som Konsulens

med intrigant Snuhed havde spændt for ham, kunde være usikkert, eller det var hartad utroligt; men at de Andre kunde give det Skin af, at de havde ham i Garnet, at Byen skadefro kunde tro det, at Knudsen kunde sidde lunt og more sig, var utaaleligt. Alt det Spind og Væv maatte hastigst mulig sønderrives, Fjenden maatte paa afgjørende, slaaende Maade gjøres tilskamme.

Der var et simpelt Middel dertil; men Langballe kunde ikke ganske simpelt anvende det.

Hans Stilling ved Bladet var for underordnet til, at han paa egen Haand kunde gribe ind og paalægge eller foreskrive Harald Noget, og alligevel var han en Magt. Det laa dels i selve hans underordnede Stilling, i den Kjendsgjerning, at han ved sine Livsvilkaar horte til de Smaa, kunde tænke, føle, tale med dem som „en af vore Egne“ og ikke kunde mistænkes for at ville svinge sig fra dem — dels i, at han havde Vilje samtidig med, at han aldrig syntes at ville Andet end, hvad de Andre vilde. Han søgte Ingen, men blev søgt i stille, fortrolige Samtaler, og saa havde han ikke den farlige Ærgjerrighed at ville være Idéfader, men lod gjerne Andre have Selvtilfredsheden over de Tanker, han vakte i dem. Maa-ske vilde Tankerne, hvis de havde været store og dybe, have losnet sig mindre fra Personligheden og dens Selvfølelse; men han var ogsaa kun en praktisk Mand i det Smaa.

Enkeltvis kom man til Harald og forestillede ham, at der maatte gjøres Noget med denne Boykotning, Folk rundt omkring vare utaalmodige. Apothekeren traadte i Baggrunden; man vidste, at Privilegium til et Land-apothek var ved at blive udfærdiget, og saa vilde Sogningen fra Omegnen naturlig gaa dertil. Mod Konsulen kunde der uden Privilegium anvendes noget Lignende, man kunde gjøre Alvor af det allerede omtalte Magasin.

Harald var — i samme Maade som før, mente han — rede til at støtte og anbefale ethvert Forsøg paa økonomisk Fremskridt og Lettelse for Almuen, og han spurgte, om man havde Udsigt til at faa sammenskudt Kapital ved at danne et Aktieselskab. — Ja, nej, saa vidt var det egentlig ikke endnu. — Efter adskillig Tale frem og til-

bage viste Meningen sig at være den, at man nok vilde noget Fælles: Man kunde ganske i Almindelighed enes om en Erklæring, hvori Anlæg af Magasinet blev udtalt som højst ønskeligt og tillige berettiget, naar Hensyn toges til, at en vis Mand egenlig stod som den, der havde begyndt Boykotningen ved i Byens Anliggender at begunstige Højre, ved ikke at tilstede sine Folk fri Stemme ved Valgene og ved at holde til med „vore argeste Fjender“. Og det kunde jo Redaktøren stille sig i Spidsen for.

Harald havde faaet en skærpet Sans for, at der kunde være noget Tvivlsomt ved Beskyldningerne; men han nøjedes med at fremhæve, at enten var Planen upraktisk, for bekostelig og vovelig, og saa skulde man ikke gjøre sig latterlig ved at true med den, eller den var mulig, og saa behøvede den ikke at forsvares eller undskyldes paa den Maade, men kunde rolig og stolt fremstilles som Gjennemførelse af et sandt demokratisk Princip, en befriende Handling ved dygtigt, folkeligt Sammenhold, hvormed Egnen indlagde sig Ære og gav et Exempel.

Det var kjønt, men vandt ikke Tilslutning; der kunde nok tilføjes noget Saadant, men det var ikke tilstrækkeligt, det udelod Paavisningen af retfærdig Gjengjæld, og hermed fulgte Konsulen, og med ham fulgte, hvad Ingen berorte, men hvad der — idetmindste for den, der stod bagved — var det Væsenlige og Egenlige: Harald skudt frem imod Konsulen.

Eftersom Harald ikke anede, at Sagen fornemlig var sat i Gang med ham selv for Øje, bevarede han Haab om at se sin Opfattelse godkjendt. I den Skikkelse, som de Andre gave Sagen, var den ham i høj Grad imod. Unægtelig spillede Hun en Rolle derved. For hendes Skyld skulde han rigtignok ikke paa nogensomhelst Maade stryge Flag, tvertimod, han skulde under hendes Øjne kæmpe ridderlig for sin Sag og tvinge hende til at agte, maaske endog beundre ham. Hans Følelse gik noget videre: Hvis han kun var truffen tilfældigvis sammen med hende paa Dampskibet, behøvede han i adskillige Maader ikke at være nøjeregnende; men han havde senere af fri Vilje hilst paa hende og talt til hende med Venlighed, og det

syntes ham forrædersk, om han nu optraadte med personligt, bittert, brutalt Fjendskab mod hendes Fader, hendes Hjem, hende selv.

Han kunde ikke undgaa at tale lidt om Sagen med Langballe og gjøre ham opmærksom paa, at han, Harald, holdt paa et Princip, de Andre paa noget Personligt. „Ja,“ svarede Langballe, „Principet er en høj Hest for de Smaa at ride paa; de forstaa sig bedst paa det, der ligger lige for.“

Under de fortsatte Forhandlinger, hvor han holdt paa sit „Princip“ og de Andre ikke slap Konsulen, steg lejlighedsvis Doktorens Raad frem for Haralds Erindring; der var Øjeblikke, da han gjerne vilde uden Varsel have forladt Blad og Kjøbstad; men „det var fejgt“, sagde han til sig selv, og desuden, hvor skulde han flygte hen? Enhver Flugt forte udenfor Partiet, udenfor den Verden, han hørte til. Det Eneste, der nogenlunde beroligede ham, var, at Alt gik saa langsomt, med trælsom Gjentakelse af Grunde for og imod; det syntes at kunne vare til Dommedag.

Men med Et blev der fastsat et Møde, hvorved Partiets betydeligste Mænd, mest Bladets Aktionærer vilde være tilstede.

Her blev en Erklæring, som man havde tænkt sig den, forelagt; men ogsaa her gik det en Stund med stor Langsomhed og med Gjentakelse af det Samme. Der var trods al tilsyneladende Jevnhed og Ligeformhed Mangel paa Oprigtighed i det Hele. Ingen talte fuldt ud. Hos de Andre tiltog Uviljen over ikke at kunne faa Bugt med Harald, for ham kom der ved den stigende Fornemmelse af, at han dulgte Noget, som aldrig kunde siges — medens de Andre, som det syntes, holdt fast ved deres simple, menigmandige, begrænsede Syn paa det Rette — noget Tvungent og Forlegent.

Endelig skød Jeppe Jæger venskabelig smaaende Papiret hen foran Harald til Underskrift, idet han sagde: „Lad os nu ryge Ræven ud.“

Om han mest brugte Ordet i den gamle Betydning eller i den nye, han havde lagt i det, maa lades usagt. Han var klog nok til at kunne være sig Tvetydigheden be-

vidst. For Harald lod det som et Udbrud af Haan fra Samtlige: Onde Blik trængte ind i hans Samvittighed, tydede den raat, indlagde i den Noget, som ikke var; en Maske blev paatvunget ham og revet af.

Blussende rød og strax derpaa dødbleg greb han Pen-
nen og underskrev eller skrev: Jeg, Harald Madsen —
Han sank tilbage i Stolen, med Hovedet heldende over
paa Naboens Skulder. — Man samlede om ham og
fandt ham død.

Ifølge Lægeskønnet var det en Hjertesygdom.

Men saadan blev det ikke opfattet af Kjøbstaden. Ro-
mantiken, der hidtil havde været som en Kylling og
knap kunnet hæve sig fra Jorden, blev en Fugl med store,
mægtige Vinger, der skyggede over den hele By. Hvad
man havde anet med Hensyn til det Erotiske, fik sin
utvetydige Stadfæstelse, eller Alt, hvad man erfarede
om Begivenheden, blev med genial Gjætning tydet som
Stadfæstelse: Haralds Hjerte var bristet i Kamp for at
værne om Marie Staal og hendes Fader.

Det er muligt, at Partifjendskabet blandede sig i og
tilskyndede til den idealistiske Tydning; thi den inde-
holdt tillige en Anklage mod det ubarmhjertige Venstre.

Paa den anden Side mente Venstre at have det haand-
gribelige Bevis paa, at Haralds sidste Gjærning, det sid-
ste Strøg af hans Pen, havde været ført af Troskab mod
Venstre, og man lod ikke gjælde, at Ordene: „Jeg, Ha-
rald Madsen“ mulig kunde være Indledning til en Er-
klæring, en Indsigelse, en Løsrivelse.

Følgelig kunde begge Partier møde i Kirken. Vi have
her i Landet faaet borgerlig Vielse, men endnu ikke i
samme Forstand borgerlig Begravelse; selv yderste Ven-
stre maa bringe sine Døde til Kirke eller Kapel. Og
Kirken var propfuld og Kisten bedækket med Blomster,
og begge Partier hørte andægtig Præstens forsigtige og
dog skjønne Udtalelse om, at hvilke den afdøde Yng-
lings Anskuelse og Følelser havde været, saa var han
død i Troskab mod dem, og Enhver, der følte for det
ædle Menneskelige, maatte staa greben og rørt ved hans
Baare.

Trods de vel afvejede Ord blev Talen følt som en

Højre-Tale, og de fleste af Krausene vare fra Højre; men sex Fiskere og sex Gaardmænd fulgte Kisten, medens Bladets Personale bar den det lille Stykke Vej til Graven.

Ved Bortgangen fra Kirkegaarden traf Adjunkten, der havde ligget i Strid med Harald, sammen med en Bekjendt.

„Ved De, hvad jeg i Kirken kom til at tænke paa?“ sagde denne.

„Nej —?“

„At De med Rette havde kaldt ham Masaniello. Ligesom Neapolitaneren er han dod efter en kort, glimrende Lobebane.“

„Kort, ja; glimrende, nej — undtagen efter Ordsproget: Det er ikke Alt Guld, der glimrer — — ikke engang denne Begravelse!“

„Jeg mente dog: Om de Døde ikkun Godt.“

„Ikke under fire Øjne,“ svarede den uforsonlige Adjunkt.

EFTERSKRIFT.

I det Værket „M. Goldschmidt i Folkeudgave“ nu afsluttes, vilde jeg gjerne tilføje nogle Ord om de Grundsatninger, der have været ledende ved Udgavens Tilrettelæggelse.

Goldschmidts Forfattervirksomhed har strakt sig over et halvhundrede Aar og hans Produktion har været saare omfangsrig. I den Levnedsskildring, der indleder dette Værk, vil man finde fuldstændig Redegørelse for Arten og Omfanget af Forfatterskabet fra „Næstved Ugeblad“ 1837 til „Smaa Skildringer fra Fantasi og Virkelighed“ 1887. Goldschmidt har været Journalist, han har skrevet Mæsser af æstetiske og politiske Artikler, han har været dramatisk Forfatter, han har skrevet talrige Rejseskildringer fra Indland og Udland, Romaner, Noveller og mindre Fortællinger, og hans hele Produktion vilde, hvis man kunde tænke sig en fuldstændig Udgave af den, fylde et meget anseligt Antal Bind. Naar man altsaa skulde foretage et Udvalg, der fyldigt kunde repræsentere denne store Forfattervirksomhed og der samtidig kunde antages at ville interessere Nutids-Læsere, maatte selvfølgelig meget udelades.

Principet har da været at udelade Alt, hvad der i den Forstand kunde kaldes egentlig Journalistik, at det navnlig kun havde Øjeblikkets Interesse. Dernæst er de dramatiske Værker udeladte, som man vistnok, uden at mode Modsigelse, kan kalde det mindst betydende i Forfatterens Produktion. Endelig er i denne Udgave kun optaget saadanne Ting, som han har genoptrykt i en af de mange Samlinger, han selv har foretaget (Blandede Skrifter, Fortællinger og Virkelighedsbilleder o. l.). Alle de

store Romaner og Fortællinger ere medoptagne og et meget stort Udvalg af hans mindre Sager fra 1845 til 1887. G. Brandes har i „Kritiker og Portræter“ sagt, at det bedste ved Goldschmidts Skrifter er, at „de indeholde et helt lille Magasin af ypperlig gjorte, skarpe og fine, mesterlig fortalte lagttagelser, en hel Skala af stærke, betagende, bevægende, herligt geugivne Stemninger“. Jeg haaber at Læserne, der har gjort sig bekendt med de i denne Udgave optagne Skrifter, vil give Brandes Ret i denne Karakteristik.

M. H. t. Noterne skylder jeg den Oplysning, at Goldschmidt overalt i sine jødiske Fortællinger selv har givet en Række Noter som nødvendig Forudsætning for Forstaaelsen. Af de talrige Citater, især af Digte, fra svensk, tysk, fransk, engelsk, italiensk og latinsk Literatur har han kun ganske undtagelsesvis givet Oversættelser, og jeg har derfor — ogsaa fordi Udgaven er kaldt Følkeudgave — givet en Prosaoversættelse. For velvillig Bistand til disse Oversættelser maa jeg navnlig takke de Herrer Dr. O. Siesbye, Magister V. Bjerring, Magister H. K. Soltoft-Jensen og Rode-mester, cand. C. F. Nielsen. En særlig Tak retter jeg til min Svoger, Professor D. Simonsen, som velvillig har gennem-gaaet Korrekturene, som vedrørte Oversættelserne og For-klaringerne til de jødiske Udtryk. Som Regel ere Goldschmidts Oversættelser og Forklaringer naturligvis rig-tige, men der findes Fejl, og hvor de uden Skade for Teksten have kunnet rettes, er dette sket. Overalt har det dog ikke kunnet lade sig gøre, og navnlig er der en fra et jødisk Synspunkt slem Fejl i „Aron og Esther“ (I pag. 367), hvor en Familie holder Pidjaun-ha-Ben ved det syvende Barns Fødsel, medens G. i sin egen Note for-klarer, at dette kun holdes, naar et jødisk førstefødt Dren-gebarn er en Maaned gammel. Her kunde Rettelsen imid-lertid ikke foretages uden at forandre Teksten, og „die Bestie“ — som Goethe sagde — maatte altsaa „stehen bleiben“.

Frederiksberg, Platanvej, i Marts 1910.

Julius Salomon.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Livserindringer og Resultater	Pag.	5
Gift	-	246
Ulykkelig Kærlighed	-	277
Trommeslageren ved Arcole	-	281
Fra London og København	-	285
Fortælling om to Børn	-	309
Levi og Ibald	-	413
Mendel Hertz	-	449
En Dampskibstur	-	459
Næsten et Geni	-	465
„Masaniello“	-	477
Efterskrift	-	503

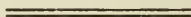
REGISTER TIL HELE VÆRKET.

(Registret er ordnet alfabetisk efter det Ord i Titelen, under hvilket man sandsynligst vil søge Fortællingen, altsaa Kejser Napoleon under N, ikke under K, Fra Paris under P, ikke under F og saaledes fremdeles.)

En Almuefest	I Pag. 543
Trommeslageren ved Arcole	VI — 281
Aron og Esther	I — 351
Arvingen	III — 33
Assar og Mirjam	V — 60
Avrohmche Nattergal	VI — 433
Billedhuggeren	V — 34
Bjærgtagen I	V — 245
— II	V — 257
Fortælling om to Børn	VI — 309
Don Cleophas	II — 47
Czaren i Paris og Albert Hall	V — 469
En Dampskibstur	VI — 459
Paa Donau og mellem Bjergene	II — 5
Efterskrift	VI — 503
Ekko'et	V — 293
Den flyvende Post	V — 179
Fra Frederiksberg Have	V — 391
Fuglen , der sang	V — 53
Næsten et Geni	VI — 465
Genremaleren	V — 87
Ghetto	III — 5
Gift	VI — 247
Hauchs Dødsleje	V — 467
En Hederejse i Viborgeggen	IV — 5
Henrik og Rosalia	V — 78

Henry Cecil og Sarah	V	Pag. 27
Hertugen af Villa Medina	V	— 91
Mendel Hertz	VI	— 449
Hævnen	V	— 209
En Jul paa Landet	II	— 139
En Jøde	I	— 1
Karnevalet	II	— 207
Breve fra Koleratiden	III	— 267
Ulykkelig Kærlighed	VI	— 277
Kærlighedshistorier fra mange Lande:		
Indledning	V	— 7
Anmærkninger	V	— 112
En fransk Landsbyfest	V	— 397
Levi og Ibald	VI	— 413
Levnedsskildring	I	— 1
Livserindringer og Resultater	VI	— 5
Fra London og København	VI	— 285
Fra Verdensudstillingen i London 1850	I	— 489
Lureley	V	— 41
Slaget ved Marengo	I	— 411
„Masaniello“	VI	— 477
Maser	V	— 145
Maske-Lykke	I	— 519
Maskeraden	I	— 484
Kejser Napoleon	I	— 433
Nemesis Billeder	V	— 377
Erindringer fra min Onkels Hus	I	— 291
En Opvartningspige	II	— 25
For otte Skilling Hvedebrød	I	— 383
Paolo og Giovanna	V	— 15
Fra Paris 1850	I	— 463
— 1868	V	— 115
— 1871	V	— 417
Patrick o'Brien og Cathleen	V	— 18

Peterskirkens Belysning	II	Pag. 419
Den polske Kongesøn	V	— 12
I en Postvogn	V	— 269
Rabbi Raschi	II	— 39
Ravnen	IV	— 153
Rigolette	I	— 511
Et Dagbogsblad fra Rom	I	— 449
Hvorledes man lever i Rom	II	— 115
Guds Engel fra Rørvig	V	— 67
Senki	V	— 36
Sidi el Barduk og Zuleima	V	— 97
En Soirée	II	— 89
En Sporvej	I	— 481
Thorgejr Audunsen	I	— 533
Paa tredje Klasse	II	— 31
En Tørvebonde	I	— 455
Watteaus Maleri	I	— 421
Dagbog fra en Rejse paa Vestkysten af Vendsyssel og Thy	II	— 215
Henrik Wergeland	I	— 285
Den Vægelsindede paa Graahede	III	— 341

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PT
8129
G5
1916
v.6

Goldschmidt, Meir
Utvalgte skrifter, romaner,
fortaellinger og skildringer

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 08 03 08 009 2